

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 93.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

1901—1905.

AFGIVNE I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGJERINGS RESOLUTION
AF 9 JUNI 1905.

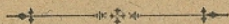
*(Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures
pendant la période de 1901 à 1905.)*

UDGIVET AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

I.

(SMAALENENE—LISTER OG MANDAL.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1909.

Pris: Kr. 1.50.

Norges Officielle Statistik, række V. (Statistique officielle de la Norvège, série V.)

Trykt 1906:

- Nr. 1. Sindssygeasylernes Virksomhed 1904. (*Hospices d'aliénés.*)
— 2. Folkemængdens Bevægelse 1901 og 1902. (*Mouvement de la population.*)
— 3. Kriminel Retspleie 1901 og 1902. (*Statistique de la justice criminelle: Procédure.*)
— 4. Folketælling 3 December 1900. Hovedoversigt. (*Recensement. Aperçu général.*)
— 5. Skolevæsenets tilstand 1903. (*Instruction publique.*)
— 6. Fagskolestatistik 1902—1905. (*Écoles professionnelles.*)
— 7. Fængselsstyrelsens Aarbog 1902—1903. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
— 8. Socialstatistik. IV. Arbejds- og Lønningsforhold for Syersker i Kristiania tilligemed Oplysninger angaaende Lønninger i andre kvindelige Erhverv i Norge. (*Statistique sociale et du travail. IV. Situation économique et sociale des couturières à Kristiania, et salaires d'autres ouvrières en Norvège.*)
— 9. Norges Handel 1905. (*Commerce.*)
— 10. Rekrutering 1905. (*Recrutement.*)
— 11. Den almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger 1900—1904. (*L'institution générale des assurances des bâtiments contre l'incendie.*)
— 12. Norges kommunale Finanser 1903. (*Finances des communes.*)
— 13. Norges Skibsfart 1904. (*Navigation.*)
— 14. Private Aktiebanker 1905. (*Banques privées par actions.*)
— 15. Veterinærvesenet og kødkontrollen 1904. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
— 16. Ulykkesforsikringen 1895—1899. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
— 17. Norges postvæsen 1905. (*Statistique postale.*)
— 18. Norges Sparebanker 1905. (*Caisses d'épargne.*)
— 19. Norges Fiskerier 1905. (*Grandes pêches maritimes.*)
— 20. Fattigvæsenet 1903 og 1904. (*Assistance publique.*)
— 21. Norges Telegrafvæsen 1905/06. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
— 22. De offentlige Jernbaner 1905/06. (*Chemins de fer publics.*)
— 23. Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene 1904. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
— 24. Civil Retspleie 1903 og 1904. (*Justice civile.*)
— 25. Folkemængdens Bevægelse 1886—1900. Hovedoversigt. (*Mouvement de la population. — Aperçu général.*)
— 26. Forsømte Børn 1900—1903. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)

Trykt 1907:

- Nr. 27. Skolevæsenets tilstand 1904. (*Instruction publique.*)
— 28. Sindssygeasylernes Virksomhed 1905. (*Hospices d'aliénés.*)
— 29. Fængselsstyrelsens Aarbog 1903—1904. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
— 30. Skiftevæsenet samt Overformynderierne 1903 og 1904. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
— 31. Jordbrug og Fædrift 1901—1905. (*Agriculture et élevage du bétail.*)
— 32. De Spedalske i Norge 1901—1905. (*Les lépreux en Norvège.*)
— 33. Norges Bergværksdrift 1904 og 1905. (*Mines et usines.*)
— 34. Folkemængdens Bevægelse 1903 og 1904. (*Mouvement de la population.*)
— 35. Norges Handel 1906. (*Commerce.*)
— 36. Veterinærvesenet og kødkontrollen 1905. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 93.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

1901—1905.

AFGIVNE I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGJERINGS RESOLUTION
AF 9 JUNI 1905.

*(Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures
pendant la période de 1901 à 1905.)*

UDGIVET AF
DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

I.
(SMAALENENE—LISTER OG MANDAL.)

KRISTIANIA.
I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1909.

For femaarene 1881—1885, 1886—1890 og 1891—1895 se Norges Officielle Statistik, række III, nr. 102, 206 og 315.

For femaaret 1896—1900 se Norges Officielle Statistik række IV, nr. 106.

Indhold.

Nr.	I.	Beretning fra amtmændene i Smaalene- nes	amt.....	Trykt
-	II.	- - -	- Akershus	Sept. 1907.
-	III.	- - -	- stiftamtmanden i Kristiania	Juni 1908.
-	IV.	- - -	- amtmanden i Hedemarkens	Juli 1907.
-	V.	- - -	- Kristians	Mai 1908.
-	VI.	- - -	- Buskerud	Okt. 1907.
-	VII.	- - -	- Jarlsberg og Larvik	Juli 1907.
-	VIII.	- - -	- Bratsberg	Juni 1907.
-	IX.	- - -	- Nedenes	April 1908.
-	X.	- - -	- Lister og Mandal	Febr. 1907.
				Sept. 1909.

Table des matières.

N ^o	I.	Rapport du préfet de Smaalene- ne.
-	II.	- - - d'Akershus.
-	III.	- - - de la ville de Kristiania.
-	IV.	- - - Hedemarken.
-	V.	- - - Kristian.
-	VI.	- - - Buskerud.
-	VII.	- - - Jarlsberg et Larvik.
-	VIII.	- - - Bratsberg.
-	IX.	- - - Nedenes.
-	X.	- - - Lister et Mandal.

I.

Smaalenenes Amt.

Beretning

om Smaalenenes Amts økonomiske Tilstand m. V.
i Femaaret 1901—1903.

Indledning.

I Femaaret er der i administrativ Henseende indtraadt følgende Forandringer:

Ved Kongl. Resolution af 3 Februar 1900 blev Rødenes Herred delt i Rødenes og Rømskogen Herreder. Delingen traadte i Kraft den 1 Januar 1902.

Ved Kongl. Resolution af 6 December 1902 blev Aremark Herred delt i Aremark og Ømark Herreder, hvilken Deling traadte i Kraft den 1 Juli 1903.

Ved Kronprins-Regentens Resolution af 13 Februar 1905 blev Trøgstad Sorenskriveri nedlagt fra 1 Oktober s. A. og Thinglagene Spydeberg og Skiptvet henlagt til Moss Sorenskriveri og Thinglagene Askim og Trøgstad henlagt til Rakkestad Sorenskriveri.

Smaalenenes Amt er i administrativ Henseende inddelt i 3 Fogderier, nemlig Moss Fogderi, Rakkestad Fogderi og Idde og Marker Fogderi.

Moss Fogderi bestaar af følgende 7 Lensmandsdistrikter, hvilke, hvor intet andet er bemærket, falder sammen med Herrederne af samme Navn:

1. Hobøl, 2. Vaaler, 3. Rygge og Moss (omfattende Herrederne af samme Navn), 4. Raade, 5. Tune (omfattende Tune Herred undtagen Rolsøen), 6. Glemminge (omfattende Glemminge Herred og Rolsøen af Tune) og 7. Onsø.

Rakkestad Fogderi bestaar af følgende 7 Lensmandsdistrikter:

1. Rødenes og Rømskogen (omfattende Herrederne af samme Navn), 2. Rakkestad, 3. Eidsberg, 4. Skiptvet, 5. Spydeberg, 6. Askim og 7. Trøgstad.

Idde og Marker Fogderi bestaar af følgende 7 Lensmandsdistrikter:

1. Aremark og Ømark (omfattende Herrederne af samme Navn), 2. Id, 3. Berg, 4. Skjeberg, 5. Borge, 6. Hvaler og 7. Varteig.

Amtets 4 Byer, Fredrikshald, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss, er alle Kjøbstæder.

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug og Fædrift.

Høstudbyttet i Femaaret var:

Aar.	Hø.	Rug.	Vaarsæd.	Poteter.
1901.....	Betydeligt over et Middelsaar.	Som et Middelsaar.	Under et Middelsaar.	Under et Middelsaar.
1902.....	Betydeligt under et Middelsaar og Kvaliteten mindre tilfredsstillende.	Som et Middelsaar.	Betydeligt under et Middelsaar.	Betydeligt under et Middelsaar.
1903.....	Som et Middelsaar og med god Kvalitet.	Noget under et Middelsaar.	Noget under et Middelsaar og med mindre god Kvalitet.	Noget over et Middelsaar.
1904.....	Kun noget over Halvparten af et Middelsaar, men af meget god Kvalitet.	Adskilligt under et Middelsaar, men god Kvalitet.	Meget under et Middelsaar, men god Kvalitet.	Som Halvparten af et Middelsaar og af mindre god Kvalitet.
1905.....	Adskilligt under et Middelsaar, men Kvaliteten meget god.	Noget over et Middelsaar og Kvaliteten god.	Omtrent som et Middelsaar; Byg noget under. Kvaliteten god.	Adskilligt over et Middelsaar og mindre god Kvalitet.

De modtagne Opgaver for Femaaret vedkommende Jordbrug og Fædrift indeholder følgende Oplysninger:

Opdyrkning af Nyland har fundet Sted i liden Udstrækning og opgives kun for Id Herred at være af nogen Betydning.

Arealet af kunstig Eng er gennemgaaende noget udvidet med tilsvarende Indskrænkning af den naturlige Eng.

Engfrø-Avlen opgives, paa et enkelt Herred (Hvaler) nær, gennemgaaende at være tiltaget, men antages kun for enkelte Herreder at have nogen større Betydning.

Havedyrkningen har Betydning for flere Herreder og Interessen for samme er stigende.

Brugen af Maskiner og Redskaber (moderne) er almindelig.

Fra alle Distrikter melder Indberetningerne om øget Anvendelse af Kunstgødning og om Udførelse af Afgrøftningsarbejder.

Udsæden for 10 År var i Periodens sidste Aar i Gjennemsnit i Liter for Korn, Erter og Poteter og i kg. for Græsfrø:

Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Poteter.	Græsfrø.
31.5	19	26.8	38	40	34	285	2.6 kg.

og Foldigheden var:

7	12.4	8.4	8	7.7	7	7	294 kg. pr. 10 År.
---	------	-----	---	-----	---	---	-----------------------

Landmandsforeninger fandtes ved Femaarsperiodens Slutning i følgende Herreder:

Rygge, Moss Herred, Raade, Tune, Glemminge, Onsø, Rakkestad, Eidsberg, Trøgstad, Askim, Skiptvet, Aremark, Skjeberg, Borge, Hvaler og Varteig, tilsammen 19 Foreninger med 1 854 Medlemmer.

En Tjenesteguts Løn, der i Slutningen af forrige Periode almindelig var mellem Kr. 250.00 à Kr. 300.00, opgives nu til det samme. I et enkelt Herred angives den at være Kr. 350.00 og i et andet Kr. 200.00; i sex Herreder er den opgivet at være Kr. 300.00, i ni Herreder Kr. 250.00 og for de øvrige mellem disse Beløb.

En Tjenestepiges Løn, der ved Udgangen af forrige Periode var Kr. 100.00 à Kr. 180.00 eller i Gjennemsnit Kr. 140.00, er nu angivet at være Kr. 120.00 i 4 Herreder og Kr. 180.00 i 4 Herreder, forøvrigt mellem disse Beløb. For et Herred er den angivet til kun Kr. 100.00.

Arbeidslønnen for almindelige, Dagarbeidere var ved Femaarsperiodens Slutning:

For Mænd paa egen Kost,	om Sommeren	Kr. 2.00 à	Kr. 3.00
- - - - -	- Vinteren	- 1.25 à	- 2.00
- Kvinder - - -	- Sommeren	- 1.00 à	- 1.80
- - - - -	- Vinteren	- 0.80 à	- 1.50
- Mænd paa Husbondens Kost,	- Sommeren	- 1.00 à	- 1.75
- - - - -	- Vinteren	- 0.75 à	- 1.25
- Kvinder - - -	- Sommeren	- 0.60 à	- 1.00
- - - - -	- Vinteren	- 0.50 à	- 0.80

I 1905 havdes der i Amtets Landdistrikt i Virksomhed 28 Meierier og Kondenseringsfabriker. (Et Meieri har negtet at meddele Oplysninger om sin Bedrift.) I de øvrige er der modtaget tilsammen i nævnte Aar 14 363 400 kg. Melk og til Producenterne er der udbetalt Kr. 1 428 118.00.

Efter de indkomne Opgaver var Værdien i 1905 af efternævnte Slags levende Dyr.

for Arbeidsheste	fra Kr. 300.00—	Kr. 500.00
- Okser	- - 120.00—	- 250.00
- Kjør	- - 100.00—	- 250.00
- Ungnøt.....	- - 65.00—	- 150.00
- Voksne Faar.....	- - 15.00—	- 30.00
- Voksne Svin.....	- - 100.00—	- 160.00

Prisen var i 1905 i de forskjellige Herreder

pr. kg. Kjød	fra Kr. 0.70 —	Kr. 1.00
- - Flesk.....	- - 0.85 —	- 1.20
- - Smør.....	- - 1.80 —	- 2.20
- Liter nysilet Melk, alm. Pris.....	- - 0.08 ¹ / ₂ —	- 0.13
- " " — lev. i Meieri - -	- - 0.08 ¹ / ₂ —	- 0.11
- 100 kg. Hø.....	- - 5.00 —	- 9.00
- 100 - Halm	- - 2.50 —	- 7.00

Det aarlige Melkeudbytte pr. Ko sees hos de mere fremskredne Gaardbrugere at have været i Gjennemsnit 2 377 Liter og overhovedet i Amtet 1 795 Liter.

Om Landbrugets Udvikling i Smaalenene i Tidsrummet 1900—1905 meddeler Amtsgronom *Iversen* følgende:

«I. Jordbruget:

Jorddyrkingen har trods flere klimatisk ugunstige Aar gaaet frem. Dræning bliver saaledes udført i langt større Udstrækning end før; paa dette Felt er imidlertid overmaade meget ugjort. Ligeledes nyopdyrkes der adskilligt og en hel Del af de endnu forefindendes ubrugte Havreskifter søges ved Dræning og Gjødsling draget ind under det almindelige Brug. I nøie Forbindelse med Jordens bedre Kultivering staar Tilførselen af Gjødsl. Der er tilført adskillig Gjødsl udenfra, dels fra Amtets 4 Byer og fra Kristiania og dels Fabrikgjødsl, specielt Fosforsyre, ligesom Husdyrgjødslen bliver beriget ved det betydelige Indkjøb af Kraftfoder. De store Tab af Plantenæring ved den daarlige Opsamling af Dyregjødslen begynder ogsaa nu at minke, idet dens Opsamling bliver mere paaagtet. Den gode Tilgang paa Torvstrø er her en god Hjælper. Gjennem Foredrag og teknisk Bistand er det derfor ved Amtsgronomen istandbragt en Flerhed af Torvstrøanlæg, hvor Torvstrøet erholdes paa en billig Maade. I Almindelighed følger man ikke noget bestemt ordnet Driftsomløb, men der arbeides saa at sige over hele Linien paa at faa færre Aar Eng, saa man istedetfor 5—6—7 eller flere Aars Eng kan faa 3—4 Aars. I de tre Aar i Omløbet, Jorden almindeligvis er under Plog, er 1ste Aar Havre, 2det Aar gjerne Turnips, Poteter, Grønfoder (Erter) og 3die Aar Vaarsød: Havre eller Hvede, eller Høstsød, Rug eller Vinterhvede.

Om de enkelte dyrkede Vækster kan nævnes:

Høstsædavl en, Rug over det hele Amt og Vinterhvede i Kystbygderne, synes at have tiltaget igjen i de sidste Aar.

Bygavl en er minimal.

Havren. Af denne, der er Hovedsæden, dyrkes mere af de forædlede, straastive Varieteter, idet man dels efter den kortvarigere Eng og dels ved Gjødsling til Kornudsæden har Jorden i stærkere Vækstkraft end før; paa den magrere Jord bruges derimod Duppaue, Russerhavre eller norsk Landhavre.

Ertedyrrkningen har i de allersidste Aar begyndt at blive noget almindeligere, idet man herigjennem søger at undgaa saa store Kjøb af det eggehviderige Kraftfoder. Erten dyrkes enten alene eller i Blanding med en straastiv Havre. I Bygderne om Moss dyrkes en Del Pilerter for Salg til Konserverfabrikerne.

Potetdyrrkningen. Poteten dyrkes ikke noget større til Salg i Lerjordsdistrikterne. I Sandjordstrakterne mellem Moss og Fredrikshald dyrkes derimod meget Poteter til Salg, idet Amtets Byer og Fabrikdistrikter herfra faar sin væsentligste Potetforsyning.

Turnipsavl en, der har ligget saa sørgeligt nede, har i det sidste taget et overmaade sterkt Opsving, saa den nu snart kan siges at være almindelig.

Græsfrøavl en har ogsaa taget sig godt op, saa der nu dyrkes meget Kløver og Timotheifrø til Salg og de 15—16 Frøenserier i Amtet har alle fuldt op at gjøre.

Af andre dyrkede Vækster kan mærkes Lupiner, der i nogen Udstrækning begynder at dyrkes til Grøngjødsling i Amtets sydøstlige Del.

Tidsmæssige Redskaber og Maskiner har ogsaa i dette Tidsrum faaet stor Udbredelse og skjønt denne Konto føles trykkende, især paa de mindre Gaarde, har det været den brugbareste Udvei under Forholdene her i Amtet, hvor den menneskelige Arbeidskraft er saa kostbar og vanskelig at erholde.

Den landbrugsøkonomiske Bebyggelse er, specielt i den indre Del af Amtet, gaaet frem, dels ved Udvidelser og Modernisering og dels ved Nybygning.

II. Husdyrbruget:

Foringen er, især for Kvæget, gaaet over til at blive stærkere — mere drivende — med mere eggehviderigt Kraftfoder og saftigt Foder (Grønfoder og Rodfrugter). Hertil har de offentlige Bestræbelser bidraget meget gjennem Foredrag og Oprettelse af Kontrollforeninger, hvorigjennem specielt Kvægbruget er arbeidet henimod et rationelt Standpunkt. — — — — —

For Forbedring af Fjøssetlet har der hver Vinter været afholdt Fjøs-skuer. For Uddannelse af Røgten er der af Landhusholdningsselskabet oprettet to Skoler, en for Mænd paa Tom i Raade og en for Kvinder paa Vestby i Rakkestad.

Kvægavlen. For dens Fremme er der af det Offentlige gjort betydelige Anstrengelser gennem Amts- og Statsdyrskuer, Kaaringsskuer og Kvægavlsforeninger. Forædlingsmaterialet er den i Amtet stedeagne Rødkolrace og hvormed der i den indre Del af Amtet fornemlig drives Renavl, og i den ytre gennemført Krydsning, rene Rødkolokser med den forefindendes Kobestand, der her overveiende er Ayrshireblandinger. Den største Foranstaltning til Fremme af Kvægavlen er de aarlige Kaaringsskuer, hvoraf der i Femaaret 1901—1905 har været afholdt 77 og kaaret 328 Okser og 10 119 Kjør. Til samtlige kaarede Kjør udstedes Bedækningsfrisedler, der giver gratis Bedækning hos præmierede eller godkendte Okser.

Hestene. Til Forbedring af Amtets Hestebestand har der virket 3 Hesteavlsforeninger med hver sin Hingst samt Landhusholdningsselskabets Hingste, der ved Udgangen af 1905 var 5 Stkr. — — — —

For Unghestene har der været igangsat Fælleshavne, hvoraf af Landhusholdningsselskabet i Aarene 1903—04—05 Unghingsthavn paa Lund i Baastad. Hestebestanden er gaaet frem i Kvalitet i de sidste Aar.

Svineholdet har øget. Til Fremme af Svineavlen har der været i Virksomhed 2 Avlsstationer — en for Norske Landsvin i Tune og en for stort Yorkshiresvin i Askim.

Amtsudstillinger for Svin har været afholdt i Aarene 1902—03—04—05. Korte Kurser for Oplærelse i Svinerøgt har været afholdte i 1903—04—05.

Svineholdet har gaaet tilbage, saa dette nu er ganske ubetydeligt, selv i Bygder, hvor der burde holdes meget Sau.

Fjærkræhold, specielt Høns og Gjæs, er forholdsvis meget udbredt i Smaalenenene. Der har været holdt Amtsudstillinger for Fjærkræ i 1902—03—04—05. Af Hønsavlsstationer var der i 1905 4 Stkr. i Virksomhed, 2 for brune Italienerne og 2 for sorte Minorka.»

Angaaende Havebruget har Amtsgartner *Schie* meddelt følgende:

Havebrugets Udvikling inden Smaalenenes Amt har i Femaaret 1901—1905 paa alle Omraader været jevnt fremadskridende. Æren herfor maa i første Række tilskrives Amtets Landhusholdningsselskab, der i Tidsrummet paa forskellige Maader har anvendt Kr. 30 250.00 til Havedyrkningens Fremme. Særlig maa paapeges, at Selskabet har taget Initiativet med Hensyn til Skolehavesagen, som støttes ved Bidrag til Anlæg af Skolehaver. Hvert Aar lader Selskabet afholde 6 Ugers Kurser i Havebrug. Foruden fri Undervisning faar hver Elev et Stipendium paa Kr. 50.00 til Kost og Logis. Ved sine tre Gartnere med Assistenten har Selskabet i betydelig Grad fremmet Frugtavlen og Grønsagedyrkningen inden Amtet, hvorhos Interessen for Havedyrkningen søges fremmet ved Uddeling af Frugttræer, Bærbuske og Havefrø til Smaabrugere, Husmænd og Arbeidere.

Smaalenenes Havebrugsforening, som blev stiftet den 12 Januar 1899, har ogsaa paa forskellige Maader bidraget meget til Havedyrkningens Fremme inden

Amtet. En af dens vigtigste Opgaver har været at arbejde for Anvendelsen af Havens Produkter i den daglige Husholdning. Den har ladet afholde en Række Kurser i Frugt- og Grønsageanvendelse samt i Dyrkning af Havesager og i Tilvirkning af Emballage for alle Slags Haveprodukter. Inden Amtsgartner Schies Distrikt, som omfatter Herrederne Borge, Tune, Glemminge, Onsø, Raade, Rygge og Moss Herred, er Interessen for Havestel overalt i glædelig Fremgang. Frugtavlen har gaaet jævnt fremad og Plantning af Frugttræer og Bærbuske har øget i stor Maalestok over hele Distriktet. Grønsagedyrkningen for eget Behov har ogsaa taget et særdeles stort Opsving i Distriktets samtlige Bygder, hvorimod Dyrkning i Salgsoiemed væsentlig indskrænker sig til Byernes nærmeste Omkreds. I Tune, Glemminge, Onsø, Moss Herred og Rygge produceres der saaledes en Mængde Grønsager for Salg. I sidstnævnte Herred — Rygge —, hvor Jorden er særlig egnet for Dyrkning af Rodfrugter, produceres især store Mængder af Gulrødder, Persille og Selleri til Hovedstadens Forsyning, samt Bønner og Erter til Konservefabrikerne paa Moss.

Om stigende Interesse for Havebruget indeholder ogsaa Beretningerne fra Amtsgartner Ekstrand for Idde og Marker Fogderi og fra Amtsgartner Moen for Rakkestad Fogderi glædelige Meddelelser.

Amtets Landbrugsskole paa Kalnes har været drevet efter den af Amtstinget den 22 April 1902 vedtagne Plan. Skolens Formaal er at give unge Mænd et hensigtsmæssigt Grundlag for deres Uddannelse til dygtige Landmænd. Et Kursus ved Skolen, som er knyttet til en Landeiendom, der eies af Amtet og drives for dets Regning, og hvortil der optages Elever hver Høst, har en Varighed af 1½ Aar — 2 Vintre og den mellemliggende Sommer. — Efter Planen kan Elevantallet gaa op til 60.

Den praktiske Jenteskole paa Berby i Id, som besluttedes oprettet af Amtstinget i 1898, har været i Virksomhed i den hele Femaarsperiode. I 1905 blev der af 48 Ansøgere optaget 20 som Elever ved Skolen.

2. Skogdrift.

Efter de modtagne Opgaver haves Skog af betydelig Udstrækning i Herrederne Hobøl, Vaaler, Moss Herred, Tune, Rødenes og Rømskogen, Rakkestad, Eidsberg, Aremark, Id, Skjeberg og Varteig, fornemlig Gran og Furu. I flere af Amtets øvrige Herreder opgives Skogarealet ogsaa procentvis at være stort, men af mindre Betydning.

Fra et Par Herreder opgives Skogens Veksterlighed og Tæthed at være i Fremgang, men for de fleste Herreders Vedkommende meldes Tilbagegang og fra samtlige Herreder — med Undtagelse af 2, hvor Stillingen er uforandret — opgives der Tilbagegang med Hensyn til Skogens Dimensioner.

I 6 af Herrederne maa der kjøbes Bygningstømmer og i ligesaa mange maa der kjøbes Brændeved.

Prisen paa Brændevod opgives i 1905 at have været i de forskjellige Herreder:

for Birk	pr. Meterfavn fra Kr. 7.00—Kr. 14.00
- Furu	- - - 5.00— - 11.00
- Gran	- - - 5.00— - 10.00

Nedflødning af Tømmer i de forskjellige Vasdrag har efter Op-gaverne foregaaet saaledes:

Gjennem Mossevasdraget — Vansjø med Tilløb — er der i Fem-aaret nedflødet følgende Antal Tylvter Tømmer:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter.....	10 933	7 314	7 051	8 724	5 899

Gjennem Glommenvasdraget. Under Fredrikstad Tømmerdirektion sorterer 2 Lændser, nemlig Furuholmens Lændse i Varteig og Visten Lændse i Tune.

Ved Furuholmen Lændse passerer alt Tømmer, der flødes i nedre Glommen, medens i Visten Lændse kun passerer, hvad der er bestemt til Brugene nedenfor Sarpfossen. Hvad der ikke passerer Sarpfossen leveres til Brugene ovenfor denne.

Ved Furuholmens Lændse optaltes

i 1901	509 436	$\frac{7}{12}$ Tylvter,
- 1902	343 599	$\frac{6}{12}$ —
- 1903	445 741	$\frac{3}{12}$ —
- 1904	406 993	$\frac{1}{12}$ —
- 1905	491 839	$\frac{5}{12}$ —

Ved Visten Lændse er der i Femaaret opflaadet følgende Kvanta:

i 1901	356 228	$\frac{6}{12}$ Tylvter,
- 1902	235 297	$\frac{3}{12}$ —
- 1903	282 888	$\frac{8}{12}$ —
- 1904	264 802	$\frac{10}{12}$ —
- 1905	277 502	$\frac{9}{12}$ —

Ved Furuholmens Lændse beskæftiges ca. 240 Arbeidere og ved Visten Lændse ca. 210 Arbeidere.

Gjennem Fredrikshaldsvasdraget, Fredrikshalds-Kanalen, hvor-igjennem der gaar Tømmer fra Urskog og Høland i Akershus Amt samt fra Rømskogen, Rødenes, Ømark og Aremark og tildels fra Sverige gennem Oteid Kanal (kfr. Femaarsberetningen for 1886—1890), hvilken Fremflødning foregaaer i «Moser» à ca. 25 Tylvter og i «Kub» à ca. 16 Tylvter, er i Femaaret nedflødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Moser.....	2 189	3 070	2 353	1 969	2 056
Kub.....	1 344	1 019	881	1 525	1 103

Gjennem Berbyelven i Id, hovedsagelig fra Sverige, er der fremflødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter.....	1 100	1 050	900	1 000	650
Fod af Props.....	510 683	1 196 000	1 197 133	988 592	1 363 600

Om Skogsdriften udtaler Amtsskogmester *Skavhaugen* i Skrivelse af 12 Januar 1907 bl. a. følgende:

« — — — — —
 — — — — —

Det vigtigste Spørgsmaal vedkommende vore Skoges Tilstand er dog, om Produktionsevnen er aftagende eller tiltagende. En Skog, der endnu befinder sig forholdsvis nær Urtilstanden og aldrig har været Gjenstand for systematisk Hugst, vil altid have en meget liden Produktionsevne. Da Amtets Skoge gennemgaaende har en fortrinlig Selvforyngelsessevne, findes der en hel Del pen Ungskog, og det tør vistnok være forhaslet at paastaa, at vore Skoges Produktionsevne er mindre nu end for en femti Aar tilbage. Imidlertid er der selv med de forannævnte gunstige Omstændigheder for Øie ingen Tvil om, at den nuværende gode Adgang til at drive Smaalast, som i og for sig er den første Betingelse for et udviklet Skogbrug med øgende Afkastning, misbruges mere og mere slig, at vore Skoges Existense trues. Uagtet Udviklingen forlængst burde have medført en mere rationel Drift, har man her i Amtet fortsat med omtrent udelukkende at anvende Dimensionshugst til stadig lavere Maal. Man lader Træets Størrelse og ikke dets Rentabilitet være bestemmende for Hugstmodenheden, noget, der er unaturligt, uøkonomisk og i enhver Henseende ødelæggende i sine Virkninger. Naar Resultatet ikke endnu er værre, end det er, skyldes dette mere Lykke og Naturens store Modstandsevne end Forstand.

Et kritisk Punkt nærmer vi os med stadig raskere Skridt. Alle maa forstaa, at vi snart maa komme til en Grænse. Man har i Aartier hugget mere, end der produceres, og altid paa en mere og mere ruinerende Maade. Hugstmængden har aldrig været større end sidste Aar, og aldrig har der været hugget mere af frodige grønne Træer med høi Rentabilitet. Exemplerne paa den rene Vandalisme bliver flere og flere. Dette er en Kjendsgjerning tiltrods

for at stadig flere og flere gaar over til mere systematisk Hugst, og at den almene Forstaaelse bliver bedre efterhvert. Hvad de Kulturarbejder, man i de senere Aar er begyndt med i Skogen, saasom Plantning og Grøftning, angaar, maa det fastholdes, at de endnu væsentlig er af moralsk Betydning. Deres direkte økonomiske Nytte kan man endnu se bort fra. Naar man har saa ondt for at komme bort fra Dimensionshugsten her i Smaalenene, skyldes det for en stor Del, at man ikke har Konkurrence om Kjøb af rund Last, hvor den maa skjæres paa Stedet og sendes pr. Jernbane. Da de mindre Skogeiere endnu ikke har forstaaet at slutte sig sammen om at holde fælles Dampsag og at sælge sin Last under et, har de igrunnen intet andet at gjøre end at sælge sin Skog til et vist Maal paa Roden.

Overgangen til et mere rationelt Skogbrug vil ogsaa være af stor Betydning for Jordbruget, da man derved kan faa mere lønnende Anvendelse for Arbeidshjælp udenfor den travle Tid om Sommeren. Som det nu er, forbeholder Eieren sig maaske lidt Tømmerkjøring, hver Gang Skogen med Aars Mellemrum sælges til Udhugst, hvad man vel trygt kan sige er en uheldig Arbeidsordning.

Som Resumé kan opstilles:

Vore Skoges Træforraad er reduceret og reduceres fremdeles. Hugsten foregaar uden teknisk Indsigt. Ved at der ikke tages Hensyn til Produktions-
evnens Opretholdelse og Øgning, er Amtet paaført Tab, som maa regnes i
Millioner.

Udviklingens Gang for Øieblikket opfordrer til rask og energisk Indgriben. Selv om der er glædelige Tegn til, at den almene Forstaaelse stadig bedres, synes dog denne Omstændighed paa langt nær ikke at byde nogen Sikkerhed for vore Skoges Fremtid.

3. Fiskerier.

Ved «Smaalenenes Ferskvandsfiskeriforenings» Udvlækningsanstalt «Ganerød» ved Femsjøen blev der i 1901 udsluppet ca. 25 000 Stkr. Venerlax, 150 000 Stkr. Ørret og 12 000 Stkr. Sik; i 1902 ca. 30 000 Stkr. Venerlax og 40 000 Stkr. Sik; i 1903 ca. 30 000 Stkr. Venerlax.

Den største Del af Yngelen er sluppet i det Fredrikshaldske Vasdrag med Bielve og Tjern.

Foreningens Virksomhed, som i Femaarsperiodens sidste Del blev noget svækket ved Formandens Død, blev igjen med mere Styrke optaget i 1905.

Man mener at kunne spore gode Resultater af Arbeidet.

Udbyttet i Femaaret af Fiskeriet ved Amtets Kyster har været:

Aar.	Sild.	Brisling.	Smaasild.	Makrel.	Laks og Sjørret.	Sei, Lange, Brosme m. v.	Hummer.	Østers.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	15 000	14 125	175	8 900	6 185	40 344	51 145	20	135 894
1902	13 500	85 100	2 130	31 300	6 081	45 735	44 307	20	228 173
1903	247 500	44 150	600	25 800	5 920	63 247	49 690	20	436 927
1904	299 400	35 000	1 850	39 526	7 743	49 665	41 200	20	474 404
1905	302 550	64 500	2 000	23 400	6 908	51 880	54 350	-	505 588

4. Forskjellige Næringer.

Ved Femaarets Slutning fandtes der i Amtet 292 Landhandlerier samt følgende Handelsforeninger:

Handelsforeninger.		Antal Medlemmer.	Omsætning.
			Kr.
Rygge Handelsforening	stiftet 1879	78	162 000
Raade Aktiemeieri	- 1885	114	120 000
Glemminge Fabriks Forbrugshandel	- 1891	391	121 246
Græsvik Arb.-Samfunds kooperative Forening	- 1905	20	6 097
Rakkestad Handelsbolag	- 1893	131	250 000
Baastad Handelsforening	- 1871	71	54 696
A/S Ørje Meieri og Landhandleri	- 1902	40	85 000
A/S Aremark Forbrugsforening	- 1905	15	10 000
Holtgrændens Aktiehandelsforening	- 1897	19	29 452
A/S Torp		40	65 000

Greaker Handelsforening ophørte i 1902; Forbrugsforeningen Aas gjorde Konkurs i 1904 og Furuholmen Lændses Handelsforening ophørte i 1900.

Af Øludskjænkingsrettigheder udøvedes ved Femaarets Udgang i Rygge 1 almindelig og 1 indskrænket, i Moss Herred 1 indskrænket, i Rødenes og Rømskogen 2 indskrænkede samt i Trøgstad 2 indskrænkede og 6 for «kun alkoholsvagt Øl».

I Moss Herred dreves et Isbrug, som i Vinteren 1905—1906 beskæftigede en Arbejdsstyrke af 55 Mand og producerede 4 000 Reg.-Ton Is; samt i Onsø Herred et Baadbyggeri, hvor der i 1905 byggedes 1 større Drivgarntsskøite og 6 aabne Snurpenotbaade til opgiven Værdi af Kr. 25 000 00.

Videre fandtes i 1905 følgende Anlæg for Torvstrødrift:

	Produktion.
Rygge Torvstrøinteressentskab	3 680 m ³
Langemyr Do.	116 -
Tune Torvstrølag	1 380 -
Baastad Torvstrøfabrik	1 400 Baller
samt en Række Samlag til Produktion for eget Brug.	

Der drives en Række Stenhuggerier, nemlig i Moss Herred, i Raade, Tune, Glemminge, Onsø, Id, Skjeberg, Borge og Hvaler. For de i de 6 førstnævnte Herreder beliggende Stenhuggerier er der opgivet en Produktion af Værdi Kr. 829 400.00. For Stenhuggerierne i Skjeberg, Borge og Hvaler er Opgaver ikke leveret.

Snedkerivirksomhed dreves i Hobøl, Glemminge, Eidsberg, Trøgstad og Skjeberg.

I Eidsberg drives en Fabrik for Forfærdigelse af Tøier, Sjalere og Tæpper m. m. og i Raade drives en betydelig Skomagteri-Virksomhed.

Opgaverne indeholder Meddelelser om nogen Tilbagegang i Haandværk- og Smaaindustri og om liden Fremgang i Husflid.

5. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Den ved Skatteligningerne antagne Formue og Indtægt var i Femaarsperiodens sidste Aar:

	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Kr.
I Byerne:		
Fredrikshald	12 862 900	4 020 600
Sarpsborg	4 394 000	2 263 720
Fredrikstad	14 470 500	5 443 187
Moss	8 291 250	2 893 600
Byerne tilsammen	40 018 650	14 621 107
I Landdistriktet:		
Hobøl	2 963 200	485 877
Vaaler	3 127 775	457 450
Rygge	3 435 500	756 225
Moss Herred	3 788 500	635 350
Raade	2 910 550	614 370
Tune	6 369 000	1 761 690
Onsø	6 437 600	1 664 590
Glemminge	8 805 200	3 000 965
Rødenes	2 184 097	283 530
Rømskogen	1 568 500	113 650
Rakkestad	6 369 900	970 345
Eidsberg	5 606 620	999 901
Skiptvet	1 871 300	378 732
Spydeberg	3 637 500	499 554
Askim	3 590 900	675 880
Trøgstad	3 512 600	631 705
Aremark	3 135 300	347 275
Ømark	2 650 500	419 350
Id.	4 551 000	1 241 360
Berg	8 359 500	1 303 960
Skjeberg	6 473 600	1 314 715
Borge	6 578 600	1 981 820
Hvaler	2 272 500	782 813
Varteig	919 000	199 745
Landdistriktet tilsammen	101 118 742	21 520 852
Sammendrag:		
Byerne	40 018 650	14 621 107
Landdistriktet	101 118 742	21 520 852
Amtet i det hele	141 137 392	36 141 959

Ved Udgangen af Aar 1905 fandtes i Amtet 24 Sparebanker med en samlet Forvaltningskapital af Kr. 24 317 529.00, hvoraf Formue Kr. 2 805 641.00.

Af disse var 5 i Byerne med en Forvaltningskapital af Kr. 14 609 158.00, hvoraf Formue Kr. 1 686 346.00 og 19 i Landdistriktet med en Forvaltningskapital af Kr. 9 708 371.00, hvoraf Formue Kr. 1 119 295.00.

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter i Femaaret udlignedes der følgende Beløb:

Aar.	Udligning pr. Skyldmark.	Udligning paa Matrikul- skylden.	Udligning paa Herrederne efter Lands- skattelovens § 7.	Udligning. Sum.	Deraf til Den almindelige Amts- kommunekasse.	Veikassen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	2.50	95 101.37	80 000.00	175 101.37	101 118.37	73 983.00
1902.....	3.00	114 121.65	80 000.00	194 121.65	122 621.65	71 500.00
1903.....	3.50	133 141.92	80 000 00	213 141.92	140 641.92	72 500.00
1904.....	3.50	133 141.92	80 000.00	213 141.92	140 641.92	72 500.00
1905.....	3.50	133 141.92	80 000.00	213 141.92	140 641.92	72 500.00

Gjennemsnitsværdien pr. Skyldmark i Femaaret har været Kr. 1 967.00.

Ved Udgangen af Aaret 1905 var Antallet af særskilt skyldsatte Brug i Amtet og deres Matrikulskyld:

Fogderier.	Særskilt skyldsatte Brug.	Revideret Matr.-Skyld.
	Antal.	Mark. Øre.
Moss Fogderi.....	5 495	12 358.98
Rakkestad Fogderi.....	5 226	14 910.14
Idde og Marker Fogderi.....	4 537	10 777.88
Tilsammen	15 258	38 047.00

I Femaarsperioden tinglæstes og aflæstes følgende Antal Panteheftelser:

Sorenskriverier.	Tinglæst.		Aflæst.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Trogstad (ophævet fra 1/10 05).....	959	3 174 723.00	642	1 455 850.00
Rakkestad.....	1 208	2 885 217.00	775	1 563 027.00
Idde og Marker.....	1 216	5 164 953.30	687	3 488 849.47
Tune.....	3 452	7 598 635.58	1 754	4 222 915.47
Moss.....	1 366	4 050 418.59	856	2 825 529.26
Tilsammen	8 201	22 873 947.47	4 714	13 556 171.20
I forrige Periode var de tilsvarende Tal	6 010	18 356 944.87	4 066	9 951 113.25

Derhos er for Moss Sorenskriveri

registrerede 4 Panteheftelser i Skibe til Beløb Kr. 5 314.98,
udslettede 10 — — — — — 18 530.73.

Antallet af Tvangsauktioner i Landdistriktet i Femaaret var:

Sorenskriverier.	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Tilslagssum.	Antal.	Tilslagssum.
		Kr.		Kr.
Trøgstad (ophævet fra 1/10 05).....	28	151 891.00	30	28 206.00
Rakkestad.....	36	371 501.00	46	43 398.00
Idde og Marker.....	34	636 920.00	45	55 175.55
Tune.....	116	676 751.50	16	48 745.43
Moss.....	30	190 640.00	21	14 706.86
Tilsammen	244	2 027 703.50	158	190 231.84
I forrige Periode var de tilsvarende Tal	227	1 109 058.62	165	186 137.34

Antallet af Exekutioner afholdte af Fogderne var i Femaaret:

	Antal.	for samlet Beløb.
Moss Fogderi.....	42	Kr. 164 012.59
Rakkestad —	52	- 169 196.00
Idde og Marker —	65	- 283 084.46
Tilsammen	159	Kr. 616 293.05

Ved Lensmændene blev der
afholdt følgende Antal Exe-
kutioner i Femaaret..... 3 601 til Beløb - 814 209.71

Af Udpantninger ved Lensmændene blev der i Femaaret
1901—1905 afholdt:

For Skatter.		Andre Udpantninger.	
Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
30 111	Kr. 550 335.37	1 178	Kr. 43 663.48

Ved Udgangen af Aaret 1905 havde Landdistriktet følgende Brand-
forsikringsindretninger:

Brandforsikringsindretninger.	Forsikringssum 31 December 1905.		Udbetalte Erstatninger 1901—1905.
	Huse.	Løsøre.	
	Kr.	Kr.	Kr.
Hobøl gjensidige Brandassuranceforening for Løsøre, stiftet 1883	-	1 298 880.00	752.54
Glemminge gjensidige Brandassurance- forening for Løsøre, stiftet 1890.....	-	1 430 000.00	2 896.14
Onsø Brandassuranceforening for Huse, stiftet 1872.....	2 662 984.00	-	1 830.00
Onsø Brandassuranceforening for Løsøre, stiftet 1897.....	-	1 285 670.00	135.00
Græsvik gjensidige Brandassuranceforening, stiftet 1890.....	-	228 320.00	224.50
Rødenes gjensidige Brandforsikringsindret- ning, stiftet 1901	1 093 655.00	300 479.00	605.00
Rakkestad Aktie-Brandassuranceforening for Løsøre, stiftet 1876	-	1 966 450.00	1 686.00
Eidsberg gjensidige Brandforsikringsindret- ning, stiftet 1897.....	258 015.00	1 858 245.00	3 165.88
Trøgstad gjensidige Brandforsikringsforening, stiftet 1881.....	3 545 245.00	2 015 560.00	13 908.14
Askim gjensidige Brandassuranceforening for Løsøre, stiftet 1901.....	-	700 000.00	3 100.00
Skjeberg Herreds Brandforsikringsforening for Løsøre, stiftet 1874	-	911 200.00	0.00
Hvaler gjensidige Brandforsikringsforening for Løsøre, stiftet 1902	-	681 770.00	0.00

I Askim haves en i 1878 stiftet Kreaturforsikringsforening, som den 31 December 1905 havde forsikret 226 Heste og 200 Kreaturer til en samlet Forsikringssum af Kr. 114 770.00. I Femaaret var i Erstatninger udbetalt Kr. 4 915.80.

Veivæsenet. Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var Længden af de offentlige Veie i Amtet 1 616.1 km, hvoraf 569.4 km. Hovedvei og 1 046.7 km. Bygdevei. I Perioden 1901—1905 er der anlagt eller omlagt 33.2 km. Hovedvei og 51.9 km. Bygdevei, medens der i samme Tidsrum er nedlagt 19.5 km. Hovedvei og 30.1 km. Bygdevei. Ved Udgangen af Aaret 1905 havde Amtet 1 651.6 Kilometer offentlige Veie, hvoraf 583.1 km. Hovedvei og 1 068.5 km. Bygdevei.

Veienes Fordeling inden de forskellige Herreder vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt:

Herred.	Længden af offentlige Veie den 31 December 1900. Kilometer.			I 1901—1905 er anlagt eller omlagt Kilometer.			I 1901—1905 er nedlagt Kilometer.			Længden af offentlige Veie den 31 December 1905. Kilometer.		
	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.
Hobel	31.5	47.2	78.7	-	1.4	1.4	-	1.2	1.2	31.5	47.4	78.9
Vaaler	38.0	50.7	88.7	-	-	-	-	-	-	38.0	50.7	88.7
Rygge	10.0	40.2	50.2	-	1.8	1.8	-	-	-	10.0	42.0	52.0
Moss Herred	13.4	8.0	21.4	-	-	-	-	-	-	13.4	8.0	21.4
Raade	20.7	27.7	48.4	-	3.7	3.7	-	-	-	20.7	31.4	52.1
Tune	14.0	34.6	48.6	0.7	3.8	4.5	0.7	1.9	2.6	14.0	36.5	50.5
Glemminge	17.8	30.3	48.1	0.2	3.5	3.7	0.2	0.1	0.3	17.8	33.7	51.5
Onse	9.7	51.0	60.7	-	4.2	4.2	-	-	-	9.7	55.2	64.9
Rødenes og Rømskogen	10.6	70.2	80.8	-	3.3	3.3	-	-	-	10.6	73.5	84.1
Rakkestad	47.0	96.7	143.7	10.9	1.3	12.2	10.9	1.4	12.3	47.0	96.6	143.6
Eidsberg	68.3	60.3	128.6	-	0.2	0.2	-	4.7	4.7	68.3	55.8	124.1
Trøgstad	30.2	93.1	123.3	15.3	1.1	16.4	7.4	13.4	20.8	38.1	80.8	118.9
Askim	18.4	25.7	44.1	0.3	-	0.3	0.3	-	0.3	18.4	25.7	44.1
Spydeberg	15.6	63.4	79.0	-	-	-	-	-	-	15.6	63.4	79.0
Skiptvet	20.1	25.6	45.7	-	5.1	5.1	-	-	-	20.1	30.7	50.8
Aremark	} 61.0	62.0	123.0	5.5	7.5	13.0	-	0.9	0.9	} 40.1	43.1	83.2
Ømark												
Id	54.8	36.7	91.5	-	6.9	6.9	-	2.9	2.9	54.8	40.7	95.5
Berg	32.5	62.4	94.9	-	3.8	3.8	-	-	-	32.5	66.2	98.7
Skjeberg	32.6	69.5	102.1	0.3	4.3	4.6	-	3.6	3.6	32.9	70.2	103.1
Borge	16.9	50.1	67.0	-	-	-	-	-	-	16.9	50.1	67.0
Hvaler	-	22.8	22.8	-	-	-	-	-	-	-	22.8	22.8
Varteig	6.3	18.5	24.8	-	-	-	-	-	-	6.3	18.5	24.8
Sum	569.4	1 046.7	1 616.1	33.2	51.9	85.1	19.5	30.1	49.6	583.1	1 068.5	1 651.6

Fredrikshalds-Kanalen har i Femaaret havt følgende Driftsresultater:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Driftsindtægter	42 251.84	52 006.67	40 135.29	40 484.26	38 894.72
Driftsudgifter	15 563.25	17 258.35	15 341.64	14 378.93	13 801.68
Driftsoverskud	26 688.59	34 748.32	24 793.65	26 105.33	25 093.04

Aktiendbytte uddeltes i 1901, 1902 og 1904 med 4 Pct., i 1903 med 5 Pct. og i 1905 med 4½ Pct., beregnet af foregaaende Aars Driftsoverskud.

Amtskommunens Gjæld udgjorde ved Udgangen af Aar 1905 Kr. 235 166.66.

B. Kjøbstæderne.

For Kjøbstædernes Vedkommende tillader jeg mig at henvise til medfølgende Indberetninger fra Magistraterne i Fredrikshald, Sarpsborg og Moss, daterede henholdsvis 28 Februar, 18 Januar og 25 April d. A.

Fra Fredrikstad Magistrat, som gjentagne Gange er erindret om Indberetnings Indsendelse, har jeg modtaget Meddelelse i Skrivelse af 25 d. M. om, at Indberetningen vil blive indsendt i «næste Maaned».

Smaalenes Amt den 29 April 1907.

A. Hansen.

Beretning

om Kjøbstaden Fredrikshalds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

I den nævnte Femaarsperiode har vore større Næringsgrene tildels arbeidet under gunstige Vilkaar og givet sine Interessenter godt Udbytte.

Arbejdslønnen har været stigende, men Livskravene ogsaa stadig øgende, paa samme Tid som Priserne paa mangfoldige Varer, særlig paa Livsfornødheder, har været stigende.

Det er klart, at der under disse Forhold fra mange Kanter maa høres Klager over knappe Lønninger og — trykkede Forhold og visselig med Rette.

Jeg skal først meddele en Oversigt over den kommunale Virksomhed, idet jeg forøvrigt henviser til modstaaende Tabel:

A a r .	Antal Skatydere.	Formue efter Lignings- forretningerne.	Beregnet Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Byskat			Tilsammen.	Skatoren paa skatbar Indtægt.	Nedsatte Skattebeløb efter Lignings- og Overlignings- kommissionens Kjendelse.
					paa Formue.	paa Indtægt.	paa fast Eiendom.			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1901	2 893	13 025 000	3 831 650	1 558 400	26 050.00	137 737.59	48 593.40	212 380.99	8.73	2 137.01
1902	3 095	12 439 000	4 016 900	1 588 810	24 878.00	151 182.88	48 722.20	224 783.08	9.4	3 448.57
1903	3 111	12 961 000	4 184 800	1 713 030	25 922.00	160 319.52	48 605.00	234 846.52	9.25	5 225.49
1904	2 976	12 515 000	4 034 100	1 645 170	25 030.00	161 209.83	48 728.60	234 968.43	9.7	3 496.66
1905	2 959	12 862 900	4 020 600	1 608 490	25 725.80	160 879.31	49 191.40	235 796.51	9.9	2 695.59

Der er i den kommunale Virksomhed ingen større Mærkepæle sat i den forløbne Periode. Budgetterne er søgt affattet med størst mulig Sparsommelighed, for ikke at bringe Skatøren op. Ikke destomindre er dette i Femaaret gaaet jevnt opover. Den skatbare Indtægt har holdt sig temmelig uforandret. Eiendoms-skatten har været uforandret og Taxtværdierne ikke undergaaet nogen væsentlig Ændring. Ny Omtaxation forestaar først i 1907.

Byens Gjæld var ved Udgangen af 1905 Kr. 1 430 350. Der blev i 1902 optaget et Laan paa Kr. 240 000, der anvendtes dels til Betaling af nogle af Kommunen indkjøbte Eiendomme, dels til Udvidelser af Elektricitetsværket og dels til Forøgelse af Kommunens Driftsfond, som nu er Kr. 100 000. Et paa 5 Aar afsluttet Laan paa Kr. 360 000 i Anledning Anlæg af Elektricitetsværk m. v. er indfriet ved et i 1905 afsluttet Kommunelaan paa Kr. 500 000, som er amortisabelt i ca. 40 Aar, og hvormed er dækket Købesummen for det af Kommunen indkjøbte Brekke Vandfald, Udvidelser ved Elektricitetsværket og Vandværket. Ved dette sidste er i 1905 og tildels i 1906 foretaget forskellige Udvidelser, som det Offentlige har krævet gennemført, forat Byen kunde beholde sin nuværende Nedsættelse af Brandkontingenten. Som bekjendt, ansees Fredrikshalds Vandværk at være meget godt, og Tilførselen er saaledes ordnet, at Vandmangel er udelukket.

Kommunens Bygninger, Gader og Veie etc. er i tilfredsstillende Stand. De dertil nødvendige Bevilgninger har aarlig været givet.

Byens Havn og Brygger er i god Stand. Der er i denne Periode foretaget omfattende Mudringsarbejder. Som tidligere oplyst, vil man maatte paaregne at gjentage Mudringen med Mellemrum, paa Grund af Bundens Beskaffenhed.

Skolevæsenet. Hverken i Folkeskolen eller den høiere Almenskole er der i Femaaret foregaaet Forandringer af væsentlig Betydning. Elevantallet i Folkeskolen har holdt sig omtrent uforandret, men Udgifterne er steget noget.

Den tekniske Aftenskole har i Perioden arbeidet efter sin Plan og med omtrent uforandret Budget.

Elevantallet har været:

i 1901/02	1ste Semester	122,	2det Semester	99;
- 1902/03	-	—	123,	- — 98;
- 1903/04	-	—	116,	- — 106;
- 1904/05	-	—	115,	- — 93;
- 1905/06	-	--	105.	- — 77.

Sjømandsskolens Budget har været det samme som tidligere. Antal Elever har været 12, 20, 15, 11, 11.

Handelsforeningen har sat igang en Handelsskole, som synes at tilfredsstillende Behovet for videre Uddannelse i specielle Fag. Søgningen til den praktiske Realklasse, som tidligere har været opretholdt ved Gymnasiet, er derved bleven saa liden, at denne Undervisning har maattet ophøre.

Byens Udgifter i Anledning Fattigvæsenet vil sees af nedenstaaende Tabel:

A a r.	Fattigunderstøttede Hovedpersoner.	Kommunens Tilskud til Fattigvæsenet.
		Kr.
1901	586	55 600
1902	572	59 100
1903	571	57 700
1904	564	58 400
1905	571	62 000

Desuden har Kommunens Tilskud til det kommunale Sygehus, hvor der forpleies alle af Fattigvæsenet indlagte Patienter, været:

1901	Kr. 8 043
1902	- 9 438
1903	- 9 900
1904	- 9 480
1905	- 8 893

Længere Arbejdsløshed eller særlig uheldige Forhold, som har kunnet øve Indflydelse paa Fattigvæsenets Udgifter, har der ikke været, og de direkte Understøttelser har derfor holdt sig omtrent uforandret i Perioden. Til at spare Fattigvæsenet for Udgifter bidrager selvsagt i nogen Grad Byens forskellige Legater for Trængende, ligesom man i det Ankerske Arbejdshus, der tilhører Kommunen, har et Hjælpemiddel til at udskille dem, som ikke er arbejdsvillige.

Sundhedstilstanden har i Perioden været god. Større Epidemier af smitsomme farlige Sygdomme har der ikke været. Sygepleien besørges nu paa tilfredsstillende Maade, dels ved det kommunale Sygehus, der, som omtalt i min forrige Femaarsberetning, er undergaaet en betydelig Omforandring, dels ved St. Josefs-Søstrenes Hospital.

Der er ikke foretaget nogen kommunal Folketælling siden den sidste almindelige Folketælling i 1900. Hvorvidt Folkemængden er øget, tør jeg ikke udtale mig om; forskellige Omstændigheder tyder paa, at nogen større Stigning ikke har fundet Sted. Medens der udenfor Byens Grænser er foregaaet forskellige Bygningsarbejder, er Antallet af Nybygninger indenfor Byens Grænser forholdsvis lidet. Fredrikshald er jo en i usædvanlig Grad stærkt koncentreret By, hvor ledige Tomter er meget faa og forholdsvis meget kostbare. Nogen Nytte af Statsmagternes Bestræbelser for at skaffe Midler til billige Boliglaan har man derfor ikke kunnet have.

De kommunale Myndigheders Bestræbelser for at faa Byens Grænser udvidet har nu paagaet i mange Aar og er endnu ikke naaet til en Afgjørelse.

Byens største Næringsveie er nu, som før, Trælasthan- og Fabrikdrift.

Trælasthan- delen har i Femaaret, særlig i dets første Aar, givet et tilfredsstillende Udbytte. Selvfølgelig har der været Svingninger i Priserne saavel paa Trælast som Træmasse; men Priserne har gennemgaaende været gode og Udsigterne for nærmeste Aar antages at være særdeles gode. Jeg henviser til den gennem Byens største Exportør modtagne Opgave over Priser, beregnet fob for Høvellast pr. St. Petersb. Standard, for Planker pr. løbende Meter samt for Træmasse pr. Ton.

Høvellast:

Aar 1901	Kr. 130.75	} Priserne er Gjennemsnits- priser og frit ombord her. Priser er pr. St. Ptbg. Standard.
- 1902	- 126.00	
- 1903	- 145.00	
- 1904	- 135.50	
- 1905	- 126.00	

Planker. (For det franske Marked.)

Aar.	3" × 9" Furu:			3" × 9" Gran:			
	II Sort.	III Sort.	IV Sort.	II Sort.	III Sort.	IV Sort.	
	Centimes.	Centimes.	Centimes.	Centimes.	Centimes.	Centimes.	
1901.....	45	38	35	32	30	28	} Priserne er pr. lø- bende Meterfod i Centimes frit ombord her.
1902.....	41	35	32	30	28	26	
1903.....	38	32	29	29 ^{1/2}	27 ^{1/2}	26	
1904.....	40	34	30	26	24	21 ^{1/2}	
1905.....	34	28	24 ^{1/2}	26	24	21 ^{1/2}	

Træmasse:

1901.....	Vaad	Kr. 45.	Tør	Kr. 90	pr. Ton	frit ombord her,
1902.....	—	- 29.	—	- 70	—	«—
1903.....	—	- 29.	—	- 61	—	«—
1904.....	—	- 30.	—	- 62	—	«—
1905.....	—	- 33.	—	- 69	—	«—

Der foregaar fremdeles og har i Perioden foregaaet en ganske betydelig Export af Props, hvortil Byens store Bryggelængder og bekvemme Oplagstomter byder gunstig Anledning. Ligeledes foregaar over Fredrikshald Export af Kassebord, forædlet paa Ed i Sverige af norsk Firma. Samtlige i Trælasthan- driften engagerede Firmaer antages at have haft en gunstig Periode i det forløbne Femaar.

Fabrikdriften repræsenteres fornemmelig af de store i Tistedalen beliggende Anlæg: Haldens Bomuldsspinderi og Væveri samt Cathrineholms Jernværk. Det første har haft en særdeles gunstig Periode og staar nu foran Udvidelser

og Nybygning. Det andet har paa Grund af Toldforholdene været nødsaget til, efter Periodens Udløb, at nedlægge sin væsentligste Bedrift, Stangjernfabrikationen; medens Støberiet, Ovnsfabrikationen og det mekaniske Værksted fremdeles opretholdes. Der er nu optaget en ny Bedrift: Fabrikation af Emaljevarer, hvortil Bygninger er opført i afvigte Aar.

Forøvrigt har Fabrikvirksomheden i Perioden været omtrent uforandret.

De herværende Skofabriker har havt Vanskeligheder, som tildels har medført Indskrænkninger og kortere Stansning; men det ser ud til, at Virksomheden paany er i god Gjænge.

De udenfor Byens Grænse liggende større Anlæg: Haldens Tændstikfabrik og Gardinfabriken har vistnok arbeidet under ganske gode Vilkaar. Jeg nævner dem, fordi de til disse Anlæg knyttede Arbeidere for største Del bor inden Fredrikshalds By.

Stedets Detailforretninger er utvilsomt den Næringsvei, som i den forløbne Femaarsperiode har arbeidet under de vanskeligste Vilkaar. Hertil har vistnok i ikke ringe Grad medvirket den Omstændighed, at Omsætningen med de svenske Nabodistrikter paa Grund af Toldforholdene er gaaet yderligere tilbage, indtil den, efter Begivenhederne i 1905, kan siges omtrent at være ophørt — undtagen forsaavidt angaar Kvægimporten, som i Femaaret har stillet sig saaledes:

	Livdyr.	Slagtedy.	
		stort	smaat
1901.....	4 413	7 049	1 464
1902.....	3 779	4 521	1 646
1903.....	4 108	6 395	2 027
1904.....	3 045	7 328	2 006
1905.....	2 719	5 108	1 175

Det vilde for Stedets Næringsliv være særdeles ønskeligt, om der atter kunde findes Former for Gjenoptagelse af den Samfærsel mellem Grænsedistrikterne, som er af saa stor Betydning for det daglige Livs Omsætning og hvis fuldstændige Afbrydelse har paaført og vil paaføre dette Sted stort Tab. Nu er der stærke Toldmure paa begge Kanter, som omtrent umuliggjør ethvert Handelssamkvem mellem Grænsebefolkningen med Varer, som daglig trænges, til Livets Behov.

Jeg benytter denne Leilighed til at minde om Nødvendigheden af, at der i Tide gjøres noget for Grænsebefolkningen, hvis Omsætning ellers let vil ledes andre Veie.

Der er i Femaarsperioden løst 43 Handelsborgerskaber og 45 kvindelige Handelsrettigheder, medens der er opsagt henholdsvis 19 og 14.

Af de fra Flødningsbestyrelsen modtagne Opgaver fremgaar, at der i Femaaret 1901—1905 er fremflødet gennem det Fredrikshaldske Vasdrag her til Stedet:

Aar.	Sagtømmer.	Slibetømmer.	Props.
	Tylvter.	Tylvter.	Løb. Fod.
1901.....	48 654	16 539	3 383 492
1902.....	50 318	14 627	1 546 284
1903.....	52 612	11 501	2 746 546
1904.....	45 199	16 436	2 871 389
1905.....	37 967	31 649	2 051 579

Af Distriktets Træværke gaar der en ikke uvæsentlig Mængde Sagtømmer til Fredrikstad og andre Steder.

Den Reguleringsplan for Vasdraget, som har været under Forberedelse i flere Aar, er ikke endnu kommet til endelig Behandling.

Brugsdriften har i enkelte af Periodens Aar været betydelig generet af Vandmangel. Den omtalte Regulering er derfor af den største Betydning for de store Interesser, som er knyttet til Vasdraget og dets sikre Regulering.

Haandværksdriften og den mindre Industri har neppe gjort betragtelige Fremskridt. Det er dog utvilsomt, at Arbejdsvilkaarene i flere Brancher er bleven væsentlig lettet derved, at man gennem Elektricitetsværket har kunnet faa hensigtsmæssig og billig Drivkraft. De strengere Fordringer til Fagdygtighed har utvilsomt ogsaa bidraget til at hindre usund Konkurrence. Jeg tror, saavidt jeg kjender Forholdene, at saavel Haandværkerne som de mindre Industridrivende — rene Sæsonsarbejdere undtaget — gennemgaaende har havt nogenlunde gode Aar og delvis ogsaa nogen Fremgang.

Der er i Femaaret løst 29 Haandværksrettigheder og opsagt 19.

Skibsfarten, som er knyttet her til Stedet, er vistnok gaaet yderligere tilbage, forsaavidt angaar Seilflaaden, og Stedets Dampskibsflaade bestaar væsentlig af 2 Selskaber, der driver Passager- og Godstrafik, samt et større Rederi, hvis Fartøier væsentlig ligger i oversjøisk Trade. Skibsfartens Vilkaar har i den forløbne Periode gennemsnitlig været ugunstige.

De her virkende Banker er fremdeles: Norges Banks Afdeling, Fredrikshalds Sparebank og 2 Privatbanker (Fredrikshalds Kreditbank og Haldens Privatbank).

Til Belysning af den økonomiske Stilling anføres nedenstaaende, fra Byfogden modtagne, Opgave over Tvangsauktioner og Exekutioner m. v.:

A a r.	Tvangsauktioner over fast Gods:		Tvangsauktioner over Løsøre:		Eksekutioner for Gjæld:		Udpantninger af Underfogden.	
	Antal.	Tilslags- sum.	Antal.	Tilslags- sum.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901.....	6	24 585	8	7 477.65	41	33 430.28	917	17 995.80
1902.....	3	5 280	8	2 790.60	45	16 058.55	1 416	29 015.30
1903.	1	13 500	6	3 588.70	51	25 002.70	1 623	32 460.75
1904.....	8	65 930	7	8 484.00	52	38 666.42	1 607	32 140.40
1905.....	12	245 551	11	6 140.50	34	25 533.04	1 482	29 539.25

Aarsagen til at Antal Tvangsauktioner i Periodens sidste Aar er tiltaget, antages nærmest at være af mere tilfældig Natur, særlig en større Eiendomsbesidders Konkurs. Opgaven bekræfter, at Fortjenesten paa mange Hænder har været liden.

Forsikringssummen af Bygninger i Landets almindelige Brandforsikrings-Indretning og Taxtværdien af Bygninger og Grunde, hvoraf svares Eiendomsskat til Kommunen, har i Femaaret været, som følger:

A a r.	Brandtaxt.	Eiendomstakst.
	Kr.	Kr.
1901.....	22 938 490	12 148 350
1902.....	23 231 670	12 200 550
1903.....	23 497 780	12 171 250
1904.....	23 813 060	12 202 150
1905.....	24 074 310	12 317 850

Byens Kommunikationsmidler er de samme som før. Der er i Perioden ingen Forandring skeet. Med Bistand af Staten, Fredrikshalds Kommune og interesserede Landdistrikter har der været arbejdet af en speciel Komité med Udredning af Planer for Anlæg af Tertiærbaner mellem Præstebakke paa Smaalensbanen og Bullarsjøen i Sverige samt mellem Fredrikshald og Ørje gjennem Rakkestad med Sidelinie til Strømsfoss. De Omkostnings- og Rentabilitetsberegninger, som foreligger, synes at vise, at Planerne, ialfald for Tiden, ikke lader sig realisere. Nogen endelig Bestemmelse foreligger imidlertid ikke.

Saavel Fredrikshaldske Kanal som Dalslandsbanen, der begge har Betydning for Fredrikshalds Næringsliv, har i Femaaret arbejdet tilfredsstillende. Den norske Stats og Fredrikshalds Kommunes Laaneengagement i Dalslandsbanen gaar stadig nedover ved betalte Afdrag.

Naar Fredrikshald Kjøbstads Udvikling ikke er større, end det synes at fremgaa af foranstaaende Redegjørelse, er Grundene hertil forskjellige. Jeg nævner i saa Henseende først og fremst de Forandringer, som paa Grund af Toldforholdene er foregaaet i den sædvanlige Grænsehandel. Det maa erindres, at Fredrikshald har havt et betydeligt Opland i de tilgrænsende svenske Distrikter, som dels paa Grund af gamle Handelsforbindelser, dels paa Grund af den større Afstand til svenske Kjøbstæder har søgt hertil. Der skal en Aarrække til, forinden saa gamle Forhold kan omlægges og erstattes med anden Virksomhed. Naar dette Samfund har klaret de Vanskeligheder, som disse Forhold har medført, uden større økonomiske Rystelser, da er dette et Vidnesbyrd om dets økonomiske Kraft og dets Indvaaneres Foretagsomhed. Jeg har den Tro, at de værste Følger af Tabet af de svenske Nabodistrikters Omsætning er overvundne, og at Arbeidet med Held er lagt og vil blive lagt paa Omsætningen i Hjemlandet og paa Industriens Udvikling. Herpaa tyder ogsaa de store industrielle Udvidelser, som er paabegyndt med den nye Femaarsperiode, og som det ikke er Tidspunktet nu at gjøre Rede for.

En medvirkende Grund til, at Byens Fremgang, særlig i Folketal, har vist sig saa ringe, er de yderst uheldige Grænseforhold, som Kjøbstaden har. Den Bebyggelse af Arbejderhuse og mindre Beboelseshuse, som er foregaaet i de senere Aartier paa Landets Grund, og som væsentlig er foregaaet af Arbeidere og andre, som har sit Erhverv i Byen, vilde, om Grænseforholdene havde været mere naturlige, ialfald for en meget væsentlig Del, forøget Befolkningen.

Fredrikshalds Magistrat, 28de Februar 1907.

Aug. Hansen.

Beretning

om Kjøbstaden Sarpsborgs økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Som det af de efterfølgende Tal og Oplysninger vil fremgaa, er Sarpsborg By nu som i forrige Femaar i Fremgang.

Byens Folketal var:

i 1886	2 800
- 1891	2 900
- 1896	3 972
- 1900	6 888
- 1905	7 869

Forøgelsen, der synes at ville vedblive, er dog ikke saa stor som i Femaaret 1896—1900.

Den økonomiske Stilling vil sees af efterfølgende Tabeller:

A a r.	Antagen Næring.	Skatbar Næring.	Skatbar Formue.	Samlet Byskat.	Skat paa Udskibning.	Skatøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1901	2 306 227	879 944	4 476 700	135 697.17	19 899.44	11
1902	2 182 623	779 607	3 890 200	142 884.64	17 731.91	13.5
1903	2 256 615	815 832	4 035 200	138 590.96	13 169.00	12
1904	2 271 210	812 642	4 055 000	141 014.85	12 894.40	12
1905	2 263 720	761 744	4 394 000	143 690.98	15 956.70	13

Sammenligning angaaende de 5 sidste Femaars Gjennemsnit af:

A a r.	Antagen Næring.	Skatbar Næring.	Skatbar Formue.	Byskat.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881—1885	665 330	291 304	1 609 780	41 000
1886—1890	584 054	222 855	1 646 800	32 895
1891—1895	765 091	278 960	2 084 660	39 193
1896—1900	1 603 123	640 960	3 104 955	82 408
1901—1905	2 256 079	809 910	4 166 266	140 575

Som det vil sees, er det Skattebeløb, som nu aarlig maa udlignes, betydeligt, og Skatøret, der i Femaaret 1896—1900 varierede mellem 8 og 10.5, er kommet op i 13. Dette skriver sig fra de uheldige Forhold, der bringer alle de Udgifter til Skole- og Fattigvæsen, som burde falde paa Borregaards Fabriker, over paa Byen:

Byens Gjæld udgjorde:

1890	Kr. 97 000
1896	- 136 000
1900	- 360 000
1905	- 508 000

Desuden stod Kommunen til Ansvar for Kr. 31 500 af Laan, garanteret i Anledning Huslaanefondet og Arbejderbrug- og Boligbanken.

Afgift af Øludskjænkning har været opkrævet

i 1901 med	Kr. 3 600.00
- 1902 -	- 3 800.00
- 1903 -	- 4 011.96
- 1904 -	- 3 670.00
- 1905 -	- 3 370.00

Kr. 18 451.96

Altsaa i Gjennemsnit Kr. 3 680.00.

Af Hunde er Afgift opkrævet med Kr. 20 pr. Aar og har udgjort:

1901	Kr. 1 134.00
1902	- 960.00
1903	- 860.30
1904	- 1 017.90
1905	- 600.00
	Kr. 4 572.20

Omsætningen ved den Brændevinshandel, som det engelske Kompani, der eier Borregaard, driver her i Byen, har betalt saadan Afgift:

	til Staten.	til Kommunen.	Tilsammen.
i 1901.....	Kr. 15 028.00	Kr. 8 092.00	Kr. 23 120.00
- 1902.....	- 15 746.25	- 8 478.75	- 24 225.00
- 1903.....	- 15 945.15	- 8 585.85	- 24 531.00
- 1904.....	- 16 011.45	- 8 621.55	- 24 633.00
- 1905.....	- 13 000.00	- 7 000.00	- 20 000.00
	Tilsammen Kr. 75 730.85	Kr. 40 778.15	Kr. 116 509.00

Det vil af disse Tal fremgaa, hvilken økonomisk Skade Nedstemning af Sarpsborg Brændevinsbolag har tilført Kommunen uden at gavne Ædruelighedssagen.

Den paa Sarpsborg faldende Statsskat udgjorde:

1900/1901.....	Kr. 12 944.00
1901/1902.....	- 11 539.50
1902/1903.....	- 10 899.30
1903/1904.....	- 11 944.80
1904/1905.....	- 9 859.30
	Tilsammen Kr. 57 186.90

mod Kr. 49 824 i Femaaret 1895—1900.

Sarpsborg Sparebanks Virksomhed er i det forløbne Femaar gaet roligt og sikkert, trods det stærke Krav, som de politiske Forhold medførte.

	Bankens Fond.	Forvaltningskapital.
1901.....	Kr. 122 775.66	Kr. 1 671 014.09
1902.....	- 131 347.08	- 1 766 094.66
1903.....	- 138 703.04	- 1 842 998.68
1904.....	- 152 692.17	- 1 862 322.12
1905.....	- 164 727.36	- 1 871 248.14

Sparebankens Fond er i Femaaret steget med Kr. 42 000 og Forvaltningskapitalen med Kr. 200 000.

Den i forrige Femaar stiftede Aktiekreditbank, hvis indbetalte Aktiekapital udgjør Kr. 214 000, har udfoldet ikke liden Virksomhed.

	Omsætning.	Overskud.
1901.....	Kr. 20 218 870.41	Kr. 18 066.42
1902.....	- 21 043 704.58	- 24 160.06
1903.....	- 20 576 189.99	- 24 813.50
1904.....	- 21 721 216.54	- 24 097.17
1905.....	- 22 474 587.63	- 24 028.91

Omkostningskontoen har dreiet sig om Kr. 21 000. Banken har oplagt et Reservefond, stort Kr. 24 000, og et Delkrederefond, stort Kr. 4 000.

Skjeberg Sparebank, der har Kontor i Sarpsborg, gjør betydelige Forretninger i Byen. Tune Sparebank, der har Kontor lige ved Bygrænsen, benyttes ogsaa.

Toldintraderne udgjorde:

	Brutto.	Netto.
1900/1901.....	Kr. 286 761	Kr 157 264
1901/1902.....	- 339 795	- 150 397
1902/1903.....	- 348 279	- 163 920
1903/1904.....	- 315 552	- 159 504
1904/1905.....	- 306 803	- 119 266

Tilsammen Kr. 750 351

altsaa Gjennemsnit Kr. 150 000 aarlig, mod Kr. 52 000 i Femaaret 1890/1895, og Kr. 107 000 i Femaaret 1896/1900. Den betydelige Nedgang i Tolden i 1905. skriver sig fra Oprettelse af Brændevinsbolag i Fredrikstad. Forskjellen paa Brutto- og Nettotolden afhænger af den Drawback paa indført Sukker, der tilbagebetales Melkefabriken ved Sandesund.

Skibsfarten fra og til Stedet besørger af Dampskibe, der fører forskjelligt Raamateriale til de nær Byens Grænse ved Borregaard, Sundløkken og Sandesund liggende Fabriker. Trafiken er betydelig og har fremkaldt forskjellige Krav med Hensyn til Ordning af Flødning af Tømmer i Elven nedenfor Sarp.

Tømmerdirektionen har planlagt og søger nu anlagt en ny Flødningsvei gjennem Trøsken og Visterflo.

Ved Udgangen af 1900 var i Byen udvist 763 Tomter og brandtaxeret 655 Huse. Antallet af udviste Tomter var ved Udgangen af 1905 899, og af brandtaxerede Bygninger 776.

Ved Udgangen af Femaaret 1896 – 1900 var Brandtaxtsummen Kr. 6 773 600. Den udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 8 667 030.

Gjennemsnitstaxtsum for Huse var i 1895 Kr. 7 000, i 1900 Kr. 10 000 og i 1905 Kr. 11 000.

Brandkontingenten udgjorde:

1901	Kr. 26 120.09
1902	- 27 386 53
1903	- 28 831.33
1904	- 30 394.25
1905	- 31 273.91

I 1905 skede i Anledning af Branden i Aalesund Udligning af en Extra-kontingent, stor Kr. 90 045, fordelt paa 10 Terminer med to 18 009.56 pr. Aar.

A a r.	Borgerskab er for			
	Handelsborgere		Haandværkere	
	erhvervet.	opsagt.	erhvervet.	opsagt.
1901	12	2	26	5
1902	11	3	25	5
1903	5	2	18	4
1904	4	3	21	2
1905	5	3	16	3

Nogen Fabrikdrift inden Byens Grænser er i Femaaret ikke anlagt, men de store Fabrikvirksomheder lige udenfor Byen, paa Borregaard, Hafslund og Sandesunds Melkefabrik samt De Lavals Smelteværk paa Sundløkken og et Snedkeri ved Sande lokker en Mængde Arbeidere til Byen. Dette forøger i betydeligt Mon Byens Udgifter til Skatter — Fattig- og Skolevæsen — uden samtidig at øge Indtægterne, idet de høiere lønnede Funktionærer ved disse Brug og Fabriker i overveiende Antal bor udenfor Byen.

Dette uheldige Forhold har medført, at der er skeet Henvendelse til Regjeringen om at se Byens Grænser udvidede, for paa denne Maade at faa de nævnte Fabriker og Brug skattepligtige til Byen.

Middelskolens Elevantal var:

i 1901.....	111
1902.....	93
- 1903.....	85
- 1904.....	89
- 1905.....	77

Udgifterne var:

1901	Kr. 17 422.36
1902	- 18 403.41
1903	- 17 814.76
1904	- 17 698.19
1905	- 17 573.18

Indtægterne var:

A a r.	Offentligt Tilskud.	Skolepenge.	Kommunens Tilskud.	Forskjelligt.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	5 477.50	8 094.80	3 392.31	480.00	17 444.61
1902	6 108.75	7 550.00	4 159.33	460.00	18 278.08
1903	6 642.92	7 651.00	4 392.40	440.00	19 126.32
1904	6 990.83	7 167.00	4 181.32	376.90	18 716.05
1905	7 215.83	6 728.68	3 184.17	300.00	17 428.68

Antallet af Børn ved Folkeskolen var:

1901	774
1902	827
1903	928
1904	977
1905	1 066

Folkeskolens Udgifter:

A a r .	Statens Bidrag.	Kommunens Bidrag.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	7 979.24	20 220.72	28 199.96
1902	8 622.32	23 654.75	32 277.07
1903	8 671.50	25 309.70	33 981.20
1904	8 920.55	26 193.68	35 114.23
1905	10 770.56	30 391.76	41 162.32
Tilsammen	44 964.17	125 770.61	170 734.78

Skolen har egen Inspektør samt 7 Lærere og 19 Lærerinder.

Til Oplysningens Fremme har videre virket Søndagsskoler, der staar i Forbindelse med Statskirken, Methodisternes og den lutherske Frimenigheds.

Et Arbejderakademi, med Understøttelse af Stat og Kommune, har havt Søgning.

Ved Forligelseskommisionen har været behandlet følgende Antal Sager:

A a r .	Forligte.	Kjendelse.	Henviste.	Hævede.	Tilsammen.
1901	518	104	85	70	777
1902	449	153	95	73	770
1903	345	115	63	2	525
1904	534	102	56	-	692
1905	489	39	43	-	571

Af civile Sager har været behandlet:

1901	85
1902	77
1903	46
1904	45
1905	44

Der har været afholdt følgende Antal Udpantninger:

1901.....	2 400
1902.....	2 755
1903.....	2 692
1904.....	1 792
1905.....	2 845

Herved maa mærkes, at en Privatmand, Borregaards Eiere, har Udpantningsret for den ham af alle Byens Huse tilkommende Grundafgift.

Af Exekutioner var der i:

1901	101
1902	79
1903	32
1904	73
1905	42

Antal Straffesager:

A a r.	Meddomsretssager.	Forhør.
1901.....	77	72
1902.....	85	52
1903.....	89	38
1904.....	54	38
1905.....	22	26

Fra Politimesteren er modtagen saadan Fortegnelse:

A a r.	Anmeldte for:		Arresterede for Drukkenskab.	Mulkerede for Drukkenskab.
	Forbrydelser.	Politiforseelser.		
1901.....	330	614	360	417
1902.....	171	1 097	251	664
1903.....	167	982	237	684
1904.....	149	897	236	707
1905.....	86	599	263	486

Den Iver i Totalafholdssagens Tjeneste, som i forrige Femaar berøvede Kommunen Kontrollen med og Indtægten af Brændevinshandelen og bragte Indtægten over til en Privatmand, har ikke virket som af Vedkommende tænkt og ønsket.

Tilfælde af synlig Beruselse paa offentlig Gade er ikke aftaget, men Beruselserne foregaar nu under andre og ukontrollerede Forhold.

Angaaende paatalte og paadømte Forbrydelser gjælder nu, som i forrige Femaarsberetning sagt, at det sjelden træffer, at nogen Byen tilhørende gjør sig skyldig i Eiendomsindgreb, men der forefalder endel Slagsmaal.

Elektrisk Belysning breder sig mere og mere til private Huse og Beboelsesleiligheder.

Et Sidespor til Smaalensjernbanen er anlagt fra Alvim til Sandesunds Station for Byens Regning. Paa Grund af Fragtsatsernes Urimelighed har det dog endnu ikke virket som ventet.

Den i forrige Beretning omtalte Pumpeledning fra Borregaards Fabriker, der er bekostet af Sarpsborg Kommune og staar i Forbindelse med Byens Vandledning fra Lande, har desværre ikke gjort den Virkning som ventet, da Borregaards Eiere, trods den sluttede Aftale, negter at lade Pumpen gaa som bestemt. Følgen heraf er, at man hyppig har stinkende og sundhedsskadeligt Vand. Det vil formentlig blive nødvendigt i denne Anledning at foretage Skridt til at paase Overenskomsten opfyldt.

Byens Sygehus, som var bygget i forrige Femaar, benyttes meget baade fra By og Land og trænger kun nogle Tusen Kroners Tilskud af Bykassen aarlig.

Foreningslivet maa siges at trives, og man maa haabe, at de mange forskjellige Foreninger virker til Gavn. Der har dog været ytret Tvil, om ikke Foreningerne trækker Medlemmerne vel meget bort fra Familierne.

Man skal nævne følgende Foreninger: Handelsforening, ældre og yngre, Sjømandsforening, Arbejderforening, Sarpsborg og Omegns Arbejderforening, Arbeidsmandsforeningen «Samhold», Sarpsborg Klub, Musikforeninger, Læseforening, Afholdsforeninger, Husfidsforening, «Selvhjælp», Ungdomsforeninger m. m. m.

Sarpsborg Magistrat den 18 Januar 1907.

Falck Ytter.

Beretning

om Kjøbstaden Fredrikstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

I denne Femaarsperiode har den vigtigste af Stedets Næringsveie — Trælasthandelen — gennemgaaende havt gunstige Konjunkturer.

Derimod har Granit- og Teglstensindustrien — specielt den sidste — havt daarligere Konjunkturer.

Den Krise, som i Perioden har gaaet over det hele Land, har selvfølgelig ogsaa havt sine Virkninger her, saaledes at Værdierne i de faste Eiendomme er

gaaet ned, men nogen speciel Krise for Byen eller nogen større Konkurs har man ikke været udsat for.

Trælasthandelen spiller en saa væsentlig Rolle for Stedet, at Arbejdslønnen gjennemgaaende har været god, hvilket selvsagt har kommet Detailomsætningen tilgode.

I Femaaret toges 35 Boer under Konkursbehandling af Skifteretten, fordelt nogenlunde ligt paa alle 5 Aar.

Skatteligningen for Femaaret viser følgende Tal:

A a r .	Antal Skatydere.	Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skat paa		Samlet Skat.	Skat-øre.
					fast Eiendom.	Formue og Indtægt.		
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1901 . . .	3 739	14 968 500	5 210 150	2 492 870	38 354.67	332 500.41	370 855.08	12.12
1902 . . .	3 869	15 075 000	5 526 560	2 583 205	36 828.25	331 702.14	368 530.39	11.66
1903 . . .	3 771	14 939 000	5 149 338	2 337 653	38 232.31	341 214.08	379 446.39	13.31
1904 . . .	3 812	14 341 500	5 114 650	2 249 695	40 954.13	359 062.71	400 016.84	14.68
1905 . . .	4 031	14 470 500	5 443 187	2 426 483	42 129.21	375 016.56	417 145.77	14.23

Det vil sees, at Skatydernes Antal er steget med 292 fra 1901 til 1905, hvilket hænger sammen med Folkemængdens Tiltagen, idet denne i 1900 var 14 650, medens den i 1905 ansloges til 15 600, altsaa en Stigning af 950 eller omtrent 6.5 Procent.

K o m m u n e n s G j æ l d har holdt sig omtrent uforandret, idet den 1 Januar 1901 var Kr. 1 094 985, medens den 1 Januar 1906 var Kr. 1 142 763.

For hvert enkelt Aar stiller Gjælden sig saaledes:

A a r .	Gjældens Størrelse.	Afdrag og Renter.
	Kr.	Kr.
1 Januar 1901	1 094 983	93 717.13
- — 1902	1 084 165	93 285.50
- — 1903	1 042 745	91 424.52
- — 1904	1 000 219	89 503.48
- — 1905	937 692	85 982.50
- — 1906	1 142 763	

Kommunens Udgifter til Fattigvæsenet har i de fire første Aar af Perioden holdt sig paa omtrent samme Størrelse, medens de i 1905 steg ganske betydeligt:

A a r.	Understøttede Hovedpersoner.	Udgift.
		Kr.
1901	581	85 100
1902	572	85 400
1903	605	82 300
1904	616	82 150
1905	624	94 250

Om Byens Næringskilder anføres:

Handel og Industri.

Trælasthan den har, som foran nævnt, havt en økonomisk god Periode.

Ligeledes har en Edikkesyrefabrik, der udnytter Affald fra Sagbrugene, arbeidet under heldige Konjunkturer. Derimod har to Teglværk stanset sin Drift, medens Værkerne fremdeles er staaende, idet det formentlig er Meningen at optage Driften igjen, om Konjunkturerne for disse senere maatte tillade det.

Det over Sarpfossen nedflødede Tømmerkvantum har været

i 1901	4 274 736 Stkr.
- 1902	2 823 567 -
- 1903	3 394 664 -
- 1904	3 177 634 -
- 1905	3 328 531 -

Trælastudskibningen sees af følgende Tabel:

A a r.	Høvlet Last.	Skaaren Last.	Huggen Last.	Rund Last.	Stav og Kassebord.	Splitved, Brænde etc.	Ialt.
	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .
1905	290 707	89 958	2 144	41 306	79 495	48 334	551 944
1904	308 357	78 826	2 971	42 836	60 757	50 271	544 018
1903	355 517	97 238	4 736	59 334	61 262	55 083	633 170
1902	322 350	82 601	3 907	54 642	55 025	49 879	568 404
1901	310 574	64 407	3 845	50 362	51 926	53 649	534 763

Udskibning af andre Varer:

A a r .	Tagsten.	Mursten.	Huggen Sten.	Fersk Sild.	Salt Sild.	Røget Sild.	Feltspat.
	Stkr.	Stkr.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.
1901.....	979 819	11 802 370	53 186 000	1 015 230	140	160 553	90 000
1902.....	1 043 055	19 119 970	65 997 000	787 250	611	61 400	1 745 000
1903.....	984 099	34 875 478	81 265 110	2 510 910	1 908	51 908	1 943 000
1904.....	1 409 261	25 087 405	96 193 160	1 142 510	843	38 685	2 196 480
1905.....	1 549 584	28 282 356	84 158 020	4 803 920	4 157	112 777	1 649 600

A a r .	Papir.	Oxalsyre	Konden- seret Melk.	Træmasse:		Cellulose:	
				Tør.	Vaad.	Tør.	Vaad.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901.....	425 150	353 896	79 226	27 050	115 000	951 280	-
1902.....	418 720	275 450	205 604	67 060	261 980	1 668 000	10 080
1903.....	920 480	632 914	377 500	192 390	141 220	1 094 450	120 000
1904.....	399 320	591 344	492 940	10 160	121 920	627 900	115 100
1905.....	630 550	624 904	488 500	333 030	-	1 095 880	100 800

A a r .	Edikke og Edikkesyre.	Kvarts.	Calcium- carbide.	Røjern og gammelt Jern.	Maskiner.	Margarin.	Snedker- arbeide.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901.....	339 701	170 000	188 240	23 480	67 990	350	-
1902.....	2 058 770	-	26 290	243 100	294 250	15 440	-
1903.....	572 210	31 500	192 110	69 580	1 100	27 090	296 970
1904.....	579 700	335 600	317 510	65 990	4 760	5 130	50 500
1905.....	897 300	-	864 070	14 960	17 950	48 920	194 940

Skibsfarten gav i Perioden nogenlunde godt Udbytte; dog var de sidste Aar mindre gode.

Nedenstaaende Tabel viser ankomne og afgaaede Fartøier:

A n k o m n e F a r t ø i e r .

A a r .	Seilfartøier.			Dampskibe.		
	Antal.	Tonnage.	Lastede Fartøiers Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Lastede Fartøiers Tonnage.
1901.....	1 521	124 643	12 298	180	68 936	9 269
1902.....	1 841	118 319	16 109	200	82 668	13 846
1903.....	2 243	141 684	15 569	245	100 959	17 216
1904.....	2 096	136 387	22 604	227	101 580	17 825

A f g a a e d e F a r t ø i e r .

A a r .	Seilfartøier.			Dampskibe.		
	Antal.	Tonnage.	Lastede Fartøiers Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Lastede Fartøiers Tonnage.
1901.....	3 149	153 051	148 283	264	107 120	104 517
1902.....	3 569	154 335	142 504	278	129 542	126 724
1903.....	3 978	186 700	170 410	337	156 854	154 180
1904.....	3 757	147 140	131 242	335	163 538	160 524

I Femaaret er ialt afhændet (ved thinglæste Dokumenter) 499 faste Eiendomme til Værdi Kr. 3 465 794.13 og thinglæst Panteheftelser for ialt Kr. 5 965 767.15, hvoraf i Skib Kr. 233 134.94, samt aflæst Panteheftelser til Beløb Kr. 2 952 413.46, hvoraf i Skib Kr. 42 505.74.

Over fast Eiendom afholdtes 73 Tvangsauktioner, der ledede til Salg for Salgssum Kr. 684 789.00. Der afholdtes 205 Løsøreauktioner med Salgssum Kr. 213 924.53.

For Gjæld er afholdt 772 Exekutioner med Beregningssum Kr. 504 481.55.

I Femaaret er meddelt 186 Handelsborgerskaber — heri indbefattet 83 Handelsberettigelser til Kvinder — 50 Haandværksborgerskaber og 54 Skipperborgerskaber.

Opsagte er 47 Handelsborgerskaber, deraf 22 Handelsberettigelser for Kvinder, 19 Haandværksborgerskaber og 5 Skipperborgerbreve.

Pengeinstituter.

Der arbejder fremdeles fire Banker her paa Stedet — to Sparebanker og to Privatbanker — og har ingen Udvidelse af de sidstes Aktiekapital fundet Sted.

Fredrikstad Sparebank havde

i 1901 under Forvaltning	Kr. 2 406 591.34	og Formue	Kr. 258 516.62
- 1902	- 2 481 593.48	-	- 273 599.65
- 1903	- 2 486 672.92	-	- 285 307.28
- 1904	- 2 489 780.62	-	- 297 458.69
- 1905	- 2 662 548.68	-	- 308 468.25

Fredrikstad Spareskillingsbank havde

i 1901 under Forvaltning	Kr. 3 199 734.93	og Formue	Kr. 216 463.08
- 1902	- 3 278 475.95	-	- 245 155.93
- 1903	- 3 458 118.71	-	- 275 470.42
- 1904	- 3 650 281.84	-	- 304 118.37
- 1905	- 3 597 043.09	-	- 329 521.98

Fredrikstad Privatbanks Totalomsætning udgjorde

i 1901	Kr. 113 295 388.00
- 1902	- 118 938 608.00
- 1903	- 133 254 750.00
- 1904	- 129 396 499.00
- 1905	- 133 047 339.00

Der er hvert Aar uddelt 6 Pct. Udbytte til Aktionærene.

Fredrikstad Handelsbanks Totalomsætning udgjorde

i 1901	Kr. 53 823 761.60
- 1902	- 49 743 673.17
- 1903	- 52 628 615.67
- 1904	- 46 715 428.16
- 1905	- 62 679 832.45

I Aarene 1901 og 1902 uddeltes 5 Pct. Udbytte til Aktionærene, medens der i de tre sidste Aar intet blev uddelt.

Skolevæsen.

Fredrikstad kommunale høiere Almenskole havde ved Udgangen af 1905 224 Elever i Middelskolen og 51 i Gymnasiet — mod ved Udløbet af 1900 henholdsvis 208 og 26.

I Femaaret er Middelskoleexamen bestaaet af 195 Kandidater, deraf to Privatister. Artium er bestaaet af 45, deraf 3 Privatister.

Der er ansat 1 Adjunkt og 1 Klasselærer, saaledes at Skolen ved Femaarets Udgang havde foruden Rektor 2 Overlærere, 4 Adjunkter, 4 Klasselærere, 1 Lærerinde og 5 Faglærere.

I 1905 oprettedes der en sproglig-historisk Linie for Artium ved Siden af Reallinien.

Folkeskolen. Skolestyret har i Femaaret bestaaet af 2 Præster, 1 Lærer og 1 Lærerinde samt 7 valgte af Bystyret og 1 af Formandskabet.

Tilsynsudvalget bestaar af 5 Medlemmer ved hver af Byens 4 Skoler.

Skoleraadet bestaar fremdeles af hele Skolens Lærerpersonele med Skoleinspektøren som Formand. Lærerraad oprettedes i 1904.

I Lønningsvedtægten er i 1905 gjort det Tillæg, at Tjenestetid i fuldstændig Post ved offentlig eller examensberettiget Skole udenfor Fredrikstad fra 6 indtil 12 Aar regnes med ved Opnaaen af Alderstillæg.

Antallet af Elever ved Udgangen af Skoleaaret 1905 var 2 228, hvoraf Gutter 1 140 og Piger 1 088 mod ved Udgangen af 1900 2 152.

Ved Udgangen af Skoleaaret 1900 havde Skolen 34 Gutteklasser og 33 Pigeklasser og 6 Fællesklasser, altsaa ialt 73 Klasser og gjennemsnitlig 30.4 Elever i hver Klasse.

Lærernes Antal var foruden Skoleinspektør 5 i høiere Lønsgruppe, 12 i lavere Lønsgruppe og 4 Timelærere, ialt 21, og Lærerindernes 13 i høiere Lønsgruppe, 27 i lavere Lønsgruppe og 2 Timelærerinder, ialt 42.

Alle Skolens Klasser er i Femaaret drevet med Maximum af obligatorisk Læsetid og 6 Timers ugentlig frivillig Undervisning for de fleste 4de til 7de Gutteklasser og 5 Timers ugentlig frivillig Undervisning i Skolekjøkken for 7de Pigeklasserne.

I de sidste 5 Aar har i den frivillige Undervisning deltaget henholdsvis 585, 552, 652, 772 og 571 Børn.

Udgifterne til Skolens Drift har for Kommunen været

		Elevantal.	Hvert Barns Kostende.
i 1901.....	Kr. 73 636.64	2 236	Kr. 32.93
- 1902.....	- 71 881.74	2 204	- 32.61
- 1903.....	- 74 514.53	2 269	- 32.85
- 1904.....	- 76 997.49	2 269	- 33.94
- 1905.....	- 77 681.55	2 228	- 34.87

Skoleforsømmelserne har i Gjennemsnit udgjort 5.4 Pct., mod i forrige Femaar 6.9 Pct.

I 1902 oprettedes af de 4 smaalenske Byer en fælles Tvangsskole paa Vaale i Vaaler.

Fredrikstad private Pigeskole havde ved Udgangen af 1905 275 Elever — 173 Piger og 102 Gutter — mod 185 Elever ved Udgangen af 1900.

Der er indredet 2 nye Klasseværelser, ligesom der er indredet Sløidsal.

Den tekniske Aftenskole har i Femaaret været søgt af gjennemsnitlig 134 Elever hvert Aar.

Der har været 6 faste Lærere samt en midlertidig Lærer.

Ædruelighedstilstanden er ikke bedret, hvilket bedst fremgaar af, at Antallet af for Drukkenskab mulkterede Personer har holdt sig paa omtrent samme Punkt som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode.

I 1901 mulkteredes	1 791
- 1902 —	1 959
- 1903 —	1 621
- 1904 —	2 293
- 1905 —	1 862

Samlag for Brændevinshandel opstemtes i 1903.

Af vigtigere kommunale Foranstaltninger i Femaaret skal jeg tillade mig at anføre følgende:

Fra 1 Januar 1903 oprettedes en midlertidig Borgermesterpost.

Allerede i 1889 udtalte Bystyret, at det fandt det nødvendigt, at Magistratsforretningerne overgik til en selvstændig Funktionær, idet det fandtes for meget for en Mand at udføre saavel en Magistrats som en Byfogeds Forretninger.

Fra 1 Januar 1900 henlagdes imidlertid Magistratsforretningerne til Politimesterembedet, men ogsaa denne Ordning fandt Bystyret utilfredsstillende.

Efter flere Henvendelser til vedkommende Departement oprettedes da endelig egen Borgermesterstilling, idet Kommunen maatte overtage Aflønningen, medens Kontorholdet bestrides af Staten.

I 1903 oprettedes en Assistentpost ved Stadsingeniørkontoret, idet Bygningsinspektørens Forretninger henlagdes til denne.

I 1904 blev Byens Brandvæsen betydelig forbedret, hvoraf det væsentligste var, at der ansattes 7 nye faste Brandkonstabler, saaledes at man istedetfor 3 faste Brandkonstabler og 2 Haandværkere, der ved Siden af sit Haandværk havde at fungere som Brandkonstabler i Brandstilfælde, fik 12 faste Konstabler.

Derhos anskaffedes ekstraordinært et betydeligt nyt Brandslukningsmateriel med en Bekostning af Kr. 25 250.

Samme Aar indførtes Murtvang i saagodtsom hele Vestre Fredrikstad samt desuden i store Dele af østre Bydel.

I 1904 og 1905 optoges fuldstændigt Kartværk over den hele By, idet der med en Bekostning af Kr. 16 500 blev udarbejdet Triangel- og Polygonnet for de bymæssig bebyggede Dele af Byen og Detaljemaaling med Pachymeter for Byens Marker.

I 1904 vedtoges Vedtægt for Udsalgssteders Lukningstid.

I 1902 blev vestre Bydel ommatrikuleret, idet man fra fortløbende Matrikulumere for den hele Bydel gik over til Gadenumere.

I 1901 indkøbtes for en Kjøbesum af Kr. 65 000 Eiendommen Øvre Nabbetorp Teglværk, hvorved de nordlige Bydele paa Østsiden af Glommen

skaffedes fuldt tilstrækkelige Bryggestrækninger. Og i 1904 indkøbtes en Eiendom i vestre Bydel, hvorved man sikrede sig Tomt for et Høtorv.

Samme Aar bevilgedes Kr. 76 000 til Opførelse af Epidemilazareth for Difteri, Tyfus og Scarlatina, hvilket Lazareth afleveredes fuldt færdigt i 1906.

I 1905 indkøbtes en Staten tilhørende Eiendom for at tillægges Østre Fredrikstad Kirkegaard.

Derhos blev Indkjørselen til østre Bydel omlagt med en Bekostning af Kr. 11 800.

Endelig besluttedes i 1905 anlagt nyt Vandværk fra Tvetervandet i Skjeberg med en Ledning nær 21 Kilometer lang og med beregnet Udgift af Kr. 600 000.

Dette Anlæg er nu under Arbeide og antages at være færdigt i Slutningen af indeværende Aar.

Til Forbedring af Byens Havn er der i Femaaret foretaget betydelige Mudringsarbeider med en Bekostning af Kr. 78 000, og er der til bedre Fremme af disse og fremtidig paatænkte Mudringsarbeider anskaffet 2 Staal-mudderlorjer til et samlet Kostende af Kr. 38 200.

Til Bestridelse af de med disse Arbeider og Anskaffelser forbundne Udgifter, der ikke er dækket af Havnekassens ordinære Udgifter, optoges i 1904 et Laan for Havnekassens Regning paa Kr 78 000.

I 1904 blev for et oplagt Isfond anskaffet en Isbryderbaad med en Udgift af Kr 75 000.

Samme Aar blev en Del af Vestre Fredrikstads Dampskibsbrygge ombygget med en Bekostning af Kr. 9 000.

Fredrikstad Magistrat, 31 Mai 1907.

W. E. R a m m.

Beretning

om Kjøbstaden Moss's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Naar bortsees fra, at Stansningen af en større industriel Bedrift medførte endel Arbeidsledighed, der i Begyndelsen af 1905 nødvendiggjorde Bevilgninger til et samlet Beløb af Kr. 5 300 til Igangsættelse af Stenpukning og andre ekstraordinære kommunale Arbeider, er der i de Oplysninger, som har staaet til min Raadighed, intet, som skjønnes at berettige til for Moss Bys Vedkommende at karakterisere Femaarsperioden som særlig vanskelig i økonomisk Henseende, om den end heller ikke frembyder særlige Lyspunkter.

Skatteligningen i Femaaret viser følgende Tal:

A a r .	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Byskat.	Skat paa Eien- domme.	Tilsammen.	Skatteøre for Byskat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1901.	2 147	8 186 000	2 805 650	1 171 683	147 840	42 127	189 967	0.11.10
1902.	2 244	8 036 000	2 845 130	1 134 863	152 397	43 833	196 230	0.12
1903.	2 465	8 163 000	2 936 950	1 168 409	169 606	48 439	218 045	0.13
1904.	2 326	8 130 000	2 874 750	1 133 822	170 857	48 278	219 135	0.13.5
1905.	2 383	8 291 250	2 893 600	1 126 873	176 210	49 561	225 771	0.14

Sammenligner man denne Tabel med den tilsvarende for Aarene 1896—1900 i forrige Beretning, vil det sees, at Skatydernes Antal fremdeles har været i Stigning, og at den antagne Formue og den antagne og skatbare Indtægt — om de end ikke viser nogen tilsvarende Progres — dog har holdt sig omkring de samme Beløb som i 1900, der forsaavidt staar som det gunstigste i forrige Periode. Derimod har den Stramning i det kommunale Budget, som allerede nævnes i forrige Beretning, fortsat sig gennem hele Femaaret, idet saavel de udlignede Beløb som Skatteøren viser stadig Stigning. Skatteøren, der i 1900 var kommet ned i 10 9, var saaledes i 1905 naaet op i 14, og det samlede udlignede Skattebeløb var

i 1905 Kr. 225 771
 mod i 1900..... - 184 829

Altsaa en Stigning af Kr. 40 942.

Denne hidrører vistnok delvis fra en Efterbevilgning paa Kr. 15 300 til Dækkelse af Underskud fra tidligere Aar; men for den væsentligste Del skriver den sig fra øgede Udgifter paa de fleste Konti samtidig med, at enkelte Indtægtsposter er gaaet ned. Som ny Post paa Budgettet er kommet til: Udgifter ved Gjennemførelsen af Loven om Behandling af forsømte Børn («Værgeraadsløven»), der, som bekjendt, traadte i Virksomhed i Løbet af dette Femaar; de beløb sig i 1900 til ialt Kr. 4 400.

Folkeskolens Elevantal kulminerede i 1901, da det udgjorde 1 555. De følgende Aar viser dels Nedgang, dels Stilstand; i 1905 udgjorde det 1 494, fordelt paa 45 Klasser, mod 1 516, fordelt paa 46 Klasser i 1900. I 1902 oprettedes en Særklasse for Elever, som ikke kan følge med i 2den Klasse. Lærerpersonalet udgjorde 12 Lærere og 23 Lærerinder, mod henholdsvis 13 og 22 i 1900. Lønningsregulativet er uforandret med Undtagelse af, at Bestyrerens Løn er noget forhøiet. Kommunens Udgifter til Skolen har, som nedenstaaende Tabel viser, været i fortsat Stigning, som dog synes at have kulmineret i 1904; i 1905 var de henved 5 000 Kroner højere end i 1900.

I 1902 oprettedes af de 4 smaalenske Byer en Tvangsskole paa Vaak i Vaaler, forsøgsvis for 5 Aar. Som direkte Tilskud til dens Drift har Moss i Aarene 1902—1905 gennemsnitlig udbetalt vel Kr. 1 500. Da de interesserede Byers Benyttelse af Skolen har vist sig at være langt mindre end paaregnet, og Børns Anbringelse der falder kostbar for Kommunerne, maa det vistnok ansees givet, at dens Drift som Tvangsskole ikke vil blive fortsat udover de 5 Prøveaar. De Udgifter, som Loven om forsømte Børns Behandling forøvrigt har paaført Kommunen, har stillet sig saaledes efter Bykasseregnskaberne:

1901.....	Kr. 744
1902.....	- 1 590
1903.....	- 3 207
1904.....	- 3 094
1905.....	- 3 347

Den høiere Almenskole har i Femaaret faaet ny Plan, der er approberet af Kirke- og Undervisningsdepartementet den 29 August 1903. I Skoleaaret 1902—1903 oprettedes efter aarelange Forhandlinger en 1ste Gymnasieklasse, nærmest som et Tillægskursus til Middelskolens Undervisning. Klassen blev det følgende Skoleaar nedlagt paa Grund af for liden Søgning, men gjenoprettedes i Skoleaaret 1904—1905 og har senere været opretholdt.

Det gennemsnitlige Elevantal i Skoleaaret 1901—1902 var 129 (69 Gutter og 60 Piger), i Skoleaaret 1905—1906 139 (69 Gutter og 70 Piger); Lærerpersonalet henholdsvis: 1 Overlærer, 3 Adjunker, 1 fast Lærer, 2 faste Lærerinder, 5 Timelærere og: 1 Overlærer, 4 Adjunker, 2 faste Lærere, 2 faste Lærerinder, 3 Timelærere, 2 Timelærerinder.

Kommunens Tilskud til Skolens Drift er de sidste Aar gaet ned.

A a r .	Den høiere Almenskole.		Folkeskolen.	Statens Bidrag til	
	Indtægt af Skolepenge.	Kommunens Tilskud.	Kommunens Tilskud.	Den høiere Almenskole.	Folkeskolen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	10 750	4 890	40 255	8 307	14 768
1902.....	10 294	4 815	41 349	9 774	14 445
1903.....	10 070	6 653	44 231	10 068	14 977
1904.....	9 972	5 786	44 630	10 096	15 126
1905.....	10 889	4 794	43 720	11 339	15 790

Kommunens Bidrag til Fattigvæsenets Udgifter vil sees af følgende Tabel, hvor der i Regnskabets Totalsum er gjort Fradrag for Refusioner fra fremmede Kommuner og Statens Bidrag til fattige Sindssyges Forpleining¹⁾:

¹⁾ Da dette Bidrag vistnok ikke er fratrukket i forrige Femaarsberetning, hidsættes dets samlede Beløb i hvert af indeværende Perodes Aar:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 3 178	Kr. 2 088	Kr. 2 102	Kr. 1 131	Kr. 2 313

A a r .	Antal understøttede Hovedpersoner.	Deraf første Gang understøttede.	Kommunens Tilskud til Fattiggassen.
			Kr.
1901.....	352	43	50 748
1902.....	358	45	48 837
1903.....	367	37	49 840
1904.....	391	36	51 643
1905.....	340	41	49 721

Af nye Legater er i Femaaret tilkommet «Louis Reinsch og Hustrus Legat», hvis Fundats er konfirmeret ved høieste Res. af 6 Oktober 1904, og hvis Kapital udgjør Kr. 23 757.92. Renterne uddeles aarlig i Portioner paa Kr. 100 til trængende Haandværkere i Moss By eller Enker efter saadanne.

Byens Andel (15 Pct.) af Brændevins samlagets Overskud, der for 1901 udgjorde Kr. 4 403.90, viser i Femaaret jevn Nedgang og udgjorde for 1905 kun Kr. 2 028.66.

Forsikringssummen for de i den alm. Brandforsikringsindretning assurerede faste Eiendomme udgjorde:

i 1901.....	Kr. 8 994 650
- 1902.....	- 9 145 600
- 1903.....	- 9 225 250
- 1904.....	- 9 470 880
- 1905.....	- 9 663 510

Havne- og Kanalkassens Stilling har fremdeles været god. Kanalen har været passeret

i 1901 af	6 332 Damp- og Seilskibe
- 1902 -	6 440 — - —
- 1903 -	6 130 — - —
- 1904 -	6 410 — - —
- 1905 -	6.070 — - —

Havne-, Kanal- og Bryggepenge udgjorde:

i 1901.....	Kr. 23 337
- 1902.....	- 26 383
- 1903.....	- 24 531
- 1904.....	- 25 656
- 1905.....	- 24 098

Efter Opgave fra Toldkammeret har Toldintraderne hersteds udgjort:

1901.....	Kr. 162 919
1902.....	- 179 679
1903.....	- 202 406
1904.....	- 233 402
1905.....	- 195 509

De vigtigste Indførsels- og Udførselsgjenstande fremgaar af følgende af Toldkammeret meddelte Oversigt:

Udførsel:

A a r.	Is.	Trælast.	Cellulose.	Pakpapir.	Sprit 100 Pet.	Klid.	Flasker.	Feltspat.	Hermetik.	Ansjos.
	Reg.-Ton.	m ³ .	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
1901	2 154	14 298	1 744 400	531 830	274 307	3 702 650	-	90 000	18 319	244
1902	1 154	18 287	2 827 070	362 170	212 327	881 330	156 500	350 000	12 296	1 094
1903	59	13 283	1 882 200	1 549 140	265 467	2 866 450	210 700	22 000	16 007	275
1904	-	13 294	564 220	2 202 619	243 641	3 764 660	333 333	864 000	11 905	226
1905	984	19 914	120 420	3 500 150	233 972	3 515 610	-	223 000	11 464	251

Indførsel:

A a r.	Rug.	Byg.	Mais.	Rugmel.	Hvedemel.	Raaris.	Stenkul.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
1901.....	22 157 800	3 770 700	5 882 000	141 400	717	365 570	427 446
1902.....	31 197 000	6 561 200	6 342 500	226 400	200	908 891	408 477
1903.....	32 873 500	9 011 200	7 044 400	24 500	59 100	398 134	441 799
1904.....	31 025 900	7 930 200	4 930 200	666 700	46 000	352 232	416 392
1905.....	28 560 500	11 107 700	4 455 100	2 345 000	434 200	635 420	413 074

Af Tømmer er ifølge Opgave fra Direktionen for Moss Fællesflødningsforening i Femaaret nedflødet hertil:

1901.....	10 933 Tylvter,
1902.....	7 314 —
1903.....	7 051 —
1904.....	8 724 —
1905.....	5 900 —

Hvormeget heraf er skaaret i Moss, hvormeget inden Rygge Herred, har ikke kunnet opgives. Paa Grund af forceret Hugst i de til Distriktet hørende Skove og Konkurrence med Skovopkjøbere, som paa Stedet skjærer Tømmeret paa Lokomobilsagbrug, har de herværende Trælastforretninger vistnok arbeidet under vanskelige Forhold.

Med Hensyn til Byens industrielle Virksomhed forøvrigt bemærkes, at Møllebedriften maa antages at have arbeidet med nogenlunde tilfredsstillende Resultat, uagtet den fremdeles lider under Konkurrencen fra tyske Møller. De senere Aars tørre Somre har for de Brug, som drives ved Vandkraft, medført forskjellige Ulemper, hvorunder ogsaa Møllerne har lidt.

Den til Moss Cellulosefabrik knyttede Papirfabrik er i Femaaret udvidet og underkastet gennemgribende Forandringer, saaledes at den samlede Produktion af Cellulose nu ved selve Anlægget forarbejdes til Papir, og Exporten af Cellulose helt er ophørt. De Vanskeligheder og Ulemper, som følger med en saadan Omdannelse og Omlægning af Driften, i Forbindelse med den ovenfor nævnte Vandmangel har bevirket, at Fabriken ikke har arbeidet under lette Forhold; men Udsigterne er nu bedre

Hermetikfabrikerne antages i det hele at have arbeidet under nogenlunde gunstige Forhold.

Moss Værft, Bjergnings- & Dykkerkompagni har i Femaaret haft jevn og tilfredsstillende Fremgang. Derimod saa Moss Jernstøberi & mekaniske Værksted, der sad i en adskillig omfattende Virksomhed, sig i 1903 nødt til at overgive sit Bo til Konkursbehandling. Efterat dets Drift en Tid udover var fortsat for Konkursboets Regning, om end i stadig reduceret Maalestok, indtil den helt ophørte i Slutningen af 1904, gik Værkstedet i 1905 over til et nyt Aktieselskab.

Af de i forrige Femaar anlagte Glasværker gik Jelø Glasværk i 1901 over til et nyt Aktieselskab, som imidlertid i 1904 maatte overlevere sit Bo til Konkursbehandling, og det er nu helt nedlagt. Moss Glasværk havde i Periodens første Par Aar en tilfredsstillende Omsætning; men senere indtraadte der Nedgang saavel i Priser som Omsætning.

De to herværende Bryggerier blev i 1903 sammensluttede til ét Selskab, A/S De forenede Bryggerier. Det enes Drift blev nedlagt og den hele Virksomhed overført til det andet.

Moss Sparebank har ogsaa i dette Femaar arbeidet med jevn Fremgang og uden nævneværdige Tab. Ved Periodens Udløb var saaledes dens

Forvaltningssum og Formue resp. Kr. 2 542 954 og Kr. 297 480 mod ved Udgangen af Aaret 1900 Kr. 2 428 640 og Kr. 271 459. Til almenyttige Øiemed er der af dens Overskud bevilget ialt Kr. 35 900 i Femaaret.

Moss Privatbanks Omsætning var i 1905 Kr. 48 343 704 mod Kr. 23 028 397 i 1900.

Foruden disse to Banker har ogsaa Rygge Sparebank sit Forretningskontor her i Byen.

I Femaaret er:

Afhændet 138 faste Eiendomme for et samlet Beløb....	Kr. 1 408 847
Thinglæst 565 Panteheftelser for ialt	- 3 551 519
Aflyst 450 — — —	- 2 330 119
Registreret 3 — i Skib	- 211 000
Ved Tvangsauktion solgt 35 faste Eiendomme for.....	- 372 199
- 16 do. over Løsøre solgt for.....	- 10 494
For Gjæld afholdt 246 Eksekutioner til Beløb	- 122 942

Handelsborgerskab og Handelsret har været meddelt ialt 103 Personer, hvoraf 52 Kvinder, opsagt af 38 Personer, hvoraf 13 Kvinder. Haandværksborgerskab er meddelt 30, opsagt af 23; Skipperborgerskab meddelt 25.

Den 28 August 1905 blev der af Kommunestyret fattet Beslutning om Anlæg af et kommunalt Elektricitetsværk og meddelt Magistrat og Formandskab Bemyndigelse til at afslutte Kontrakt med Glommens Træsliberi om Leverance af Kraft fra dets Anlæg ved Kykkelsrud. Videre bemyndigedes Magistrat og Formandskab til for Kommunens Regning at optage et Laan paa indtil Kr. 280 000 til Anlæggets Udførelse og at træffe de af de fattede Beslutninger følgende Foranstaltninger. Anlægget, der endnu ikke er helt afsluttet, var allerede inden Udgangen af forrige Aar saa langt fremmet, at Levering af Kraft og Lys kunde paabegyndes i December Maaned, og Udsigterne for dets Drift synes at stille sig lovende.

Moss Gasværk har i Femaaret undergaaet gennemgribende Forandringer og erholdt samtidig nogen Udvidelse, hvortil der blev optaget et kortsigtigt Laan paa Kr. 15 000, som forrentes og afbetales af Værket. Efterat disse Forandringer var gennemført, har Værkets Drift vist meget tilfredsstillende Resultater.

Moss Telefonselskab har fremdeles været i god Udvikling, som det vil sees af nedenstaaende Opgaver vedkommende de sidste Aar i forrige og heromhandlede Femaar:

Aar.	Linienettets samlede Længde.	Antal Abonnenter.	Antal Samtaler.	Aarsindtægt ved Abonnement.
	Km.			Kr.
31 December 1900.....	353	280	748 880	16 046
31 — 1905.....	629	375	1 080 465	21 338

Af nye Foreninger er oprettet: Værftsarbeidernes og Moss Jern- og Metalarbeideres Foreninger i 1904 med henholdsvis 25 og 75 Medlemmer ved Udgangen af 1905, og Bestillingsmændenes Forening i 1905 med 75 Medlemmer.

Kommunens faste Gjæld var ved Udgangen af Aaret 1905 Kr. 788 600, idet der i 1904 blev afsluttet et $4\frac{1}{2}$ Pct.s Laan paa Kr. 130 000 mod Ihænderobligationer og med en Amortisationstid af 40 Aar. Af nævnte Beløb udgjorde imidlertid Kr. 106 700 Rest paa Laan, som er optagen for Havne- og Kanalkassens Regning og forrentes og amortiseres af denne uden noget Tilskud fra Kommunekassen.

Antallet af Meddomsretssager har været:

1901	2	Sager med	3	Tiltalte,
1902	14	—	-	17 —
1903	16	—	-	19 —
1904	14	—	-	21 —
1905	11	—	-	21 —

Af Forhørsretssager:

1901	38	Sager med	36	Sigtede,
1902	51	—	-	54 —
1903	37	—	-	37 —
1904	23	—	-	33 —
1905	21	—	-	32 —

Sundhedstilstanden har ogsaa i denne Femaarsperiode været god, og Byen forskaanet for større Epidemier.

Forøvrigt tillader jeg mig at henvise til de tidligere indsendte, udfyldte Schemaer.

Moss Magistrat, den 25 April 1907.

Hans Grundt.

II.

Akershus Amt.

Beretning

om Akershus Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

Indledning.

Akershus Amt bestaar af 23 Herreder samt Kjøbstaden Drøbak og Ladestederne Son og Hølen. Ladestedet Hvitsten har ikke eget Kommunestyre, men hører til Vestby Herred. Herredernes Antal er i Femaaret forøget med 1, idet det tidligere Høland Herred fra 1 Januar 1905 er delt i to, nemlig Høland og Setskogen, i Henhold til kgl. Res. af 16 September 1903.

Amtets Fladeindhold udgjør 5 224 km², hvoraf 4 887 km² Land og 337 km² Ferskvand. Dets hjemmehørende Folkemængde var ved sidste Folketælling (3 December 1900) 116 228, hvoraf 112 870 i Bygderne og kun 3 358 i de ovennævnte fire Byer. Det bør imidlertid bemærkes, at der i Landdistriktet findes mange bymæssig bebyggede Strøg, hvis samlede Folkemængde betydelig overskrider Byernes, idet den samlede Befolkning i 34 Husansamlinger i Amtets Landdistrikt ifølge nævnte Folketælling udgjorde 21 407. Heraf havde Lillestrøm, der i Virkeligheden kan regnes som Amtets største By, 3 754 Indbyggere; forskellige Strøg i Aker tilsammen 9 242 Indbyggere (heraf ved Bækkelaget 1 072, ved Nordstrand og Ljan tilsammen 2 023, ved Bryn 904, ved Grorud 837, ved Skøien 505, Bestum, Lilleaker m. v. 1 466, Nydalen 1 015, Korsvold 347), hvortil kommer en — i Femaaret betydelig udvidet — Bebyggelse langs Holmenkolbanen, særlig ved Slemdal og Vinderen. I Husansamlingerne i Bærum boede ved Folketællingen i 1900 tilsammen 4 246 Mennesker (deraf ved Lysaker 548, ved Snarøen Brug 433, ved Stabæk 920, ved Høvik 430, ved Høvik Glasværk 811, ved Fossum 308, i Sandviken 585, ved Bærums Værk 211). Ogsaa her er denne Slags Bebyggelse

tiltaget i Femaaret, især ved Stabæk Station og ca. 2 km. ovenfor denne, hvor Typografer fra Kristiania har dannet en Byggekoloni, i hvilken senere ogsaa adskillige andre er blevene Deltagere. Antallet af egne Hjem — gjerne med Have eller Skogstykke til — for Arbeidere er i det hele tiltaget betydelig i Femaaret (jfr. næste Afsnit). I Skedsmo haves foruden Lillestrøm Stedet Sagdalen med 1 398 Indbyggere, i Eidsvold forskjellige Steder med tilsammen 1 327 Indbyggere.

Amtets enkelte Herreder er følgende (efter Inddelingerne ved Udgangen af 1905):

(Folkemængde 3 December 1900.)

1. Frogn 85 km ² med 2 209 Indb.	13. Fet 279 km ² med 4 154 Indb.
2. Aas 92 - - 2 990 —	14. Sørum 103 - - 2 546 —
3. Vestby 114 - - 2 878 — ¹⁾	15. Skedsmo 137 - - 8 446 —
4. Kraakstad . 150 - - 3 157 —	16. Nittedalen . 183 - - 2 652 —
5. Nesodden . . 89 - - 2 107 —	17. Gjerdrum . . 80 - - 1 697 —
6. Aker 425 - - 23 061 —	18. Ullensaker . 240 - - 5 731 —
7. Bærum 185 - - 9 046 —	19. Nes 624 - - 8 073 —
8. Asker 106 - - 4 655 —	20. Eidsvold . . . 339 - - 9 589 —
9. Urskog 419 - - 4 228 —	21. Nannestad . . 332 - - 3 956 —
10. Høland 437 - - 4 928 —	22. Hurdalen . . . 272 - - 1 909 —
11. Setskogen . . 185 - - 754 —	23. Feiring 97 - - 1 187 —
12. Enebak 252 - - 3 024 —	

Lensmandsdistrikterne, hvis Antal er 22, falder sammen med de anførte Herreder paa det nær, at Høland og Setskogen Herreder udgjør ét Lensmandsdistrikt (Høland), og at Hurdalen og Feiring Herreder tilsammen danner Hurdalen Lensmandsdistrikt, medens Aker Herred bestaar af to Lensmandsdistrikter, Østre og Vestre Aker, og at endelig Vestby Lensmandsdistrikt, foruden Herredet af samme Navn, tillige omfatter Ladestederne Son og Hølen med henholdsvis 749 og 167 Indbyggere.

I Henhold til Kronprinsregentens Resolution af 13 Februar 1905 er det tidligere Aas og Frogn Lensmandsdistrikt bleven delt i to, svarende til Herrederne af samme Navn.

Tinglagene falder igjen sammen med Lensmandsdistrikterne paa det nær, at Aas og Frogn udgjør ét Tinglag, samt at Aker Herred ligesaa udgjør ét Tinglag (uagtet det bestaar af to Lensmandsdistrikter).

Kjøbstaden Drøbak havde ved sidste Folketælling 2 335 Indbyggere.

¹⁾ Heraf 107 i Ladestedet Hvitsten.

Amtet bestaar af følgende 5 Sorenskriverier:

1. Follo (Drøbak samt de til ovenanførte Herreder Nr. 1—5 svarende 4 Tinglag, inklusive Ladestederne).
2. Aker (de til Nr. 6—8 svarende 3 Tinglag); i dette Sorenskriveri er Forretningerne, som i forrige Femaarsberetning nævnt, delt mellem en Sorenskriver og en Kriminaldommer (der tillige er Skifte- og Auktionsforvalter).
3. Nedre Romerike (de til Nr. 9—16 svarende 7 Tinglag).
4. Nes (Nr. 17—19).
5. Eidsvold (Nr. 20—23).

Der er i Amtet 3 Politimestre, en for Follo (hvis Embedsdistrikt udder sammen med Sorenskriveriet af samme Navn), en for Aker (ligesaa) og en for den øvrige Del af Amtet tilligemed en Del af Hedemarkens Amt.

Politimesteren i Follo Sorenskriveri er tillige Magistrat i Drøbak, medens Lensmanden i Vestby er Magistrat i Son og Hølen.

I geistlig Henseende var Amtet ved Femaarets Udgang inddelt i 23 Prestegjeld, der falder sammen med Lensmandsdistrikterne paa det nær, at Drøbak Prestegjeld omfatter Drøbak By og Frogn Herred, medens paa den anden Side Bærum er delt i to Prestegjeld, Østre og Vestre Bærum. Prestegjeldene i Øvre og Nedre Romerike udgjør de to Provstier af disse Navne, medens Prestegjeldene i Aker og Follo dels hører til Asker Provsti, der tillige omfatter en Del af Buskerud, dels til Øvre Borgesyssel Provsti, der tillige omfatter en Del af Smaalenene.

Amtet bestaar af 4 Lægedistrikter: Follo, Aker, Høland og Illensaker.

Folkemængdens Bevægelse. Efter Det statistiske Centralbureaus Beregninger udgjorde Amtets hjemmehørende Folkemængde ved Udgangen af 1905: 22 235, hvoraf 119 123 i Landdistriktet og 3 112 i Byerne. Siden Folkeællingen i 1900 (jfr. ovenfor) skulde altsaa Landdistriktet være gaaet frem med 253, medens Byerne er gaaet tilbage med 246. Drøbak antages at være gaaet tilbage fra 2 335 til 2 300, Son fra 749 til 550, Hølen fra 167 til 146, Ivitsten derimod at være gaaet en Smule frem (fra 107 til 116).

Det samlede Amts Folkemængde er i Femaaret steget med 6 007 eller gennemsnitlig 1 201 om Aaret, hvilket er en adskillig svagere Tilvekst end i Aaret 1891—1900, da Forøgelsen udgjorde 1 712 pr. Aar, men langt større end i Perioden 1876—1890, da den gennemsnitlig kun var 214 pr. Aar (Folkemængden 1876 regnet efter de i 1890 gjældende Grænser).

Antallet af indgaaede Ægteskaber, Levendefødte, Døde og Udvandrede udgjorde:

A. Ægteskaber.

Aar.	Aker og Follo.	Nedre Romerike.	Øvre Romerike.	Tilsammen i Landdistriktet.	Byerne.	Tilsammen i Amtet.
1901	274	111	146	531	13	544
1902	228	159	150	537	27	564
1903	230	118	148	496	12	508
1904	213	123	132	468	15	483
1905	211	146	149	506	10	516
Tilsammen 1901—1905	1 156	657	725	2 538	77	2 615
mod i forrige Femaar	1 397	791	782	2 970	109	3 079

B. Levendefødte.

1901	1 431	909	968	3 308	85	3 393
1902	1 339	935	884	3 158	93	3 251
1903	1 351	896	869	3 116	77	3 193
1904	1 312	942	873	3 127	77	3 204
1905	1 246	849	830	2 925	71	2 996
Tilsammen 1901—1905	6 679	4 531	4 424	15 634	403	16 037
mod i forrige Femaar	6 457	4 461	4 674	15 592	488	16 080

C. Døde.

1901	726	484	500	1 710	42	1 752
1902	606	382	408	1 396	44	1 440
1903	661	505	479	1 645	52	1 697
1904	580	458	435	1 473	46	1 519
1905	724	473	515	1 712	43	1 755
Tilsammen 1901—1905	3 297	2 302	2 337	7 936	227	8 163
mod i forrige Femaar	3 418	2 231	2 517	8 166	270	8 436

D. Udvandrede (til Lande udenfor Europa).

1901	110	91	88	289	25	314
1902	262	231	195	688	58	746
1903	?	?	?	1 095	53	1 148
1904	?	?	?	867	34	901
1905	?	?	?	1 017	54	1 071
Tilsammen 1901—1905	?	?	?	3 956	224	4 180
mod i forrige Femaar	194	163	206	563	30	593

Antallet af Ægteskaber er altsaa aftaget sammenlignet med Femaaret 1896—1900 saavel i de tre Fogderier som i Byerne; derimod er Antallet af Fødte tiltaget i Aker og Follo samt i Nedre Romerike, men aftaget i Øvre Romerike og i Byerne. Antallet af Døde er overalt aftaget undtagen i Nedre Romerike, medens Udvandringen har været langt betydeligere end i forrige Femaar.

Overskuddet af Fødte over Døde samt over Døde og Udvandrede tilsammen udgjorde:

	a) Overskud over Døde.			b) Overskud over Døde og Udvandrede.		
	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.
i Amtets Landdistrikt	6 032	7 426	7 698	4 544	6 863	3 742
- — Byer	214	218	176	131	188	÷ 48
- hele Amtet	6 246	7 644	7 874	4 675	7 051	3 694

Naar Overskuddet af Fødte over Døde og Udvandrede i Femaaret 1901—05 kun udgjør 3 694, medens Amtets Folkemængde som ovenfor anført er beregnet at være forøget med omtrent 6 000, maa der have fundet en ikke ubetydelig Indflytning Sted. Dette bestyrkes ved den ovenfor anførte Omstændighed, at Fødslerne i to af Fogderierne er steget, uagtet Antallet af nye Ægteskaber er aftaget. Særlig bør her mærkes, at Antallet af Levendefødte i Aker og Follo er steget fra 6 457 i 1896—1900 til 6 679 i 1901—05¹⁾, uagtet Antallet af indgaaede Ægteskaber er aftaget fra 1 397 til 1 156. Dette synes at tyde paa en ikke ringe Indflytning af yngre Familier, hvad der formentlig dels skyldes Fabrikindustriens Vækst, dels Udviklingen af Villabebyggelsen i Kristiania Omegn. Det bør dog bemærkes, at Antallet af Fødsler ogsaa i Aker og Follo i Løbet af Femaaret var stærkt aftagende (fra 1 431 i 1901 til 1 246 i 1905), og at det store Antal Fødsler i Femaarets første Aar ogsaa tildels maa sættes i Forbindelse med Antallet af Ægteskabsstiftelser i Femaaret 1896—1900, der var større end i det foregaaende Femaar.

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug og Fædrift.

Antallet af særskilt skyldsatte Brug og den samlede Matrikuls skyld udgjorde ved Udgangen af Aarene 1900 og 1905 ifølge Amtskassererens Opgaver samt i Aaret 1890 ifølge den officielle Statistik:

¹⁾ Heraf henholdsvis 630 og 612 uægtefødte.

I de tidligere Fogderier :	Antal Brugnumre.			Samlet (revideret) Matrikulskyld.		
	1890.	1900.	1905.	1890.	1900.	1905.
				Mark.	Mark.	Mark.
Aker og Follo	4 619	7 287	9 248	17 881	17 881	17 871
Nedre Romerike.....	3 817	4 856	5 520	13 149	13 149	13 148
Øvre Romerike	5 029	6 325	7 099	13 785	13 780	13 783
Tilsammen for Amtet	13 465	18 468	21 867	44 815	44 810	44 802

Brugenes Antal er altsaa i Femaaret forøget med 3 399, altsaa med omtrent 18 Pct. I det foregaaende Femaar var Brugenes Antal øget i noget større Grad, nemlig fra 14 576 til 18 468 eller med 26 Pct., fra 1890 til 1895 var derimod Tilveksten kun 8 Pct.

Antallet af Jordbrug i Amtet er nu betydelig mindre end Antallet af særskilt skyldsatte Brug, hvad der hovedsagelig skriver sig fra, at der er mange smaa Grundstykker uden Jordvei. Ifølge den sidste Statistik over faste Eiendomme var der i Aaret 1900 i Amtets Landdistrikt 9 474 særskilt skyldsatte Jordbrug og Jordlodder samt 5 069 ikke særskilt skyldsatte, ialt 14 543. Af de særskilt skyldsatte Brug regnes 6 111 som egentlige Jordbrug (med en Skyld af over $\frac{1}{2}$ Mark), hvoraf 3 462 Smaabrug (0.51—5.00 Mark), 2 298 Middelsbrug (5—20 Mark) og 351 større Eiendomme, hvoraf 4 med en Skyld af over 100 Mark.

Jordbrugene og Jordlodderne fordelte sig saaledes i 1890 og 1900:

Skyld:	Aker og Follo.		Nedre Romerike.		Øvre Romerike.		Tilsammen.	
	1890.	1900.	1890.	1900.	1890.	1900.	1890.	1900.
ikke særskilt skyldsatte..	1 826	1 650	2 078	1 857	1 796	1 562	5 700	5 069
indtil 0.20 Mark	1 141	{ 1 359 }	484	{ 305 }	821	{ 713 }	2 446	{ 2 377 }
0.21— 0.50 Mark.....								
0.51— 1.00 —	260	300	231	257	318	340	809	897
1.01— 3.00 —	499	498	593	590	583	603	1 675	1 691
3.01— 5.00 —	288	280	289	293	290	301	867	874
5.01— 10.00 —	493	490	463	480	479	480	1 435	1 450
10.01— 20.00 —	369	363	232	237	275	248	876	848
20.01— 50.00 —	150	152	79	73	87	97	316	322
50.01—100.00 —	14	14	9	6	4	5	27	25
Over 100.00 —	4	1	3	3	-	-	7	4
Tilsammen	5 044	5 448	4 461	4 348	4 653	4 747	14 158	14 543

Antallet af: a) selveiende Gaardbrugere, b) Forpagtere, Leilændinger og Bygsemænd, c) Husmænd med Jord udgjorde i samme Aar:

	Aker og Follo.		Nedre Romerike.		Øvre Romerike.		Tilsammen.	
	1890.	1900.	1890.	1900.	1890.	1900.	1890.	1900.
Gaardbrugere (Selveiere).	1 535	1 399	1 757	1 792	2 185	2 175	5 477	5 366
Forpagtere m. v.	323	296	194	106	165	172	682	574
Husmænd med Jord	479	431	898	651	683	536	2 060	1 618
Tilsammen	2 337	2 126	2 849	2 549	3 033	2 883	8 219	7 558

Medens Antallet af Brugsnumre i Tiaaret 1891—1900 er steget fra 13 465 til 18 468, er altsaa Antallet af Jordbrug og Jordlodder kun steget fra 14 158 til 14 543 og Antallet af jordbrugende Personer endog gaaet tilbage fra 8 219 til 7 558 (Tilbagegangen er forøvrigt størst for Husmændenes Vedkommende og forholdsvis mindst for Selveierne).

Dette viser, at der har været et stærkt stigende Antal af andre Samfundsklasser end de egentlige Jordbrugere, som er blevne Eiere eller Brugere dels af smaa Jordstykker, dels af Grundstykker uden Jordvei. Dette fremgaar for Jordstykernes Vedkommende ogsaa af en Opgave over Eiernes eller Brugernes Livsstilling for 8 533 Jordbrug og Jordlodder i 1900 (i Aas, Aker, Bærum, Asker, Høland, Skedsmo, Nes, Eidsvold og Hurdalen). Kun 3 894 af disse indehaves af Gaardbrugere, Forpagtere m. v. og Husmænd, medens 86 brugtes af Embedsmænd (deraf 68 Eiere), 230 af Bestillingsmænd (105 Eiere), 31 af Fiskere (alle Eiere), 223 af Haandværkere (136 Eiere), 407 af Handlende, Fabrikeiere eller Skibsredere (340 Eiere), 322 af Jordbrugsarbeidere (109 Eiere), 687 af Fabrik- (og Berg-)arbeidere (282 Eiere), 705 af Haandværksarbeidere (464 Eiere) o. s. v.

De Herreder, hvor Brugsnumrenes Antal viser den største (absolute) Tilvekst fra 1890 til 1905, er:

Herreder.	Antal Brugsnumre.			Herreder.	Antal Brugsnumre.		
	1890.	1900.	1905.		1890.	1900.	1905.
Aker	1 714	3 110	3 969	Skedsmo.....	672	974	1 082
Bærum	693	1 223	1 520	Ullensaker.....	1 229	1 403	1 601
Asker	577	870	1 035	Nes	911	1 249	1 439
Nesodden	255	276	709	Eidsvold.....	1 230	1 747	1 993

Denne Udvikling maa utvilsomt for en meget væsentlig Del sættes i Forbindelse med Fabrikindustriens Vekst og Arbeidernes Bestræbelser for at skaffe sig egne Hjem, samt med Villabebyggelsen i Kristiania Omegn.

I denne Forbindelse kan det ogsaa være af Interesse at anføre, at adskillige har benyttet sig af Adgangen til at faa offentligt Laan til Smaabrug og egne Boliger. Af den i Henhold til Lov af 9 Juni 1903 oprettede Arbejderbrug- og Boligbank (der har afløst «Jordindkjøbsfondet» og «Huslaanefondet»), blev der saaledes bevilget og udbetalt til Laantagere i Akershus Amt:

a) bevilget:

	Brugslaan.		Boliglaan.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
i Budgetaaret 1904/05	84	126 650	68	93 400
- — 1905/06	45	66 150	58	74 650

b) udbetalt:

i Budgetaaret 1904/05	61	92 700	41	53 560
- — 1905/06	24	31 600	23	36 750

Den gjennomsnitlige Matrikulskyld pr. Eiendom (Brugsnummer) var i Akershus Amt i Aaret 1900 2.43 (i Riget 2.05) Mark. Tages derimod kun Hensyn til de ovenanførte 6 111 egentlige Jordbrug (med Skyld af over $\frac{1}{2}$ Mark), der havde en samlet Skyld af 40 644 Mark, bliver Gjennemsnitsskylden 6.65 Mark, hvilket er mere end den tilsvarende Gjennemsnitsskyld i noget andet Amt; for Riget var den kun 3.77 Mark.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi i Amtet, beregnet efter de stedfundne Salg af faste Jordeiendomme, var:

i 1901	Kr. 2 254
- 1902	- 2 085
- 1903	- 2 106
- 1904	- 2 103
- 1905	- 2 188

altsaa i Gjennemsnit for Femaaret Kr. 2 147 mod Kr. 2 015 i Femaaret 1896—1900.

Landeindommenes samlede beregnede Værdi var i 1901—05 96 Millioner Kr. mod i forrige Femaar 90 Mill. Kr.

Der er i Femaaret ialt solgt 4 668 faste Eiendomme i Amtets Landdistrikt med et Salgsbeløb af 37 Mill. Kr. Deraf falder 21.1 Mill. Kr. paa Aker og Follo, 9.6 Mill. Kr. paa Nedre Romerike og 6.4 Mill. Kr. paa Øvre Romerike.

I Femaaret 1901—05 er følgende Antal U d s k i f t n i n g e r afsluttede:

A a r .	Antal Forretninger.	Antal Lodder.	Udskiftet Areal.		
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen,
			Ar.	Ar.	Ar.
1901	1	4	140	68	208
1902	4	16	14 391	2 422	16 813
1903	4	22	22 819	-	22 819
1904	4	16	10 754	1 000	11 754
1905	5	21	8 100	3 959	12 059
Tilsammen	18	79	56 204	7 449	63 653
mod i Femaaret 1896—1900	21	106	130 849	7 069	137 918
og — 1891—1895	18	232	61 559	226 378	287 937

Af Amtets Landdistrikts samlede Areal, 5 222 km², er det samlede Jordbrugsareal (Ager, Have og Eng) i Aaret 1900 — ifølge Statistisk Aarvog for 1906 — beregnet til 876 km², hvoraf igjen 302 km² tilsaaget Ager samt Have og 574 km² Eng.

Af Agerarealet anvendtes i Aaret 1900 adskillig over Halvparten, nemlig 177 km², til Dyrkning af Havre, 44 km² til Byg, 19 km² til Rug, 4½ km² til Hvede, 2 km² til Blandkorn, 2 km² til Erter, 11 km² til Vikker og Grøn-foder, 28 km² til Poteter, 3 km² til andre Rodfrugter m. m.; 11 km² anvendtes til Have.

Af Engarealet var omtrent 392 km², altsaa to Trediedele, dannet ved Saaning af Græsfrø.

Af Amtets øvrige Areal bestaar Størstedelen, nemlig 3 350 km², af Skog, 659 km² af Fjeldbeiter, Myr, Snaufjeld og anden Udmark m. v. og 337 km² af Indsjøer.

I Løbet af Femaaret er antagelig Jordbrugsarealet blevet noget udvidet. Det fremgaar saavel af Amtsaaronomens nedenauførte Beretning som af Lens-

mændenes Opgaver, at der i flere af Romeriksbygderne samt i Kraakstad og Nesodden er foregaaet nogen Opdyrkning af Nyland. Dyrkningen af Korn og Poteter er i adskillige Herreder udvidet, Turnipsdyrkningen er næsten overalt større end før. Arealet af «kunstig Eng» er mere eller mindre udvidet i Kraakstad, Aas, Frogn, Nesodden, Bærum, Fet, Skedsmo, Nittedalen, Hurdalen og Feiring, medens den «naturlige Eng» antagelig er indskrænket i omtrent samme Grad. I Sørum er den kunstige Eng indskrænket til Fordel for Korn og Turnips, i Gjerdrum er saavel kunstig som naturlig Eng indskrænket lidt.

Med Hensyn til Sædarter bør mærkes, at man nu ikke længere saa ensidig som før dyrker Havre, idet Ruglandet i Femaaret er betydelig udvidet, ligesom man ogsaa dyrker mere Byg og Erter end tidligere, se nærmere Amtsagronomens Beretning nedenfor. For Ullensaker anføres forøvrigt, at Havreavlens er tiltaget endel.

Avl af Græsfrø angives at være af nogen Betydning i Vestby, Kraakstad, Nesodden, Bærum, Urskog, Høland, Sørum, Nittedalen, Gjerdrum, Ullensaker, Nes, Eidsvold og Feiring. Med Undtagelse af Urskog og Sørum er den tiltaget i alle disse Herreder, samt derhos tiltaget i Aas, Frogn, Fet, Skedsmo og Hurdalen; i de sidstnævnte fem Herreder er den dog endnu af ringe Betydning.

Brugen af forbedrede Maskiner og Redskaber i Jordbrugets Tjeneste angives i alle Herreder, alene med Undtagelse af Asker, at være bleven almindeligere i Femaaret.

Af andre Ting af Interesse vedkommende Jordbrugets Udvikling anføres for Vestby, at tidligere Grundforbedringer er vedligeholdte og Brugen af kunstig Gødning tiltagen, for Kraakstad: Drænering og Indkjøb af Kunstgødning, for Nesodden: Grøftning, Drænering og Indkjøb af naturlig Gjødning fra Byen samt af Kunstgødning, for Vestre Aker: «kanske endel mere Indkjøb af Kunstgødning», for Østre Aker: Drænering, for Bærum: «noget bedre Afgroftning og større Indkjøb af Kunstgødning», for Skedsmo: tiltagende Drænering og Indkjøb af Gødning, saavel kunstig som naturlig, for Gjerdrum: Drænering og Indkjøb af Kunstgødning i større Udstrækning, for Ullensaker: «Indkjøb af kunstig Gødning og Drænering af dyrket Mark tiltaget», for Nes: «Drænering, Afgroftning og Indkjøb af Kunstgødning er betydelig øget», for Eidsvold: «Afgroftning og Indkjøb af Kunstgødning m. v.», for Nannestad, at der indkjøbes saavel naturlig som kunstig Gødning i noget større Udstrækning end før, for Hurdalen: «Afgroftning og Indkjøb af Kunstgødning», for Feiring: »Indkjøb af Kunstgødning».

Der er altsaa i adskillige Herreder gjort Fremskridt i Retning af Drænering og Anvendelse af Gødning, især af Kunstgødning.

Ogsaa Jernbanestatistiken viser en væsentlig forøget Tilførsel af Gødning fra Kristiania i Femaaret 1901—05 sammenlignet med foregaaende Femaar. Der ankom nemlig til Amtets Jernbanestationer fra Hovedstaden af alle Slags Gødning:

I Budgetaarene:	Med Hoved- og Kongsvingerbanen.	Med Gjøvikbanen.	Med Smaalensbanen.	Med Drammenbanen.	Tilsammen.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1900/01.....	33 296.08	220.30	15 750.71	3 890.26	53 157.35
1901/02.....	32 271.01	610.61	17 126.90	3 966.09	53 974.61
1902/03.....	35 697.32	234.65	17 979.40	4 633.40	58 544.77
1903/04.....	31 100.48	347.20	16 152.40	4 574.46	52 174.54
1904/05.....	27 824.30	393.35	20 480.20	5 310.81	54 008.66
Tilsammen	160 189.19	1 806.11	87 489.61	22 375.02	271 859.93
Gjennemsnitlig	32 037.84	361.22	17 497.92	4 475.00	54 371.98
mod i 1895—1900 ¹⁾					
gjennemsnitlig ...	26 471.93	²⁾ -	14 632.95	2 500.30	43 605.18

Under Hoved- og Kongsvingerbanen er ogsaa medregnet Eidsvold—Hamarbanen indtil Amtsgrænsen samt Urskog—Hølandsbanen. Til Stationerne ved sidstnævnte Bane ankom i Budgetaaret 1904—05 ialt 701 Ton Gødning fra Kristiania.

Angaaende H ø s t u d b y t t e t hidsættes følgende Sammendrag af de til Landbrugsdepartementet afgivne Aarsberetninger for Amtet:

H ø m æ n g d e n har i Gjennemsnit efter Lensmændenes Opgaver været adskillig under et Middelsaar (beregnet til 88 Pct. af et saadant). Kun i ét Aar, nemlig 1901, var Udbyttet mere end et Middelsaar — beregnet til 123 Pct. af et saadant; 1903 var nøiagtig et Middelsaar, medens 1902 kun gav 75 Pct., 1904 63 Pct. og 1905 77 Pct. af et Middelsaar; Amtsagronomen sætter det sidstnævnte Aars Høudbytte kun til 65 Pct., hvorved dog maa tages i Betragtning, at en øget Avling af Halm for en væsentlig Del erstattede det manglende Hø. — Foderets K v a l i t e t var i 1902 middels, i de øvrige Aar i de fleste Bygder meget god. — Havnegangene var i 1901, 1903 og 1905 paa det nærmeste som et Middelsaar (96—98 Pct.), i 1902 og især i 1904 meget under et Middelsaar, idet de kun gav henholdsvis 77 og 67 Pct. af et saadant. I Gjennemsnit skulde Havnen kunne betegnes som 87 Pct. af et Middelsaar.

¹⁾ Tidsrummet 1 Juli 1895—31 Marts 1900 = $4\frac{3}{4}$ Aar (samlet Kvantum: $4\frac{3}{4}$).

²⁾ Det første Stykke af Gjøvikbanen aabnedes 20 December 1900.

Ogsaa Kornavlingen var i Gjennemsnit noget under et Middelsaars, dog stod Vintersæden ikke meget tilbage (95 Pct.), medens Byg og Havre kun gav 85 og 83 Pct. Det bedste Udbytte gav Aaret 1905, der gav noget over et Middelsaar, 1901 og 1903 gav gjennemsnitlig henimod et Middelsaar, men 1902 og 1904 betydelig mindre, navnlig af Byg og Havre, hvoraf man det sidstnævnte Aar kun fik omtrent halvt Udbytte. Kvaliteten var i 1904 og 1905 meget god eller god, i de to foregaaende Aar derimod temmelig ringe, men i 1901 «god».

Poteter gav gjennemsnitlig 95 Pct., Turnips 93 Pct. og Havesager 78 Pct. af et Middelsaar. Havesagerne lykkedes bedst i 1904 (94 Pct.), medens dette forøvrigt var et meget daarligt Aar.

Værdien af den samlede Avling af Korn, Poteter og Hø er beregnet til:

Aar.	Korn.	Poteter.	Hø. ¹⁾	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	4 367 000	2 266 000	10 131 000	16 764 000
1902	3 749 000	1 696 000	6 156 000	11 601 000
1903	4 145 000	2 027 000	8 203 000	14 380 000
1904	2 556 000	1 134 000	5 171 000	8 861 000
1905	5 651 000	2 513 000	6 320 000	14 484 000
Gjennemsnitlig 1901—1905.....	4 094 000	1 927 000	7 197 000	13 218 000
— 1896—1900.....	4 481 000	2 160 000	8 208 000	14 849 000

De paa Produktionsstederne gjældende Markedspriser udgjorde ifølge den officielle Statistik i Gjennemsnit for Amtet:

Aar.	Pr. Hektoliter.				
	Rug.	Byg.	Havre.	Erter.	Poteter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	7.11	6.00	4.61	8.86	3.86
1897	7.85	6.64	5.76	9.07	3.16
1898	8.71	6.76	6.15	9.41	3.94
1899	8.44	6.93	5.89	9.77	4.26
1900	8.78	7.15	6.00	10.55	4.24
1901	8.39	6.94	5.85	10.08	3.47
1902	8.50	7.21	6.63	10.41	3.64
1903	8.06	6.97	5.69	10.18	3.14
1904	7.93	6.82	6.18	10.00	3.61
1905	8.18	7.40	7.05	10.27	3.64

¹⁾ For alle Aar regnet 50 Kr. pr. Ton.

Bortset fra Poteter har altsaa Priserne i Femaaret 1901—05 i det hele taget holdt sig paa omtrent samme Høide, som de havde naaet ved Udgangen af det foregaaende Femaar. For Havre var den heromhandlede Gjennemsnitpris i 1905 endog omtrent 1 Krone høiere end i 1900. Torvpriserne i Kristiania var derimod, som det vil sees af en nedenfor Side 25 indtagen Tabel, i 1905 gjennemsnitlig lavere end i 1900 saavel paa Havre som paa Byg og Poteter (Hø- og Halmpriserne var derimod høiere).

Den gjennemsnitlige Udsæd og Avl pr. Maal i Femaaret udgjorde ifølge Norges officielle Statistik (V, 31):

Fogderier.	Hvede.			Rug.			Byg.		
	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.
	Liter.	Hl.		Liter.	Hl.		Liter.	Hl.	
Aker og Follo	29.7	2.55	8.6	18.4	2.45	13.3	25.7	2.53	9.8
Nedre Romerike	29.4	2.28	7.8	17.4	2.27	13.0	26.5	2.76	10.4
Øvre Romerike	32.8	2.39	7.3	19.3	2.78	14.4	26.3	2.58	9.8
Amtet	30.0	2.45	8.2	18.0	2.41	13.4	26.2	2.62	10.0

Fogderier.	Havre.			Blandkorn.			Poteter.		
	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.	Udsæd.	Avl.	Foldig- hed.
	Liter.	Hl.		Liter.	Hl.		Liter.	Hl.	
Aker og Follo	35.3	3.07	8.7	-	-	-	316.4	23.63	7.5
Nedre Romerike	42.8	3.10	7.2	33.0	2.83	8.6	277.7	20.27	7.3
Øvre Romerike	38.0	2.71	7.1	31.6	3.06	9.7	294.3	19.15	6.5
Amtet	38.6	2.93	7.6	32.1	2.98	9.3	301.6	21.63	7.2

Af Græsfrø saedes gjennemsnitlig pr. Maal i Amtet 2.9 kg. (i de 3 ovenanførte Fogderier henholdsvis 3.0, 2.9 og 2.9 kg.), af Hø avledes pr. Maal 275 kg. (308, 283 og 241 kg.).

Af Erter saedes gjennemsnitlig 32 Liter og avledes 1.93 Hektoliter pr. Maal.

Den gjennemsnitlige Udsæd pr. Maal af de vigtigste Kornsorter samt Poteter stillede sig i Gjennemsnit for Amtet paa det nærmeste som i det fore-

gaaende Femaar. Det samme var Tilfældet med Avlingen af Hvede og Rug, hvorimod Avlingen af Byg, Havre og Hø var gaaet noget ned, Byg fra 2.71 Hl. i 1896—1900 til 2.62 Hl. i 1901—1905, Havre fra 3.06 til 2.93 Hl. og Hø fra 286 til 275 kg., alt pr. Maal og i aarligt Gjennemsnit for Amtet. Derimod var Potetavlingen gaaet op fra 20.13 til 21.63 Hl. pr. Maal. Foldigheden var for Hvede gaaet ned fra 8.6 til 8.2, for Byg fra 10.5 til 10.0, for Havre fra 7.9 til 7.6, men for Rug var den uforandret 13.4 og for Poteter steget fra 6.7 til 7.2.

Angaaende Jordbrugets og Fædriftens Stilling og Udvikling i Femaaret har A m t s a g r o n o m e n i November 1906 afgivet følgende Beretning:

«Femaarsperioden 1901—1905 har for Jordbruget i disse Trakter været en slem Tid. Naar undtages Aaret 1901, som var et godt Høaar, og Aaret 1903, som gav et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte, har det været daarlige Aar. Værst var Aaret 1902 for Agerens Vedkommende. I det Aar indtraf den første Frostnat allerede den 11te September. Ved den Tid stod en hel Del Ager grøn og blev beskadiget. Som Følge heraf maatte man omtrent overalt i Amtet indkjøbe Saakorn. Ved Landhusholdningsselskabets Mellekomst blev der gennem Firmaet A. Michelet foretaget Masseindkjøb af garanteret Saafør. Dette bidrog sit til, at Ulemperne af Frostaaret ikke blev mere langvarige end nødvendigt. Aaret 1904 var ogsaa et slemt Aar. Det gik da særlig ud over Høavlingen. Og for store Dele af Amtet, særlig for Romeriksbygderne, var dette Aar skjæbnesvangert. Besætningerne maatte reduceres betydelig. Det gik da særlig ud over Ungdyrene. Herved blev selve Kvægavlen sat betydelig tilbage. Men dette var ikke nok. Der maatte foretages Masseindkjøb af Straafoder fra andre Distrikter. I det Øiemed blev der nedsat lokale Komitéer, som formidlede Omsætningen, ligesom en hel Række Kommuner garanterede for større eller mindre Beløb til Foderindkjøb. I det Aar blev Amtet tappet for flere Hundrede Tusinde Kroner til Foder. Ellers om Aarene pleier man at sælge Foder til ikke saa smaa Beløb. Det er klart, at disse uheldige Aar har sat Mærker paa mange Hold, Mærker, som endda ikke er overvundne. Men paa den anden Side har ogsaa disse Aar bragt noget godt. Der er kommet mere Beregning ind i Driften, og Interessen er blevet mere vaagen. Dette viser sig paa mange Omraader, men særlig kanske i Jordens Udnyttelse, i Dyrenes Fodring, i økonomiske Sammenslutninger og i Interesse for Kundskab.

Jordens Udnyttelse. Fra gammel Tid af har Udnyttelsen af Jorden over store Dele af Amtet været meget enkel. Man har hovedsagelig lagt an paa Avl af Hø og Havre. I de allersidste Aar synes der at foregaa en Forandring heri. Man begynder lidt efter hvert at optage nye Vekster til Dyrkning. Herved bliver Driften mere alsidig og — mere naturlig.

Ruglandet er i de sidste Aar blevet betydelig større. Rugen er modstandskraftig mod Tørke og giver selv i tørre Aar godt Udbytte. Dette havde

man rigelig Erfaring for i 1904. Dette har gjort, at Arealet i de sidste Aar er udvidet. Rug benyttes som Assurance mod Uaar.

Af Byg dyrkes der ogsaa nu mere end i foregaaende Femaarsperiode. I de to sidste Aar har Byg slaaet meget godt til. Dette vil muligens bidrage til, at Arealet i de kommende Aar bliver betydelig udvidet. Forhaabentlig vil dette igjen lede til, at der bliver benyttet mere hjemmeavlet Foder i Kraftfoderblandingen. For Byg er et udmærket Kraftfodermiddel, der med Fordel kan anvendes baade til Kjør og Svin. Nogenlunde det samme kan siges om

Erter. De synes ogsaa at blive mere almindelig dyrket. Og det er neppe Tvil om, at de har en Fremtid for sig i store Dele af Amtet. Naar undtages Hø, kjender jeg ingen Vekst, der i Grunden passer saa godt for de bratte Lerbakker paa Romerike som Erter. Den er billig at dyrke og har saa mange gode Egenskaber som Jordbrugs- og Fodervekst, at den absolut bør tages med i Sædsiftet.

Ved Siden af de her nævnte Vekster har

Turnips ogsaa vundet endel Indpas. Det er endda ikke store Vidder, som dyrkes paa hver Gaard, og heller ikke er Behandlingsmaaden endda den bedste. Men naar man kommer over de første famlende Forsøg og lærer at forstaa, at Turnipsen trænger meget Arbeide og meget Gjødelse for at trives, saa vil Udbyttet blive sikrere, end hvad nu ofte er Tilfældet.

Af hvad jeg ovenfor har sagt vil fremgaa, at man i store Dele af Amtet arbeider paa at gjøre Driften mere alsidig og mere naturlig.

Nydyrkning. At skaffe paalidelige Oplysninger om udførte Dyrkningsarbeider lader sig neppe gjøre. Men saa meget tør jeg sige, at der i enkelte Distrikter af Amtet er stærk Interesse for Nydyrkning. Dette er særlig Tilfældet paa Øvre Romerike. Her forekommer tre typiske Jordarter: Lerjord og Sandjord, og en Mellemting mellem disse, som benævnes for «Mjæle». Det er særlig den sidste Jordart, som man i de sidste Aar har lagt an paa at faa under Plog; og det med fuld Grund. Det meste af den dyrkede Jord paa Romerike bestaar af tildels stiv Lerjord. Denne har i de sidste Aar lidt uforholdsmæssig af Tørke. De muldede Jordarter derimod har klareret sig bedre og givet mere aarvise Avlinger. Dette Forhold har bidraget til, at flere og flere har faaet Interesse for Opdyrkning af Mjælejord. I de 4 sidste Aar har jeg med Støtte af Landhusholdningsselskabet søgt at skaffe Klarhed over denne Jordarts Skikkethed som Dyrkningsjord. Herved er det bragt paa det rene, at Mjælen er en af de mest aarsikre Jordarter paa Romerike. Mjælen er fattig paa Næring, men dens store Finhedsgrad gjør, at den holder bedre paa Fugtighed end de andre Jordarter i Amtet. Heraf følger igjen, at godt opdyrket Mjæle-

jord omtrent aldrig bliver for tør. Og netop heri ligger Mjælejordens store Betydning.

I de sidste Aar er det som før nævnt ikke opdyrket saa lidet Mjælejord. I Fenstad, Anneks til Nes, paagaar der for Tiden et interesseret Opdyrkningsarbejde. I det sidste Aar har jeg planlagt 7 nye Anlæg heroppe. Det største af disse er paa noget over 1 500 Ar. I Nes Hovedsogn foregaar Opdyrkningen mere spredt. Men ogsaa her er et Dyrkningsforetagende paa noget over 3 000 Ar sat i Gang. Ca. 1 000 Ar er allerede færdig. I Udenes er ogsaa endel Dyrkningsarbejder i Gang. Det største af disse er paa ca. 1 000 Ar.

I Ullensaker, Eidsvold, Sørum, Gjerdrum og Fet er der i de sidste Aar optaget en Del ny Jord. I de andre Bygder er det mere stille.

Ved Præmielaan er det paa smaa Brug under 2 Marks Skyld udført en Del Opdyrkning. Fra 1901—1905 har ialt 30 Stkr. modtaget Laan. Endvidere er der udbetalt 53 Præmier for vel udførte Dyrknings- og Grøftningsanlæg.

Kvægavlen ledes i samme Spor som før. I de nærmeste Bygder omkring Kristiania drives der, som bekjendt, ingen Avl. Man køber her ind kalvefærdige Kjør, melker disse ud og sælger dem igjen til Slagt. Denne Fremgangsmaade benyttes især i Aker og Bærum og delvis i Asker, Frogn, Kraakstad, Skedsmo og Fet. I de sidste Aar er dog denne Kreds noget indskrænket. Prisen paa de saakaldte «Torvkuer» er nu saa høj, at det er mere end tvilsomt, om denne Skiftning er lønsom udenfor Aker og Bærum.

Den egentlige Kvægavl ledes i samme Spor som før. I 1905 blev et nyt Forslag for de lokale Dyrskuer vedtaget og er allerede delvis gennemført. Efter dette Forslag er Amtet inddelt i tre Udstillingskredse med 8 Udstillinger i hver. Udstillingerne bliver altsaa herefter regelmæssige og kommer tilbage til samme Sted hvert 3die Aar. Med denne Ordning vil der komme mere Plan i Arbejdet for Avlens Fremgang.

Kvægavlsforeningerne arbejder som før. I de sidste Aar har der dog været Tegn til Nedgang i Foreningernes Antal. Nu er der ca. 30 Kvægavlsforeninger i Gang.

Amtets Stamhjord er fremdeles stationeret paa Frøhaug i Nes. Hjorden bestaar af 15 Kjør og 1 Okse. Herfra sælges Kalve til rimelig Pris til Amtets Gaardbrugere.

Fodringen har i de sidste Aar undergaaet betydelige Forandringer. Hertil har Kontrolforeningerne bidraget meget. Den første Forening kom i Gang i 1901. I det Aar kom der ialt 3 Foreninger i Gang. I 1902 kom 10 nye Foreninger i Gang. I 1903 var Antallet 14, i 1904 18 og i 1905 16. Ialt staar nu 3 385 Dyr i Kontrolforening. Gjennemsnitsudbyttet af disse var i sidste Aar 2 163 kg. Dette er noget mindre end i Aaret 1904.

Svineavl. For Svineavl er der i de sidste Aar gjort endel. 5 Avlsstationer med 5 Dyr paa hver er sat i Gang. Disse er fordelt saaledes:

en paa Byrud i Eidsvold, en paa Refsum i Sørum, en paa Aamot i Gjerdrum, en paa Nes Fattiggaard og en hos Nore paa Ski. Hensigten med disse Stationer er at sprede gode Avlsdyr til rimelige Priser rundt omkring i Amtet. Man haaber herigjennem at oparbeide en mere frugtbar og sikker Svinebestand end den, som nu findes i Amtet. Endvidere har Landhusholdningsselskabet i de tre sidste Aar ydet Bidrag til Indkjøb og Udstationering af Raaner omkring i Bygderne, og endelig har man i det sidste Aar sat i Gang lokale Svineudstillinger sammen med Kvægudstillingerne. Ved de her nævnte Foranstaltninger haaber man at faa mere Skik og mere Plan i Arbeidet for Svineavlens Fremme.

H e s t e a v l e n har været ledet i samme Spor som før. Det er dog ogsaa her kommet et Par nye Foranstaltninger til. I 1901 blev der saaledes oprettet en lokal Hoppeudstilling for Amtet paa Lillestrøm. Denne har i alle Aar vundet god Tilslutning. Iaar blev det derfor efter Forslag fra Landhusholdningsselskabet besluttet, at ogsaa Hingsteudstillingen i Kristiania skulde flyttes ud. Samtidig blev den Forandring gennemført, at Udstillingen skal alternere mellem Mømarken og Lillestrøm. Endvidere har de aarlige Unghestskuer været fortsat, ligesom der i de sidste Aar har været ydet Bidrag til Havneudgifter for Unghingste, der har opnaaet Sløife.

S a m m e n s l u t n i n g e r. Af økonomiske Sammenslutninger er der i de sidste Aar kommet mange nye i Gang. Af disse vil jeg særlig nævne Torvstrølag, Kontrolforeninger og Indkjøbslag og lokale Forsikringsselskaber.

T o r v s t r ø l a g. Det første Torvstrølag kom i Gang i Frogn i 1895. Det var meget enkelt. Siden den Tid er ca. 40 nye kommet i Gang. Disse har i de forskjellige Bygder udviklet sig noget forskjelligt, men Formaålet er overalt det samme, det nemlig, at skaffe billigt og godt Strø til Fjøs, Stald og Svinehus. Disse Sammenslutninger har udrettet meget godt og bidraget meget til at fremme en god Gjødelsebehandling overalt, hvor de har vundet Indpas.

K o n t r o l f o r e n i n g e r n e er ogsaa forholdsvis nye. Det er ogsaa en Foranstaltning, som har gjort meget godt. De synes nu at være i Tilbagegang. Dette er meget beklageligt. Kontrolforeningerne har bragt Regnskab ind i Fjøset og bragt Interesse og Forandring i mange Arbeider her.

I n d k j ø b s l a g. I 1903 besluttede Landhusholdningsselskabet at indgaa som Medlem af Landhusholdningsselskabernes Fællesindkjøbsforening. Den nødvendige Garanti hertil blev ydet af Amtet, og Ordningen traadte i Virksomhed 1 Juli 1904. Denne Foranstaltning har vundet stærk Tilslutning blandt Amtets Gaardbrugere. Ialt er nu ca. 70 Indkjøbslag kommet i Gang. For denne Virksomhed er der udarbejdet Love og Regler med Forklaring. Disse er spredt omkring overalt i Amtet. Alle Distrikter er endda ikke kommet med. Særlig gaar det smaat i enkelte af de mere afsidesliggende Bygder. Men forhaabentlig

vil en fortsat Agitation ogsaa her udrette noget. Og faar man først én Forening i Gang i en Bygd, saa følger snart andre efter. Saaledes har det gaaet i omtrent alle Bygder i Amtet. For Tiden befatter Indkjøbslagene sig kun med Indkjøb af Kraftfoder og Kunstgjødning. Men naar man er blevet fortrolig hermed, bør man gaa et Skridt videre og ogsaa foretage andre Indkjøb i Fællesskab. Det har man allerede begyndt med i en Forening i Nes.

G a a r d b r u g e r k u r s e r. En anden Foranstaltning, som i de sidste Femaar har vundet megen Anerkjendelse, er de kortvarige Gaardbrugerkurser. I 1901 bevilgede Landhusholdningsselskabet de nødvendige Midler til Afholdelse af et slikt Kursus i Skedsmo, og i 1902 blev denne Foranstaltning fortsat i 7 andre Bygder med overmaade stor Tilslutning. Siden har der været afholdt Kurser i de fleste Bygder i Amtet.

I 1906 blev 2 lignende Kurser for Smaabrugere og Husmænd sat i Gang. Disse blev afholdt i Ullensaker og Asker med noget over 300 Deltagere i Ullensaker og ca. 250 Deltagere i Asker. Samtlige Foredrag er trykte og omdelt gratis til Smaabrugere i Amtet.»

Om **H a v e b r u g e t s** Udvikling og Standpunkt samt om **B æ r s a n k n i n g** meddeler Amtsgartneren følgende Oversigt for Femaarsperioden:

«I Lighed med foregaaende Femaarsberetning kan meddeles, at Havebruget stadig gaar fremover. Interessen saavel for, at Gaardbrugere og Opsiddere faar anlagt Haver om sine Hjem, som at enkelte Bygder tager Sigte paa at drive Havebrug som en væsentlig Biindtægt eller som Hovederhvervsgren øges stadig. Dels plantes der meget Frugttrær og Bærbuske, som f. Eks. i Aker, Asker, Bærum og Nesodden, dels drives der meget med Jordbær, hvis Dyrkning for endel Aar siden var ganske ukjendt hos Almuen. Det er ganske betragtelige Beløb, der sælges for. Saaledes er der mange Smaabrugere, som sælger Jordbær for fra 100 op til 7 à 800 Kroner aarlig. Kulturen er almindelig i Asker, Bærum, Nesodden, Aker og meget udbredt i Aas, Frogn, Blaker og Eidsvold. Den ifjor vedtagne høiere Told vil kanske bidrage til, at det bliver lettere at faa solgt, men høiere Pris bliver det ikke; dertil øges Kulturen for raskt. Bringebær dyrkes der ogsaa meget af. Dette er lønsomt, særlig i Strøg, hvor der er bekvem Adgang til Kristiania. Dyrkningen er tiltaget saa meget, at Prisen er gaaet ned til det halve, ca. 50 à 60 Øre pr kg., mod før nogle Aar siden eller i Begyndelsen af Femaaret, da Prisen var helt op til Kr. 1.20 for fineste Bær. De, der bor længere fra Byen, kan kun sende Bringebær til Saftning, da de mases istykker under Transporten.

Der har i Femaaret ikke været noget særligt rigt Frugtaar i Amtet, men i 1905 var der en Masse Plommer, og Prisen var jevnt god. For tidlig Sommerfrugt og sen Vinterfrugt har Priserne været meget gode. Der er nu af Frugtdyrkere vundet Erfaring for, at det er nødvendigt at sortere godt sin Frugt og sælge den i flere Sorteringer under kurante Navne.

Frugt omsættes i Kristiania for uanede Summer, og Forbruget øges stadig. Den lette Adgang til at indføre Sydfrugter med liden eller ingen Told, som f. Eks. Appelsiner og Bananer, har jo nogen Indflydelse paa Omsætningen af norsk Frugt; da Appelsinerne først kommer henimod Jul, har disse en Nedsættelse i Prisen tilfølgende for Høst- og tidlig Vinterfrugts Vedkommende; Bananer frembydes derimod hele Aaret.

Grønsagsdyrkning er tiltaget i meget stor Maalestok; særlig i Bærum og Asker, men ogsaa i Romerike ser man større og større Stykker udlagte til Grønsagsdyrkning.

Rabarber, som for nogle Aar siden var i høi Pris, er nu saa almindelig dyrket, at Prisen er sunket til det halve, ca. 2 à 2½ Kr. pr. 100 Stkr.

Af Stikkelsbær, som var en af vore sikreste og mest lønsomme Bærfrugter, idet den kunde sælges baade som Kart og som moden, er Buskene enkelte Steder i sidste Aar angrebet af en Meldugsop (*Sphaerotheca mors-uvae*); dette har bevirket Forbud mod Indførsel af unge Stikkelsbærplanter ved kgl. Resolution. Dette kan have tilfølgende en Reaktion. Direktør Lind ved «Kgl. Experimentalfältet» siger, at «da ingen, hverken Videnskabsmænd eller praktisk Havebruger, kjender Sygdommen, saaat han ved, om den kan blive en saadan Fare for os som befrygtet, saa er det ikke Grund for at oprykke og brænde Buskene, men kun afskjære syge Plantedele og brænde disse».

I Femaaret er i Amtet efter et almindeligt Skjøn udplantet ca. 3 000 Frugttrær og 5 à 6 Tusinde Bærbuske til en Pris for de førstes Vedkommende af fra Kr. 1.00—1.50 pr. Stk., idet Stenfrugterne paa Grund af de tørre Foraar og ugunstige Vintre har været vanskelige at faa fremdrevet. Stikkelsbær har heller ikke af samme Grund kunnet faaes kjøbt i ønskede Mængder, og Prisen har været efter Sorternes Godhed fra 25 til 40 à 50 Øre pr. Stk. Drueribs har man efter Kvaliteten kunnet faa for en Pris af 18 til 25 Øre pr. Stk.

Priserne paa Frugt og Bær har varieret i meget høi Grad, saaledes for Æbler, baade Sommer og Vinterfrugt, for fineste Vare fra 60 til 80 Øre pr. kg. helt ned til 50 Øre pr. 5 Liter for almindelige Æbler.

Stikkelsbær har varieret fra 18 til 30 Øre pr. Liter, baade for umoden og i moden Tilstand. Ribs fra 1 til 2 Kroner pr. 6 kg. Alt i Kristiania. Plommer og Pærer har været saa forskellige i Kvalitet og Pris, saa det ikke er muligt at opgive nogen jevn Pris.

Af vilde Bær har der i Femaaret ikke været nogen Overflod, dog har der enkelte Aar været bra med Multer. Bærene samles flittig og mange gaar Mand af Huse for at plukke Bær. Fortjenesten har været saadan, at Gaardbrugerne klager over, at de i den Tid har vanskeligt at faa Arbeidsfolk, da disse tjener mere med Bærplukning, end der almindelig betales i Aannetiderne ved Jordbruget.

Ofte klager ogsaa Gaardbrugerne over, at de neppe paa sin egen Mark kan finde Bær til sit eget Forbrug, da alle Bær bortplukkes af Fremmede, før de bliver rigtig safrige og modne. Jeg tror ikke, som jeg har faret omkring, at vilde Bær i nogen stor Udstrækning ikke bliver afplukkede og nyttiggjorte.

I det hele taget er det min Overbevisning, at Havebruget og Anvendelsen af Frugt, Bær og Grønsager er gaaet frem med en før uanet Fart, og at det indbringer vort Folk i Amtet ganske betragtelige Beløb.»

Havedyrkningen er ifølge Lensmændenes Opgaver i de fleste Herreder af nogen Betydning, dog ikke i Vestby, Høland, Enebak, Sørum, Skedsmo, Nitte-dalen, Ullensaker, Nannestad og Hurdalen. Paa faa Undtagelser nær angives den at være i Tiltagende.

Til Supplering af det i Amtsagronomens Beretning anførte om Fædriftens Udvikling i Femaaret hidsættes følgende Oplysninger væsentlig hentede fra Lensmændenes Opgaver eller fra den paa disse byggede officielle Statistik:

Melkeudbyttet er steget betydelig. Medens det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i Aaret 1900 er beregnet til 1 563 Liter, skulde det i 1905 have udgjort 1 658 Liter; for de mere fremskredne Gaardbrugere var det

gjennemsnitlige Melkeudbytte i 1900: 1 987 og i 1905: 2 207 Liter. For de enkelte Fogderier stillede disse Forhold sig saaledes:

Gjennemsnitligt Melkeudbytte:	Aker og Follo.		Nedre Romerike.		Øvre Romerike.	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Overhovedet	1 936	1 947	1 471	1 544	1 274	1 522
For de mere fremskredne Gaardbrugere	2 400	2 527	1 881	2 082	1 705	2 055

Frengangen med Hensyn til Melkeudbyttet pr. Ko har altsaa været størst i de fjernest fra Kristiania liggende Distrikter, men Romeriksfogderierne staar fremdeles adskillig tilbage for Aker og Follo, der i denne Henseende staar omtrent øverst blandt alle Norges Fogderier og er langt foran Gjennemsnittet for Riget; dette udgjorde nemlig (i 1905) overhovedet 1 386 Liter og for de mere fremskredne Gaardbrugere 1 876 Liter.

I samtlige Herreder er Melkeproduktionen tiltaget undtagen i Vestre Aker og Nes. Salg af Melk er saagodtsom overalt af megen eller ialfald af nogen Betydning; der sendes fra næsten alle Herreder temmelig betydelige Kvanta til Hovedstaden. For Vestby oplyses, at der foruden til Kristiania ogsaa sendes Melk til Drøbak, Son og Moss.

Med Jernbanen førtes der fra Amtets forskjellige Jernbanestationer følgende Kvanta af Melk til Kristiania:

I Budgetaarene:	Med Hoved- og Kongsvinger- banen.	Med Gjøvikbanen.	Med Smaalens- banen.	Med Drammen banen.	Tilsammen.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1900/01	12 599.72	24.50	1 543.24	728.63	14 896.09
1901/02	13 328.37	247.13	1 653.79	682.76	15 912.05
1902/03	13 303.62	-	1 856.10	790.83	15 950.55
1903/04	13 915.19	39.70	1 871.21	835.07	16 661.17
1904/05	13 432.83	174.95	1 807.43	822.16	16 243.37
Tilsammen	66 579.73	486.28	8 731.77	3 865.45	79 663.23
Gjennemsnitlig aarlig	13 315.95	97.26	1 746.35	773.09	15 932.65
mod i 1895—1900 ¹⁾ gjennemsnitlig	10 252.95	²⁾ -	1 695.25	834.69	12 782.89

¹⁾ Se Side 11, Note 1. ²⁾ Se Side 11, Note 2.

Under Hoved- og Kongsvingerbanen er ogsaa medregnet Jernbanestationerne ved Eidsvold—Hamarbanen indtil Amtsgrænsen samt Urskog—Hølandsbanen. Fra den sidstnævnte Bane afsendtes i Budgetaaret 1904/05 592.14 Ton Melk til Kristiania ¹⁾.

Størrelsen af det almindelige Vinterfoder opgives for 1905 i Gjennemsnit for Amtet:

for en Hest til 2210 kg. Hø, 640 kg. Halm og 610 kg. Kraftfoder,
 - - Ko - 1040 - - 940 - - 460 - - , samt endel
 Rodfrugter og Løv.

(I Gjennemsnit for Riget udgjorde Vinterfoderet til en Hest 2220 kg. Hø, 560 kg. Halm, 360 kg. Kraftfoder samt endel Løv m. m., for en Ko 1350 kg. Hø, 520 kg. Halm, 220 kg. Kraftfoder samt endel Rodfrugter, Drank, Løv, Mose m. m. m.)

Salg af Smør angives at være af nogen Betydning for Urskog, Høland (med Setskogen)²⁾, Gjerdrum, Nes, Eidsvold, Nannestad, Hurdalen og Feiring, altsaa i 8 (9) Herreder; af ringe Betydning i Vestby, Kraakstad og Ullensaker, af ingen Betydning i de øvrige 11 Herreder. I 1900 angaves dette Salg kun i 5 Herreder at være «af nogen Betydning», i 3: af ringe Betydning, forøvrigt: af ingen Betydning.

Salg af Ost angives at have nogen Betydning for Gjerdrum, Nes, Eidsvold, Hurdalen og Feiring, samt at have en «ringe Betydning» i Urskog, Ullensaker og Nannestad.

Salg af Kjød og Flesk anføres at være af «megen Betydning» i Vestby, Urskog, Gjerdrum og Nes og er forøvrigt næsten overalt af nogen Betydning. I Aker findes et betydeligt Svinelagteri. Salg af fedede udmilkede Kjører finder ifølge Amtsagronomens Beretning Sted i Aker og Bærum samt delvis i Asker, Frogn, Kraakstad, Skedsmo og Fet. Salg af Husdyr er af megen Betydning i Vestby og Nes, af nogen Betydning i Kraakstad, Bærum, Høland, Enebak samt overalt i Øvre Romerike, af ringe Betydning i Nesodden, Aker (kfr. dog ovenfor), Urskog, Fet og Sørum og uden Betydning i Aas, Frogn, Asker, Skedsmo og Nittedalen.

Amtets Bestand af Heste og Storfæ, der i Løbet af de sidste 35 Aar af det 19de Aarhundrede var steget henholdsvis fra 12700 til 15200 og fra 51700 til 58400 Stykker, er antagelig ogsaa i det forløbne Femaar gaaet lidt

¹⁾ I Budgetaaret 1905/06 expederedes ialt fra Urskog—Hølandsbanens Stationer (til Kristiania og andetsteds) 1172 Ton Melk, hvoraf 148 fra Hemnes, 100 fra Hjellebøl, 193 fra Løken, 45 fra Føsser, 99 fra Bjørkelangen, 89 fra Lierfoss, 143 fra Urskog, 44 fra Finstad, 118 fra Killingmo, 80 fra Mork, 92 fra Kvevli og 21 fra andre Stationer.

²⁾ Fælles Opgave for Hølands Lensmandsdistrikt.

frem, særlig for Storfæets Vedkommende, tiltrods for den i det foregaaende omhandlede betydelige Reduktion af Besætningerne i et enkelt Aar. Ialfald er Salg af Heste og Storfæ i det hele taget tiltaget lidt. De eneste Herreder, hvor Salg af Heste angives at være aftaget, er Fet, Nes, Hurdalen og Feiring, og hvor Salg af Storfæ skal være aftaget: Enebak, Fet, Skedsmo og Nes. Forøvrigt synes Forholdet dels at være uforandret, dels angives Salget at være tiltaget lidt (eller «noget»). Kjøb af Heste foregaar i Amtets samtlige Herreder, undtagen i Vestby, Bærum, Asker, Nes, Nannestad og Feiring, men kun i ubetydelig Udstrækning i Aas, Frogn, Skedsmo og Hurdalen (uopgivet for Ullensaker).

Derimod er Amtets Faarebestand i ovennævnte Tidsrum (1865—1900) aftaget meget sterkt, fra 37 300 til 10 900, altsaa til mindre end en Trediedel. I Femaaret 1901—1905 angives saagodtsom overalt Salg af Faar at være aftaget, flere Steder endog meget aftaget, intetsteds at være tiltaget. Salg af Uld er overalt uden Betydning.

Svineholdet er derimod i sterk Fremgang. Fra 1865 til 1900 øgedes Bestanden fra 7 600 til 16 500 (det førstnævnte Tal betegner rigtignok Antallet ved Aarets Udgang, det sidstnævnte fire Uger tidligere, 3 December), og i Femaaret 1901—1905 er Salg af Svin saagodtsom overalt tiltaget, i Vestby, Skedsmo og Nes: «meget», i Kraakstad, Aas, Frogn, Østre Aker, Høland, Fet, Gjerdrum, Ullensaker, Eidsvold og Hurdalen: «noget», i Nesodden, Vestre Aker, Bærum, Sørum, Nittedalen og Feiring: «lidt». Kun i Enebak er det gaaet tilbage, i Asker, Urskog og Nannestad uforandret.

Den officielle Statistik over Gjennemsnittspriser paa Husdyr viser, at Priserne i Gjennemsnit for Amtet er stegne fra 1900 til 1905, navnlig paa Storfæ. Stigningen viser sig for Storfæ og Svin i alle Fogderier, for Heste og Faar er der ogsaa Stigning i Øvre og Nedre Romerike, men Nedgang i Aker og Follo.

Gjennemsnittspriserne var nemlig for:

Husdyr.	Aker og Follo.		Nedre Romerike.		Øvre Romerike.		Amtet.	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbejdsheste	412.50	390.60	398.80	421.80	365.50	379.60	394.60	396.40
Okser	127.70	158.80	156.90	178.20	126.20	163.80	135.20	166.40
Kjør	162.10	179.10	125.90	151.20	105.50	147.80	129.30	158.40
Ungnøt.....	70.60	87.50	60.50	73.10	57.40	75.00	61.90	77.70
Kalve	13.30	16.00	18.00	23.60	12.90	20.90	14.70	20.40
Voksne Faar.....	17.70	16.50	20.20	21.40	14.60	16.80	16.10	17.60
Voksne Svin	108.20	111.60	92.30	110.90	91.00	115.50	96.60	113.00

Gjennemsnittsprisen pr. Liter nysilet Melk (almindelig Pris), der i 1900 var 11.2 Øre, var i 1905 i Gjennemsnit for Amtet saagodtsom uforandret (11.0 Øre). I Aker og Follo var den gaaet ned fra 13.6 til 12.8 Øre, i Nedre Romerike steget fra 10.3 til 10.4 Øre, i Øvre Romerike fra 9.4 til 10.0 Øre. For Melk leveret til Meieri var Prisen saavel i 1900 som i 1905 i Gjennemsnit for Amtet omtrent 1 Øre lavere end den anførte almindelige Pris.

Gjennemsnittsprisen pr. kg. Smør er fra 1900 til 1905 i Gjennemsnit for Amtet steget fra Kr. 1.78 til Kr. 1.86, og særskilt for Aker og Follo: fra Kr. 1.81 til Kr. 1.84, for Nedre Romerike: fra Kr. 1.69 til Kr. 1.91, medens den for Øvre Romerike gik en Smule ned (fra Kr. 1.85 til Kr. 1.84). Torvprisen i Kristiania var i 1900 gjennemsnitlig Kr. 1.77, i 1905 Kr. 1.78.

Af Meierier fandtes ved Udgangen af 1905: i Aker og Follo: 1 i Aas (Landbrugshoiskolens), 2 i Bærum, 4 i Asker; i Nedre Romerike: 2 i Skedsmo, 2 i Fet, 2 i Sørum, 2 i Urskog, 6 i Høland, 2 i Enebak; i Øvre Romerike: 5 i Nes, 6 i Eidsvold, 3 i Hurdalen, 1 i Feiring, 9 i Nannestad, 10 i Ullensaker, 3 i Gjerdrum (foruden 2 Afdelinger under Kristiania Meieribolag).

Tilsammen altsaa 7 Meierier i Aker og Follo, 16 i Nedre Romerike og 37 i Øvre Romerike, ialt altsaa i Amtets Bygder 60. Heraf er 8 nyoprettede i Femaaret (3 i Høland og 1 i hvert af Herrederne Aas, Skedsmo, Gjerdrum, Nannestad og Feiring).

I 1900 var Antallet af Meierier i Amtets Landdistrikt 56; af disse var altsaa 4 bleven nedlagte i Femaaret (1 i Nes, 1 i Hurdalen, 2 i Feiring).

Hertil kommer et Meieri i Ladestedet Son, hvilket antagelig faar sin Melk fra Vestby. Dette Meieri anlagdes i 1879. Tilsammen havde altsaa Amtet i 1905 61 Meierier (ekklusive Afdelinger under Kristiania Meieribolag), hvoraf 47 eiedes af Melkeleverandørerne.

For 2 af Meierierne er Produktionen uopgivet; ved de øvrige 59 indveiedes i 1905 15 852 678 kg. Melk, hvilket er omtrent 2 Millioner kg. mere, end der indveiedes ved Amtets Meierier i Aaret 1900 (ved 53 Meierier med Produktionsopgaver indveiedes der 13 426 538 kg.).

Af den indveiede Melkemængde blev Størsteparten solgt som Melk eller Fløde, nemlig i 1905 11 540 793 kg. som Melk og 1 493 232 kg. som Fløde, altsaa tilsammen 13 034 025 kg. eller 82 Pct. af den indveiede Melk. I intet andet Amt sælges forholdsvis saa meget Melk eller Fløde fra Meierierne, og i Gjennemsnit for Riget udgjør den fra Meierierne solgte Melk eller Fløde kun 39.5 Pct. af den ved disse indveiede Melk. I Akershus Amt er ogsaa næsten alle Meierier udelukkende eller væsentlig beregnede paa Handel med Melk, og intet leverer skummet Melk gratis tilbage til Leverandørerne, hvad ellers ofte

er Tilfældet. Af Smør produceredes ved de nævnte 59 Meierier 72 567 kg., af Fedost 8 587 kg., af Magerost 101 368 kg., af Mysost 46 416 kg., alt i Aaret 1905.

Til Sammenligning hidsettes, at ved de 53 Meierier, for hvilke man har Produktionsopgaver for 1900, solgtes i dette Aar 8 067 233 kg. Melk og 1 237 771 kg. Fløde, tilsammen 9 305 004 kg. eller 69 Pct. af den indveiede Melk. Der produceredes da 61 432 kg. Smør, 16 990 kg. Fedost, 110 459 kg. Magerost og 60 651 kg. Mysost.

Salg af Melk og Fløde, ligesom ogsaa Tilvirkning af Smør, er altsaa øget betydelig i Femaaret, medens Ostproduktionen er gaaet adskillig tilbage.

Meieriernes omtrentlige Værdi udgjorde i 1905 (for 54 Meierier med Opgave herover) 774 300 Kroner, medens 49 Meierier i Aaret 1900 kun regnedes til en Værdi af 581 100 Kroner.

Meierierne beskæftigede i 1905 43 Mænd og 75 Kvinder (i 1900: 35 Mænd og 71 Kvinder).

28 Meierier havde Skummemaskiner, deraf havde 6 saadanne Maskiner for Haandkraft. 13 Meierier var bortforpagtede, 22 var forenede med Landhandel.

Ved 13 Meierier udgjorde det i Aaret 1905 indveiede Kvantum Melk under 100 000 kg., ved 13 100 000—200 000 kg., ved 26 200 000—500 000 kg., ved 7 500 000—1 000 000 kg.

Af Amtets Meierier er, som før anført, de fleste beliggende i Romeriksbyggerne, navnlig i Øvre Romerike. Ved dette Fogderis Meierier indveiedes i 1905 omtrent $10\frac{1}{4}$ Million kg. Melk, ved Nedre Romerikes Meierier ca. $4\frac{1}{4}$ Mill. kg., i Aker og Follo derimod knapt $1\frac{1}{2}$ Mill. kg. Det maa imidlertid tages i Betragtning, at Melken fra Aker og Follo for en meget væsentlig Del leveres til Kristiania By, der i 1905 havde 7 Meierier, hvoraf de 6 havde et indveiet Kvantum Melk af 10 529 704 kg.; ved det syvende, for hvilket Opgaver mangler for 1905, indveiedes i Aaret 1900 omtrent $3\frac{1}{2}$ Mill. kg. Melk. Heraf kommer antagelig Størstedelen fra Akershus Amt og vel især fra Aker og Follo Fogderi. I Aaret 1900 havde Kristiania 2 Meierier med tilsammen 12 943 562 kg. Melk.

Ysterier findes ikke i Amtet, heller ikke nogen Melkekondenseringsfabrik.

De gjennomsnitlige Torvpriser i Kristiania for endel vigtigere Landmandsprodukter udgjorde i hvert af Aarene 1896—1905 ifølge Statistisk Aarvog for Kristiania By:

A a r.	Oksekjød pr. kg.	Flesk pr. kg.	Smør pr. kg.	Havre pr. 100 kg.	Byg pr. 100 kg.	Poteter pr. 100 kg.	Timothei- hø pr. 100 kg.	Voldhø pr. 100 kg.	Havre- halm pr. 100 kg.	Byghalm pr. 100 kg.
1896	0.51	0.57	1.67	8.22	8.00	4.84	5.91	4.48	2.46	2.98
1897	0.54	0.72	1.61	10.12	8.60	4.19	7.20	5.78	3.48	4.30
1898	0.66	0.84	1.73	10.80	9.70	5.46	7.12	5.71	3.94	4.86
1899	0.67	0.77	1.75	10.26	9.82	5.95	6.62	5.25	3.07	3.78
1900	0.69	0.85	1.77	10.82	11.24	5.46	7.70	6.14	3.47	4.44
1901	0.73	0.90	1.80	9.63	9.83	4.68	6.27	5.11	2.50	3.07
1902	0.70	0.85	1.75	11.62	10.40	4.71	6.78	5.42	3.27	3.45
1903	0.74	0.79	1.77	9.24	9.83	4.48	7.10	5.98	4.05	4.31
1904	0.67	0.75	1.77	10.48	9.46	5.53	8.00	6.97	4.75	4.98
1905	0.69	0.86	1.78	10.31	9.75	4.61	7.89	6.86	5.00	5.09

Angaaende Arbejdslønnen for Tjenere, Husmænd og Dagarbejdere henvises til Afsnittet om Arbejdsforhold, angaaende Gjældsforhold til Slutningsafsnittet.

Bestyrelsen i Akershus Amts Landhusholdningsselskab har afgivet følgende Beretning:

«Angaaende Selskabets Virksomhed i Femaaret kan henvises til Amtsgaardens og Amtsgartnerens Beretninger, hvis Virkefelt falder ind under Selskabets Omraade.

Selskabet har fremdeles Underafdelinger i samtlige Herreder, ligesom dets Bidrag, ydede af Stat og Amt, og hele Budget er omtrent uforandret. Det tidligere Bidrag fra Kristiania Brændevinssamlag, Kr. 2 000 aarlig, bortfaldt i 1902, hvorved ogsaa det tilsvarende Statsbidrag bortfaldt. Ved et større ekstraordinært Bidrag bevilget af Amtet og et samtidig ydet rentefrit Laan stort Kr. 2 000 kom Selskabet ogsaa over disse Vanskeligheder og kunde i de følgende 2 Aar tilbagebetale det af Amtet ydede Laan. Senere fik Selskabet Kr. 1 000 som Bidrag fra Brændevinssamlaget, indtil ogsaa dette Bidrag bortfaldt fra 1 Januar 1906. Til forskjellige Formaal har Selskabet i Femaaret udbetalt følgende Beløb: i 1901 Kr. 17 794.88, 1902 Kr. 18 265.93, 1903 Kr. 15 761.26, 1904 Kr. 17 049.41 og i 1905 Kr. 16 832.62. Mod Amtets Garanti optog Selskabet i 1904 et Laan af offentlige Midler stort Kr. 40 000, der indgik som Amtets Tilskud til Driftsfond i Anledning af en Tilslutning ogsaa fra Akershus Amt til Landhusholdningsselskabernes Fællesindkjøbsforening.»

I Lensmændenes Opgaver anføres følgende Landboforeninger:

Foreningens Navn.	Stiftelses- aar.	Formaal.	Antal Medlemmer ved Ud- gangen af 1905.
Feirings Landbrugsforening	1897	Landbrugets Fremme	25
Hurdals —	1896	At fremme Landbruget og dets Binæringer	41
Nannestads Landmandsforening.	1896	Fremme af Jordbrug	52
Nes —	1895	At virke til Landbrugets Fremme	60
Gjerdrums —	1893	Fremme af Landbruget og dets Binæringer	80
Fets Jordbrugsforening	1869	Jordbrugets Opkomst	uopg.
Euebak Landboforening	1895	Til Fremme af Jordbruget og dets Interesser	35
Hølands —	1896	Ophjælp af Jordbruget	120
Urskog Landmandsforening	1904	Fremme af Landbruget og dets Binæringer i Urskog	90
Blaker —	1896	Do. Do. i Blaker	62
Asker Landbrugsforening	1891	Fremme af Landbruget inden Bygden	200
Frogn Landmandsforening	1898	Fællesindkjøb og Oksehold	65
Aas —	1890	Jordbrugets Fremme	200

Amtets Landbrugsskole, der blev oprettet 1888, har været fortsat paa Sem i Asker hos Brødrene B. og W. Holtmark. Skolens Plan undergik i 1901 væsentlig Forandring, hvorved Antallet af Elever betydelig øgedes; tidligere kunde der hver Høst optages 8 Elever til et theoretisk-praktisk Kursus paa 1½ Aar, hvorved Skolen i Vinterhalvaaret kom til at have 16 Elever, i Sommerhalvaaret 8. Efter den nye Plan af 1901 skal Skolen som før have et theoretisk-praktisk Kursus paa 1½ Aar, hvori kan optages 10 Elever aarlig og desuden et theoretisk Kursus paa 2 Vinterhalvaar, hvori ligeledes kan optages 10 Elever aarlig. Herved er der aabnet Adgang til at optage 20 Elever hver Høst, hvorefter Elevantallet i Vinterhalvaaret kan være 40. Videre blev Eleverne i det theoretisk-praktiske Kursus fritaget for praktisk Arbejde i Vinterhalvaaret. I Kontraktforholdet mellem Amtet og Brødrene Holtmark skede ogsaa væsentlige Ændringer, idet Amtet overtog Lønningen af 2 faste Lærere og en tilreisende Skogbrugslærer, hvorhos der til Skolens Elere blev fastsat en bestemt Godtgjørelse pr. Elev. Alle Elever faar fri Undervisning; til mindre bemidlede Elever uddeles Kostholdsbidrag med indtil Kr. 4 500 aarlig. Søgningen til Skolen havde tidligere været tilfredsstillende, men øgede dog meget efter den nye Ordning, antagelig dels fordi Vinterarbejdet blev sløfet og dels fordi der blev Adgang til udelukkende Vinterkurser (paa 2 Vinterhalvaar). Endelig synes ogsaa Trangen til Landbrugsundervisning og Evnen til at klare de dermed forbundne Udgifter at være øget. Følgende Tal viser Søgningen:

Aar.	Ansøgere.	Optagne Elever.
1901.....	31	25
1902.....	28	14
1903.....	37	23
1904.....	44	17
1905.....	41	24

Af de 181 Ansøgere ønskede 106 Optagelse i det theoretisk-praktiske Kursus, 43 søgte Plads i 2-Vintres-Kurset, 14 ønskede at faa gaa 1 Vinter paa Skolen, medens 18 Ansøgere ikke havde opgivet, hvilket Kursus de ønskede at gennemgaa.

Ved Siden af Amtets Landbrugsskole driver B. Holtmark som tidligere sin private Landbrugsskole med 2-Vintres theoretisk Kursus, som ligeledes har været stærkt søgt, bl. a. af Elever, hvis Uddannelse bekostes af Buskerud Amt (siden 1888).

Det samlede Antal Elever ved Sem (Privatskolens iberegnet) udgjorde i Vinterhalvaarene:

1901/02.....	81 Elever,
1902/03.....	76 —
1903/04.....	91 —
1904/05.....	114 —
1905/06.....	111 —

Den samlede Bevilgning af Stat og Amt til Amtets Landbrugsskole udgjorde:

1901/02	Kr. 7 598
1902/03	- 13 500
1903/04	- 13 500
1904/05	- 14 650
1905/06	- 15 350

2. Skogdrift.

I Forhold til sit Fladeindhold er Akershus Norges skogrigeste Amt, idet den produktive Skogmark er beregnet at udgjøre 3 115 km²¹⁾ eller omtrent 64 Pct. af det samlede Landareal, et Forhold, der ikke naaes af noget andet Amt, om end ogsaa andetsteds i Landet enkelte Fogderier er ligesaa tæt eller endog lidt tættere skogbevoksede end Akershus Amt. Forholdstallet for Akershus svarer nemlig til det gennemsnitlige Forhold for Solør og Vinger & Odalen og staar lidt tilbage for Hadeland og Land, Bamle og Ringerike, af hvilke 3 sidstnævnte Fogderiers Areal henholdsvis 66, 70 og 71 Pct. dækkes af produktiv Skogmark. Hvad de forskellige Fogderier i Akershus Amt angaar, er disse omtrent lige skogrige i Forhold til sit Fladeindhold (Aker og Follo 67 Pct., Nedre Romerike 62 Pct., Øvre Romerike 63 Pct.).

I Forhold til sit Indbyggerantal staar dog Akershus paa Grund af sit forholdsvis ringe Omraade betydelig tilbage for flere andre Amter og navnlig for Norges i absolut Forstand skogrigeste Amt, Hedemarken, der med en kun ubetydelig større Folkemængde har tre à fire Gange saa stort Skogareal som Akershus.

Den beregnede G j e n n e m s n i t s v æ r d i pr. Maal produktiv Skoggrund var ifølge den i Noten nævnte Kilde større i Akershus end i de fleste andre Amter, nemlig Kr. 14.60 for Barskog og Kr. 2.20 for Løvsog, medens Gjennemsnitsværdien i Riget udgjør henholdsvis Kr. 10.20 og Kr. 1.67; den samlede V æ r d i af Amtets Skoge i 1905 er beregnet til 43.6 Million Kroner, hvoraf

¹⁾ A. N. Kiær: Om vore Skoge og Skogværdier (Særaftryk af Statsøkonomisk Tidsskrift for 1907), der ogsaa er benyttet i det nærmest følgende.

43¹/₄ Mill. falder paa Barskogen og kun 346 000 Kr. paa Løvsbogen. Akershus Amt staar i Henseende til samlet Skogværdi kun tilbage for Hedemarkens Amt (med 101 Mill. Kr.), Buskerud og Kristians Amter (med henholdsvis 47 og 43 Mill. Kr.).

Af Amtets produktive Skoggrund dækkes 67 Pct. af Granskog, 28 Pct. af Furuskog og 5 Pct. af Løvsbog.

Efter Lensmændenes Opgaver synes Skogene i Amtet som Helhed betragtet at have holdt sig omtrent uforandrede med Hensyn til Bestandens Tæthed, Veksterlighed o. lign., men at være gaaet noget tilbage med Hensyn til Dimensioner.

Med Hensyn til Tæthed, Veksterlighed o. lign. angives nemlig Forholdet at være uforandret i Kraakstad, Vestre Aker, Asker, Enebak, Sørum, Skedsmo, Gjerdrum og Feiring; der meldes om mærkbar Fremgang i Vestby, Urskog og Nes, nogen Fremgang i Nesodden, Eidsvold samt (muligvis) i Østre Aker, derimod om mærkbar Tilbagegang i Fet (med Hensyn til Tæthed) og Ullensaker, om nogen Tilbagegang (eller blot: «tilbage») i Aas, Frogn, Bærum, Nittedalen, Nannestad og Hurdalen. I Høland er Tætheden gaaet mærkbart tilbage, medens Veksterligheden er uforandret.

Dimensionerne er kun gaaet frem i Nesodden, er uforandrede i Vestre Aker, Sørum, Gjerdrum og Feiring, uforandrede eller gaaet frem i Østre Aker, men er forøvrigt gaaet mere eller mindre tilbage.

Større Salgslast (Sagtømmer og anden større Rundlast) leveres i betydeligt Omfang fra Vestby, Kraakstad, Urskog, Høland, Enebak og Hurdalen, i noget eller ringe Omfang fra Amtets øvrige Herreder; Smaatømmer (Props, Sliberilast o. lign.) i betydeligt Omfang fra Nesodden, Høland, Nittedalen og Nes og forøvrigt i noget eller ringe Omfang.

Salg af Brændevæd er af nogen Betydning i Vestby, Aker, Enebak, Nittedalen, Nes og Feiring, hvorhos der ogsaa sælges lidt fra Kraakstad, Nesodden, Asker, Urskog (jfr. Side 35, Note 3), Eidsvold og Hurdalen.

Om Forædling af Trællast findes Oplysninger i Afsnittet om Industri.

Bygningstømmer kjøbes i Aker samt i ringe Udstrækning i Asker, Skedsmo, Gjerdrum og Eidsvold og til Villabebyggelse i Nesodden.

Brændevæd kjøbes kun i Aker og Skedsmo.

Stenkul bruges i betragtelig Udstrækning som Brændsel i Aas, Frogn, Aker, Asker og Ullensaker og i nogen Grad ogsaa i Bærum og Sørum.

Torv benyttes i Nes og Ullensaker.

Vedpriserne var i 1905 lavere end i 1900; Gjennemsnittspriserne pr. Meterfavn Ved udgjorde nemlig ifølge Lensmændenes Opgaver:

Distrikt.	Birk.		Or.		Furu.		Gran.	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aker og Follo	13.94	12.11	11.50	8.33	11.86	9.81	11.00	9.22
Nedre Romerike	10.86	10.50	8.25	7.13	8.13	8.43	7.71	7.71
Øvre Romerike	10.71	9.14	6.64	5.92	7.57	7.17	7.14	6.79
Amtet	11.81	10.58	8.80	7.13	9.19	8.47	8.62	7.91

Paa Kristiania Torv var Vedpriserne ifølge Byens statistiske Aarbog pr. Favn: Birk i 1900 Kr. 15.75, i 1905 Kr. 13.02, Furu henholdsvis Kr. 12.50 og Kr. 11.40, Gran Kr. 11.75 og Kr. 10.28. I Gjennemsnit for Femaaret 1901—05 var de derimod lidt høiere end i 1896—1900.

Skogene eies i Frogn, Sørum og Gjerdrum kun af Indenbygdsboende og i Vestby, Aker og Skedsmo kun for en ringe Del af Udenbygdsboende; i Eidsvold¹⁾ anføres dette at være Tilfældet med 2 000 Maal (ca. 2 km²).

Derimod er Skogene i de fleste øvrige Herreder i temmelig betydelig Udstrækning paa Udenbygdsboendes Haand, saaledes i Kraakstad 10 Pct., i Aas ¹/₄, i Bærum²⁾ ca. 30 km², i Asker³⁾ 17 km², i Urskog ca. ¹/₃, i Høland⁴⁾ ca. 150 km², i Enebak ¹/₃ à ¹/₂, i Fet⁵⁾ ca. 30 km², i Nittedalen ca. ¹/₄, i Feiring ¹/₅, i Hurdalen endog omtrent Halvparten af Herredets Skogareal, i Nannestad «en stor Del», i Nes «en betydelig Del».

I Eidsvold opgives 500 Maal Skog at eies af Udlændinger, forøvrigt intet.

Af offentlig Skog fandtes i Amtet ifølge Tabellerne til Skogdirektørens Indberetning for Tidsrummet 1 Juni 1899—31 December 1902:

A. 2 Statsskoge (i Ullensaker og Aker): 483 Hektar Barskog, 27 Hektar Løvsog, 35 Hektar uproduktiv Grund. Værdi, naar Brugsretten ikke fraregnes, Kr. 100 000, men fraregnet denne Kr. 40 000; Værdien af Statsskogen i Ullensaker (Kr. 60 000) med ca. 1 100 Brugsberettigede regnes nemlig som 0, naar Brugsretten fraregnes, medens denne Ret ingen Rolle spiller for Statsskogen i Aker (Bygdø), hvor der kun er 1 Brugsberettiget.

¹⁾ Det samlede Skogareal i Eidsvold er ifølge Helland: Jordbunden i Norge, Side 52: 230 km².

²⁾ Ligesaa i Bærum 110 km².

³⁾ Ligesaa i Asker 65 km².

⁴⁾ Ligesaa i Høland 470 km².

⁵⁾ Ligesaa i Fet 116 km².

B. 2 Statsalmenninger (Gjerdrum og Ullensaker): 1 915 ha Barskog, 150 ha Løvsog, 1 424 ha uproduktiv Grund. Værdi, naar 1 364 Brugsberettigedes Ret ikke fraregnes, Kr. 176 500, ellers: intet.

C. 19 Skoge tilhørende Oplysningsvæsenets Fond, beliggende i Nesodden, Aas, Vestby, Vestre Aker, Asker, Urskog, Høland (den ældre Inddeling), Enebak, Sørum, Ullensaker, Nes, Nannestad og Hurdalen, med tilsammen 3 376 ha Barskog, 92 ha Løvsog og 473 ha uproduktiv Grund. Naar 61 Brugsberettigedes Ret ikke fraregnes, var den samlede Værdi ca. 499 000 Kr., ellers ca. 360 500 Kr.

D. 4 Bygdealmenninger (i Eidsvold og Nannestad) med 12 749 ha, alt Barskog. 880 Brugsberettigede. Værdi Kr. 940 000, naar disses Ret ikke fraregnes, ellers: intet.

Vedkommende Driften i de offentlige Skoge henvises til Skogdirektørens Indberetninger.

Tømmerflødningen gennem Amtets Hovedvasdrag Glommen vedkommer kun for en mindre Del Amtets egne Skoge, idet Størstedelen af Tømmeret hugges i Hedemarkens Amt. Den ved Flødningen i dette Vasdrag og specielt Lænsarbeidet ved Fetsund Læns foranledigede betydelige Arbeidsvirksomhed har dog sin Betydning ogsaa for Amtets Befolkning.

Ved disse Læns er der optalt¹⁾:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter Tømmer:	605 660	381 109	531 265	545 191	550 452

eller gennemsnitlig 512 735 Tylvter mod 463 930 i forrige Femaar.

Heraf er afleveret til Brugene i Lillestrøm og langs Øieren i hvert af Aarene 1901—05 henholdsvis 140 149, 74 062, 100 653, 118 749 og 81 519 eller gennemsnitlig aarlig 103 026 Tylvter mod 118 900 Tylvter i forrige Femaarsperiode. — Middeldimensionen i Glømmenvasdraget antages at have været større end i foregaaende Femaar; den er for Femaaret 1901—05 antaget at være 12 Alen 8" for Tømmerets og 12 Alen 5¹/₂" for Smaalastens (Sliberilasten) Vedkommende.

Til Øieren flødedes i aarligt Gjennemsnit 4 081 Tylvter, hvoraf 813 fra Trøgstad i Smaalene, mod 2 400 Tylvter i forrige Femaar.

¹⁾ Til Afsnittet om Tømmerflødningen er væsentlig benyttet Det statistiske Centralbureaus Femaarsberetning om Tømmerflødningen i de norske Vasdrag i Femaaret 1901—1905, udarbejdet af Overlærer og Skogforvalter Myhrvold.

Af Bivasdraget til Glommen inden Akershus Amt kan mærkes:

a) i Nes: Dystaaen (med gennemsnitlig aarlig 381 Tylvter i Femaaret), Sagstuaaen (ligesaa 686 Tylvter) og Uvenaen (1576 Tylvter). (I Glommen og Vormen er der gennemsnitlig aarlig sluppet 5 739 Tylvter. Af den samlede Flødningslast fra Nes antager Lensmanden, at omtrent $\frac{2}{3}$ er Smaalast. Dennes Gjennemsnitsdimension sættes til 12 Alen $6\frac{1}{2}$ " , medens det større Tømmers Gjennemsnitsdimension sættes til 12 Alen 8".)

b) Mjøs en og Vorm en. 1) Fra Feiring er ifølge Lensmandens Opgave i aarligt Gjennemsnit sluppet 3 340 Tylvter, væsentlig Tømmer (gennemsnitl. 12 Al. 8") i Mjøs en. 2) Inden Vorm endistriktet (Vorm en, Lyssjøaa, Hurdalssjøen med Tilløb samt Andelven) er mærket til Flødning til Glommenvasdraget:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter:	12 574	6 088	13 454	11 907	11 854

eller gennemsnitlig aarlig 11 173 Tylvter, hvoraf ca. 5 000 gennem Vormen. I forrige Femaar fremflødedes gennemsnitlig aarlig 10 979 Tylvter. Inden selve Hurdalvasdraget (Hurdalssjøen med Bielvene Stensjøelv, Skrukkeli-vasdraget og Hegga) er forøvrigt fra Toten, Hadeland, Hurdalen, Nannestad og Eidsvold gennemsnitlig aarlig sluppet 27 400 Tylvter¹⁾ (i 1901 29 000, i hvert af Aarene 1902 og 1903 30 000, i hvert af de to følgende Aar 24 000) mod 25 200 Tylvter i forrige Femaar. (Heraf ifølge Lensmanden i Hurdalen (i 1901—05) ca. $\frac{1}{6}$ Smaalast (væsentlig Sliberitømmer).) Ved Knai Læse ved Hurdalselvens Udløb i Hurdalssjøen optaltes gennemsnitlig aarlig 6 280 Tylvter, hvoraf ca. 3 500 Tylvter Smaalast. Det større Tømmers Gjennemsnitsdimension var 12 Al. 8", Smaalastens (ialfald i Eidsvold) 12 Al. $6\frac{1}{2}$ ".

c) Til Lerelven og Nitelven er mærket til Flødning følgende Antal Tylvter til Glommenvasdraget:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
til Lerelven	9 139	8 408	8 991	9 465	16 959
- Nitelven	3 291	914	1 247	2 312	7 973

eller i aarligt Gjennemsnit: til Lerelven 10 592 Tylvter (ifølge Fællesflødningens Opgaver 13 526 Tylvter²⁾) — mod i forrige Femaar 8 771 Tylvter; til Nitelven 3 147 Tylvter (i forrige Femaar 1 760 Tylvter).

¹⁾ Et betydeligt Kvantum bliver ikke fremflødet ned til Glommen, men tilvirket ved Brugene i Eidsvold.

²⁾ Ifølge Opgave fra Kammerherre Mathiesen, Eidsvolds Værk: i 1901: 6 819, i 1902: 12 903, i 1903: 8 975, i 1904: 12 288, i 1905: 26 646 Tylvter Tømmer.

Fredrikshaldsvasdraget. Ved Skulerud Læse i Høland
udskiltes:

a) fra det østlige Vasdrag — Østelven m. m.:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter:	26 738	39 848	22 378	23 901	33 059

eller i aarligt Gjennemsnit 29 185 Tylvter, hvoraf 6 631 Tylvter Sliberitømmer;
i forrige Femaar gjennemsnitlig 17 711 Tylvter, hvoraf 3 355 Tylvter Slibelast.
Af det nævnte Kvantum var i sidste Femaar 11 177, i forrige Femaar 12 731
Tylvter Last overført fra Grasmø Kanal med Hvervselven (gjennemsnitlig
aarlig).

b) fra det vestlige Vasdrag — Vestelven m. v.:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter:	9 344	8 725	9 195	6 116	8 488

eller i aarligt Gjennemsnit 8 373 Tylvter, hvoraf 1 352 Tylvter Slibetømmer
(mod 7 694 Tylvter, hvoraf 820 Tylvter Sliberilast, i forrige Femaar).

Middeldimensionerne i Fredrikshaldsvasdraget antages (efter Opgave fra
Urskog) at være for Sagtømmer 6.9 m. 21 cm. (11 Alen 8") og for Sliberilast
5 m. 15 cm. (8 Alen 6").

I Hølenelv foregaar ingen Flødning.

I Ljanselven eller Oppegaardsvasdraget er fremflødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tylvter:	7 209	4 813	4 438	7 340	244

eller gjennemsnitlig aarlig 4 808 Tylvter. Dimensioner fra 5 m.—10 m. og
10—52 cm. Top. Efter antagen Middeldimension af 5.5 m. 22 cm. en beregnet
Kubikmasse af ca. 14 400 m³.

I Nordmarkens Vasdrag er fremflødet til Maridalsvandet:

A a r.	Tylvter Tømmer.	Meterfavne Stokkeved.
1901	2 850	1 913
1902	2 604	2 283
1903	3 201	2 066
1904	2 627	2 064
1905	2 937	3 090

eller gennemsnitlig aarlig 2 843 Tylvter Tømmer og 2 283 Favne Ved mod henholdsvis 2 921 Tylvter og 1 557 Favne i forrige Femaar.

Efter antagen Middeldimension af 6.25 m. 23 cm. beregnes Kubikmassen for Tømmeret til ca. 11 000 m³.

I S ø r k e d a l e n s Vasdrag er fremflødet til Bogstadvandet:

A a r .	Tylvter Tømmer.	Meterfavne Stokkeved.
1901	2 040	2 037
1902	3 269	2 486
1903	4 708	2 411
1904	2 628	2 859
1905	3 270	4 511

eller gennemsnitlig aarlig 3 183 Tylvter Tømmer og 2 861 Favne Ved mod henholdsvis 2 834 Tylvter og 1 397 Favne i forrige Femaar.

Middeldimension 6.25 m. 24 cm. Beregnet Kubikmasse for Tømmeret ca. 12 700 m³.

I L o m m e e l v e n (Bærum) er der i Aarene 1903 – 1905 flødet endel Smaatømmer, Props etc.

Af L æ n s e r er i Lensmændenes Opgaver anført følgende:

- i Vestre Aker: 1. Maridalens Lænse, som sysselsætter 2 à 3 Mand fra Mai til Oktober.
2. Bogstad Lænse, ligesaa.
- Høland: 3. Skulerud Lænse, der i Almindelighed sysselsætter 40 Mand, hovedsagelig fra 1 Mai til 14 Oktober.
- Fet: 4. Fetsund (og Lerelvns) Lænser, der i Almindelighed sysselsætter ca. 270 Mand, hovedsagelig fra 15 Mai til 31 August.
- Sørum: 5. Jutil, Rømua og Vestby Lænse. Arbejdsstyrken uopgivet.
- Nittedalen: 6. Rotnes Lænse. Ligesaa.
- Nannestad: 7. Kraakfoss Lænse. Ligesaa.
- Hurdalen: 8. Knai Lænse, der sysselsætter 6 Mand fra 1 Mai til 30 Juni.

Med Jernbanerne er fra Stationer inden Amtet følgende Kvanta expederet til Kristiania af Tømmer og Trælast:

Vareslags og Budgetaar.	Hoved- og Kongs- vingerbanen samt Stationer ved Ottabanen:		Nordbanen (Grefsen— Hakedal).	Smaalens- banen.	Drammen- banen.	Tilsammen.
	Lillestrøm og Fetsund med Side- spor etc.	Øvrige Stationer.				
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
Planker, Bord, Lægter og Stav:						
1900/01	81 195.20	25 267.42	-	7 291.80	2 094.10	115 848.52
1901/02	75 278.00	26 493.10	119.40	3 574.00	1 388.70	106 853.20
1902/03	78 128.80	16 120.51	216.20	1 722.04	1 612.40	97 799.95
1903/04	74 357.10	30 476.95	186.30	2 086.40	882.80	107 989.55
1904/05	63 505.00	28 666.90	408.10	1 642.92	473.90	94 696.82
Tilsammen	372 464.10	127 024.88	930.00	16 317.16	6 451.90	523 188.04
Gjennemsnitlig	74 492.82	25 404.98	186.00	3 263.43	1 290.38	104 637.61
mod i 1895—1900 gennem- snitlig *)	87 734.17	24 431.75	-	5 005.95	1 562.17	118 734.04
Tømmer, alle Slags:						
1900/01	27 454.00	18 017.50	-	5 300.28	1 184.10	51 955.88
1901/02	17 038.10	12 396.40	-	2 334.40	1 069.10	32 838.00
1902/03	21 096.00	14 505.40	286.60	2 621.30	1 494.60	40 003.90
1903/04	19 484.00	22 510.82	2 347.90	4 740.40	1 084.00	50 167.12
1904/05	14 991.10	16 488.60	1 883.02	4 042.10	1 076.40	38 481.22
Tilsammen	100 063.20	83 918.72	4 517.52	19 038.48	5 908.20	213 446.12
Gjennemsnitlig	20 012.64	16 783.74	903.50	3 807.70	1 181.64	42 689.22
mod i 1895—1900 gennem- snitlig *)	22 767.47	17 458.27	-	5 203.20	2 069.94	47 498.88
Brænde og Baghun:						
1900/01	28 545.80	8 911.06	211.50	3 876.23	825.60	42 370.19
1901/02	19 063.00	9 365.73	641.70	5 070.13	747.42	34 887.98
1902/03	20 730.10	6 866.40	749.80	4 566.90	448.50	33 361.70
1903/04	16 998.10	5 399.40	2 073.58	3 296.90	313.30	28 081.28
1904/05	19 448.40	6 454.05	1 300.30	3 858.35	517.10	31 578.20
Tilsammen	104 785.40	36 996.64	4 976.88	20 668.51	2 851.92	170 279.35
Gjennemsnitlig	20 957.08	7 399.33	995.38	4 133.70	570.38	34 055.87
mod i 1895—1900 gennem- snitlig *)	21 761.09	5 260.34	-	2 934.88	629.35	30 585.66

¹⁾ Heraf fra Urskog—Hølandsbanen 1 383 Ton. ²⁾ Ligesaa 1 415 Ton. ³⁾ Ligesaa 1 506 Ton. *) Jfr. Noterne Side 11.

Af Planker, Bord etc. er der ialtsaa i Femaaret 1901—05 ialt i aarligt Gjennemsnit expederet til Kristiania 104 638 Ton mod 118 734 Ton i forrige Femaar, af Tømmer henholdsvis 42 689 mod 47 499 Ton, af Brænde og Baghunn 34 056 Ton mod 30 586 Ton.

Fra Urskog—Hølandsbanens Stationer blev der i Budgetaaret 1905/06 ialt expederet (til Kristiania eller andetsteds) 14 267 Ton Planker, Bord etc., 3 992 Ton Tømmer og 1 856 Ton Brænde. De vigtigste Stationer for Trælasttrafikken var Bjørkelangen, Mork, Lierfoss, Løken, Finstad, Hemnes, Komnes og Urskog. Fra disse expederedes i nævnte Driftsaar ialt:

Vareslags.	Bjørkelangen.	Mork.	Lierfoss.	Løken.	Finstad.	Hemnes.	Komnes.	Urskog.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
Planker, Bord etc.	3 287	3 227	2 480	1 122	1 012	861	592	442
Tømmer	1 162	812	863	336	127	11	209	168
Brænde og Baghunn.....	422	950	394	-	-	-	55	-

Angaaende det i 1900 stiftede Akershus Amts Skogselskabs Virksomhed i Femaaret er følgende Beretning afgivet, der tillige meddeler endel indhæntede Oplysninger angaaende den private Skoghusholdning inden Amtet:

«Efter Skogselskabets Stiftelse den 5 April 1900 har isærdeleshed Skogkulturen taget et stærkt Opsving og i Forbindelse med denne ligeledes Skogpleien, forsaavidt særlig Tørlægning af vandsyg Skogmark angaar.

De allerfleste Skoler inden Amtet har indført faste Plantedage som et nyt Lød i Undervisningen.

Af Indberetningerne fremgaar, at der i Femaaret ved 336 Skoler med 415 Lærere og 11 724 Børn er udplantet 402 100 Planter og udsaaet 28.25 kg. Frø, hvorved der er kultiveret et Areal af 1 263.4 Maal.

Medens Skolernes Plantning i 1901 omfattede 62 Skoler, 69 Lærere og 200 Børn, der udsatte 66 950 Planter og udsaaede 2.5 kg. Frø med en tilkultiveret Flade af 168.9 Maal, stod Forholdet i 1905 saaledes: 85 Skoler, 100 Lærere, 3 000 Børn, 116 700 Planter, 3.5 kg. Frø og 250 Maal kultiveret Skogmark.

Plantningerne staar, at dømme efter de foretagne Inspektioner, særdeles godt, og det er saaledes et ikke ganske ringe Arbeide, Skolerne her har nedlagt.

Det har vist sig, at Plantefelterne har været mindre velskikkede, idet de i altfor liden Udstrækning har været hegnede og indgjærdede for Beitning. I de senere Aar har imidlertid Forholdet bedret sig betydeligt, hvilket formentlig tør tilskrives en øget Interesse for Sagen hos de private Skogeiere, der af de nu

vellykkede Resultater ved Selvsyn har faaet Forstaaelse af, at Felterne maa værnes for Saue- og Kreaturtænderne.

Det Arbeide, Selskabet her har nedlagt ved Siden af den Interesse, som Amtet har vist ved at yde et aarligt Bidrag af Kr. 600.00 til Fremme af denne Sag, maa siges i det store og hele taget at have baaret god Frugt.

Der bør desuden neppe herske Tvil om, at dette Foretagende har sin store pædagogiske Betydning og at det med Tiden vil komme til at øve sin stærke Indflydelse paa den opvoksende Slægts Syn paa og fremtidige Behandling af Skogen.

Foruden Skolerne har ogsaa Ungdomslagene og de private Skogeiere virket godt i Skogkulturens Tjeneste.

Der er nemlig af disse i Femaaret udsat 467 600 Planter og udsaaet 60.1 kg. Frø, hvorved der er skogklædt en Strækning paa 1 395.7 Maal fordelt i større og mindre Partier over samtlige Herreder i Amtet.

Ogsaa hos disse kan der spores en betydelig Fremgang. Saaledes udsattes der i 1901: 46 100 Planter og udsaaedes der 16.85 kg. Frø udgjørende 259.7 Maal skogklædt Mark. I 1904 henholdsvis: 131 450, 25 og 510. I 1905 plantedes der blot 48 700 Planter og udsaaedes 4.25 kg. Frø, hvilken Nedgang for en væsentlig Del maa tilskrives uheldige Veirforhold og som derfor kun bør betragtes som momentan.

Alle de ovennævnte Planter er uddelt gratis af Selskabet fra dettes 2 Planteskoler i Vestby og Ullensaker.

Hertil kommer imidlertid en Flerhed af private Skogeiere, der paa egen Bekostning har udplantet ca. 200 000 Planter og udsaaet ca. 50 kg. Frø med en tilkultiveret Flade af ca. 900 Maal.

De sidste Tal er dog kun anslagsvise, idet det for et Par Aars Vedkommende har været vanskeligt at konstatere nøiagtig, hvad der er udrettet — dog er der Grund til at tro, at de anførte Tal ingenlunde er for høit ansatte.

Af Selskabet er der paa dettes indkjøbte ca. 1 500 Maal store Eiendom Furusmo i Ullensaker samt paa Statens Eiendom Lindøen i Aker udsat ialt 523 200 Planter og udsaaet 15 kg. Frø, hvorved en Strækning af 1 185 Maal er lagt under Kultur.

Om disse Plantninger kan der siges det samme som om Skolernes.

Dog staar de betydelig bedre, trods de uheldige Somre, man har havt. De først udsatte Planter i 1901 var i 1905 mængstedes 1 Meter høie.

Det tør siges om den private Plantning, at ogsaa Interessen for denne er øget iøinefaldende, uagtet Reproduktionsforholdene inden Amtet er særdeles gode.

Grunden dertil maa vistnok dels søges i, at der ved Skogselskabet er aabnet Skogeierne Adgang til at erholde billige og tildels gratis Planter ved Siden af, at man har fundet det regningssvarende at skogklæde de afhugne Strækninger straks, fremfor at lade dem ligge brakke og vente paa den ofte langsigtige naturlige Besaaning.

Vedkommende Skogpleien er det fornemmelig Udveitning af Myr og sumpig Skogsmark, hvorom Interessen har samlet sig, og isærdeleshed efterat

Skogselskabet med Bidrag fra $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ Del af Grøftningsomkostningerne har lettet Arbeidets Igangsættelse, har denne Gren af Skogpleien vundet et godt Terræn.

I Femaaret er der i det hele i Amtets forskjellige Distrikter projekteret en Grøfttelængde af 66 157.5 løbende Meter med kalkulerede Omkostninger af Kr. 12 114.00. Det herved tørlagte Areal beløber sig til ca. 3 205 Maal.

Hertil kommer de Grøftningsarbeider, private Skogeiere har igangsat uden Bidrag fra Selskabet, hvilke anslagsvis for Femaaret kan sættes til 150 000 løbende Meter med en tørlagt Flade af ca. 5 000 Maal.

Resumerer man, hvad der i det hele under Tiden 1901—05 er indvundet af nyt Skogland i Akershus Amt, kan man af de ovennævnte Tal ansætte dette til ca. 14 000 Maal, og forudsætter man, at Skogkulturarbeidet har forøget Eiendommenes Værdi med 5 à 6 Kroner pr. Maal, fremgaar heraf, at Skogsarbeidet i Femaaret har tilført Amtets Skoge en Merværdi af ca. 100 000.00 Kroner — anbragt i virkelig produktiv, rentebærende Mark.

Med Hensyn til Skogpleien forøvrigt, seet i Forbindelse med Skogskjøtselen, viser Indberetningerne en stadig større Interesse hos Skogeierne for en mere økonomisk Drift.

I Femaaret er der i det hele indløbet ca. 550 Andragender om Veiledning i Skogskjøtsel, hvilke er efterkomne af Amtsskogmesteren med en samlet Reisetid af ca. 700 Dage.

Ifølge Indberetninger fra Amtsskogmesteren er der afholdt ialt omkring 60 Foredrag og 17 Skogkurser rundt om i Amtet; Foredragene har været paa hørt af ca. 4 000 Tilhørere ialt, og i Kurserne har deltaget ca. 450 Skogeiere.

Med Hensyn til Skade paa Skogen foraarsagede den voldsomme Snemængde i Januar 1902 store Ødelæggelser fornemmelig i Aker, Asker, Bærum og Hakedalen, ligesom «Grantørken» i høi Grad ødelagde Granskogen.

I 1903 var Skaden paa Skog som Følge af Snebrud og Snetryk endnu større end foregaaende Aar og omfattede væsentlig Grefsenbanens omliggende Distrikter, men optraadte ogsaa sydvestover mod Asker og Bærum. «Grantørken» var imidlertid dette Aar i Tilbagegang.

I 1904 var Sneskaden større end de foregaaende Aar, og omfattede væsentlig de høiereliggende Partier i Asker, Bærum, Hakedalen, Nittedalen, Aker og Øvre Romerike.

Af Insekt- og Sopskade har der intet nævneværdigt været at iagttage.

Tømmerpriserne er fra 1901 gaaet betydeligt op. Som Følge heraf har ogsaa Skoghugsten været overordentlig stærk.

Af Foranstaltninger til Skogbrugets Fremme inden Amtet kan nævnes Anlæg af 2 Planteskoler, 1 i Vestby og 1 i Ullensaker, samt 1 Klænganstalt i Sørum.

Skogvedtægter sees indført i Aas, Kraakstad, Enebak, Urskog og Høland.

Slukningsvedtægter vedkommende Skogbrand er indført i næsten alle Herreder i Amtet.»

3. Fiskerier.

Ifølge den officielle Fiskeristatistik, der dog som Regel ikke medtager det daglige Hjemmefiske, var Værdiudbyttet af Fiskerierne i Amtet:

i 1896.....	Kr. 19 000	i 1901.....	Kr. 52 245
- 1897.....	- 40 178	- 1902.....	- 44 655
- 1898.....	- 75 630	- 1903.....	- 38 526
- 1899.....	- 38 350	- 1904.....	- 47 210
- 1900.....	- 24 205	- 1905.....	- 28 533
Tilsammen Kr. 197 363		Kr. 211 169	
i aarligt Gjennemsnit - 39 473		- 42 234	

Af de 42 234 Kr., som udgjør det aarlige Gjennemsnit for 1901—1905, falder: Kr. 2 210 paa Vestby, Kr. 10 509 paa Frøgn (Drøbak), Kr. 3 628 paa Aker (kun Brisling), Kr. 17 243 paa Bærum, og Kr. 8 644 paa Asker. Af Femaarets samlede Udbytte faldt 23 Pct. paa Makrelfiskerier, 27 Pct. paa Brislingfiskerier, 16 Pct. paa Smaasildfiskerier og 34 Pct. paa andre Fiskerier.

Udbyttet af det daglige Fiske har, ifølge Meddelelse fra «Foreningen til Fremme af Fiskeriet i Kristianiafjorden indenfor Drøbak», i Femaaret øget sig Aar for Aar, saaledes at Værdien af den ved Kristiania Brygger optalte Fisk — fanget indenfor Drøbak — i 1905 har udgjort Kr. 318 155 mod Kr. 228 300 i Aaret 1900. Foreningen har hvert Aar udsat Yngel af Torsk og Sjø-Ørret, og — som det synes — med særdeles Held i Bundefjorden. Kunstig Udclækning af Hummer og Østers har været anstillet fornemmelig omkring Sandviken.

Et Fiskeredskab, som i stor Udstrækning har fundet Udbredelse i Distriktet i de senere Aar, er Staaltraad-Rusen. Den er et humant Redskab og skaffer mange Folk i de brede Lag en god Bifortjeneste, foruden at den benyttes af professionelle Fiskere og Landliggere m. v.

Af Fiskere i Asker og Bærum er i de sidste Aar anskaffet seks Motorbaade for Trawling efter Dybvands-Ræger.

Hvad der afsættes i Distriktet uden at passere Bryggen kan anslaaes til Kr. 50 000 om Aaret.

4. Bergværksdrift.

Ifølge den officielle Statistik blev der (af et engelsk Selskab) i Aarene 1901—1903 i Eidsvold produceret endel guldhoidig Malm og Slig, nemlig i 1901: 400 Ton, i 1902: 1 125 Ton og i 1903: 237 Ton. Produktionsværdien er beregnet til henholdsvis 10 000, 136 000 og 30 000 Kr. Der sysselsattes i 1901: 23, i 1902: 76 og i 1903: 83 Mand. Arbejdet blev indstillet om Vaaren det sidstnævnte Aar, men gjenoptoges som Prøvedrift 1 Juni 1905 af

et nyt, ligeledes engelsk, Selskab. Foruden Kontorpersonale m. v. beskæftigedes 20 Arbejdere, hvoraf 10 i Gruben.

I Bærum blev der i Midten af Oktober 1904 af et norsk Selskab optaget Forsøgsdrift ved et Kobberskjærp med 3 Mand. Der fortsattes med kortere Afbrydelser til sidst i April 1905 i tilsammen 400 Dagsværk. Der blev udvundet ca. 70 Ton Export- og Vaskemalm med en beregnet Værdi af ca. 1 000 Kr.

I Feiring er de omkring de gamle Kobbergruber optrædende talrige Kobberanvisninger bleven undersøgt i Løbet af Sommeren 1905 ved endel Af-røskninger og Minering i Dagen.

5. Industri.

Antallet af de industrielle Anlæg i Akershus Amt¹⁾, der henhører under Fabriktilsynsloven, er i Femaaret forøget fra 286 til 363 og Antallet af de ved disse beskæftigede Arbejdere fra 8 018 til 8 589.

Heraf var:

	1900.	1905.
Voksne Mænd.....	5 761	6 237
Voksne Kvinder.....	1 436	1 349
16—18 Aar { Gutter.....	301	369
{ Piger.....	135	192
14—16 — { Gutter.....	207	261
{ Piger.....	77	128
12—14 — { Gutter.....	84	47
{ Piger.....	17	6

De vigtigste Industrigræne er:

	Antal Bedrifter.		Antal Arbejdere.	
	1900.	1905.	1900.	1905.
Metal- og Maskinindustri.....	15	22	1 537	1 860
Sagbrug og Høvlerier (samt Vedsagerier).....	96	127	1 934	2 056
Textilindustri.....	14	12	1 267	1 376
Træstof- og Papirfabriker.....	6	9	801	842
Glasværk.....	1	1	216	344
Teglværk.....	18	14	499	317
Fyrstikfabriker.....	2	2	471	512
Trævarefabriker, Snedkerier og Guldlistefabriker	14	22	491	217
Møller.....	58	68	138	166
Meierier, Smørfabriker.....	16	28	75	111
Farve-, Lim- og Fernisfabriker.....	6	7	78	100

¹⁾ Inkl. Byerne, hvor der imidlertid i 1905 kun fandtes 1 i disse Opgaver medtaget Anlæg (en Mølle i Hølen med 3 Arbejdere).

Næsten Halvdelen af Amtets Fabrikarbeidere i 1905, nemlig 4 016, fandtes i Aker, hvor navnlig Textilindustrien samt Metal- og Maskinindustrien spiller en betydelig Rolle; der findes ogsaa Amtets begge Fyrstikfabriker. Dernæst kommer Skedsmo med 1 337 Arbeidere (deraf ved Sagbrug og Høvlerier 778, ved et mekanisk Værksted 229), Bærum med 943 (deraf ved Høvik Glasværk 344, ved det senere nedlagte Snarøens Høvleri 194), Eidsvold med 721 (deraf ved Træmasseindustri 478) og Fet med 274 (deraf Sagbrug etc. 236).

I 1900 havde Aker 3 845 Fabrikarbeidere m. v., Skedsmo 1 092, Bærum 1 063 og Fet 462; Eidsvold havde i 1902: 876.

Af de nævnte Arbeidere i Aker er forøvrigt en betydelig Del bosat i Kristiania. Omvendt har ogsaa adskillige, der har sit Arbejde i Byen, sit Hjem paa Landet, f. Eks. i Bærum.

Haandværk, Smaaindustri og Husflid oplyses at være i Fremgang i Østre Aker, Bærum, Skedsmo og Gjerdrum; «lidt Fremgang» eller lignende anføres for Fet, Enebak og Hurdalen. I Kraakstad drives kun Snedkerhaandværk, der er i Fremgang; i Aas er der et Cykleværksted med Jern- og Metalstøberi, ligeledes i Fremgang. I Nittedalen anføres Haandværk, Smaaindustri og Husflid at være i Tilbagegang, forøvrigt uforandret eller omtrent uforandret. For Frogn anføres: «drives omtrent ikke», for Nesodden: «Haandværkere findes kun i ringe Udstrækning til Herredets eget Behov».

Af 7 Snedkere, der bor omkring Ski Jernbanestation i Kraakstad, sendes adskillige Møbler til Kristiania, fra Østre Aker sælges Ski og Kjælker; i Urskog er der et Par Blikkenslagere, en Dreier samt nogle svenske Kurvmagere, der sælger det meste af sine Frembringelser til Kristiania; fra Høland sælges Møbler, fra Enebak endel Bødker- og Kurvarbejde, fra Fet Smergel-skiver, fra Skedsmo endel Ski, fra Nittedalen Hatæsker (til Kristiania), fra Eidsvold River (fra en Rivefabrik). Forøvrigt sælges der ikke til Udenbygdsboende Haandværks-, Smaaindustri- eller Husflidsprodukter i nogen betragtelig Mængde (bortset fra Baadbygning, hvorom nedenfor).

Baadbygning. I Asker fandtes i 1905 to Anlæg for Baadbyggeri; det ene var i nævnte Aar i Virksomhed i 48 Uger og beskæftigede 6 Mand, det andet i 36 Uger med 2 Mand. Ved det førstnævnte byggedes i nævnte Aar 9 Seilkuttere til en samlet Værdi af 72 000 Kr., ved det sidstnævnte 1 Seilkutter til en Værdi af 5 000 Kr.

Af Stenbrud (Granitbrud) findes 5 i Østre Aker og 2 i Nannestad. I Østre Aker sysselsattes i 1905 60 Mand i 36—50 Uger; ved det største af dem (30 Mand i 50 Uger) produceredes 600 Kubikmeter (à 10 Kr. i utilhugget Stand).

I Nannestad arbejdede ved det ene Brud 6 Mand hver i 52 Uger — 3 à 4 af disse Arbeidere anvendtes til Hugning af Sten —, ved det andet 3 Mand i 12 Uger.

Is skur dreves i Vinteren 1905—06 i Vestby, Frogn, Nesodden, Vestre Aker og Asker saaledes:

Herreder.	Antal Anlæg.	Antal Ishuse m. v.	Arbejdsstyrken Vinteren 1905/06.	Antal Arbejdsuger Vinteren 1905/06		Kvantum af Is skaaret Vinteren 1905—06.
				ved de forskellige Anlæg.	Til-sammen ¹⁾ .	
			Antal Mand.			Reg.-Ton.
Vestby	2	²⁾ 2	³⁾ 38	2— 4	120	2 700
Frogn	4	4	66	3— 8	448	12 800
Nesodden	11	24	⁴⁾ 317	3— 6	1 512	46 000
Vestre Aker	⁵⁾ 2	2	⁶⁾ 53	3— 4	194	2 300
Asker	⁷⁾ 11	⁷⁾ 18	204	3 ¹ / ₂ —13	1 734	46 700
Tilsammen	30	50	678	2—13	4 008	110 500

Fem Aar tidligere blev der i de samme Herreder ved 26 Anlæg med en samlet Arbejdsstyrke af 518 Mand tilsammen skaaret 94 606 Ton (heller ikke i disse Opgaver medregnet, hvad Bryggerier har skaaret i Vestre Aker). Virksomheden har altsaa i 1905—06 været noget større end fem Aar tidligere.

Af Anlæg for Torvdrift fandtes i 1905 følgende:

Herred.	Anlæg.	Arbejdsstyrke i 1905.	Arbejdsuger i 1905.	Produktion i 1905.	
				Mængde.	Værdi.
Frogn	Frogns Torvstrøinteressentskab	5	9	800 m ³	Kr. 550
Kraakstad	Paa Lundemosen i Ski Torvdrift af et Interessentskab for Medlemmernes personlige Forbrug.				
Asker	Asker Torvstrøelskab	3	12	1 300	1 000

¹⁾ Arbejdsuger multipliceret med Antal Arbejdere.

²⁾ Et Anlæg med 2 Huse, et uden Ishus.

³⁾ Samt 6 Heste.

⁴⁾ Samt 112 Heste.

⁵⁾ Desuden 2 Isdamme, der er bortforpagtet til Bryggerier og for hvilke nærmere Opgaver mangler.

⁶⁾ Samt 6 Heste.

⁷⁾ Deraf 1 ikke i Drift.

Herred.	Anlæg.	Arbejdsstyrke i 1905.	Arbejdsuger i 1905.	Produktion i 1905.	
				Mængde.	Værdi. Kr.
Høland	A/S Hølands Torvstørfabrik	25	ca. 16	ca. 4 500 Baller.	6 750
Sørum	Borgen Torvfabrik.....	ca. 15	8	¹⁾ 2 500 —	ca. 4 000
Skedsmo	Lillestrøm Torvstørfabrik ...	39	32	8 600 —	13 760
	Skedsmo Strø- og Brændtorvfabrik	?	?	?	?
Nittedalen	Nittedals Torvstørfabrik ...	²⁾ indtil 19	24	4 700 —	6 600
Ullensaker	Bjørnmyrens Torvfabrik ³⁾ ...	-	-	-	-
	Hauersæter Torvsamlag.....	14	12	5 000 m ³	5 000
Nes	Grenimosen	5	14	1 300 -	1 300
	Vormen Torvstørfabrik	⁴⁾ 26	⁵⁾ -	4 545 Baller.	7 272
Eidsvold	Eidsvold almindelige Torvfabrik ³⁾	-	-	-	-
	Eidsvold vestre Torvstrøsamlag	3	16	2 000 m ³	2 000
	Eidsvold østre Torvstørfabrik ³⁾	-	-	-	-
Nannestad	Flere Gaardbrugere producerer selv noget Torvstrø til eget Brug.				

Ved Udgangen af Aaret 1905 fandtes altsaa ialt i Amtet 15 Anlæg for Torvdrift, hvoraf 10 med en samlet Arbejdsstyrke af 154 i nævnte Aar producerede Torv for 48 232 Kr. Hertil kommer et eller to Anlæg med uopgiven Produktion og Arbejdsstyrke. I 1900 fandtes kun 9 Anlæg, hvoraf 8, som var i Drift, sysselsatte 82 Personer og producerede for 15 147 Kr. Torvdriften er altsaa i Femaaret gaet meget frem.

6. Handel.

Antallet af Handlende efter Bevilling udgjorde ved Udgangen af 1900 og 1905:

¹⁾ I 1905 produceredes exceptionelt lidet; i 1904 var Produktionen ca. 9 000 Baller.

²⁾ Deraf 4 Kvinder.

³⁾ Ingen Produktion af Torv i 1905.

⁴⁾ 16 voksne Mænd med tilsammen 955 Dagsværk, 10 Gutter og Piger med tilsammen 384 Dagsværk.

⁵⁾ Ialt 1 339 Dagsværk, jfr. Note 4.

	1900.	1905.		1900.	1905.		1900.	1905.
i Vestby.....	3	2	i Asker.....	17	17	i Gjerdrum.....	7	7
- Kraakstad.....	8	9	- Urskog.....	12	14	- Ullensaker.....	25	22
- Frogn.....	9	4	- Høland ¹⁾	15	13	- Nes.....	30	30
- Aas.....			6	- Enebak.....	10	8	- Eidsvold.....	?
- Nesodden.....	?	9	- Fet.....	11	13	- Nannestad.....	17	?
- Vestre Aker....	21	34	- Sorum.....	7	9	- Hurdalen.....	8	?
- Østre Aker.....	28	26	- Skedsmo.....	47	46	- Feiring.....	4	5
- Bærum.....	29	31	- Nittedalen.....	14	18			

De Handlendes Antal har altsaa i det hele taget holdt sig omtrent uforandret i Femaaret, dog bør mærkes, at det i Vestre Aker er steget fra 21 til 34. Det største Antal Handlende har Skedsmo Herred (med Lillestrøm).

Antallet af kooperative Foreninger (Forbrugs-, Spare- og Handelsforeninger) i Amtets Landdistrikt er i Femaaret gaaet frem fra 17 til 19, det samlede Medlemstal er gaaet frem fra 1 642 til ca. 2 100 og den samlede Omsætning fra 1 158 542 til ca. 1 400 000 Kroner. Der er i Femaaret oprettet 4 nye i 1905 bestaaende Foreninger (2 i Skedsmo, 1 i Eidsvold og 1 i Hurdalen), medens der i selve Femaaret kun er nedlagt 1 af de ved dets Begyndelse eksisterende Foreninger (i Høland), hvortil kommer, at Enebakstrandens Handelsforening nedlagdes netop ved det foregaaende Femaars Udgang.

De enkelte kooperative Foreninger, der fandtes i Amtet ved Udgangen af Aarene 1900 og 1905, med Opgave over Medlemstal og Omsætning, vil — saavidt Oplysninger foreligger — findes anførte i følgende Tabel:

Herred.	Foreningens Navn.	Naar oprettet.	Antal Medlemmer ved Udgangen af		Omsætning i Aaret:	
			1900.	1905.	1900.	1905.
Bærum	1. Lommedalens Handels- og Spareforening.....	1876	76	74	Kr. 75 558	Kr. 82 500
	2. Bærum's Meieri og Handelsforening.....	1887	62	60	70 000	95 000
Vestre Aker	3. Nydalens Forbrugsforening...	1879	114	?	105 703	?
	4. Lysaker Handelsforening....	1897	230	244	128 000	158 995
Skedsmo	5. Rød Handelsforening.....	1891	115	132	107 167	151 120
	6. Lillestrøm kooperative Forening.....	1905	-	350	-	44 775
	7. Strømmens Handelsforening..	1901	-	104	-	42 414
Fet	8. Fet Spareforening.....	1870	44	44	114 000	145 000
	9. Nerdrumstrandens Handelsforening.....	1898	59	?	44 600	?
	10. Gandalens Handelsforening...	1897	123	99	47 000	49 000
	11. «Samhold».....	1898	138	136	38 000	39 500

¹⁾ Med Setskogen.

Herred.	Foreningens Navn.	Naar oprettet.	Antal Medlemmer ved Udgangen af		Omsætning i Aaret:	
			1900.	1905.	1900.	1905.
					Kr.	Kr.
Høland ¹⁾	12. Hemnes Forbrugsforening	1870	138	135	137 000	159 500
	13. Løken Forbrugsforening	1870	72	71	34 909	64 940
	14. Skreppestad Spareforening	1875	80	²⁾ -	20 000	²⁾ -
	15. Mo Spareforening	1872	50	49	38 285	39 190
	16. Sitskogen Spareforening ³⁾	1871	68	68	53 249	60 000
Enebak	17. Enebakstrandens Handelsforening	1896	112	⁴⁾ -	28 500	⁴⁾ -
	18. Enebak Aktiemeieri og Landhandleri	1888	52	112	54 000	ca. 52 000
Eidsvold	19. Langset Forbrugsforening	1894	109	93	62 570	51 000
	20. Bøns kooperative Forening . . .	1902	-	114	-	19 259
Hurdalen	21. Hurdals Forbrugsforening	1902	-	47	-	7 000

Antallet af Rettigheder til Skjænkning af Øl (og Vin) udgjorde i Landdistriktet:

Fogderier.	a) Almindelige Rettigheder.		b) Indskrænkede Rettigheder (til Reisende m. v.).		c) Kun til Skjænkning af alkoholsvagt Øl.	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
Aker og Follo	19	24	32	17	31	50
Nedre Romerike	1	1	3	3	4	5
Øvre Romerike	6	8	4	3	43	88
Tilsammen	26	33	39	23	78	143

I Vestby, Frogn, Høland, Setskogen, Sørum og Nittedalen fandtes i 1905 ingen saadanne Rettigheder, i Kraakstad, Enebak, Fet, Gjerdrum og Nannestad kun for alkoholsvagt Øl.

¹⁾ Med Setskogen.

²⁾ Nedlagt 1905.

³⁾ Antaget at være den samme som den i forrige Femaarsberetning anførte Forening «Samhold» i det daværende Høland Herred.

⁴⁾ Nedlagt ³¹/₁₂ 1900.

Ø1- og Vinsamlag fandtes i 1905 i Bærum (siden 1899), i Asker (siden 1902), i Skedsmo (siden 1891), hvortil kommer det i 1905 stiftede «Ullensaker nye Ølsamlag», Gardermoen (i 1900 fandtes sammesteds et i 1889 stiftet Ølsamlag, som altsaa er bleven nedlagt). I de nævnte fire Herreder fandtes ingen almindelige Skjænkerettigheder udenfor Samlagene.

7. Skibsfart.

Ifølge den officielle Statistik var der ved Femaarets Udgang i Amtets Landdistrikt hjemmehørende af sjøgaaende Fartøier 38 Dampfartøier med en samlet Drægtighed af 26 222 Ton (netto) og en Bemanding af 625 Mand, samt 69 Seilfartøier med 28 341 Ton og 530 Mand. Den i Amtets Landdistrikt registrerede Dampskibsflaade er i Femaaret gaaet frem med 26 Fartøier og 17 295 Ton, Seilskibsflaaden med 7 Fartøier og 22 623 Ton.

Af Handelsflaaden i 1905 var 36 Dampfartøier og 26 Seilfartøier over 50 Ton med en samlet Tonnage af henholdsvis 26 167 og 27 135 Ton og en Bemanding af 618 og 417.

I udenrigsk Fart gik 33 Dampskibe og 44 Seilskibe med henholdsvis 25 965 og 27 809 Ton.

Den betydelige Stigning af den i Amtets Landdistrikt registrerede Handelsflaade hidrører fra de mange Skibsrederfirmaer, der — dels tidligere, dels i Femaaret — er udflyttet fra Kristiania til Omegnen, navnlig til Bærum.

Af Indsjødampskibe var der i 1905 15 hjemmehørende i Amtet, hvoraf 10 med en samlet Netto-Tonnage af ca. 100 Ton og 45 Mands Besætning var i Fart paa Øieren, 3 med 85 Ton og 15 Mands Besætning paa Mjøsen, en liden Baad paa Setten og Mjermen og ligesaa paa Hurdalssjøen.

Amtets Indsjødampskibsflaade er i Femaaret ikke bleven forøget, medens et større Mjøsdampskib, der i 1900 var hjemmehørende i Eidsvold, nu bestyres fra Ringsaker.

Der findes derhos en Motorbaad paa Mjøsen og Vormen med Eier i Lillestrøm.

8. Andre Næringsveie.

Angaaende Jagten kan oplyses følgende:

Fældede Elgsdyr:

i 1901	51,	hvoraf	23	Kjør,
- 1902	45,	—	20	—
- 1903	59,	—	28	—
- 1904	76,	—	35	—
- 1905	70,	—	43	—

ialt 301, hvoraf 149 Kjør,

mod i Femaaret 1896—1900 239
og - — 1891—1895 569.

Fældede Rovdyr og Rovfugle, hvorfor Præmier er udbetalt:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Ræve	420	504	499	542	467
Ørne	3	3	6	7	1
Hønehøge	224	153	173	157	212
Falke	34	23	15	24	36
Hubroer	13	6	7	6	10
Maare	137	121	171	123	127
Otere	21	17	21	29	6
Lommer	28	26	25	38	46
Spurvehøge	709	611	756	738	1 082
Præmier udbetalt af Amtskommunen Kr.	2 440	2 291	2 565	3 284	3 778

Af Brandforsikringsindretninger fandtes i Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1905, naar Akershus Brandforsikringsforening for Bygninger (med Sæde i Kristiania) medregnes, ialt 13 med en samlet Forsikringssum af 194 Mill. Kr. (se nærmere under Afsnit 12). De udbetalte Erstatninger udgjorde i Femaaret 1901—1905 ialt 676 965 Kr.

Af Kreaturforsikringsindretninger anføres i Lensmændenes Opgaver kun 1, Eidsvold gjensidige Husdyrforsikringsforening, der traadte i Virksomhed i 1903; ved Udgangen af 1905 var der i denne forsikret 135 Heste og 153 Kreaturer for tilsammen 68 165 Kr. Af Erstatninger var ialt udbetalt 1 915 Kr.

Af andre Forsikringsindretninger nævnes en Assuranceforening for mindre Fartøier i Asker, der traadte i Virksomhed 1899; den samlede Forsikringssum ved Udgangen af 1905 udgjorde 74 600 Kr. og de udbetalte Erstatninger i Femaaret 3 156 Kr.

Den egentlige Turisttrafik spiller for Amtets Befolkning ingen synderlig Rolle. Trods sine mange Naturskønheder — navnlig i Egnene omkring Kristianiafjorden, ved Mjøsen og Hurdalssjøen samt i Setskogen — har Amtet ingen egentlige «Turiststrøg», bortset fra, at Hovedstadens Befolkning saavel Vinter som Sommer i stor Udstrækning søger ud i Aker, Bærum, Asker m. v og da tildels overnatter her, særlig i Nordmarken, samt at Kjøreveien til Ringerike fra Sandviken falder gennem Distriktet, hvad der skaffer nævnte Steds Skydsskaffere og Hoteleiere endel Indtægter. Derimod har flere Sanatorier i Omegnen af Kristiania samt Eidsvold Bad adskillig Betydning. Ifølge de som Tillæg til «Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau», 22de Bd.,

udgivne Opgaver over den fremmede Reisetrafik i Norge i 1902, ankom der i nævnte Aar til Hoteller og Sanatorier i Akershus Amts Bygder 2 165 Udlændinger (mest i Maanederne Juli, August, Juni, Februar og Januar). — En ikke abetydelig Biindtægt skaffer ogsaa — i de nærmest Hovedstaden beliggende Herreder — Udleie af Værelser eller Smaahuse til Sommerlogis.

9. Kommunikationer.

Amtets Jernbanenet er ikke undergaaet nogen Forandring i Femaaret med Undtagelse af, at Urskog—Hølandsbanen er bleven forlænget fra Bingsfoss til Sørumsanden (2.4 Km.) og der tilknyttet Kongsvingerbanen. Trafiken paa dette Stykke blev aabnet 7 December 1903. Den samlede Længde af Urskog—Hølandsbanen var ved Femaarets Udgang 56.8 Km. og den til denne Bane anvendte Kapital pr. 31 Marts 1907: 1 292 715 Kr. Allerede fra 1ste Driftsaar (det første Stykke, Bingsfoss—Bjørkelangen, aabnedes i Oktober 1896), har denne Bane dækket sine Udgifter og givet lidt Overskud; i Budgetaarene 1896/97—1900/01 udgjorde Overskuddet gennemsnitlig 0.53 Pct. og i Budgetaarene 1901/02, 1902/03, 1903/04, 1904/05 og 1905/06 henholdsvis 1.50, 1.12, 2.18, 1.60 og 1.29 Pct. af den i Banen nedlagte Kapital. Antallet af Reisende har i de sidstnævnte fem Aar varieret mellem 53 897 (1902/03) og 62 783 (1903/04), den befordrede Godsmængde mellem 30 308 Ton (1902/03) og 33 916 Ton (1904/05). De vigtigste Varesorter, som befordredes paa Urskog—Hølandsbanen, var Trælast, Mel, Gødning og Melk. (Jfr. om Trælasttransporten ovenfor under Skogdrift, om Gødning og Melk under Jordbrug og Fædrift.)

Sammesteds findes ogsaa Opgaver over Transport af Trælast (til Kristiania), Gødning (fra Kristiania) og Melk (til Kristiania) fra Stationer inden Amtet ved Hoved- og Kongsvingerbanen (med Eidsvold—Hamarbanen), Smaalensbanen, Drammenbanen og Gjøvikbanen.

Den samlede afsendte Mængde Gods (levende Dyr ikke medregnet) ved endel vigtigere Stationer udgjorde (i Ton):

	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.
fra Lillestrøm (med Nerdrum).....	128 061	142 559	137 601	117 816	127 141
« Fetsund (med Sidespor).....	14 025	12 755	16 076	15 033	12 240
« Bøn	24 286	28 019	29 121	23 040	24 508
« Eidsvold	32 873	30 304	18 451	27 960	33 158

Ligesaa af ankommet Gods til endel Stationer:

	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.
til Lillestrøm (med Nerdrum)	42 271	31 320	38 403	24 204	26 613
« Bryn	12 791	14 449	22 837	23 499	23 325
« Bon	40 840	40 963	47 868	39 511	47 641
« Eidsvold	32 049	28 286	22 108	19 260	19 087
« Lysaker	16 308	14 115	16 960	16 123	16 708

Hvad Persontrafikken angaar, er denne størst ved Smaalens- og Drammenbanens Stationer i Kristiania Omegn. Fra Bækkelaget, Nordstrand og Ljan afreiste i Driftsaaret 1901/02 tilsammen 387 738 Personer, i 1905/06 377 982, og fra Stationerne Skøien til og med Sandviken i 1901/02: 466 892, i 1905/06: 445 953, — alt eksklusive Reisende med Maanedsbilletter. Af Maaned- og Aarsbilletter udstedtes mellem Kristiania og Ljan i 1901/02: 2 379, i 1905/06: 1 467, mellem Kristiania—Høvik eller Sandviken i 1901/02: 1 849, i 1905/06: 1 223. Nedgangen skyldes for Vestbanens Vedkommende vistnok for en væsentlig Del den Omstændighed, at Kristiania elektriske Sporvei i 1903 blev forlænget til Skøien Station. Ved Skøien og Bestum er nemlig Antallet af Reisende gaaet stærkt ned, medens det er steget ved Lysaker og Stabæk.

Ved den elektriske Bane fra Majorstuen til Holmenkollen, der, som omtalt i forrige Femaarsberetning, aabnedes for Drift i 1898, har Trafiken i Femaaret i det hele taget været i jevnt Stigende. Der befordredes i 1901: 909 000, i 1902: 1 059 000, i 1903: 1 125 000, i 1904: 1 082 000 og i 1905: 1 109 000 Reisende, samt endel Gods.

Samtlige Herreder i Amtet har nu Jernbaneforbindelse med Kristiania, med Undtagelse af Frogn, Enebak, Setskogen, Gjerdrum, Nannestad, Hurdalen og Feiring. Disse har kun faa Timers Kjørevei til nærmeste Jernbanestation, hvorhos Frogn, Enebak og Feiring har Dampskibskommunikationer. Telefon findes i alle og Telegraf i de fleste Herreder.

Med Hensyn til Veivæsenet henvises til omstaaende af Amtsingeniøren udarbejdede Tabel, hvorefter der ved Udgangen af 1905 fandtes:

550 Km. Hovedvei mod 517 Km. i 1900,
1 277 « Bygdevei « 1 243 « - —

Tilsammen 1 827 Km. rodelagt Kjørevei mod 1 760 Km. i 1900, altsaa en Forøgelse af 67 Km.

Ligesom i 1900 fandtes i 1905 i Urskog og Nes tilsammen 59 Km. Ridevei.

Opgave
over Amtets Veinet ved Afslutningen af Femaaret 1901—1905.

Herreder.	Hovedvei.	Bygdevei.	Til- sammen Hoved- og Bygdevei 1905.	Ridevei 1905.	Udført Arbejde. (1901—05.)		Vedligeholdelsesudgifter. 1905.			Sum Vedlige- holdelses- udgifter.	Godt- gjørelse for Natural- arbejde.	Pr. Skyld- mark.
					Nye Anlæg.	Om- læg- ninger.	Udbetalt af Herreds- kassen.	Naturalarbeidets Værdi.				
								Sommer.	Vinter.			
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Vestby	19.9	60.3	80.2	-	-	3.2	-	8 000.00	2 000.00	10 000.00	5 600.00	2.80
Kraakstad	15.9	83.4	99.3	-	2.0	4.8	1 711.50	8 250.00	1 500.00	11 461.50	5 056.37	2.50
Aas	31.3	56.5	87.8	-	1.8	0.7	-	Ikke opgivet.		-	6 088.56	2.75
Frogn	13.8	41.7	55.5	-	11.8	4.7	-	3 112.50	1 210.00	4 322.50	-	-
Nesodden	7.7	44.5	52.2	-	0.7	0.5	660.00	ca. 2 270.00		ca. 2 930.00	1 397.86	4.00
Aker, østre og vestre....	41.6	147.8	189.4	-	4.6	6.0	71 529.89	-		71 529.89	-	-
Bærum	23.0	60.9	83.9	-	3.2	10.4	1 523.88	ca. 9 500.00		ca. 11 023.88	9 500.00	4.00
Asker	12.3	45.1	57.4	-	6.6	-	3 000.00	2 000.00		5 000.00	3 739.15	2.50
Høland og Setskogen ...	47.6	104.0	151.6	-	6.6	0.7	693.26	15 650.00	1 000.00	17 343.26	{ 6 678.83 967.04 }	2.55
Urskog	22.0	56.5	78.5	38	1.5	0.2	-	10 600.00	400.00	11 000.00	3 537.12	2.00
Enebak	20.4	64.3	84.7	-	-	9.2	-	Ikke opgivet.		-	7 773.84	4.00
Fet	24.0	43.6	67.6	-	-	-	140.00	8 788.00	3 382.00	12 310.00	7 788.75	5.00
Sørum	24.9	30.0	54.9	-	3.9	3.6	445.46	6 045.00	1 240.00	7 730.46	7 527.74	5.50
Skedsmo	27.8	24.6	52.4	-	3.8	0.2	1 474.33	Ikke opgivet.		-	9 762.45	5.00
Nittedalen	25.6	19.4	45.0	-	1.0	-	1 680.96	2 594.00	1 494.00	5 768.96	4 188.30	3.00
Nes	19.2	130.8	150.0	21	-	1.1	600.00	25 400.00	3 500.00	29 500.00	-	-
Eidsvold	48.1	64.5	112.6	-	-	0.6	1 750.00	15 000.00	1 150.00	17 900.00	10 470.00	4.50
Ullensaker	54.9	58.7	113.6	-	0.9	2.1	582.75	22 800.00	6 095.00	29 477.75	11 995.45	4.20
Nannestad	21.7	67.2	88.9	-	-	4.0	1) 400.00	11 700.00	1 860.00	13 960.00	-	-
Gjerdrum	17.2	18.8	36.0	-	0.9	8.0	2 890.69	ca. 5 500.00		8 390.69	4 400.00	4.00
Hurdalen	9.0	51.0	60.0	-	-	-	512.00	1 680.00	656.00	2 848.00	1 823.00	2.50
Feiring	22.0	3.0	25.0	-	-	-	-	1 020.00	1 134.00	2 154.00	708.00	2.00
Tilsammen	549.9	1 276.6	1 826.5	59								

1) Broer og Rækværker.

Veivæsenets Udgifter har ifølge den officielle Statistik udgjort:

Aar.	Herredskommunerne.				Amtskommunen.						Tilsammen Herredskommunerne og Amtskommunen.
	Anlæg og Ombyg- ning af Bygdeveie.	Vedlige- holdelse.	Forøvrigt.	Til- sammen.	Anlæg og Omlæg- ning af Hoved- veie.	Vedlige- holdelse af Hoved- veie.	Bidrag til Herreder.	Lønninger.	Andre Udgifter.	Til- sammen.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	136 801	79 175	79 098	295 074	47 797	86 891	-	4 309	3 852	142 849	437 923
1902	231 342	72 435	83 386	387 163	44 196	69 518	1 000	4 395	5 860	124 969	512 132
1903	116 373	70 630	80 019	267 022	37 343	64 448	5 500	4 823	6 925	119 039	386 061
1904	186 343	73 755	71 292	331 390	38 073	74 850	3 750	5 212	3 823	125 708	457 098
1905	83 774	67 147	65 111	216 032	34 595	¹⁾ 74 522	1 000	5 311	2 736	118 164	334 196
Tilsammen	754 633	363 142	378 906	1 496 681	202 004	370 229	11 250	24 050	23 196	630 729	2 127 410
Gjennemsnitlig aarlig	150 927	72 628	75 781	299 336	40 401	74 046	2 250	4 810	4 639	126 146	425 482
For Femaaret 1896— 1900 gjennemsnitlig	87 901	69 571	43 551	201 023	18 087	75 008	3 637	9 013	2 885	108 630	309 653

¹⁾ Heraf Veivogterløn Kr. 14 265.

I Femaaret fuldførtes følgende Hovedveianlæg: 1) Skedsmokorset—Kraakfossveien, med Arm Engelstad—Garder, i Skedsmo, Gjerdrum, Nannestad og Ullensaker, 2) Fjelsrud—Krokedal i Fet, 3) gennem Enebakneset, samt 4) Heggedal—Mortegropa i Setskogen.

Kombineret Veiadministration for Stat og Amt, der indførtes i 1897, haves fremdeles.

Veivedligholdet foregik ved Femaarets Udgang fremdeles ved Veistykhave og undtagen i Aker og bortset fra, at Amtet har overtaget Vedligholdet af Hovedveien gennem Enebak (mod Gødtgjørelse af Enebak Kommune).

Veivogternes Antal var ved Femaarets Udgang 23 (1900: 19), foruden Akers 31 (1900: 30) Veivogtere, hvortil Amtskassen bidrager ialt Kr. 1 500 aarlig. Veivogternes Mindstølen er — som fastsat af Amtstinget i 1900 — Kr. 600 aarlig med Stigning efter Kvalifikation til Kr. 720.

Af faste Skydsstationer fandtes i Amtets Landdistrikt ved Femaarets Udgang 46, ved hvilke der holdtes 97 faste og 53 Reserveheste. Tilsigelseskifter findes ikke. Amtskommunens Andel i Udgifterne — $\frac{1}{6}$ — udgjorde i 1905 Kr. 3 114.

Af Færgesteder haves 7 offentlige, deraf 3 for Amtets Regning.

Med Hensyn til Turisttrafik m. v. henvises til Slutningen af Afsnit 8.

10. Kommunal Husholdning.

Det samlede Antal Skatydere i Amtets Landdistrikt (iberegnet Hvitsten) og deres samlede kommunale Skat (Herredsskat og Amtsskat med Tillæg af Skolekredsens særskilte Udredslser samt Værkers og Brugs Bidrag til Fattig- og Skolevæsenet) udgjorde:

A a r.	Antal Skatydere.	Samlet kommunal Skat.
		Kr.
1900	33 450	1 525 115
1901	34 199	1 777 438
1902	37 094	1 894 175
1903	38 053	1 872 269
1904	38 244	1 978 663
1905	38 777	2 026 513

Af Amtets Landdistrikts samlede Befolkning var i 1900: 29.6 Pct. og i 1905: 32.7 Pct. Skatydere. Forøgelsen falder hovedsagelig paa Aker Herred, jfr. nedenfor under Afsnit 12.

Den samlede kommunale Skattebyrde er i Femaaret forøget med omtrent $\frac{1}{2}$ Million Kroner; vistnok er ogsaa Skatydernes Antal forøget, men derimod ikke deres samlede Formue, og heller ikke i synderlig Grad den samlede Indtægt, se nærmere nedenfor under Afsnit 12.

Til Belysning af Skatternes Stigning i Forhold til Skatteevnen hidsættes:

Det samlede Beløb af kommunale Skatter udgjorde (1900—04 ifølge Statistisk Aarvog 1902—07, 1905 beregnet her):

A a r.	Pr. Indbygger.	Pr. Skatyder.	Pr. 100 Kr. antagen Formue.	Pr. 100 Kr. antagen Indtægt.	Pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	13.51	45.59	0.86	5.65	10.95
1901	15.73	51.97	0.98	6.38	12.54
1902	16.39	51.06	1.06	6.53	13.67
1903	15.99	49.20	1.03	6.37	13.48
1904	16.77	51.74	1.09	6.63	13.87
1905	17.03	52.26	1.14	6.80	14.41

Den udlignede Herredsskat udgjorde:

A a r.	Paa Formue pr. 1000 Kr. antagen Formue.	Paa Indtægt pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.
	Kr.	Kr.
1900	1.55	5.65
1901	1.94	6.63
1902	2.04	7.58
1903	2.05	7.72
1904	2.06	8.32
1905	2.09	8.82

Særskilt for Aker er Skatøren (Indtægtsskat pr. Krone skatbar Indtægt) i Femaaret steget fra 6.5 til 12.7 Øre, i Bærum fra 3.3 til 5.3 Øre, i Resten af Amtets Landdistrikt fra 5.9 til 7.9 Øre. Pr. Krone antagen Indtægt er Indtægtsskatten i Aker steget fra 3.7 til 6.0 Øre, i Bærum fra 2.1 til 3.2 Øre, i Resten af Landdistriktet fra 2.7 til 3.5 Øre.

Af den ovenfor anførte samlede Skat udgjorde Amtsskatten i 1900: 226 158 Kr. (udlignet paa Matrikullen med Kr. 5.05 pr. Skyldmark) og i

1905: 252 449 Kr. (hvoraf Kr. 192 449 var udlignet paa Matrikullen med Kr. 4.30 pr. Skyldmark, Resten fordelt paa Herrederne).

Herredskassernes samlede Indtægter — heri ikke medregnet Kassebeholdning, Laan, Afdrag paa udestaaende Kapitaler og Forskud samt Udgifter (ekklusive Afdrag paa Laan, Udlaan, Beholdning og Forskud) — udgjorde:

A a r .	Indtægter.	Udgifter.
	Kr.	Kr.
1901.....	1 661 811	2 707 999
1902.....	1 958 876	2 752 612
1903.....	2 073 271	3 015 130
1904.....	2 283 696	2 989 267
1905..	2 178 351	2 698 907

Det vil sees, at Udgifterne hvert Aar i betydelig Grad har overskredet Indtægterne. Herredskassernes Laanegjæld er i Løbet af Femaaret vokset fra 3 321 938 til 7 556 891 Kr. Stigningen falder imidlertid for den væsentligste Del paa Aker Herred, hvis Laanegjæld er steget fra 1 559 504 til 4 423 665 Kr., væsentlig ved Laan til Anlæg af Vandledninger. Ogsaa Bærum, der ligeledes har bygget Vandledning, har øget sin Laanegjæld betydelig, nemlig fra 433 500 Kr. i 1900 til 994 137 Kr. i 1905. Naar disse to formuende Herreder fratrækkes, udgjorde de øvrige Herreders samlede Laanegjæld i 1900 Kr. 1 328 934 og i 1905 Kr. 2 139 089.

Herredernes samlede Formue er i Femaaret øget fra 6 467 681 Kr. til 10 273 785 Kr. Af Formuen i 1905 falder 5 169 830 Kr. paa Aker (deraf Vandledninger Kr. 1 749 217) og 1 041 179 Kr. paa Bærum (deraf Vandledning Kr. 320 000).

Af de samlede Indtægter i 1905 udgjorde Herredsskatten Kr. 1 524 764, Afgifter af Handelsmænd Kr. 17 609, Øl- og Vinafgift Kr. 39 165, Hundeskat Kr. 27 706, Indtægter af Eiendomme eller andre Aktiver Kr. 139 195 (deraf ved Salg Kr. 31 587), Indtægter vedk. Kirker og Kirkegaarde Kr. 27 010, Bidrag af Staten eller offentlige Fond Kr. 82 148, Bidrag af Amts- eller Bykommuner Kr. 69 927, Refusioner Kr. 145 232, andre Indtægter Kr. 105 595.

Af Udgifterne i samme Aar vedkom Skolevæsenet Kr. 589 561, Fattigvæsenet Kr. 575 848, Geistligheden og Kirkevæsenet Kr. 145 187, Veivæsenet Kr. 216 032, Skyds- og Færgevæsenet Kr. 3 134, faste Eiendomme Kr. 143 270, Sundhedsvæsenet Kr. 25 411, Renter af Laan Kr. 334 796, Refusioner udenfor Fattigvæsenet Kr. 24 956, Amtsskat Kr. 55 339, andre Udgifter Kr. 585 373.

A m t s k o m m u n e n s Indtægter (beregnet paa samme Maade som anført ved Herredskasserne) udgjorde i 1905 Kr. 486 656 og Udgifterne Kr. 547 879. (I 1900 udgjorde Indtægterne Kr. 347 509 og Udgifterne Kr. 345 498.)

Af Indtægterne i 1905 udgjorde Amtsskatten Kr. 252 449, Bidrag af Staten eller offentlige Fond Kr. 146 871, Refusioner Kr. 80 619.

Af Udgifterne i samme Aar vedkom Kr. 118 164 Veivæsenet, Kr. 1 052 Færgevæsenet, Kr. 15 548 Skydsvæsenet, Kr. 33 331 Sundheds- og Medicinalvæsenet, Kr. 74 189 Sindssyges Forpleining, Kr. 13 772 Abnormskolevæsenet, Kr. 162 828 Skolevæsenet forøvrigt, Kr. 25 681 Landbrugsvæsenet, Kr. 49 048 Indkjøb af faste Eiendomme og Opførelse af nye Bygninger (jfr. nedenfor).

Amtskommunen, der i 1900 havde en Formue af 112 500 Kr. og ingen Gjæld, havde ved Femaarets Udgang en Formue af Kr. 457 259, hvoraf Kr. 453 559 udgjør Værdien af Amtskommunens Eiendom paa Blakstad i Asker med det i 1904 fuldførte nye Pleiehjem for Sindssyge. Amtskommunens Gjæld — stiftet i Aaledning af dette Asyl — udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 400 000.

II. Arbejderforhold.

A r b e i d s l ø n n e n i Amtets Bygder synes i Femaaret i det hele taget at have holdt sig temmelig uforandret.

Aarslønnen for Tjenestepiger er dog steget adskillig i Aker og Follo, hvor den kontante Løn i 1900 gennemsnitlig var 151 Kr., men i 1905 175 Kr., medens den i de øvrige Fogderier var omtrent uforandret. For Tjenestegutter samt for Dagarbejdere (saavel Mænd som Kvinder) var Gennemsnitslønnen i 1905 væsentlig den samme som i 1900, hvad der nærmere vil sees af følgende Tabel, hvor ogsaa Arbejdslønnen for Husmænd, Skogsarbejdere, Flødere og enkelte vigtigere Slags Fabrikarbejdere vil findes anført (efter den officielle Statistik).

(Se Tabellen næste Side.)

For Skogs- og Flødningsarbejdere skulde efter denne Tabel Arbejdslønnen være gaaet noget ned, for Sag- og Møllearbejdere derimod noget op. Med Hensyn til Fabrikarbejdere bør imidlertid mærkes, at en Sammenligning mellem saadanne skjønsmæssige Opgaver, som der her er Tale om, maa blive meget usikker, da Lønningerne er høist forskellige i de forskellige Arbejdsstillinger inden samme Slags Fabriker, og man ved de til forskellige Tider og Steder afgivne Skjøn ikke altid kan antages at have taget samme Hensyn til disse forskellige Arbejdsstillinger. Hertil kommer, at Opgaverne vedkommende de forskellige Slags Fabrikarbejders Løn ikke altid gjælder de samme Herreder i 1905 som i 1900.

Arbejdsløen for		Aker og Follo.		Nedre Romerike.		Øvre Romerike.		Overhovedet.			
		1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.		
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
Aarsløen:											
Tjenestegutter	{	Kontant	301	299	261	264	234	218	267	264	
		Værdi af Kost og Logi	291	289	250	250	249	226	264	258	
Tjenestepiger	{	Kontant	151	175	139	143	148	149	146	158	
		Værdi af Kost og Logi	229	228	189	193	191	187	204	205	
Pr. Dag:											
Husmænd	{	paa egen Kost { Sommer	1.70	1.83	1.57	1.47	1.66	1.70	1.64	1.66	
		{ Vinter	1.48	1.60	1.25	1.27	1.27	1.32	1.34	1.41	
	{	paa Husbondens Kost { Sommer	1.04	1.09	0.80	0.71	0.93	0.99	0.92	0.91	
		{ Vinter	0.86	0.80	0.58	0.52	0.64	0.70	0.69	0.66	
Almindelige	{	Mænd	paa egen Kost { Sommer	2.41	2.41	2.14	2.16	2.17	2.11	2.25	2.24
		Dag-	{	{ Vinter	1.94	1.91	1.70	1.73	1.72	1.66	1.80
arbejdere.	{			paa Husbondens Kost { Sommer	1.31	1.29	1.26	1.24	1.39	1.32	1.32
			{	{ Vinter	1.07	0.89	0.84	0.88	0.91	0.89	0.95
	{			paa egen Kost { Sommer	1.45	1.48	1.36	1.41	1.44	1.40	1.42
			{	{ Vinter	1.14	1.21	1.07	1.11	1.07	1.03	1.09
	{			paa Husbondens Kost { Sommer	0.90	0.82	0.77	0.75	0.74	0.74	0.79
			{	{ Vinter	0.84	0.63	0.53	0.53	0.56	0.56	0.62
Tømmerhuggere				2.79	2.34	2.75	2.42	2.42	2.22	2.66	2.33
Tømmerkjørere	{	med Hest	4.36	4.13	5.00	4.75	4.67	4.42	4.66	4.40	
		uden Hest	2.25	2.08	2.00	2.17	2.13	1.90	2.13	2.07	
Elveflødere		3.50	3.00	2.67	2.54	2.90	2.80	2.88	2.67		
Lønsarbejdere		3.25	3.00	2.75	2.65	3.00	3.00	2.94	2.78		
Hustømmermænd		3.54	3.49	3.00	3.00	3.29	2.92	3.27	3.15		
Sagbrugsarbejdere		2.87	3.40	2.58	2.67	3.00	3.05	2.83	3.02		
Møllearbejdere		3.00	3.00	2.50	2.67	2.57	2.83	2.67	2.85		
Teglværksarbejdere		2.77	2.67	-	2.50	3.06	3.00	2.88	2.81		

Af de for 1905 meddelte Opgaver for andre Slags Fabrikarbeidere end de ovenfor anførte kan nævnes, at mandlige Spinderi- og Væveriarbeidere i Aker sædvanlig tjente Kr. 2.80—3.00 pr. Dag, kvindelige Kr. 1.30, Fyrstikfabrikarbeidere sammesteds: Mænd Kr. 3.00, Kvinder Kr. 1.50, Jernstøberiarbeidere sammesteds Kr. 4.00 à 4.50, Teglværksarbeidere i Østre Aker Kr. 3.00; Daglønnen for Sagbrugsarbeidere i Skedsmo var Kr. 2.50, for Høvleriarbeidere sammesteds Kr. 2.75 (formentlig væsentlig tænkt paa de med Dagløn aflønnede Sag- og Høvleriarbeidere, ikke paa Akkordarbeidere), for Træsliberi-, Cellulose- og Papirfabrikarbeidere i Eidsvold henholdsvis Kr. 2.75, Kr. 3.25 og Kr. 3.00.

Af Arbejderforeninger anføres i Lensmændenes Opgaver:

Herred.	Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Medlemstal ved Udgangen af 1905.
Asker.	Asker Ungdoms- og Arbejderforening.....	1900	50
	Asker Arbejderparti.....	1903	25
Urskog.	Urskog Arbejderforening	1887	175
	Blaker Do.	1898	60
Fet.	Fets Do.	1894	uopgivet.
Skedsmo.	Lillestrøm konservative Arbejderforening	1900	150
	Lillestrøm Arbeidersamfund.....	1881	125
	Strømmens Arbejderforening	1891	50
	Sag- og Høvleriarbeidernes Forening	1899	26
	Bagersvendenes Forening.....	1900	7
Eidsvold.	Eidsvold Arbejderparti	1901	200
	Langset Arbejderforening.....	1894	40
	Eidsvold østre Arbejderparti	1896	70
Nannestad.	Holter Arbejderforening	1904	112

Denne Liste er ikke udtømmende. Saaledes fremgaar af de af Det statistiske Centralbureau benyttede Fagforeningsopgaver vedkommende Arbeidsledighed m. v., at der ved Udgangen af December 1905 videre fandtes en Fagforening blandt Glasarbejderne ved Høvik med 59 Medlemmer, ligesaa blandt Formerne ved Strømmen og Lysaker med henholdsvis 33 og 20 Medlemmer, blandt Jern- og Metalarbejderne sidstnævnte to Steder (45 og 78 Medl.), blandt Spinderi- og Væveriarbejderne i Nydalen (44 Medl.), blandt Træstof- og Papirfabrikarbejderne i Lysaker (125 Medl.) og Bønsdalen (17 Medl.¹⁾), blandt Høvleriarbejderne paa Snarøen

¹⁾ Oktober 1907: 130 Medl.

(170 Medl.) Videre var der en Fagforening blandt Fyrstikarbejderne ved Bryn.

Blandt de i det nærmest foregaaende nævnte Medlemmer af Fagforeninger med opgivet Medlemstal var der ved Udgangen af December 1905 ikke anført nogen arbejdsledige.

Angaaende egne Hjem m. v. henvises til S. 1—2, S. 5, S. 7—8 og S. 41.

12. Slutning.

Trods de vanskelige økonomiske Forhold var Amtets Landbefolknings samlede Formue ifølge Skatteligningerne nogenlunde den samme ved Femaarets Slutning som ved dets Begyndelse, idet den kun er aftaget fra 180.7 til 177.5 Mill. Kr. — fraregnet Aker, endog steget fra 116.3 til 120.2 Mill. Kr. —, og den samlede Indtægt viser lidt Stigning, nemlig fra 27.9 til 29.7 Mill. Kr. — fraregnet Aker, fra 19.9 til 20.8 Mill. Kr. (Efter Skatteligningerne for 1901 og 1906, der nærmest svarer til Forholdene i Aarene 1900 og 1905.)

Ifølge de kommunale Skatteligninger for hvert af Aarene 1901—1906 udgjorde Landbefolkningens antagne Formue og Indtægt (i Millioner Kroner):

A a r.	Antagen Formue.				Antagen Indtægt.			
	Aker og Follo.	Nedre Romerike.	Øvre Romerike.	Til-sammen.	Aker og Follo.	Nedre Romerike.	Øvre Romerike.	Til-sammen.
1901	120.2	33.2	27.3	180.7	15.89	6.31	5.67	27.87
1902	118.2	32.8	27.8	178.8	16.43	6.65	5.85	28.93
1903	119.5	32.4	29.8	181.7	16.80	6.59	6.02	29.41
1904	120.0	32.8	28.9	181.7	17.25	6.59	5.99	29.83
1905	114.8	33.5	28.8	177.1	17.10	6.70	5.98	29.78
1906	115.2	33.2	29.1	177.5	17.12	6.58	6.01	29.71

Det sees heraf, at Formuen er gaaet ned i Aker og Follo — mest i Aker Herred, se den følgende Tabel —, men har holdt sig uforandret i Nedre Romerike og gaaet lidt frem i Øvre Romerike. — Indtægten er i samtlige Fogderier gaaet lidt frem, forholdsvis mest i Aker og Follo, og her ogsaa mest i Aker. Denne Stigning skyldes dog væsentlig Stigning i Skatydernes Antal, idet deres gennemsnitlige Indtægt de fleste Steder dels er gaaet tilbage og dels har holdt sig omtrent uforandret.

For de enkelte Herreder stillede disse Forhold sig saaledes efter Ligningerne i 1901 og 1906:

Herreder.	1901.				1906.			
	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt		Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt	
			ialt.	pr. Skatyder.			ialt.	pr. Skatyder.
		Tus. Kr.	Tus. Kr.	Kr.		Tus. Kr.	Tus. Kr.	Kr.
Vestby ¹⁾	1 028	3 790	590	574	1 126	3 741	612	543
Kraakstad.....	1 031	3 605	632	613	1 123	3 587	664	591
Aas.....	1 016	3 838	728	717	1 095	3 653	728	665
Frogn.....	772	2 468	476	617	710	2 527	464	653
Nesodden.....	721	4 466	632	877	827	4 443	590	713
Aker.....	5 400	64 406	7 992	1 480	8 105	57 286	8 947	1 104
Bærum.....	2 701	30 953	3 692	1 367	2 840	32 665	3 961	1 395
Asker.....	1 391	6 692	1 146	824	1 440	7 234	1 156	803
Urskog.....	1 270	5 922	772	608	1 440	5 850	840	583
Høland.....	1 961	8 177	1 113	568	1 731	5 802	880	508
Setskogen.....					310	1 453	165	534
Enebak.....	813	3 265	444	546	937	3 712	565	603
Fet.....	1 305	3 042	872	668	1 475	3 577	911	618
Sørum.....	878	3 246	524	597	989	3 022	582	589
Skedsmo.....	2 588	5 586	2 053	793	2 662	5 858	2 071	778
Nittedalen.....	872	3 972	535	614	873	3 948	564	646
Gjerdrum.....	615	1 480	284	462	650	1 609	326	502
Ullensaker.....	1 798	5 066	1 008	561	1 949	5 495	1 088	559
Nes.....	2 403	6 270	1 154	480	2 657	6 324	1 250	470
Eidsvold.....	3 159	7 359	2 034	644	3 216	8 077	1 966	611
Nannestad.....	1 509	4 040	745	494	1 626	4 563	860	529
Hurdalen.....	501	2 082	251	501	465	2 087	324	697
Feiring.....	467	935	195	418	468	947	194	415
Ialt	34 199	180 660	27 872	815	38 714	177 460	29 708	767
Do. med Fradrag af Aker	28 799	116 254	19 880	690	30 609	120 174	20 761	678

¹⁾ Deraf i Ladestedet Hvitsten i 1901: 86 Skatydere med 534 Tus. Kr. Formue og 66 Tus. Kr. Indtægt, i 1906: 102 Skatydere med 425 Tus. Kr. Formue og 49 Tus. Kr. Indtægt.

Den gjennemsnitlige Indtægt pr. Skyldmark er altsaa gaaet ned fra 815 til 767 Kr. (udenfor Aker dog kun fra 690 til 678 Kr.). Pr. Indbygger er den gjennemsnitlige Indtægt derimod steget fra 247 til 250 Kr., hvilket viser, at Nedgangen i Gjennemsnittsindtægten pr. Skatyder væsentlig skyldes den Omstændighed, at der er taget flere Personer med i Skatteligningen end tidligere.

Den antagne Formue pr. Indbygger er gaaet ned fra 1599 til 1491 Kr.

Efter Skatteligningsopgaverne for 1906 udgjorde den gjennemsnitlige antagne Indtægt for Gaardbrugere i de forskjellige Ligningsdistrikter i Øvre Romerike mellem 683 Kr. (i Feiring) og 995 Kr. (i Ullensaker), i Nedre Romerike mellem 682 Kr. i Enebak og 1262 Kr. i Urskog (exkl. Blaker), i Aker og Follo, bortset fra Aker og Bærum, mellem 830 Kr. i Oppegaard (exkl. Nesodden) og 1175 Kr. i Asker; i Aker var den 1670 Kr. og i Bærum 2898 Kr.; i det sidstnævnte Herred øver enkelte meget store Eiendomsbesiddere en væsentlig Indflydelse paa Gjennemsnittsforholdet. — Gaardbrugerne udgjorde imidlertid i de to sidstnævnte Herreder en meget liden Brøkdelen af det samlede Antal Skatydere, i Bærum 6 Pct. og i Aker endog kun 3 Pct. (246 af 8108 Skatydere). I de øvrige Distrikter af Aker og Follo udgjorde Gaardbrugerne fra 12 Pct. (Nesodden) til 30 Pct. (Kraakstad), i Nedre Romerike fra 9 Pct. (Skedsmo) og 13 Pct. (Fet) til 28 Pct. (Sørum) og 44 Pct. (Enebak), i Øvre Romerike fra 13 Pct. (Eidsvold) til 33 Pct. (Gjerdrum og Hurdalen).

For Arbeidere, Husmænd, Tjenere, Kaarfolk m. v. var Gjennemsnittsindtægten i Bærum 691 Kr., i Aker 617 Kr., forøvrigt i Aker og Follo 330—453 Kr., i Skedsmo 626 Kr., forøvrigt i Nedre Romerike 300—442 Kr., i Øvre Romerike 280—437 Kr. Denne Gruppe udgjorde i Aker 71 Pct., i Bærum 67 Pct., i Fet, Nittedalen, Setskogen, Skedsmo, Urskog og Blaker 65—69 Pct., i Eidsvold 72 Pct., forøvrigt mellem 44 og 63 Pct. undtagen i Enebak, hvor den kun udgjorde 33 Pct. I det sidstnævnte Herred regnedes som oven nævnt 44 Pct. af Skatyderne til Gaardbrugere, men Grænsen mellem de to Grupper er ofte flydende, idet mange Arbeidere eier smaa Gaarde og snart kan være henført til den ene, snart til den anden Gruppe.

Til Gruppen «Embeds- og Bestillingsmænd, Handelsmænd, private Betjente m. v., Haandværkere i selvstændig Stilling, Kapitalister og lignende» er i Aker henført 20 Pct. af Skatyderne, i Asker 23 Pct., i Bærum 19 Pct., i Frogn 30 Pct., i Oppegaard (exkl. Nesodden) 22 Pct., i Skedsmo og Naunestad 19 Pct., i Ullensaker 25 Pct., forøvrigt 6—18 Pct. Gjennemsnittsindtægten for disse var i Aker 2633 Kr., i Bærum 2721 Kr., forøvrigt mellem 465 Kr. (Fenstad) og 1415 Kr. (Nittedalen).

I 17 Ligningsdistrikter fandtes Aktieselskaber (mellem 0 og 4 Pct. af Skatydernes Antal), i 10 Distrikter ingen saadanne.

Udenbygdsboende udgjorde i de fleste Distrikter mellem 1 og 8 Pct. af Skatyernes Antal. En større Procent forekom kun i Oppegaard (12 Pct.) og Nesodden (22 Pct.).

Til Belysning af den økonomiske Udvikling i Femaaret kan ogsaa tjene nedenstaaende Opgaver over Forsikringssummerne ved Brandforsikringsindretningerne samt over Indskud i Sparebanker, over Overformynderimidler, Panteheftelser, Tvangsauktioner, Udpantninger, Eksekutioner, Konkurser, Fattigvæsenet m. v.

Af Brandforsikringsindretninger findes i Amtets Landdistrikt, naar Akershus Brandassuranceforening, hvis Sæde er i Kristiania, medtages, følgende:

(Se Tabellen næste Side.)

I Den almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger var der i Amtets Landdistrikt assureret for:

	³¹ / ₁₂ 1900.	³¹ / ₁₂ 1905.
	Kr.	Kr.
i Kjøbstadafdelingen	23 779 390	25 487 310
- Landafdelingen	36 499 420	47 621 470
	<hr/>	<hr/>
Tilsammen	60 278 810	73 108 780

altsaa en Forøgelse af Kr. 12 829 970; i det foregaaende Femaar udgjorde Forøgelsen 23.3 Mill. Kr., i 1891—95: 10.7 Mill. Kr.

De private Brandforsikringsindretninger viser, som det sees af Tabellen (næste Side) for Bygningernes Vedkommende, en Forøgelse i Forsikringssummerne af henved 20 Mill. Kr. Heraf vedkommer dog ca. 11 Mill. Kr. Bygninger i andre Amter, forsikrede i Akershus Brandassuranceforening; ifølge Opgave fra denne udgjorde nemlig Foreningens Forsikringssum i Amtet pr. ³¹/₁₂ 1900 47 307 624 Kr. og pr. ³¹/₁₂ 1905: 48 446 453 Kr., udenfor Amtet altsaa henholdsvis 98 741 026 og 109 696 181 Kr.

For Løsørets Vedkommende steg Forsikringssummerne ved Forsikringsforeningerne i Amtets Landdistrikt med henved 3 Mill. Kr.

I det foregaaende Femaar var Forøgelsen ved de private Forsikringsindretninger for Bygningernes Vedkommende 14¹/₂ Mill. Kr. (deraf Akershus Brandassuranceforening 8.4 Mill. Kr.) og for Løsøret 3¹/₄ Mill. Kr.

Foreningernes Navne.	Oprettet.	Forsikringssum 31 December 1900.			Forsikringssum 31 December 1905.		
		For Huse alene.	For Løsøre alene.	Tilsammen.	For Huse alene.	For Løsøre alene.	Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Akershus Brandassuranceforening for Bygninger (Sæde i Kristiania).....	1844	146 048 650	—	146 048 650	158 142 634	—	158 142 634
«Follo», Løsøreafdelingen.....	1864	—	4 168 483	4 168 483	—	5 151 587	} 8 661 002
Bygningsafdelingen	1905	—	—	—	3 509 415	—	
Urskog Brandforsikringsindretning	1864	1 387 970	358 550	1 746 520	1 696 099	485 730	2 181 829
Hølands gjensidige Brandforsikringsforening	1888	2 899 905	695 280	3 595 185	3 654 185	1 136 843	4 791 028
Fet gjensidige Brandassuranceforening for Løsøre	1888	—	1 064 702	1 064 702	—	1 247 395	1 247 395
Fet gjensidige Brandassuranceforening for Bygninger	1905	—	—	—	2 313 030	—	2 313 030
Gjerdrum Brandassuranceforening for Løsøre.....	1895	—	870 000	870 000	—	870 000	870 000
Ullensaker Løsørebrandforsikringsforening	1884	—	1 576 690	1 576 690	—	1 773 930	1 773 930
Nes Løsørebrandassuranceforening.....	1883	—	2 547 850	2 547 850	—	2 917 700	2 917 700
Nannestad Brandassuranceforening	1888	75 000	1 084 710	1 159 710	146 730	1 081 130	1 227 860
Eidsvold gjensidige Brandforsikringsforening for Løsøre	1884	—	2 445 587	2 445 587	—	2 966 221	2 966 221
Eidsvold gjensidige Brandforsikringsforening for Bygninger.....	1900	5 409 120	—	5 409 120	6 021 450	—	6 021 450
Sørums gjensidige Brandforsikringsforening for Løsøre	1897	—	1 002 144	1 002 144	—	1 099 689	1 099 689
Tilsammen		155 820 645	15 813 996	171 634 641	175 483 543	18 730 225	194 213 768

Ifølge den officielle Statistik viser Amtets Sparebanker, Aker og Follo Sparebanker (med Hjemsted i Kristiania og Drøbak) derunder indbefattet, følgende Stilling i Femaaret:

Ved Udgangen af Aaret:	Antal Sparebanker.	Indskydernes Antal.	Deres Tilgodehavende.	Sparebankernes egen Formue.	Laan m. v.	Den hele under Forvaltning staaende Kapital.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900.....	24	29 622	19 791 219	2 733 301	154 506	22 679 026
1901.....	24	30 673	20 443 251	2 753 822	375 357	23 572 430
1902.....	24	31 686	21 384 184	2 717 908	222 710	24 324 802
1903.....	24	33 604	22 193 409	2 785 690	325 271	25 304 370
1904.....	24	34 633	22 504 379	2 638 076	319 586	25 462 041
1905.....	24	35 787	22 350 294	2 736 684	264 188	25 351 166

Amtets største Sparebanker er:

1. Akers Sparebank (Forv.skapital ^{31/12} 1900: 14.32 Mill. Kr., ^{31/12} 1905: 15.05 Mill. Kr.)	—	—	—	—	—	—
2. Eidsvold	—	—	1.27	-	-	1.53
3. Ullensaker	—	—	0.70	-	-	0.92
4. Follo	—	—	0.83	-	-	0.91
5. Nannestad	—	—	0.54	-	-	0.71
6. Aas	—	—	0.65	-	-	0.69
7. Nes	—	—	0.52	-	-	0.67

Under Overformynderiernes Forvaltning i Amtets Landdistrikt henstod:

ved Udgangen af 1900:	2 841 908 Kr., fordelt paa 816 Myndliger,
-	- 1901: 2 994 082 - — - 817 —
-	- 1902: 3 216 457 - — - 808 —
-	- 1903: 3 249 754 - — - 790 —
-	- 1904: 2 751 650 ¹⁾ - — - 775 —
-	- 1905: 3 053 384 - — - 803 —

Tinglæste og aflæste Panteheftelser i fast Eiendom 1901—1905:

Sorenskriverier. (Bygderne.)	Tinglæsninger.		Aflæsninger.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Aker.....	4 567	27 832 514	2 633	18 409 690
Follo.....	2 424	5 091 876	877	2 560 288
Nedre Romerike.....	2 364	8 594 220	1 413	7 578 549
Nes.....	1 129	3 002 433	760	2 106 721
Eidsvold.....	1 447	2 991 844	687	1 472 613
Tilsammen	11 931	47 512 887	6 370	32 127 861
mod i Femaaret 1896—1900.....	9 114	62 785 797	5 982	33 243 985

¹⁾ Nedgangen skyldes delvis Tab.

Tvangsauktioner 1901—1905:

Sorenskriverier. (Bygderne.)	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Salgssum.	Antal.	Salgssum.
		Kr.		Kr.
Aker.....	400	4 973 644	104	46 954
Follo.....	62	314 325	49	15 989
Nedre Romerike.....	66	555 302	-	-
Nes.....	29	277 659	23	19 216
Eidsvold.....	50	251 329	27	5 683
Tilsammen	607	6 372 259	203	87 842
mod i Femaaret 1896—1900.....	263	3 433 098	157	68 781

Antallet af Udpantninger — for Størstedelen for Skatter — samt af Eksekutioner udgjorde:

Fogderier.	Udpantninger				Eksekutioner			
	i Femaaret 1896—1900.		i Femaaret 1901—1905.		i Femaaret 1896—1900.		i Femaaret 1901—1905.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Tus. Kr.		Tus. Kr.		Tus. Kr.		Tus. Kr.
Aker og Follo ...	31 748	979.7	c. 36 875	c. 1 200.7	2 208	1 772.5	c. 3 131	c. 2 634.5
Nedre Romerike..	6 285	197.3	10 516	286.2	630	955.3	1 094	550.0
Øvre Romerike...	7 790	190.1	10 158	232.9	952	500.5	1 413	725.7
Tilsammen	45 823	1 367.1	57 549	1 719.8	3 790	3 228.3	5 638	3 910.2

Ifølge den officielle Statistik behandlede ved Forligelseskommissionerne i Amtet (inkl. Byerne) følgende Antal Sager:

Aar.	Samlet Antal Sager.	Forligt, hævet eller afvist.	Heraf Sparebank- forlig m. m.	Afgjort ved Kjendelser.	Udsat.	Henvist til Retten.
1901	13 191	11 013	9 777	992	9	1 177
1902	13 774	10 952	9 176	1 322	7	1 493
1903	12 241	10 534	9 578	721	4	932
1904	12 137	10 505	9 675	687	5	940
1905	12 360	10 816	9 740	637	2	905
Tilsammen	63 703	53 820	47 946	4 359	27	5 497
Gjennemsnitlig aarlig.....	12 740	10 764	9 589	872	5	1 099
Do. 1896—1900..	10 073	8 667	7 935	604	3	799

I Femaaret er i Amtets Landdistrikt ialt 156 Boer overgaaet til Konkursbehandling (hvoraf 14 tidligere havde været under Akkordforhandling), samt 35 Boer blevet undergivet Akkordforhandling. Tilsammen blev altsaa 177 nye Boer overgivet enten til Konkurs eller til Akkordforhandling, mod 108 Boer i foregaaende Femaar, deraf 43 i 1899 og 34 i 1900. I hvert af Aarene 1901—1905 var dette Tilfældet med henholdsvis 31, 33, 35, 31 og 47 Boer.

De fleste af de heromhandlede Boer faldt paa A k e r s Sorenskriveri, nemlig i Femaaret 1896—1900 ialt 65 og i 1901—05 ialt 113. Forøvrigt i Amtets Landdistrikt blev altsaa i 1896—1900 ialt kun 43 og i 1901—05 64 nye Boer overgivne til Akkord- eller Konkursbehandling.

Nærmere Oplysninger, saasom om Aktiva og Passiva i de i de forskjellige Aar sluttede Boer, findes i den officielle Skiftestatistik.

Fattigvæsenet. Efter den officielle Statistik understøttedes følgende Antal Hovedpersoner (d. v. s. Familieforsørgere samt enslige Understøttede) i Amtets Landdistrikt:

Fogderier.	I Femaaret 1891—1895 gjennem- snitlig.	I Femaaret 1896—1900 gjennem- snitlig.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Aker og Follo	1 627	1 801	1 628	1 653	1 670	1 696	1 722
Nedre Romerike	1 028	944	962	993	980	975	896
Øvre Romerike	1 213	1 111	1 040	1 091	1 073	1 102	953
Tilsammen	3 868	3 856	3 630	3 737	3 723	3 773	3 571

Fattigvæsenets Udgifter udgjorde i Amtets Landdistrikt, med Fradrag af Refusioner:

Aar.	Til Indkjøb af faste Eiendomme og Opførelse af nye Bygninger.	Øvrige Udgifter.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900	6 780	426 103	432 883
1901	63 734	432 902	496 636
1902	48 785	435 350	484 135
1903	1 119	482 201	483 320
1904	55 130	482 925	538 055
1905	9 780	484 447	494 227

Sundhedstilstanden synes ifølge Medicinalberetningerne i det hele taget at have været god. Epidemier af nogen større Udstrækning har ikke forekommet, bortset fra, at Mæslinger i 1903 havde en usædvanlig stor Udbredelse, ligesom Influenza og Kighoste i 1ste Halvdel af 1901 var adskillig udbredt.

Det kan ogsaa mærkes, at Difteri i 1905 havde en betydelig større Udbredelse end i de foregaaende Aar, navnlig inden Aker Lægedistrikt, og da især omkring Høvik, Sandviken og Slæpenden.

Det samlede Antal Difteritilfælde i Amtet udgjorde i hvert af Aarene 1901--1905: 139, 140, 154, 265 og 425 med henholdsvis 10, 8, 12, 10 og 24 Dødsfald.

Det samlede Antal Dødsfald af epidemiske Sygdomme var i 1901: 373, i 1902: 234, i 1903: 267, i 1904: 247, i 1905: 341.

Af Børnekopper forekom i 1902 et Tilfælde i Vestby og i 1905 1 Tilfælde i Bærum og 6 i Skedsmo.

Af akut Poliomyelit anmeldtes i 1905 24 Tilfælde, særlig fra Aker og Ullensaker Lægedistrikter.

Den samlede Dødelighed udgjorde i 1901: 14.9, i 1902: 12.1, i 1903: 14.2, i 1904: 12.5 og i 1905: 14.3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde. (I 1900 var Dødeligheden 15.3 pro mille.) Det samlede Antal Dødsfald var i 1905: 1755, hvoraf 255 af Lungetuberkulose og 63 af Tuberkulose udenfor Lungerne, 200 af Alderdomssvaghed, 144 af Lungebetændelse og 95 af Kræft.

Tuberkulose. Til Oplysning om de kjendte Tilfælde af tuberkulose Sygdomme inden Amtet hidsættes følgende Tabel, der tillige udviser Antallet af opgivne Dødsfald ved Lungetuberkulose:

Aar.	Samlet Antal tuberkulose Sygdomme.	Opgivne Dødsfald ved Lungetuberkulose.
1901	602	215
1902	669	215
1903	706	241
1904	699	189
1905	796	255

Af samtlige kjendte ved Sygdom forårsagede Dødsfald i det hele Amt udgjorde Lungetuberkulosen i 1901: 14.3 Pct., i 1902: 17.0 Pct., i 1903: 16.5 Pct., i 1904: 14.6 Pct. og i 1905: 16.7 Pct. Befolkningens Forstaaelse af Sygdommen og af Renlighedens Betydning ligeoverfor Smittens Udbredelse synes at være i Tiltagen, og i det hele taget lægges der ikke Hindringer i Veien for Gjennem-

førelsen af Tuberkuloseloven. Fra flere Distrikter meldes, at Sygdommen ikke er i Tiltagen; i 1905 meldes, at Sygdommen i Vestre Bærum og i Ullensaker har været i Aftagende. I Nes er for Kommunens Regning en Del af Fattiggården indredet til et Pleiehjem for Tæringssyge som en egen Afdeling af denne med samme Administration. Forøvrigt paatænkes eller er under Udførelse flere Steder Foranstaltninger til Sygdommens Bekjæmpelse. I Hakedalen er oprettet et privat Sanatorium for Tæringssyge, og i Vestre Bærum er der (efter Femaarets Udgang) aabnet et ved Legat oprettet Pleiehjem for saadanne Patienter.

Veneriske Sygdomme. Af Tilfælde behandlede udenfor Sygehus forekom i 1901: 60, i 1902: 46, i 1903: 84, i 1904: 62 og i 1905: 61. I Bærum af Aker Lægedistrikt forekommer disse Sygdomme, uagtet det nære Naboskab med Kristiania, mærkelig sjelden.

Fattigsygepleien. I Bærum af Aker Distrikt anvendes de ansatte 2 Menighedsdiakonisser meget. I Nittedalen bor Bygdens fast ansatte Sygepleierske paa Fattiggården, hvor Belægget gennemsnitlig har været ca. 25. I Ullensaker Distrikt er der nu ansat Menighedsdiakonisser i alle Herreder, i Ullensaker Herred endog 3, en i hver Del af Bygden. Da det viste sig umuligt at faa en udeksamineret Diakonisse, tog man i Feiring en flink og brav Pleierske fra Kristiania kommunale Sygehuse.

Sygehuse. I Aker Distrikt findes Akers kommunale Sygehus paa Tonsen i Østre Aker, Amtets Sindssygeasyl paa Blakstad (jfr. nedenfor), Kristiania Sindssygeasyl paa Dikemark (ligesaa), Doktor Dedichens private Sindssygeasyl (ligesaa), Diakonhjemmets Sygehus og Gaustad Statsasyl for Sindssyge. Der er 3 Sanatorier for Tuberkulose, 2 paa Grefsen og 1 i Hakedalen. Kristiania kommunale Sygehuse og Epidemilazaret ligger i Vestre Aker. I Bærum Herred er der et kombineret Pleie- og Fattighjem paa Dønski med fast ansat Sygepleierske; fattige Syge, som ikke kan forpleies i sine Hjem, kan indlægges her. I Asker Herred findes et lidet Sygehus paa Asker Gaard. I Drøbak, Follo Distrikt, er der et kommunalt Sygehus (Epidemilazaret).

Som under Afsnittet «Kommunal Husholdning» (S. 55) nævnt har Amtet i Femaaret oprettet et Pleiehjem for Sindssyge paa Blakstad i Asker. Det aabnedes for Drift den 17 November 1904 og havde i 1905 127 Pladse, 80 for Mænd og 47 for Kvinder. Det bestaar af en Centralbygning og flere «Kolonihuse», i hvilke sidstnævnte de mindre stærkt angrebne anbringes. Ved Udgangen af 1905 laa der 118 Patienter (65 Mænd og 53 Kvinder). Heraf var 111 for offentlig Regning (Fattige) og 7 for privat Regning. — Antallet af de i Løbet af Aaret 1905 paa Blakstad indkomne Patienter var 77, hvoraf 69 med Hjemstavn i Amtet (alle i Landdistriktet); af de paa andre norske Asyler i samme Aar indlagte Sindssyge var 22 hjemmehørende i Amtet (Landdistriktet).

I 1905 toges i Brug Kristiania kommunale Sindssygeasyl paa Dikemark i Asker, der ved Aarets Udgang havde 156 Patienter

(Mænd). — I Østre Aker ligger Dr. Dedichens private Sindssygeasyl (Dr. D. autoriseret 1901), hvilket ved Udgangen af 1905 havde 36 Patienter (19 Mænd og 17 Kvinder).

Nærmere Oplysninger vedkommende Sindssygeasylerne findes i den aarlige Statistik over «Sindssygeasylernes Virksomhed».

Der er derhos i Amtet udsat et betydeligt Antal Sindssyge i privat Pleie; de fleste af disse er hjemmehørende i andre Amter. Af Medicinalberetningen for 1905 sees saaledes, at der ved Nytaarstid dette Aar i Ullensaker Lægedistrikt var udsat 205 Sindssyge med offentligt Bidrag. I Aarets Løb blev 37 flyttet eller overført til almindelig Fattigforpleining; de fleste overførtes til Dikemark Asyl ved dettes Aabning. Ved Aarets Udgang var tilbage 168, hvoraf 26 tilhørende Akershus Amt. 70 Syge var udsat i Kolonier paa mere end 3, de øvrige 98 paa Gaarde omkring i Distriktet med for det meste 1—2 paa hvert Sted. Af Kolonierne var 1 paa 18, 1 paa 10, 4 paa 6, 2 paa 5 og 2 paa 4. 2 af de større Kolonier er sløfet (Frogner og Asak). 2 Kvindekolonier maa endnu opføres som «lukkede», forsaavidt som den ene (Berg i Gjerdrum) har Luftegaard, og den anden (Aaslien i Sorum) er indrettet med 2 Værelser paa hver Side af en Korridor, hvori Vogtersken har sin Seng, uden at de Syge dog deri hindres synderlig i sin Frihed udenfor sine Uroperioder. De øvrige Kolonier er fuldstændig «aabne», saa de Syge kun har at gaa gennem Familiens Kjøkken eller den almindelige Gangdør. Forpleiningen maa i det hele taget siges at have været upaaklagelig, og de forskjellige Paalæg er uden Modstand udført. I Follo Distrikt forpleies de Sindssyge godt, og Antallet af de fra fremmede Kommuner udsatte er formindsket siden Aabningen af de nye Sindssygeasyl i Asker.

I Medicinalberetningen for 1902 omtaltes endel Klagemaal over de Sindssyges Behandling i Ullensaker Distrikt, saasom over Mangel paa Renlighed og over Anvendelse af «Bur». Ved Udgangen af 1903 forefandtes ingen «Bur»; flere Steder var de Sindssyge blevet fjernede fra vedkommende Pleiegaarde. I Høland Distrikt sagdes Forpleiningen af de Sindssyge ifølge Medicinalberetningen for 1902 at være god, «og jo længere en Koloni har virket, desto bedre synes Forstaaelsen af, hvorledes Sindssyge skal behandles, at udvikle sig hos Forpleierne». I 1903 behandledes i dette Distrikt 120 Syge fra Landets forskjellige Egne.

Badeindretninger. Ved privat Initiativ oprettedes der i 1905 i Lillestrøm (i Aker Distrikt) et Folkebad, hvor der for rimelig Pris kan faaes Badstubad, Karbad (varmt) og Duschbad; at dette har afhjulpet et virkeligt Savn, viser sig paa den meget gode Søgning. I Ullensaker Distrikt findes Eidsvold Bad og Kuranstalt samt et Folkebad, Badstubad ved Eidsvold Værk. Det benyttedes meget flittig. Ved Bygdø, Nordstrand og flere Steder i Nærheden af Kristiania findes Sjøbadehuse tildels i Forbindelse

med Forlystelsesetablissemeter. I Drøbak er der en Badeanstalt for Karbad med Gytje- og Furunaalsbad; desuden er der et større Strømbad.

Levemaade, hygieniske og moralske Forhold. Ifølge Medicinalberetningen for 1905 lader de hygieniske Forhold i Bærum adskilligt tilbage at ønske, men der spores dog jevn Fremgang, og de maa i det hele taget betegnes som gode. Renligheden, saavel Husenes som den personlige, kunde ganske vist være meget bedre, men ogsaa her er der Fremgang. Sansen for frisk Luft er derimod mindre. Levemaaden er nogenlunde god, ogsaa blandt den arbejdende Klasse, og Kaffe misbruges ikke saa særdeles meget. Af Spirituosa nydes derimod ikke saa lidet; dog ogsaa heri spores Bedring, ligesom med Sædelighedsforholdene. I Nittedalen er Fattigdommen stor, og det er vanskeligt for Arbeide, saa mange maa ty udenbygds for at skaffe sig sit Erhverv. Fra Sørum og Gjerdum nævnes ogsaa Kaffemisbrugen, samt at Sirup og Margarin helt har fortrængt gamle Dages hjemmekjernet Smør; ellers er Levemaaden ganske god, og heller ikke over Drik og Usædelighed skal man kunne klage paa disse Kanter. Fra Eidsvold skrives: «Levemaaden er uforandret. Der findes en hel Del underernærede Individer, særlig blandt Husmænd og Arbeidere og især blandt disses Kvinder, der drikker saa rent for meget Kaffe. Paa Grund af de høie Priser paa Kjød og Flesk kan Smaafolk ikke kjøbe disse Sager i den Udstrækning som før; mærkelig nok foretrakkes ogsaa Hermetik, uagtet den falder dyr; muligens er Grunden Mangel paa Evne til selv at tilberede Mad. De unge Kvinder gaar ofte hjemme uden at bestille noget; de tager sig et kort Kursus, saafremt de har Anledning dertil, saa her og saa der, og forlanger saa betydelig forhøiet Løn for at tage Tjeneste, den de ikke vil tage, hvis de ikke faar, hvad de forlanger. Disse «korte Kurser» er ofte af tvilsom Nytte, da vedkommende Elev tror sig fuldlært bagefter. Ædrneligheden maa siges at være betydelig forbedret i de senere Aar. Hertil har vistnok Hurdals Musiklag i høi Grad bidraget; dette sætter nemlig som Betingelse for Medlemmerne, at de før, under og efter Mødet ikke nyder Spirituosa i nogensomhelst Form, og da Laget, ret som det er, arrangerer Dansemoro, og man nødigt vil bortvise derfra, overholdes Regelen »

Af Medicinalberetningen for 1901 hidsættes: Ullensaker Distrikt (Øvre Romerike samt Sørum):

«Levemaaden er noget bedret, hvad der for en Del kan have sin Grund deri, at det har været vanskeligt at faa Tjenere, og at disse nu har betydelig større Fordringer end tidligere. Der drikkes fremdeles for meget Kaffe og for lidet Melk, idet denue gaar til Meierierne alle Ugens Dage undtagen om Søndagene, da Meierierne holdes lukkede. Denne saakaldte «Søndagsmelk» maa derfor som Regel strække til for den hele Uge. Kjød nydes væsentligst i saltet Tilstand, endvidere bruges ikke lidet amerikansk Flesk samt mindre godt Margarinsmør. Alkohol bruges i ikke ringe Mængde, hvortil den lette Adkomst til Kristiania bidrager. Ved Begravelser og Bryllupper udfoldes fremdeles megen og stigende Luksus saavel i Mad som Drikke. Varigheden er ofte to til flere Dage. Sædeligheden staaer fremdeles i de fleste Bygder lavt, uægte Fødsler er ikke sjældne. — Boligerne forbedres overalt, idet der nu forlanges lysere og høiere Værelser.

Paa enkelte Steder bruges endnu den Uskik, at Tjenere af begge Kjøen ligger i samme Sengested; dette er opslaact paa Væggen i to Etager, saaledes at Tjenestegutten ligger i øverste Etage, Tjenestepigen i nederste. Herved spares om Vinteren Opvarming af et Værelse, og derfor er Skikken saa vanskelig at faa udryddet. — I Nanuestad Herred er de hygieniske Forhold ganske gode, ligesom Levemaaden ogsaa er god. Her leveres dog ogsaa al Melk til Meierierne, saa det er vaaskeligt at faa kjøbt Melk paa Gaardene. Den centrifugerede Melk fra Meierierne smager ikke, hvorfor Kaffeforbruget er stort.»

«I H ø l a n d Distrikt (Høland med Setskogen, Urskog, Fet) lader de hygieniske Forhold som før meget tilbage at ønske. Der er fremdeles Mangel paa godt Drikkevand omtrent overalt, og Distriktslægens Bestræbelser for at faa rettet herpaa har saavel i Høland som Urskog Herreder hidtil været forgjæves; disse Herreders Sundhedskommissioner har ogsaa nedvoteret de foreslaaede Sundhedsvedtægter. Levemaaden er fremdeles daarlig og ensformig, væsentlig Kaffe og Smørbrød samt Havrevælling og Grød Dag ud og Dag ind for Arbeidsklassen. Renlighedssansen er meget ringe, Beklædningen daarlig og Stellet i Hjemmene malpropt og misligt. Sædelighedstilstanden er fremdeles saa som saa og Ædrueligheden for en stor Del afhængig af Fortjenesten.»

For 1903:

«Fra H ø l a n d opgives Kostholdet at være mindre tilfredsstillende, især blandt Arbeidsklassen; dennes Boliger skildres som utætte og malprope samt som Regel overfyldte; Klædedragten er ogsaa daarlig. Ædrueligheden synes at være noget bedre end før, men Natteløberiet florerer.

I F o l l o er Levemaaden gjennemgaaende god. Boligerne er i Almindelighed gode og rummelige, men hos de mindre Gaardbrugere, ja endog hos Husmændene, stuver Familien sig ofte sammen i et lidet Kammer og Kjøkken for ligesom Storbonden at kunne paradere med en Stadsstue. — Den stadige Kjøring til Byen med Hø og andre Varer virker meget demoraliserende, da Unggutterne, som især benyttes hertil, almindelig kommer berusede hjem. Forældre og Husbondsfolk synes ligesom dette er i sin Orden; «han maa jo have lidt igjen for Strævet», som en Guts Mor udtrykte sig. En slig Bytur varer almindelig et Døgn; der kjøres hjemmefra Kl. 7 om Aftenen, og Hjemkomsten sker næste Aften til samme Tid eller noget senere. Ofte gøres 2—3 saadanne Ture om Ugen; om Vinteren virker den hyppige Nattevaagen i Mørke og Kulde slappende. Renlighedssansen er gaaet meget fremad i de senere Aar.»

Antallet af Personer, der er straffældte for Justitsforbrydelser og Politiforseelser eller har vedtaget Straf for saadanne, var i hvert af Aarene i Amtets Landdistrikt (med Ladesteder):

(Se Tabellen næste Side.)

Saavel Justitsforbrydelser som Politiforseelser var altsaa i de sidste Aar af forrige Aarhundrede i Tiltagende, men er senere aftaget, navnlig forsaavidt angaar Politiforseelser. Det sidste staar i nær Forbindelse med Ædruelighedsforholdene, der — for en væsentlig Del paa Grund af de «gode Tider» i Slutningen af 1890-Aarene — forværredes, medens de i sidste Femaar har været i Bedring.

At mærke er, at saavel Forbrydelser som Politiforseelser er langt hyppigere i Aker og Follo end i Romeriksbygderne — vistnok især paa Grund af Hovedstadens Nærhed. Folkemængden udgjorde i 1900: i Aker og Follo (med Ladesteder) 39 226, i Nedre Romerike 27 456, i Øvre Romerike 30 222.

Fogderier og Aar.	For Justitsforbrydelser.			For Politiforseelser.		
	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.
a) Aker og Follo.						
1896	74	3	77	994	93	1 087
1897	62	8	70	730	66	796
1898	81	18	99	604	42	646
1899	114	14	128	975	76	1 051
1900	168	24	192	1 184	172	1 356
1901	125	20	145	1 095	139	1 234
1902	97	9	106	896	184	1 080
1903	146	7	153	793	92	885
1904	121	16	137	788	167	955
b) Nedre Romerike.						
1896	10	6	16	160	7	167
1897	20	1	21	244	4	248
1898	29	2	31	201	4	205
1899	17	4	21	324	23	347
1900	36	4	40	363	9	372
1901	18	6	24	331	7	338
1902	12	3	15	271	11	282
1903	14	5	19	280	25	305
1904	14	2	16	225	16	241
c) Øvre Romerike.						
1896	13	3	16	106	9	115
1897	21	11	32	116	6	122
1898	26	10	36	225	31	256
1899	30	10	40	221	14	235
1900	18	6	24	208	8	216
1901	26	8	34	266	10	276
1902	29	5	34	163	16	179
1903	27	5	32	166	9	175
1904	31	3	34	102	6	108

Antallet af Skilsmisse- og Separationsbevillinger i Amtet udgjorde:

Aar.	Skilsmisse- bevillinger.	Separations- bevillinger.
1896—1900 gennemsnitlig.....	4.6	4.8
1901.....	5	8
1902.....	4	3
1903.....	5	7
1904.....	8	4
1905.....	7	6

I Aarene 1901—1905 faldt heraf tilsammen 2 Skilsmissebevillinger og 1 Separationsbevilling paa Byerne, Resten paa Landdistriktet.

B. Byerne.

Om Kjøbstaden Drøbak samt om Ladestederne Son, Hølen og Hvitsten har vedkommende Magistrater afgivet de hermed følgende Beretninger, hvortil henvises.

Kristiania 31 Marts 1908.

Ole Furu.

Beretning

om Kjøbstaden Drøbak's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden, der ved sidste Folketælling udgjorde 2 335, er gaaet ubetydelig ned.

Nogen Fabrikdrift findes ikke. Handværksdriften uforandret.

Handelen nærmest som før.

Follo Sparebanks Formue udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 135 385 med en samlet Forvaltningskapital af Kr. 901 980.

Husenes Assurance sum pr. 31 December 1905 Kr. 2 354 160.

Skibsrederiet er i stærk Tilbagegang. 4 Seilskibe paa tilsammen 2 400 Reg.-Ton. Dertil 1 Bugserdampbaad og 6 Jagter.

Ligningsforretningerne stiller sig i Femaaret saaledes:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Samlet Skat.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	1 854 800	704 470	24 421.39
1902	1 966 600	734 440	26 258.41
1903	2 028 000	678 090	27 836.74
1904	1 960 500	640 300	27 502.36
1905	2 575 700	608 230	30 487.54

Kommunebudgettet viser følgende Tal:

Aar 1901:	Kr. 47 228,	hvoraf til Fattigvæsenet	Kr. 8 500,	med udlignet Skat	Kr. 27 000
— 1902:	- 47 496,	— - —	- 10 082	- —	- 29 000
— 1903:	- 49 000,	— - —	- 10 850	- —	- 31 882
— 1904:	- 52 500,	— - —	- 12 590	- —	- 33 869
— 1905:	- 54 500,	— - —	- 12 200	- —	- 36 123

Middelskolen og Folkeskolen har været besøgt af henholdsvis 62 og 331 Elever pr. Aar.

Vedkommende Byens Vandværk oplyses, at en ny — 3die — Vanddam paa 28 000 m³ er anlagt i Birkedalen.

Et Epidemihus er bygget.

Nye Foreninger er ikke dannet.

Siden 1 April 1902 er Drøbaks Byfogedembede nedlagt og Follo Politimesterembede oprettet.

Drøbaks Bad har i 1902 undergaaet en betydelig Udvidelse, idet Varmbad er anlagt. Badet nyder stedse øgende Søgning.

Af Binæringer er kun Havedyrkning at nævne samt Fiskeri.

Arbejderforholdene er mindre gunstige. Nye Foreninger, Syge-, Understøttelses- eller Arbejdsledigheds-Kasser er ikke oprettet.

Den økonomiske Tilstand stagnerer. Udvandring til Amerika tiltager.

Sundhedstilstanden god. Polituordener og Forbrydelser i Aftagende.

Ædruelighedstilstanden god.

Sædelighedstilstanden som før.

Drøbaks Magistrat 30 November 1906.

D. Kildal.

Beretning

om

den økonomiske Tilstand i Ladestederne Son, Hølen og Hvitsten i Femaaret 1901—1905.

Som Magistrat i de nævnte Ladesteder maa jeg desværre som en almindelig Karakteristik af Femaaret 1901 til og med 1905 for samtlige Steders Vedkommende udtale, at Perioden har været en Tilbagegangstid, og at Udsigterne til en snarlig tilbagevendende forbedret økonomisk Tilstand kun er ringe. Aarsagen til denne Tilbagegang maa foruden i den almindelige Nedgang i al Bedrift, som formentlig overalt har betegnet det afsluttede Femaar, for de forskjellige Steder søges i for dem særegne ugunstige Omstændigheder, som er traadt til, og hvis uheldige Virkninger i økonomisk Henseende ikke saa let eller saa snart lader sig udslette.

Efter at have forudskikket denne almindelige Karakteristik, skal jeg tillade mig specielt at omhandle de ovenfor nævnte Ladesteder.

Son.

Stedets Skibsværft, der eies af Moss Skibsværft, har kun været drevet som et Underbrug i Begyndelsen af Femaaret og har de to sidste Aar været aldeles nedlagt. Stedets Dampsag med Høvleri, der i Begyndelsen af Femaaret udfoldede ikke saa liden Virksomhed, kom for 2 à 3 Aar tilbage paa andre Hænder og blev da Driften meget liden, indtil den Høsten 1904 aldeles stansede.

Paa Grund af de anførte Anlægs Stansning har Arbejdsforholdene undergaet stor Forandring, idet en stor Del af Arbejderne har maattet søge andetsteden for at erholde Beskæftigelse, hvilket igjen har bevirket Nedgang i

Handelsvirksomheden og Haandværksdriften og foranlediget Nedgang i Stedets økonomiske Evne eller Stilling.

Ingen Skibe kan nu siges at være hjemmehørende i Son.

Ædrueligheds- og Sædelighedsforholdene er forholdsvis gode.

Gadernes og Bryggernes Længde er uforandret.

Nogen Handels-, Haandværks- og Sjømandsforening har Stedet ikke.

Undervisning i Husflid og Haandgjerning foregaar kun i Folkeskolen.

Den antagne Formue og Næring udgjorde i 1901: Kr. 297 800 og Kr. 169 320, 1902: Kr. 340 300 og Kr. 185 050, 1903: Kr. 396 700 og Kr. 192 285, 1904: Kr. 350 100 og Kr. 173 005 og 1905: Kr. 303 200 og Kr. 153 895.

Hølen.

Af industrielle Anlæg har Stedet en Mølle, et Frørenseri og en mindre Sag. Møllen og Sagen benyttes udelukkende — den første til Bondemaling og den anden til Bondeskur. Da der ikke er Aargangsvand, er Møllen og Sagen kun i Drift i Flomtiden. Sagens Drift har forøvrigt været ganske ubetydelig. Møllen beskjæftiger, naar den er i Drift, 3—4 Mand, Sagen 3 og Frørenseriet 2 Mand.

Stedets Haandværks- og Arbejderforhold er uforandrede, medens Handelen maa siges at være i Tilbagegang.

Sædeligheds- og Ædruelighedsforholdene maa siges at være meget gode.

Undervisning i Husflid og Haandgjerning foregaar kun i Folkeskolen.

Gadernes Længde er som tidligere.

Stedets økonomiske Stilling har i Femaaret gaaet tilbage.

Den antagne Formue og Næring udgjorde i 1901: Kr. 148 900 og Kr. 41 625, 1902: Kr. 132 300 og Kr. 44 288, 1903: Kr. 151 100 og Kr. 48 220, 1904: Kr. 84 700 og Kr. 39 932, 1905: Kr. 71 200 og Kr. 38 745.

Hvitsten.

Af industrielle Anlæg er der i 1905 anlagt en mindre Fabrik for Bundstof til Skibe. Naar den er i Virksomhed, nemlig Sommerhalvaaret, beskjæftiger den 2 Mand.

Paa Stedet drives nu ikke længere nogen S k i b s f a r t, idet vedkommende korresponderende Redere er fraflyttet Stedet, som i økonomisk Evne derfor er gaaet meget tilbage. Handels-, Haandværks- og Arbejderforholdene er derimod omtrent uforandret.

Stedet besøges hvert Aar af forholdsvis mange S o m m e r g j æ s t e r, af hvilke flere eier Huse paa Stedet, hvortil er indflyttet enkelte Personer, der har trukket sig tilbage fra sin tidligere Virksomhed.

G a d e r n e s L æ n g d e er som tidligere.

S æ d e l i g h e d s - og Æ d r u e l i g h e d s f o r h o l d e n e er meget gode.

F o r m u e og N æ r i n g har i Femaaret været i 1901: Kr. 534 000 og Kr. 65 900, 1902: 408 400 og Kr. 46 410, 1903: Kr. 408 800 og Kr. 48 310, 1904: 419 800 og Kr. 48 615 og 1905: Kr. 452 800 og Kr. 51 125.

Son, Hølen og Hvitstens magistratskontor $\frac{31 \text{ December } 1905}{13 \text{ Marts } 1906}$

C. J. H a n s s e n.

III.

Kristiania.

Beretning

om den økonomiske Tilstand i Kristiania
i Femaaret 1901—1905.

Den medfølgende af Kristiania Magistrat afgivne Beretning angaaende Kristiania Bys økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905 vedtages herved som Femaarsberetning for nævnte Tidsrum for dette Overøvrighedsdistrikts Vedkommende.

Kristiania Stift, 17 April 1907.

O. Blehr.

I. Befolkningsforhold.

Kristiania Bys Folkemængde er i Løbet af Femaaret 1901—1905 ikke tiltaget. Antallet af hjemmehørende Indbyggere ved Udgangen af hvert enkelt Aar udgjorde nemlig ifølge de kommunale Folketællinger:

Pr. 31 December.	Mandkøn.	Kvindekøn.	Ialt.	Tilvækst	
				ialt.	pro mille.
1900.....	103 943	123 792	227 735	1 312	5.79
1901.....	102 201	122 708	224 909	÷ 2 826	÷ 12.41
1902.....	101 943	123 766	225 709	800	3.56
1903.....	100 228	123 421	223 649	÷ 2 060	÷ 9.13
1904.....	99 074	123 299	222 373	÷ 1 276	÷ 5.71
1905.....	101 332	125 442	226 774	4 401	19.79

For Periodens Begyndelse (Udgangen af 1900) er anvendt den beregnede Folkemængde ved Aarets Udgang, idet Tællingen afholdtes pr. 3 December 1900.

Folketællingen i 1905 blev paa Grund af den samtidig indførte Folke-registrering kontrolleret nøiagtigere end de kommunale Tællinger i Almindelighed, og heraf kan i nogen Grad forklares den Stigning i Folketallet, som Periodens sidste Aar udviser.

Femaaret kan saaledes i det Hele taget betegnes som en Stagnationstid i Henseende til Folkemængdens Vækst.

Folkemængdens Bevægelse i hvert af Periodens Aar sees nærmere af følgende Tabel:

A a r.	Antal Ægtevielser ¹⁾ :		Antal registrerede Levendefødte ²⁾ .	Antal Døde ³⁾ .	Antal Personer udvandret til oversjøiske Steder.
	Ialt.	Hjemme-hørende i Kristiania.			
1901.....	2 395	1 958	7 696	3 554	967
1902.....	2 349	1 880	7 179	3 310	2 065
1903.....	2 165	1 691	7 222	3 377	2 538
1904.....	2 096	1 623	6 604	3 188	2 514
1905.....	2 008	1 504	²⁾ 6 046	3 743	2 440

Det vil heraf sees, at Antallet saavel af Ægtevielser som af levendefødte Børn er gaaet tilbage i hvert af Periodens Aar, ligesom den oversjøiske Udvandring har holdt sig forholdsvis høi i de 4 sidste Aar. Det er imidlertid ikke i første Række disse Forhold, som har Skylden for Folkemængdens Stilstand i Femaaret; dette Resultat er nærmest en Følge af den Omstændighed, at Udflytningen fra Byen til Rigets øvrige Dele har været saa stor, at den sammen med Udvandringen til Amerika har dækket ikke alene Indflytningen til Byen, men ogsaa det hele Fødselsoverskud. Dette Forhold fremgaar af følgende Opgave:

A a r.	Fødselsoverskud.	Indvandringsoverskud.	Tilsammen.
1901.....	4 142	÷ 1 256	÷ 2 826
1902.....	3 869	÷ 2 275	+ 800
1903.....	3 845	÷ 2 210	÷ 2 060
1904.....	3 416	÷ 3 190	÷ 1 276
1905.....	2 303	+ 2 098	+ 4 401

Det bemærkes, at der i Femaaret er anmeldt til Politiet som indflyttet til Byen ialt 18 529 Personer og som udflyttet 30 513, hvoraf 10 524 udvandret

¹⁾ Efter Geistlighedens Opgaver. ²⁾ Efter de til Sundhedskommissionen indkomne Fødselsanmeldelser. ³⁾ Efter Opgave fra Sundhedskommissionen.

til Amerika. De to første Tal repræsenterer imidlertid bare en Del af den virkelige Ind- og Udflytning. Til det sidste Tal svarede i Aarene 1896—1900 Antallet 1 767.

2. Industri.

a) Fabrikindustrien.

Saa vel Industrien som de øvrige Næringer har i Femaaret lidt under daarlige økonomiske Konjunkturer. Et stort Antal af de i den nærmest foregaaende Periode igangsatte industrielle Anlæg har maattet stanse sin Virksomhed og af de øvrige har vistnok de fleste gaaet med indskrænket Arbejdsstyrke. Aaret 1905 synes dog at have bragt noget lysere Udsigter.

Ifølge Fabrikinspektørernes Aarsberetninger henlæa der under Kristiania stedlige Fabriktilsyn ved Femaarets Begyndelse 417 industrielle Bedrifter med en samlet Arbejdsstyrke af 16 056 Personer. Udviklingen for hvert Aar sees af følgende Tabel:

Ved Udgangen af Aaret	Antal Bedrifter.	Antal Arbejdere pr. 31 December.			Motorernes	
		Mænd.	Kvinder.	Ialt.	Antal.	Hestekræfter.
1901.....	417	11 818	4 992	16 810	431	16 341
1902.....	441	11 923	5 077	17 000	422	18 286
1903.....	436	11 229	4 972	16 201	445	21 321
1904.....	452	10 969	4 828	15 797	439	21 226
1905.....	452	11 355	5 173	16 528	380	20 041

Antallet af Bedrifter er saaledes vistnok endel forøget i Periodens Løb; men Arbejdsstyrken er aftaget. Angaaende denne sidste bemærkes, at den tillige indbefatter de paa Akershus Fængsel og Bodsfængslet beskjæftigede Straffanger, ialt 416 Personer ved Periodens Udgang. Virksomheden ved disse to Fængsler er nemlig henlagt under Fabriktilsynet.

Idet man for mere detaljerede Oplysninger angaaende de enkelte Industrigrupperes Udvikling maa henvise til Fabrikinspektørernes Aarsberetninger og «Statistisk Aarbog for Kristiania By», skal man nedenfor meddele endel almindelige Oplysninger om enkelte af de vigtigere Industrigræne og de Forhold, under hvilke de i det her omhandlede Femaar har arbejdet. Herom kan ogsaa for mere detaljerede Oplysninger tildels henvises til Kristiania Børskomités Aarsberetninger.

Teglværksindustrien

har arbejdet under meget ugunstige Forhold. Det foregaaende Femaar medførte, som bekjendt, en usædvanlig livlig Byggevirksomhed i Kristiania, som Følge af hvilken de i Byen og dens Omegn beliggende Teglværker havde fuldt op at

gjøre til gode Priser. Produktionen af Mursten ved disse Værker udgjorde i 1899 ialt 68.8 Millioner Sten, men sank det følgende Aar, da Byggevirksomheden pludselig stansede, til 32.5 Millioner og udgjorde atter i 1901 neppe mere end det halve af Produktionen i 1900. Priserne gik samtidig sterkt tilbage, saa at der for Byggesten ikke opnaaedes mere end 16 à 17 Kr. pr. 1 000. Aaret 1902 viser nogen Stigning i Produktionen, men uforandrede Priser. I 1903 sank imidlertid Tilvirkningsmængden atter til det halve og for Periodens to sidste Aar har heller ikke Stillingen i nævneværdig Grad forbedret sig. Uagtet Produktionen ifølge Overenskomst mellem Værkerne var sterkt indskrænket, overskred den dog Behovet. Prisen paa Bygningssten har efter Overenskomst været fastsat til Kr. 17 pr. 1 000 paa Tomt.

Stenhuggerbedriften.

Udførsel af huggen Granit har i tiltagende Udstrækning været drevet i hele Femaarsperioden. Priserne er gaaet adskillig tilbage; medens 1901 endnu gav ganske godt Overskud, kan de paafølgende Aar ikke betegnes som tilfredsstillende. Eksporten foregaar væsentlig fra Bruddene omkring Iddefjorden og de tilsvarende svenske Landskaber, hvor Kristianiakapital er sterkt interesseret i Bedriften, og omfatter særlig Gadesten, Bordursten, Kai- og Doksten m. m. Det meste af Udførselen gaar til Storbritannien, medens Tyskland i den senere Tid har trukket sig mere tilbage.

Hestekosømfabrikkerne,

hvoraf der findes 2 inden Byens Grænser og 1 i Lysaker, har i Femaaret havt en ganske jevn Produktion. Eksporten tiltog noget i Periodens 2 sidste Aar, et Forhold, som imidlertid skyldes tilfældige Omstændigheder. Der er neppe Udsigt til, at den fremdeles skal øges, om der end kan være Haab om, at den vil kunne opretholdes i sin nuværende Størrelse. Vistnok er Produktionsevnen ved Fabrikkerne betydelig større, end hvad der for Tiden udnyttes; men Konkurrencen i denne Branche er meget skarp og Priserne har for det meste været lidet lønnende og tildels tabbringende.

Spigerfabrikkerne

har i Perioden arbeidet under meget trykkede Vilkaar. Byggevirksomhedens Ophør formindskede Efterspørgslen sterkt, og Priserne er gaaet ned til et Lavmaal. Mod Periodens Slutning syntes der dog at gjøre sig nogen Bedring gjældende i Udsigterne for denne Industrigren.

De mekaniske Værksteder

har i Aarene 1901—1905 for de flestes Vedkommende arbeidet under trykkede Forhold. Den vedvarende Stagnation saavel i Husbygning som med Hensyn til industrielle Nyanlæg har bragt deres Omsætning betydelig ned, og dette i Forbindelse med, at det meste Arbeide er blevet antaget til lave Priser, har gjort, at flere Bedrifter har givet lidet eller intet Udbytte. Den ringe Tilgang paa

Arbeide har endvidere medført, at flere Værksteder forsøgsvis har optaget Fabrikation af for dem nye Artikler, men i Konkurrence med andre Bedrifter, hvorved Priserne antagelig er bleven yderligere reducerede.

Naar det trods disse Forhold er lykkedes at holde den tidligere Arbeidsstok omtrent uforandret — underét seet —, skyldes dette i ikke ringe Udstrækning de prisværdige Anstrengelser fra enkelte Værksteder for at opnaa Leverancer til Udlandet, specielt til Sverige. At man har kunnet opnaa disse, har sin Grund dels i de meget billige Anbudspriser, dels i de urolige Forhold inden Jernindustrien i vort Naboland.

Ved Periodens Begyndelse fandtes der i Kristiania ifølge Fabrikinspektørens Beretning ialt 100 mekaniske Værksteder og Anlæg for Metalindustri af enhver Art med en samlet Arbeidsstyrke af 5 262 Personer, hvoraf falder paa mekaniske Værksteder, Støberier og Skibsbyggerier ialt 48 Anlæg med 3 306 Arbeidere. Ved Periodens Slutning var de tilsvarende Tal henholdsvis 109 Anlæg med 5 679 Arbeidere, hvoraf 48 mekaniske Værksteder, Støberier og Skibsbyggerier med 3 558 Arbeidere.

Hvad specielt Skibsbyggerierne betræffer, bemærkes, at disse i Perioden har været forholdsvis gunstig stillede. Bestillingerne har indløbet jævnt, og de har kunnet sysselsætte endel af de ved de andre Værksteder ledigblevne Arbeidere. De almindelige ugunstige økonomiske Konjunkturer har imidlertid heller ikke kunnet gaa disse store Anlæg sporeløst forbi. Ialt blev der i Femaaret ved Nylands Værksted bygget 39 Dampskibe med en brutto Drægtighed af tilsammen 38 431.29 Ton. Den gjennemsnitlige Arbeidsstyrke var 844 Mand og den samlede Omsætning Kr. 14 913 558.90. Akers mekaniske Værksted byggede i samme Tid 54 Dampskibe paa tilsammen 15 417 Ton og med 20 340 Hestekræfter samt desuden 25 Maskinerier paa 14 390 Hestekræfter. Foruden disse større Arbeider har begge disse Værksteder leveret forskjellige mindre Arbeider. Akers Værksteds Arbeidsstyrke har varieret mellem 388 og 737 Mand; det sidste Tal opnaaedes i 1902. I 1905 var Arbeidsstyrken fra 388 til 500 Mand.

Hvad den elektriske Branche betræffer, saa har man fra en større Bedrift modtaget følgende Oplysninger:

I Tidsrummet 1901—1905 har den elektriske Industri maaske mere end andre lidt under den almindelige Depression paa Industriens Omraade. Specielt har Konkurrencen fra Udlandet i denne Periode været mere end almindelig ødelæggende, idet den udenlandske Overproduktion paa dette Felt har søgt Afsætning paa vort indtil det sidste Aar gennem Indførselstolden meget svagt beskyttede Marked og i Almindelighed solgt sine Produkter her i Landet til Priser, der ligger betydelig under de Priser, de har opnaaet i sit eget Land. Følgen heraf har været, at de norske elektriske Forretninger har arbejdet under meget ugunstige Vilkaar, hvorfor der i omhandlede Femaarsperiode snarere har været Tilbagegang end Fremgang paa dette Omraade.

Antallet af de her inden Byens Grænser eksisterende Firmaer, der tilvirker elektriske Artikler, har, saavidt vides, været uforandret i Femaaret. Disse

Firmaer bestaar af: 1) Aktieselskabet Elektrisk Bureau, 2) Brown Boveri Norsk Elektrisk Aktieselskab, 3) N. Jacobsens Elektriske Værksted, 4) Wingers Elektriske Værksted. Norsk Elektrisk Aktiebolag har sin Fabrik liggende udenfor Byen med et Udsalgskontor inden Byen.

For de forskjellige mekaniske Brancher syntes dog Udsigterne ved Periodens Slutning at gaa i Retning af noget bedre Konjunkturer.

Tekstilfabrikerne.

Gjennem «De norske Tekstilfabrikanters Forening» har man modtaget følgende Meddelelser fra forskjellige Fabriker, til hvilke den i Sagens Anledning har henvendt sig:

For Uldvareindustrien var Aaret 1901 et meget vanskeligt Aar med høie Raamaterialpriser, indskrænket Produktion og utilfredsstillende Omsætning. Gjennem 1902 og 1903 forværredes dette Forhold yderligere. I disse Aar fortsatte Fabriken blandt andet ved kostbare Nyanskaffelser af Maskiner etc. sine Anstrengelser for at skaffe frem nye Varesorter og Kvaliteter, som ikke tidligere havde været Gjenstand for indenlandsk Tilvirkning. Resultatet heraf begyndte ogsaa at gjøre sig mærkbart i 1904. Produktionen øgedes efterhaanden, og Bedringen fortsattes gennem 1905, saaledes, at Beholdningerne ved Udgangen af dette Aar var betydelig reducerede, Fabriken bedre beskæftiget og de sysselsatte Arbeideres Antal adskilligt større end i de nærmest foregaaende.

I det store Hele tror jeg, hvad jeg anfører, ogsaa kan passe for den anden herværende Uldindustri — Trikotagefabrikerne. Nogen Nyanlæg i den ene eller anden Retning af Uldbranchen har, saavidt mig bekjendt, ikke fundet Sted i Femaaret.

For Bomuldsvarefabrikerne har det forløbne Femaar været meget ugunstigt, saa at de tildels har gaaet med Tab og i ethvert Fald med daarligt Resultat. I Særdeleshed var Aaret 1904 i høi Grad uheldigt, men dette var rigtignok Tilfældet med hele Verdens Bomuldsindustri, og Grunden hertil var den usædvanlige Konjunktur i Raamaterialet. — I 1905 indtraadte der imidlertid en Forandring til det bedre, saa at samtlige Bomuldsvarefabriker i den sidste Del af Aaret var godt beskæftiget til fordelagtige Priser, men i hele den tidligere Del af Femaarsperioden gik Fabrikerne med indskrænket Drift. — Der er ikke indtraadt nogen Forandring i Fabrikernes Antal i de forløbne 5 Aar.

Hampetraadfabrikerne har i Aarene 1901—1905 arbeidet under sterk Konkurrence fra Udlandet, hvis Overproduktion kastedes ind paa vort Marked til lave Priser. Da Snøretraad, der udgjør det største Forbrug, har været toldfri indtil 15 Oktober 1905, kan man ikke undre sig over et magert Resultat.

Linvarefabrikerne har de sidste Aar arbeidet med for dyrt Raastof uden at kunne faa Priserne tilstrækkelig op.

I Jutebranchen har Efterspørgslen været gennemgaaende god, men har Priserne paa Strien været altfor lave i Forhold til Raastoffet, der fra August 1904 har staaet ca. 70 % over det normale.

Fiskegarnsfabrikerne har fra 1901—1905 udvidet sig betydelig, ligesom paa et Par Steder mindre Fabriker, mest for det lokale Marked, er opstaaet og derved har bidraget til i betydelig Grad at unddrage disse Markeder fra de ældre og større Fabrikers Virkefelt. Fabrikerne har derfor, for at kunne holdes i Drift, indbyrdes drevet en meget skarp Konkurrence, der i de senere Aar har foranlediget Udlandet til i betydelig Grad at trække sig tilbage, men samtidig reduceret Virksomhedernes Lønsomhed til det mindst mulige.

Paa den anden Side er det indenlandske Behov steget med Fiskeribedriftens Udvikling, men Anskaffelserne er samtidig i de senere Aar, paa Grund af Bomuldens høie Pris, indskrænket til det mindst mulige.

Det maa dog betegnes som glædeligt, at Fabrikatet fra de indenlandske Fabriker i enhver Henseende staar fuldt paa Høide med Udlandets, saa til samme Priser foretrækkes nu almindelig den norske Vare. Nogen Eksport — foruden til Island — er ogsaa paabegyndt, medens paa den anden Side det svenske, tidligere meget betydelige, Marked er stængt siden Mellemrigslovens Ophævelse.

Den herværende B a a n d- og L i d s e f a b r i k skriver, at «vor Fabrik har været i fuld Drift i Femaaret 1901—1905. Hvad det økonomiske Resultat betræffer, da var Aarene 1901—1903 mindre gode, hvorimod der har været nogen Opgang at mærke i 1904 og 1905.»

Om

Korkefabrikernes

Stilling har Magistraten modtaget følgende Oplysninger:

I 1901 og 1902 var Korkefabrikernes Omsætning og Fortjeneste saa nogenlunde tilfredsstillende, men siden er den Aar for Aar gaaet tilbage paa Grund af de daarlige Tider og den derved opstaaede skarpere Konkurrence. Rigtignok fik man 1905 en Toldbeskyttelse paa det færdige Produkt af 50 Øre pr. Kilo, men da det trods ihærdige Anstrengelser endnu ikke er lykkedes at faa en Overenskomst mellem samtlige Korkefabriker istand, har man ikke nydt nogen Fordel heraf. I 1901 var her 4 Fabriker; i 1905 blev der startet en ny under Firma Actie-Korkefabriken. For Nærværende er Udsigterne noget lysere paa Grund af den forventede og delvis ogsaa indtraadte Opgangsperiode.

Mølleindustrien.

Femaarsperioden 1901—1905 har for Mølleindustriens Vedkommende ikke bragt nævneværdige Nybygninger eller Udvidelser. Derimod er der i denne Tid gennemført ikke saa faa Forbedringer, hvad Maskineri og Metoder angaar, og særlig gjælder dette Losningen og Lagringen af Kornet, som tidligere var de herværende Møllers svageste Punkt. Disse er nu bragt fuldt paa Høide med Nutidens Krav, og dermed kan det siges, at vor Mølleindustri i enhver Henseende kan maale sig med Udlandets, hvad Hjælpemidlerne angaar.

Naar derfor trods dette den forløbne Periode ikke kan indregistreres som et for vore Møller synderlig gunstigt Afsnit i deres Historie, saa ligger Aarsagerne andensteds og væsentlig i Forhold, hvorover de ikke selv er Herre.

Først skal da nævnes Konkurrencen fra Tyskland. Dette Land har udvidet sin Mølleindustri i et Omfang, der langt overskrider Landets Behov, og en Overproduktion af Mel er derfor nærsagt et kronisk Onde dernede. Aflob maa skaffes til Nabolande, og at da Norge kommer først i Rækken, falder helt naturligt, da Beskyttelsen her er minimal, medens Tyskland, saadan som Drawbacken der er ordnet, faktisk præmierer Udførselen af Mel. Denne Konkurrence føles ikke altid lige sterkt, men varierer efter Aaringerne i Tyskland. Dog har den i det forløbne Femaar været meget hyppig og langvarig.

Negtes skal det jo heller ikke, at der nu i vort Land findes saa mange Møller, at Konkurrencen dem imellem trykker stærkt, selv om ikke Tyskland gjorde det.

Ølbryggeriernes

Antal er i Femaaret formindsket med 1, der indstillede sin Virksomhed straks efter Fuldførelsen i Femaarsperiodens Begyndelse, og udgjør ved Udgangen af 1905 et Antal af 9, der alle indehaves af Aktieselskaber.

Bryggeriindustrien i Kristiania staar med Hensyn til Anlæg og Udstyr fuldstændig paa Høide med hvad man finder i Udlandet.

Som Følge af den almindelige Stagnation i Forretningslivet og Indskrænkning fra Lovgivningens Side har Konsumen stadig været synkende og udgjør ved Udgangen af Aaret 1905 neppe det halve af hvad den var i 1901. Bryggeriernes Afkastning er derfor meget utilfredsstillende, og en Flerhed af de Bryggerier, for hvis Aktier Kurs noteres, har i de senere Aar ikke udbetalt Udbytte til sine Aktionærer.

Eksporten af Øl har været ubetydelig.

Mineralvandfabrikerne

har omtrent gennem hele Femaarsperioden arbeidet under trykkede Vilkaar, idet Forbruget af Mineralvande har været mindre end i det foregaaende Femaar. Som Følge heraf har enkelte Fabriker helt ophørt med Virksomheden, medens de øvrige har drevet med indskrænket Drift og med lidet tilfredsstillende Udbytte. I de sidste Maaneder af 1905 viste dog Bedrifterne en Udvikling til det bedre.

Margarinsmørfabriker.

Af saadanne fandtes der ved Periodens Begyndelse 3 Stykker i Kristiania; heraf gik imidlertid den ene Konkurs i 1903. Eksporten fra denne By er i Femaaret aftaget med adskilligt over Halvparten; men til Gjengjæld er det indenlandske Forbrug tiltaget i ikke ringe Udstrækning. Fabrikerens Udbytte har vistnok i Regelen været nogenlunde tilfredsstillende, navnlig i Periodens sidste Del, efterat en Landsforening i August 1904 var stiftet mellem Landets Fabriker for at regulere Forholdet mellem de enkelte Bedrifter og skaffe det ønskelige Samhold udadtil.

Chocoladefabrikene.

Disses Stilling har i Periodens Løb ikke undergaaet væsentlige Forandringer, omend den forøgede Import af Kakaobønner viser, at Omsætningen af norsk Chocolate er tiltaget. Produktionen har imidlertid under Størsteparten af sidste Femaarsperiode været fordelt paa 8 Fabriker mod i det foregaaende Tidsrum paa 5 -- 7 Fabriker.

I 1905 forhøiedes Toldsatsen paa Kakaobønner fra 5 til 15 Øre, samtidig som Satsen for Kakaopulver blev nedsat fra 40 til 35 Øre for dog snart efter at sættes op i 40 Øre. Disse Forandringer i Forbindelse med den i samme Aar foretagne Revision af Toldtariften har, efter hvad «De norske Chocolatefabrikanters Forening» anfører, i høj Grad virket til Skade for denne Industriegren.

Tobaksfabrikene.

Fra en større Fabrik i Branchen har man modtaget følgende Oplysninger: Antallet af Tobaksfabriker med Kreditoplagsret i Kristiania og de af disse fortoldede Kvanta Tobaksblade har i Femaaret udgjort:

Aar.	Antal Fabriker.	Af Kreditoplaget fortoldede Tobaksblade.
1901.....	14	1 619 431 kg.
1902.....	15	506 359 -
1903.....	16	1 031 597 -
1904.....	14	1 062 198 -
1905.....	14	845 794 -

Tilsammen 5 065 379 kg.

Den store Fortoldning i 1901 skyldes anteciperet Fortoldning paa Grund af den i dette Aar stedfundne Forhøielse af Raatobakstolden og afbalanceres som Følge heraf af det følgende Aars væsentlig mindre Fortoldning. Denne Toldforhøielse har givet Femaaret sit Præg, idet den har virket i ikke liden Grad uheldig paa Tobaksindustrien og dennes Afkastning. Konsumenten er nemlig gaaet tilbage og Konkurrencen er bleven skarpere.

Naar Kristianiafabrikernes gjennemsnitlige Omsætning i Femaaret ikke er gaaet mere tilbage, end den er, trods de af Toldforhøielsen bevirkede forhøiede Fabrikatspriser og trods de daarlige Tider udover Landet, saa har dette alene været opnaaet ved en til det yderste skarp dreven Konkurrence baade mellem de indenbys Fabriker indbyrdes og med de udenbys.

Som Følge heraf har vistnok Udbyttet i sin Almindelighed ikke staaet i nogetsomhelst rimeligt Forhold til de i denne Industri nedlagte betydelige Kapitaler.

Skofabrikationen,

som i den senere Tid mere og mere trænger sig forbi det haandværksmæssige Skoarbeide, følte ogsaa ganske stærkt Trykket af den økonomiske Afslappelse i

Aarene 1901—1903. I de to sidste Aar af Femaarsperioden har dog denne Industri været i Opgang. Byens største Skofabrik beskjæftiger nu næsten 300 Arbeidere og Funktionærer.

b) H a a n d v æ r k e t .

Fra Kristiania Haandværks- og Industriforening har man modtaget følgende Indberetning:

I Femaaret 1901—1905 har Haandværkets bedriftslige Vilkaar gennemgaaende været ugunstige. Virkningerne af den Nedgangsperiode, som afløste 90-Aarenes Overvurderings- og Jobbetid, har været følt i samtlige Fag, om end i forskjellig Grad. Selvfølgelig er det Byggefagene og de af Byggevirksoheden i større eller mindre Grad afhængige Haandværk, som haardst har været rammede af den efter Eiendoms- og Byggesvindelen følgende Stilstand i al privat Byggevirksohed; men samtidig og foranlediget af den samme har den almene Kjøbeevne været svækket, og navnlig har Gaardeierne været saa vanskeligt stillet, at næsten alt Reparations- og Vedligeholdsarbeide har maatte henstaa eller er reduceret til det mindst mulige.

Haandværket som Helhed maa derfor siges at have gennemgaaet knappe og vanskelige Tider, og i enkelte Fag er Driften undergaaet en betydelig Reduktion med deraf følgende Formindskelse af Arbeidsstokken. At Arbeidsledighed desuagtet ikke har været i høiere Grad følelig, maa tilskrives Udvandring til de Byer og Distrikter, hvor Behovet for Arbeidskraft er tilstede. I det hele taget synes den heromhandlede Periode at have afgivet Vidnesbyrd om de gavnlige Virkninger af den offentlige Arbeidsformidling. Der synes i den sidste Del af Perioden at vise sig Tegn til Bedring af Driftsvilkaarene og i enkelte Fag maa de betegnes som helt normale.

Man tillader sig forøvrigt at henvise til nedenstaaende Beretninger fra de under Foreningen sorterende Faggrupper:

B a g e r n e meddeler, at Bedriftsudbyttet har efter Loven af 1895 været betydeligt reduceret, dels paa Grund af den stærkt begrænsede Arbeidstid, dels og fuldt saa meget ved de Indgreb, Lovens Bestemmelser gjorde i en praktisk Anvendelse af Arbeidskraften.

Der har derfor fra Gruppens Side været arbeidet paa at faa de upraktiske og hinderlige Bestemmelser forandret eller fjernet. Dette er da ogsaa lykkedes at faa gennemført paa en saadan Maade, at Nattearbeide er undgaaet og Arbeidstiden ikke er forlænget. Stortinget vedtog Bagermestrenes Forslag, og den nye Lov traadte i Kraft f. A.; men Svendene og disses Organisation, som ikke vilde bøie sig for Loven, erklærede Streik overfor de Mestre, som vilde gennemføre de praktiske Lettelser, som ved Loven var opnaaet. Streiken blev langvarig og haardnakket, men endtes til Fordel for Mestrene, som jo ogsaa havde Loven paa sin Side.

Angaaende Bageribedriftens Vilkaar forøvrigt meddeles, at disse ikke har været tilfredsstillende, at de stedfundne Streiker har formindsket Omsætningen

ved flere Familiers Overgang til Hjemmebagning, og at de smaa haandværkslige Bedrifter særlig har lidt og er i økonomisk Tilbagegang tildels paa Grund af de store Værksteders Overgang til maskinel Drift. Forholdene antages dog adskillig forbedrede ved den Adgang, Loven af 1906 giver til en friere Udnyttelse af Arbeidskraften.

Bagermestrene har under disse vanskelige Tider sluttet sig fastere sammen og oprettet en Landsorganisation til Fremme af fælles Interesser.

Barbererne har i 1896 reorganiseret sin ældre, opløste Forening og arbeidet for at komme ind under Haandværksloven. Da dette ikke er lykkedes, har de ad organisatorisk Vei søgt at opnaa mere ordnede Lærlingeforhold og at bringe Faget ind under mere ordnede og kontrollerede Forhold. Der har nemlig til Skade for Standens Anseelse eksisteret adskilligt Fuskeri, som Foreningen paa forskjellig Vis har forsøgt at komme tillivs, ligesom den ved Udgivelse af et Fagorgan, «Den norske Barber og Frisør», og paa anden Maade tilstræber at hæve Standens faglige Niveau.

Blikkenslagerne, hvis Fag mere og mere har optaget Byggearbeidet som Hovedbranche og nedlagt Udstyrsarbeidet, der er fortrængt af emaljerede Gjenstande, har lidt meget under den store Nædgang i Byggevirksomheden. Faget har derfor seet sig nødt til at reducere Arbeidsstyrken paa flere Værksteder. En af Forholdene paakrævet Revision med Nedsættelse af Tarifens Arbeidspriser forårsagede en 6 Ugers Streik, som bilagdes gennem Arbeidsgiverforeningen. I den allersidste Tid spores Opgang og mere jevn Virksomhed.

Gruppen har vundet i Tilslutning og udviklet adskillig Virksomhed, dels i Hensigt at hindre Fuskeri og dels for at gardere Bedrifterne mod Tab ved de til Byggeentreprenører leverede Arbeider.

Bogbinderne har havt normal Tilgang paa Arbeide, og Arbeidsforholdene har været bastante og rolige. Fortjenesten paa Boglædearbeide har gennem udenlandsk Konkurrence været sterkt trykket. Faget har imidlertid ved Indførelse af tidsmæssigt Arbeide udviklet sig. Enkelte Felter, som tidligere lidet var øvet, er nu med Held optaget, f. Eks. Æskefabrikation m. m.

Bogtrykkerne har vel ogsaa merket Tidernes Tryk, men i de sidste Aar har Bedriftsvilkaarene bedret sig. Tarif er efter lange Forhandlinger med Svendene opnaaet vedtaget for 4 Aar. Landsorganisation er oprettet og Svendeproeve indført i Faget, dog først efter vedholdende Motion.

Bygningsnedkerne er haardt rammet af den reducerede Byggevirkosomhed, der for privat Regning næsten kan siges at være indstillet. Flere Værksteder har maattet indskrænke sin Arbeidsstyrke og Arbeidere er vandret ud af Byen og har taget Arbeide andetsteds.

Priserne er ikke blot trykket af indbyrdes Konkurrence, men ved Leverancer fra Landdistrikterne.

Til Kommunen er skeet Henstilling om kun at benytte indenbys Haandværkere til Udførelse af dens Arbeider. Komité er nedsat til Drøftelse af Spørgsmaalet om Betyggelse mod Tab ved Byggeforetagender, ligesom der i det hele taget er arbeidet paa at forbedre Fagets Driftsvilkaar. Nogen Opgang i Konjunkturerne er da ogsaa sporet i den allersidste Tid. Gruppen har herunder opnaaet adskillig Tilslutning, og Medlemsantallet er steget betydelig.

Farverne meddeler, at Faget, som engang var en ganske stor og lønnende Bedrift, er i Tilbagegang som selvstændigt Haandværk, idet de større Fabriker og Væverier har sine egne Farverier og Hjemmenes Benyttelse af Farvere er i stadigt Aftagende.

Der er for nærværende neppe mere end mellem 20 og 30 Farversvende i Kristiania. Hertil kommer, at Handelsmænd ved Siden af sin øvrige Forretning besøger Farvning udført gennem Farverier paa Landet og derved øver en ødelæggende Konkurrence med de virkelige Farvermestre, af hvilke der ogsaa stadigt bliver færre.

Forgylderne har i 1902 stiftet en Faggruppe, hvis væsentlige Formaal er at fremme den faglige Udvikling og modarbejde det almindelige Fuskeri, som drives af ufagkyndige Rammemagere og Listefabrikanter.

Der er en mærkbar Fremgang i faglig Kyndighed og en voksende Tilgang paa Bestillinger. De tidligere importerede Forgyldearbeider (Speile o. l.) udføres nu for en større Del paa norske Værksteder.

Garverne indberetter, at Bedrifterne arbeider under normale Driftsvilkaar, idet Tilgangen paa Arbeide og Bestillinger har været jevn og Forholdet mellem Mestre og Arbeidere godt og fredeligt.

Raamaterialet, Huder og Skind, har steget betydelig, hvorfor Fortjenesten har været adskillig reduceret. Læderleverancerne til Armeen er efter Henstilling til Generalintendanten underkastet fagkyndig Bedømmelse. Herved er den mindre fordelagtige udenlandske Hurtiggarvning udelukket fra Konkurrence med den solidere Egebarkning.

Glasimestrene er af de Haandværkere, som i væsentlig Grad berøres af Byggevirksomheden, og har derfor i Femaarsperioden arbeidet under ugunstige Vilkaar. Der har derfor ikke fundet nogen synderlig Rekrutering Sted af Arbeidsstyrken. Faget er imidlertid i Udvikling og navnlig har den vaagnende Sans for Glasindlægning i Bly virket hertil.

Guldsmedene har i det heromhandlede Femaar havt en reduceret Omsætning, der er en naturlig Følge af den formindskede Kjøbeevne. Arbeidsforholdene har været normale og fredelige. Man har faaet gennemført en forhøiet Told paa udenlandsk (uægte) Filigransarbeide, der paa en høist uheldig Maade konkurrerede med den værdifuldere norske Filigranskunst, som derved

stod i Fare for at tabe sit Renommé. Fremdeles har Gruppen udarbejdet Forslag til Forandring i Lov om Guld- og Sølvarbejders Stempling.

Dannelsen af et Landsforbund er under Forberedelse.

Konditorerne har følt Trykket af de daarlige Tider, dels ved mindre Bestillinger af Selskabskager, dels ved en betydelig Reduktion af Kafétrafikken. Den sidstes Nedgang antages ogsaa for en Del at kunne tilskrives det sterkt udviklede Sportsliv, som trækker Ungdommen bort fra Byen og særlig om Søndagene reducerer Kafébesøget. Bestillingsomsætningen er dog i det sidste Aar i Opgang.

Malerne har uagtet den begrænsede Byggevirksomhed ikke sporet synderlig Arbejdsledighed. Derimod har Konkurrencen været overdreven, og Fuseriet af Svende, der har taget Arbejde i Leiegaardene, har floreret. Mestrene er derved sat udenfor og en ikke ubetydelig Del af Reparationsarbejdet er gaaet dem forbi.

Dette Forhold har Mestrene paa forskjellig Maade søgt at hindre som en Omgaaelse saavel af Haandværksloven som af Forpligtelsen til Rigsforsikring. En Kontrolkomité er i den Anledning nedsat.

Der klages ogsaa over Anbudsvæsenets ødelæggende Virkning paa Faget saavel økonomisk som faglig, idet den trykkede Anbudspris fremavler slet og forfuskede Arbejde.

Malermestrene har til Forebyggelse af disse Misligheder udviklet et intenst Arbejde og Tilslutningen til Gruppen har været stor.

Murmestrene har i særlig Grad lidt under den Stagnation, som har været raadende i den private Byggevirksomhed. De har kun været henvist til den ikke særdeles store offentlige Byggevirksomhed og Reparations- og Ombygningsarbejder, men dette har selvfølgelig ikke været tilstrækkeligt til at kunne give Arbejde for de mange Mestre og Arbejdere, som den overdrevne Byggesvindel i 90-Aarene soutinerede. De selvgjorte Mestre (Byggespekulanterne) er vel for den største Del gaaet tilbunds, men mange Fagmestre har ogsaa maattet udvandre til Aalesund og andre Byer, hvor Arbejde kunde erholdes. At Arbejdsledigheden ikke har været føleligere, skyldes vistnok en betydelig Udvandring af disse Arbejdere.

Gruppen har været i livlig Virksomhed for at afhjælpe de vanskelige Vilkaar.

Dannelsen af en Landsorganisation har været under Overveielse og vil i den nærmeste Fremtid være oprettet.

Gruppen har henstillet til Magistraten, at en Omtakst foretages til Reduktion af de altfor høje Brand- og Skattetakster paa Gaardeiendomme, og at de Takstmænd, der bliver at opnævne, foreslaaes af Byggefagene.

Lønnen er bibeholdt for de dygtige Svende, derimod nedsat for almindelige Arbejdere.

Møbelsnedkerne havde i 1901 en lang og bekostelig Streik, som i betydelig Grad satte Faget tilbage uden at medføre nogen Fordel for Svendene. Denne Indledning af Femaarsperioden har i Forbindelse med de trykkede Tider virket uheldig paa Møbelsnedkeriet og bidraget til en formindsket Produktion. Desuden har de under Streiketiden startede Udsalg for alle Hjem, Kjøb og Salg af brugte Møbler og endelig den overhaandtagende Auktionstrafik været i høi Grad generende og ødelæggende.

Der har nemlig udviklet sig en betydelig Auktionsrealisation af væsentlig nye Møbler, forarbejdet med denne uansvarlige Afhændelse for Øie.

Da der af forskellige Haandværksfag har været klaget over lignende Indgreb paa deres Fagomraade, er en Komité nedsat for at søge denne Trafik begrænset, og har Komitéen indleveret en Indstilling om nødvendige Forandringer i Auktionsloven.

Gruppen har endelig udarbejdet ensartede Kontrakter for Læregutter, ifølge hvilke Læretid og Løn er ensartet ordnet paa samtlige Gruppemedlemmers Værksteder.

Rørlæggerne har lidt under for liden Tilgang paa Arbejde, vistnok paa Grund af den indskrænkede Byggevirksomhed. Det har vakt Misnøie, at Gasværket under disse Forhold har aabnet en neppe tilladelig Konkurrence med Rørlæggerne, ikke blot ved Salg af alle Slags Gasapparater m. v., men endog ved Udførelse af Gasindlægningsarbejde efter privat Bestilling.

Sadelmagerne har haft forholdsvis jevnt Arbejde. Den daarlige Tid har vistnok været følt ved mindre gode Omsætningsvilkaar, men de noksaa betydelige Bestillinger til Armeen har støttet Bedriften. I Forbindelse med Vognfabrikanterne har Sadelmagerne arbejdet for Ophævelse af Vogn- og Sælsalg paa Tørvet i Markedstiden. Denne Reminiscens af Kristiania Marked er da ogsaa efter Henstilling ophævet, og er derved Butikomsætningen jevnere og en utidig og forlængst overflødig Trafik hævet, som var til Afbræk for Byens Haandværkere.

Skomagerne har arbejdet under Driftsvilkaar, som ikke kan siges synderlig forværrede. Siden Magasinernes Opkomst har Faget lidt Afbræk i sin Omsætning og ikke mindre ved de stadig stedfindende Auktionsrealisationer. Gruppen har da ogsaa deltaget i den Komité, som har været nedsat i det Øiemed at søge Auktionstrafiken begrænset. Desuden har man optraadt mod Skotøimagasinernes Reparationsværksteder, som ofte har været drevet paa ulovlig Maade.

Forholdet mellem Mestre og Svende har været fredeligt.

Skrædderne har efter lange Forhandlinger faaet ny Tarif vedtaget. Den er i det væsentlige en Fornyelse af den gamle, dog med noget høiere Arbejdspriser for det finere Arbejde (Snipkjoler, Uniformer o. l.) De andre mere principielle Krav, som Svendene stillede, er derimod frafaldt.

Faget er Sæsonfag og har derfor til enkelte Tider havt mindre at bestille, Stykarbejderne har af den Grund delvis ikke været fuldt beskjæftigede.

I Gruppen har været oppe Indførelse af Kontrolbog for Svendene, Oprettelse af Fagskoler samt andre Reformersigtende til Udvikling i faglig Henseende.

Tapetsererne har ved den indskrænkede Byggevirksomhed havt lidt af Indredningsarbejde, og Møbelarbeidet har ligget nede for en væsentlig Del paa Grund af Auktionskonkurrencen. Tapetsererne har derfor deltaget i den Komité's Arbejde, der tilsigter mere ordnede Forhold med Hensyn til Auktionsvæsenet.

Arbeidsledighed har derfor delvis været raadende.

Tømmermestrene har i høi Grad lidt under den stedfundne Stansning af al privat Byggevirksomhed. Arbeidsstyrken er betydelig indskrænket og Arbejderne har maattet søge andetsteds efter Arbejde.

Tømmermestrenes Gruppe har i Forening med Murmestrenes udarbejdet Arbeidsregler for Svende og Arbejdere, der er gennemført inden Fagmestrene. Ligeledes i Forening har de to Grupper vedtaget Regler for Afgivelse af Anbud til Opførelse af Bygninger.

Uhrmagerne har tidligere lidt under en utilbørlig og ulovlig Handel med Uhre af Handelsreisende og Skræppekarle. I den Anledning er der skeet Forestilling til Departementet, hvorved ogsaa er opnaaet, at dette Uvæsen er hemmet. Uhrmagerne har ogsaa været repræsenteret i den Komité, som har været nedsat for at hindre den fordærvelige Konkurrence, Auktionsrealisationer af nye Varer har medført.

Uhrmagerne har stiftet en Landsorganisation for Faget under Navn af «Norsk Uhrmagerforbund».

De vanskelige Vilkaar, under hvilke de fleste Haandværksfag i ovenomhandlede Femaarsperiode har øvet sin Virksomhed, har medført et livligt Foreningsliv og en stærkere Samfølelse blandt Kolleger. Flere Fag har ogsaa søgt Samarbejde med sine Kolleger i andre Byer og Landsforeninger er dannet i en Række af Fag.

I økonomisk Henseende er vistnok en stor Del af Haandværkerne sat tilbage, enkelte er gaaet helt tilgrunde; men nye Felter er ganske vist ogsaa optagne og udviklede til Erstatning for det reducerede Arbejde paa Byggevirksomhedens Omraade, saaledes har Glasmestrene gjenoptaget Blyindlægning, Kobberslagerne Kjedel- og Kjøkkenudstyrsarbeidet, og noget lignende vil uden Tvil kunne paavises i andre Fag.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

a) Handel.

For at erholde en Oversigt over Byens Handelsforhold i Femaaret 1901—1905 har Magistraten som sædvanlig ved tidligere Femaarsberetningers Afgivelse

henvendt sig til Kristiania Børs- og Handelskomité. Som Svar herpaa har denne henvist til de paa Børskomitéens Foranstaltning for hvert af Periodens Aar trykte Aarsberetninger om Byens Handel, Skibsfart og Industri.

Idet man i Enkelthederne henviser til disse Beretninger, skal Magistraten indskrænke sig til paa Grundlag af disse Beretninger at meddele en Oversigt over Udviklingens Gang paa disse Omraader.

Ved Afslutningen af forrige Femaarsperiode var der allerede gaaet 1½ Aar, siden det voldsomme Krach i Midten af 1899 havde bragt en pludselig Afslutning paa den saakaldte «Jobbetids» Udskeielse, og man var kommet et Stykke ind i Afviklingsperioden. Det viste sig imidlertid, at man endnu kun var ved Begyndelsen af denne; thi Forretningslivet her i Byen vedblev ogsaa i de følgende Aar at sygne hen og stagnere. Som Helhed maa det sidste Femaar karakteriseres som en økonomisk Nedgangsperiode, der har medbragt megen Ulykke og Skuffelse ikke alene for de i Omsætningslivet nærmest interesserede Personer, men tillige for Byens øvrige Befolkning. Det økonomiske Tryk har sænket Forbrugsevnen inden alle Befolkningslag, og den nærmeste Følge heraf har været træg Afsætning paa alle Artikler, som gaar noget udover det absolute Nødvendighedsbehov. Importopgaverne for Kristiania viser en betydelig Aftagen i Værdierne, nemlig fra 145.0 Mill. Kr. i 1900 til 118.7 Mill. i 1904. For 1905 er der atter nogen Stigning, nemlig til 126.4 Mill. Kr. I det hele taget synes i det sidstnævnte Aar Konjunkturerne for Byens Importhandel og Vareomsætning at vise en forbedret Tendens.

For Eksporthandelen har Femaaret været gunstigere, forsaavidt som Udførselsværdien er tiltaget omtrent hvert Aar, saa at den for 1905 androg til 37.4 Mill. Kroner (mod 29.2 Mill. i 1901) og dermed har slaet Rekorden for alle tidligere Aar. Bevægelsen vil nærmere sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Indførselsværdi.	Udførselsværdi.	Samlet Omsætning.	Toldintrader.
	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
1901.....	133 968	29 243	163 211	19 531
1902.....	135 272	32 304	167 576	16 790
1903.....	126 028	32 733	158 761	16 952
1904.....	118 658	32 711	151 369	16 433
1905.....	126 381	37 386	163 767	17 105

For de vigtigste af Byens Eksportartikler skal man nedenfor give endel detaljerede Oplysninger, idet man begynder med

Trælasteksporten.

Denne har for Kristiania andraget til følgende Antal Kubikmeter:

Trælast, Slags.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Høvlet Last	77 614	83 214	93 228	85 200	79 963
Skaaren —	57 681	52 443	56 701	66 472	73 644
Huggen —	2 569	4 579	7 529	8 236	9 723
Rund —	59 862	60 803	71 788	65 058	69 131
Stav etc.	2 532	1 025	2 523	2 781	2 289
Splitved etc.	534	408	1 733	138	1 663
Ialt	200 792	202 472	233 502	227 885	236 413

Eksportmængden er saaledes i Perioden gaaet adskillig op.

Priserne paa høvlet Last til Vaarskibning 1901 var oppe i £ 9. 15 pr. Std. for Gran cif Englands Østkyst; men allerede tidlig paa Aaret indtraadte en Svigtning, som førte til Salg for £ 7. 10 à 7. 15 paa Eftersommeren. Høvellasteksportørernes Forening fandt Stillingen uholdbar og paabød en Reduktion i Tømmerindkjøb af 33 Pct., og dette ledede til bedre Priser i 1902, da der for Høstskibning opnaaedes £ 9. 5 à 9. 15. I 1903 gik Eksporten til Sydafrika, som i de foregaaende Aar havde været en daarlig Kunde, stærkt op, og dette bidrog til, at Eksportpriserne kunde holde sig saa godt oppe ogsaa paa de øvrige Markeder, at der ved Høstskibning opnaaedes op til £ 9. 15 for gode engelske Vestkysthavne. Ved Aarsskiftet gjorde der sig imidlertid en svagere Tendents gjældende, og Priserne faldt videre udover 1904, saa at £ 8 for Gran kan noteres som Høstens Markedspris, — et Forhold, som dels skyldes Sydafrikas ringe Deltagelse i dette Aars Trælastimport. I anden Halvdel af 1905 foregik atter nogen Stigning, saa at Salgspriserne paa Storbritannien ved Aarsskiftet kunde sættes til £ 9 for Gran og £ 10. 10 for Furu cif gode Kanal- og Vestkysthavne.

Høvlerieernes Indkjøb af Tømmer er i Femaaret blevet stadig mere vanskeliggjort ved de stigende Fordringer hos Skogeierne. Konkurrencen med Træmassefabrikerne har i saa Henseende spillet en ikke ringe Rolle. De kostbare Indkjøb af Raamaterialier har i tilsvarende Grad medført en Reduktion i Høvleriernes Fortjeneste.

Skurlast gik i 1901 stærkt ned i Værdi, men steg atter i 1902. Et nyt Prisfald gjorde sig gjældende i 1904. Som af ovenstaaende Tabel vil sees, er de udførte Kvanta af denne Artikel steget betydelig i 1904 og 1905.

Træmasseeksporten.

Udførselen af mekanisk Træmasse (heri iberegnet ogsaa svensk Transit) stiller sig for hvert af Periodens Aar saaledes (i Ton):

A a r .	Fra det hele Rige.		Heraf over Kristiania.	
	Tør.	Vaad.	Tør.	Vaad.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1901.....	19 121	299 356	6 697	35 979
1902.....	19 347	342 313	6 919	31 464
1903.....	19 683	333 132	6 619	36 643
1904.....	18 396	335 917	7 327	39 620
1905.....	21 086	323 053	8 833	33 866

Femaarsperioden 1901—1905 har frembudt et meget vekslende Marked for denne Vare, idet ikke alene Priserne hyppig har fluktueret, men ogsaa Forbruget har vist sig temmelig ujevnt og uberegneligt.

Som Følge af Prisfald i 1901 blev denne Sommersæson mindre tilfredsstillende. Vandmangel udover Høsten medførte imidlertid en betydelig Indskrænkning af Produktionen, hvorved Priserne dreves op, saa at der i December for prompte Levering kunde opnaaes Kr. 38 à 40 pr. Ton. Denne Herlighed varede dog ikke længe, idet man allerede udover Vaaren maatte sælge til Kr. 32 og derunder. I Begyndelsen af 1903 stillede Forholdene sig endnu ugunstigere, og paa et i April afholdt Fællesmøde af norske og svenske Træmassefabrikanter konstateredes der, at Priserne var saa lave, at de knapt dækkede Produktionsomkostningerne. En Overenskomst mellem de fleste norske og svenske Træsliberier om Indskrænkning i Tilvirkningen kom derfor istand, og udpaa Høsten s. A. begyndte Følgerne af denne at gjøre sig mærkbare, idet man i Oktober for et Par temmelig store Partier opnaaede Kr. 30.50 netto kontant for prompte og Kr. 31.50 for Leverance i 1904. I Begyndelsen af dette Aar indtraf ogsaa paa Grund af specielle Forhold en betydelig Indskrænkning i den sædvanlige Træmasseimport fra Kanada, hvilket bidrog til at fæste Priserne paa skandinavisk Masse, som derfor efterhaanden gik op til Kr. 34 à 36 netto fob for prompt Leverance. Heller ikke denne Gang varede dog de gode Priser længe, idet man allerede i April var nede i Kr. 32. Vandmangel udover Høsten drev imidlertid paanyt Priserne op, saa at man mod Aarets Slutning kunde notere Kr. 38.50 netto fob for et forholdsvis større Parti, ligesom man udover hele Aaret 1905 neppe behøvede at sælge under Kr. 34 netto eller noget mindre for Kontrakter over hele 1906. Denne Fasthed i Markedet skyldtes dog ogsaa for en ikke uvæsentlig Del det usædvanlige Samhold, som denne Gang kunde konstateres blandt Træmassefabrikanterne.

Af k e m i s k Træmasse (Cellulose) udførtes (i Ton):

Aar.	Fra det hele Rige.		Heraf over Kristiania.	
	Tør.	Vaad.	Tør.	Vaad.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1901.....	86 373	8 905	25 294	2 560
1902.....	100 436	12 849	29 698	4 292
1903.....	117 856	15 301	39 102	2 872
1904.....	113 497	11 861	34 604	1 225
1905.....	128 634	15 229	31 390	1 898

I Begyndelsen af 1901 var Markedet forholdsvis godt, saaledes at man i April s. A. kunde notere £ 8. 10 à £ 9 pr. Ton cif London. En Tid efter begyndte det imidlertid at gaa tilbage, og man havde nu i et Par Aar en gennemgaaende meget daarlig Periode. I Juni 1902 noteredes saaledes blot £ 7. 8, og i Marts 1903 ansaaes det som et muligt Tegn paa Bedring, at der var opnaaet Kr. 126 netto kontant pr. Ton. I December s. A. kunde der konstateres adskillig Bedring, hvilken ogsaa holdt ved udover Vinteren og Vaaren 1904. I Marts opnaaedes saaledes Kr. 146 netto kontant, og i April kunde noteres £ 8. 15 cif London — alt for bedste Sort blegbar Sulfit — Levering i 1905. Senere i Løbet af Aaret gik Priserne op til £ 9 cif London. Og Resten af Aaret 1904 og hele 1905 holdt de sig omtrent paa det tilsvarende Niveau.

For Sulfatcellulose var Stillingen i den omhandlede Nedgangsperiode endnu daarligere end for Sulfit. De Par sidste Aar har dog ogsaa for den kunnet opvise omtrent samme Fremgang som for Sulfit.

Gjennemsnitlig har, efter hvad ovenfor er fremholdt, Femaarsperioden 1901 — 1905 ikke bragt Cellulosefabrikationen i sin Almindelighed mere end en noksaa normal og rimelig Fortjeneste, idet flere Fabriker i dens første 3 Aar gik med store Tab, som de senere gode Aar knapt har kunnet opveie.

P a p i r - E k s p o r t e n

har i Femaaret udgjort følgende Antal Ton (norsk Vare):

Aar.	Fra hele Riget.			Heraf over Kristiania.		
	Pakpapir.	Tryk-papir.	Træpap.	Pakpapir.	Tryk-papir.	Træpap.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1901.....	47 045	-	1 851	4 803	-	1 201
1902.....	21 821	27 491	2 453	6 113	587	1 502
1903.....	27 379	25 912	3 593	6 808	265	1 175
1904.....	33 161	26 799	2 936	8 582	355	895
1905.....	33 697	35 482	2 943	7 827	179	1 790

Aaret 1901 bragte en betydelig Nedgang i Papirpriserne for de fleste Papirsorters Vedkommende, et Forhold, som navnlig skyldtes Ophøret af den sydafrikanske Krig. Senere har der i Perioden ikke været nogen særdeles god Konjunktur for Papir; men Efterspørgslen har i det hele taget været tilfredsstillende og Priserne nogenlunde stabile, saa at ialfald de bedst ledede Fabriker maa antages at have havt rimelig Fortjeneste.

Antallet af Papirfabriker i Norge udgjorde i 1901 11 med en Produktionsværdi af ca. 11 Millioner Kr. Ved Periodens Udgang var disse Tal stegne til henholdsvis 16 og ca. 14¹/₂. En mindre Fabrik (i Bergen) tilvirker Skrivpapir, medens de øvrige Fabriker væsentlig leverer Pak- og Avispapir samt endel billigere Trykpapir. Det samlede Papirforbrug i Norge udgør nu ca. 20 000 Ton aarlig, hvoraf de norske Fabriker leverer ca. 11 700 Ton. Resten, væsentlig finere Skriv- og Trykpapir, indføres fra Udlandet.

Fyrstik-Eksporten

har i Femaaret andraget til følgende Antal Kilogram:

A a r .	Fra Riget.	Heraf over Kristiania.
	kg.	kg.
1901	2 250 510	1 806 630
1902	3 029 580	2 270 290
1903	2 833 650	2 213 820
1904	3 023 360	2 149 760
1905	3 206 760	2 328 520

Af Landets samlede Produktion eksporteres ca. ³/₄. De eksporterende Fabriker har i det sidst forløbne Femaar arbejdet under gunstigere Vilkaar end i det foregaaende. Eksportmængden har derfor været større. Den vigtigste Aarsag hertil er de Sammenslutninger, som i dette Tidsrum har fundet Sted. I 1902 sluttede næsten alle svenske Fyrstikfabriker sig sammen til et Selskab; derved ophørte den voldsomme Konkurrence, som disse havde ført sig imellem. Siden skede der en Sammenslutning i England mellem en Flerhed af Fabrikanter dersteds og i andre Lande, samt mellem Hovedimportørerne. Herved er opnaaet bedre Priser for alle, ogsaa for os. Dette gjælder for vort Vedkommende nærmest Sikkerhedsstikkerne. Fosforstikkerne er fremdeles Hovedmassen i vor Eksport, om dog ikke længere i samme Grad som tidligere, idet Salget af Sikkerhedsstikker stadig stiger paa de andres Bekostning. Disse, der nu kun eksporteres til britisk Indien, har foruden de tidligere Konkurrenter: Japanerne, Svensker etc., i den senere Tid ogsaa faaet at kjæmpe med Østerrigerne. I Østerrige er nemlig i de senere Aar dannet et stort og mægtigt Selskab af en hel Del Fabriker. Dette søger nu med al Magt at trænge sig ind i det indiske Marked. Trods dette har Exporten did af disse Stikker i de sidste to Aar været meget livlig.

I s - E x p o r t e n

fra Kristiania har i alle Aar 1901—1905 været mindre end i noget Aar af foregaaende Periode. Der udførtes nemlig (i Register-ton):

A a r .	Fra Riget.	Deraf over Kristiania.
	Reg.-Ton.	Reg.-Ton.
1901	346 744	58 400
1902	284 948	52 822
1903	276 727	50 086
1904	303 717	55 605
1905	299 503	43 990

Gjennemsnitlig altsaa fra Byen 52 181 Reg.-Ton pr. Aar mod 87 062 i det foregaaende Femaar. Gjennemsnitpriserne er i den officielle Handelsstatistik opgivet saaledes pr. Reg.-Ton: for 1901: Kr. 2.30, 1902: Kr. 2.04, 1903: Kr. 2.05, 1904: Kr. 2.09 og 1905: Kr. 2.54. — Bedriften har gennem hele Perioden arbeidet under ugunstige Forhold, saa at Udbyttet for Eksportørerne vistnok ligesaa hyppig har været under som over Nulpunktet.

b) B a n k v æ s e n .

Den Afviklingsperiode, som for Byens Privatbanker tog sin Begyndelse med Den norske Diskontobanks Indstilling i 1899, har fortsat gennem Femaaret, saa at der nu ikke findes andre nyere Banker i Kristiania end den i Aaret 1900 startede «Centralbanken for Norge». I 1901 gik Kristiania Delkrederebank (stiftet i 1897) over i Likvidation. I sidste Del af 1902 maatte ogsaa Den norske Industri- og Vexelbank opgive Stillingen, i hvilken Anledning den indledede Forhandlinger med Byens øvrige større Banker om Støtte for en mindelig Afvikling. Sagen endte med, at Norges Bank for at afværge Panik overtog Industribankens Afvikling og sammen med Finansdepartementet, Norges Hypothekbank og Kristiania Kommune garanterede dennes Kreditorer deres Tilgodehavende. I April s. A. var ogsaa «Norsk Vexel- og Landmands-bank», som forøvrigt var af mindre Betydning, gaaet over i Likvidation. To Aar senere, i Juni 1904, gik den i 1881 stiftede Christiania Handelsbank samme Vei og trak i sit Fald med sig den sidste af de under «Jobbetiden» stiftede Banker, Christiania Privatbank. Handelsbankens Afvikling overdroges til en privat Komité, som ved Indkaldelse af den ikke indbetalte Del af Aktiekapitalen skulde søge at dække Bankens Kreditorer. (Dette lykkedes ogsaa, saa at alle disse i 1906 har faaet sit Tilgodehavende med Renter.)

Byens Banker har saaledes i Femaaret maattet arbeide under meget vanskelige Forhold, og dette har forvoldt ogsaa den legitime Forretning store Ulemper. Men eftersom Afviklingsprocessen er skredet frem, og de usolide Banker og andre

Forretninger har maattet bide i Græsset, er Tilliden lidt efter lidt kommen tilbage og den i de nærmeste Aar efter Krachet udviste meget udprægede Forsigtighed fra Bankernes Side er bleven afløst af en noget større Forhaabningsfuldhed.

Norges Banks Guldbeholdning, Seddelomløb og Reserve har i Periodens 5 Aar stillet sig saaledes (regnet efter Gjennemsnittet af de enkelte Maaneders Ultimoopgjør):

A a r.	Guldbeholdning.	Seddelomløb.	Funderede Sedler i Kasse.
	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
1901	38 835	62 294	11 541
1902	38 170	62 752	10 438
1903	31 244	61 378	4 866
1904	33 507	61 432	7 074
1905	37 808	66 934	6 433

Bankens Diskontopræmie har gennem hele Perioden holdt sig mellem $4\frac{1}{2}$ 0/0 og $5\frac{1}{2}$ 0/0 med Undtagelse af Tiden fra 1 Januar til 16 Januar 1901, da den stod i $6\frac{1}{2}$, og fra 17 Januar til 16 August s. A., da den stod i 6 0/0. — For Vekselobligationer har Diskontoen stadig holdt sig $\frac{1}{2}$ 0/0 høiere.

c) Assurance.

For de forskjellige Grene af Forsikringsvirksomheden, som i det hele spiller en stedse voksende Rolle inden vor Bys Forretningstilv, meddeles følgende Oplysninger:

For B r a n d forsikringens Vedkommende har den forløbne Periode i flere Henseender sat Mærker. Vel maa Aaret 1905 betragtes som meget gunstigt; men der maa mange saadanne Aar til for at tjene op de ekstraordinært store Tab, som Larviksbranden i 1902 og Aalesundsbranden i 1904 bragte vore Brandforsikringsselskaber. De nævnte Brande medførte hver for sig, at Brandforsikringsselskaberne vedtog en Præmieforhøielse, som dog ikke rammede Kristiania, Bergen og Trondhjem. Aalesundsbranden medførte tillige Vedtagelsen af Murtvangsloven af 19 Mai 1904, en Lov, som efterhvert burde komme til at faa en gunstig Indflydelse paa Brandforsikringen.

Sjøforsikringen har udviklet sig jevnt. Et nyt norsk Sjøforsikringsselskab er kommet til, nemlig Aktieselskabet «Norske Lloyd», som stiftedes i 1905 med en Grundkapital af 1 Mill. Kroner.

Livs forsikringen har vistnok nogen Fremgang at opvise; men den har kostet Selskaberne usædvanlige Anstrengelser og Udgifter. Som Følge af de herskende daarlige Tider har Afgangen været særlig stor.

Ulykkes forsikringen har som Følge af utilstrækkelige Præmier i længere Tid givet mindre tilfredsstillende Resultater. En Tarifoverenskomst mellem endel norske og udenlandske Selskaber blev vedtaget i 1905.

Om de øvrige Forsikringsgrene er intet særligt at bemærke.

4. Skibsfart.

Hvorledes den i Byen hjemmehørende Handelsflaade har udviklet sig i Femaaret, fremgaar af nedenstaaende fra den officielle Statistik hentede Opgave:

Pr. 31 December.	Dampskibe.		Seilskibe.		Tilsammen.	
	Antal.	Ton netto.	Antal.	Ton netto.	Antal.	Ton netto.
1900.....	173	81 860	142	98 276	315	180 136
1901.....	179	91 404	131	95 744	310	187 148
1902.....	190	100 583	120	86 854	310	187 437
1903.....	201	109 095	94	62 805	295	171 900
1904.....	203	112 873	84	48 789	287	161 662
1905.....	202	112 295	85	49 281	287	161 576

Som heraf vil sees, er vor Bys Flaade i Femaaret gaaet ikke uvæsentlig tilbage saavel i Antal som i Tonnage, en Bevægelse, som imidlertid udelukkende skyldes Seilskibsflaaden. Dennes Tonnage er nemlig i Femaaret gaaet ned til omtrent Halvparten. Derimod har Dampskibstonnagen faaet en Tilvækst af ialt 30 435 Nettoton, svarende til ca. 37 Pct. Den hele Flaades Effektivitet er paa Grund heraf, naar man som sædvanlig sætter 1 Dampskibston lig 3 6 Seilskibston, tiltaget fra 392 972 beregnede Ton ved Femaarets Begyndelse til 453 543 b. T. ved dets Slutning. Fremskridtet kan derfor neppe paa dette Omraade betegnes som tilfredsstillende, selv om man tager tilbørligt Hensyn til Fragtmarkedets uheldige Stilling under Størsteparten af Femaaret.

Hvad angaar Skibsfartens Bevægelse paa Kristiania Havn i Femaaret, skal man i det hele taget henvise til den officielle Statistik samt til de aarlige Børsberetninger. Den samlede ved Byens Toldsted ind- og udklarerede Tonnage i inden- og udenlandsk Fart viser en langsomt fremadskridende Bevægelse. De i forrige Periode paagaende Arbejder for at skaffe Trafiken bedre Bryggeplads er fortsatte ogsaa i sidste Femaar; herom henvises nærmere til Havneingeniørvæsenets under Afsnit 5 indtagne Beretning.

Fragtmarkedet

har i Femaaret havt en for Rederne meget ugunstig Stilling. Allerede ved Udgangen af Aaret 1900 var den forholdsvis langvarige gunstige Skibsfartskonjunktur stærkt paa Retur, og i de tre følgende Aar sank Fragtraterne efterhaanden ned til et Lavmaal, som bragte adskillige Redere til at lægge sine Skibe op for kortere og længere Tid istedetfor at lade dem seile med Tab. Grunden til disse uheldige Konjunkturer var i første Række den Afslappelse i den hele Verdens Handelsomsætning, som fandt Sted omkring Aarhundredskiftet, hvorved en stor Del af Tonnagen sattes ud af Virksomhed samtidig med, at Værdierne var i stærk Nedgang baade ved Salg af ældre og ved Bygning af nye Skibe. Denne sidste Omstændighed lokkede til en forceret Dampskibsbygning, som atter lagde sig iveien for nogen Bedring i Fragterne. Afslutningen af Krigen i Sydafrika i 1902 formaaede ikke at bringe noget større Liv paa Fragtmarkedet, og ligesaa lidt viste den russisk-japanske Krig sig istand til anderledes end rent momentant og lokalt at drive Fragterne op. Aaret 1904 gik derfor ogsaa ud med yderst slet Udbytte for Flerheden af vore Skibsredere, og heller ikke i Periodens sidste Aar, 1905, var Forholdet væsentlig bedre.

5. Kommunale Forhold.

a) Kommunalhusholdning m. v.

Det sidst forløbne Femaar repræsenterer en Reaktion imod den finansielle Flothed i Aarene 1896—1900, under hvilke Aar Byens ordinære Udgiftsbudget (herunder ikke beregnet Særbudgetterne) steg fra Kr. 7 759 300 i 1896 til Kr. 13 516 600 i 1900. De kommunale Myndigheders Bestræbelser har i Perioden været kraftig rettet mod en Formindskelse i Byens Udgifter; men trods de alvorligste Bestræbelser har det ikke været muligt at undgaa en yderligere Stigning af Udgifterne, — et Forhold, som i første Række skyldes Befolkningens aftagende Skatteevne, som hvert Aar har medført et betydeligt Underskud paa Bykassens Budget. Medens dennes regnskabsførte Udgifter i 1901 udgjorde Kr. 14 651 700 med en Underbalance af Kr. 505 000, var de tilsvarende Tal for 1905 henholdsvis Kr. 15 515 000 og Kr. 1 041 000. Derimod har man været mere Herre over det saakaldte ekstraordinære Budget, hvis Udgifter hvert Aar har været i Nedgang, saa at de fra Kr. 6 370 000 i 1901 er gaaet ned til Kr. 3 428 000 i 1905. I disse Udgifter er ikke medregnet ekstraordinær Amortisation af Laan og heller ikke den i 1905 foretagne Overførelse fra Laanefondet af 2 Mill. Kr. til det kommunale Driftsfond. Nærmere Oplysninger angaaende de kommunale Budgetter er at finde i «Statistisk Aarvog for Kristiania».

Kommunen har i Femaaret optaget et nyt Laan. Det kontraheredes i Henhold til Repræsentantskabets Beslutning af 9 Juli 1903 for ca. 10 Mill. Kroner og lyder paa $3\frac{1}{2}$ ‰, medens den effektive Rente bliver 4.03 ‰. Nærmere herom i den kommunale Forvaltningsberetning for 1903, Side 8.

Kommunens samlede Obligationsgjæld, som ved Periodens Begyndelse udgjorde 52.7 Mill. og 3 Aar senere var oppe i 58.9 Mill., androg pr. 31 Decbr. 1905 til 54.2 Mill. Kr.

Til forskellige kommunale Foretagender er i Aarene 1901—1905 anvendt af Laanemidler ialt Kr. 18 084 500 (mod Kr. 24 416 900 i det foregaaende Femaar), heri medregnet de ovennævnte til Driftsfondet overførte 2 Mill. Kr. Medens der i Aarene 1896—1900 foretoges Indkjøb af forskellige Eiendomme for over 9 Millioner Kroner, andrager det i sidste Periode til samme Formaal anvendte Beløb kun til ca. 780 000 Kr., hvoraf ca. 400 000 Kr. vedkommer Udbetaling for den ved Repræsentantskabsbeslutning af 22 September 1898 indkjøbte Eiendom Raadhusgaden 19 (det gamle Garnisonssygehus) og følgelig egentlig vedkommer det foregaaende Femaar. Paa den anden Side er der i sidste Tidsrum anvendt adskilligt mere til Bygning af Kirker, Skoler, Syge- og Fattighuse, Vandforsyningen, Bryggeanlæg m. v. end i det foregaaende Femaar. Herom henvises nærmere til den kommunale statistiske Aarbog.

Den udlignede Næringsskat tilligemed den ved samme Udligning antagne Formue og Indtægt har udgjort:

A a r .	Antal Skatydere.	Næringsskat.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.
		1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
1901.....	63 642	6 441	406 131	100 693	46 344
1902.....	66 434	6 703	379 400	100 091	43 509
1903.....	69 584	6 619	371 176	102 659	43 908
1904.....	68 863	6 545	352 068	98 284	41 252
1905.....	68 692	6 505	345 855	95 216	40 073

Den aarlige Procentforhøielse har udgjort:

A a r .	Antal Skatydere.	Næringsskat.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.
	Pet.	Pet.	Pet.	Pet.	Pet.
1900—1901.....	+ 6.70	+ 18.86	÷ 3.85	÷ 0.24	÷ 0.86
1901—1902.....	+ 4.39	+ 4.07	÷ 6.58	÷ 0.60	÷ 6.12
1902—1903.....	+ 4.74	÷ 1.25	÷ 2.17	+ 2.57	+ 0.92
1903—1904.....	÷ 1.04	÷ 1.12	÷ 5.15	÷ 4.26	÷ 6.05
1904—1905.....	÷ 0.25	÷ 0.61	÷ 1.76	÷ 3.12	÷ 2.86

Der udlignedes Skat paa Indtægten efter følgende Forholdstal: i 1901 Kr. 11.78 pr. 100 Kr. skatbar Indtægt, i 1902 Kr. 13.20, i 1903 Kr. 12.88, i 1904 Kr. 14.08 og i 1905 Kr. 14.34.

Den i Femaaret udlignede Eiendomsskat samt Antallet af de skattepligtige Eiendomme m. v. sees af hosstaaende Tabel:

A a r .	Udlignet Skat paa			Antal skattepligtige Eiendomme.	Takstværdi af		
	ubebygget Grund.	bebygget Grund.	faste Eiendomme ialt.		ubebygget Grund.	bebygget Grund.	Grund ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	177 764	3 358 248	6 440 508	8 646	59 255	481 892	541 147
1902.....	194 527	3 304 124	6 702 543	8 730	57 214	493 587	550 801
1903.....	188 585	3 231 304	6 618 763	8 741	55 466	502 928	558 394
1904.....	184 713	3 177 036	6 544 872	8 764	54 328	511 508	565 836
1905.....	181 181	3 172 419	6 504 905	8 776	53 288	515 731	569 019

Ialt udlignedes i 1901 i Byskat Kr. 9 798 756 mod Kr. 9 677 324 i 1905.

Angaaende Antallet af thinglæste og aflæste Panteheftelser, Tvangsauktioner, Eksekutioner, Udpantninger m. v. henvises til de respektive Tabeller i den kommunale statistiske Aarvog.

b) Politiets

Organisation har i Femaaret 1901—1905 ikke undergaaet nogen væsentlige Forandringer, naar undtages, at Styrken er bleven endel reduceret.

Embedsetaten, som i 1901, 1902 og 1903 bestod af: Politimester, Politinspektør, Chef for Opdagelsespolitiet, Politiajutant og 14 Politifuldmægtige, blev i 1904 formindsket med 2 Politifuldmægtige.

Den underordnede Styrke, som i 1901, 1902 og 1903 udgjorde 516 Mand, blev i 1904 reduceret til 486 og i 1905 til 476 Mand.

I 1901 oprettedes St. Hanshaugens Politistation med leiet Lokale i Schwensens Gade Nr. 10. Fra 1ste April 1904 nedlagdes Kampens Politistation og Kampens Politidistrikt henlagdes til Vaalerengens.

I Femaaret blev det ridende Politis Heste formindsket med 6.

Kontorpersonalet er i Femaaret steget fra 17 til 19 Kontorister foruden Politisekretæren.

Kommunens samlede Udgifter til Politiet udgjorde:

i 1901.....	Kr. 850 413
- 1902.....	- 862 928
- 1903.....	- 884 682
- 1904.....	- 833 487
- 1905.....	- 824 327

Hertil maa for Aaret 1901 lægges Dyrtidstillæg til Politiets Funktionærer, stort Kr. 31 226.

Statskassens Bidrag til Politiudgifterne har som tidligere udgjort Kr. 20 000, hvorhos Embedslønningerne for den væsentligste Del har været udredet af denne.

Vedkommende Politiets Virksomhed kan for Femaaret 1901—1905 henvises til Politikammerets udførlige Aarsberetninger.

Her skal alene hidsættes 2 Tabeller: Nr. 1 vedkommende Ordenspolitiet, Nr. 2 vedkommende Opdagelsespolitiets Virksomhed. For Sammenligningens Skyld er sidste Aar af forrige Femaar medtaget.

I. Tabel over Antallet af Anmeldelser for Politiforseelser, af de i Anledning saadanne Forseelser for Politiet vedtagne eller i Politisager ilagte Straffebøder samt af offentlige Politisager vedkommende Kristiania By.

Aar.	Antal Anmeldelser for Politiforseelser.	Antal Straffebøder.	Antal offentlige Politisager.
1900	35 049	23 322	688
1901	30 958	19 988	626
1902	26 656	17 390	620
1903	26 632	16 967	542
1904	23 707	14 658	448
1905	18 820	10 535	329

II. Tabel over Antallet af Anmeldelser m. v. ved Opdagelsespolitiet i Kristiania i Aarene 1900—1905:

	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
1. Anmeldte Forbrydelser begaaede her	9 014	8 349	7 411	7 280	6 855	7 261
2. Heraf opdagede	5 625	5 006	4 838	4 649	4 273	4 339
3. Forbrydelser begaaede udenfor Kristiania	963	1 027	941	1 196	1 118	1 069
4. Arrestanternes Antal	1 395	1 315	1 201	1 130	1 026	953
5. Brandanmeldelser	365	303	289	279	280	326
6. Anmeldelser om Forulykkede	162	103	116	44	47	57
7. Anmeldelser om savnede Personer ..	248	262	236	264	240	275
8. Anmeldelser om tabte Sager	831	830	691	611	589	586

c) Brand- og Ingeniørvæsen.

Da Stadsingeniør Andersen fra 1 Juli 1905 fratraadte sin kombinerede Stilling som Stadsingeniør og Branddirektør efter at have fungeret i disse siden

1863, besluttede Kommunestyret i Paavente af en Omordning af Byens tekniske Administration indtil videre at holde de nævnte Stillinger ubesat, idet Brandchefen konstitueredes som Branddirektør og den ældste Overingeniør paalagdes at udføre Stadsingeniørens Forretninger.

Angaaende Brandvæsenets Udvikling i Femaaret skal man meddele følgende:

Underbrandmestrenes Antal blev fra April 1902 forøget med en Stationsmester for den nyoprettede Brandstation ved St. Hanshaugen. Underbrandmestrenes Antal er nu 10 Mand. Formændenes Antal forøgedes i samme Anledning med 3 Mand. Denne Klasse tæller nu 30 Mand. Det samlede Antal Brandkonstabler er uforandret 94 Mand. Brandkorpsets samlede Styrke er ved Udløbet af 1905: Brandchef, Assistent, Overbrandmester, 10 Underbrandmestre, 30 Formænd, 94 Brandkonstabler, 1 Staldkarl, 1 Værksmester og 2 Maskinister. Hesteantallet er uforandret 26, hvoraf 8 staar ved Hovedstationen, Resten ved Bistationerne. Som Følge af den i sidst afgivne Femaarsberetning omtalte, af Brandforsikrings-Indretningen stillede Fordring, at forstærke Brandkorpset, opnævntes i November Maaned 1900 en Komité til at udarbejde en Plan for Brandvæsenets fremtidige Ordning og Udvidelse. Resultatet af Komitéens Overvejelser fremlagdes i Slutningen af 1901, trykt som komm. Dok., Sag No. 65 — 1902. I alt væsentligt i Overensstemmelse med Brandchefens Forslag anbefalede Komitéen, istedetfor at forøge Brandkorpset, Forandring af Vagtordningen, saaledes at to Vagtafløsninger paa 9 Formænd og 28 Brandkonstabler til enhver Tid skulde holdes fast ved Stationerne, medens den tiloversværende Trediedel af Mandskabsstyrken (3die Afløsning) gaves fri. I det man binder to Vagtafløsninger af ovennævnte Styrke til Stationen, opnaaes den Fordel, at man straks kan rykke ud med mere Mandskab fra hver Station og tillige have nogen hjemme i Reserve, hvilket før, med de svage enkelte Vagtafløsninger, paa visse Tider af Døgnet viste sig ugjærligt. Da der imidlertid med denne nye Vagttjeneste vilde trænges mere Plads for Vagt og til Arbejdsrum, foreslog Komitéen endvidere Ombygning og Udvidelse af Brandstationerne samt nye Bygninger for de Stationer, hvor man leiede Lokale.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om den fremtidige Ordning af Brandvæsenet opnævntes ved Formandskabets Beslutning af 23 Januar 1901 en Komité til at overveie en eventuel Oprettelse af en egen Brandkasse for Kristiania. Komitéen, hvis Betænkning ligger trykt som komm. Dok. No. 40 — 1902, kom til det Resultat, at Spørgsmaalet burde henstaa, indtil man ser, om den almindelige Brandforsikrings-Indretning vil træffe nogen Foranstaltning til Præmieforhøielse for Kristiania, samt hvorvidt Indretningen vil optage Løsøre-forsikring og i saa Fald til hvilke Satser.

Materiel. Til en Dampsprøite, indkjøbt 1880, anskaffedes Aar 1901 en ny Kjedel. Samtlige Brandstationer er forsynede med Cykler. Efter Initiativ af Brandforsikrings-Indretningen ombyttedes i 1905 Kuplingsystemet for Slanger. Ligesom til de øvrige Kommuner Brandvæsen leverede Indretningen for sin

Regning de af en Komité valgte «Norkuplinger», — for Kristiania 385 Par, samt bekostede den deraf flydende Forandring af Brandstændere og Straalerør. For yderligere at kunne supplere Beholdningen af nye Kuplinger fik man af Magistraten Fuldmagt til at bruge Kr. 1 000 af det til Indkjøb af Slinger for 1905 bevilgede Beløb. Siden Vaaren 1905 har man ved samtlige Brandstationer med Undtagelse af Vaalerengen, hvor Pladsen er for liden, uden særskilte Udgifter forbedret Sæletøiet ved Reservevegnene, saaledes, at de overalt staaer færdige til øieblikkelig Udrykning til et eventuelt Brandsted Nr. 2 i Distriktet. En meget væsentlig Forøgelse af Vandværkets Effekt er opnaaet ved de store Arbeider, som udførtes 1901—1904, for en samlet Bekostning af Kr. 868 300. Særlig maa fremhæves Anlæggene af Vandreservoir ved Furulund og paa Ekeberghøiden samt Anlæg af en 18" Hovedledning ved Maridalsveien gennem Fredensborgveien til Theatergaden ved Krydset af Akersgaden med Forgreninger. Desuden flere andre nye Ledninger og større Omlægninger (kfr. Komm. Sag, No. 117 for 1900, Side 30). Brandkummenes Antal, der ved Udgangen af 1900 var 1 794, er nu 2 050. Paa Brandvæsenets Øvelsesplads er i det sidste Aar forsøgsvis opsat overjordiske Hydranter til Øvelse. Af saadanne Hydranter er anvendt en ved Frogner Hovedgaard og en ved Lilleborgs Fabriker, et System, som man uden Tvil lidt efter lidt bør søge at komme over til.

Brandstationerne. Hovedstationen. Oktober 1900 reistes der Spørgsmaal om at mageskifte Børshaven med Bazar- og Brandvagttoften for der at opføre tidsmæssig Børsbygning og fordi Anlægget af Havnebanen vilde kræve Disposition af Børshaven (Komm. Dok. Sag. No. 102 — 1901). Forinden nogen saadan Ordning kunde træffes, maatte der sørges for Brandstationen. Som Sted for en ny Station tænkte man sig den af Byen erhvervede Eiendom, Raadhusgaden 19. Forslag til Bygning af Brandstation paa dette Sted blev indleveret af Stadsarkitekten i Januar 1902. Da imidlertid nævnte Mageskifte ikke kom istand, og efterat Brandforsikrings-Indretningen havde erklæret ikke at kunne gaa med paa et Placement af Hovedbrandstationen saavidt langt fra det mest værdifulde Forretningsstrøg, blev Planen forladt.

Efter et af Brandchefen 1903 afgivet Forslag, udarbejdede derfor Stadsarkitekten Plan og Overslag til Udvidelse og Ombygning af den gamle Station, idet endel Bazarboder tillagdes denne; og Magistrat og Formandskab foreslog bevilget paa Bykassens ekstraordinære Budget Kr. 46 000. Bevilgningen vedtoges mod 5 Stemmer i Repræsentantskabsmøde 15de September 1904. Ombygningen paabegyndtes derpaa 31 Oktober næsteften, men kunde ikke være fuldført før i Slutningen af August 1905, fordi Brandvæsenet den hele Tid maatte have Adgang til at bruge Stationen, hvilket selvfølgelig sinkede Arbeidet i høi Grad.

Af Forandringer vedkommende Bistationerne kan mærkes følgende: September 1902 fraflyttede Politiet Grønlands Stationsbygning, som det hidtil havde brugt sammen med Brandvæsenet. I Repræsentantmøde 3 December 1902 afsattes paa det ekstraordinære Budget, efter et af Stadsarkitekten udarbejdet

Forslag, Kr. 13 300 til Ombygning af Stationen. Nogen saadan er dog hidtil ikke sat i Værk.

Paa den for Hægdahaugens Station indkøbte Tomt, Bogstadveien 39 (Beslutning af Repræsentantskabet i Møde 23 September 1897), er der endnu ikke som forudsat opført nogen Brandstation, hvorimod den paa Eiendommen liggende Bygning er taget i Brug som Politistation.

Ifølge Beslutning i Repræsentantskabsmøde 29 August 1899 indkøbtes for Opførelse af en Brandstation for Vaalerengen, som nu bor tilleie, en Del af Tomten Nr. 60 Strømsveien, men nogen Bygning er endnu ikke paabegyndt. Fra en Brandstation beliggende paa dette Sted vilde Udrykning kunne ske med ligestor Hurtighed saavel til Vaalerengens som til Kampens Kreds.

Sagenes Station. For Sagenes Station fremlagde Stadsarkitekten Sommeren 1900 flere forskjellige Forslag til Bygning, beliggende paa Kirketomten ved Sagene, men nogen Beslutning herom er endnu ikke truffet af den bevillende Myndighed.

Øvelsesplads. Ved Gasværkets Udvidelse under Bygning af ny Gasbeholder blev det nødvendigt for Værket at faa Raadighed over den Plads paa Ankerløkken, hvor Brandvæsenet siden 1878 havde havt sin Øvelsesplads. Efter forskjellige Overveielser bevilgedes i Formandskabets Møde 6 April 1904 Kr. 7 000 for at indrette en Tomt ved Hammersborg til Øvelsesplads.

Brand- og Polititelegraf. Efterat Vaalerengens Station i 1905 blev forsynet med et Morseapparat, hvortil samtlige i dette Distrikt værende Signalapparater blev ledet, har nu alle Brandstationer sit eget Signalsystem.

Ved Hovedstationens Ombygning sidste Aar blev samtlige denne Stations Signalapparater omordnede og Monteringen fornyet i sin Helhed. Et Kontroluhr, som før har staaet i Forbindelse med Taarnvagten, indtil denne sløifedes i Oktober 1901, er indskudt paa Signaltelegrafen, saaledes at Tidssignal kan observeres samtidig med indløbne Brandsignaler. Ved Udløbet af 1905 var der opsat 180 Signalapparater, hvoraf 53 for privat Regning. Tilvæksten siden 1900 er saaledes 32, hvoraf de 20 er anskaffede af Brandvæsenet, Resten af Private. For Universitetet opsattes paa Forlangende af det interesserede Brandforsikrings-selskab et Centralapparat med direkte Forbindelse til Brandstationen, medens man fra 10 mindre Meldeapparater kan udløse Centralapparater anbragt for de forskjellige videnskabelige Samlinger i Midtbygningen. Nyt Centralbord anskaffedes 1901 for Politiets Telefonanlæg.

Reservekorpsset har i de fem sidste Aar ikke været indkaldt til anden Tjeneste end de foreskrevne aarlige Øvelser samt ved Prøvealarmering. Efterat der er aabnet Branddirektøren Adgang til at erholde Assistance i større Brandtilfælde ved Henvendelse til de i Byen værende garnisonerede Afdelinger, har disses Mandskaber siden Oktober 1903 været indkaldte til Øvelse med Brandvæsenets Slukningsmateriel hver Høst.

Præmie- og Understøttelsesfondet. Ved Oprettelse af en kommunal Pensionskasse inddrogtes Aar 1901 det siden 1878 af Bykassen ydede Tilskud til Understøttelsesfondet. Samtidig overtog den kommunale Pensionskasse endel Enke- og andre Pensioner mod til Gjengjæld at faa indbetalt af Fondet Kapitalværdien af Bykassens Tilskud, der med forholdsvis Fradrag af de samlede Udgifter siden 1878 beregnedes til Kr. 17 000, med forfaldne Renter til Kr. 17 637.50. Fondets Formue blev derved i tilsvarende Grad formindsket og var ved Udgangen af 1905 Kr. 45 811.37 mod Kr. 56 245.02 i 1900. I 1905 udbetaltes som Understøttelse til Enker og forhenværende Brandmænd Kr. 1493.33. Efterat faste Pensionsvedtægter er gjort gjældende, vil Understøttelsesfondets væsentlige Opgave være at supplere den kommunale Pension, hvor denne paa Grund af Afgang inden opnaaet Aldersgrænse reduceres eller hvor der er særlig Trang eller andre Omstændigheder tilstede, som f. Eks. Ulykkestilfælde.

Redningsvæsen. Transportable Redningsstiger er nu stationeret ved Hovedstationen, Grünerløkken, Hægdehaugen og Solli. For Hovedstationen blev 1904 foreslaaet en 23 à 25 m. høi Stige, men Bevilgning til saadan er ikke opnaaet.

Ved Udgangen af 1905 havde Underbrandmestrene antegnet 7 230 Eiendoms-Matr.No., der er forsynede med Brandredskaber. For disse Bygninger var der ialt anskaffet 7 467 Stiger til en samlet Værdi af ca. Kr. 247 000, det aarlige Vedligehold af Stigerne kan efter de i sidstforløbne fem Aar førte Opgaver regnes gennemsnitlig til Kr. 9 000 pr. Aar.

Af ovenanførte 7 230 Matr.No. kom 3 969 ind under Lov af 8 Juni 1895. I disse Bygninger var ved Udgangen af 1905 opsat 20 135 Redningstouge, der aarlig tilsees af Brandvæsenet.

Forulykkede ved Indebrænding eller som Følge af Brandsaar var i Kristiania:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Mænd	1	-	4	1	1
Kvinder	2	1	8	-	-
Børn	1	1	1	-	-
Sum	4	2	13	1	1
Antal Brande direkte meldt Brandvæsenet	280	276	268	242	252
Brandlidte Bygninger	121	132	118	128	106

Om Ingeniørvæsenet forøvrigt meddeles følgende:

Byens Vandforsyning foregaar gjennem to særskilte, Kommunen tilhørende Vandværker, nemlig Maridals-Vandværket og Sognsvand-Værket, hvorhos der desuden findes et mindre privat Vandværk, kaldet Frøensvandledningen. De to Byen tilhørende Vandværker er i økonomisk Henseende slaaede sammen, hvorfor ogsaa deres Rørnet, der gjensidig supplerer hinanden, er behandlet underet.

Vandværkernes Rørnet er jevnlig blevet udvidet, eftersom den tiltagende Bebyggelse har krævet det. Rørnettet, som ved Begyndelsen af Femaaret var 187 766 l. m. og forsynede 85 Stkr. offentlige Vandposter og Fontæner samt 6 978 Eiendomme, havde ved Femaarets Slutning en Længde af 205 912 l. m. og forsynede 88 Stkr. offentlige Vandposter og Fontæner samt 7 210 Eiendomme.

Vandforbruget, der er bestemt ved Vandmaalere anbragte paa de to Hovedledninger fra Maridalsvandet og for Sognsvand-Ledningens Vedkommende dels ved Maalinger over et Overløb i Indtaget paa Gaustad, samt dels ved en Vandmaaler paa den 229 mm. Høitryksledning til Kirkeveien, har været i:

A a r .	Maridalsvandværket.	Sognsvandværket.	Tilsammen.
1901	9 741 100 m ³	1 792 368 m ³	11 533 468 m ³
1902	10 055 200 -	1 697 136 -	11 752 336 -
1903	9 855 900 -	1 768 335 -	11 624 235 -
1904	9 736 800 -	1 748 088 -	11 484 888 -
1905	9 970 700 -	1 372 604 -	11 343 304 -

Af større Vandledninger, der er udført i Femaaret, kan mærkes:

Anlæg af en 3416.7 m. lang 457 mm. Hovedledning fra Indtagshuset paa Heftyløkken ned til Kongsberggaden, gjennem denne Gade, Riflegaden, Gjøvikgaden, Trasopgaden, Maridalsveien, Fredensborgveien, Schandorffsgade og Akersgaden til Theatergaden. I Forbindelse med denne Ledning er der bygget to nye Indtagskumme à 14.5 m² paa Heftyløkken. Til hver af disse er der fra den sidst indlagte 457 mm. Tilførselsledning fra Maridalsvandet ført en 305 mm. Afstikker, der hver er forsynet med en 250 mm. Maaler samt en 229 mm. Reguleringsventil med tilhørende Balance og Flottør.

Den ældre 102 mm. Ledning fra Krydset af Akersgaden og Theatergaden, gjennem denne Gade, Kristian Augusts Gade og St. Olavs Gade til Holbergs Gade er i en Længde af 755.15 m. omlagt med 381 mm. Rør. Videre er i en Længde af 419.3 m. anlagt en 381 mm. Ledning herfra og opover Wergelandsveien, gjennem Slotsparken til Kum i Parkveien ret ud for Portnerstuen.

Anlæg af Høidereservoir paa Furulund for Sognsvandværket. Reservoiret har en rektangulær Form med indvendige Sider 33 og 42 m. og en Dybde af 6 m. Det rummer ca. 8 300 m³.

Anlæg af en 31.9 m. lang 229 mm. Ledning fra Kum i Sognsveien ret udenfor Reservoiret paa Furulund og ind til dette.

Anlæg af en 464.5 m. lang 305 mm. Ledning fra Reservoiret paa Furulund langs Ullevolds Allé til Sognsveien og i denne frem til Krydset af Kirkeveien.

Anlæg af Høidereservoir paa Ekeberg. Det har en indvendig Længde af 21 m., Bredde 12.5 m. og Dybde 6 m. og rummer i fyldt Tilstand ca. 1 550 m³. Det er beliggende ret op for Oppegaardsgaden paa Sydsiden af Vei til Lille Ekeberg. Som Tilløb til Reservoiret er anlagt en 1 295.55 m. lang 178 mm. Ledning fra Krydset af Orknøgaden og Fridtjovs Gade, i Orknøgadens Forlængelse frem til Hovedbanen, under denne, over No. 60 og 64 Enebakveien, i Enebakveien, under Loelven paa Østsiden af Kværner Bro, i Veien gennem Kværner Brag paa Sydsiden af Loelven, over Munkegaden, gjennem den derværende Vei op til Ryenbergveien, i denne og Udsigten til Kum udenfor No. 28 Udsigten samt derfra op til Reservoirtunnelen.

Omlægning af den ældre 127 mm. Ledning med 305 mm. Rør i en Længde af 137 m. i den nordre Del af Sagveien fra 457 mm. Ledningen i Maridalsveien til den ældre 305 mm. Ledning i Sagveien, hvorfra den er forlænget med Rør af samme Dimension i en Længde af 594.2 m. over Beierbroen, gennem Biermanns Gade og Dæleneggaden til Fagerheimsgaden, hvorfra den ældre 152 mm. Ledning i Dæleneggaden er omlagt med 305 mm. Rør frem til Kjøbenhavngaden i en Længde af 115.6 m.

Anlæg af en 2 592.6 m. lang 381 mm. Høitryksledning fra den ældre 457 mm. Ledning til Heftyeløkken under Akerselven, gennem Treschows Gade, Hans Hauges Gade, Falsens Gade, Thorshauggaden, Christies Gade og Dæleneggaden til Trondhjemsveien.

Anlæg af en 272.8 m. lang 229 mm. Høitryksledning i Hegermanns Gade fra Sandakerveien til Falsens Gade.

Anlæg af en 479.4 m. lang 305 mm. Ledning i Bjerregaardsgade fra Uelands Gade til Bjergstien.

Anlæg af en 404.9 m. lang 229 mm. Ledning i Dæleneggaden fra Stockholmsgaden til Trondhjemsveien.

Anlæg af en 455.2 m. lang 229 mm. Ledning fra Kum i Krydset af Schweigaardsgade og St. Halvardsgade under Hovedjernbanen ned til Veien til Svendengens Teglværk, over Svendengen og Loelven til Kum i Konows Gade.

Desuden et større Antal mindre Anlæg og Omlægninger paa forskjellige Kanter af Byen.

Frøensvandledningens Rørnet har i Femaaret ikke undergaaet nogen Forandring; Længden af samme er 4 500 m., hvoraf 714 m. er lagt af 152 mm. Rør og Resten 3 786 m. af 127 mm. Rør.

Dets Vandindtag er som før beliggende i Frognerelven ovenfor Stampen og er forsynet med mekanisk Sandfilter efter amerikansk (Jewell's) System.

Kloaknettet, der ved Femaarets Begyndelse udgjorde i Længde 159 934 l. m., hvoraf 137 986 m. Rørkloaker, 20 449 m. Murkloaker og 1 499 m. Betonkloaker, havde ved dets Slutning en Længde af 170 505 l. m., hvoraf 146 322 m. er Rørkloaker, 20 931 m. Murkloaker og 3 252 m. Betonkloaker.

Af større Mur- og Betonkloaker er i Femaaret udført:

Anlæg af en 367.27 m. lang, indvendig 2.15 bred og høi Betonkloak i Munkebækken — Hovindbækken — som Fortsættelse af den i 1900 anlagte Kloak til den under Hede-markens Gade anlagte Kloak, videre fra denne og nordover samt fra den ældre Kloak ved Aktieolbryggeriet til ældre Kloak under Aakebergveien.

Anlæg af en 125.3 m. lang, indvendig 1.3 m. bred og høi Betonkloak i Thorshaugbækken fra den ældre Overhøvling ved Dæleneggaden og nordover.

Anlæg af en 253.4 m. lang, 1.10 m. \times 0.73 m. egformet Murstenskloak i Akersbækken fra den ældre Kloak ved Kjerschows Gade til den tømurede Kloak ved Thurmanns Gade.

Anlæg af en 63.2 m. lang, indvendig 1.3 m. bred og høi Betonkloak i Thorshaugbækken fra den ældre Kloak ved Sydsiden af Akersgaden og nordover.

Anlæg af en 200.0 m. lang, indvendig 1.5×1.0 m. tømuret Granitkloak i Akersbækken fra den ældre Overhvelvning nordenfor Waldemar Thranes Gade til søndre Side af Claus Riis's Gade.

Anlæg af en 92 m. lang 1.0×0.61 m. Betonkloak med lodrette Vægge og cirkelformet Bund samt overdækket med Granitheller, paa Loengen fra den paa Grund af Jernbanens Arbeider anlagte 533 mm. Kloak til henimod Loelven.

Anlæg af en 750 m. lang 0.63×0.94 m. egformet Betonrørkloak fra Frognerelven til den fra Vestre Gravlund førende 457 mm. Afløbskloak.

Anlæg af en 356 m. lang 0.63×0.94 m. egformet Betonrørkloak i Bækken tværs over Vestre Gravlund til henimod Sørkedalsveien.

Følgende Gader er oparbejdede:

1901.

Munkegaden mellem Oslo Gade og Schweigaards Gade,	
Krydset af Sandakerveien og Thorshauggaden,	
Hægdehaugsveien udenfor Nr. 35 b (oparbejdet Fortoug),	
Hedemarkens Gade	mellem Normanns Gade og Strømsveien.
Nittedalsgaden	- Normanns Gade og Norderhovsgaden.
Arendalsgaden	- Sandakerveien og Grimstadgaden med Bro over Akerselven ved Bentse Brug.
Treschows Gade	- Brochmanns Gade og Treschows Bro.
Kjølberggaden	fra Aakebergveien langs Nr. 59 Aakebergveien.
Thereses Gade	mellem Stensgaden og Ullevoldsveien.
Grimstadgaden	- Mogaden og Bjølsengaden.
Kongsvingergaden	- Grimstadgaden og Maridalsveien.
Ullevoldsveien	- St. Olafs Gade og Colletts Gade.
Sofienberggaden	- Rathkes Gade og Trondhjemsveien. (Asfalteret Fortoug.)
Grimstadgaden	} udenfor Sagenes Arbeiderbolig (Anlæg af Fortoug).
Arendalsgaden	
Dannevigsvæien	
Vogts Gade	mellem Thorshauggaden og Hans Hauges Gade.
Strømsveien	- Enebakveien og Etterstadgaden. (Asfalteret Fortoug.)

1902.

Drammensveien	mellem Nobéls Gade og Bygrønsen.
Drammensveien	- Parkveien og Observatoriegaden.
Bækkegaden	- Nordbygaden og Grønland.
Helgesens Gade	- Rathkes Gade og Trondhjemsveien. (Asfalteret Fortoug.)
Hægdehaugsveien	- Josefines Gade og Parkveien. (Asfalteret Fortoug.)
Orknøgaden	- Islands Gade og Færøgaden.
Elverumsgaden	- Hedemarkens Gade og Kampens Gade.
Sverdrups Gade	- Herslebs Gade og Trondhjemsveien.
Frydenlunds Gade	- Dalsbergstien og Benneches Gade.
Nils Juels Gade	- Bygdø Allée og Gyldenløves Gade.
Jens Bjelkes Gade	- Rathkes Gade og Trondhjemsveien.
Kirkegaardsgaden	- « - - -
Herslebs Gade	udenfor Nr. 32, 34 og 36 Herslebs Gade.
Grefsenveien	mellem Hans Hauges Gade og Bygrønsen.
Bernt Ankers Gade	- Storgaden og Calmeyergaden.
Søndre Gade	- Markveien og Thv. Meyers Gade.
Theatergaden	- Akersgaden og Østgrønsen af Nr. 10 Theatergaden.

1903.

Arups Gade	mellem Egedes Gade og Oslo Gade.
Bogstadveien	- Sporveisgaden og Underhaugsveien.
Conradis Gade	- Trondhjemsveien og Rathkes Gade.
Cort Adellers Gade	fra Hansteens Gade til og langs Nr. 14 Cort Adellers Gade.
Oscars Gade	- Colbjørnsens Gade til Nr. 70 Oscars Gade.
Hesselbergs Gade	mellem Toftes Gade og Falsens Gade.
Klostergaden	- Arups Gade og St. Halvards Gade.
Kristian IV Gade	- Rosenkrantzgaden og Universitetsgaden.

1904.

Skolegaden	mellem Bakkegaden og Skolestrædet.
Skovveien	- Frognerveien og Colbjørnsens Gade.
Munkedamsveien	- Rusedløkveien og Huitfeldts Gade.
Colbjørnsens Gade	- Skovveien og Incognitogaden.
Professor Dahls Gade	- Kirkeveien og Jacob Aalls Gade.
Deichmanns Gade	- Wilses Gade og Christ Kirkegaard.
Enebakveien	- Smaalensgaden og Nr. 38 Enebakveien.
Elisenbergveien	- Thomas Heftyes Gade og Bygdø Allée.
Apothekergaden	- Akersgaden og Grubbegaden.
Nils Juels Gade	- Gyldenløves Gade og Sydgrænsen af Nr. 66 Nils Juels Gade.
Cort Adellers Gade	- Nr. 14 til samme Gade og Solligaden.

1905.

Hurdalsgaden	mellem Hølandsgaden og Normannsgaden.
Oscars Gade	- Frognerveien og Colbjørnsens Gade.
Rebslagergangen	over Nr. 13 Rødfyldgaden.
Eriks Gade	mellem Øisteins Gade og Jens Bjelkes Gade.
Professor Dahls Gade i Krydset af Fearnleys Gade.	
Enebakveien fra Nr. 38 til Løelven med Udbedring af Bro over Løelven.	
Vognmandsgaden langs Nr. 18, 20 og 22.	

Derhos er endel Gader ombrolagte, idet den ældre Brolægning er helt udskiftet og erstattet med ny.

I nedenstaaende Tabel er opført Udstrækningen af de i Femaaret udførte Nyarbejder og Reparationer ved Vei- og Brolægningsvæsenet.

Der er udført:	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen i Femaaret.
1. Nyarbejder.						
MakadamiseretKjørebane, l.m.	2 355	2 356	558	1 170	608	7 047
Grusede Fortoug, l. m.	4 985	2 593	747	2 475	1 326	12 126
Brolagte og asfalterede Fortoug, l. m.	4 971	3 381	1 058	343	171	9 924
Brolægningsarbejder i Kjørebane og Fortoug, m ²	20 209	12 441	5 646	5 036	4 206	47 538
Asfalteringsarbejder, m ²	9 960	7 686	3 306	1 806	379	23 137

Der er udført:	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen i Femaaret.
2. Reparationsarbejder.						
Kjørebener forsynet med nyt Pukstendække l. m.	11 227	15 421	15 303	15 400	13 088	70 439
Brolægningsarbejder i Kjørebener og Fortoug m ²	25 050	34 978	37 949	36 834	27 412	162 223
Asfalteringsarbejder m ²	759	1 367	2 709	2 067	2 111	9 013

Ved Udgangen af 1905 var Udstrækningen af de offentlige Pladse, Kjørebener og Fortouge inden Kristiania By følgende:

	Pladse, m ² .	Kjørebener, l. m.	Fortouge, l. m.
der er forsynet med Makadamisering	9 561	109 337	-
- - - - Grusning	-	-	110 558
- - - - Brolægning	52 155	29 165	64 912
- - - - Asfalt	-	-	38 638
Altsaa Udstrækning af de nævnte Pladse, Kjørebener og Fortouge ved Udgangen af 1905.....	61 716	138 502	214 108

Af foranstaaende Tabeller vil sees, at der ved Udgangen af 1905 forefandtes ca. 109 km. makadamiserede Gader og Veie inden Byens Grænser, og at heraf ca. 70.4 km. eller ca. $\frac{2}{3}$ i Femaaret er blevet forsynet med nyt Veidække.

Af Arbejder udførte ved Beplantningsvæsenet kan mærkes:

Paa St. Hanshaugen er anlagt en Bjørnegrav i den nordre Del af Parken. De øvrige Arbejder har her bestaaet i almindeligt Vedligehold samt Omlægning af endel Spadserveie m. v.

Af Studenterlunden er den vestenfor Fredriks Gades Forlængelse liggende Del planeret og parkmæssig oparbejdet.

Større Udbedringer af Byens Alléplantninger er foretaget i Storthingsgaden, Carl Johans Gade, Fredriks Gade og Drammensveien.

I Stensparken er Parklægning og Beplantning fortsat i de første Aar af Femaarsperioden, ligesaa Anlæg af Veie m. v. paa Kommunens Eiendom i Ekeberg.

Parklægning af Bjølsen Hovedgaard er fortsat med Anlæg af Veie og Udbedring af Beplantningen.

Følgende Anlæg er paabegyndte i de sidste Aar af Femaarsperioden:

Parklægning af Vaalerengens Hovedgaard.

Anlæg af Planteskole paa Kommunens Eiendom Furulund i Vestre Aker.

Parklægning af Uranienborgskoven.

Haven paa Kommunens Eiendom Frogner Hovedgaard er udlagt til Park og Udbedring af Veie og Beplantninger sammesteds samt paa Eiendommen forøvrigt er paabegyndt.

Arealet af de af Beplantningsvæsenet vedligeholdte Anlæg og Pladse udgjorde ved Udgangen af 1905 310 145 m².

Hvad angaar Gadernes Renhold, Vanding m. v. anføres:

Renhold er i den snebare Aarstid udført ved 20—25 Feiemaskiner, 40—50 Heste og ca. 200 Mand I de centrale Bydele har Arbeidet været udført om Natten. Samtlige af Kommunen overtagne Gader og Pladse har, eftersom det har vist sig nødvendigt, været feiet fra 1 til 6 Gange ugentlig.

Vinterarbejderne, der har været drevet med en gennemsnitlig noget større Arbeidsstok og har bestaaet i at holde Kjørebener og Grusfortouge i tilstrækkelig farbar Stand, samt at bortskaffe Is og Sne fra de brolagte og asfalterede Fortouge, hvor denne Pligt paahviler Kommunen som Grundeier. Til Sandstrøning er medgaaet gennemsnitlig 25 000 Hl. Sand pr. Aar.

Gjødselopsamling har Sommer som Vinter været foretaget i de mest trafikerede Gader.

Vanding har været udført med indtil 35 Vogne for to Heste og 3—4 Kjærrer for en Hest. Samtlige overtagne Gader, Veie og Pladse, samt — i den Udstrækning som muligt — private Gader har været vandede. Specielt alle træbrolagte Gader, Torve, Holdepladse for Vognmænd og Strøget Carl Johans Gade—Drammensveien—Storthingsgaden. Torvene, enkelte asfalterede Fortougstrækninger og træbrolagte Kjørebener har, naar det har vist sig nødvendigt, været spylede ved Hjælp af Slanger. Til Gadevandingen har medgaaet gennemsnitlig pr. Aar ca. 167 141 m³ Vand.

Af Inventariesager anskaffet i Femaarsperioden kan mærkes:

1 Dampveivalse, 6 Vandingsvogne, 3 Vandingskjærrer, 14 Feiemaskiner, 17 Haandkjærrer for Gjødselopsamling, 40 Vognkasser af Jern, 35 Snepløge, 3 Græsklippere, 2 Cykler, 1 Patenttalje, 1 Skrivemaskine og 1 Nivelerkikkert.

Angaaende Kristiania Havneingeniørvæsenes Virksomhed i Femaaret bemærkes:

Bispebryggen er med Undtagelse af de østligste 24 m. bleven understøttet ved, at der udenfor Bryggen paa hver Meter er nedrammet en Rad Pæle, hvorpaa en 4.5 m.—5 m. høi Betonmur er støbt op under Bryggemuren.

Akerselven er under Vaterlands Bro bleven uddybet ved, at en Række Pæle, der var nedrammet tværs over Elveløbet mellem Brokarrene, og hvis Overkant blot var 1.5 m. under Nul, er afskaaret til 2 m. under Nul.

En Forstøtningsmur er opført mod Elven foran Kommunens Eiendom paa Opsiden af Hausmanns Bro i Tilslutning til Brokarrene.

Bolværket mellem Hjørnet af Kranbryggen og Slusen er ombygget; bag dette er fyldt med Sten og brolagt.

Den gamle Fiskehavn samt en Del af Nordre Revierhavn er igenfyldt for Lægning af Bryggespor til Vippetangen.

Paa Revierbryggen er opført et 93.2 m. langt og 17.5 m. bredt Vareskur af Bindingsværk med Mur.

Fæstningsbryggens Udstikker, der er bygget paa Pæle i Faskinværk, er foreløbig paa den nordre Side bleven understøttet med en Betonmur sat paa en ny Pælerad ved Bryggens Fod.

Mellem Fæstningsbryggens Udstikker og Udstikker III har der siden 1901 været

arbeidet med Bygning af Udstikker II. Denne er 65 m. bred med en Længde paa Østsiden af 252 m. og paa Vestsiden 141 m. samt for Enden af 85 m. Bryggen antages at kunne blive færdig i 1906. Den er bygget paa en Undervandsmur af Cementblokke; disse er paa den inderste Del paa begge Sider lagt direkte paa en Stenfyldning, der er ført ned til Fjeld, medens den ydre Del hviler paa til Fjeld nedrammede Pæle. Muren er paa hele Vestsiden samt paa den indre ca. 120 m. lange Del af Østsiden ført ned til 7.5 m. Dybde, medens Resten af Østsiden, ca. 130 m. og Endepartiet, er ført ned til 8 m.

Den i 1899 paabegyndte Del af Bryggeanlæggene paa Vippetangen, bestaaende af Udstikker III, Fiskehavn med Molo og Vippetangbryggen, er færdige. Udstikker III har en Bredde af 60 m. med en Kailængde paa Østsiden af 132 m. og paa Vestsiden af 80 m. Den er bygget dels paa Tømmerkister staaende paa Stenfyldning, dels paa Cementmur paa Fjeld med en Vanddybde udenfor af 7.5 m.; paa Vestsiden aftager Dybden fra 7.5 m. til 3 m. inderst i Fiskehavnen Muren langs Fiskehavns indre Side og en Del af Endepartiet mod Nord er støbt direkte paa Fjeld paa en Dybde af 2.5 til 4 m. Bryggen har en Længde af 95 m. og 27 m., hvoraf paa den længste Side er anbragt en 60 m. lang Trap. Moloen, der er 12.2 m. bred og 106.5 m. lang, er i Forbindelse med en Del af Fiskehavns Endeparti bygget paa Tømmerkister staaende paa Stenfyldning med en Vanddybde paa Indsiden af 4 m. og paa Udsiden af 6 m. Vippetangbryggen er ligeledes bygget paa Tømmerkister, men med en Vanddybde af 7.5 m. Paa denne Brygge er opført et 69.2 m. langt og 18 m. bredt Vareskur med ophøiet Gulv. Paa Udstikker III har Bjølsen Valsemølle erholdt Tilladelse til at placere et Kornlosseapparat. Paa Bryggerne er lagt de nødvendige Vand- og Kloakledninger.

Langs Fæstningsstranden er der paa Strækningen mellem militære Badehus og Piperviken ved forskjellige Anledninger foretaget Sprængningsarbejder med Udfyldning udenfor af det udsprængte Material, samtidig som der ogsaa dels ved Anbud dels efter given Tilladelse fra Udgravning af Tomter er leveret en større Masse Grus, Sten, Jord etc. til Opfyldning for den planlagte Forbindelsesbane og Vei.

En Vagtstue for Færgemænd med Skur for Baadinventar er opført ved Skarpsno.

3 Stkr. Forhalingsboier er udlagt, hvoraf to udenfor Vippetangbryggen og en udenfor Revierbryggens søndre Arm; de to, som laa udenfor den midlertidige Brygge paa Vippetangen, er flyttede til Pipervikens Langbrygge.

Havnevæsenets Mudderapparater har i hele Femaarsperioden fortsat med Havns Uddybning, specielt Oslo Havn og Partiet udenfor Paraffinkaien i Piperviken, samt været beskæftiget ved de nye Kaianlæg paa Vippetangen.

Af Anskaffelser kan nævnes en 40 Tons Flydekran og en ny Slæbebaad.

Det i forrige Periode igangsatte kommunale R e n h o l d s v æ r k reoverede i 1901 2 920 Gaarde, hvilket Antal i Løbet af Femaaret steg til 3 540. Allerede før 1901 havde private Renovationselskaber begyndt at henvende sig til Renholdsværkets Kunder med Tilbud om Afslag i Afgiften. Værket optog Konkurrencen og gjorde til Gjengæld Tilbud til de Gaardeiere, der hidtil havde holdt sig til private Selskaber, idet Værket ved Bestemmelse af Afgifterne satte sig ud over Reglementets Takster. Konkurrencen vedvarede gennem hele Femaarsperioden og blev stadig mere tilspidset. Samtidig gik Afgifterne ned: fra gennemsnitlig Kr. 113 pr. Gaard i 1901 til Kr. 70 i 1905. Eller Værkets Kunder blandt Huseierne har, med andre Ord, opnaaet en Lettelse i Renovationsafgift, stor Kr. 152 220, hvilket er kommet vel tilpas i disse for Huseierne særlig vanskelige Tider.

Afgifterne udgør Værkets betydeligste Indtægt, men tiltrods for den store

Reduktion af disse er Værkets Økonomi forbedret i den Grad, at det i Løbet af Perioden har hævet sig op fra et Underskud paa det programmæssige Driftsregnskab for 1900, stort Kr. 40 288.75, til et Overskud for 1905, stort Kr. 21 341.86.

Den i 1897 og 1898 paabegyndte Rekonstruktion og Udvidelse af Gasværket er fortsat og afsluttet i det nu forløbne Femaar, idet bl. a. ogsaa Arbeidet med Opførelsen af den store nye Gasbeholder af 30 000 m³'s Indhold er bragt til Afslutning. Den hele Ombygning af Værket har kostet Kr. 1 624 158, hvoraf i Aarene 1901—1905 Kr. 861 445.

Gasproduktionen har steget fra 8 406 447 m³ i 1900 til 11 207 031 m³ i 1905.

Antal private Konsumenter er steget fra 4 629 ved Udgangen af 1900 til 11 504 ved Udgangen af 1905. I 1903 paabegyndtes Installation af Automatgasmaalere delvis i Forbindelse med helt fri Indlæg i smaa Leiligheder. Ved Udgangen af 1905 var ca. 3 000 Automatmaalere i Brug.

Denne stærke Stigning i Konsumentantallet har dog ikke paa langt nær bevirket en tilsvarende Øgning i det solgte Kvantum Gas, hvilket dels har sin Grund i, at Publikum i disse trykkede Tider gjennemgaaende har sparet mest muligt i sit Forbrug, dels i, at det overveiende Antal af de nye Konsumenter er Smaaforbrugere, der væsentlig benytter Gasen til Kogning.

De til Indtægt for Bykassen som Driftsoverskud tagne Beløb har væsentlig af ovennævnte Grunde været gjennemgaaende smaa. De udgjorde saaledes for 1901 Kr. 34 315, for 1902 Kr. 165 212, for 1903 Kr. 65 225, for 1904 Kr. 71 211 og for 1905 Kr. 24 084.

Det kommunale Elektricitetsværk er i Femaaret udvidet ved Fuldførelse af Hammeranlægget og Anskaffelse af nyt Maskineri i Dampstationen. Ledningsnettet er derimod kun udvidet ved Anlæg af Kabler i Homansbyen. Produktionen af elektrisk Energi er steget fra 3 871 535 Kilowatt-Timer i Aaret 1900 til 7 161 177 i Aaret 1905. Det installerede Antal Normallamper for Belysning er steget fra 42 753 i 1900 til 63 747 i 1905. For teknisk Brug var i Aaret 1900 tilknyttet et Forbrug tilsvarende 20 887 Nl., medens der i Aaret 1905 var tilknyttet Apparater tilsvarende 42 484 Nl.

Anlægskapitalen er steget fra Kr. 4 114 275.98 i 1900 til 5 799 613.05 i 1905. Driftsoverskuddet — efterat Anlægskapitalen er forrentet — udgjorde i 1900 Kr. 292 039.14 og i Aaret 1905 Kr. 432 693.68.

Der har i Femaaret paagaet vidtrækkende Planlægninger af Værkernes Udvidelse til de ydre Bydele. Efterat Kommunen i 1904 afbrød de da paagaende Underhandlinger om Køb af Kykkelsrudanlægget, har Spørgsmaalet om Tilveiebringelse af mere Kraft været underkastet fortsat Bearbejdelse og foreligger der nu Komitéindstilling om Anbringelse af Ledningsnet m. v. i de ydre Bydele i Løbet af 1906.

Kirke- og Begravelsesvæsenet, Skolevæsenet m. v.

I Femaaret 1901—1905 er fuldført to Kirker, Vaalerengens og Fagerborg Kirker.

Vaalerengens Kirke, hvortil Kommunestyret ifølge forrige Beretning havde bevilget Kr. 272 000 og senere, da Beløbet viste sig ikke at strække til, yderligere Kr. 53 000, er opført efter Tegning og under Ledelse af Arkitekt H. Sinding-Larsen og har ca. 900 Siddepladse. Den indviedes 10 Oktober 1902, før hvilken Tid Menigheden havde benyttet Kampens Kirke til Gudstjenester (alternerende med dennes egen Menighed). Til Kirkens Udsmykning med Frescomalerier blev i 1901 af Pellerin fils & Co. skjænket Kr. 10 000, som af Kommunens Bevilgning er forøget med Kr. 4 000. Udførelsen af samme er overdraget Emanuel Vigeland og Arbeidet paabegyndt i 1905.

For Fagerborg Menighed var fra dens Oprettelse i 1898 leiet midlertidig Lokale i Menighedshuset i Sporveisgd. 37. Menighedens nye Kirke er, som omtalt i forrige Beretning, opført paa Kommunens Eiendom Stensparken og er bygget i det væsentlige overensstemmende med Arkitekt H. Schytte-Bergs Projekt, der ved offentlig Konkurrence var belønnet med 1ste Præmie. Den blev indviet den 22 December 1903 og afgiver 860 Siddepladse. Til dens Opførelse er ved Kommunestyrets Beslutninger af 27 Juni 1901, 17 April 1902 og 14 Mai 1903 bevilget ialt Kr. 297 000.

Frogner Menighed, der fra dens Oprettelse har delt Kirke med Uranienborg Menighed, havde i Femaaret endnu ikke faaet sin Kirke. Efter forskellige Forhandlinger havde Kommunestyret under 12 Juni 1902 besluttet, at Kirken skulde opføres paa en allerede i 1894 i dette Øiemed indkjøbt Tomt, Nr. 36 ved Bygdø Allée, og lægges indebygget, saaledes at den paa 3 Sider med Tiden vil blive omsluttet af almindelige Bygninger. Denne Plan foranledigede Forhandlinger mellem Kirkedepartementet og Kommunen om Sikkerhedsforanstaltninger, efter hvis Afslutning der blev aabnet offentlig Konkurrence om Tegninger til Kirken. Første Præmie blev tilkjendt Arkitekt Ivar Næss, hvis Projekt derefter af Kommunestyret under 15 December 1904 er besluttet lagt til Grund for Kirkens Opførelse. Til dette Foretagende er paa de ekstraordinære Budgetter for 1904 og 1905 foreløbig bevilget henholdsvis Kr. 20 000 og Kr. 65 000, hvoraf ved Udgangen af 1905 kun en mindre Del er anvendt. Planering af Tomten blev udført i 1902 af Hensyn til den raadende Arbeidsnød.

Af Forandringer i ældre Kirkebygninger kan mærkes, at der i Henhold til Beslutninger af 17 April 1902 og 14 Mai 1903 bevilgedes henholdsvis Kr. 18 000 og Kr. 15 000 til Varme- og Ventilationsapparater ved Grønlands og Kampens Kirker.

Af større Foranstaltninger forøvrigt bemærkes, at der i Gamle Akers Kirke i 1902 viste sig en større Udvidelse af Sprækker i Skibets Buer og Vægge. Kirkens Fundament maatte udbedres, og Vestgavlen forandres. Ved

Kommunestyrets Beslutning af 19 Marts 1903 bevilgedes hertil Kr. 27 500. Arbeidet blev færdigt Høsten 1903. Som Kirkelokale benyttedes i denne Tid Menighedshuset og Gymnastiklokalet i Bolteløkkens Skole.

Vaaren 1902 viste der sig ogsaa i Johanneskirken Sprækker i Murværket og ved Undersøgelse befandtes Flaaden, hvorpaa Grundmuren hviler, at være tildels opraadnet og nedsunken. Kirken blev derfor i Januar 1903 lukket, og ved Kommunestyrets Beslutning af 1 Oktober 1903 blev der bevilget Kr. 80 000 til Kirkens Reparation. Denne blev færdig Høsten 1904. Under dette Arbeide maatte Slotskapellet benyttes som Kirke.

Til Afhjælpelse af Kirkenøden er der fra 1901 hvert Aar ydet Kristiania Indremission Kr. 1 500 som Bidrag til Leie af Bogstadveien 49 c, hvor Gudstjeneste holdes regelmæssig hver Søndag.

Den i forrige Beretning omhandlede Oparbeidelse af Vestre Gravlund, omfattende et Areal af ca. 64 700 m², blev efter at være paabegyndt i 1899 i det væsentlige fuldført i 1902, saa Gravlunden kunde indvies den 30 September s. A. Den samlede Bevilgning til Oparbeidelsen samt til Hovedkloak mellem Gravlunden og Frognerelven og en foreløbig Nedkjørsel til Gravlunden fra Sørkedalsveien m. m. udgjorde Kr. 206 500, hvorhos der til Opminering af Fjeldgrave blev tilladt anvendt Kr. 33 000, der senere skal refunderes Bykassen, efterhvert som Gravene bortfæstes. Endvidere var der til Opførelse af Gravkapel bevilget Kr. 87 500. Bygningen er opført af Teglsten forblendet med Granit efter Tegning af Arkitekt Alfr. Chr. Dahl.

Til Udvidelse af Nordre Gravlund er der paa de ekstraordinære Budgetter for 1901—1903 bevilget Kr. 60 800, hvorhos et mindre Beløb, Kr. 2 303,84, indkommet ved Salg af Gjetemyrens Udhuse, er tilladt anvendt til en Privetbygning m. v. Det samlede oparbeidede Areal er nu 131 000 m².

Til Arrondering af Gravlundens Østside, hvor Akersbækken tidligere har dannet Grænsen, og til fortsat Overhvelvning af denne Bæk paa ca. 80 m.s Længde blev paa Budgettet for 1902 bevilget henholdsvis Kr. 27 500 og Kr. 4 560.

Ogsaa Østre Gravlund, der anlagdes i 1894—1895, har i Femaaret undergaaet en større Udvidelse, idet der for en samlet Bevilgning af Kr. 67 000, givet paa de ekstraordinære Budgetter for 1902—1905, er oparbeidet 22 nye Gravkvarterer m. v. Det samlede oparbeidede Areal udgjør nu 84 600 m².

For at hindre generende Bebyggelse ved Oslo Gravlund indkjøbtes ved Beslutning af 10 Oktober 1901 Nr. 1 og 3 Alnagaden for Kr. 8 000 + Omkostninger.

Paa det ekstraordinære Budget for 1905 bevilgedes Kr. 6 200 til Omdrænering af 5 Kvarterer paa denne Gravlund. Arbeidet paabegyndtes Høsten 1905.

Ved Kommunestyrets Beslutning af 2 Juni 1904 overlodes der Norsk Ligbrændingsforening til Brug en Tomt paa Vestre Gravlund til Opførelse af et Krematorium, og bevilgedes der som Bidrag til samme Kr. 10 000.

Folkeskolerne.

Antallet af Børn i Alder 6½ til 15 Aar, der i 1900 udgjorde 33 884, har i 1905 steget til 37 023. Af disse var henholdsvis 31 964 og 35 217 skolepligtige. Antallet af Børn har saaledes steget med 3 139 og af skolepligtige med 3 253. Af de skolepligtige Børn søgte 29 091 eller 82.01 Pct. Folkeskolen, 6 027 eller 17.11 Pct. andre Skoler eller blev privat underviste, medens 99 Børn ingen Undervisning fik; de tilsvarende Tal i 1900 var 25 306 (79.17 Pct.), 6 523 (20.41 Pct.) og 135.

I Femaarets Løb er to nye Folkeskoler opført, nemlig Lakkegadens Skole og Sarsgadens Skole, den sidste for Særskolen.

Byen havde altsaa i 1905 følgende Skoler med hosføiet Klasse og Elevantal:

Vaterlands Skole.....	41	Klasser med	1 505	Børn,
Møllergadens —	63	— -	2 375	—
Grønlands —	31	— -	1 163	—
Ruseløkkens —	48	— -	1 752	—
Sagenes —	33	— -	1 173	—
Tøiens —	37	— -	1 251	—
Oslo —	46	— -	1 620	—
Sofienbergs —	41	— -	1 457	—
Uranienborgs* —	49	— -	1 818	—
Bjølens —	33	— -	1 137	—
Kampens —	50	— -	1 810	—
Grünerløkkens —	59	— -	1 993	—
Vaalerengens —	38	— -	1 360	—
Vahlsgadens —	41	— -	1 448	—
Lilleborgs —	37	— -	1 311	—
Bolteløkkens —	50	— -	1 865	—
Foss —	55	— -	1 985	—
Lakkegadens —	43	— -	1 506	—
Særskolen —	39	— -	504	—

Tilsammen 834 Klasser med 29 033 Børn.

Derhos meddeltes der frivillig Skolekjøkkenundervisning ved 15 Skoler til 1 130 Piger ved Skoleaarets Begyndelse mod i 1900 ved 13 Skoler til 923 Piger.

Ved Folkeskolen var ansat 19 Overlærere, 172 Lærere (164 i 1900), 603 Lærerinder (560 i 1900), 12 Timelærere og 1 Timelærerinde.

Den gjennemsnitlige Løn var for Overlærere Kr. 4 305, for Lærere i fuldstændige Poster Kr. 2 256 og for Lærerinder Kr. 1 261 mod i 1900 henholdsvis Kr. 4 268, Kr. 2 120 og Kr. 1 200.

Skolesøgningen har i det hele været tilfredsstillende; Forsømmelsesprocenten, som i 1900 var 6.2, er i 1905 gaaet ned til 5.4.

Kristiania kommunale Tvangsskole flyttede i 1904 fra det leiede Lokale i Askers Seminars Bygning til det tidligere Magdalenehjem i Vestre Aker, i hvis Hovedbygning den nu bor tilleie. I 1905 indsattes i Skolen, der kan optage 40 Elever paa én Gang, 82 Gutter, hvoraf 11 indsattes for 2den Gang; i det hele har i Femaaret 378 Gutter været indsatte paa Skolen, deraf 56 to Gange.

De samtlige Udgifter ved Folkeskolen udgjorde i 1905 Kr. 1 781 556.50, deraf til Lønninger af Administrations- og Lærerpersonele Kr. 1 289 331.32, mod henholdsvis Kr. 1 805 991.10 og Kr. 1 257 685.51 i 1900.

Statskassens Tilskud til Lønningerne udgjorde Kr. 316 368.85 mod i 1900 Kr. 281 083.60.

Tvangsskolens Udgifter har udgjort Kr. 22 387.40 og dens Indtægter Kr. 9 214.18 mod i 1900 henholdsvis Kr. 23 998.58 og Kr. 2 712.07.

Kristiania Borger- og Realskole 1901—1905.

I Medfør af Lov om høiere Almenskoler af 27 Juli 1896 er Skolen i Femaarets Løb omdannet til alene Middelskole med 4 opadstigende ét-aarige Klasser, til hver af hvilke slutter sig flere Parallellklasser.

Det gennemsnitlige Elevantal ved Skolen var i 1901 312, men steg successivt, saa det i 1905 udgjorde 492.

Antallet af Klasser var i 1901 i Aarets første Halvdel 12, i Aarets sidste Halvdel 13; gennem hele 1905 var det 16.

Antallet af Lærere var i den første Halvdel af 1901 20, i den sidste Halvdel 17; i den sidste Halvdel af Aaret var desuden 3 Lærerinder ansat. Gennem hele Aaret 1905 var Antallet af Lærere 18, af Lærerinder 5.

Bykassens Tilskud udgjorde i 1901 Kr. 30 563.10, i 1905 Kr. 44 559.23.

Den 3-aarige kommunale Middelskole.

Den 3-aarige kommunale Middelskole, der udelukkende faar sine Elever fra Kristiania Folkeskole (7de Klasse), er gratis. Skolen traadte i Virksomhed den 1 August 1901 med sin Førsteklasse, fordelt paa 3 Parallellafdelinger. I 1905 talte den 4 I Klasser, 4 II Klasser og 3 III Klasser — tilsammen 11 Klasser.

Det gennemsnitlige Elevantal udgjorde i 1901 80, i 1905 var Tallet steget til 350.

Antallet af Lærere udgjorde i 1901 8, 6 Lærere og 2 Lærerinder, i 1905 var Lærertallet 20, 14 Lærere og 6 Lærerinder.

Bykassens Bidrag udgjorde i 1901 Kr. 5 434.19, i 1905 Kr. 59 115.60.

Kristiania tekniske Skole.

Fra Høsten 1900 blev indført enkelte Forandringer i den 1890 vedtagne Plan, idet Værkstedsarbejde blev sloifet, derimod Undervisning i Elektroteknik optaget i større Omfang og et elektroteknisk Laboratorium oprettet. I 1903 blev oprettet et maskinteknisk Laboratorium. Forøvrigt foretoges i disse Aar enkelte mindre Omreguleringer af Undervisningen.

Kursuset omfatter som før 4 Aarsklasser, hvoraf de to nederste, Skolens Fælleskursus, hver er delt i to Parallellklasser, og de to øverste, Skolens Fagkursus, hver i tre Afdelinger, for Bygningsingeniører, Maskiningeniører og Kemikere.

Elevtallet (opgjort efter Antallet hvert Aars Høst i November) har i 1901—1905 udgjort resp. 202, 189, 182, 201, 186, foruden et vekslende Antal hospiterende Elever, mest for kortere Tid og i enkelte Fag. Skolen har saaledes hvert Aar været omtrent fuldt optaget, og har der aarlig været megen Konkurrence om Optagelse.

Antallet af Lærere og Assistenten var i 1901 27, i 1905 ligesaa.

Skolens budgetterede Udgifter var for 1901 Kr. 112 340 — Indtægter Kr. 74 500, for 1905 Kr. 101 880 — Indtægter Kr. 73 940.

Statskassens Bidrag, der for Terminen 1901—1902 var Kr. 54 490, er for Terminen 1905—1906 Kr. 50 070.

Kristiania tekniske Aftenskoler

har ligesom i forrige Femaar været to, nemlig Vaterlands og Sagenes, og deres Virksomhed har været i 8 Maanedes af Aaret (15 September—15 Mai) fra Kl. 7—9 Aften i Ugens fem første Dage.

Kurset har været 3-aarigt med et 1-aarigt Tillægskursus ved Vaterlands Skole indtil Skoleaaret 1903—1904, fra hvilken Tid det ordinære Kursus ved den sidste Skole er udvidet til 4-aarigt, samtidig som Tillægskurset sløifedes. Undervisning og Timeplan har forøvrigt i alt væsentligt været uforandret som i forrige Femaar.

Skolen i Vaterland har derhos et 2-aarigt Kursus for Elektroteknikere samt et 2-aarigt Kursus for Dampskibsmaskinister for Elever, der har gjenemgaaet Skolens to første Klasser eller har dertil svarende Kundskaber.

Skolernes Indtægter er dels Renterne af Kjøbmand Peter Nicolaysens Legat, andragende til Kr. 2 000 pr. Aar, dels Skolepenge, der er Kr. 1 pr. Maaned, og dels Skolebidrag, der for 1905 er budgetteret med Kr. 22 180. Resten udredes af Bykassen.

Skolernes budgetterede Udgifter udgjorde i 1905 Kr. 34 550 med Indtægt Kr. 27 380.

I Aaret 1901 var der 20 Klasser med 29 Lærere og 470 Elever mod i Aaret 1905 20 Klasser med 31 Lærere og 506 Elever (heri ikke medregnet Maskinistkursets Elever).

I. Maskinist-skolerne har som i forrige Femaar bestaaet af:

a) Et 6-Maaneders Dagkursus, hvortil er knyttet et 2-Maaneders Tillægskursus i Elektroteknik.

b) Et 4-aarigt Aftenkursus, der er tilknyttet den tekniske Aftenskole i Vaterland, med 2 Klasser fælles med denne og 2 særskilte Maskinistklasser.

Der undervises i Norsk, Regning, Geometri, Fysik, Maskinlære og Maskintegning, samt i det 2-Maaneders Tillægskursus i Matematik, Mekanik og Elektroteknik med tilhørende Fagtegning og praktiske Øvelser.

Til Skolernes Udgifter bidrager Stat og Kommune med hver sin Halvpart.

Antal Klasser, Lærere og Elever samt Regnskaber for Femaaret vil sees af nedenstaaende Tabel:

	1900—01.	1901—02.	1902—03.	1903—04.	1904—05.
a) Dagkurset:					
Antal Klasser	3	3	3	3	3
— Lærere	5	5	5	6	5
— Elever	44	50	37	47	50
Regnskab..... Kr.	18 303.46	17 550.64	18 237.25	17 767.90	17 681.75
Skolepenge (netto)	1 225.00	1 515.00	1 110.00	1 350.00	1 425.00
b) Aftenkurset:					
Antal Klasser.....	3	3	3	3	3
— Lærere	4	4	4	4	4
— Elever.....	33	40	38	41	35
Regnskabet..... Kr.	4 884.37	5 672.44	5 337.64	5 789.25	5 490.19
Skolepenge (netto)	223.00	259.60	260.00	252.00	255.50

Tillægskurset i Elektroteknik bestaar af 1 Klasse med 2 Lærere.

Det havde i 1901.....	12 Elever,
- 1902.....	24 —
- 1903.....	14 —
- 1904.....	19 —
- 1905.....	19 —

II. Den elementærtekniske Dagskole har som i forrige Femaar bestaaet af en Bygningsafdeling og en elektroteknisk Afdeling, hver bestaaende af 2 Klasser. Undervisningen har foregaaet i et 6 Maaneders ordinært Kursus og et 2 Maaneders Tillægskursus. Undervisningsfagene er: Norsk, Regning, Matematik, Bogholderi, Fysik, Mekanik, Frihaands- og Konstruktionstegning, samt i Bygningsafdelingen: Bygningslære med tilhørende Fagtegning og praktiske Øvelser, og i den elektrotekniske Afdeling: Elektroteknik med tilhørende Fagtegning og praktiske Øvelser.

Til Skolens Udgifter bidrager Staten med en Halvpart, dog saaledes, at Udgifter til Lokale og Inventar er Staten uvedkommende.

Antal Klasser, Lærere og Elever samt Regnskaber for Femaaret vil sees af nedestaaende Tabel:

	1900—01.	1901—02.	1902—03.	1903—04.	1904—05.
Antal Klasser:					
Bygningsafdelingen.....	2	2	2	2	2
Elektrotekniske Afdeling.....	2	2	2	2	2
Antal Lærere:					
Bygningsafdelingen.....	5	5	4	4	4
Elektrotekniske Afdeling.....	4	4	4	4	4
Antal Elever:					
Bygningsafdelingen.....	34	34	26	16	20
Elektrotekniske Afdeling.....	32	32	29	21	27
Samlede Udgifter..... Kr.	23 608.09	23 165.49	27 258.16	22 959.95	23 422.18
Skolepenge (Nettobeløb).....	1 135.00	745.00	875.00	655.00	445.00

Kristiania Handelsgymnasium

havde i Femaaret 1901 og 1905 to Kurser: Et 2aarigt Formiddagskursus, hvortil siden 1903 ogsaa kvindelige Elever har Adgang, og et 1aarigt kvindeligt Eftermiddagskursus. Det første afsluttede i Juli 1905 sit 30te Skoleaar, det sidste i December 1905 sit 27de Skoleaar.

Ved Skoleaarets Slutning i 1901 var der ved det 2-aarige Formiddagskursus 5 Klasser med 16 Lærere og 97 Elever, i 1905 8 Klasser med 15 Lærere og 166 Elever.

Det 1-aarige kvindelige Eftermiddagskursus havde i 1901 83 Elever, fordelt paa 4 Paralleklasser og 9 Lærere, i 1905 henholdsvis 72, 3 og 10.

Udgifterne og Indtægterne beløb sig i 1905 til henholdsvis Kr. 71 617 og Kr. 53 772, hvoraf Skolepenge Kr. 51 772 og Bidrag af Børskassen Kr. 2 000.

Kristiania offentlige Sjømandsskole.

I de sidste 5 Skoleaar, nemlig fra 1900/1901—1904/1905, har der været indmeldt i:

Skipperafdelingen	249 Elever,
Styrmandsafdelingen	430 —
Dampskibsstyrmandsafdelingen	104 —
Lystseiladsafdelingen	12 —
	<hr/>
Sum	795 Elever.

Heraf meldte sig til:

Hel Skipperexamen	192 Elever,
Examen i enkelte Fag under Skipperexamen	6 —
Dampskibsstyrmandsexamen	79 —
Dimitteredes til Styrmandsexamen	325 —
	<hr/>
Sum	602 Elever.

Examen bestodes af:

Hel Skipperexamen	189 Elever,
Examen i enkelte Fag under Skipperexamen	9 —
Dampskibsstyrmandsexamen	78 —
Styrmandsexamen	313 —
	<hr/>
Sum	589 Elever.

I Skoleaaret 1904/1905 havde Skolen 67 Skipperelever mod gennemsnitlig 45.4 i de fire foregaaende.

Den kongelige norske Kunst- og Haandværksskoles

Virksomhed har som hidtil været drevet med 8 Maaneders Undervisning saavel i Dagskolen som i Aftenskolen. De faste Lærereposter Antal har ingen Forandring undergaaet. Der har som tidligere været 13 Overlærerposter og 5 Lærerposter. De nedadgaaende Tider har havt Indflydelse paa Søgningen til Skolen, navnlig har Nedgangen været mærkbar for Bygningsfagernes Vedkommende. I Skoleaaret 1899/1900 var saaledes Antallet af Elever af disse Fag i Dagskolen 120 og i Aftenskolen 264, medens det i Skoleaaret 1904/1905 var henholdsvis 39 og 60. Dette Forhold har igjen medført, at man har kunnet spare de tidligere Kurser i Bygningstegning fra 8—10 Aften og i Konstruktionstegning fra 4—6 Efterm. og 8—10 Aften. Derimod har der været antaget en Assistent i Dekorationsmalerklassen i Dagskolen. I Maanederne November til Marts inkl. har været afholdt praktiske Kurser for finere Metalarbeidere i Drivning og Ciselering. Elevantallet i Dagskolen var i Skoleaaret 1900/1901 224, i 1904/1905 186. I Aftenskolen var Elevantallet i de samme Aar henholdsvis 764 og 660.

Ved Skoleaarets Begyndelse i Oktober 1903 flyttede Skolen ind i sin nye af Staten og Kristiania Kommune opførte Bygning i Ullevoldsveien 3 og 5.

Den kvindelige Industriskole

i Kristiania har i Femaaret 1901—1905 arbeidet i Overensstemmelse med sit Formaal: at uddanne unge Kvinder i forskjellig Slags Haandgjerning og praktiske Arbeider, skikket for Selverhverv eller af Nytte for Hjemmene, samt at uddanne Lærereinder i de praktiske Fag, hvori der ved Skolen undervises. Til Opnaaelse heraf har Skolen, foruden

en saavel theoretisk som praktisk faglig Uddannelse, tillige givet sine Aarselever en almindennende boglig Undervisning.

Elevernes Antal var i Skoleaaret 1900—01.....	259
— 1901—02.....	279
— 1902—03.....	303
— 1903—04.....	279
— 1904—05.....	308

Tilsammen i Femaaret 1 428

Fra 15 Oktober 1901 er Skolen udvidet med en Klasse for Tegning og Mønsterkomposition. Klassen har været igang 9 à 10 Maaneder af hvert Skoleaar med en Undervisningstid af 28 à 30 Timer ugentlig.

Fattigvæsenet.

Antallet af de ved Fattigvæsenet understøttede Hovedpersoner (Familier og enlige Personer samt udsatte forældrelose Børn) har udgjort i 1901: 11 007; 1902: 11 083; 1903: 12 606; 1904: 12 325; 1905: 12 019. Deraf hjemstavnberettiget i Kristiania henholdsvis 9 617, 9 766, 10 966, 10 569 og 10 517. I disse Tal er ikke medregnet de Personer, som blot er understøttet med Indlæggelse i Sygehus, Lægehjælp og Medicin, og heller ikke de, der har nydt Hjælp i fremmede Kommuner mod Refusion af Kristiania.

Den i de sidste Aar af Perioden 1896—1900 indtraadte økonomiske Krise med dens lammende Indflydelse paa Forretningslivet og deraf følgende Stans i Byens Udvikling, successivt Ophør af Byggevirksomheden m. v. har under hele Femaarsperioden 1901—1905 vedvaret og bevirket, at Adgangen til lønnet Arbejde stadig er aftaget. Da Folkemængden i Nitiaarene var vokset stærkt paa Grund af den rastløse Virksomhed, blev Arbejdsløsheden stor. Antallet af Fattige og Fattigvæsenets Udgifter steg derfor betydelig.

I Januar 1901 traadte den nye Fattiglov af 19 Mai 1900 i Kraft, og i Henhold til dens § 26 er der af Bystyret udfærdiget og af Kirkedepartementet vedtaget en Plan for Fattigforsørgelsen og Tilsynet inden Byens Fattigkredse. Antallet af Fattigstyrets Medlemmer forøgedes til 12, nemlig et Magistratsmedlem, en Præst og 10 kommunevalgte Medlemmer. Antallet af Tilsynsudvalgenes Medlemmer fastsattes til 7, — en af Fattigstyret som Formand og 6 af Bystyret inden Fattigkredsen valgte Medlemmer, som Regel lige mange Kvinder og Mænd. Da Byens Folkemængde var steget, forøgedes samtidig med den nye Lovs Ikrafttræden Fattigkredsenes Antal fra 10 til 12 med som tidligere en Fattigforstander og en Bylæge i hver Kreds.

Under Fattigvæsenets Administration henlaa ogsaa Byens kommunale Sygehuse indtil Udgangen af 1901 og Sindssygeasylet indtil Udgangen af 1904, da de overgik til Magistratens 2den Afdeling.

De kommunale Sygehuse.

I Femaaret 1901--1905 er samtlige Nybygninger paa Ullevaal tagne i Brug. Sygehusenes Direktør er Doktor J. K. Hald, ansat 1894. Siden 14 Januar 1903 er der for Sygehusene ansat et Tilsynsudvalg, bestaaende af 3 Medlemmer, valgte af Formandskabet, til at føre Tilsyn med Sygehusenes økonomiske Drift og Forvaltning.

Fra 1 Januar 1902 er endvidere samtlige kommunale Sygehuse henlagte under Administration af Kristiania Magistrat, 2den Afdeling.

Efter Kommunestyrets Beslutning af 16 Oktober 1902 er der følgende Sygeafdelinger:

Afd. I. Epidemiafdelingen for epidemisk smitsomme Sygdomme. 320 Sygepladse.

Afd. II. Medicinsk Afdeling for Voksne og Barn. Er i søndre Halvpart af Hovedpavillonen paa Ullevaal. Normalt Belæg 129 Senge, kan udvides til 151 Senge for Syge.

Afd. III. Kirurgisk Afdeling i nordre Halvpart af Hovedpavillonen paa Ullevaal, har som normalt Belæg 129 Senge, men kan udvides til 155 Senge.

Som normalt er regnet 10 m² Gulvflade og 45 m³ Rumindhold pr. Seng.

Afd. IV. For hud- og veneriske Syge samt medicinske og kirurgiske Pleiepatienter. Der er 2 Bygninger — 1 for Mænd og 1 for Kvinder, der er beregnet 7 m² Gulvflade og 26.6 m³ Rumindhold pr. Seng. Afdelingen har 117 Pladse for hud- og veneriske Syge samt Alkoholister og 136 Pladse for Pleiepatienter. Tilsammen 253 Sygepladse.

Samtlige disse Afdelinger er ved Ullevaal. Alle Sygerum vender mod Sydøst. Vandklosetter er anvendte.

Afd. V. De gamle Sygehuse ved Krohgstøtten, Storgaden 40. For tuberkulose og andre medicinske Sygdomme. Det normale Antal Senge for Syge er 135; Afdelingen kan udvides til 148 Senge for Syge.

Bellevue ved Tøien. For kvindelige tuberkulose Syge, har som normalt Belæg 35 Senge, kan udvides til 41 Senge.

Blegøen for skrofulose Barn. 20 Sygesenge til Vinterbrug og 1 Sommerpavillon med 30 Senge.

Hovedøens Lazareth, opført til Indlæggelse af farligere, sjøværts indbragte, smitsomme Sygdomme, som Kolera og Pest. Har ca. 24 Sygepladse. Har ikke været benyttet i Femaaret.

Den kommunale Lægevagt, oprettet i Aaret 1900, har sine Lokaler i 1ste Etage af V Afdelings til Krohgstøtten vendende Bygning.

Lægevagten har at yde 1ste Gangs Hjælp til pludselig Syge og Tilskadekomne samt at modtage og fordele Byens Syge til de forskjellige Afdelinger ved Rigshospitalet og de kommunale Sygeafdelinger.

Lægevagten behandlede i Aaret 1901 1 006 Tilskadekomne og Syge, i Aaret 1905 2 400.

Udgifterne til Sygehusene udgjorde i 1905: Kr. 672 624.72. Forpleinings-

dagernes Antal var 323 682, Middelbelæg 887. Udgift pr. Sygedag Kr. 2.08. Indtægten var Kr. 469 098.45. I Aaret 1901 udgjorde Udgiften Kr. 748 713.37. Forpleiningsdagernes Antal var 222 523, Middelbelæg 609. Udgift pr. Sygedag Kr. 2.94. Indtægten var Kr. 103 412 63.

Sygehusenes samlede Belæg har i Femaaret været:

A a r.	Patienter:		Forpleinings- dage.	Gjennemsnitlig dagligt Belæg.	Udgift pr. Sygedag.
	Ialt behandlede.	Deraf indkomne i Aaret.			
					Kr.
1901	5 002	4 430	222 523	609	2.94
1902	4 735	4 088	219 547	602	2.76
1903	6 646	6 031	285 949	783	2.43
1904	5 816	4 732	284 357	779	2.33
1905	7 216	6 097	323 682	887	2.08

Det kommunale Sindssygevæsenes Overbestyrelse overflyttede fra 1 Januar 1905 fra Fattigstyret til Magistratens 2den Afdeling. Da det nye Asyl paa Dikemark i Asker var færdigt for Mandsafdelingens Vedkommende, flyttedes i Begyndelsen af Juli s. A. de i Asylet i Kristiania værende mandlige Patienter til Dikemark, medens det gamle Asyl i Kristiania gik over til fremtidig udelukkende at være Asyl for Kvinder, autoriseret for 120 kvindelige Sindssyge (mod tidligere 76 Mænd og 44 Kvinder).

Belægget ved de kommunale Sindssygeasyler har i Femaaret stillet sig saaledes:

A a r.	Patienter:		Forpleinings- dage.
	Ialt behandlede.	Deraf indkomne i Aaret.	
1901	233	115	38 342
1902	221	107	41 459
1903	218	95	41 764
1904	192	79	44 631
1905	216	99	36 572

6. Binæringer.

Herom er for Kristianas Vedkommende intet særligt at bemærke.

7. Arbejderforhold.

Som Følge af Stagnationen inden Byens Næringsliv og Byggevirksomhed har Arbejderforholdene i hele Femaaret artet sig meget ugunstige. Til trods for den hvert Aar meget betydelige Udflytning af arbejdsdygtige og arbejdsvillige Personer har der hersket megen Arbejdsledighed inden omtrent alle Brancher, hvilket har medført adskillig Nød blandt Befolkningen, — ikke alene den egentlige Arbejderbefolkning, men ogsaa blandt Handels- og Forretningspersonalet. Arbejdsledigheden synes dog at være gaaet noget tilbage i 1905. Dette fremgaar nærmere af nedenstaaende af Kristiania kommunale Arbejdskontor meddelte Oversigt over dettes Virksomhed i Aarene 1901—1905:

Afdeling og Aar.	Arbejdsformidlingen.				Arbejdsmarkedet.		
	Antal Tilfælde af Arbejds- ledighed.	Antal ledige Pladse.	Antal besatte Pladse		Antal Tilfælde af Arbejds- ledighed pr. 100 ledige Pladse.	Af hver 100 besatte Pladse var til varigt Arbejde.	Fremmed Arbejds- kraft i Procent.
			ialt.	til varigt Arbejde.			
Mandlige Afdeling							
1901	9 382	4 165	3 719	1 415	225	38	12
1902	12 990	4 651	4 404	911	279	21	15
1903	13 287	4 331	4 099	896	307	22	14
1904	13 672	4 161	3 908	793	329	20	13
1905	18 725	6 039	5 643	1 023	311	18	6
Tilsammen	68 056	23 347	21 773	5 038			
Kvindelige Afdeling							
1901	4 370	4 542	3 400	648	96	19	25
1902	6 037	4 471	4 045	490	135	12	30
1903	8 428	6 446	5 976	945	131	16	37
1904	9 138	7 749	6 545	1 151	118	18	45
1905	9 263	8 890	7 110	1 113	96	16	27
Tilsammen	37 236	32 098	27 076	4 347			
Sum af mandl. Afdeling	68 056	23 347	21 773	5 038			
Begge Afd. tilsammen	105 292	55 445	48 849	9 385			

For mere detaljerede Oplysninger maa henvises til Arbejdskontorets Aarsberetninger og den statistiske Aarbog.

8. Tilstanden i Almindelighed.

At den almindelige økonomiske Tilstand blandt Byens Befolkning ikke har været gunstig, vil med tilstrækkelig Klarhed fremgaa af de foranstaaende Afsnit. Forbrugsejnen er aftaget ikke bare hos de brede Lag, men ogsaa blandt de mere velstillede Samfundsklasser. Et stort Antal tidligere velbjergede Familier, som under Jobbetiden placerede sine Sparepenge i faste Eiendomme, har ved disses stærke Værdinedgang tabt alt, hvad de eiede, og for Byens hele Gaard-eierstand har det været en meget vanskelig Tid at kjæmpe sig igjennem. En meget stor Del af Bygaardene er gaaet over paa nye Hænder, dels ved Tvangs-auktioner og dels som brugeligt Pant.

Hvad Byggevirkso m h e d e n betræffer, saa har Byens Bygningschef derom indgivet nedenstaaende Beretning:

Byggevirkso m h e d e n har i Femaaret 1901—1905 været usædvanlig liden paa Grund af de stadig nedgaaende Tider, ligesom ogsaa paa Grund af den i de florissante Tider altfor stærke Byggevirkso m h e d, hvorved der blev et stort Overskud af Leiligheder, der yderligere er forøget derved, at en hel Del Mennesker er fraflyttet Byen paa Grund af Tiderne.

Til Sammenligning angaaende Byggevirkso m h e d e n i nuværende og foregaaende Femaar meddeles følgende:

I Tidsrummet 1896—1900 indkom et samlet Antal Anmeldelser af 6 304, hvilke repræsenterede en antagelig Værdi af ca. Kr. 107 588 825, medens der i Tidsrummet 1901—1905 er indkommet et samlet Antal Anmeldelser af 3 977 til en antagelig Værdi af ca. Kr. 59 115 820.

Bebyggelsen har i det forløbne Femaar væsentlig foregaaet i Byens Udkanter, særlig omkring Majorstuen, St. Hanshaugen og Grünerløkken, og har for det væsentligste bestaaet af 4-etages Leiegaarde paa 1, 2, 3 og 4 Værelser med Kjøkken.

Af Eneboliger paa 7—9 Værelser etc. er der kun opført et Faatal.

Derimod har der været nogen Opgang i Nybygning ved ældre Fabriker langs Akerselven, ligesom der i Byens Centrum er opført et Flertal af moderne Forretningsgaarde og offentlige Bygninger.

Den i 1899 vedtagne nye Bygningslov har bevirket, at de til Byggearbejderne anvendte Materialier, saavel Træmaterialier som Kalkbrug, er af bedre Kvalitet end tidligere, idet Bygningsinspektøerne efter Loven er tillagt større Myndighed til at kassere daarligt Materiale, ligesom man ogsaa kan kræve en solidere Udførelse af saavel Fundamentering som Grundmurarbeidet.

Med Hjemmel af Bygningslovens § 45 har saaledes Bygningskommissionen nu forbudt Anvendelsen af Murstensmur til Grundmur under Terræn, hvilken slette men billige Bygningsmaaede tidligere benyttedes næsten overalt ved Opførelse af Spekulationsgaarde.

Som Følge af denne Fundamenteringsmaaede og den forcerede Maade, hvorpaa Bebyggelsen tidligere fandt Sted, samt paa Grund af, at Bygningerne delvis har

staaet tomme, har Sopskade været stærkt udbredt og Bygningsvæsenet havt et stort Arbeide med Bekjæmpelsen heraf.

Som en Følge af Bestemmelsen i den nye Bygningslovs § 14 har ogsaa den ringe Bebyggelse, der har fundet Sted, været mere koncentreret og væsentlig fundet Sted til ældre oparbejdede Gader eller knyttet sig til det ældre Gadenet istedetfor som tidligere at være spredt ud over Byterritoriet, uden at der frem til Bebyggelsen førte nogen Gade.

Da den nye Bygningslov hjemler Kommunen Adgang til at paabyde villamæssig Bebyggelse i Strøg, der hertil egner sig, kfr. Bygningslovens § 6, er denne Adgang benyttet i ganske stor Udstrækning delvis for at bevare den allerede forhaandenværende frie Bebyggelse.

Saaledes har Bygningskommissionen udfærdiget Bestemmelser for villamæssig Bebyggelse af følgende Strøg af Byen, nemlig:

Strøget mellem Ullevoldsveien, Bolteløkkens Allée, Johannes Bruns Gade og Sofies Gade.

Strøget mellem Halvdan Svartes Gade, Frognerveien, Hafrsfjords Gade, Elisenbergveien, Nobéls Gade, Drammensveien Nr. 100 og 102, Drammensveien og Jernbanelinien.

Strøget mellem Colletts Gade, Gjetemyrsveien, Vallegaden og Ullevoldsveien.

Strøget mellem Nobéls Gade, Elisenbergveien, Erling Skjalgsonsgade og Hjørungavaaggaden.

Strøget mellem Drammensveien, Pihls Gade, Tostrups Gade og Hjørungavaaggaden.

Strøget mellem General Birchs Gade, Ullevoldsveien, Thereses Gade, Ringgaden og Gjetemyrsveien.

Strøget mellem Fagerborggade, Ullevoldsveien, Pilestrædet, Jonas Reins Gade og Ringgaden.

Strøget langs Pilestrædet mellem Ullevoldsveien og Stensparken.

Strøget Pilestrædet, Fagerborggaden og Jonas Reins Gade.

Strøget mellem Elisenbergveiens Forlængelse, Hafrsfjordsgade, Bygdø Allée og Nobéls Gade.

Strøget Jædergaden, Finmarksgaden, Meinichs Gade, Sandakerveien, Lilloegaden og Akerselven.

Strøget mellem Hægdehaugsveien, Underhaugsveien, Josefinegaden, Veien over Friheds Sæde til Oscars Gade og Hægdehaugsveien.

Strøget mellem Hægdehaugsveien, Oscars Gade, Uranienborgveien, Eilert Sundts Gade og Professor Dahls Gade.

Strøget mellem Parkveien, Colbjørnsens Gade, Incognitogaden, Riddervolds Gade, Oscars Gade og Uranienborgveien.

Strøget mellem Halvdan Svartes Gade, Drammensveien og Frognerveien.

Strøget mellem den regulerede Plads ved Skarpsno, Drammensveien, Drammensveien Nr. 100—102, Jernbanelinien, Halvdan Svartes Gade, Drammensveien Nr. 118, Drammensveien, Jernbanelinien Nr. 89 Bygdø Allée, Bygdø Allée og Sjøen.

Strøget mellem Drammensveien, Pihls Gade og Tostrups Gade.

Strøget mellem Tostrups Gade, Henrik Heftyes Gade, Mogens Thorsens Gade, Fredrik Stangs Gade, Leiv Eriksens Gade, Sjøen, Matr.-Nr. 82 b, 80 c og 80 Drammensveien og Drammensveien.

Strøget mellem Drammensveien, Fredrik Stangs Gade, Mogens Thorsens Gade, Nils Juels Gade, Bygdø Allée, Observatoriegaden, Grænsen mod 71—73 og 75 Parkveien, en Linie i 30 Meters Afstand parallel Parkveien, Munkedamsveien, Jernbanens Grænse, Framnesveien, Munkedamsveien og Drammensveien.

Udfærdigelsen af disse Bestemmelser har som Regel været modtaget med Glæde af Grundeierne, og kun et ganske lidet Faatal af Grundeierne har protesteret mod den derved bevirkede Indskrænkning af Byggefriheden.

Angaaende Sundhedstilstanden og Sundhedskommissionens Virksomhed har denne indberettet følgende:

Sundhedstilstanden maa betegnes som meget god. De af Lægerne og fra Sygehusene indsendte Anmeldelser over smitsomme og epidemiske Sygdomme viser følgende Tal:

1901	33 039	Syge eller	147	paa hvert 1 000	Indb. ved Aarets	Udgang,			
1902	26 280	- -	116	- -	—	-	—	—	—
1903	23 485	- -	105	- -	—	-	—	—	—
1904	22 754	- -	102	- -	—	-	—	—	—
1905	22 749	- -	100	- -	—	-	—	—	—

Af de mere ondartede smitsomme Sygdomme optraadte ifølge de indsendte Anmeldelser:

Difteri

1901	med 483	Tilfælde, hvoraf 18	Dødsfald eller 3.73 pCt. af de Angrebne,
1902	- 399	— — 22	— - 5.51 - - - —
1903	- 1 138	— — 98	— - 8.6 - - - —
1904	- 925	— — 58	— - 6.2 - - - —
1905	- 1 868	— — 140	— - 7.5 - - - —

I det foregaaende Femaar anmeldtes henholdsvis 304, 225, 385, 423 og 361 med en Dødelighed af 6.5, 8.0, 4.93, 7.8 og 3.33 Pct. Sygdommen har saaledes i sidste Femaarsperiode været anmeldt med 4 805 flere Tilfælde end i det forrige Femaar, da 1 698 Tilfælde anmeldtes, medens Dødelighedsprocenten kun i 1903 har oversteget den høieste Dødelighedsprocent i forrige Femaar. I 1903 og i 1905 har Sygdommen havt en større Udbredelse end under den store Epidemi i Slutningen af 80-Aarene Ligesom i sidste Aar af forrige Femaarsperiode er i 1901—1905 de som Strubehoste (Croup) anmeldte Tilfælde medregnede under Difteri.

S karlagensfeber er anmeldt:

1901	med	404	Tilfælde,	hvoraf	13	Dødsfald	eller	3.23	Pct.	af	de	Anmeldte,
1902	-	313	—	—	8	—	-	2.55	-	-	-	—
1903	-	388	—	—	18	—	-	4.64	-	-	-	—
1904	-	348	—	—	11	—	-	3.16	-	-	-	—
1905	-	537	—	—	14	—	-	2.60	-	-	-	—

Nervefeber er anmeldt:

1901	med	82	Tilfælde,	hvoraf	11	Dødsfald	eller	13.41	Pct.,
1902	-	42	—	—	7	—	-	16.66	-
1903	-	43	—	—	5	—	-	11.63	-
1904	-	45	—	—	2	—	-	4.44	-
1905	-	110	—	—	5	—	-	4.57	-

Børnekopper forekom ikke i Periodens 4 første Aar, men derimod i 1905 med 25 Tilfælde, hvoraf 2 Dødsfald. I forrige Femaar optraadte denne Sygdom med 52 Tilfælde og 2 Dødsfald.

Af Influenza anmeldtes i

1901.....	5 278	Tilfælde,	hvoraf	44	Dødsfald,
1902.....	384	—	—	1	—
1903.....	229	—	—	5	—
1904.....	1 795	—	—	18	—
1905.....	546	—	—	13	—

Tilsammen 8 332 Tilfælde, hvoraf 81 Dødsfald eller 9.7 pro Mille.

Af Mæslinger anmeldtes i

1901.....	34	Tilfælde,	hvoraf	4	Dødsfald	eller	11.76	Pct.,
1902.....	2 988	—	—	163	—	-	5.45	-
1903.....	326	—	—	88	—	-	2.66	-
1904.....	281	—	—	10	—	-	4.80	-
1905.....	405	—	—	40	—	-	9.80	-

Veneriske Sygdomme forekom i

1901	med	2 862	nye	Tilfælde	eller	1.27	Pct.	af	Folkemængden,
1902	-	2 802	-	—	-	1.24	-	-	—
1903	-	2 851	-	—	-	1.27	-	-	—
1904	-	2 467	-	—	-	1.10	-	-	—
1905	-	2 335	-	—	-	1.03	-	-	—

Procentforholdet til Folkemængden var i den foregaaende Femaarsperiode: 1.48, 1.69, 1.67, 1.56 og 1.45.

Lungetæring har i Femaaret voldt henholdsvis 585, 460, 476, 489 og 609 Dødsfald med 484, 531, 604, 629 og 642 i forrige Femaar.

Dødeligheden var i

1901	3 554	eller	15.80	pro	Mille,
1902	3 310	-	14.66	-	—
1903	3 377	-	15.10	-	—
1904	3 188	-	14.32	-	—
1905	3 743	-	16.52	-	—

Sundhedskommissionen har i det forløbne Aar virket med det samme overordnede Personale, som er omtalt i forrige Femaarsberetning.

Ifølge Byregnskabet har de direkte under Sundhedskommissionen sorterende Udgifter været følgende:

A a r .	Lønninger.	Andre Udgifter til Disposition for Sundheds- kommissionen.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	94 551.05	89 782.64	184 333.69
1902	90 677.29	110 646.82	201 324.11
1903	96 587.37	114 221.23	210 808.60
1904	94 683.28	103 715.46	198 398.74
1905	90 926.00	116 417.05	207 343.05

Kontrollen med Byens Renhold har ligesom i foregaaende Femaar været ført af Ingeniørkontoret og det samme underlagte Personale. Paa Grund af den Indskrænkning af Arbejdsstyrken, som har fundet Sted i 1904 og 1905, har denne Kontrol ikke kunnet føres saa hyppigt som ønskeligt. Vandklosetter er tiltaget i Hyppighed og findes ved Femaarets Udgang anlagt i 45 Eiendomme. De nu ved disse Klosetter benyttede Renseapparater maa siges at tilfredsstille rimelige hygieniske Fordringer. Kristiania Renholdsværk, som traadte i Virksomhed 1 Januar 1898, antages at have bidraget til en Forbedring af Renovationen.

Modarbeidelsen af de smitsomme Sygdomme har været udført af 2den Sundhedsinspektør og væsentlig efter de samme Regler som før. De fra 1890 gjældende Bestemmelser for Isolation og Desinfektion blev reviderede i 1901; samtidig gaves nye Regler for Renhold m. m. ved Tuberkulose. I 1903 foranstaltedes en Masseundersøgelse af Skolebørn paa Difteribaciller, hvilken gav det Resultat, at Bacillebærere var saa udbredt, at en almindelig Indlæggelse maatte ansees uoverkommelig. Man besluttede derfor under 20 Juni 1904 at indlægge Bacillebærere kun, naar de paa Grund af særlige Forhold kan befrygtes at udbrede Difteri. Samtidig besluttedes Anvendelsen af Difteriserum i profylaktisk Øiemed anvendt systematisk og i større Udstrækning. I 1901 besluttedes, at Dysenteri, Pest og epidemisk Cerebrospinalmeningit, og i 1904, at akut Poliomyelit skulde være Gjenstand for daglig Anmeldelse i Henhold til Sundhedsforskrifternes § 27. Skoleskibet «Christiania» anbefaledes indkjøbt som Interneringslokale for

Havnen. Man udtalte sig i 1904 til Fordel for Oprettelsen af en Statsanstalt for Tilvirkning af Difteriserum og andre Sera. Paa Grund af den i 1905 optraadte Epidemi af Kopper, der spredtes fra et Masseherberge, besluttede Sundhedskommissionen at kræve nøiagtigere Oplysninger om de Personer, som modtoges i Herbergerne, samt at de skulde revakcineres. Efter Forestilling fra Sundhedskommissionen vedtog Formandskabet under 6 September 1905, at alle Udgifter ved offentlig Desinfektion hos Private bæres af Bykassen.

Skolebørn i Kristiania blev i 1901 undersøgt med Hensyn til Forekomsten af Tuberkulose. Sundhedskommissionen afgav Udtalelse om et af Medicinaldirektøren i Henhold til Tuberkuloseovens § 11 udarbejdet Udkast til Regler for Renhold i Skoler.

Sundhedskommissionen har ladet undersøge og har udfærdiget Regler for Rumindhold, Renhold, Udluftning m. m. i private Skoler (udvidet ogsaa til militære Skoler og Handelsskoler), Pleiehjem (for Gamle), Fladbrødbagerier, Sadelmager- og Tapetserværksteder, Skrædderværksteder, Strygerier (for disse er ikke givet saadanne Regler) og Barberstuer.

Sundhedskommissionen afgav i 1902 en Udtalelse om Siddepladse for den kvindelige Betjening i Butiker.

Kontrollen med de udsatte Pleiebørn har været ført af Pleiebarnkontoret, som ledes af en Dame. Foranlediget ved en opsigtsvækkende Proces i 1901 mod 3 Pleiemødre, som idømtes strenge Straffe, blev 2 Kvinder til ansatte ved dette Kontor fra 1 December 1901, ligesom man fra samme Tid erhvervede Udtalelse fra Politiet om Pleieforældrene, ligesom Bylægen er paalagt ved mistænkeligt Hududslet hos Pleiebarnet at undersøge dette mindst 1 Gang maanedlig i de første 4 Maaneder af Barnets Liv. Sundhedskommissionen afgav i 1903 Udtalelse om Udkast til ny Lov om Pleiebørn, ligesom den i 1905 udtalte sig for, at §§ 1—9 i den nye Lov gjordes gjældende for Kristiania. Straffelovens Bestemmelser i § 358 søgtes gjort bekendt paa hensigtsmæssigste Maade

Sundhedskommissionens Arbejderboligkontor, som fra 1902 heder Sundhedskommissionens Boligkontor, har ligesom tidligere foretaget en systematisk Undersøgelse af Byens Huse og har herunder navnlig havt sin Opmærksomhed henvendt paa Kjælderboliger eller andre Boliger, der kan antages at være sanitært uheldige. Forslag om Forandring af Bygningsloven af 1899 har været forelagt Sundhedskommissionen til Udtalelse.

Næringsmiddelkontrollen har været ledet af Stadsdyrlægen efter de samme Regler som før.

Ved Stadskemikeren er der foretaget regelmæssige bakterioskopiske Undersøgelser af Byens Drikkevand samt kemiske Undersøgelser af Nærings- og Nydelsesmidler og Brugsgjenstande.

Der er ved den offentlige Vaccination vakcineret følgende Antal Børn: 1901: 2 548 (samt privat 71), 1902: 4 558, 1903: 4 267, 1904: 4 331 og 1905: 7 473.

Ædruelighedstilstanden i Kristiania har i Femaaret utvilsomt gjort gode Fremskridt, dels som Følge af de daarlige økonomiske Tider og dels paa Grund af Lovgivningens Indgreb og Afholdssagens Udbredelse.

Sporveienes Drift og de i Femaaret foretagne Udvidelser af Sporveinettet fremgaar af nedenstaaende Beretninger fra vedkommende Selskaber:

Den 5 Oktober 1905 udløb Kristiania Sporveisselskabs gamle Koncession, som traadte i Kraft ved Igangsætningen af Kristianias — og dermed Skandinaviens — første Sporvei den 6 Oktober 1875.

Selskabet androg i April 1903 om fornyet Koncession med det Resultat, at Kristiania Kommunestyre under 13 April 1905, gjentaget 27 s. M., meddelte saadan for et Tidsrum af 18½ Aar eller til Udløbet af A/S Kristiania elektriske Sporveis Koncession i Marts 1924.

Samtidig med den nye Koncessions Ikrafttræden overtog Selskabet de Kristiania kommunale Sporveie tilhørende Anlæg og Beholdninger for en kontant Kjøbesum tilsvarende Anlæggets fulde regnskabsmæssige Kostende med Tillæg af direkte Underskud paa Driften og Tab paa uoptjente Renter, regnet efter 4 Pct. og fra de forskjellige Anlægs Aabning for Drift. Denne Sum andrager til ca. Kr. 1 660 000.

I Selskabets Tjeneste overgik samtlige fast og med Maanedsløn ansatte underordnede Funktionærer med Løn ikke mindre end hvad de oppebar ved de kommunale Sporveie.

Videre har Selskabet indgaaet paa i Koncessionstiden at bygge nye Linier eller udvide ældre saadanne i en Udstrækning tilsvarende 500 l. m. Enkeltspor pr. Aar.

Til Kommunen erlægges en Afgift af mindst Kr. 100 000 aarlig og, efterat Aktionærene har faaet 6¼ Pct., saa meget mere, at ialt 10 Pct. af Passagerindtægterne naaes. Yderligere netto Overskud fordeles efter følgende Skala:

Der tilfalder Kommunen:	
25 Pct. af den Del af Dividenden, som ligger mellem 6¼ Pct. og 7 Pct. af Aktiekap.	
30 - - - - -	7 - - 8 - - -
35 - - - - -	8 - - 9 - - -
40 - - - - -	9 - - 10 - - -
50 - - - - -	over 10 - - -

Med Hensyn til Sporveistrafikens Bevægelse i det forløbne Femaar viser denne i Modsætning til forrige Periode paa det nærmeste fuldstændig Stilstand. Passagerindtægten paa Sporveien er i det hele taget en god Maalestok for Befolkningens økonomiske Evne, idet en aarvis Progres i Trafiken erfaringsmæssig ikke vil udeblive ved sunde og jævnt gode Tider.

Specielt viser det sig, at Nedgangen i Passagerantallet er betydelig paa de Linier, der berører Arbejderkvartererne. Publikum har her lidet at kjøre efter og anvender kun undtagelsesvis Sporveien til dagligdags.

Ved Femaarets Slutning synes der dog at kunne spores nogen Bedring, saaledes at man nu muligens kan gaa ud fra, at Løvpunktet ogsaa af den forløbne Pengekrisens Virkninger paa Sporveistrafiken er passeret.

Linienettets Udstrækning:

Sporveislinierne til Rodeløkken, Kampen, Vaalerengen og Fæstningsbryggen havde sit første hele Driftsaar i 1901. I Oktober s. A. aabnedes ved Kristiania Sporveisselskab

den for kommunal Regning byggede Linie gennem Vogts Gade til Sandakersnippen — ca. 1 km. Dobbeltspor — og i November 1902 denne Liniens Fortsættelse til Grefsen Station — ca. 1 km. Enkeltspor, hvoraf de 800 m. for Akers Kommunes Regning.

Bortset fra en væsentlig Udbedring af det gamle Spor, endel Sidesporanlæg og ca. 200 m. Forlængelse af Fæstningslinien, har der i Perioden ikke fundet yderligere Liniearbejder Sted, og det synes fremdeles ved Indgangen til det nye Femaar, som om Behovet for selvstændige Sporveisludier inden Byens Grænser i det væsentlige er tilfredsstillende for lang Tid fremover.

Trafikeringen af Linierne har i Femaaret for Kristiania Sporveisselskabs Vedkommende i alt væsentlig foregaaet som paabegyndt i forrige Periode med fem gennemgaaende Hovedruter. Linien Munkedamsveien—Grünerløkken er bleven forlænget fra tidligere 4 923 m. til nu 6 846 m. Indtil 5 Oktober 1905 udgjorde den samlede Trafiklængde 25 953 m.

Kristiania kommunale Sporveie har, efter i de første Par Aar at være bleven drevet efter meget forskellige Kjøreplaner, fra 1 August 1902 til 5 Oktober 1905 været trafikeret med følgende to Hovedruter:

1. Sagene—Rodeløkken over Torvet og omvendt	6 370 m.
2. St. Hanshaugen—Fæstningen — — —	3 125 -
Sum Trafiklængde altsaa	9 495 m.

Efter Sammenslutningen af Kristiania Sporveisselskab og de kommunale Sporveies Linier trafikeres følgende 8 Ruter:

1. Homansby—Oslo og omvendt	4 861 m.
2. Homansby—Grünerløkken - —	4 779 -
3. Munkedamsveien—Grefsen { 2den hver Vogn og omvendt 6 846}	6 281 -
4. Munkedamsveien—Sandaker { 5 715}	
5. Munkedamsveien—Vaalerengen og omvendt	5 126 -
6. Sagene—Kampen - —	6 075 -
7. St. Hanshaugen—Rodeløkken - —	4 668 -
8. Stortorvet—Fæstningen - —	1 290 -
Samlet Trafiklængde	33 080 m.

Liniernes Længde udgjorde pr. 31 December 1905 20 160 m., hvoraf dobbeltsporet 12 612 og Undvigesporet for Trafiken 957 m., altsaa Resten 6 591 m. enkeltsporet. Alt i alt er der nedlagt 36 019 l. m. enkeltsporet Skinnelængde, inkl. Sidespor til Vognhaller m. v.

Sporveisselskabets Materiel bestaar ved Femaarets Slutning af ialt 116 tidsmæssige Sporvogne, hvoraf de 67 er Motorvogne.

Modstaaende Tabel viser et Uddrag af de sammenslaaede Sporveies Trafikstatistik for det forløbne Femaar.

(Se Tabellen næste Side.)

For Kristiania elektriske Sporveis Vedkommende sees Udviklingen af følgende Tabel:

A a r.	Kjorte Vognkilometer.	Befordrede Passagerer.	Antal Vogne.	Selskabets Aktiva.
				Kr.
1901	1 560 241	5 490 067	48	1 838 193.74
1902	1 611 426	5 809 205	57	2 059 176.21
1903	1 921 007	6 553 816	57	2 058 090.78
1904	1 866 238	6 419 449	57	2 033 256.48
1905	1 928 760	6 516 773	57	2 073 659.45

A a r.	Linjelængder ved Aarets Udgang.			Passagerantal.		Antal Kjørsler pr. Indbygger.	Vogne.		Vognkm. Motor. Tilh.v. km.	Indtægt af Passagertrafik.	Udbytte i Pet. 1)	Anm.
	Nedlagt traf. Sp. regnet i Enkeltspor.	Traf. Linjelængde. Dobbeltsp. Enkeltsp.	Rutelængde.	Ialt.	Pr. Dag.		Motor.	Tilhæng.				
1901	32 245	18 787	35 746	12 372 700	33 900	55	67	45	3 215 000	1 210 700	10	} Elektrisk Drift.
1902	33 473	19 977	35 448	12 365 600	33 875	55	67	45	3 170 400	1 215 300	10	
1903	33 473	19 977	35 448	12 625 100	34 600	57	67	45	3 285 800	1 243 000	10	
1904	33 473	19 977	35 448	12 192 100	33 400	55	67	49	3 204 500	1 175 500	10	
1905	33 729	20 160	33 080	11 981 600	32 800	54	67	49	3 163 600	1 155 300	10	

1) Kun vedkommende Kristiania Sporveie

Kristiania.

Følgende Nyanlæg er udført:

- 1901: 0.675 km. enkelt Spor fra Nobéls Gade—Bygrænsen.
 Linien Parkveien—Skillebæk udvidet til Dobbeltspor 0.700 km.
 Side- og Overgangsspor i Akersgaden 0.125 -
- 1902: Frognerlinien (taget i Drift 29 Oktober 1902):
 Solli Park—Frogner Plads (enkelt Spor) 1.200 km.
 —«— — (Undvigespør) 0.250 -
- Anlægget Bygrænsen—Skøien Station paabegyndt.
- 1903: Bygrænsen—Skøien Station (enkelt Spor) 0.510 km.
 —«— — (Undvigespør) 0.180 -
 taget i Drift 21 Juni 1903.
- Der opførtes en ny Vognhal ved Majorstuen og monteredes Spiseledning gennem Kirkeveien. Endvidere lagdes en Kabel fra Elektricitetsværkets Sekundærstation paa Ankertorvet til Drammensveien.
- 1904: Indkjørselsspor til den i 1903 opførte Vognhal 0.440 km.
 Ombygning af endel ældre Vogne fandt Sted.
 Vognbetjeningen udgjør nu 122 Mand, hvoraf 44 Reservemandskaber.
- 1905: Ingen nyanlæg.

Kristiania Telefonanlæg har meddelt følgende Statistik over Anlæggets Udvikling i Femaaret.

A a r .	Apparatstatistik.		Liniestatistik.	
	Antal ved Aarets Udgang.	Tilvækst i Aaret.	Liniernes Traadlængde i km.	
			Ved Aarets Udgang.	Tilvækst i Aaret.
1901	11 759	256	35 822.73	1 284.58
1902	12 127	368	41 974.83	6 152.10
1903	12 376	249	43 970.00	1 995.17
1904	12 513	137	46 417.06	2 447.06
1905	12 736	223	47 977.91	1 560.85

Kristiania Magistrats 2den Afdeling, 12 April 1907.

H. E. Berner.

G. Amnéus.

IV.

Hedemarkens Amt.

B e r e t n i n g

om Hedemarkens Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret 1901—1905.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug¹⁾.

I Femaaret 1901—1905 har Distriktet havt to gode Aar, nemlig det første og det sidste Aar af Perioden. De tre mellemliggende rækker derimod ikke op til middels Aargange. I 1902 led Jordbruget af Tørke, og da Kulde indtraf tidligt, frøs Kornet i stor Udstrækning. Selv de gunstigst beliggende Herreder havde ikke Saakorn nok til eget Behov for det følgende Aar. 1903 gav en ganske rig Avling, men denne led adskillig Skade udover Høsten, idet Indbjergningen foregik under meget ugunstige Veirforhold. 1904 blev et meget daarligt Aar paa Grund af vedvarende Tørke. Særlig sterkt rammedes det tidligere Hedemarken Fogderi. For dette Distrikt kan man formentlig betegne 1904 som det mest udprægede Tørkeaar i den sidste Menneskealder.

Konjunkturerne maa siges at have været gunstige, og dette har mer end noget andet sat sit Stempel paa Jordbrugsforholdene. Ligesom i forrige Periode er det dyrkede Areal forbedret ved Afgroftning, Fjernelse af Sten, en dybere og fuldkomnere Bearbejdelse af Jorden, samt ved sterkere Gjødsling. Grundforbedringer af denne Art er i ikke ringe Udstrækning kommet til Udførelse. Den Kapital, som Jordbrugerne kan afse til Forbedringer, anvendes først og fremst paa den tidligere dyrkede Jord, hvorved dennes Produktionsevne forøges. Ved Siden heraf er dog ogsaa noget N y l a n d hist og her bleven opryddet.

¹⁾ Meddelelse fra Landbrugsskolebestyrer L a r s e n .

Efter de foreliggende Opgaver fra Lensmændene er det navnlig i Hedemarken Fogderi, at nogen Nydyrkning har fundet Sted, samt i Nordre Østerdalen. I de egentlige Skogbygder i Glommendalen, hvor Jordbruget spiller en mere underordnet Rolle, er det dyrkede Areal neppe udvidet.

I det hele taget synes Udviklingen at gaa mod en bedre Benyttelse af Jorden, en sterkere Drift. I Bygderne ved Mjøsen, hvor man altid har lagt Vegt paa Kornavlén, er Kornarealet ikke mindre end før, men hellere større, ligesom Dyrkningen af Rodfrugter er udvidet. Poteterne finder for en stor Del Afsætning til Brænderierne, hvoraf Hedemarken Fogderi havde 11 i Virksomhed. Foruden den øgede Efterspørgsel efter Poteter til industrielt Brug, har Udvidelsen af Svineholdet paa Gaardene ført med sig et større Forbrug af Poteter som Foder. Paa alle store og middelsstore Eiendomme haves nu Maskiner til Optagning af Poteter, hvorved man rækker at høste et større Areal end tidligere uden forøget Folkehjælp. Fra næsten alle Herreder inden Amtet meddeles, at Dyrkningen af Turnips er udvidet.

I Nordre Østerdalen, hvor Korn sjelden opnaar Modenhed, gaar fremdeles Udviklingen i Retning af en Indskrænkning af Kornavlén og en forbedret Engkultur og øget Foderproduktion. Engene forbedres ved en sterkere Gjødsling og en mere hensigtsmæssig Behandling i det hele. Det sterkere Behov af Gjødsling søger man at dække ved en omhyggeligere Opsamling og bedre Behandling af Husdyrgjødslén og ved Brug af mere Kunstgjødslén.

De daarlige Tider i 80-Aarene og Begyndelsen af 90-Aarene ledede til Stilstand. Ved de nu indtraadte bedre Vilkaar er Foretagsomheden atter vakt. Jordbrugeren omfatter sin Bedrift med mere Interesse og mere Tillid, og han er derfor villigere til at ofre noget eller sætte noget ind for at bringe Bedriften fremover. Den stigende Trang til Landbrugsundervisning er ligeledes et Udslag af de lysere Vilkaar for Jordbruget.

Interessen for Havebruget synes at være i Stigende i de gunstigere stillede Dele af Amtet. Frugttrær og Frugtbuske udplantes i ikke liden Udstrækning. Haveprodukter er lettere afsættelige end tidligere, ligesom de bruges mere i den almindelige Husholdning.

Landhusholdningsselskabets Virksomhed i Femaaret¹⁾.

En større Del af Selskabets Arbeide til Landbrugets Fremme udføres af dets fast ansatte Funktionærer, — Amsagronomerne samt ved Hjælp af Bidrag og anden Støtte fra Selskabet gennem dets Underafdelinger: de fem Fogderiforeninger og Landmandsforeningerne rundt om i Bygderne. Et Fællestræk for Femaarsperiodens Arbeide er, at Opmerksomheden i stedsé stigende Grad har været henvendt paa hvad der tjener til det egentlige Jordbrugs og Plante-kulturens Fremme, medens Arbeidet for Husdyrbruget har staaet mere stille

¹⁾ Fremstillet af fhv. Statsraad Mellbye.

eller gaaet i de gamle Spor med den ene Undtagelse af, hvad der har været gjort for Dannelse og Udvikling af Kontrolforeninger. Et andet Fællestræk for Virksomheden er, at de lokale Landmandsforeninger faar stedse større Andel i Arbeidet, samt at Sansen for Sammenslutning og Samvirke har vokset sig sterkere blandt Landmændene.

De tre Amtsa gronomer har ligesom før virket i hver sit Distrikt: Opsand i Hedemarken, Moe i Solør, Vinger og Odalen og Teige i Nordre og Søndre Østerdalen. Deres Tid har dels paa Reiser og dels ved Arbeide i Hjemmet været optaget med Planlægelse og Inspektion af Nydyrknings- og Grøftningsarbeider og Byggearbeider, Veiledning i almindeligt Gaardsstel og Havestel, Undersøgelse af Sæterforhold, Arbeide i Husdyrbruget som Prisdommere, Ledere af Udstillinger og Skuer samt ikke mindst med Foredrag og Undervisning foruden forskjellig andet. Ved en rent skjønsmæssig Opsummering af alle 3 Amtsa gronomers samlede Antal Rekvisitioner i Femaaret viser det sig, at omkring 412 falder paa Nydyrknings- og Afgrøftningsarbeider, ca. 372 paa Byggearbeider, ca. 130 paa Havebruget og ca. 50 paa Undersøgelse af Myrer, væsentlig med Torvstrofabrikation for Øie. Hvormange der faldt paa Husdyrbruget kan ikke godt sees, men det dreier sig antagelig om ca. 200. Antallet af Foredrag gaar i 1905 op til 68; Øgningen skyldes de mange Landbrugs- og Husholdningskurser, som det Aar traadte i Virksomhed. Særlig bemærkelsesværdig er den stærke Tilvækst siden forrige Femaarsperiode af Nydyrknings- og Grøftningsarbeider. Byggearbeiderne har været jævnt fordelt paa alle fem Aar.

Særlige Foranstaltninger til Husdyrbrugets Fremme.

Hesteavl en. Selskabet havde i 1901 fire Amtshingster. Af disse blev i 1902 «Samson» afhændet paa Grund af Alder og Aaret efter skudt, «Randklev» solgtes til Gaardbrugere i Tolgen for at ophjælpe Hesteavl en i Nordre Østerdalen og «Heindal» solgtes til O. Østbye i Furnes, saaledes at i de sidste 3 Aar «Fridtjof» har været eneste Amtshingst. Den har om Sommeren gaaet med Hoppefølge i Storfjeldsæteren. Unghestskuer har hvert Aar med Bidrag af Selskabet været afholdt rundt om i Amtet.

Kvægavl en. Arbeidet her har væsentlig gaaet i de gamle Spor med Bidrag til Dyrskuer, Okseskuer og Fjæsskuer. Paa Budgettet for 1901 opførtes Bidrag til Kontrolforeninger, der allerede i 1900 havde faaet Støtte af Selskabet, og som utvilsomt er den Foranstaltning til Kvægavlens Fremme, der i Perioden har virket mest og naaet længst. Fra 1902 overtog Staten Bidragene til disse Foreninger. Deres Antal var i 1901 9 og i 1904 27 med en forhaabentlig kun foreløbig Tilbagegang til 25 i 1905.

Svineavl en. I hele Femaaret har Avlsstationen for det store Yorkshire-Svin været hos Søren Berg i Solør. Landsvinstationen, der før havde

været hos O. Brustad, Vang, overtoges 1903 af P. Øvergaard, Romedal, og en ny Station for Landsvin oprettedes 1905 hos Ole Holt, Nordre Odalen.

For Saue- og Gjedeavl er der intet gjort, medens der er ydet Bidrag til to Avlsstationer for Høns.

Jordbruget.

Frøkontrolstationen paa Hamar har den hele Tid været igang, ligesom der har været ydet Bidrag til Dyrkningsforsøg med Poteter, Maltbyg, Engdyrkningsforsøg etc Den vigtigste Foranstaltning her er dog Oprettelsen af Hedemarkens Forsøgsstation. Allerede i 1901 indgik Selskabet til Departementet med Ansøgning om et Statsbidrag af Kr. 6 000 mod tilsvarende Amtsbidrag til Oprettelse af en saadan Station. Forslaget faldt i Stortinget. Efter en ændret og enklere Plan gik det gennem i 1904 med et Statsbidrag af Kr. 2 000, et lige stort Amtsbidrag og et aarligt Tilskud de første 5 Aar af Kr. 1 700, som Brænderierne med anerkjendelsesværdig Forstaaelse og Liberalitet har bevilget. Stationen begyndte sin Virksomhed Vaaren 1905 med Landbrugskandidat W. Christie som Bestyrer og under Overledelse af en af Landhusholdningsselskabet valgt Komité. Stationens Virksomhed vil væsentlig omfatte Planteformidling samt Forsøg, der har speciel Betydning for det oplandske Landbrug.

Af andre Foranstaltninger har Deltagelsen i Amternes Fællesindkjøb haft stor Betydning for saavel Jordbrug som Husdyrbrug. Salget af det gennem Fællesindkjøbskontoret indkjøbte Kraftfoder og Kunstgødning foregik ved Selskabets faste Kommissionærer, indtil Bestyrelsen i 1901 udarbejdede Love for og organiserede lokale Indkjøbslag i direkte Tilknytning til Fællesindkjøbskontoret, med solidarisk Ansvar for Medlemmerne og Ret til Bonus af Overskuddet Af disse Indkjøbslag var der ved Udgangen af 1905 62 med ca. 1 200 Medlemmer. Det samlede Salg fra Kontoret til Hedemarkens Amt udgjorde samme Aar Kr. 589 487.80.

Selskabets, i Forening med og med Bidrag af det Kongelige Selskab for Norges Vel, drevne étaarige faste Husholdningsskole paa Glomsaas i Søndre Odalen ophørte ved Udgangen af 1904, da Selskabet for Norges Vel indtog sit Bidrag. I 1905 igangsattes en Række korte 4-Ugers Husholdningskurser rundt om i Amtet.

En større vellykket Amtsudstilling afholdtes 1905 paa Kongsvinger.

Amtets Bidrag til Selskabet er steget fra Kr 11 800 i 1901 til Kr. 15 100 i 1905. Stigningen skriver sig væsentlig fra Bevilgningen til Forsøgsstationen samt Bidragene til den flytbare Landbrugsskole i Nordre Østerdalen og Husholdningsskolen i Elverum, der begge opføres paa Selskabets Budget.

Underafdelingerne var 1905 de fem Fogderiforeninger samt 22 lokale Landmandsforeninger.

Hedemarkens Husflidskomité er en helt selvstændig Underafdeling, hvis Bestyrelse dog opnævnes af Selskabet.

Til Slutning hidsettes en Oversigt over Høstudbyttet i Femaaret:

Sammen drag

af Lensmændenes Beretninger om Høstens Udbytte i Hedemarkens Amt i Femaaret 1901—1905.

A a r.	Mængde.							Godhed.			
	Hø.	Vinter-sæd.	Byg.	Havre.	Poteter.	Turnips.	Havesager.	Havn.	Foder.	Korn.	Rodfrugter.
1901.....	150	120	100	100	110	150	-	100	meget god	meget god	meget god
1902.....	70	80	90	90	90	40	70	80	meget god	daarlig	mindre god
1903.....	100	80	110	110	120	120	50	100	over middels	under middels	middels
1904.....	70	90	60	50	65	90	60	90	god	god	mindre god
1905.....	60	110	110	120	125	125	50	110	meget god	meget god	meget god
	450	480	470	470	510	525	230	480			
	90	96	94	94	102	105	46	96			

2. Fædriften¹⁾

har som Helhed betragtet været omfattet med den samme Interesse som i forrige Femaarsperiode.

Kvægavlen har dog havt adskillige Vanskeligheder at kæmpe med paa Grund af flere mindre gode Foderaar, men den maa desuagtet siges at have gaaet frem i kvalitativ Henseende.

Fodringen er forbedret gennem en større Anvendelse af Kraftfoder og Melkeydelsen derved forøget. Nedgangen af Melk til Meierierne i Hedemarken Fogderi og til Kondenseringsfabriken paa Hamar maa skrives paa Regning af de ved Tørkeaaarene reducerede Besætninger.

Kvægudstillinger og Okseskuer har været afholdt som før og er omfattet med Interesse.

Produktion og Salg af levende Kvæg har været i Tiltagende, hvilket de stigende Priser ikke mindst har bidraget til. Følgende Sammenstilling viser Forholdet:

	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.
1900	Kr. 109.60	Kr. 95.80	Kr. 53.10	Kr. 14.60
1905	- 129.63	- 115.74	- 63.15	- 16.67

Paa Kjød har Gjennemsnittsprisen været Kr. 0.73 pr. kg. mod Kr. 0.69 i forrige Femaarsperiode.

Priserne paa Melk og Smør har holdt sig omtrent uforandret:

	Melk pr. kg.	Smør pr. kg.
1900	9.8 øre (Meieripris 9.1 øre)	Kr. 1.78
1905	9.8 - (— 8.9)	- 1.78

Følgende Sammenstilling viser Forskjellen i Produktion af Melk og anvendt Vinterfoder pr. Ko — fogderivis — i forrige og sidste Femaarsperiode:

(Se Tabellen næste Side.)

Den indskrænkede Brug af Straafoder, specielt i Hedemarken og et Par andre Fogderier, er en naturlig Følge af Tørkeaaarene.

Hvad Melkens rationelle Behandling angaar, har den Fremgang, som gjorde sig gjældende i forrige Femaarsperiode, fortsat ogsaa gennem denne. Som det

¹⁾ Af Amtsaaronom Opsand.

Fogderi.	Melk pr. Ko (kg.) gjennem- snitlig:		Vinterfoder pr. Ko (kg.) gjennemsnitlig af:						Andet Foder.
			Hø.		Halm.		Kraftfoder.		
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	
Hedemarken.....	1 529 (2 143)	1 737 (2 330)	1 013	761	1 151	1 123	200	244	Endel Rodfrugter og Drank.
Vinger og Odalen	1 363 (1 975)	1 575 (2 175)	1 360	1 360	1 240	1 240	136	378	
Solør	1 220 (1 640)	1 500 (2 080)	1 156	904	944	856	166	318	
Søndre Østerdalen	1 375 (1 850)	1 475 (1 850)	1 588	1 147	575	531	75	192	Lidt Mose, Løv, Lyng og Turnips.
Nordre Østerdalen	1 450 (1 783)	1 460 (1 800)	1 767	1 777	200	220	lidt.	lidt.	Løv, Mose og tildels lidt Turnips.

De i Parentes anførte Tal er den gjennomsnitlige Melkemængde pr. Ko paa de mere fremskredne Gaardsbrug.

Distrikt, der har bygget de fleste Meierier i Femaaret, maa Solør nævnes, idet ikke mindre end 4 nye Meierier her har vokset sig frem.

Meieriernes Drift stiller sig omtrent saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Hamar Melkekondenseringsfabrik har meddelt følgende Opgave over sin Drift i Femaaret:

Aar.	Indveiet	Udbetalt	Gjennemsni- pris pr. Kg.
	Melk.	Leverandørerne.	
	Kg.	Kr.	Øre.
1901.....	7 897 940	787 874.22	10
1902.....	9 427 350	939 823.23	10
1903.....	10 113 400	1 009 125 97	10
1904.....	9 384 900	890 138.58	9½
1905.....	8 871 220	838 835.52	9½

Hesteavlens staar omtrent paa samme Standpunkt som før. Kun enkelte Bygder noterer «lidt» eller «nogen» Fremgang. De fleste Bygder udenfor Hedemarken Føgderi køber sine Heste. Priserne noteres fra 300 til 600 Kr. Gjennemsnietsprisen har været 420 Kr.

Faareavlens synes fremdeles at have en aftagende Tendens. Kun enkelte Bygder noterer en liden Fremgang.

Gjedefholdet er uforandret.

Gjennemsnietsprisen paa Faar og Gjed har været henholdsvis 16 Kr. og 12 Kr.

Svineavlens synes at have faaet Fremgang i de fleste Bygder specielt i Amtets sydligste Føgderier (Hedemarken, Vinger og Odalen, Solør og tildels Søndre Østerdalen). Gjennemsnietsprisen paa voksne Svin har været Kr. 111 og Kr. 0.91 pr. Kg. Flesk mod Kr. 0.87 i forrige Femaarsperiode.

Amtets to Avlsstationer for Svin — 1 for Yorkshire hos Søren Berg, Solør, og 1 for Landsvin hos P. Øvergaard, Romedal — har som tidligere skaffet mange gode Avlsdyr omkring i Distriktet.

Tamren er af liden Betydning for Amtet. Den findes kun — og vistnok sparsomt — i dets nordligste Del omkring Fæmund.

Fogderi.	Antal Meierier i Drift:		Indveiet Melk:		Kjernet Smør:		Ystet Fedost:		Ystet Magerost:		Ystet Mysost:	Udbetalt Leverandørerne for Melk:	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1905.	1900.	1905.
			Liter.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kr.	Kr.
Hedemarken.....	10	11	8 147 379	7 573 392	151 582	126 610	6 662	8 719	286 878	250 627	122 617	826 650	687 105
Vinger og Odalen .	4	4	308 839	203 000	7 334	1 000	-	-	10 697	-	-	24 834	17 540
Solør	1	5	750 000	2 058 407	29 039	64 768	-	14 004	46 470	117 320	97 508	67 500	182 231
Søndre Østerdalen ..	4	3	616 123	611 127	19 220	10 717	1 830	1 042	18 201	16 549	9 366	52 396	55 146
Nordre Østerdalen ..	8	8	2 144 499	2 131 424	85 768	84 763	-	-	-	-	140 430	145 945	104 945
Amtet	27	31	11 966 840	12 777 350									

Hedemarkens Amt.

Da enkelte Meierier ikke har meddelt Oplysning om sin Produktion og udbetalte Beløb for Melk, er Summering af disse Rubriker undladt, idet Resultatet vilde være misvisende. Flere Meierier leverer ogsaa Skummetmelken tilbage til Leverandørerne, ligesom en betydelig Del sælges i uforædlet Form.

3. Skogdrift¹⁾.

I Lighed med foregaaende Femaarsberetning er der paa Grundlag af de gennem Lensmændene meddelte Opgaver vedkommende Tømmerflødningen opgjort en Beregning over det Tømmerkvantum, som i Perioden er fremdrevet til Vasdrag.

Som det af Opgaven fra Lensmanden i Nordre Odalen vil fremgaa, er der i denne Opgave meddelt ikke alene hvad der er fremdrevet fra Herredets egne Skoge, men ogsaa hvad der fra de tilstødende Herreder, Stange og Romedal, er fremdrevet af Last, som flødes gennem Nordre Odalens Vasdrag. For imidlertid at ikke den nedenstaaende Beregning — der er samlet fogderivis — skal blive misvisende, er der skjønsmessig fra Opgaven fra Nordre Odalen overført de respektive Tømmerkvanta til Stange og Romedal.

Ifølge Lensmændenes Opgaver er der i Amtet i Femaaret fremflødet følgende:

Distrikt.	Femaaret 1896—1900.	Femaaret 1901—1905.
	Tylvter.	Tylvter.
Nordre Østerdalen	260 067	295 364
Søndre Østerdalen	1 042 197	1 286 734
Solør	611 800	679 309
Vinger og Odalen	300 900	339 062
Hedemarken	58 277	70 759
Amtet	2 273 241	2 671 228

Der er saaledes hugget og fremdrevet til Kjøbmandsflødning 2 671 228 Tylvter
mod i 1896—1900 2 273 241 —

saaledes 397 987 Tylvter

mere i denne Femaarsperiode end i den foregaaende, eller en Øgning af ca. 18 Pct.

Men fordi om Tylvtetallet er steget ganske betydelig, er det dermed ikke sagt, at Hugsten ogsaa dermed er øget. Der er nemlig flere Omstændigheder, som har bevirket en lettere Fremdrift af de mindre Dimensioner. Dels er nemlig Flødningsudgifterne for disse sat betydelig ned, dels er Priserne paa de mindre Dimensioner steget ikke ubetydelig, saa det har kunnet lønne sig at fremdrive — endog fra fjerntliggende Skogtrakter — Sortiment, som tidligere som værdiløst maatte blive igjen i Skogen, dels Top efter Hugsten og dels mindre, uvæksterlige Trær.

Naar derfor Tylvtetallet er steget, maa der tages i Betragtning, at en stor Del af det fremflødede Virke er Top helt ned til 3 m.s Kub med 3 Tommers

¹⁾ Efter Fremstilling af Skogforvalter Kiær.

Topdiameter, og det kan derfor antages, at Hugsten har holdt sig paa samme Høide som i foregaaende Periode.

Hvorvidt Hugsten er stærkere end forenligt med Hensynet til Skogens Bevarelse er vanskeligt at udtale sig om. Der har til Grund for Beregningen herom været lagt 1874-Aars Skogkommissions Resultater, nemlig en Gjennemsnits-tilvækst af 1.6 m³ pr. Hektar pr. Aar. Men med al Respekt for Skogkommissionens Arbejde kan man dog fastslaa, at man ialfald nu ikke kan lægge samme lave Tilvækst til Grund. Amtets Skoge befandt sig i en ganske anden Tilstand dengang end nu. Da havde man uhyre Vidder med gammel, glissen og overmoden Skog, hvor Øksen vel her og der fjernede det allergroveste Tømmer, men hvor dog aldrig Øksen blev ført med den Raskhed som nu i de senere Tider. Skogen fik paa den Maade ikke Anledning til at vise, hvad den kunde producere.

Naar derfor Hugsten er adskillig stærkere nu mod dengang, saa tør man dog alligevel bestemt udtale, at Tilvæksten ogsaa til Gjengjæld er adskillig større.

I det store og hele taget kan man sige, at Skogbruget i den forløbne Femaarsperiode har gjort store Fremskridt, idet en alt mere og mere intens Drift næsten overalt har gjort sig gjældende. Særlig vil man blive opmærksom herpaa i de sydligere Dele af Amtet, hvor Vækstforholdene er gunstige og hvor Resultaterne af rationelle Arbejder i Skogen snart foreligger. Men ogsaa i de nordlige og i de høiereliggende Distrikter kan spores Fremgang.

Tømmerpriserne har i Femaarsperioden gaaet jævnt opover, særlig for Slibe- og Celluloseelastens Vedkommende; og det tør antages, at Priserne ogsaa fremover vil holde sig, da de træforbrugende Fabriker dels udvides, dels faar nye Konkurrenter.

Prisen paa Battenstømmer kan ved Periodens Slutning sættes til Kr. 36 pr. Tylvt, 12 Alen 9 Toms med én Tommes Optag; for saakaldt Slibetømmer til 14–16 Kr. pr. Tylvt for 12 Alen 7 Toms, ligeledes efter «Optagsmærkning» (ca. 1½ Tomme).

Vedpriserne har ogsaa steget under Femaarsperioden.

Der har gjennemsnitlig været betalt pr. Favn:

(Se Tabellen næste Side.)

Arbejdet for Skogsagen har skudt stærk Fart.

Med Bidrag af Stat og Amt er i Amtets Skogvæsen ansat 1 Amtsskognester og 4 Skogassistenter.

Skogvedtægter efter Lov af 20 Juli 1893, § 8 er i Femaaret udfærdiget for følgende Herreder: Tønset, Tolgen, Kvikne og Aamot.

Distrikt.	Aar.	Birkeved.	Barved.
		Kr.	Kr.
Nordre Østerdalen	1900	10	6
	1905	10	7
Søndre Østerdalen	1900	10	8
	1905	12	9
Solør.....	1900	9	7
	1905	10	8
Vinger og Odalen.....	1900	11	8
	1905	12	8
Hedemarken	1900	11	8
	1905	16	10
Amtet {	1900	9	7
	1905	12	8

A n m. Priserne er afrundede.

4. Bergværks-, Fabrik- og Haandværksdrift.

Bergværksdrift har ikke fundet Sted i Femaaret. I Aasnes er dog indkjøbt endel Gabbrofelter, men Drift var ikke paabegyndt ved Udgangen af 1905.

Fabrikdriften er for Landdistriktets Vedkommende af underordnet Betydning, undtagen forsaavidt Brænderibedriften angaar.

En større Arbejdsstyrke sysselsættes ogsaa ved Aadals Brug (Jernstøberi og mekanisk Værksted) samt Klevfos Cellulose- og Papirfabrik.

I forskjellige Distrikter findes Dampsage, Sagbrug og Høvlerier samt Møllebrug. I Ringsaker er to Trævarefabriker, som tillige sysselsætter 60 à 70 Mand, samt en Potetesmelfabrik. I Elverum er et Par Torvstrøfabriker mindre end før. Det tidligere Bryggeri i Furnes er nedlagt.

Af nye Indretninger kan nævnes et Elektricitetsværk i Vinger, der skaffer Lys og Drivkraft til mindre industrielle Anlæg i Kongsvinger. Ligesaa er i Vinger paabegyndt en Brændtorv- og Torvstrøfabrik.

Med Hensyn til Fabrik anlæg i Byerne henvises til Magistraternes Beretninger.

Hvad Brændevinsbrænderierne angaar, hidsættes følgende Oplysninger¹⁾:

¹⁾ Meddelt af Gaardbruger A. Krogvik.

«I Hedemarkens Amt har 9 Brænderier været i Drift gennem hele Femaaret, nemlig Strand Brænderi og Gaupen Brænderi i Ringsaker, Nederkværn Brænderi og Brumunddalen Brænderi i Furnes, Hvams Brænderi i Nes, Vangs Brænderi og Sælid Spritfabrik i Vang, Atlungstad Spritfabrik i Stange og Løiten Brænderi i Løiten. Desuden er to nye Brænderier anlagt i Femaaret, nemlig Romedals Brænderi, der sattes i Drift i 1902, og Tangen Brænderi, der sattes i Drift i 1903. Til trods for denne Forøgelse i Brænderiernes Antal er dog Sprittilvirkningen adskillig mindre end i foregaaende Femaarsperiode. Beskatningsforholdenes Ændring i 1899 medførte, at den tidligere drevne Export af Sprit er indskrænket til en Ubetydelighed, og da endvidere det indenlandske Forbrug har været i Aftagende, har Afsætningsforholdene forværret sig i betydelig Grad. Medens Brænderierne ved Femaarets Begyndelse kun havde en ubetydelig Spritmængde i Behold, naar ny Driftstermin begyndtes, saa havde de ved Femaarets Slutning i Almindelighed over et Aars Produktion liggende paa Lager.

Der har i dette Tidsrum været anvendt norske Raaprodukter til saagodtsom hele Brænderiernes Produktion. Kun enkelte Brænderier har tildels benyttet noget udenlandsk Raamateriale. Distriktets Potetavling er ogsaa i almindelige Aar mere end tilstrækkelig til Brænderiernes Behov. Det gennemsnitlige Potetforbrug for Amtets Brænderier kan sættes til vel 200 000 hl. Potetprisen var i 1902 og 1903 Kr. 1.50 à 1.60 pr. hl., men i den øvrige Del af Perioden Kr. 2.00 pr. hl. Denne noget høje Pris for Brænderipoteter skyldes, at Avlingen i flere af disse Aar var noget under middels. Bygforbruget har dreiet sig om 500 000 Kg. til en Pris af 11 à 12 Øre pr. Kg.»

5. Jagt og Fiskeri.

Heller ikke i Femaarsperioden 1901—1905 har Jagten været af synderlig Betydning som Indtægtskilde for Amtet.

Det er kun i de nordligere Dele af Østerdalen, at denne Erhvervsgren spiller nogen — omend ubetydelig — Rolle. Som i tidligere Aar sendes der herfra endel Hare, Skogsfugl og især Rytter til Kristiania, uden at den Indtægt, som følger heraf, kan siges at være af særlig Betydning.

For at ophjælpe Fuglebestanden er der i Femaaret udfærdiget Forbud mod Anvendelse af Snare og Faldstokke til Fangst af Barfugl m. v. for Herrederne Eidskogen, Vinger, Brandval og Søndre Odalen (ved Res. af 22 Juni 1903) og for Stange (ved Res. af 8 Mai 1905).

Elgbestanden synes i denne Periode yderligere at have tiltaget, særlig da i Østerdalen, hvor der ikke sjelden er fremkommet Klage over Elgens Herjinger i Ungskogen. — Ifølge Res. af 3 Februar 1902 er det her i Amtet forbudt at fælde Aarskalv af Elg, hvilket Forbud formentlig har gjort sit til, at Bestanden er øget saa stærkt. Jagten paa dette Vildt drives væsentlig som

Sport og kaster liden Indtægt af sig. Nogen Bortleie af Jagtrettigheder har ikke fundet Sted i nogen større Udstrækning.

For Fældelse af Rovdyr har der været udbetalt følgende Præmier:

	1896—1900.	1901—1905.
	Kr.	Kr.
for Bjørne.....	80	0
- Jerve.....	40	100
- Gauper.....	120	300
- Ræve.....	22 518	9 916
- Ørne og Høge.....	3 316	4 188
- Ulve.....	140	200
- Maar.....	12	3 664
- Rype og Vandrefalke.....	46	1 009
- Hubro.....	8	265
- Spurvehøge.....	247	5 488
- Lom.....	10	559
- Oter.....	0	488
- Kraaker (fra 1 Juni 1904).....		4 060.42
	Tilsammen 26 537	30 238.42

Heller ikke Fiskeri har som Næringskilde været af synderlig Betydning. I Almindelighed lyder Indberetningerne paa, at der som Regel kun drives Fiske til eget Behov. Enkelte Undtagelser gives; saaledes meddeler Lensmanden i Storelvedalen, at Fisket i Sollien bringer en aarlig Indtægt af 1 000 à 1 500 Kr., hvilket for det lille Herred er en god økonomisk Støtte.

Det er ikke usandsynligt, at Fiskeriet kunde bringes ialfald noget op, om der udvistes mere Forsigtighed, særlig ved Valg af Redskaber. Noget er i saa Henseende udrettet, saaledes ved Res. af 17 Marts 1902, i Henhold til hvilken visse Fiskeredskaber blev forbudt i Vinger.

Tilrods for, at der ved kgl. Res. af 7 Marts 1900 blev givet Regler for Fiskeriet inden Elverum, Aamot og Storelvedalen Herreder til Ophjælp af Fiskebestanden, indberetter dog Lensmanden i Aamot, at denne synes at være aftaget. Dette staar dog i Strid med de fra Søndre Østerdalens Fiskeriforening indkomne Indberetninger, der gjentagende har hævdet, at Bestanden øges.

Der klages over den Skade, som Gjedde og Laks forvolder.

Til de inden Amtet værende Fiskeriforeninger har været ydet et samlet aarligt Amtsbidrag paa Kr. 1 100. Disse Foreninger udfører et paaskjønnelsesværdigt Arbejde baade for at faa Interessen op rundt i Distrikterne og for at øge Fiskebestanden ved kunstig Udclækning af Yngel. Denne er med tilfredsstillende Resultat udsat i tidligere fisketomme Elve og mindre Sjøer, ligesom der arbeides for at faa passende Fredningsbestemmelser. Opnaaes dette og anordnes der et skjærpet Opsyn, er det neppe tvilsomt, at der i mange Distrikter, saaledes f. Eks. i Østerdalen, vil kunne skaffes Fisk nok til Befolkningen og tildels endog opnaaes et respektabelt Udbytte udover det lokale Behov.

6. Binæringer.

Om Husfliden i Hedemarkens Amt 1901—1905 er indhentet endel nærmere Oplysninger¹⁾:

Arbeidet for at hjælpe op Husfliden i Amtet har i disse 5 første Aar af det nye Aarhundrede havt en afgjort Fremgang. Det almindelige og stadig raskere Forfald i saagodtsom alslags Husflidsarbeide, som var mærkbart gennem hele det forrige Aarhundrede, er stanset af et omfattende Arbeide, sat igang af den Komité til Husflidens Fremme, som er nævnt i sidste Femaarsberetning. I disse Aar har Komitéen, med økonomisk Støtte af Amtet, Herreder, Banker og Samlag, foruden et større aarligt Bidrag fra Staten — i 1905 tilsammen Kr. 8 000 — efterhvert sat igang en Række faste Arbeidsskoler for unge Mænd og Kvinder, saaledes Snekerskoler i Tolgen, Elverum og Kongsvinger og Vævskoler i Vang, Hamar, Os, Storelvedalen, Ringsaker og Vingerbygderne. Ved disse og anden Undervisningsvirksomhed, Kurser i Skræddersøm, Plantefarvning, Kurvarbeide og Skolapning — i 1905 afholdtes ialt 47 Kurser i 15 Bygder med 454 Elever — er der i denne Tid uddannet en Skare unge Mennesker, som ialfald har Forudsætningen for at kunne fortsætte Amtets gamle Arbeidstraditioner bedre, end tidligere var Tilfældet. For at lette Omsætningen og skabe Marked for Husflidens Produkter driver Komitéen et Udsalg paa Hamar, hvortil Amtet i 1905 bevilgede et Laan paa Kr. 5 000 paa lempelige Vilkaar som Driftskapital. Dette Udsalg har, særlig i de sidste Aar, havt en ikke ubetydelig Omsætning.

Komitéen har ogsaa paa anden Maade, ved Brochurer og Foredrag, ved Opsætning af Præmier, Dannelse af lokale Komitéer og en Underafdeling, Kongsvinger og Omegns Husflidsforening, virket til at vække Interesse for Sagen ude i Befolkningen. Den deltog ved Landbrugsudstillingen i Trondhjem i 1902 med en Samling Husflidsarbeider fra Hedemarken, hvorfor Komiteen fik høieste Udmærkelse, stor Sølvmedalje. Ved Amtsudstillingen paa Kongsvinger i 1905 var Husfliden for første Gang repræsenteret ved en særegen Afdeling, som vakte almindelig Interesse.

I det hele tør man vel gaa ud fra, at hvis det nævnte Arbeide faar fortsætte og udvikle sig, vil Husflidsarbeidet kunne vinde igjen noget af den Anseelse, det før havde i Folks Omdømme, og faa en Udvikling, der tilkommer den, ogsaa under vore Tidens ændrede Forhold.

Hvad Handelsrørelsen angaar, henvises til omstaaende Tabel, der gjælder Forholdene ved Udgangen af Aar 1905:

¹⁾ Af Formanden i Amtets Husflidskomité, Adjunkt Hans H. Fleischer.

Distrikt.	L�ndhandlere efter Bevilling eller Handels- brev.	Rettigheder til Udskjænkning af �l:		
		Almindelige.	Indskrænkede.	Enkelte �lsorter.
Hedemarken Fogderi	88	3	12	2
Vinger og Odalen —	59	1	8	1
Sol�r —	61	1	4	4
Søndre Østerdalen —	134	2	5	1
Nordre Østerdalen —	54	-	16	-
Tilsammen i Amtets Landdistrikt	396	7	45	8

Retten til Udskjænkning af  l m. v. er i alle Herreder gjort til Gjenstand for Bevilling. Samlag for  l og Vin findes i Søndre Odalen, Elverum og Aamot.

Vedrørende Forbrugs-, Spare- og Handelsforeninger hidsettes følgende Opgave:

Distrikt.	Antal Foreninger i 1905.	Antal Medlemmer ved Udgangen af 1905.	Omsætning (Salgs- beløb) i 1905.	Antal Foreninger, hvis Virk- somhed er ophørt i Femaaaret 1901—1905.	Anmærkninger.
Hedemarken Fogderi	1	250	Kr. 130 000	2 ¹⁾	1) 1 likvideret 31 Dec. 1904. 1 ophørt i 1904. 2) 1 Forening ønsker ikke Omsætningen opgivet. 3) Ophørt i 1901.
Vinger og Odalen —	1	61	14 000	-	
Sol�r —	1	126	100 000	-	
Søndre Østerdalen —	2	115	30 000 ²⁾	1 ³⁾	
Nordre Østerdalen —	4	274	143 575	-	
Amtet	9	826	417 575	3	

Af Stenbrud findes i Amtet følgende:

1 i Søndre Østerdalen, der i 1905 med en Arbejdsstyrke fra 4—14 Mand og ca. 30 Arbejdsuger har produceret 101 000 Skifersten til en Værdi af 5 800 Kr.;

3 i Nordre Østerdalen (Skifer- og Klæbersten), der i 1905 har produceret Sten til en Værdi af tilsammen 3 585 Kr.

Med Hensyn til Anlæg for Torvdrift, dens Produktion m. v. indeholdes Oplysninger i nedeustaaende Opgave:

Distrikt.	Antal i 1905.	Arbeids- styrke i 1905	Antal Arbeids- uger i 1905.	Produktion i 1905:	
				Mængde.	Værdi.
					Kr.
Ringsaker	3	23	27	{ 1 000 m ³ 2 800 Baller.	5 200.00
Nes	1	20	5	657 342 Stkr.	1 117.48
Furnes	1	Ikke oplyst.		854 500 —	2 501.00
Vang.....	2	31	12	16 000 —	4 480.00
Løiten.....	2	38	16	3 080 m ³	4 929.28
Romedal.....	1	11	7	1 000 000 Stkr.	2 000.00
Stange	2	45	12	2 490 m ³	5 013.00
Nordre Odalen	1	2	8	400 -	300.00
Brandval	1	4	12	1 030 -	0.45 pr. m ³
Grue.....	1	Ingen	Ingen	Drift i 1905.	
Elverum.....	2	17	12	850 000 Stkr.	2 000.00

Angaaende Havebruget kan meddeles¹⁾:

Efter Initiativ af Hedemarkens Fogderis Landbrugsforening stiftedes Høsten 1900

Hedemarkens Havebrugsforening

efter en da af Selskabet «Havedyrkningens Venner» afholdt Havebrugsudstilling paa Hamar.

Foreningen er af privat Natur. Den bæres af Medlemmerne med Bidrag af forskellige Institutioner, — Hedemarkens Amts Landhusholdningsselskab, det Kgl. Selskab for Norges Vel, Selskabet «Havedyrkningens Venner», Hamar Samlag samt de fleste Bygders Sparebanker.

Foreningen, som nyder god Anseelse og Tilslutning, talte ved Udgangen af Femaaret 444 Medlemmer.

Foreningens Formaal er at virke for Havebrugets Fremme inden Hedemarken Fogderi.

Dette søges naaet ved at skaffe Medlemmerne Adgang til dygtig Gartnerbistand for rimelig Betaling, ved at bistaa med Indkjøb af passende Frugttrær og Bærbuske, afholde Foredrags- og Diskussionsmøder samt Udstillinger og paa forskellig Maade ellers at vejlede og opmuntre til en bedre Forstaaelse af Havebruget baade hvad Produktionen og Produkternes Anvendelse i Husholdningen eller deres direkte Salg angaar.

¹⁾ Efter Beretning fra Amtsgaaronom Opsand.

I Henhold hertil har Foreningen saagodtsom den hele Tid havt fast ansat Gartner til at reise rundt blandt Medlemmerne. Den har uddelt Præmier for velstelte Smaahaver, afholdt Kurser i Haveprodukternes Anvendelse i Hus-holdningerne, istandbragt Forsøgsdyrkning med forskjellige Frugtsorter, uddelt Brochurer etc.

Bærsankning er i enkelte Distrikter af nogen Betydning. I flere af Hedemarksbygderne foregaar Indsamling af Multer og Tyttebær, og for Tyttebærenes Vedkommende er paa sine Steder i Odalen og Solør denne Industriegren noksaa indbringende.

Lensmanden i Løiten fremhæver, at Multesankningen i denne Bygd tildels er kommet ind i et skjævt Spor, idet Frygten for Konkurrence leder til, at Bærene plukkes, før de er modne. Udbyttet bliver derved ikke paa langt nær saa stort, som det kunde og burde være.

Om nogen Fremgang for Fjærkræavlens Vedkommende er der kun spredte Oplysninger. Paa dette Omraade staar vistnok endnu meget tilbage at udrette.

Af Foreninger af Næringsdrivende kan nævnes:

Landmands- eller Landbrugsforeninger i Ringsaker, Nes, Vang, Løiten, Stange, Hof, Elverum, Aamot, Storelvedalen, Ytre Rendalen og Øvre Rendalen med tilsammen ca. 900 Medlemmer samt

Arbejderforeninger i Ringsaker, Vang, Løiten, Nordre Odalen, Vaaler, Elverum, Trysil, Aamot og Storelvedalen med tilsammen ca. 2 600 Medlemmer

I Aamot findes derhos 1 Landhandlerforening med 12 Medlemmer.

7. Kommunikationsvæsenet ¹⁾.

Længden af Amtets offentlige Veie udgjorde efter Lensmændenes Opgaver for Aaret 1905 tilsammen 3 007.7 Km., Rideveie eksklusive.

(Se Tabellen Side 20—21.)

Herredernes Udgifter ved de offentlige Veies Vedligehold, Administrationen ikke medregnet, anslaaes efter Lensmændenes Opgaver for Aaret 1905, tildels skjønsmæssig, til Kr. 230 931.38.

(Se Tabellen Side 22.)

Vedligeholdet foregaar fremdeles væsentlig ved Veistykhaveere (Rodeinddeling), i mindre Udstrækning ved Entreprenører. Veivogterinstitutionen er dog i stadig Fremgang, og Sansen for rationelt Vedligehold synes at vokse med den tiltagende Trafik.

I Amtet havdes i Aaret 1905 tilsammen 52 Veivogtere.

¹⁾ Af Amtsingeniør Werenskiöld.

Til Anlæg af Hovedveie inden Amtet bevilgede Stortinget for Aaret 1905 Kr. 125 233.34, heri indbefattet Kr. 28 733.33, der refunderes af Amtet i Løbet af 3 Aar.

Til Vedligehold af Broer og Stikrender, Bidrag til og Anskaffelse af Grustag og Puksten, Ombygninger, Tilskud til Bygdeveisanlæg etc. bevilgede Hedemarkens Amtsting for Aaret 1905 - 87 529.64

Ifølge foranstaaende Opgaver var Herredernes Udgifter til det almindelige Vedligehold i Aaret 1905 . . - 230 931.38

Herrederne udredede for Aaret 1905 til mindre Omlægninger af ældre Hovedveie, Omlægning af ældre og Anlæg af nye Bygdeveie - 40 264.41
Do. i Naturalarbeide - 620.00

Samlede Udgifter til Hedemarkens Amts Veivæsen for Aaret 1905, Administration exkl., anslaaes saaledes til Kr. 484 578.77

Amtets Andel i Veivæsenets Administrationsudgifter var overslagsvis 10 993.33

Statens Andel i Ingeniørlønninger, Kontorhold, Skyds- og Kostgodtgjørelse for Ingeniører var overslagsvis . . 20 586.67
hvilket Beløb tidligere indgik i Stortingets Bevilgninger til Anlæg og Undersøgelser.

Skyds- og Kostgodtgjørelse for Lensmændene for Reiser i Veivæsenets Anliggender udgjorde i 1905 - 6 070 34

Samlede Udgifter ved Hedemarkens Amts Veivæsen i Femaarsperiodens sidste Aar, 1905, andrager saaledes til Kr. 522 229.11

De i Femaaret for Statsmidler anlagte eller omlagte og til Vedligeholdelse af Distrikterne overtagne Hovedveie er:

Nybergsund—Rigsgrænsen, Trysil, 29.8 Km. Kr. 192 800.00
Sandstad Bro med tilstødende Veie, Grue, 2.7 Km. . . . - 267 200.00

Sum Kr. 460 000.00

Desuden er i Femaaret for Statsmidler og Distriktsmidler anlagt og overtaget til Vedligehold af Distriktet Bygdeveien Tolgen—Vingelen, 10.6 Km. - 48 500.00

Tilsammen Kr. 508 500.00

(Fortsættes Side 23.)

Distrikt.	Samlet Veilængde ved Udgangen af 1905:			Heraf
	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen.	for Statskassens eller Amtskassens Regning (delvis Herreder).
	Km.	Km.	Km.	Km.
Ringsaker	50.0	207.4	257.4	-
Nes	10.6	68.7	79.3	-
Furnes	11.3	88.7	100.0	-
Vang	25.1	86.6	111.7	-
Løiten	19.3	81.7	101.0	-
Romedal	19.0	70.0	89.0	-
Stange	44.0	55.0	99.0	-
Nordre Odalen	0.0	59.0	59.0	-
Søndre Odalen	27.5	62.4	89.9	-
Vinger	35.7	57.2	92.9	-
Eidskogen	50.1	58.3	108.4	-
Brandval	73.0	33.0	106.0	-
Grue	62.8	82.1	144.9	-
Hof	14.8	41.0	55.8	-
Aasnes	33.5	85.9	119.4	-
Vaaler	36.4	54.4	90.8	-
Elverum	90.9	82.2	173.1	-
Trysil	133.7	76.6	210.3	5.0
Aamot	66.8	68.1	¹⁾ 134.9	-
Storelvedalen	74.3	5.4	79.7	-
Sollien	0.2	38.0	38.2	-
Ytre Rendalen	47.9	28.6	76.5	13.3
Øvre Rendalen	68.0	29.2	97.2	24.7
Lillelvedalen	37.0	85.0	122.0	-
Tønset	70.0	54.4	124.4	-
Tolgen	39.7	147.6	187.3	-
Kvikne	53.4	6.2	59.6	16.9
Sum Amtet	1 195.0	1 812.7	3 007.7	59.9

¹⁾ Hertil kommer 61 Km. private Veie, der vedligeholdes af de Interesserede mod her

vedligeholdes:			I Femaaret 1901—1905 udleveret til offentlig Afbenyttelse:		Rideveie.
mod Penge- udbetaling af Herredskassen.	udelukkende ved Naturalarbeide.	delvis Natural- arbeide og delvis Udbetaling af Herredskassen.	Nyanlagte Veie.	Omlagte Veie.	
Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.
144.7	112.7	-	14.0	2.4	-
37.5	41.8	-	3.3	4.3	
27.6	0.0	72.4	3.6	1.5	
34.0	77.7	-	13.0	2.0	
14.6	86.4	-	6.5	0.9	
4.0	85.0	-	2.0	-	
99.0	-	-	1.9	4.4	
-	59.0	-	-	-	
-	89.9	-	-	1.5	
-	92.9	-	-	-	
-	81.4	27.0	-	-	-
14.5	91.5	-	-	-	20.0
11.0	-	133.9	2.7	7.0	-
4.0	51.8	-	-	-	29.8
33.4	-	86.0	-	-	-
-	90.8	-	-	-	29.0
173.1	-	-	-	25.9	-
164.0	23.3	18.0	40.7	-	-
30.0	101.9	3.0	15.0	15.0	-
42.4	37.3	-	5.4	1.2	30.0
38.2	-	-	-	-	-
16.3	46.9	-	-	-	-
11.5	61.0	-	-	-	-
-	122.0	-	-	33.0	-
-	86.4	38.0	-	-	-
-	183.3	4.0	7.0	3.0	-
12.4	30.3	-	-	-	-
912.2	1 653.3	382.3	115.1	102.1	108.8

eller delvis Fritagelse for Arbeide paa de rodelagte Veie.

Distrikt.	Udbetalt af Herredskassen.	Antagen Værdi af Naturalarbejde.	Tilsammen.
	Kr.	Kr	Kr.
Ringsaker.....	9 495.00	4 500.00	13 995.00
Nes.....	3 652.03	4 843.55	8 495.58
Furnes.....	2 873.00	4 700.00	7 573.00
Vang.....	6 883.24	5 400.00	12 283.24
Løiten.....	3 750.00	12 000.00	15 750.00
Romedal.....	1 453.35	4 006.42	5 459.77
Stange.....	6 350.00	0.00	6 350.00
Nordre Odalen.....	1 199.20	7 219.68	8 418.88
Søndre Odalen.....	-	7 724.00	7 724.00
Vinger.....	1 561.77	11 550.50	13 112.27
Eidskogen.....	1 660.00	8 505.00	10 165.00
Brandval.....	3 530.00	10 640.00	14 170.00
Grue.....	2 044.76	9 400.00	11 444.76
Hof.....	300.00	4 000.00	4 300.00
Aasnes.....	4 800.00	11 100.00	15 900.00
Vaaler.....	403.50	6 300.00	6 703.50
Elverum.....	7 527.55	0.00	7 527.55
Trysil.....	11 492.95	1 450.00	12 942.95
Aamot.....	2 809.00	7 861.00	10 670.00
Storelvedalen.....	2 504.42	3 560.00	6 064.42
Sollien.....	650.00	0.00	650.00
Ytre Rendalen.....	1 396.99	2 850.00	4 246.99
Øvre Rendalen.....	434.97	3 350.00	3 784.97
Lillelvedalen.....	130.00	5 429.50	5 559.50
Tønset.....	2 057.00	5 243.00	7 300.00
Tolgen.....	320.00	5 350.00	5 670.00
Kvikne.....	1 170.00	3 500.00	4 670.00
Sum	80 448.73	150 482.65	230 931.38

(Fortsat fra Side 19.)

De opførte Summer er Arbejdsudgifter, hvori efter 1 April 1902 ikke indgaar Ingeniørlønninger, Kontorholdsgodtgjørelse samt Skyds- og Kostgodtgjørelse for Ingeniører.

Hertil kommer de af de engere Kommuner udredede Udgifter til Grund og Gjærde.

Af Hovedveisanlæg var i Femaaret under Arbejde for Statsmidler følgende ved Periodens Udløb ikke afsluttede Anlæg:

Vang—Elverum,
 Veianlægget gennem Foldalen,
 Bakken—Jordet—Heggeriset m. m.,
 Lunsæter—Navaa Bro,
 Veiomlægninger i Hof samt
 Veiudbedringen Skotterud—Skillingsmark, hvortil Staten yder Bidrag.

Af større Broer er i Femaarsperioden udført og overtaget af Amtet til fremtidig Vedligeholdelse:

Sandstad Bro, som ovenfor nævnt. Broen er udført af Jern med 2 Spænd à 70 m. og 2 Spænd à 50 m.

Pladsen Bro i Trysil, beliggende i Veianlægget Nybergsund—Rigsgrænsen. Broen er udført af Jern med en Spændvidde af 58 m.

Eidet Bro i Foldalen i Veianlægget gennem Foldalen Broen er udført af Jern med en Spændvidde af 24 m.

Grovbæklien Bro i Do. i Do. Udført af Jern med en Spændvidde af 16.6 m.

Osvik Bro i Aamot, beliggende i Veianlægget Bakken—Heggeriset. Jernbro i 1 Spænd à 40 m.

Slemma Bro i Aamot, beliggende i Veianlægget Bakken—Heggeriset. Jernbro i 1 Spænd à 18 m

Aasta Bro i Aamot, beliggende i Veianlægget Rena—Elverums Grænse, foreløbig bekostet af Amt og Herred. Jernbro i 1 Spænd à 35 m.

Imsa Bro i Storelvedalen, foreløbig bekostet af Amt og Herred Jernbro i 1 Spænd à 43 m.

Vestre Os Bro i Søndre Odalen, bekostet af Amt og Herred. Jernbro i 1 Spænd à 21.5 m. og 1 Spænd à 20.0 m.

Af Bygdeveisanlæg er under Femaaret fuldført og afleveret:

i 1901	38.6	Km. Længde for	Beløb	Kr. 128 700
- 1902	17.8	-	-	80 000
- 1903	22.7	-	-	84 900
- 1904	26.7	-	-	131 000
- 1905	20.7	-	-	65 100

Tilsammen 126.5 Km. Længde for Beløb ca. Kr. 489 700

De opførte Summer er Arbejdsudgifter, hvortil kommer de af Kommunerne og Private udrede Udgifter til Grund og Gjerde.

Der har været stærke Krav paa hensigtsmæssige Bygdeveie og disse er udførte med et gennemgaaende solid Udstyr.

Flere ældre Veie er nedlagte. Den egentlige Tilvekst i Femaaret er saaledes:

77.0 Km. Hovedveie,

1.2 - Bygdeveie, hvorhos er nedlagt ca. 97.0 Km. Rideveie.

Den tilsyneladende ringe Tilvekst i Bygdeveie skriver sig fra, at den gamle Bygdevei gennem Foldalen for en stor Del er udgaaet og erstattet af ny Hovedvei.

Overfor forrige Femaarsberetning (1896—1900) viser enkelte af ovenstaaende Tal nogen Nedgang. Da Aaret 1900 tildels i saa Henseende stod noget høit, medens det omvendte tilfældigvis er indtruffet i 1905, tør deraf ikke trækkes noget Resultat.

Paa Grund af den gunstige Vinter sparede saaledes tildels sidstnævnte Aar de til sine Tider betydelige Udgifter til Vintervedligehold.

Jernbanenettet er uforandret i Perioden.

Angaaende Færdselsforholdene paa de gennem Amtet førende Baner anføres:

Kongsvingerbanen.

Driftsaar.	Pr. Km. Driftslængde:				Samlet Indtægt.
	Person- km. Antal.	Il- og Fragtgods i Tonkm.	Indtægt i Kr.		
			Persontrafik.	Godstrafik.	
					Kr.
1901/02.....	95 453	188 881	3 320	6 019	1 147 943.32
1902/03.....	92 683	180 603	3 297	5 925	1 133 312.08
1903/04.....	94 174	182 316	3 359	5 873	1 133 707.38
1904/05.....	89 461	170 025	3 169	5 628	1 085 177.80
1905/06.....	87 410	175 718	3 037	5 684	1 074 897.46
Sum	459 181	897 543	16 182	29 129	5 575 038.04

Kongsvinger—Flisenbanen.

Driftsaar.	Pr. Km. Driftslængde:				Samlet Indtægt.
	Person- km. Antal.	Il- og Fragtgods i Tonkm.	Indtægt i Kr.		
			Persontrafik.	Godstrafik.	
					Kr.
1901/02	28 876	22 780	850	1 125	100 650.38
1902/03	26 226	22 954	789	1 174	100 267.33
1903/04	27 333	19 461	804	1 064	95 502.64
1904/05	26 490	19 170	781	1 036	93 015.61
1905/06	28 516	18 243	836	1 006	94 536.54
Sum	137 441	102 608	4 060	5 405	483 972.50

Eidsvold—Ottabanen.

Driftsaar.	Pr. Km. Driftslængde:				Samlet Indtægt.
	Person- km. Antal.	Il- og Fragtgods i Tonkm.	Indtægt i Kr.		
			Persontrafik.	Godstrafik.	
					Kr.
1901/02	79 140	56 358	2 565	2 678	1 214 671.21
1902/03	73 320	61 459	2 337	2 862	1 204 952.10
1903/04	74 333	56 042	2 351	2 651	1 160 476.74
1904/05	69 255	55 477	2 185	2 606	1 110 638.60
1905/06	71 319	56 091	2 216	2 640	1 126 226.56
Sum	367 367	285 427	11 654	13 437	5 816 965.21

Rørosbanen.

Driftsaar.	Pr. Km. Driftslængde:				Samlet Indtægt.
	Person- km. Antal.	Il- og Fragtgods i Tonkm.	Indtægt i Kr.		
			Persontrafik.	Godstrafik.	
					Kr.
1901/02	56 581	52 439	2 089	2 011	1 810 693.44
1902/03	58 369	53 030	2 037	2 080	1 817 534.27
1903/04	58 035	57 569	1 971	2 178	1 833 326.12
1904/05	58 338	67 066	1 975	2 295	1 882 144.29
1905/06	60 843	71 194	2 073	2 532	2 027 988.41
Sum	292 166	301 298	10 145	11 096	9 371 686.53

Af Kanaliseringsarbejder er i Femaaret fuldført:

Regulering af Imsa Elv. Arbeidet paabegyndtes 1897 og fuldførtes Vinteren 1905—06 og kostede Kr. 182 921, deraf bevilget af Staten Kr. 116 700.

Det i forrige Femaarsberetning opførte Opmudringsarbejde af Seilrende mellem Skarnes Jernbanestation og Sand i Nordre Odalen blev endelig afsluttet Vaaren 1901 med Udgift som anført Kr. 7 200, deraf $\frac{2}{3}$ Statsbidrag.

De ligeledes i forrige Beretning opførte Arbejder til Forhindring af Oversvømmelse i Heradsbygden i Elverum blev endelig afsluttet 1903. Det angives nu af Vasdragsdirektøren at have kostet Kr. 10 181.23, hvoraf Halvparten Statsbidrag.

Telefonnettet ompænder nu Amtets samtlige Herreder.

Mjøsen trafikeredes ved Udgangen af 1905 af 7 rutegaaende Passagerbaade, hvoraf 3 stationeret i Hedemarkens Amt; endvidere af 6 Laste-dragere, hvoraf 1 stationeret i Hedemarkens Amt.

Fæmundsjøen trafikeredes af 2 Dampskibe, hvoraf det ene periodisk anvendtes til Tømmertrækning.

Storsjøen i Odalen trafikeredes af 1 Dampskib og 1 Motorbaad.

Trafiken over Glommen, der gennemskjærer Amtet fra Ende til anden, foregik ved 10 offentlige Broer (og 1 privat Bro i Lilleelvedalen) samt 11 offentlige Sundsteder.

Mellem Buruen og Andraa i Rendalen er offentligt Sund over Storsjøen.

Der var i 1900 inden Amtet 68 faste Skydsstationer foruden 1 i hver af Byerne Hamar og Kongsvinger (Tilsigelsesstationer findes ikke). Ved disse holdtes 158 faste Heste og 40 Reserveheste. Det samlede kontante Tilskud til disse Stationer udgjorde Kr. 36 800.

8. Kommunal Husholdning.

Angaaende de enkelte Herreders Beskatningsforhold, Indtægter og Udgifter m. v. henvises til følgende Opgave:

Herred.	1901.			1905.		
	Skatøre pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues- skat pro mille.	Udlignet Kommuneskat.	Skatøre pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues- skat pro mille.	Udlignet Kommune- skat.
			Kr.			Kr.
Ringsaker	13.50	2.00	91 567.46	13.30	2.00	97 634.57
Nes	10.30	2.00	26 577.03	9.90	2.00	28 710.48
Furnes	10.00	2.00	32 982.10	11.00	2.00	39 716.35
Stange	9.80	2.80	62 945.28	10.00	2.85	66 283.64
Leiten	8.60	2.00	42 185.39	10.60	2.00	53 675.12
Romedal	10.80	2.50	44 895.20	13.00	2.50	51 846.41
Vang	9.00	2.00	60 993.00	9.00	2.00	62 978.70
Søndre Odalen	13.08	2.00	57 188.13	11.50	2.00	59 236.06
Nordre Odalen	10.16	2.03	38 716.01	11.37	1.89	41 442.15
Eidskogen	7.70	2.00	46 164.36	9.70	2.00	50 289.52
Vinger	8.80	2.00	31 000.99	9.80	2.00	35 357.27
Brandval	7.10	2.00	27 687.05	10.00	2.00	38 295.20
Grue	5.00	1.00	29 190.85	10.00	2.00	53 938.90
Hof	7.50	2.00	19 331.63	8.20	2.00	21 669.92
Aasnes	7.70	2.00	46 877.17	7.80	2.60	59 587.56
Vaaler	7.50	1.50	32 694.57	9.30	1.86	38 775.25
Elverum	6.80	2.00	111 127.00	7.90	2.00	117 193.23
Trysil	8.69	1.74	57 050.33	12.41	2.48	76 396.20
Aamot	7.03	1.40	36 983.01	10.00	2.00	56 334.36
Sollien	6.40	1.36	2 700.70	6.50	1.30	3 008.60
Storelvedalen	6.80	2.10	49 441.98	7.20	2.40	55 309.38
Ytre Rendalen	8.32	1.66	21 348.00	8.00	1.60	22 842.76
Øvre Rendalen	6.40	2.13	15 065.26	7.80	2.60	18 456.75
Lillelvedalen	{ L E 7.28 N F 8.12 Ø F 7.52 }	1.93	16 814.01	{ 8.20 9.00 8.00 }	2.00	18 380.32
Tønset	{ Tønset 9.00 Tyldalen 9.65 }	1.87	20 197.93	{ 11.28 12.00 }	{ 1.88 2.00 }	22 935.93
Tolgen	4.62	1.16	16 850.16	4.65	1.17	16 238.65
Kvikne (med Inset)	{ 6.36 (6.36) }	{ 2.12 (2.12) }	6 781.82	{ 8.70 (10.30) }	{ 2.90 (3.00) }	9 094.14

Antallet af Amtets Skatydere, deres samlede antagne og skatbare Indtægt samt Beløbet af udlignet Herredsskat udgjorde:

Aar.	Skatydere.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Herredsskat.
		Kr.	Kr.	Kr.
1901	35 931	21 023 047	9 389 252	1 044 956
1905	37 996	21 086 038	9 580 393	1 216 928

Amtskommunens Udgiftsbudget har udgjort:

Budgetterminen 1901/02.....	Kr. 310 670.01
— 1902/03.....	- 330 375.00
— 1903/04.....	- 319 021.80
— 1904/05.....	- 313 199.80
— 1905/06.....	- 332 600.00

Hvorledes disse Udgifter fordeler sig paa de forskjellige Poster fremgaar af følgende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

Ved denne Opgave er ikke — med Undtagelse af Terminen 1901—02 — fraregnet Refusioner fra Staten og Herreder. Som det vil sees, har Udgifterne ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring i Femaarsperioden.

Amtsskatten har været udlignet saaledes:

1901	Kr. 3.00 pr. Skyldmark,
1902	- 3.25 - —
1903	- 3.10 - —
1904	- 3.10 - —
1905	- 3.20 - —

Den paa Herrederne faldne Andel af Amtsskatten er efter Landsskatte- lovens § 7 fordelt med en Halvpart efter Matrikulskylden, en Fjerdepart efter Folkemængden og en Fjerdepart efter Amtstingets Skjøn.

Amtskommunekassens Gjæld var:

pr. 31 Marts 1901	Kr. 348 140.62
- 31 Marts 1906	- 442 903.27

Den disponible Beholdning udgjorde ved samme Tidspunkt henholdsvis Kr. 76 998.75 og Kr. 104 287.35.

Konto.	1901/1902.	1902/1903.	1903/1904.	1904/1905.	1905/1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Regnskabs- og Skattevæsen.....	3 180.00	3 380.00	3 380.00	3 180.00	3 180.00
Amtstingsforhandlingernes Tryk- ning, Amtsudvalget.....	5 700.00	5 300.00	6 200.00	5 200.00	5 200.00
Rets- og Politivæsen.....	3 857.90	3 657.90	3 410.00	3 410.00	3 410.00
Fængselsvæsenet.....	8 641.44	10 640.50	10 376.80	8 000.00	8 000.00
Skydsvæsenet.....	5 900.00	7 000.00	7 000.00	7 000.00	7 000.00
Sundheds- og Medicinalvæsen ...	22 309.55	30 228.61	26 900.00	28 687.00	29 747.00
Sindssyges Forpleining.....	29 375.00	71 975.00	76 000.00	76 000.00	76 000.00
Veterinærvæsenet.....	6 280.00	13 860.00	14 160.00	14 860.00	14 860.00
Skolevæsen.....	41 444.70	148 869.42	150 256.36	153 661.97	153 998.93
Abnormskolevæsen.....	16 980.00	25 470.00	23 000.00	22 000.00	21 000.00
Landbrugsvæsenet.....	14 860.00	34 440.00	33 995.00	33 258.42	37 295.00
Premier for Føddelse af Rovdyr	4 000.00	2 500.00	5 000.00	5 000.00	7 000.00
Bidrag til Fiskeriets Fremme...	1 000.00	1 100.00	1 100.00	1 100.00	1 100.00
Til Dannelse af et Pensionsfond for Amtskommunens Funktionærer	500.00	500.00	500.00	500.00	500.00
Renter og Afdrag af Laan.....	24 230.43	23 832.34	23 433.98	23 036.78	22 354.99
Skogvæsenet.....	7 600.00	12 700.00	12 700.00	12 700.00	12 700.00
Veivæsenet.....	114 970.01	131 600.00	121 075.00	111 666.67	111 195.56
Andre Udgifter.....	640.98	1 151.34	1 188.48	1 154.20	1 202.73
Til Dannelse af kontant Beholdning	-	-	-	6 123.96	8 000.00

9. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den gennemsnitlige Arbejdsfortjeneste vil sees af omstaaende Opgave over Lønninger for Tyende, Husmænd og Dagarbejdere i Aarene 1900 og 1905.

(Se Tabellen næste Side.)

Arbejdsfortjenesten ved de vigtigste Statsveianlæg i Amtet under Femaaret har efter Opgave fra Amtsingeniørens Kontor gennemsnitlig udgjort:

i Aaret 1901	Akkordarbejde. Kr.	Dagløn. Kr.
1901.....	3.09	2.94
- — 1902.....	3.13	2.68
- — 1903.....	3.05	2.64
- — 1904.....	2.98	2.62
- — 1905.....	3.07	2.52

Den største Del af Arbejdet udføres paa Akkord. Under de ovenfor opgivne Dagspriser for Akkordarbejde indgaar et Tillæg af ca. 10 Øre, som udgjør Arbejdsformandens Ekstragodtgjørelse.

Af Brandforsikringsindretninger havde den 31 December 1905:

Distrikt.	Antal.	Forsikringssum:			Udbetalte Erstatninger i Femaaret.
		for Huse.	for Løsøre.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hedemarken Fogderi....	5	24 515 722	12 296 505	36 812 227	108 189.80
Vinger og Odalen —	2	2 986 632	298 950	3 285 582	3 665.00
Solør —	-	-	-	-	-
Søndre Østerdalen —	2	3 850 030	417 225	4 267 255	5 223.34
Nordre Østerdalen —	5	7 102 127	1 628 400	8 730 527	4 199.55
Amtet	14	38 454 511	14 641 080	53 095 591	121 277.69

Distrikt.	Aar.	Tjenestegutter.	Tjenestepiger.	Husmænd:				Dagarbeidere (Mænd):				Dagarbeidere (Kvinder):			
				Paa egen Kost:		Paa Husbondens Kost:		Paa egen Kost:		Paa Husbondens Kost:		Paa egen Kost:		Paa Husbondens Kost:	
				Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hedemarken Fogderi.	1895	186	97	1.58	1.20	0.89	0.54	1.80	1.30	1.12	0.64	1.10	0.83	0.59	0.40
	1900	225	126	1.86	1.35	1.06	0.67	2.17	1.57	1.33	0.86	1.38	1.05	0.73	0.50
	1905	¹⁾ 408	¹⁾ 332	1.70	1.25	1.01	0.64	2.01	1.43	1.25	0.77	1.21	0.94	0.71	0.49
Vinger og Odalen Fogderi.....	1895	178	95	1.05	0.85	0.43	0.28	1.73	1.39	1.05	0.70	1.03	0.83	0.61	0.43
	1900	275	123	1.50	1.33	0.68	0.57	2.19	1.75	1.30	1.13	1.35	1.07	0.78	0.63
	1905	¹⁾ 490	¹⁾ 327	1.40	1.27	0.67	0.54	2.19	1.62	1.40	1.12	1.37	1.13	0.80	0.53
Solør Fogderi.....	1895	196	93	1.28	1.00	0.56	0.40	1.84	1.60	1.00	0.82	0.94	0.78	0.50	0.40
	1900	258	110	1.28	1.08	0.64	0.51	2.26	2.10	1.69	1.22	1.25	1.05	0.70	0.59
	1905	¹⁾ 486	¹⁾ 336	1.32	1.12	0.65	0.48	2.13	1.78	1.30	0.97	1.26	1.14	0.72	0.52
Søndre Østerdalen Fogderi.....	1895	220	103	1.68	1.29	0.75	0.52	2.05	1.72	1.13	0.92	1.25	0.95	0.58	0.43
	1900	270	118	1.80	1.50	1.13	0.67	2.58	2.36	1.55	1.34	1.36	1.20	0.73	0.59
	1905	¹⁾ 529	¹⁾ 319	-	-	0.90	0.60	2.67	2.40	1.61	1.41	1.47	1.30	0.82	0.64
Nordre Østerdalen Fogderi.....	1895	188	89	-	-	-	-	2.13	1.72	1.18	0.83	1.15	0.90	0.65	0.45
	1900	248	98	-	-	-	-	2.56	1.90	1.73	1.05	1.35	1.00	0.81	0.63
	1905	¹⁾ 527	¹⁾ 317	-	-	-	-	2.70	2.10	1.77	1.18	1.58	1.24	0.93	0.58

¹⁾ Heri er iberegnet Kost og Logi, der for Tjenestegutter varierer fra Kr. 225—300, og for Tjenestepiger fra Kr. 175—250.

Den almindelige Dagløn paa egen Kost for de øvrige Arbeidere er for 1905 i de forskjellige Distrikter opgivet saaledes:

	Hedemarken Fogderi.	Vinger og Odalen Fogderi.	Solør Fogderi.	Søndre Østerdalen Fogderi.	Nordre Østerdalen Fogderi.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tømmerhuggere	2.50—4.00	2.00—3.50	2.00—3.25	3.00—4.00	2.50—3.50
Tømmerkjørere med Hest..	3.50—5.00	4.00—5.00	4.25—6.00	5.00—7.00	4.50—6.00
Do. uden — ..	2.00—2.50	1.50—2.50	1.80—2.50	2.50—3.00	2.50—3.00
Elvefødere	3.00—3.30	2.00—3.00	2.40—3.00	3.00—4.00	3.00—4.00
Lønsearbeidere	-	2.00	2.50—3.00	-	-
Bergværksarbeidere	-	-	-	-	2.70
Stenbrydere	-	-	2.50	3.00	2.00
Arbeidere ved mekanisk Værksted	3.20	-	-	3.00	-
Arbeidere ved Jernstøberier	3.80	-	-	-	-
Cellulosearbeidere	2.75	-	-	-	-
Papirfabrikarbeidere	2.75	-	-	-	-
Teglværksarbeidere	2.00—2.60	2.50	-	-	-
Spinderiarbeidere, Mænd ..	2.00	2.50	-	-	-
— , Kvinder.	1.25	1.20	-	-	-
Væveriarbeidere, Mænd ...	2.00	-	-	-	-
— , Kvinder..	1.25	-	-	-	-
Sagbrugsarbeidere	2.25—2.60	2.00—3.00	2.00—3.00	2.00—3.00	2.70
Høvleriarbeidere	2.25—2.60	3.00	2.00—3.00	2.00—3.00	2.50
Brænderiarbeidere	1.70—2.50	-	-	-	-
Møllearbeidere	2.00—2.50	2.00—2.50	2.00—2.50	3.00	-
Hustømmermænd	2.25—3.00	2.50—4.50	3.00—3.50	3.00—3.50	2.80—3.50
Snedkerarbeidere	2.25—3.00	2.50—3.00	3.00	3.00	-
Smedsvende	2.50—3.00	2.00—3.00	2.50—3.00	2.50—3.00	-
Mursvende	2.50—4.00	2.00—3.00	2.50—3.00	2.50—4.00	-
Skomagervende	2.00—2.50	2.00—3.00	2.00—2.50	2.50—3.00	-
Skræddersvende	2.00—2.50	2.00—2.50	2.50—3.00	2.50—3.00	-
Bagersvende	2.00—2.75	2.00—3.00	2.50	2.50—3.00	-

Af Kreaturforsikringer havde ved samme Tidspunkt:

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede		Samlet Forsikrings- sum 31 Decbr. 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.
Hedemarkens Amts Husdyrforsik- ringssselskab	1892	3 289	2 061	1 621 895	134 575.02
Ytre Rendalens Heste- og Kreatur- forsikringsindretning	1892	46	92	27 190	846.92
Lilleclvedalens Herreds Husdyr- forsikringssselskab	1897	87	705	100 450	2 805.57
Tolgen og Vingelen Dyreforsik- ringsforening	1886	108	1 300	162 400	2 379.00
Kvikne Sogns Heste- og Kvæg- assuranceforening	1905	24	277	31 316	90.00

Forholdet mellem antagen Formue og Indtægt i Land-
distrikterne i hvert af Aarene 1900 og 1905 stiller sig ifølge de
statistiske Opgaver saaledes:

Distrikt.	Antagen Formue:		Antagen Indtægt:	
	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hedemarken Fogderi	29 093 782	32 699 150	6 672 790	7 710 584
Vinger og Odalen —	17 921 650	20 674 110	3 121 735	3 465 310
Solør —	23 190 200	26 568 575	3 226 090	3 834 460
Søndre Østerdalen —	35 366 820	37 379 630	4 353 026	4 699 477
Nordre Østerdalen —	12 754 800	14 546 050	2 369 235	2 376 207
Amtet	118 327 252	131 867 515	19 742 876	22 086 038

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi udgjorde ifølge den offi-
cielle Statistik:

i Aaret 1901	Kr. 1 581
- — 1902	- 1 719
- — 1903	- 1 622
- — 1904	- 1 692
- — 1905	- 1 746

De statistiske Opgaver over Sparebankernes Virksomhed viser for Amtet (Byerne iberegnet):

	Antal Indskydere.	Samlet Indskud. Kr.	Samlet Forvaltningskapital. Kr.
1895.....	17 287	8 413 243	9 877 790
1900.....	23 181	12 690 695	14 659 882
1905.....	28 911	15 793 581	18 521 724

I Sammenligning med Femaaret 1896—1900 viser de i sidste Femaar stedfundne Tinglæsninger og Aflæsninger af Panteheftelser, Tvangsauktioner og Exekutioner m. v. følgende Resultater:

Forretningernes Art.	Antal Forretninger:			Beløb i Kroner:		
	1896— 1900.	1901— 1905.	Mere (+) eller mindre (÷) i 1901—1905.	1896—1900.	1901—1905.	Mere (+) eller mindre (÷) i 1901—1905.
Tinglæste Panteheftelser	7 691	13 097	+ 5 406	21 203 256	37 650 879	+ 16 447 623
Aflæste Do.	4 828	7 181	+ 2 353	15 600 323	21 039 301	+ 5 438 978
Panteheftelser i Skib:						
Tinglæst.....	-	1	+ 1	-	475	+ 475
Tvangsauktioner over fast Gods.....	301	494	+ 193	1 447 805	2 453 439	+ 1 005 634
Tvangsauktioner over Løsøre.....	404	902	+ 498	170 812	415 920	+ 245 108
Udpantninger for Skatter	36 996	47 467	+ 10 471	1 000 908	1 164 396	+ 163 488
Andre Udpantninger	3 581	2 065	÷ 1 516	99 865	77 024	÷ 22 841
Exekutioner.....	4 790	9 102	+ 4 312	1 822 886	3 983 678	+ 2 160 792

Billedet af Udviklingen under en Femaarsperiode i et Amt som Hedemarkens maa med Nødvendighed blive, i større eller mindre Grad, forskjelligt i de forskjellige Dele af Amtet. Livsvilkaarene i Distrikter som Hedemarken, Nordre Østerdalen og Solør er saa uensartede, at en fælles Bedømmelse ikke vel kan opstilles. Ogsaa inden et og samme Fogderi — for at benytte den tidligere gjældende Betegnelse — kan selvfølgelig den økonomiske Stilling have gaaet i forskjellig Retning.

Til Belysning gjengives her Uddrag af enkelte Lensmænds Fremstilling af Forholdene:

Lensmanden i Ring s a k e r anfører:

«Den økonomiske Tilstand har, som allerede paapeget, ikke gaaet fremad i Perioden, men heller tilbage. Det er dog kun de forbigaaende daarlige Aaringer, der har bevirket dette. Det var et Held, at Befolkningen havde et godt økonomisk Rygstød fra tidligere gode Aar og et mere skjærpet økonomisk

Blik, thi ellers vilde de slette Aaringer i Femaaret selvsagt ikke have gaaet saa forholdsvis sporløst hen. Men mange Gaardbrugere har selvfølgelig havt sin Møje med at klare sig og mange sidder maaske noksaa tungt i det. Forhaabentlig vil Tilstanden i kommende Femaar blive lysere. Men jeg vil dog her berøre, at de høie Priser paa Eiendomme og Besætning kan bevirke, at den nu begyndte Femaarsperiode maaske kan bringe Økonomien yderligere ned. Arbejderklassen gaar fremad i økonomisk Velvære, hvortil bidrager den lettere Adgang til Hus- og Jordeiendom. Men der vil gaa Aar hen, inden den fulde Nytte heraf kan opnaaes, især da Arbejdernes Kvinder maa komme høiere i Udvikling af de Egenskaber, der kan hjælpe dem til at danne gode Arbejderhjem afpasset efter vore økonomiske Forhold.»

Om den økonomiske Tilstand i V a n g udtaler Lensmanden:

«Priserne paa Jordbrugets Frembringelser har i hele Perioden været jevnt gode. Aargangene 1901 og 1905 var udmærkede, naar undtages, at Høavlingen i 1905 kun bragte vel Halvparten af et Middelsaars Udbytte. 1903 var i Kvantitet et stort Aar, men Kvaliteten for Kornvarer var mindre god. 1902 og navnlig 1904 var daarlige Aar. Det sidstnævnte satte den økonomiske Tilstand i Distriktet betydelig tilbage. Vistnok har det gode Aar 1905 rettet noget herpaa, men Perioden taget i sin Helhed tør dog blandt Distriktets Jordbrugere have bragt økonomisk Tilbagegang, d. v. s., at Gjælden nu er større, end den var ved Udgangen af forrige Femaar. Men denne noget øgede Gjældsbyrde opveies mere end fuldt ud ved de i Perioden stegne Eiendomspriser og ved Stigning i Priserne paa Kreaturbesætningerne. Distriktets Gaardbrugere er gjennemgaaende økonomisk anlagte og den Omstændighed, at der indtræffer mindre gode Aaringer, skjærper denne deres gode Sans.

Arbejdspriserne har gennem hele Perioden været omtrent uforandret som ved Udgangen af forrige Periode, gennem hvilken de var i Stigende. Arbejdsfortjenesten har saaledes været god og Arbejderbefolkningens Kaar har i Femaaret staaet i Forhold dertil. Indvandringen til Byerne af Arbejdere er ophørt og Tilgangen paa Arbejdshjælp har været bedre end i forrige Periode. Den økonomiske Sans blandt en stor Del af Arbejderbefolkningen kunde være større. Mange lever for Dagen og det er med Beklagelse, det maa berettes, at Fattigbudgettet er steget i Løbet af Perioden.»

Vedrørende Forholdene i en af S o l ø r b y g d e r n e anfører Lensmanden i A a s n e s om den økonomiske Tilstand i Herredet:

«Femaaret maa siges at have været gunstigt for Distriktet i økonomisk Henseende. Naar undtages en Landhandlers Konkurs, har der ikke været nogen Stansninger eller nogen Krise, og der maa siges at have været ganske sunde Forretningsforhold. Skogbruget, som under gode Tømmerpriser sluger de største Interesser, har jo floreret og skaffet mange Penge ind i Bygden. Eiendommenes Værdi er steget i betydelig Grad, trods at de høie Priser har bevirket større Hugst, end ønskeligt kunde være.

Jeg har ogsaa den Opfatning, at Gaardbrugerne som saadanne har arbeidet under noget gunstigere Vilkaar end i forrige Femaarsperiode. Arbeidspriserne er vistnok høie, men paa den anden Side har man faaet sine Produkter bedre betalt. Det oprettede Meieri har for Melkens Vedkommende bidraget meget dertil. Der sælges ogsaa adskilligt af Slagtekvæg til omreisende Opkjøbere. Imidlertid er naturligvis fremdeles den store Pantegjæld tyngende isærdeleshed for dem, der ikke har nogen Skog at ty til.

Arbejderne har, som rimeligt kan være, levet under forholdsvis gunstige Forhold. Der har ikke været Mangel paa Arbeide og Daglønnen har været god. De oprettede Arbejderforeninger og deraf følgende Sammenslutning har sat Arbeidspriserne op. Paa den anden Side ødelægges der mange Penge paa Foreningernes Forsamlingslokaler, hvoraf der nu er 4 færdige samt et under Bygning. Med gode Tider følger for Arbejderne altid større Fordring, og det er vistnok faa, som lægger sig noget op.»

Tilstanden i T r y s i l skildres af Lensmanden saaledes:

«De gode Trælastpriser har bevirket, at der har været jevnt Arbeide til rimelige Priser. Arbeidsfolks Kaar maa gjenneemgaaende siges at have bedret sig. Folk har lært at sætte «Tæring efter Næring». Sparesansen har udviklet sig. Ved Siden heraf har Trangen til Selveierhjem gjort sig mærkbart gjældende. Der er i Femaaret ryddet og dyrket mange Smaapladse, der føder en Ko eller to. Man venter sig nu paa dette Omraade at se gode Frugter af Arbejderbrug- og Boligbankens Virksomhed.

Det er dog ikke alene Smaabrugerne, der arbeider med Jorden. Ogsaa de større Eiendomsbesiddere har lagt sig mere efter Jorddyrkning og har ryddet ikke saa lidet Nyland.

Kreaturstellet har bedret sig betydelig. Flere Udstillinger har i Løbet af Femaaret været afholdt og den stede Kvägrace søges udviklet. Af-sætningen fra Fjøset har været god, specielt har Kreaturpriserne holdt sig høie.

Gaardbrugeren som Arbejderne maa i det store og hele siges at have arbeidet under tilfredsstillende Forhold.

Exekutionerne har de Par sidste Aar gaaet tilbage baade i Antal og Beløb, noget, der tyder paa, at Folk er blevet mere forsigtige med Hensyn til Gjældsstiftelse.»

Fra Nordre Østerdalen hidsættes den af Lensmanden i Lille-elvedalen givne Fremstilling:

«Angaaende den økonomiske Tilstand i Distriktet bemærkes, at denne for den talrigste Klasse, nemlig Gaardbrugerstandens, Vedkommende er gaaet adskillig tilbage i Femaarsperioden.

Grunden hertil er at søge dels i daarlige Aaringer og som Følge deraf Indkjøb af betydelige Kvanta Hø, og dels i en kostbarere Drift paa Grund af Stigning i Arbeidspriserne og Anskaffelse af en hel Del Maskiner, der efter

mit Skjøn ikke passer for Forholdene. Derhos præsteres der nu langt mindre Arbeide end tidligere, idet Ulysten til Gaardsarbeide spores i betænkelig Grad hos Ungdommen i Forbindelse med et vist Hang til Adspredelser samt en forfinet Levemaade og Klædedragt. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at der i denne lille Bygd forefindes ikke mindre end 8 Ungdomshuse, hvor der stadig holdes saakaldte Fester, og de ikke ubetydelige Udgifter, som er forbundet hermed, maa jo ogsaa bæres af Gaardsbruget i Form af Penge til voksne Børn og Tjenere. Endvidere har endel af Gaardbrugerne indladt sig paa betydelige Kautionsforpligtelser for udenbygdsboende Paarørende, hvilket har bevirket flere Konkurser.

Alt dette i Forening med Skatternes Stigning har bidraget til en betydelig Forøgelse af Gjælden og Stigning i Antallet af Tvangsforretninger.»

Et fælles Træk for det hele Amt er, at i denne — som i foregaaende — Femaarsperiode Priserne paa de vigtigste Landbrugsprodukter har været gode. Dette har da ogsaa i det hele medført en Stigning af Eiendomspriserne.

Ved Siden heraf fremhæves fra de forskjellige Dele af Amtet, at Arbeidernes økonomiske Vilkaar er betydeligt forbedret, paa samme Tid som det i flere Indberetninger omtales, at den økonomiske Sans inden denne Klasse ikke har holdt Skridt hermed.

For Jordbrugsdistrikterne har det været et føleligt Afbræk i Fremgangen, at to af de fem Aar gav betydeligt mindre Udbytte end det normale. Navnlige gjælder dette Hedemarken Fogderi.

De høie Trælastpriser under den hele Periode har selvfølgelig været af fremtrædende Betydning i de Amtsdele, hvor Skognæringen spiller en fremtrædende Rolle. Saavel fra Solør som Vinger og Odalen Fogderier gaar derfor Beretningerne gjennemgaaende ud paa, at den økonomiske Tilstand har været god.

Mere ujevnt falder Omdømmet i Østerdalsbygderne, og det viser sig, at den afgjorte Fremgang, som er omtalt i Beretningen fra Trysil, ikke er typisk for Østerdalen i Almindelighed. For Aamot og Storelvedalens Vedkommende anføres, at Stillingen ikke har forbedret sig i Femaaret, og, hvad de nordenfør liggende Herreder angaar, er Lillelvedalen ikke det eneste, der skildres i Udtryk gaaende ud paa, at der ikke har været økonomisk Fremgang.

Til de gunstigere stillede Distrikter i Nordre Østerdalen synes Rendalen at henhøre. Eiendomspriserne siges at være stegne, uden at Gjælden er væsentlig forhøiet. Beretningen om Tolgen tyder paa sunde Forhold og Muligheden for økonomisk Fremgang. I Fæmundstrakterne bidrager Statens store Tømmerdrift til at ophjælpe Befolkningens Vilkaar.

Oplysningerne om, hvorvidt der med Hensyn til Sædelighedstilstanden i Amtet er nogen Fremgang, er ikke saa fuldstændige, at derom kan udtales noget sikkert. Fra enkelte Herreder berettes, at Tilstanden

er bedre, men i Almindelighed maa det vistnok siges, at Forholdene i Amtet fremdeles er sørgelige paa dette Omraade.

I de to foregaaende Femaar var Antallet af Resolutioner efter Lov af 6 Juli 1892 henholdsvis 137 og 142 i Gjennemsnit pr. Aar. I den Femaarsperiode, hvorom her handles, var Gjennemsnitsantallet steget til 159.

I Henseende til Ædruelighed er derimod utvilsomt Fremgang i den store Flerhed af Bygder.

B. Byerne.

For Byernes Vedkommende vedlægges Indberetninger fra Magistraterne i Hamar og Kongsvinger.

Hedemarkens Amtskontor, 31 Januar 1908.

G. Gram.

Beretning

om Kjøbstaden Hamars økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Indvaanerantallet har i disse Aar gaaet noget tilbage ved Udflytning og Emigration samt liden Tilflytning, navnlig grundet den almindelige Stagnation i Industri, Handel og Arbeidsdrift efter «Jobbeperioden» ved Aarhundredskiftet, hvilken ogsaa for Hamar medførte Overspekulation og paafølgende Fald.

Bevægelsen vil sees af følgende Resultater af de kommunale Tællinger pr. 30 September hvert Aar:

i 1901:	Voksne.....	3 529		
	Børn under 17 Aar.....	2 351		
			=	tilsammen 5 880
- 1902:	Voksne.....	3 546		
	Børn under 17 Aar.....	2 374		
			=	5 920
- 1903:	Voksne.....	3 402		
	Børn under 17 Aar.....	2 344		
			=	5 746
- 1904:	Voksne.....	3 316		
	Børn under 17 Aar.....	2 332		
			=	5 648
- 1905:	Voksne.....	3 362		
	Børn under 17 Aar.....	2 345		
			=	5 707

Bebyggelsen har i samme Tidsrum overensstemmende hermed kun lidet tiltaget. Som af nedenstaaende Tabel over Brandtakster i Femaaret sees, har den samlede Takstforøgelse for Nybyg kun udgjort Kr. 420 000 mod ca. 1½ Million i Femaaret 1896 - 1900.

Naar Brandtaksternes Antal 1901—1905 har været tilsammen 146 mod forrige Femaar 73, beror dette — som sees — paa de store periodiske Om-taksationer i 1902—1903, — ikke paa tilsvarende Ny- eller Tilbyg.

A a r .	Afholdte Brandtakster. Antal.	Samlet Takstbeløb. Forøgelse for Nybygninger for Ombygninger ifl. Aarets Takstforretninger.		Samlet Brandtakst. Forøgelse.
		Kr.	Kr.	
1901	15	183 600	108 500	292 100
1902	63	112 620	100 000	212 620
1903	56	105 970	50 000	155 970
1904	6	8 960	intet.	8 960
1905	6	8 850	14 200	23 050
Tilsammen	146	420 000	272 700	692 700

Kommunens økonomiske Tilstand i Femaaret belyses af nedenstaaende Uddrag af de kommunale Regnskaber og Budgetter.

Ifølge Byregnskabet var de samlede:

A a r .	Indtægter.	Udgifter.	Hvoraf:
	Kr.	Kr.	Kassebeh. $\frac{1}{1}$ Kr. 18 010.63
1901	553 908.55	555 523.15	Do. $\frac{31}{12}$ 01 Kr. 16 396.03
1902	449 827.23	437 175.07	Do. $\frac{31}{12}$ 02 - 29 048.19
1903	341 393.87	350 055.92	Do. $\frac{31}{12}$ 03 - 20 386.14
1904	298 844.40	292 356.22	Do. $\frac{31}{12}$ 04 - 26 874.32
1905	268 158.60	263 844.21	Do. $\frac{31}{12}$ 05 - 31 188.71
Tilsammen	1 912 132.65	1 898 954.57	

Af disse samlede Indtægter og Udgifter var:

Indtægt af:

A a r .	Brændevinsafgift.	Afgift af Øl m. v.
	Kr.	Kr.
1901	14 720.67	2 980.00
1902	14 142.29	2 920.00
1903	12 161.30	3 480.00
1904	11 336.05	3 570.00
1905	10 735.08	3 900.00
Tilsammen	63 095.39	• 16 850.00

Udgift (excl. Administration) til:

A a r.	Vei- væsen.	Vand- væsen.	Brand- væsen.	Kloak- væsen.	Belysning.	Fattig- væsen.	Folkeskolen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	11 080.17	5 819.80	11 243.31	3 334.18	5 190.96	29 365.33	44 383.41
1902.....	11 328.04	4 862.87	11 346.67	3 614.28	5 170.36	31 785.55	46 334.80
1903.....	5 957.61	4 711.94	11 780.77	2 005.91	3 281.23	32 730.11	46 367.11
1904.....	9 155.35	4 167.89	12 905.96	999.87	6 408.46	34 315.40	44 713.03
1905.....	5 975.06	3 801.83	12 292.84	951.06	6 698.09	34 496.48	42 297.35
Tilsammen	43 496.23	23 364.33	59 569.55	10 905.30	26 749.10	162 692.87	224 095.70

Pr. 31 December 1905 udgjorde Kommunens samlede Aktiva (Formue) Kr. 968 216.27 og samlede Passiva (Gjæld) Kr. 534 773.16.

Angaaende de kommunale Skatter hidsættes følgende Opgave fra Ligningskommissionen:

A a r.	Skatydernes Antal.	Antagen Indtægt.	Antagen Formue.	Udlignet Skat.		
				Eiendomsskat.	Paa Formue.	Paa Indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	1 743	2 552 600	6 387 000	20 875.25	9 580.05	120 019.52
1902.....	1 846	2 615 550	6 890 000	21 507.75	10 335.00	133 333.64
1903.....	1 801	2 532 870	6 998 500	21 786.75	10 497.75	127 476.50
1904.....	1 708	2 413 320	6 698 500	21 900.50	10 047.75	122 360.50
1905.....	1 739	2 307 300	5 917 000	21 964.25	9 230.52	126 659.55

Skatteprocenten var:

A a r.	Af Formue.	Af Indtægt.	Af fast Eiendom.
	Kr.	Kr.	
1901.....	1.50	9.2	2½ Pct.
1902.....	1.50	10.1	2½ -
1903.....	1.50	10.0	2½ -
1904.....	1.50	10.0	2½ -
1905.....	1.56	11.0	2½ -

Skattetaksten paa faste Eiendomme var:

i 1901.....	Kr 8350 100
- 1902.....	- 8 603 100
- 1903.....	- 8 714 700
- 1904.....	- 8 760 200
- 1905.....	- 8 785 700

Af Skatyderne var i 1905 lignet efter antagen Indtægt:

over Kr. 100 000.....	1
— - 50 000.....	2
— - 10 000.....	8

Angaaende Forretningsforholdene i Femaaret oplyser Stedets Handelsforening, at Omsætningen har i hele Perioden været flau og tildels slet. Hertil har særlig bidraget de gennemgaaende mindre gode Aaringer for Landmanden (naar undtages 1905), saa Kjøbeeenvnen har været liden og Driften indskrænket. Ligesaa at Byggevirksomheden i Byen den hele Tid har ligget nede og Arbeidsvirksomheden været liden. Naar Handelsnedgangen ikke har været større end Tilfældet, kan dette vistnok udledes af, at de forbedrede Kommunikationsforhold har givet Anledning til udvidet Forbindelse bl. a. med længere borteliggende Distrikter som Gudbrandsdalen og Østerdalens Fjeldbygder. Fortjenesten maa imidlertid ansees for adskillig mindre end tidligere, idet Konkurrencen med Kristiania og andre Byer, de mangfoldige Landhandlerier og kooperative Samlag samt Auktionsvæsenet har bevirket, at kun en minimal Avance opnaaes af Handelen. Om end Kontanthandelen synes at være i nogen Vekst blandt den bedrestillede Gaardbrugerstand, benyttes dog fremdeles Forbrugskrediten i altfor høj Grad, saa store Beløb bliver udestaaende og betydelige Tab derved lides.

Haandværkerforeningen har berettet, at ogsaa denne Næring har havt et slet Forløb i Femaaret med Tilbagegang istedetfor Fremgang. Dette tildels foruden af de slette Tider i Almindelighed ogsaa paa Grund af Maskin- og Storindustriens Omsigriben paa alle Haandværksomraader. Kostbarere Arbeids-hjælp i Forening med tiltagende Benyttelse af uøvet Læreguthjælp bidrager ogsaa til vanskeligere Konkurrenceevne for Haandværket.

Af Handelsborgerskab er der i:

1901	løst 8 nye,
1902	— 16 —
1903	— 15 —
1904	— 10 —
1905	— 13 —

Af Haandværksborgerskab:

1901	løst 3 nye,
1902	— 6 —
1903	— 8 —
1904	— 2 —
1905	— 3 —

Da mange Borgerskabs Ophør, f. Eks. ved vedkommende Indehavers Udflytning, Død eller deslige, ikke afmeldes, samt da mange, uagtet gjældende, ikke altid udnyttes, er de effektive Borgerskabs Antal usikkert; dog vistnok noget forøget i det sidste.

Ved Udgangen af Femaaret 1905 var der i Byen de samme 5 Bankinstituter i Virksomhed som ved forrige Femaars Udgang.

Af Fabriker og industrielle Bedrifter var ved Udgangen af 1905 i Virksomhed væsentlig de samme som i forrige Femaarsberetning nævnt, med Undtagelse af 1 Meieri, 1 Smørfabrik, 2 Trævarefabrikker, der alle har indstillet sin Virksomhed i Løbet af dette Femaar. Tilsammen var i Byen ved Udgangen af 1905 i Virksomhed 19 Fabrik anlæg med 525 Arbeidere, hvoraf 68 Kvinder.

Af Foreninger i Byen til samme Tid kan nævnes, foruden de i forrige Femaarsberetning opregnede 12 Stkr., Polyteknisk Forening med ca. 35 Medlemmer, Fængselselskabet med 64 Medlemmer.

Af Skoler er fremdeles i Virksomhed de samme som i forrige Femaarsberetning nævnt med omtrent samme Lærer- og Elevantal. De vigtigste af disse havde i 1905: Den høiere Almenskole 15 Lærere og 5 Lærerinder med 251 Elever, hvoraf 100 Piger, Folkeskolen 9 Lærere og 11 Lærerinder med 835 Elever samt Udgiftsbudget Kr. 41 997.35.

Byens Folkebibliothek havde i 1905 3 468 Bind Bøger. Udlaanet har altid været meget søgt.

Det samlede Antal afhændede faste Eiendomme har i Femaaret udgjort 75 til Beløb Kr. 802 719.73.

I Femaaret er tinglæst 273 Panteheftelser i faste Eiendomme til Beløb Kr. 1 846 756.47 samt aflæst 145 Do. til Beløb Kr. 699 407.29.

I samme Tidsrum er afholdt 28 Tvangsauktioner over fast Eiendom til Beløb Kr. 381 010.00, samt 66 Do. over Løsøre med Tilslagssum Kr. 41 998.54.

Af Eksekutioner er i Femaaret afholdt 229 for tilsammen Kr. 105 005.15 og 5 674 Udpantninger for Kr. 149 076.28, hvoraf for Skatter etc. 5 655 for Kr. 148 282.45.

Sundhedstilstanden kan ifølge Opgave fra Sundhedskommissionens Ordfører betegnes som meget god i Femaaret 1901—1905.

Epidemier med større Dødelighed har ikke forekommet. Af epidemiske Sygdomme har væsentlig Mæslinger, Kighoste og tildels Influenza optraadt med noget større Tal, medens af Nervefeber, Difteri og Skarlagensfeber kun ganske faa periodiske Tilfælde er forekomne. De katarrhalske og øvrige Sygdomme har omtrent havt den almindelige Udbredning. Den gennemsnitlige Dødelighed for Hamar By i dette Tidsrum udgjør 10 pro Mille.

Ædruelighedstilstanden har i Femaaret været upaaklagelig og fremadgaaende. Ordningen af Handelen med spirituøse Drikke er fremdeles den samme som i min forrige Femaarsberetning nævnt.

Det solgte Kvantum Brændevin har udgjort for Samlaget:

i 1901	171 064 Liter med Nettofortjeneste	Kr. 94 281.93
- 1902	164 739 — - —	- 82 892.04
- 1903	146 486 — - —	- 75 573.67
- 1904	144 343 — - —	- 71 567.17
- 1905	125 092 — - —	- 64 117.82

De almindelige Øl- og Vin-Rettigheder har ogsaa i dette Femaar været 7 pr. Aar med Afgift à Kr. 400 til Bykassen.

Flere Afholdsforeninger er i stadig Virksomhed som før med stigende Antal Medlemmer.

Af daglige Aviser udkommer i Byen siden 1904 3 Stkr., nemlig foruden de ældre, «Hamar Stiftstidende» og «Oplandenes Avis», ogsaa «Oplandet».

Hamar Magistrat, 4 Februar 1907.

Fr. Skavlan.

Beretning

om Kjøbstaden Kongsvingers økonomiske Tilstand m. v.
i Femåaret 1901—1905.

I. Folkemængde.

Ved den sidste almindelige Folketælling 3 December 1900 udgjorde Folkemængden i Byen 1 524, hvoraf 706 Mænd og 818 Kvinder. I Forbindelse med Optagelse af Fortegnelse over skolepligtige Børn har hvert Aar ogsaa Folkemængden været optalt. Efter denne Optælling var der i Byen ved Udgangen af:

1901... ..	1 593 Mennesker, hvoraf 748 Mænd og 845 Kvinder,
1902.....	1 651 — « 776 — « 875 —
1903.....	1 652 — « 756 — « 896 —
1904.....	1 598 — « 744 — « 854 —
1905.....	1 605 — « 730 — « 875 —

Som det heraf vil sees, steg Folkemængden i de 2 første Aar af Perioden ikke saa lidet, stod derefter stille 1 Aar, hvorpaa den i det derpaa følgende Aar gik ikke saa lidet tilbage, for igjen i det sidste Aar af Perioden at stige noget. Stigningen i de 2 første Aar antages væsentlig at skrive sig fra Indflytninger. Kongsvinger Befæstninger, der iøvrigt ligger udenfor Byen, var da

under Opførelse, og var der ved disse Beskjæftigelse for en Flerhed af Arbeidere, der for det meste tildels ogsaa med sin Familie bosatte sig i Byen, men som lidt efter lidt, efterat Befæstningerne var fuldførte, reiste herfra.

Nogen større Udvandring har ikke fundet Sted i Femaarsperioden. Imidlertid har det desværre blandt de Udvandrede været flere af de mest haabefulde unge Mænd.

2. Industri.

Af Fabriker haves fremdeles kun 1, nemlig Kongsvinger Uldspinderi. Dette har i Femaarsperioden gjentagende udvidet sin Drift og anskaffer stadig nye og mere tidsmæssige Maskiner. Som Følge heraf antages ogsaa Omsætningen stadig at være øget. Afsætningsmarkedet antages dog fremdeles at indskrænke sig til Byen og den sydligste Del af Amtet.

Af industrielle Anlæg iøvrigt er der 1 Farveri og 1 Meieri.

Haandværkernes Stilling antages i Femaaret at være bedret. Deres Antal vokser stadig, idet flere og flere nye sætter sig ned. De synes gennemgaaende at have fuldt op at gjøre, skjønt deres Virkefelt vistnok indskrænker sig til Byen og nærmeste Omegn.

Nogen Husflid, der skaffer Udøverne kontant Indtægt, — naar undtages maaske lidt Vævning og Strikning — har, saavidt vides, ikke været drevet i Femaarsperioden. Heller ikke har der i større Udstrækning været forarbejdet Gjenstande til eget Brug. For om muligt at rette paa Forholdene og faa vakt Interesse for Husflid blev i 1903 stiftet «Kongsvinger og Omegns Husflidsforening». Denne Forening har til Udgangen af Femaaret i Byen afholdt 5 tre-ugers Skolappekurser for Gutter fra Folkeskolens øverste Klasse, 2 otte-ugers Vævekurser for Piger samt hver Vinter en seks-maanedlig Snedkerskole for konfirmerede Gutter. Søgningen saavel til Kurserne som Snedkerskolen skal have været tilfredsstillende.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

En-Gros-Handel vides ikke at finde Sted i nogen nævneværdig Udstrækning. Handelsomsætningen indskrænker sig saaledes fornemmelig til Byen og nærmeste Omegn. Dog indfinder vistnok Landbefolkningen sig ogsaa længere bortfra for at handle i Byen, naar de skal gjøre større Indkjøb. De fleste Handelsmænd staar sig godt, og antages Handelsforholdene gennemgaaende at være sunde. Paa det aarlige Marked, der afholdes i Oktober, antages Handelsomsætningen at være i Aftagende; derimod foregaar der paa dette en betydelig Omsætning af Kreaturer.

Af Banker er der fremdeles kun 1, nemlig Vinger Sparebank. Denne har i Femaaret gjort det meget godt. Den af de interesserede Kommuner stillede Garanti for Banken, Kr. 200 000, er nu bortfaldt, da Bankens egen

beholdne Formue ved Udgangen af 1904 havde overskredet dette Beløb. Som Følge heraf uddeles nu en større Del af det aarlige Overskud til veldædige og almennyttige Øiemed i de interesserede Kommuner. I Femaaret har Banken derhos lidt efter lidt udvidet sin Virksomhed og mere gaaet over til at blive en almindelig Forretningsbank.

Omtrent samtlige Byens Bygninger er forsikret i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning. Efter Opgave fra Raadhusskriveren har Totalbeløbet af de i Indretningen forsikrede Bygninger udgjort:

ved Udgangen af Aaret 1901.....	Kr. 1 652 020
« — « — 1902.....	- 1 756 730
« — « — 1903.....	- 2 031 540
« — « — 1904.....	- 2 100 000
« — « — 1905.....	- 2 128 300

Løsøret antages ogsaa gennemgaaende at være brandforsikret. Nogen Opgave herover haves ikke, men antages Totalbeløbet af forsikret Løsøre at dreie sig omkring 70 Pct. af Bygningernes.

I Slutten af Femaarsperioden blev der nedsat en Komité til Udredning af Spørgsmaalet om Oprettelse af en egen Brandkasse for Løsøre i Byen med Kommunegaranti.

Assurance for andre Ulykker end Brand forekommer neppe

4. Skibsfart eksisterer ikke.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Skatteprocenten har i Femaarsperiodens enkelte Aar været pr. 100 Kroners Indtægt henholdsvis 6.47, 6.53, 6.83, 6.69 og 8.10, medens der paa 1 000 Kroners Formue i hvert af Aarene har været udlignet det samme Beløb, nemlig Kr. 1.50.

Kommunens Indtægter og Udgifter har i Periodens 5 Aar været bevilget med henholdsvis Kr. 48 426.53, Kr. 49 434.01, Kr. 51 355.82, Kr. 53 174.69 og Kr. 53 891.83. Af Indtægterne har henholdsvis Kr. 18 340, Kr. 18 950, Kr. 19 850, Kr. 20 000 og Kr. 24 500 været Skatter. Den kommunale Husholdning antages gennemgaaende at være god. Nogen større Overskridelse af de bevilgede Beløb har ikke fundet Sted. Der drives ikke nogen kommunal Erhvervsvirksomhed, idet den af Kommunen tidligere drevne Handel med Rør og Rørdele er ophørt i Femaaret.

6. Binæringer.

Udenfor lidt Agentur-, Hotel- og Restaurationsvirksomhed antages der ikke at forekomme i Byen Binæringer af nævneværdig Betydning.

7. Arbejderforhold.

Lønningerne, hvorom nærmere henvises til det udfyldte indsendte Schema Nr. 16, antages gennemgaaende at være gode og i Stigende. Nogen større Arbeidsløshed har ikke fundet Sted. Naar maaske undtages de 3 à 4 første Maaneder i Aaret, har det, saavidt erfares, ikke været forbundet med nogen større Vanskelighed for en almindelig dygtig og arbejdsvillig Mand at erholde Arbeide.

En Arbejderforening, «Kongsvinger og Vinger Arbejderlag», er i Femaarsperioden stiftet. Dennes Formaal er vistnok nærmest politisk.

Udenfor Jernbanefunktionærene vides der ikke blandt Arbeiderne at være oprettet nogen Syge- og Understøttelses- eller Arbeidsledighedskasse.

8. Tilstanden i Almindelighed.

I Femaaret antages Byen at have gaaet jevnt og sikkert fremad saavel i social som i økonomisk Henseende. Den antagne Formue og Indtægt, der ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var henholdsvis Kr. 1 304 000 og Kr. 483 100, er saaledes i Aaret 1905 steget til henholdsvis Kr. 1 677 500 og Kr. 578 100, altsaa en Stigning i Formuen af over 3½ Hundrede Tusende Kroner og i Indtægten af henimod 100 000 Kroner.

I 1901 var den antagne Formue	Kr. 1 352 000	og den antagne Indtægt	Kr. 511 600
- 1902 « « — —	- 1 534 000	« « — —	- 533 900
- 1903 « « — —	- 1 560 000	« « — —	- 564 800
- 1904 « « — —	- 1 642 000	« « — —	- 582 460

De moralske Forhold maa siges at være ret gode. Byens Befolkning er gennemgaaende sædelig og ædrnelig. Anmeldelser af strafbare Handlinger har stadig været i Aftagende; dog er det ikke saa faa, der bliver mulkeret for Drukkenskab og Gadeuorden, men er dette omtrent udelukkende tilreisende Folk, navnlig fra Landdistriktet, der benytter Anledningen og tager sig en Rus.

Sundhedstilstanden har gennemgaaende været god. Et Par mindre Skarlagensfeber epidemier har dog forekommet i Femaaret.

Kongsvinger Magistrat, 5 August 1907.

O. A a s.

V.

Kristians Amt.

Beretning

om Kristians Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

A. Landdistriktet.

I. Indledning.

I Femaarsperioden har ingen Deling af Herreder eller Lensmandsdistrikter fundet Sted. Deres Antal er saaledes uforandret henholdsvis 28 og 25.

Lægedistrikternes Antal er uforandret som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode, nemlig 8.

Ved Udgangen af 1905 var Jordmoderdistrikternes Antal 39. Der er tilkommet et nyt Distrikt, nemlig Bæverdalen, som er udskilt fra Lom.

Efter Folketællingen 3 December 1900 var den hjemmehørende Folkemængde i Amtets Landdistrikt 110 016, den tilstedeværende Folkemængde 109 852. Amtets Fladeindhold er 24 192.77 km² Land og 1 146.36 km² Ferskvand, tilsammen 25 339.13 km². Paa hver km² Land kommer der saaledes 4.34 Indvaanere (hjemmehørende).

I Femaaret er fra Amtet, Byerne medregnet, udvandret:

i 1901.....	860
- 1902.....	1 258
- 1903.....	2 582
- 1904.....	1 917
- 1905.....	1 787

Tilsammen 8 404,

medens der i forrige Femaarsperiode udvandrede alene 2 342. Det er væsentlig fra Bygderne i Gudbrandsdalen, særlig Nordre Gudbrandsdalen Fogderi, og Valdres, at denne øgede Udvandring i Femaaret har fundet Sted. De nævnte Distrikter har været værst rammet af de daarlige Aaringer i Femaarsperioden, og dette er antagelig den nærmeste Grund til Udvandrerstrømmens Vækst.

2. Jordbrug og Fædrift.

Efter Fogdernes Opgaver udgjorde Antallet af særskilt skyldsatte Brug ved Udgangen af Aaret 1905 tilsammen 18 973 med en samlet Skyld af 49 859.20 Mark. Den gennemsnitlige Skyld pr. Brug bliver altsaa 2.63 Mark mod 3.13 Mark i 1900. Gennemsnitsskylden er fremdeles størst i Hadeland og Land Fogderi, Mark 3.57, og mindst i Valdres Fogderi, Mark 1.80. Af de enkelte Herreder har Jevnaker den største Gennemsnitsskyld pr. Brug, nemlig Mark 6.51. Den mindste Gennemsnitsskyld pr. Brug har Søndre Aurdal, nemlig Mark 1.49. Siden Udgangen af 1900 er Brugenes Antal forøget med 3 063 — en betydelig større Stigning end i de tre foregaaende Femaar, da Forøgelsen var henholdsvis 541, 806 og 1 962 i Aarene 1890, 1895 og 1900. Stigningen skyldes antagelig væsentlig de mange Arbejderbrug, som ogsaa i dette Amt er tilblevet ved Arbejderbrug- og Boligbankens Virksomhed.

Udbyttet af Landbonæringen har i Femaaret været adskillig variabel. Medens Aarene 1901, 1903 og 1905 i det store taget kan betegnes som Middelsaar, for Poteterne tildels adskillig over et saadant, stod Avlingerne i 1902 og 1904 under, for en Del adskillig under middels, paa Grund af kold Sommer og Høst. I de sidstnævnte to Aar blev der i store Dele af Nordre Gudbrandsdalen Fogderi Uaar, da Frostene ødelagde Avlingerne.

Opdyrkning af Nyland og Grundforbedringsarbejder har i Femaarsperioden fundet Sted i stor Udstrækning, og den adskiller sig heri fra de 2 foregaaende Femaarsperioder. I flere Herreder, saaledes i Lom og Skiaaker, oplyses gammel Ager og Eng at være opbrudt for at gjøre den skikket for Maskindrift. Anvendelse af Maskiner bliver stadig almindeligere. Korn dyrkningen er i Vækst efter i en længere Periode at have ligget noget nede i Forhold til Dyrkning af Eng. Turnipsdyrkingen faar større og større Udbredelse. — Der er i Femaaret tilstaaet 228 Laan af Jorddyrkningsfondet til samlet Beløb af Kr. 192 275.00 og med et sammenlagt Dyrkningsareal af 29 072 Ar mod i forrige Femaar 97 Laan til et samlet Beløb af Kr. 88 640.00.

Amtets Landbrugsskole paa Hove ved Lillehammer har som i forrige Femaar gennemsnitlig havt 36 Elever aarlig. Fra Oktober 1905 er Elevantallet udvidet til 64, men naar den projekterede Udvidelse i 1907 er helt realiseret, vil Skolen kunne modtage 80 Elever foruden at afholde en Række kortere Kurser etc.

2 Amtsagronomer har været i Virksomhed i Femaaret og ydet Amtets Gaardbrugere Bistand paa forskjellig Maade samt medvirket ved flere af Landhusholdningsselskabets Foranstaltninger.

2 Amtsgartnere har arbejdet i Amtet under Ledelse af Landhusholdningsselskabet.

2 Husholdningsskoler har været i Virksomhed i Femaaret med tilsammen 24 Elever aarlig.

Amtets Landhusholdningsselskab har i Femaaret virket med et Budget paa mellem 34 000 og 44 000 Kr. Af dets mange Foranstaltninger til Ophjælp af Landbruget kan især nævnes dets Ledelse af og Bidrag til Afholdelse af Dyrskuer, Fjösskuer, Driften af Unghingstsæteren i Heimdalen, Bidrag til Kontrolforeninger, Indkjøb af Stamdyr af Svin, Faar og Fjærkræ, Stipendier til Gaardbrugere og til Uddannelse i Kvægrøgt, Havestel, Meieristel, Afholdelse af Kurser i Frugts og Grønsagers Anvendelse etc. Videre deltager Selskabet i Ordningen af de engere Landboforeningers Fællesindkjøb af Kraftfoder og Kunstgødning, hvoraf der i 1905 gennem Fællesindkjøbsforeningen er omsat i dette Amt for Kr. 386 175.40.

36 Underafdelinger under Landhusholdningsselskabet var i Virksomhed i 1904, det sidste Aar, hvorfor Opgave herover foreligger.

Kooperation i Landbruget er vistnok i dette Amt lidet udviklet. Om en Side af denne, solidariske Indkjøbssamlag for Kraftfoder og Kunstgødning, udtaler Landhusholdningsselskabet i sin Beretning for 1905, at Amtets Gaardbrugere endnu staar betydelig tilbage her, og henstiller til dem at oprette saadanne Samlag.

Udskiftningsformændenes Antal var 2 indtil 1 Januar 1905, da den ene Post blev inddraget paa Grund af den aftagende Mængde Forretninger. Udskiftningsarbejdet er i Femaaret fremmet med tilfredsstillende Hurtighed.

Efter de af Lensmændene udfyldte Schemaer meddeles følgende Opgave over Udsæd og Avl pr. 10 Ar i hvert af Fogderierne i Femaaret:

(Se Tabellen næste Side.)

Hesteavl en er fremdeles af stor Betydning i Amtet, og Interessen for Opdræt og Salg af Avlsdyr, især af den gudbrandsdalske Race, vistnok usvækket. Adskillige Avlsdyr sælges Aar om andet til endog betydelig høje Priser. Kjøbere er dels Hestavlsforeninger rundt omkring i Landet, dels Svensker.

De ved Landhusholdningsselskabet iværksatte Unghestskuer har i Femaaret været afholdt aarlig som Regel i hvert Herred. I Selskabets Unghingstsæter, Heimdalen i Vaage, blev der Sommeren 1905 sluppet 114 Hingste, hvoraf 40 udenamts.

Gjennemsnitlig Udsæd og Avl pr. 10 Ar efter Lensmændenes Indberetninger
i Femaarene 1896—1900 og 1901—1905.

Fogderi.	Hvede.		Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Erter.		Poteter.		Hø.		
	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	1896— 1900.	1901— 1905.	
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Kg.	Kg.	
Nordre Gudbrandsdalen.....	Udsæd	-	-	24.75	26.75	33.67	34.83	37.5	37.75	36.4	37.40	28.75	36.67	278.33	295.00	3.0	5.0
	Avl	-	-	272.5	272.50	333.67	332.00	295.00	295.00	262.4	335.50	250.00	235.00	1860.00	1893.30	412.5	440.0
Søndre Gudbrandsdalen.....	Udsæd	-	-	19.67	19.33	31.5	29.17	40.67	38.50	43.0	40.43	33.67	33.14	288.33	285.00	3.0	2.8
	Avl	-	-	242.67	228.33	303.33	275.00	351.67	331.67	387.33	345.00	198.33	205.83	1958.33	2181.67	410.0	321.43
Toten.....	Udsæd	-	35	26.625	24.75	31.125	31.75	43.0	40.50	46.75	44.25	31.075	32.00	336.0	365.0	3.125	3.0
	Avl	-	350	261.0	263.33	314.95	307.50	410.0	367.50	423.75	365.00	224.07	215.00	2742.5	2925.0	367.5	305.0
Hadeland og Land	Udsæd	20	20	21.5	22.0	34.33	34.17	40.33	41.50	42.0	42.50	30.83	32.33	282.5	272.5	2.516	2.67
	Avl	250	200	243.83	238.33	270.0	257.50	312.17	290.00	342.5	325.83	227.33	205.83	2287.5	2281.67	370.0	327.50
Valdres.....	Udsæd	-	-	27.25	19.33	39.67	39.67	42.17	42.83	44.83	46.17	28.2	21.5	356.67	273.33	3.333	3.08
	Avl	-	-	112.5	163.33	217.5	268.33	251.17	297.50	251.00	303.33	115.0	166.67	2266.67	2008.33	487.5	342.0
I Gjennemsnit for Amtet...	Udsæd	20	27.50	23.959	22.43	34.059	33.92	40.734	40.22	42.596	42.15	30.505	31.13	308.360	298.17	2.995	3.31
	Avl	250	275.00	226.5	233.16	287.87	288.07	324.0	316.33	333.398	334.93	203.072	205.67	2223.0	2257.99	409.5	347.19

Som en ny Foranstaltning i Amtet til Hestavlens Fremme skal nævnes, at fra Høsten 1902 afholdes aarlig i Gjøvik en Stats-Amtsudstilling for Ride- og Kjøreheste, der ventes at faa stor Betydning for Udviklingen af Hestavlens paa Vestoplandene.

Her bør ogsaa nævnes, at der i Femaaret efter Foranstaltning af Selskabet for Norges Vel har været drevet en Hestrøgter- og Kjøreskole paa Gjøvik. Søgningen til og Interessen for denne Skole har været jævnt stigende.

Af Stevner for Omsætning af Heste kan nævnes Stevnet paa Smedstadmoen ved Lillehammer, der begynder den 30 April, paa Stav i Øier 1ste Tirsdag i November og paa Gjøvik 3die Tirsdag samme Maaned.

Til Fremme af Kvægavlen har der i Femaaret som tidligere været virket gennem de Flach'ske Udvalgsmøder og en Statskvægudstilling i Gudbrandsdalen, der siden 1902 har været ambulerende mellem Vaage, Vinstra i Nordre Fron og Jørstadmoen i Faaberg, videre ved Fjæsskner, der afholdes med Bidrag af Landhusholdningsselskabet.

Til Ophjælp af Sæterbruget og bedre Udnyttelse af Sæterbeiterne har Landhusholdningsselskabet havt under Overveielse at træffe Forføininger. En af de vigtigste Foranstaltninger i denne Henseende mener man at have fundet i Oprettelse af en Forsøgsæter. Disse Foranstaltninger gennemført vil forhaabentlig lede til, at det for Kvægavlen i Amtet saa vigtige Sæterbrug kan komme i et mere rationelt Gjænge.

Medens Priserne paa Heste efter Opgave fra Lensmændene er gaaet lidt ned fra forrige Femaar, har disse steget adskilligt for Kreaturer, som Tabellen paa næste Side vil vise.

Med Hensyn til Kvægets Fodring bemerkes, at efterat Rodfrugter og Kraftfoder mere og mere har vundet Indpas, hvor Straafoder tidligere overveiende benyttedes, er Fodringen bleven mere rationel og Forstaaelsen af, at det ikke lønner sig at fodre knapt eller sultefodre, mere almindelig.

Melkeproduktionen er efter Lensmændenes Opgaver tiltaget over den allerstørste Del af Amtet, i større Grad dog kun i Øier, Østre Toten, Lunner og Brandbu. I Lesje, Dovre, N. Aurdal og Vang opgives den at være aftaget noget. Med Hensyn til Melkeudbytte og Gjennemsniitspris for nysilet Melk og Smør henvises til Tabellen Side 7. Salg af Ost er af megen Betydning i endel Herreder i Gudbrandsdalen, delvis i Valdres samt i Gran Herred.

Angaaende Meieriernes Antal og deres Virksomhed henvises til Tabellen Side 7.

Amtsdyrlægerne's Antal har i Femaaret været 12. I 1905 besluttede Amtstinget en Omregulering af Distrikterne og en Forøgelse af Antallet til 16. Fra Udgangen af Aaret 1905 er der 15 Amtsdylæger, idet i ét Distrikt foreløbig ingen saadan er ansat.

Gjennemsnittsværdi af Heste og Kreaturer i 1900 og 1905.

Fogderi.	Arbeids- heste.		Okser.		Kjør.		Ungnøt.		Kalve.		Voksne Faar.		Voksne Gjeder.		Voksne Svin.	
	1900.	1905.	1900	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	334	328	110	128	77	98	55	62	22	25	13	17	12	13	60	75
Søndre Gudbrandsdalen	312	367	102	125	84	105	54	61	29	25	15	16	11	13	56	70
Toten	431	406	131	150	111	138	70	79	26	30	17	21	15	20	103	103
Hadeland og Land	433	383	103	127	105	133	54	68	16	21	13	18	12	12	87	113
Valdres	338	350	84	90	81	96	42	54	17	21	10	13	10	13	64	77
Amtet	370	367	106	124	92	114	55	65	22	24	13	17	12	14	74	87

Melkeudbytte og Gjennemsnittspris for nysilet Melk
og for Smør i Aaret 1905.

Fogderi.	Melkeudbytte pr. Ko:		Gjennemsnittspris:	
	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	Overhovedet i Fogderiet.	pr. Liter nysilet Melk.	pr. Kilogram Smør.
	Liter.	Liter.	Øre.	Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	1 666.67	1 208.33	8.0	1.70
Søndre Gudbrandsdalen	1 891.67	1 325.00	10.0	1.77
Toten	2 200.00	1 550.00	9.9	1.87
Hadeland og Land	2 433.33	1 833.33	10.6	1.97
Valdres	1 762.50	1 266.67	9.7	1.69
Amtet	1 990.83	1 436.67	9.6	1.80

Meierier og Ysterier:

Fogderi.	Antal Meierier og Ysterier.	Heraf Pållesmeierier.	Kvantum indveiet Melk.	Kvantum kjernet Smør.	Kvantum ystet Magerost.	Kvantum ystet Mysost.	Drivkraft:		
							Damp.	Vand.	Hæand.
							Kg.	Kg.	Kg.
Nordre Gudbrandsdalen	5	4	236 464	3 940.0	0	14 000	1	-	4
Søndre Gudbrandsdalen	9	6	1 279 131	35 497.3	30 669	57 623	3	4	2
Toten	12	8	12 047 052	12 013.0	16 742	9 576	7	-	5
Hadeland og Land	7	6	2 744 852	17 388.0	14 547	10 942	5	1	1
Valdres	1	1	160 000	6 000.0	-	-	-	1	-
Amtet	34	25	16 467 499	74 838.3	61 958	92 141	16	6	12

3. Skogdrift.

Skogarealet i Amtet skal efter Professor Helland's Opgaver udgjøre:

550 400.00 ha.

Ifølge Skogdirektørens Opgivende skal heraf være Statsskog 91 304.55 -

Altsaa Privatskog 459 095.45 ha,

Efter Lensmændenes Opgaver over Flødningen i Amtets Vasdrag skulde det Kvantum Tømmer, som i Femaaret er fremflødet fra Amtet, være følgende:

1. Paa Randsfjorden er flødet:

i 1901	Tylvter	139 600	
- 1902	—	114 531	
- 1903	—	125 422	
- 1904	—	111 314	
- 1905	—	132 736	
			Tylvter 623 603
2. I Bægnas Vasdrag med Bivasdrag Tørsjøelven er flødet i Femaaret.....	—	208 383	
3. I Laugen er flødet efter Optælling ved Lillehammer Lænde...	—	188 171	
4. - Rinna i Faaberg.....	—	20 067	
5. - Vismund- og Stokkeelven samt paa Mjøsstranden i Biri	—	73 000	
6. - Hunnselven.....	—	14 484	
7. - Høverelven samt kjørt til Mjøsstranden i Østre Toten	—	15 350	
8. - Lerelven	—	4 876	
9. - Nitelven	—	3 811	

Tilsammen Tylvter 1 151 745

mod 1 024 293 Tylvter i forrige Femaarsperiode.

Med Hensyn til Tømmerets Dimensioner oplyses, at af den i Laagen flødede Last var kun en mindre Del Smaalast¹⁾ og Resten grovere Tømmer med en Gjennemsnitsstørrelse af 9—12 Alen 8 à 10". I forrige Femaar antages Smaalasten at have udgjort ca. $\frac{1}{3}$ af det hele flødede Kvantum Tømmer. Af det Kvantum Tømmer, som er flødet paa Elvene i Biri eller derfra fremført til Mjøsstranden, opgives ca. 70 Pct. at have været Smaalast af Dimension 12 Alen 6 $\frac{1}{2}$ ", medens Resten ansættes til 12 Alen 8 $\frac{1}{2}$ ". I forrige Femaarsperiode opgaves Smaalasten at udgjøre ca. 60 Pct. af det hele flødede Kvantum. Af det i Bægnas Vasdrag med Bivasdrag flødede Tømmer opgives 77 Pct. at være Smaalast (Sliberitømmer) af ca. 12 Halvmeters Længde og 15 cm. Topmaal, medens Dimensionen af den større Last var henholdsvis 14 Halvmeter og 21 cm. I forrige Femaar var Smaalastens Procent af det hele flødede Kvantum 66. I Randsfjordvasdraget opgives af det flødede Tømmer ca. 68 Pct. at være Smaalast af ca. 12 Halvmeters Længde og 13 cm. Topmaal. For den større Last var Dimensionen henholdsvis 14 Halvmeter og 17 cm.

Efter de af Lensmændene givne Oplysninger er Skogen gaet tilbage i noget over Halvdelen af Amtets Herreder. I de øvrige er der Fremgang eller Stilstand. Endel Tømmer maa kjøbes i Lom Herred, og noget Brændeved i Herrederne Lom, Søndre Fron og Østre Gausdal. Gjennemsnitspriserne paa Brændeved i Amtet har i Femaaret været: For Birk Kr. 11.37, Furu Kr. 8.42 og Gran Kr. 8.24 pr. Meterfavn. Af Torv til Brændsel bruges der lidt i de skogfattigere Distrikter.

¹⁾ Efter Lensmændenes Opgaver ca. 20 Pct., hvilket dog maa antages at være for lidet.

Salget af Tømmer har i Femaaret været betydeligt, som det af foranstaaende Opgave vil sees. Det fremflødede Tømmers Mængde i de 3 sidste Femaar stiller sig saaledes:

i 1891—1895 er fremflødet	636 306	Tylvter.
- 1896—1900 - —	1 024 293	—
- 1901—1905 - —	1 151 745	—

De i Femaaret stadig stigende Priser paa Træløst er væsentlig Aarsagen til den sterke Hugst. Tømmerpriserne opgives af Amtsskogmesteren at have været:

For Drammensvasdraget:

	Bjælkeløst.	Sliberiløst.
1901 for 7m (11 ¹ / ₆ Al.)×23cm.(8 ³ / ₄ ")Kr.40 pr.Tylvt, for 7m.(11 ¹ / ₆ Al.)×19cm.(7 ¹ / ₄ ")Kr.22.00 pr.Tylvt		
1902	—«— - 44 - — ,	—«— - 24.20 - —
1903	—«— - 47 - — ,	—«— - 25.85 - —
1904	—«— - 50 - — ,	—«— - 27.50 - —
1905	—«— - 54 - — ,	—«— - 29.70 - —

For Mjøsvasdraget:

	Bjælkeløst.	Sliberiløst.
1901 for 12 Alens(7.53 m.)×9" Kr.40 pr.Tylvt, for 12 Alens(7.35 m.)×7"(18.3 cm.)Kr.16 pr.Tylvt		
1902	—«— - 41 - — ,	—«— - 18 - —
1903	—«— - 42 - — ,	—«— - 19 - —
1904	—«— - 44 - — ,	—«— - 20 - —
1905	—«— - 46 - — ,	—«— - 22 - —

Som det vil sees, benytter man sig i Drammensvasdraget af 11 Alens Længder og i Mjøsvasdraget af 12 Alens Længder. Det er derfor lidt vanskeligt at faa en nøjagtig Sammenstilling af Prisforholdene mellem disse Vasdrag; dog ser man, at Priserne i Drammensvasdraget er meget høiere.

Maa man end antage, at Skogdriften tildels er foregaaet i langt større Udstrækning, end Skogens naturlige Tilvækst kan tilsvare, saa bør man dog neppe nære nogen større Bekymring for Skogenes Fremtid; thi Sansen for og Forstaaelsen af disses store nationaløkonomiske Betydning og deres rationelle Drift har i Femaaret skudt en rask Vækst. Et Blik paa, hvad der her i Amtet er udrettet i denne Retning, vil vise dette. Værnskogvedtægter er indført i de Herreder, som har en mere høitliggende Skog, nemlig i Dovre, Vaage, Lom, Nordre og Søndre Fron, Ringebu, Vestre og Østre Gausdal, Faaberg, Nordre Land, Søndre og Nordre Aurdal, Østre Slidre og Vang. Almindelige Skogvedtægter er desuden gjort gjældende i 12 Herreder og Regler til Forebyggelse og Slutning af Skogbrand i 9 Herreder. Under Ledelse af det i 1900 stiftede Kristians Amtsskogselskab er der efter Selskabets Aarsberetninger i Femaaret udført ca. 80 000 m. Grøftning og Bækkerensning, udsaaet ca. 610 kg. Frø og udplantet ca. 1 200 000 Planter. Ca. ¹/₅ af denne Saaning og Plantning er udført ved Skolebørn. I 1905 var desuden 21 Herredsskogselskaber i Virksomhed.

Amtsskogselskabet har i 1905 anlagt en Klængstue i Vardal i Nærheden af Gjøvik for Udklængning af Gran- og Furufrø.

I 1901 ansattes en Amtsskogmester og i 1905 en Assistent for denne.

4. Fiskerier.

Fiskeriet i dette Indlandsamt er af ringe Betydning som Næringsvei betragtet.

5. Bergværksdrift.

Nogen Bergværksdrift har ikke været drevet i Amtet i Femaaret, naar undtages, at der i Lunner var lidt Forsøgsdrift i Nysæter Zinkgrube.

6. Industri.

Efter den officielle Statistik var der ved Udgangen af Aaret 1905 her i Amtet 233 Fabrik anlæg med tilsammen 2 781 Arbeidere og 14 106 Hestekræfter; i 1900 var Fabrikernes Antal 172 med 1 972 Arbeidere og 10 201 Hestekræfter.

Af disse Anlæg kan for Landdistriktets Vedkommende nævnes:

- 2 Teglværker,
- 3 Stenbrud,
- 1 Glasværk,
- 4 mekaniske Værksteder og Støberier,
- 1 Patron- og Krudtfabrik,
- 4 Anlæg for Textilindustri,
- 9 Anlæg for Papirindustri.
- 77 Sagbrug og Høvlerier,
- 5 Trævarefabriker,
- 52 Møllebrug,
- 1 Potetesmellemfabrik,
- 1 Melkekondenseringsfabrik,
- 13 Meierier og Ysterier,
- 1 Bryggeri,
- 8 Brænderier.

Nogen Forandring i H a a n d v æ r k s d r i f t e n har heller ikke i denne Femaarsperiode fundet Sted. Bygderne er som Regel «selvhjulpne» med sine Haandværkere, men heller ikke videre.

Husfliden er ikke af stor Betydning, og staar i mange Distrikter adskillig tilbage. En Undtagelse gjælder dog for Toten, særlig Vestre Toten Herred, hvor der som tidligere forarbejdes adskilligt af Tolleknive, Jernvarer, Bliktøi, vævede Sager m. v. Saavel i dette Herred som i Valdres Fogderi opgives der at være endel Fremgang, hvad Husfliden angaar. Til dens Ophjælp har der i de senere Aar været virket endel. Kunstindustrimusæets Snedker- og Træskjærerskole har f. Eks. i flere Aar holdt Kurser i de gudbrandsdalske Bygder, og heraf kan man allerede nu spore Resultater.

Af Stenbrud har Driften af Skiferbruddene i Østre Slidre i de senere Aar skudt betydelig Fart. De sysselsætter nu ca. 100 Arbejdere, og der forestaar betydelig Udvidelse af Produktionen, saa disse Anlæg antages med Tiden at ville blive en betydelig Indtægtskilde for Distriktet. Denne Skifer har erobret sig Marked ogsaa i Udlandet. Derimod har Skifer- og Klæberstensindustrien i Gudbrandsdalen ligget nede i Femaaret, vistnok væsentlig paa Grund af Krisen i Slutten af Nittiaarene og den deraf følgende Indskrænkning i Byggevirksoheden. — Den Drift i de hadelandske Marmorfelter, der sattes i Gang i Begyndelsen af Femaarsperioden, er indstillet.

Torvindustrien er ikke meget udviklet; den drives omtrent som i forrige Femaarsperiode af 6 mindre Anlæg for Brændtorv samt 1 noget større, nemlig Lerudmyren i Vestre Toten, med en Arbejdsstyrke i 1905 af 23 Mand i 8 Uger og en Produktionsværdi af Kr. 12 000,00.

7. Handel.

Antallet af Landhandlere var ved Udgangen af 1905 steget fra 328 i 1900 til 351. Af kooperative Foreninger fandtes ved Femaarets Udgang 15, hvoraf 11 i Gudbrandsdalen, 2 i Østre Toten, 1 i Brandbu og 1 i Nordre Aurdal. Ved Udløbet af forrige Femaar var Antallet 8.

Endel Smaabønder i Lesje og Dovre driver fremdeles Handel med Fisk, der hentes i Romsdal og omsættes ned gennem Bygderne i Gudbrandsdalen.

Af Samlag til Handel med Øl fandtes i Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1905 3, nemlig 1 i Faaberg, 1 i Østre Toten og 1 i Brandbu. Antallet af Rettigheder til Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød var ved Udgangen af 1905 29 almindelige og 111 indskrænkede Rettigheder.

8. Skibsfart.

Som Næringsvei har Skibsfarten i dette Indlandsamt ingen Betydning.

9. Andre Næringsveie.

Jagten kan paa enkelte Steder have sin Betydning som en Biindtægt, da Vildtpriserne er temmelig høie; men gjennomgaaende er den som Næringsvei betragtet ubetydelig.

I Præmier for fældede Rovdyr er af Amtskommunen i Femaaret udbetalt Kr. 30 810 eller i Gjennemsnit Kr. 6 162 aarlig mod i forrige Femaar henholdsvis Kr. 24 717 og Kr. 4 943.

Turisttrafikken er med Valdresbanens Aabning øget betydelig i Valdres, men samtidig gaaet noget tilbage i Gudbrandsdalen. Antallet af Landliggere øges stadig, navnlig er dette Tilfældet i Toten samt Hadeland og Lands Fogderier, vistnok en Følge af den lettere Adgang til disse Distrikter, som Kristiania—Gjøvikbanen har bevirket. — Med Hensyn til Gjennemgangstrafikken af Turister i Valdres og Gudbrandsdalen kan oplyses, at der i 1905 i Valdresruten blev udfærdiget Bevillinger for Vognmænd med 119 Kjøretøier, hvoraf 62 Vogne for 2 Heste. I Gudbrandsdalen, hvor Kontrol med Skydstrafikken nu er indført i Ruterne Otta—Geiranger—Stryn samt Otta—Veblungsnes og Hjerkin, blev udfærdiget Bevillinger for Vognmænd med 75 Kjøretøier, hvoraf 29 Vogne for 2 Heste.

10. Kommunikationer.

Ved Udgangen af 1900 havde Amtets offentlige Veie en samlet Længde af 1 980.7 km., hvoraf 966.1 km. Hovedvei og 1 014.6 km. Bygdevei.

I Perioden 1901—1905 er anlagt 65.953 km. ny og omlagt 67.090 km. offentlig Vei.

Til Anlæg og Omlægning af Veie har Staten ydet Kr. 623 684.84 — heri indbefattet Distriktsbidraget, Kr. 117 193.26 —, Amtet Kr. 44 365.96 og Herredskommunerne kontant Kr. 132 625.26, samt Naturalarbeide omsat i Kroner = Kr. 8 090.14, tilsammen Kr. 808 766.30, hvortil kommer Udgifterne til Grund og Gjærde m. m.

Ved Udgangen af Aaret 1905 var Amtets hele Veilængde 2 027.5 km., hvoraf 987.9 km Hovedvei og 1 039.6 km. Bygdevei. I Femaaret er foretaget flere Rodeinddelinger, hvorved Veilængderne er korrigeret.

I Perioden 1901—1905 er til Vedligehold af Amtets Veie og Broer medgaaet ialt Kr. 657 452.96, heraf falder paa Staten Kr. 49 934.89, Amtet Kr. 161 472.37, Herredskommunerne kontant Kr. 137 232.70 og Naturalarbeide omsat i Kroner = Kr. 308 813.00. — I Gjennemsnit pr. Aar: Staten Kr. 9 986.98, Amtet Kr. 32 296.45, Herredskommunerne Kr. 27 446.54, Naturalarbeide Kr. 61 762.60, Sum Kr. 131 490.59.

Byggevirksomheden har for Hovedveienes Vedkommende bestaaet i Nybygning af:

Hoviskogen—Mørken i Østre Slidre,
Eina—Blili i Vestre Toten,
Volla—Vollaveien i Lunner,

og Omlægning af:

Gjøvik—Lillehammer i Biri og Faaberg, færdig,
Kalvskind—Sand i Brandbu og Søndre Land,
Berger Bro—Sletten i Vang, færdig, og
Randsfjord—Vang i Jevnaker, færdig.

Af Jernbaner er aabnet i Femaaret:

Kristiania—Gjøvikbanen paa Strækningen fra Jaren til Gjøvik (Længde 52 km.) med Sidelinie fra Reinsvold til Skreia (Længde 22 km.), den 28 November 1902.

Valdresbanen: Strækningen fra Eina til Dokka, 47 km., aabnedes for midlertidig Drift 28 November 1902, Dokka—Tonsaasen, 31 km., 1 November 1903 og Tonsaasen—Aurdal, 18 km., 11 Oktober 1905. Tilbage stod da at færdigbygge Strækningen fra Aurdal til Fagernes. Til dette Endepunkt er Banen aabnet Høsten 1906.

Paa Forespørgsel om Telegraf- og Telefonvæsenets Udvikling i Femaaret meddeler Telegrafdirektøren:

- «I 1901 blev anbragt en ny dobbelttraadet Telefonledning mellem Tonsaasen og Grindaheim.
— blev den private Telefonlinie Harestuvolden—Brandbu indløst.
- 1904 blev den private Telefonlinie Hakedals Verk—Brandbu indløst.»

Postforbindelsen er jevnt bedret i Femaaret.

Turisttrafikken er omtalt foran under Afsnit 9.

II. Kommunal Husholdning.

Angaaende Beskatningsforholdene i sidste, sammenlignet med forrige Femaarsperiode, henvises til nedenstaaende, delvis fra «Statistiske Meddelelser» hentede Tal:

(Se Tabellen næste Side.)

Efter den af Amtsskattekommissionen udarbejdede Oversigt over Skatte- ligningen var i 1905 af Amtets samtlige Indvaanere 32.78 Pct. Skatydere.

Af Skatyderne var 23 Pct. Gaardbrugere, 63.1 Pct. Husmænd, Arbejdere, Inderster, Tjenere, Kaarfolk m. v., 10.2 Pct. Embeds- og Bestillingsmænd,

Efter Skatteligningen for Aaret:	Antal Skat- ydere.	Antagen Formue. Kr.	Antagen Indtægt. Kr.	Skatbar Indtægt. Kr.	Herredsskat :			Antagen Indtægt :		Herredsskat :		Herredsskat :	
					paa Formue. Kr.	paa Indtægt. Kr.	Til- sammen. Kr.	pr. Ind- vaaner. Kr.	pr. Skat- yder. Kr.	pr. Ind- vaaner. Kr.	pr. Skat- yder. Kr.	paa 1000 Kr. Formue. Kr.	paa 100 Kr. skatbar Indtægt. Kr.
1900.....	31 646	81 411 000	14 024 000	5 228 000	182 457	591 552	774 009	127	443	7.04	24.46	2.24	11.32
1905.....	32 790	91 708 000	16 036 000	6 637 000	216 047	770 510	986 557	146	489	8.97	30.09	2.36	11.61

Handelsmænd, Haandværkere i selvstændig Stilling m. v., Resten Udenbygdsboende og Aktieselskaber.

Indtægtsskatten var Kr. 23.70 i Gjennemsnit pr. Skatyder og den gennemsnitlige antagne Indtægt pr. Skatyder ca. Kr. 489 som i foranstaaende Tabel anført.

Gaardbrugernes Gjennemsnittsindtægt var i 1905 ca. Kr. 785; deres antagne Indtægt udgjorde 36.9 Pct. af den samlede antagne Indtægt og deres skatbare Indtægt 43.9 Pct. af den samlede skatbare Indtægt.

Det til A m t s k o m m u n e n s U d g i f t e r udlignede Beløb udgjorde for 1905 Kr. 348 295.14. Heraf blev Kr. 174 000 overført paa de engere Kommuner efter Skattelovens § 7. I 1900 var de tilsvarende Beløb henholdsvis Kr. 298 449.02 og Kr. 149 000.

A m t s k o m m u n e n s G j æ l d ved Udgangen af Aaret 1905 udgjorde Kr. 1 546 169.23 mod Kr. 654 681.35 ved Udgangen af 1900. Forøgelsen skyldes et i 1901 optaget Laan paa 1 Million Kroner til Dækkelse af Jernbanebidrag (Kristiania—Gjøvikbanen og Valdresbanen).

12. Arbejderforhold.

Den gennemsnitlige Aarsløn for Tjenere var i 1905 ifølge Lensmændenes Opgaver ca. Kr. 230 for Tjenestegutter og ca. Kr. 143 for Tjenestepiger eller, naar Værdien af Kost, Hus og Klæder medregnes, henholdsvis Kr. 453 og 332. Høiest var Lønnen i Valdres, hvor den kontante Løn for Tjenestegutter var ca. Kr. 288 og for Tjenestepiger ca. Kr. 170. Lavest stod Nordre Gudbrandsdalen med henholdsvis Kr. 181 og Kr. 106.

Lønningerne vil sees at være steget noget i Femaaret. I 1900 var nemlig Aarslønnen gennemsnitlig i Penge Kr. 208.50 for en Tjenestegut og Kr. 114.00 for en Tjenestepige.

Den gennemsnitlige Dagløn for Husmænd udgjorde i 1905 — paa Husbondens Kost — Kr. 1.03 om Sommeren og Kr. 0.72 om Vinteren, høiest i Valdres med Kr. 1.63 Sommer og Kr. 1.06 Vinter, lavest i Nordre Gudbrandsdalen med 70 Øre om Sommeren og 48 Øre om Vinteren. I 1900 var Daglønnen gennemsnitlig Kr. 1.04 om Sommeren og Kr. 0.65 om Vinteren.

For andre mandlige Dagarbejdere paa egen Kost var Daglønnen gennemsnitlig i 1905 Kr. 2.44 om Sommeren og Kr. 1.82 om Vinteren (i 1900 henholdsvis Kr. 2.38 og Kr. 1.72), paa Husbondens Kost Kr. 1.44 om Sommeren og Kr. 0.91 om Vinteren (i 1900 henholdsvis Kr. 1.40 og Kr. 0.86).

For følgende særskilte Klasser af Arbejdere var den sædvanlige Dagløn paa egen Kost i 1905:

Tømmerhuggere	fra Kr. 2.20	til Kr. 3.50
Tømmerkjørere, med Hest	- - 3.50	- - 6.00
— uden —	- - 1.80	- - 3.00
Elveflødere	- - 2.75	- - 4.00
Lændsarbeidere	- - 2.50	- - 5.00
Bergværksarbeidere	- - 3.00	
Stenbrydere	- - 3.00	
Stenhuggere	- - 3.00	
Glasværksarbeidere	- - 3.00	
Teglværksarbeidere	- - 1.50	- - 4.00
Arbeidere ved mekaniske Værksteder	- - 3.00	- - 3.20
— - Jernstøberier	- - 3.50	
Spinderialbeidere, Mænd	- - 2.80	
— Kvinder	- - 1.50	
Væveriarbeidere, Mænd	- - 2.80	
— Kvinder	- - 1.50	
Træsliberiarbeidere	- - 2.80	- - 3.00
Cellulosefabrikarbeidere	- - 3.00	
Papirfabrikarbeidere	- - 2.80	
Sagbrugsarbeidere	- - 2.25	- - 3.00
Høvleriarbeidere	- - 2.00	- - 3.50
Brænderialbeidere	- - 1.50	- - 3.00
Møllearbeidere	- - 2.00	- - 3.00
Hustømmermænd	- - 2.50	- - 3.50
Snedkerarbeidere	- - 2.50	- - 3.50
Smedesvende	- - 1.60	- - 3.00
Murersvende	- - 2.00	- - 4.00
Skomagervende	- - 1.60	- - 3.00
Skræddersvende	- - 1.60	- - 3.00
Bagersvende	- - 2.00	- - 3.00
Blikkenslagerarbeidere	- - 2.30	
Arbeidere ved Melkekondenseringsfabriken, Kap, Mænd	- - 3.25	
— — Kvinder	- - 1.70	

Antallet af Arbejderforeninger i Amtets Landdistrikt er for 1905 opgivet at være 12, deraf 6 i Gudbrandsdalen. Medlemsantallet varierer fra 20 til 250.

Af Sygekasser var i Femaaret i Virksomhed 8.

13. Slutning.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi udgjorde i Femaaret ifølge Det statistiske Centralbureaus Opgave Kr. 1700. Høiest var Værdien i Nordre Land med Kr. 2233 og lavest i Skiaaker med Kr. 1000 pr. Skyldmark. I forrige Femaarsperiode var Gjennemsnitsværdien Kr. 1482.

Angaaende Indtægts- og Formuesforholdene i Amtet i Femaaret henvises til Afsnit 11 foran.

Over thinglæste og aflæste Panteheftelser, over Tvangsauktioner samt Exekutioner og Udpantninger i Femaarsperioden meddeles følgende Opgaver:

I Femaaret er thinglæst og aflæst Panteheftelser for følgende Beløb:

Fogderi.	Thinglæst.		Aflæst.		Førøgelse.
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Beløb.
		Kr.		Kr.	Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	865	1 570 531.23	542	771 874.58	798 656.65
Søndre Gudbrandsdalen	1 530	3 352 623.11	1 079	1 764 887.38	1 587 735.73
Toten	2 598	7 100 357.00	1 476	3 098 482.00	4 001 875.00
Hadeland og Land	1 936	5 321 494.00	1 150	3 436 581.00	1 884 913.00
Valdres	1 340	3 163 276.57	1 157	1 960 796.41	1 202 480.16
Amtet	8 269	20 508 281.91	5 404	11 032 621.37	9 475 660.54
I Femaaret 1896—1900	5 113	14 270 942.00	3 650	8 286 471.00	5 984 471.00

I Femaaret er afholdt Tvangsauktioner for følgende Beløb:

Fogderi.	Fast Gods.		Løse.	
	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
		Kr.		Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	35	158 530.00	72	15 259.00
Søndre Gudbrandsdalen	27	124 880.00	57	22 213.00
Toten	75	614 142.00	93	21 693.00
Hadeland og Land	49	207 672.00	147	36 324.00
Valdres	36	115 769.00	22	3 359.00
Amtet	222	1 220 993.00	391	98 848.00
I Femaaret 1896—1900	136	540 032.00	265	108 642.00

E x e k u t i o n e r o g U d p a n t n i n g e r a f h o l d t e i F e m a a r e t 1 9 0 1 — 1 9 0 5 :

Fogderi.	Udpantninger.		Ezekutioner.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	5 438	173 004.65	579	169 555.67	6 017	342 560.32
Søndre Gudbrandsdalen	3 513	124 224.67	419	163 175.56	3 932	287 400.23
Toten	10 170	239 197.61	1 770	614 990.98	11 940	854 188.59
Hadeland og Land	7 207	231 022.56	1 654	574 661.05	8 861	805 683.61
Valdres	1 480	82 708.98	544	162 870.55	2 024	245 579.53
Amtet	27 808	850 158.47	4 966	1 685 253.81	32 774	2 535 412.28
I Femaaret 1896—1900	19 953	435 072.69	2 713	1 013 252.79	22 666	1 448 325.48

Antallet af fattigunderstøttede Hovedpersoner i Amtets Landdistrikt var ifølge den sidste Fattigstatistik, nemlig for Aaret 1904, i dette Aar 3 838 eller 3.51 Pct. af Folkemængden. Det tilsvarende Forhold for samtlige Rigets Bygder var 3.09 Pct. I 1899 var de samme Understøttedes Antal 3 812 eller 3.46 Pct. af Folkemængden. Fattigvæsenets Udgifter i 1904 i Amtets Landdistrikt var Kr. 340 755 eller Kr. 88.78 for hver understøttet Hovedperson og Kr. 3.10 pr. Indvaaner. De tilsvarende Tal i 1900 var henholdsvis Kr. 284 637, Kr. 74.67 og Kr. 2.58.

Efter den officielle Statistik var der i Amtets Landdistrikt ved Udgangen af Aaret 1905 22 Sparebanker med et samlet Antal Indskydere af 27 317, hvis samlede Tilgodehavende beløb sig til Kr. 11 318 771. De tilsvarende Tal ved Udgangen af 1900 var henholdsvis 21 938 og Kr. 8 941 597. Bankernes samlede Formue udgjorde i 1905 Kr. 1 755 481 og deres samlede Forvaltningskapital Kr. 13 113 991, i 1900 henholdsvis Kr. 1 359 722 og Kr. 10 322 719. Paa hver Indskyder faldt i 1905 et Tilgodehavende af ca. 414 Kr., i 1900 407 Kr. De tilsvarende Gjennemsniitsbeløb for det hele Land var Kr. 591 og Kr. 456. Af Antallet af Indskydere var 80 Pct. Indskydere af Summer under 500 Kr., og disses samlede Indskud udgjorde ca. 18 Pct. af Indskuddenes Sum.

Af Forsikringsindretninger var der i Amtet ved Udgangen af 1905 18 gjensidige Brandforsikringsindretninger og 7 gjensidige Kreaturforsikringsindretninger. Til Belysning af disses Virksomhed hidsættes følgende Opgaver over Forsikringssum etc. ved Udgangen af Aaret 1905:

a. Brandforsikringsindretninger:

Fogderi.	Antal.	Forsikringssum 31 December 1905:			Udbetalte Forsikringer i Femaaret 1901—1905.
		For Huse alene.	For Løse alene.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	4	5 731 320.00	492 878.00	6 224 198.00	3 988.00
Søndre Gudbrandsdalen	4	7 029 956.00	1 265 723.00	8 295 679.00	22 864.50
Toten	2	16 889 464.00	12 093 208.00	28 982 672.00	41 972.00
Hadeland og Land	3	14 739 406.00	4 852 619.52	19 592 025.52	30 862.23
Valdres	5	5 056 063.00	486 655.00	5 542 718.00	2 132.75
Amtet	18	49 446 209.00	19 191 083.52	68 637 292.52	101 819.48

b. Husdyrforsikringsindretninger:

Fogderi.	Antal.	Antal forsikrede		Samlet Forsikringssum 31 December 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret 1901—1905.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.
Nordre Gudbrandsdalen	3	228	137	86 325.00	5 719.00
Søndre Gudbrandsdalen	-	-	-	-	-
Toten	1	770	291	301 890.00	24 132.02
Hadeland og Land	1	541	349	249 215.00	17 753.00
Valdres	2	40	0	13 420.00	475.00
Amtet	7	1 579	777	650 850.00	48 079.02

Ifølge Opgave fra den norske Arbejderbrug- og Boligbank er der fra Bankens Oprettelse 1 Oktober 1903 til Udgangen af Aaret 1905 for dette Amts Vedkommende ialt udbetalt:

458 Brugslaan til samlet Beløb Kr. 632 150.00
og 109 Boliglaan - — — — 101 350.00.

Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed i Femaaret er det vanskeligt med Bestemthed at udtale sig. Fogden i Nordre Gudbrandsdalen antager, at den er omtrent uforandret i Fogderiet, medens den i Søndre Gudbrandsdalen af Fogden antages at være gaaet noget tilbage, væsentlig paa Grund af de daarlige Aaringer. I Toten og Hadeland og Land antager Fogderne, at der har været nogen Fremgang, medens Valdres efter de foreliggende

Oplysninger i denne Henseende nærmest kan sammenlignes med Gudbrandsdalen. Det er imidlertid et Faktum, at Landboprodukter og Landeiendomme har staaet i høi Pris i Femaaret, og at Omsætningsforholdene er betydelig bedret med de store Fremskridt i Kommunikationerne, som Femaaret har bragt (Gjøvikbanen og Valdresbanen). Med det tildels intense Arbeide paa Landbrugets og Skogvæsenets Omraade, som Femaaret kan opvise, er der desuden lagt en god Grundvold for fremtidig økonomisk Vækst. — Paa den anden Side giver den stigende Udvandring samt Øgningen i Antal og Beløb af Tvangsauktioner over faste Eiendomme, Udpantninger og Exekutioner et lidet opmuntrende Billede af Tilstanden. I det store hele taget tør det dog siges, at den økonomiske Tilstand ikke er gaaet tilbage i Femaaret.

Sundhedstilstanden har gennemgaaende været tilfredsstillende.

De moralske Forhold i Amtet antages at have været uforandret.

Det samme antages at være Tilfældet med Hensyn til Sædelighedstilstanden. Antallet af Børn, fødte udenfor Ægteskab, udgjør den samme Procent (ca. 7) af samtlige Levendefødte som i forrige Femaar.

I Femaaret er udfærdiget 398 Resolutioner om Opfostringsbidrag for Børn, fødte udenfor Ægteskab, altsaa ca. 80 i Gjennemsnit pr. Aar. I forrige Femaar var de tilsvarende Tal 513 og 103.

Ædruelighedstilstanden er gennemgaaende god.

B. Kjøbstæderne.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Amtets Kjøbstæder, Lillehammer og Gjøvik, tillader jeg mig at henvise til de vedlagte Indberetninger fra Magistraterne i disse Byer.

Kristians Amt, 30 Juli 1907.

Peter Holst.

B e r e t n i n g

om Kjøbstaden Lillehammers økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. F o l k e m æ n g d e n.

Nogen Folketælling har ikke fundet Sted siden den 3 Decbr. 1900, da Byens Folkemængde var 3 108; men Folkemængden ved Udgangen af 1905 var antagelig mindst ca. 3 500, idet 269 Personer indlemmedes i Byen i Henhold til Lov af 6 Juli 1905 om Udvidelse af Lillehammer Bys Grænser, og nogen Tilvækst forøvrigt gennem Fødsler og Indflytning vistnok har fundet Sted.

2. I n d u s t r i.

Den industrielle Virksomhed befinder sig i det væsentlige i samme Stilling som ved forrige Indberetnings Afgivelse. De senere Aars økonomiske Tryk har dog for et Par Bedrífsters Vedkommende gjort sig noget gjældende. Følgende Bedrífster skal her nævnes:

N y m o B r u g, der er Sagbrug og Høvleri samt befatter sig med Bygnings- og Snedkerarbeide. Bruget gik i 1902 Konkurs; men efterat det var kommet paa nye Hænder, fortsattes dets Virksomhed og det drives nu vistnok med godt Udbytte.

M e s n a B r u g. Uagtet dette Brugs Fabrikata af Landbrugsmaskiner fremdeles nyder god Anseelse og er søgte, har Bruget dog paa Grund af Pengevanskeligheder maattet indskrænke Bedriften. Ved Udgangen af 1905 sysselsatte det blot 4 à 5 Mand; for Tiden har det 10 à 12 Arbeidere.

Lillehammer Bryggeri og Brænderi.

Gudbrandsdalens Uldvarefabrik med 25 Arbeidere.

Hersougs Frørenseri, Ben- og Barkemølle.

G. Larsens Pibefabrik.

Lillehammer Dampsag og Høvleri, forsaavidt det har Kontor her i Byen.

Samtlige disse Bedrífster arbeider vistnok med Held og gjør fremdeles gode Forretninger. Det samme gjælder ogsaa det i Femaaret anlagte lige udenfor Bygrænsen beliggende **Niagara mekaniske Værksted**, hvis Hovedproduktion er Vogn- og Kjærreaxler; det sysselsætter ca. 20 Mand.

Lillehammer Aktiemølle.

Bus Sæbefabrik ved Mjøsens Strand er ved Byudvidelsen kommen inden Byens Grænser; dens Produktion er ikke meget stor.

Det i forrige Beretning nævnte Metalvalseværk blev anlagt i 1902—1903, men maatte efter ca. 1 Aars Drift stanse, vistnok tildels fordi Selskabet havde været uheldigt i Valget af Driftsleder. Et nyt Aktieselskab overtog Værket og gjenoptog Driften med ny Bestyrer, men ogsaa dette maatte indstille Høsten 1905. Den væsentlige Grund hertil er rimeligvis, at Selskabet arbejdede med forliden Kapital. Denne Afslutning paa Foretagendet er saameget mere beklagelig, som Værket var en ganske ny Bedrift her i Landet.

Det paatænkte Centralslagteri er ogsaa bleven opført i Femaaret; det anlagdes af et Aktieselskab, idet dog Kommunen traadte støttende til med et rentefrit Laan paa 30 000 Kr. mod Adgang til at benytte Slagteriet som kommunalt Slagtehus. Slagtevang (omfattende Slagtning af Heste, Storfæ og Smaafæ samt Griser) og Kjødkontrol indførtes samtidig med at Slagteriet begyndte sin Virksomhed den 1 Decbr. 1902. Selskabet arbejdede imidlertid med Tab — hvad der maa tilskrives Mangel paa Tilslutning og Sammenhold af Gaardbrugerne i Byens Opland — og opløstes igjen allerede i 1905, hvorefter Slagteriet overtoges af Kommunen for Pantegjælden. Det benyttes nu kun som kommunalt Slagtehus.

Til industrielle Bedrifter bør maaske ogsaa henregnes O. Skars og Hombes Dampfarverier, ligesom flere Haandværkere benytter elektrisk Drivkraft.

Det i forrige Femaarsberetning omhandlede private Elektricitetsværk blev i Aaret 1900 overtaget af Lillehammers Kommune og nyt Elektricitetsværk bygget, hvilket blev færdigt i Oktober 1901. Som i forrige Indberetning omtalt, vil Elektricitetsværket, naar det er fuldt færdigt, blive paa 1 000 effektive Hestekræfter. Foreløbig er kun indlagt 2 Dynamoer paa tilsammen 500 Heste; men paa Grund af det stigende Krav staar man i den nærmeste Fremtid ligeoverfor en Udvidelse med Indlægning af ny Turbin og Dynamo, saa Vandfaldets hele Kraft kan blive udnyttet. Elektricitetsværket har i Femaaret udviklet sig jævnt og godt. Driften har foregaaet uden Afbrydelse og har hvert Aar givet Overskud. Alle Forretningslokaler (Vingnes undtagen) og en Flerhed af Privateiligheder har elektrisk Lys. Lampeantallet har fra 1 Januar 1901—1ste Januar 1905 steget fra 2 650 til 4 331 Glødelamper. Buelampenes Antal er i samme Tidsrum vokset fra 50 til 61. Efterspørgselen af Kraft til teknisk Brug har ikke været stor trods de billige Priser, idet der kun er tilknyttet 18 Motorer, tilsammen repræsenterende 81 Hestekræfter. I 1905 nedsattes Afgiften for Lys med 25 Pct. Dette bevirkede en stor Tilslutning særlig blandt Arbejderbefolkningen. Der er Grund til at tro, at fortsætter Tilvæksten som hidtil, vil det ikke være mange Aar, før Paraffinbelysningen er fuldstændig fortrængt, hvad der for Byen ikke er af liden nationaløkonomisk Betydning.

Af Byens Haandværkere sidder de fleste i en økonomisk Stilling, der maa betegnes som tarvelig. Formanden i Haandværkerforeningen, hvis Erklæring er

indhentet, udtaler, at den sidste Femaarsperiode gjennemgaaende har været daarlig for Byens Haandværkere, specielt de 3 sidste Aar deraf. Om Grunden dertil er at søge i de herskende daarlige Tider eller i den overhaandtagende Konkurrence fra Kjøbmændenes Side, tør han ikke have nogen bestemt Mening om; men han skulde dog tro, at Konkurrencen med Kjøbmændene føles stærkt inden Skomager-, Skrædder- og Snedkerbranchen. Nogen Bedring i Retning af lysere Tider spores i enkelte Brancher.

I Rigsforsikringen har været forsikret:

i 1901	44	Bedrifter,	Præmie Kr. 4 841.99
- 1902	57	— ,	— - 8 140.69
- 1903	52	— ,	— - 6 712.33
- 1904	51	— ,	— - 6 310.87
- 1905	48	— ,	— - 6 392.82

3. H a n d e l.

Kjøbmandsstandens Kaar er vistnok saa temmelig uforandret de samme som i tidligere Tider. Forretningerne drives med Forsigtighed og paa det samme solide Grundlag som tidligere. Handelsforeningen har udtalt, at Handelsomsætningen antages at have været nogenlunde jevn i Femaaret, og at Jobbetiden i Kristiania (med det derpaa følgende Krach) ikke kan siges at have havt nogen nævneværdig Indflydelse paa Lillehammer Handelsstands Stilling; derimod er det at formode, at Stans i den for en Tid siden drevne Byggevirksomhed har øvet Indflydelse. Nogen Kapitaldannelse af Betydning vides ikke at have fundet Sted. Kun faa og ubetydelige nye Forretninger er startet i Femaaret; af disse er et Par kommet under Konkursbehandling og ophørte.

a. B a n k e r.

Lillehammer har 3 Bankforretninger.

1) Norges Banks Afdeling:

Til Disposition har i Femaaret været stillet Kr. 1 300 000 pr. Aar; paa Folio indestod: ved Udgangen af 1901 Kr. 113 268, 1902 Kr. 137 298, 1903 Kr. 2 119, 1904 Kr. 43 923 og 1905 Kr. 25 548, saaledes at der ialt havdes til Disposition: ved Udgangen af 1901 Kr. 1 413 268, 1902 Kr. 1 437 298, 1903 Kr. 1 302 119, 1904 Kr. 1 343 923 og 1905 Kr. 1 325 548. Til Udlaan og Diskontering er anvendt i 1901 Kr. 1 431 925, i 1902 Kr. 1 299 134, i 1903 Kr. 1 298 099, i 1904 Kr. 1 194 009 og i 1905 Kr. 1 097 978. Summen af indvundne Renter og Diskontopræmier udgjorde: for Aaret 1901 Kr. 80 059, for 1902 Kr. 63 414, for 1903 Kr. 66 835, for 1904 Kr. 63 872 og for 1905 Kr. 55 434. Diskontopræmien var i 1901 5—6½ Pct., i 1902 4½—5 Pct., i 1903 5—5½ Pct., i 1904 og 1905 4½—5 Pct., for Vexelobligationer en halv Procent hoiere. Ved Udgangen af 1905 var udlaant: paa Vexler Kr. 546 253, paa Vexelobligationer Kr. 328 435, paa Pantobligationer Kr. 177 800, udestaaende i Boer Kr. 10 384.

2) Lillehammer Sparebank havde under Forvaltning: i 1901 Kr. 4 142 013, i 1902 Kr. 4 304 165, i 1903 Kr. 4 507 303, i 1904 Kr. 4 789 315 og i 1905 Kr. 5 059 540. Bankens egen Formue var ved Udgangen af: 1901 Kr. 473 312, 1902 Kr. 488 901, 1903 Kr. 501 930, 1904 Kr. 510 661 og 1905 Kr. 544 755. Den 31 Decbr. 1905 havde 6 136 Indskydere tilgode Kr. 4 470 415. Indskudsrenten har været: i 1901 $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ Pct., i 1902 $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ Pct., i 1903 4 — $4\frac{1}{2}$ Pct., i 1904 $3\frac{1}{2}$ — 4 Pct. og i 1905 4 — $4\frac{1}{2}$ Pct. Udlaansrenten har for Pantelaan været 5 Pct. pr. Aar i hele Femaaret; Vexelobligationsrenten varierede i 1901 mellem 7 Pct. i Begyndelsen af Aaret og $5\frac{1}{2}$ Pct. ved Aarets Udgang; senere har den varieret mellem 5 og 6 Pct. For Vexler har Renten været $\frac{1}{2}$ Pct. lavere. Der udestod pr. 31 Decbr. 1905: paa Vexler Kr. 324 981, paa Vexelobligationer Kr. 2 478 798, paa Pantobligationer Kr. 618 776 og paa Kommuneobligationer Kr. 307 000.

3) Faaberg Sparebank havde til Forvaltning: i 1901 Kr. 1 409 697, i 1902 Kr. 1 499 371, i 1903 Kr. 1 571 700, i 1904 Kr. 1 542 092 og i 1905 Kr. 1 658 422. Indskyderne havde pr. 31 Decbr. 1905 tilgode Kr. 1 125 974, medens Sparebankens egen Formue udgjorde Kr. 125 378, tils. Kr. 1 251 352. Indskudsrenten har varieret fra $5\frac{1}{2}$ Pct. i 1900 til $4\frac{1}{2}$ Pct. ved Udgangen af 1905. Udlaansrenten har varieret mellem 6 og 7 Pct.; Pantelaansrenten har været 5 Pct. pr. Aar i hele Femaaret. Der udestod pr. 31 Decbr. 1905: paa Vexelobligationer Kr. 781 188, paa Vexler Kr. 281 249, paa Pantobligationer Kr. 306 661 og paa Kommuneobligationer Kr. 24 500.

I Periodens første tre Aar paagik adskillig Byggevirksomhed, der imidlertid for en Del var af mere tilfældig og forbigaende Art. I Aarene 1901 og 1902 opførtes saaledes ny Folkeskolebygning og anlagdes Metalvalseværket og Central-slaggeriet. I Periodens 2 sidste Aar har Murtvangens Indførelse virket til en Indskrænkning i Byggevirksomheden; for en Del maa denne dog ogsaa antages at staa i Sammenhæng med de daarlige Tider i de senere Aar.

b. Assurance.

Byudvidelsen har forøget Antallet af Bygninger. Assurancesummen udgjorde den 31 Decbr. 1905 for Byafdelingen Kr. 4 850 910 og for Landafdelingen Kr. 189 600. Ved Femaarets Udløb havde Byen fremdeles en Nedsættelse i Brandkontingenten af 27 Pct. (senere nedsat til 22 Pct.). Flere, vel en halv Snes private Brandforsikringsselskaber har Agenter paa Stedet og tegner Assurance saavel paa fast som løst Gods. Ogsaa Livs- og Ulykkesforsikringsselskaber er repræsenterede paa Stedet.

4. Kommunal Husholdning.

Lillehammer, der tidligere var Annex til Faaberg Prestegjeld, blev ved kgl. Resolution af 29 Oktbr. 1902 eget Prestegjeld. Ved Lov af 6 Juli 1905

blev Byens Grænser — som foran nævnt — udvidede og Byens Areal som Følge heraf forøget med ca. 50 Pct. Byens nye Grænser er bestemte ved rette Linier, og Ulempen ved det tidligere Forhold, da Grænsen mellem de tilstødende Gaarde tillige dannede Grænsen mellem Byen og Landdistriktet, saaledes fjernet.

I Femaaret er oparbejdet nye Gader i en Længde af 823 m. med et Kostende af Kr. 3 250. Der er nedlagt 1 771 m. Vandledninger for en samlet Omkostningssum af Kr. 15 256 og 1 417 m. Kloakledninger for en Sum af Kr. 8 547. Til Besørgelse af Færgetrafiken mellem Lillehammer og Vingnes er der i 1904 anskaffet en Benzinmotorbaad, hvorved en betydelig Forbedring i Kommunikationen mellem Byens to Dele er opnaaet.

Ifølge Skatteligningen var den antagne Indtægt og Formue med derpaa faldende Skatøre og Skattebeløb for de 5 Aar følgende:

	Indtægt.	Skatøre.	Skattebeløb.
1901	Kr. 1 162 267	6.445	Kr. 43 242.29
1902	- 1 197 700	7.15	- 49 338.02
1903	- 1 219 015	8.18	- 50 048.85
1904	- 1 197 925	11.163	- 64 523.85
1905	- 1 196 410	11.168	- 64 564.31
	Formue.	Skatøre.	Skattebeløb.
1901	Kr. 5 479 500	1.289	Kr. 7 063.49
1902	- 5 596 600	1.432	- 8 003.92
1903	- 5 934 100	1.50	- 8 901.15
1904	- 5 812 400	1.50	- 8 718.60
1905	- 5 841 500	1.50	- 8 762.25

Kommunen eier faste Eiendomme til en Værdi af Kr. 638 290.

Byens Gjæld var ved Udgangen af:

1901.....	Kr. 161 000
1902.....	- 305 500
1903.....	- 300 000
1904.....	- 444 500
1905.....	- 435 000

Der blev optaget et Laan i 1902 paa 120 000 Kr. og i 1904 paa 180 000 Kr. Laanet af 1902 optoges til Dækkelse af Udgifterne ved Opførelsen af ny Folkeskolebygning samt ved Indløsning af Faaberg Herreds Andel af Kirken, Laanet af 1904 væsentlig til Elektricitetsværket samt til Konvertering af ældre Gjæld. Udgiftsbudgettets Stigning skyldes selvfølgelig først og fremst, at den øgede Gjæld skal forrentes og afdrages, men forøvrigt ogsaa de øgede Krav, som den tiltagende Bebyggelse og stigende Folkemængde har medført, saaledes med Hensyn til Anlæg af Gader, Vand- og Kloakledninger. Særlig har dog Fattigudgifterne steget siden forrige Indberetnings Afgivelse. Medens der paa Budgettet for 1901 er opført til Fattigvæsenet Kr. 10 000, er paa Budgettet for

1905 opført Kr. 17 000. Herved er iøvrigt at mærke, at Fattigforstanderens Løn (Kr. 1 400) er medregnet i Fattigkassens Budget for 1905, men ikke for 1901. Kæmner- og Fattigforstanderbestillingerne, der indtil 1902 var forenede, blev fra dette Aar udsondrede fra hinanden.

Den høiere Skole (kommunale Middelskole og Gymnasium) har gennemsnitlig havt et Elevantal i Femaaret af 122, høieste Elevantal 139, laveste 95. Gutternes Antal gennemsnitlig 64 Pct, Pigerne 36 Pct. Af Eleverne har gennemsnitlig 64 Pct. været indenbys, 36 Pct. udenbys. I Femaaret har 24 af Skolens Elever bestaaet Artium, 109 Middelskoleexamen. Lærernes Antal har varieret mellem 8 og 13, deraf foruden Rektor 1 Overlærer, 3 Adjunkter, 1 fast Lærer, 2 faste Lærerinder, Resten Timelærere. Skolepengene udgjorde gennemsnitlig med Fradrag for Moderation Kr. 13 066 mod Kr. 8 753 i forrige Femaar. Kommunens Bidrag til Skolens Drift udgjorde gennemsnitlig Kr. 3 785.96 foruden Lokale og Inventar, Statskassens Bidrag gennemsnitlig Kr. 8 301.83 pr. Aar.

Elevantallet i Folkeskolen har været: i 1901 337, i 1902 372, i 1903 390, i 1904 414 og i 1905 417. Klassernes Antal er steget fra 11 til 13 og Lærerkrafterne er øgede i Forhold til Stigningen i Elevantal. Skolen havde i 1905 5 Lærere og 6 Lærerinder samt 1 Timelærer. Nyt Lønningsregulativ vedtoges af Kommunestyret 16 Juli 1901 og traadte i Kraft fra Nytaar 1902. Undervisningstiden er forøget; fra 1 April 1905 er 6 Timer frivillig Undervisning pr. Uge indført ogsaa i 4de og 5te Klasse b. Skolekøkkenet har fortsat sin Virksomhed i den nye Gaard. Denne, der indviedes 14 Septbr. 1903, indeholder 9 Klasseværelser, Lærerværelse, Kartrum, Haandarbejdsværelse, Naturfagværelse og Skolekøkken samt et Reserverum. I Kjælderetagen er Vagtmesterbolig og Sleidlokale. Nyt og tidsmæssigt Inventar er anskaffet til Værdi ca. 7 000 Kr. Den nye Skolegaard koster ca. 100 000 Kr. Nyt og tidsmæssigt Gymnastiklokale er ogsaa opført. De ordinære Skoleudgifter er steget fra Kr. 16 606.68 i 1901 til Kr. 21 806.79 i 1905, Statsbidraget fra Kr. 3 900.95 til Kr. 4 804.80 i samme Tid. Skolesøgningen har været usædvanlig god.

En teknisk Aftenskole sattes igang af Kommunen Høsten 1903. Der undervistes af 3 Lærere i Tegning, Regning, Norsk og Bogholderi; Skolen holdes om Vinteren i 24 Uger med 8 Timers egentlig Undervisning. Eleverne er nu delt i 2 Klasser, en for Begyndere og en for Viderekomne; Undervisningen besørages af 4 Lærere. Imidlertid er Søgningen, der det første Aar var meget god, nu aftaget.

Brændevinssamlaget, der fremdeles bestaar, har i Femaaret havt en Omsetning af: i 1901 91 615 Liter, i 1902 89 368 Liter, i 1903 83 585 Liter, i 1904 77 892 Liter, i 1905 73 777 Liter. Afgiften har udgjort i 1901: til Staten Kr. 36 615.92, til Kommunen Kr. 8 449.53, i 1902: til Staten Kr. 33 150, til Kommunen 7 650, i 1903: til Staten Kr. 28 600, til Kommunen Kr. 6 600,

i 1904: til Staten Kr. 25 280.52, til Kommunen Kr. 5 833.97, i 1905: til Staten Kr. 23 946.31, til Kommunen Kr. 5 526.07 og til Amtskommunen Kr. 736.81.

Ølsamlag er oprettet i Femaaret; dets Driftskapital tilveiebragtes ved Aktie-tegning. Samlaget begyndte sin Virksomhed Nytaar 1902; Omsætningen har været: i 1902 80 119 Flasker, i 1903 81 441, i 1904 111 278 og i 1905 101 956 Flasker. Almindelig Skjænkeret har kun været tilstaaet Samlaget. Dette betaler en Afgift til Kommunen af Kr. 3 600 aarlig. Ølsamlaget har ikke hidtil givet nævneværdigt Overskud; før 1905 var det endog i en større Underbalance, hvorfor Kommunen eftergav Samlaget 1 100 Kr. af Afgiften. Denne Underbalance skyldtes imidlertid særlige Omstændigheder, nemlig Bestyrerens Utroskab.

5. Binæringer.

Nogen Binæring af nævneværdig Betydning drives ikke i Lillehammer, enkelte befatter sig med lidt Fjærkræ- og Biavl.

Angaaende

6. Arbejderforholdene

bemærkes:

I Periodens første Del, da Opførelsen af Folkeskolebygningen, Metalvalseværket og Centralslageriet paagik ved Siden af anden privat Byggevirksomhed, var der vistnok ingen Mangel paa Arbeide. Derimod har Forholdet i Periodens 3 sidste Aar været det, at det navnlig om Vinteren har været vanskeligt for Arbeide; der er tidevis indtraadt Arbeidsledighed, og det ikke blot blandt Dagarbejderne, men ogsaa delvis inden Haandværkerfagene. Fra Arbejderhold karakteriseres derfor de senere Aar som daarlige Tider. Som Følge heraf har adskillige Arbeidere forladt Stedet; saaledes en stor Del af de ved Indskrænkningen i Mesna Brugs Drift ledigblevne Arbeidere. Lønnen for Dagarbeidere har været fra 2 til 3 Kr. paa egen Kost for Mænd og for Kvinder omtrent det halve. Faglærte Arbeidere har for flere Fags Vedkommende ikke opnaaet høiere Løn end Dagarbejderne; høiere kommer Smed- og Uhrmagersvende (Kr. 3.30), Guldsmedsvende Kr. 3.50, Malersvende (Kr. 4.00) og Mursvende (Kr. 5.00). For Tjenestegørende har det ikke været vanskeligt at faa Arbeide, men omvendt har der, saavidt det kan erfares, heller ikke været nogen Mangel paa Tjenere. Tjenerlønningerne er stadig stegne; Aarslønnen for fast Tjenestegut har været fra 150 til 300 Kr. og for fast Tjenestepige fra 100 til 180 Kr. + Kost.

7. Den økonomiske Tilstand

har i sin Almindelighed neppe været saa god som i Femaaret 1896—1900. Den Nedgangsperiode, Landet i sin Helhed i den netop forløbne Tid har befundet sig i, har

nødvendigvis ogsaa maattet gjøre sig noget gjældende her i Byen. 16 Boer, de fleste dog kun Smaa-boer, har været taget under Konkursbehandling; der har været afholdt 88 Exekutioner for samlet Beløb Kr. 92 309.15, 1 326 Udpantninger (hvoraf for Skatter 1 180) for samlet Beløb Kr. 29 387.41 og 25 Tvangsauktioner.

Ædrueligheds- og Sædelighedstilstanden maa siges at være god og Afholdsbevægelsen er i stadig Vækst. Det kan med Tilfredshed noteres, at navnlig Arbejderklassen stadig er gaaet fremad i Ædruelighed. Ligeledes har Sundhedstilstanden i det hele taget været god i Femaaret.

Lillehammers Ry for at være et sundt Opholdssted med behageligt Klima synes at være i Stigende, og Antallet af dem, der søger Byen som Rekreationssted for kortere eller længere Tid, forfleres stadigt. Ogsaa Reisende gennem Dalen anser gjerne et kortere Ophold i Byen som lønnende, særlig da i Turisttiden. Hertil bidrager fornemmelig Lillehammers store Attraktion, de Sandvigske Samlinger, der i Femaaret er flyttet fra sin tidligere Plads nede i Byen til den nu landskjendte «Maihaugen», beliggende i Byens sydøstre Hjørne og tildels paa Faabergs Grund. Her i naturskønne Omgivelser og med prægtig Udsigt har disse Samlinger nu faaet en til deres Værd svarende værdig og smuk Ramme. En anden Side ved den Tiltrækningskraft, Lillehammer har for Fremmede, er den derved bevirkede Stigning af Priserne for Livsfornödenheder, en Stigning, der iøvrigt allerede i forrige Femaar var meget mærkbar som Følge af den ved Jernbanens Aabning i 1894 tilveiebragte hurtige og direkte Forbindelse med Hovedstaden.

Lillehammer Magistrat, 21 Juni 1907.

H. A s c h e h o u g .

B e r e t n i n g

om Kjøbstaden Gjøviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. F o l k e m æ n g d e n .

Efter det i September 1905 optagne kommunale Maudtal udgjør Byens	
Indbyggerantal	3 387
I 1900 var det	3 115

Altsaa en Forøgelse af 272

Sammenlignet med forrige Femaarsperiode, da Forøgelsen udgjorde 1 195, er Fremgangen i Folketal saaledes denne Gang paafaldende liden.

Fødslernes og Dødsfaldenes Antal stiller sig saaledes:

	Fødte,	deraf ægte	og uægte.	Døde.
i 1901.....	151	144	7	36
- 1902.....	152	147	5	33
- 1903.....	139	135	4	24
- 1904.....	139	134	5	31
- 1905.....	124	118	6	27

Den pludselige Stansning i Indbyggertallets raske Vækst skyldes formentlig indtraadte vanskelige Forhold for Handel og Industri. Desuden fraflyttede en hel Del Arbejderfamilier Byen efter Fuldførelsen af Nordbaneanlægget.

2. I n d u s t r i .

Af industrielle Anlæg havde Byen ved Femaarets Udgang følgende:

1. Gjøvik Elektricitetsværk (tilhørende Kommunen),
2. Wang Sag og Høvleri (ligesaa). Det væsentlige af dette Anlæg er udlejet til
3. Den norske Træfarvningsfabrik,
4. Holmen Brænderi,
5. Holmen Brænderi's Mølle,
6. Holmen Brænderi's Mineralvandfabrik,
7. Holmen Brænderi's Potetmelfabrik (Driften begyndte først i 1906),
8. Gjøvik Støberi og mekaniske Værksted,
9. Hunton Brug (Træsliberi med Papfabrik og Trædreieri),
10. Nedre Gjøvik Møllebrug,
11. Alf Mjøn & Co.s Dampsag og Høvleri,
12. Fischers Dampsag og Høvleri,
13. Gjøvik Trævarefabrik,
14. Rud og Hollands Trædreieri og Hjulmagerværksted,
15. Vardals Meieri,
16. Edv. Sandvolds Møbelfabrik,
17. P. Olsens Efterfølgeres Trævarefabrik,
18. Gjøvik Vognfabrik,
19. H. B. Falks Kaabefabrik,
20. Mineralvandfabriken Stjernen,
21. Hennigs Dampgarveri,
22. Alfstads Garveri med delvis elektrisk Drift,
23. Gjøvik Lervarefabrik,
24. Gjøvik Sæbefabrik,
25. Engeliens Skifabrik,

26. Christiansens mek. og Reparationsværksted,
27. Qvammes Dampfarveri,
28. Hansens Dampfarveri.

Det under Nr. 3 nævnte Anlæg er eneberettiget for Norge til Udnyttelsen af det Phister-Brenner'ske Patent paa Gjennemfarvning og Sterilisering af Træ. Dets smukke Produkter har vundet Paaskjønnelse. Bl. a. vil Kongsberg Vaabenfabrik antagelig blive fast Kunde. Men som alle Nyanlæg har Træfarvningsfabriken alle Begyndelsens Vanskeligheder at kjæmpe med, saa man er forberedt paa, at Indarbeidelsen af Produkterne paa Markedet ikke vil gaa saa hurtig, som ønskeligt kunde være. Af de andre Anlæg antages de fleste at give et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte — enkelte som f. Ex. Holmen Brænderi med dets forskjellige Biforretninger — endog et udmærket. Men mange særlig af de mindre Anlæg lider i høi Grad under Ulemperne ved at være startede med forliden Driftskapital og Vanskelighederne ved at opnaa tilfredsstillende Laan paa Anlæggene.

En stor Del af Byens Indbyggere beskjæftiges ogsaa ved Anlæg i Vardal, særlig O. Mustad & Søns Fabriker paa Brusveen og Toten Cellulosefabrik. Byens Elektricitetsværk er forøvrigt ogsaa beliggende paa Vardals Side af Bygrænsen, men samtlige Funktionærer og Arbeidere er bosiddende i Gjøvik.

Saavel Industrien som især

3. H a n d e l e n

har desuden til en vis Grad lidt under Reaktionen efter en kunstig opdrevet Spekulation efter Kristianias Exempel. Saaledes var Eiendomspriserne i Periodens Begyndelse oppe i en Høide af henimod det dobbelte af den nuværende normale Omsætningsværdi. Skjønt Byen allerede var nogenlunde tilstrækkelig bebygget, opførtes stadig nye og tildels meget store og kostbare Bygninger. Den derved bundne flydende Kapital er kun for en Brøkdel laant udenfra, saaat det Væsentligste har lagt Beslag paa Byens allerede før meget begrænsede flydende Omsætningsmidler. Heri og i den før omhandlede Forretningsstartning uden tilstrækkelig Driftskapital (der selvfølgelig har gjældt Handelsforretningerne) tør man se Hovedaarsagerne til de vanskelige Forhold for Handelen, som har karakteriseret den sidste Halvdel af Perioden. Den gennemgaaende Pengeknaphed har medført et gjensidigt Endossementssystem, der til Tider har gaaet langt udenfor hvad man kalder sunde Forretningsforhold. Systemet har bragt mange Forretninger til Fald, som har havt gode Betingelser for at bære sig. En Række nye Forretninger var visselig ogsaa stiftede i Tillid til, at Byens Opgang i forrige Periode skulde fortsætte i samme Maalestok i denne. Dertil kommer, at den Fordel, som Nordbanen skulde bringe Handelen i Gjøvik, langt overveies af det Afbræk, som Valdresbanens Anlæg har voldt, idet den har berøvet Gjøvik en stor og vigtig Del af dets tidligere Opland. Medens derfor kun nogle enkelte

ældre og økonomisk velfunderede Forretninger har givet et tilfredsstillende Udbytte, maa det som en almindelig Bemærkning siges, at Handelen har havt ugunstige Tider i den forløbne Femaarsperiode. Der er dog i Periodens Slutning adskillige Tegn til Opkomst, om det end synes at skulle gaa langsomt. De sidste gode Aaringer og de stigende Trælastpriser har selvfølgelig ogsaa stimuleret Handelsrørelsen i Gjøvik.

Bankerne har under de herskende daarlige Tider arbejdet meget forsigtigt og uden synderlige Tab. Norges Banks Afdeling, Gjøvik og Oplands Kreditbank samt Gjøvik Sparebank har samtlige arbejdet sig langsomt, men sikkert opover.

I 1905 har Bankerne havt følgende

	Totalomsætning.	Forvaltningskapital.
Norges Banks Afdeling	Kr. 12 477 628.63	Kr. 1 996 800.00
Gjøvik & Oplands Kreditbank	- 40 262 492.83	- 3 552 309,27
Gjøvik Sparebank	- 2 401 446.50	- 2 228 471,27

Assurance. Byens 199 Bygninger (i 1900 186) er pr. 31te December 1905 forsikrede i Landets almindelige Baandforsikringsindretning for et samlet Beløb af Kr. 4 830 460. Om Indboforsikringen konkurrerer de fleste norske og endel udenlandske Selskaber ved fastboende Agenter. Det uforsikrede Indbo er antagelig rent forsvindende. Livs- og Ulykkeforsikringer synes ogsaa at være meget almindelige her.

4. Skibsfarten

er selvfølgelig uden synderlig Betydning. Det i forrige Beretning omhandlede stærke Opsving af Godstrafiken spores ikke længere. Byen har for Tiden et Passager- og Godsdampskib og to Lastedampere samt en mindre Slæbebaad. Konkurrencen med Jernbanen og de andre Dampfartøier paa Mjøsen tillader ikke, at der opseiles noget nævneværdigt Udbytte.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Byens Formue pr. 31 December 1905 i faste Eiendomme, udestaaende Fordringer, Obligationer og Aktier samt forhaandenværende Kassebeholdning og Restancer udgjør tilsammen Kr. 942 695.30
Gjælden er pr. samme Dag - 638 170.42

Den nye Skolebygning, Elektricitetsværket og det veltagne Jernbanebidrag samt Kommunens faste Eiendomme ækvivalerer paa det nærmeste den hele Kommunegjæld.

Skatteligningen stiller sig sammenligningsvis saaledes:

	Byskat:					
	Formue. Kr.	Indtægt. Kr.	Skatbar Indtægt. Kr.	Formues- skat. Kr.	Indtægts- skat. Kr.	Ialt. Kr.
1900.....	2 966 000.00	1 074 900.00	472 830.00	4 449.00	38 852.70	43 301.70
1905.....	3 298 500.00	1 158 650.00	560 535.00	6 597.00	69 786.90	76 383.90
	Statsskat:					
1900/01..	2 911 525.00	590 300.00	388 060.00	970.80	10 352.20	11 323.00
1905/06..	3 164 300.00	704 800.00	497 340.00	1 055.20	14 340.80	15 396.00
	Eiendomsskat:					
1900.....	efter Kr. 1.50 pr. 1 000 Kr.s Taxtsum					Kr. 5 907.75
1905.....	— - 2.00 - - - - -					9 186.00

Det gjælder om Kommunehusholdningen som om Næringslivet, at man ikke har forudseet eller kunnet ane den pludselige Stansning i Byens Fremgang og derfor har paadraget Kommunen Udgifter eller givet disse et større Omfang, end der ellers vilde være Tale om. Dette gjælder specielt den kostbare Skolebygning, der repræsenterer en Værdi af ca. Kr. 220 000 samt Byens Indkjøb af Wang Sag og Høvleri.

Gjøvik Folkeskole har i Perioden taget den nye Skolebygning i Brug. Den har vist sig i enhver Henseende at svare til Forventningerne. Elevantallet var ved Udgangen af 1905 583 (pr. 31 December 1900: 421) fordelt paa 19 Klasser. Undervisningen besørges af Bestyreren med 9 Lærere og 9 Lærerinder, tilsammen 19. Skolens Budget har steget jævnt fra Kr. 23 409.44 i 1901 til Kr. 30 803.72 i 1905. Af Beløbene er henholdsvis Kr. 17 573.18 og Kr. 23 349.62 Kommunens Tilskud.

Middelskolen har i Perioden undergaaet den Forandring, at den nu er bygget som 3-aarig Fortsættelsesskole paa Folkeskolens 7de Klasse istedetfor tidligere som 2-aarig paa samme Klasse. Den tidligere Ordning viste sig nemlig ikke at svare til Forventningerne. Ogsaa Middelskolen har sine Lokaler i den nye Skolebygning. Elevantallet er fra 19 i 1900 vokset til 32 i 1905.

Gjøvik tekniske Aftenskole begyndte sin Virksomhed 19 Januar 1903 med 1 Klasse og 19 Elever. 2det Skoleaar begyndte 28de September 1903 med 2 Klasser og 53 Elever. Senere har Skoleaarene begyndt med ca. 30 fordelt paa 3 Klasser. Som formentlig almindeligt ved Skoler af den Art, har imidlertid Elevantallet i Skoleaaret været stærkt svingende og Undervisningen paa Grund af de Skolesøgendes høist forskellige Alder og Forudsætninger temmelig vanskelig. Det tør dog siges, at Skolen allerede har vist sig at gjøre Nytte og at have afhjulpet et tidligere Savn.

En privat Smaabarnskole har virket i nogle Aar, men vil i den nærmeste Fremtid stanse ialfald for nogen Tid, da Bestyrerinden skal forlade Landet.

Med Hensyn til Byens Ingeniørvæsen har Vei-, Vand- og Kloakvæsenet undergaaet de nødvendige Udvidelser og Forbedringer. Af Nyarbeider kan nævnes, at det tidligere aabne Bækkedrag nordenfor Jernbanestationen, «Skolebækken», nu er indmuret og tildækket, hvilket foruden at medføre mange praktiske Fordele ogsaa har givet vedkommende Strøg et meget pynteligere Udseende.

Brandvæsenet har ligeledes undergaaet forskellige Forandringer og Forbedringer. Bl. a. er Jacobsens Alarmsystem indført. Adskilligt nyt Materiel af prima Kvalitet er anskaffet. Ved foretagne Prøvealarmeringer fra forskellige Steder i Byen har det vist sig, at den første Sprøitevogn i Regelen har været paa Alarmstedet 2 à 3 Minuter efter Opringningen og den hele disponible Styrke efter ca. 5 Minuters Forløb. Takket være det fortræffelig ordnede Brandvæsen har Byen i det forløbne Femaar undgaaet større Brandskade. Kun i ét Tilfælde (en Fabrikbygning paa Hunton Brug) har Ilden krævet større Offer.

Elektricitetsværket svarer gode Renter og antages paa Grund af det almindelige og tiltagende Brug af elektrisk Lys blandt Byens Befolkning at ville blive en stadig rigeligere Indtægtskilde for Byen. Abonnementsprisen er pr. 10-Lys-Lampe med ubegrænset Brændetid Kr. 6 pr. Aar. Til Udbedring af Værket vil i den nærmeste Fremtid blive anlagt et Akkumulatorbatteri, der med Bygning og Montering antages at ville koste Byen ca. 25 000 Kroner.

Byens og Hunn Sogns fælles Kirkegaard er i Femaaret bleven for liden. Da dens Udvidelse af sanitære Grunde viste sig at være utilraadelig, har Byen været nødt til at anlægge ny Kirkegaard paa en dertil indkjøbt Eiendom, Vikengen, nær Byens Sydgrænse. Kirkegaarden vil blive indviet og taget i Brug i 1906. Det paa Eiendommen staaende Vaaningshus er indrettet til Epidemilazareth. En Udkant af Eiendommen benyttes som Affaldstomt.

I Femaaret er Politiets Organisation betydelig forbedret, idet der i 1905 er oprettet fast Politivagt i Byens Centrum. Der er nu til alle Døgnet's Tider patruljerende Politi i Byens Gader og en Vagthavende paa Stationen. Desuden haves Politibetjenten til Disposition. Tidligere havde kun Politibetjenten i Tjeneste mellem Kl. 4 og 12 Form. Forandringen har kun medført en Forøgelse af ca. 600 Kroner paa Politiets Budget.

Fattigvæsenets Budget har steget stærkt — fra Kr. 5 000 i 1900 til Kr. 10 324,43 i 1905. Stigningen er betinget af de nedgaaende Tider med delvis Arbeidsnød, der kun i ringe Udstrækning har kunnet afhjælpes ved Igangsættelse af kommunale Arbeider. Der spores dog allerede glædelige Tegn til, at Fattigudgifterne ikke længere vil stige, men maaske gaa ned i kommende Periode.

6. Binæringer

af nogen større Betydning forekommer ikke. Fra O. Mustad & Søns Fabriker i Vardal bortsættes endel Kartoneringsarbeider til Arbeiderhjem i Vardal og

Gjøvik. Da Arbeidet kan udføres ogsaa af Børn, har det skaffet flere arbejdsløse Familier en kjærkommen Hjælpekilling.

Mange af Byens Arbeidere driver Fiske i Mjøsen. Dette Fiske er dog maaske nærmere at betragte som Sport end som Binæring. Fisket kan dog af og til i Ørretiden om Vaaren og Høsten ogsaa kaste noget af sig og der findes enkelte heldige Fiskere, som nok kan tjene sine 200 à 300 Kroner i Aarets Løb.

7. Arbejdsforhold.

De sædvanlige Arbejdslønninger i 1905 varierer fra Kr. 2.00 for Blikkenslagere, Malere og Brænderiarbejdere til Kr. 4.00 for Jernstøbere. Gjennemsnitslønnen og den for Sjauere og Løsarbejdere almindelige Dagløn er Kr. 2.50 om Sommeren og Kr. 2.00 om Vinteren. For Kvinder er Arbejdslønnen i Gjennemsnit Kr. 1.00 for det hele Aar. For Tjenestegutter og Tjenestepiger er Aarslønnen gjennemsnitlig henholdsvis Kr. 580.00 og Kr. 285.00. Værdien af Kost og Logi ansat til resp. Kr. 300.00 og Kr. 225.00.

Arbejderne i Gjøvik er fast organiserede i politiske Partier, Socialister og demokratiske Arbejdere. De er ogsaa stærkt repræsenterede i Bystyret, hvor dog Høire og Venstre i Forening har Flertal.

Med Hensyn til Læsning og Interesser staar Arbejderne i Gjøvik høit. De fleste af dem er Afholdsmænd og Udskeielser forekommer sjelden.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Siden Nordbanens Anlæg har Byen skiftet Fysiognomi. Mod Mjøsen er den høie Jernbanedæmning opført. Det smukkeste Parti søndenfor Elven er planeret af Jernbanen, som derfra har hentet Grus til Dæmningen. Den smukke Keglebanehaug i Sydvestkanten er ødelagt af Grustag for Jernbanen, ligesom Byens Park har maattet vige for Jernbanens Bygninger og Lastetomter. Paa den anden Side har der reist sig en hel liden Bydel af nette Trævillaer syd for Elven og flere anseelige Stengaaarde inde i Byen, deriblandt først og fremst den store og stilfulde Skolebygning. Foreningen for Byens Vel har ogsaa ved Plantninger og Anlæg søgt at rette paa de værste Ødelæggelser.

Gjøvik er et meget dyrt Levested, medens Brød og Melk kan faaes for meget rimelige Priser. Derimod er Prisen paa nær sagt alle andre Næringsmidler lige saa høi som i Hovedstaden; for enkelte Varers Vedkommende endog meget høiere. Tiltrods herfor er Tilførselen af Kjød og Fisk utilstrækkelig. Disse Forhold vil dog forhaabentlig vise sig at være af forbigaaende Art. De skyldes formentlig tilfældige Omstændigheder, der efterhaanden vil rette sig.

Ædruelighedstilstanden lader til at skulle blive stadig bedre og er nu sikkerlig ikke slettere i Gjøvik end i de fleste andre Smaabyer, men, saavidt skjønnes, snarere bedre. Der arresteres vistnok Aar om andet ca. 100 Personer for Beruselse, men af disse er Hovedmassen Bønder fra Landdistriktet eller Løsgjængere paa Gjennemreise.

Sædelighedstilstanden er antagelig hverken værre eller bedre end almindeligt. Professionel Utugt forekommer ikke og Sædelighedsforbrydelser er meget sjeldne. Af andre Forbrydelser forekommer forøvrigt ogsaa meget faa. Derimod er mindre Politiforseelser ret hyppige. De forelagte Bøder vedtages imidlertid saagodtsom uden Undtagelse, saa Politisagernes Antal er rent forsvindende i Forhold til Forelæggenes.

G j ø v i k M a g i s t r a t . 10 November 1906.

L. L. Dahl.

VI.

Buskerud Amt.

Beretning

om Buskerud Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1903.

Amtets Udstrækning og Folkemængde.

Amtets Fladeindhold er uforandret og udgjør 14 816 83 km², hvoraf Landdistriktet indtager 14 745.52 km² og Amtets 4 Byer tilsammen 71.31 km².

Den samlede tilstedeværende Folkemængde udgjorde efter den sidste Folketælling 3 December 1900: 112 743, hvoraf i Landdistriktet 81 500 og i Byerne 31 243.

Den samlede hjemmehørende Folkemængde udgjorde ved nævnte Tidspunkt 112 676, hvoraf kom paa Landdistriktet 81 534 og paa Byerne 31 142.

Det samlede Antal af udvandrede Personer udgjorde i det forløbne Femaar for Landdistriktet 3 655 og for Byerne 1 766.

I forrige Femaar (1896—1900) udvandrede fra Landdistriktet 889 og fra Byerne 341 Personer. Udvandringen har saaledes været meget større i den forløbne Femaarsperiode end i den forrige.

Overskuddet af Fødte i Femaaret udgjorde i Landdistriktet 5 353 og i Byerne 3 018 mod henholdsvis 5 192 og 2 867 i forrige Femaar.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Angaaende Jordbrugets Stilling i Femaaret 1901—1905 hidsættes følgende af Amtsagronom *Monrad* forfattede Oversigt, dateret 7 Marts 1906:

«Den Bedring i Arbejderforholdene for Landbruget, der allerede sporedes de sidste Aar af forrige Femaarsperiode, har fortsat, og Jordbruget maa siges at have havt gunstige Vilkaar at arbeide under, naar undtages den slemme Tørke de sidste Aar, der i 1904 endog frembragte totalt Uaar saaledes, at man trods den store Reduktion af alle Besætninger var henvist til et umaadeligt Indkjøb ikke alene af Kraftfoder, men ogsaa af Straafoder. Saadanne Tørkeaar sætter ikke alene Mærker det ene Aar, thi f. Eks. Græsvolden ødelægges i den Grad, at Høvlingen ogsaa de følgende Aar bliver liden. Ved Siden af direkte Tab, grundet ødelagte Avlinger, havdes hyppig store Ekstraudgifter for Anskaffelse af fornødent Gaardsvand, idet dette maatte hentes lange Veie fra. I de Bygder, hvor Jordbruget spiller Hovedrollen, har Tørkearene bragt Underskud i Bedriften; naar imidlertid dette ikke er værre, end hvad Tilfældet er, maa Aarsagen hertil søges i de gode Priser, som til enhver Tid har været gjældende og endog stedse har været i Stigende paa de forskjellige Landbrugsprodukter.

Den bedre Tilgang paa Arbeidshjælp og dennes rimeligere Pris har formentlig bidraget noget til det Omslag, der maa siges indtraadt inden Jordbruget, idet der mere og mere lægges over i større Korndyrkning eller mere aaben Ager og mindre Eng.

Nydyrkning og Dræningsarbeider har foregaaet i noget større Udstrækning end foregaaende Periode, særlig er vel dette Tilfældet for Grøftningens Vedkommende, idet en vel afgrøftet Jord er nødvendig for en intensivere Drift. I Redskaberne til Jordens Bearbejdning er der skeet et stort Omslag til det bedre, idet Ploge af Albion-Typen ved Siden af de fortrinlige Fjærharve har faaet almindelig Udbredelse, og med disse Redskaber kan, samtidig som de er tidsbesparende, opnaaes en tilnærmelsesvis fuldkommen Jordbearbejdning. De stiller derimod store Fordringer til Hestenes Arbeidsevne. Hestehakken vinder stedse større Udbredelse og bidrager i høi Grad til Forenklingen af Arbeidet med Rodfrugtarealerne, samtidig som der opnaaes en fuldkomnere Bearbejdning af Jorden mellem Raderne og derigjennem forøgede Avlinger.

Forbruget af kunstig Gjødning og Kraftfoder er steget betydelig, og Behovet af disse Artikler tilfredsstilles for det meste ved Indkjøb fra Landhusholdningsselskabernes Fællesindkjøb, idet der i Tilknytning til Fællesindkjøbet er oprettet et større Antal Indkjøbslag rundt i Amtet, nemlig i: Hurum 2, Røken 3, Lier 3, Nedre Eker 1, Sandsvær 3, Flesberg 3, Modum 9, Norderhov 3, Hole 3, Aadalen 1 og Sigdal 2.

Der gaar dog en Bevægelse i Retning af at søge at frigjøre sig mest muligt fra det store Indkjøb af Kraftfoder ved, som nævnt, at Korndyrkningen udvides og derunder at optage Dyrkningen af Erter, hvorved kan produceres et mere æggehviderigt Foder. Turnipsdyrkningen, der i forrige Femaarsperiode kun foregik paa enkelte Gaarde, er blevet mere almindelig, og de, der i de slemme Tørkeaar havde Turnips, var heldig stillet med Fodring, idet Turnipsen trods Tørken gav gode Avlinger, hvilket i høi Grad har bidraget til, at Turnipsdyrkningen har faaet mere almindelig Udbredelse. Endog i Fjeldbygderne er det ikke længer nogen Sjældenhed at se Turnipsagre.

At dømme efter de hyppige Forespørgsler om, hvilke Varieteter af Kulturplanterne der kan ansees mest skikkede, maa der gaaes ud fra, at Gaardbrugerne har fuld Forstaaelse af, hvilken Betydning det kan have at forskaaffe sig af de mest rigt ydende og for Stedet bedst egnede Varieteter.

Nybygning og Ombygning af Udhuse har foregaaet i stor Udstrækning, og søges som Regel sagkyndig Bistand ved Planlæggelsen af Bygværket for at faa det saa praktisk anordnet som muligt. Ogsaa i Fjeldbygderne søges Udhusene mere og mere samlet under et Tag, ligesom der mere bygges Gjødselkjældere.

Interessen for en god Gjødselbehandling er stor, og der er i de sidste Aar anlagt en Mængde Torvstrøanlæg, nemlig ca. 20 mindre Anlæg foruden 3 større Fabriker, saaledes at der nu i Amtet aarlig tilvirkes og forbruges et stort Kvantum Strø.»

Det samlede Antal af særskilt matrikulerede Eiendomme inden Amtet udgjorde ved Udgangen af 1905: 17 823 med en samlet Matrikulskyld af Mark 36 103.47¹⁾. Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode (1900) var Antallet 16 552 med en samlet Matrikulskyld af Mark 36 064.22²⁾. Bruges Antal er saaledes i det sidste Femaar forøget med 1 271 eller ca. 7.7 Pct. Forøgelsen i den foregaaende Femaarsperiode udgjorde ca. 11 Pct.

Omstaaende meddeles en Tabel, der viser, hvorledes Brugene med deres Matrikulskyld samt den skede Tilvækst fordeler sig paa de fire tidligere Fogderier i de to sidste Femaar; samtidig er Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark efter de i Perioderne stedfundne Salg angivet:

¹⁾ Herunder medregnet den ved Expropriationer til Jernbaneanlæg midlertidig fragaaede Skyld.

²⁾ Herunder ikke medregnet den ved Expropriationer til Jernbaneanlæg midlertidig fragaaede Skyld.

Fogderier.	Skyldsatte Brug ved Udgangen af 1900.		Skyldsatte Brug ved Udgangen af 1905.		Tilvækst i Brugenes Antal 1901—1905.	Tilvæksten procentvis.	Gjennemsniitspris efter stedfundne Salg.	
	Antal.	Matrikulskyld.	Antal.	Matrikulskyld.			Pr. Skyldmark 1896—1900.	Pr. Skyldmark 1901—1905.
		Mark.		Mark.			Kr.	Kr.
Buskerud	7 448	18 212.42	8 006	18 243.94	558	7.49	1 889	2 116
Ringerike	2 233	7 706.39	2 414	7 711.66	181	8.11	1 704	1 997
Hallingdal	4 144	5 350.20	4 490	5 349.94	346	8.35	1 733	1 908
Numedal og Sandsvær	2 727	4 795.21	2 913	4 797.93	186	6.82	2 150	2 280
Amtet	16 552	36 064.22	17 823	36 103.47	1 271	7.68	1 899	2 033

Udstykningen har, som det vil sees, været forholdsvis størst i Hallingdal, mindst i Numedal og Sandsvær Fogderi. Gjennemsnittsprisen pr. Skyldmark er saavel i de enkelte Fogderier som i det hele Amt steget ikke lidet.

Gjennemsnitsskylden pr. Brug udgjorde ved Udgangen af 1900 og 1905:

Fogderier.	1900.	1905.
Buskerud	Mark 2.45	Mark 2.28
Ringerike	— 3.45	— 3.19
Hallingdal	— 1.29	— 1.19
Numedal og Sandsvær	— 1.76	— 1.65
Amtet	Mark 2.18	Mark 2.03

Oprydning af Nyland har efter de fra Lensmændene modtagne Indberetninger kun fundet Sted i ringe Udstrækning og opveies ved en tilsvarende Udlægning af Indmark til Havn eller Udmark.

Dyrkningen af Korn og Rodfrugter er udvidet, og specielt er Dyrkningen af Turnips tiltaget.

Arealet af kunstig Eng er i det hele noget udvidet og Arealet af naturlig Eng noget indskrænket.

Avl af Græsfrø er i flere Distrikter tiltaget og af nogen Betydning.

Havedyrkningen er i adskillige Distrikter tiltaget og har specielt i Lier og Hurum megen Betydning.

Brugen af forbedrede Maskiner og Redskaber er blevet almindeligere, der er foretaget Grundforbedringer, og Anvendelse af kunstig Gjødning er tiltaget.

Den gjennemsnitlige aarlige Udsæd og Avl pr. Maal (10 Ar) samt Foldigheden stiller sig saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Efterstaaende Opgave fremviser ingen anden væsentlig Forskjel fra den tilsvarende Opgave for forrige Periode, end at Hvedens Foldighed i Ringerike og i Numedal og Sandsvær Fogderier saavel som i Amtet under ét taget synes at have været adskillig større i det sidst førlebne Femaar.

Kornsorter m. v.	1901—1905.												1896—1900.	
	Buskerud Fogderi.			Ringerike Fogderi.			Hallingdal Fogderi.			Numedal og Sandsvær Fogderi.			Amtet.	Amtet.
	Udsæd.	Avl.	Foldighed.	Udsæd.	Avl.	Foldighed.	Udsæd.	Avl.	Foldighed.	Udsæd.	Avl.	Foldighed.	Foldighed.	Foldighed.
	Liter.	Liter.		Liter.	Liter.		Liter.	Liter.		Liter.	Liter.			
Hvede.....	28.6	182	6.36	20.3	252	12.4	-	-	-	27.5	240	8.73	9.16	7.34
Rug.....	19.9	226.6	11.39	21.6	284.8	13.19	25	140	5.6	25	262.5	10.5	10.17	9.86
Byg.....	25.2	258.8	10.27	29.6	291	9.83	35	239.25	6.84	30.3	285.3	9.41	9.09	9.34
Blandkorn.....	31.5	280	8.89	35	334.8	9.57	37.5	216.75	5.78	37.3	296	7.93	8.04	8.01
Havre.....	38	306.7	8.07	35	336.8	9.62	41.25	218	5.28	43	319.3	7.43	7.6	7.77
Erter.....	30.6	192	6.27	28.5	229	8.04	30	135	4.5	-	-	-	6.27	5.73
Poteter.....	288.9	1 970.8	6.83	256	1 972	7.7	247.5	1 841.25	7.44	263.3	2 153.3	8.18	7.54	7.62
Græsfre.....	Kg.	Kg. Hø.		Kg.	Kg. Hø.		Kg.	Kg. Hø.		Kg.	Kg. Hø.			
	2.6	290.9	-	2.6	292	-	2.75	320	-	3.4	358.3	-	-	-

Gjennemsnittsprisen paa de forskjellige Kornsorter m. v. pr. Hektoliter har i 1901—1905 været:

Kornsorter m. v.	Buskerud Fogderi.	Ringerike Fogderi.	Hallingdal Fogderi.	Numedal og Sandsvær Fogderi.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hvede	11.28	9.47	-	12.14	10.96
Rug.....	10.02	8.65	9.86	9.82	9.59
Byg	7.99	7.85	8.38	8.28	8.12
Blandkorn	7.55	6.64	6.88	7.69	7.19
Havre	7.13	6.82	7.04	7.41	7.10
Erter.....	-	10.25	10.52	-	10.38
Poteter.....	3.85	3.61	3.47	3.64	3.64

Høstens Udfald i Femaaret kan i Korthed betegnes saaledes:

I 1901 havde man i det hele et godt Middelsaar. Høhøsten var adskillig over middels og Kvaliteten var god.

Kornet og Poteterne gav derimod et noget mindre Udbytte end i et Middelsaar, og Kvaliteten var kun middels.

I 1902 var Udbyttet af Høsten for samtlige Produkters Vedkommende adskillig under et Middelsaars.

Mindst Udbytte gav Havren og Turnipsen, medens Poteterne klarede sig bedst. Poteternes Kvalitet var ogsaa nogenlunde god, medens Høets var middels og Kornets daarlig eller mindre god.

I 1903 havde man gjennemsnitlig et Middelsaar. Poteterne og Turnipsen slog godt til og Kvaliteten var god. Ligesaa gav Vintersæden over et Middelsaars Udbytte.

Høhøsten naaede derimod ikke fuldt et Middelsaars, men Kvaliteten var god. Af Vaarsæden gav specielt Havren adskillig under et Middelsaars Udbytte, ligesom Kornets Kvalitet for samtlige Sædarters Vedkommende var mindre god.

1904 var et daarligt Aar, idet Udbyttet for samtlige Produkters Vedkommende laa langt under et Middelsaars.

Høets Kvalitet var god, og det samme kan i Gjennemsnit siges for Kornets Vedkommende, medens Poteternes Kvalitet kun var middels.

I 1905 havde man et godt Middelsaar. Specielt Poteterne og Turnipsen, men tillige Kornavlingen og Sæterbedriften gav over et Middelsaars Udbytte, medens Høhøsten laa noget under.

Kvaliteten var god for samtlige Produkters Vedkommende med Undtagelse af Havren, der tog Skade af Insekter og regnfuldt Veir under Indhøstningen.

I det offentlige Udskiftningsvæsens Tjeneste har ogsaa i sidste Femaarsperiode foruden den fast ansatte Formand virket en med særskilt Bemyndigelse udrustet Formand, hvorhos en af Udskiftningsassistenterne stadig har havt Bemyndigelse til at udføre en Formands Gjerning.

Til Belysning af, i hvilken Udstrækning Udskiftningsarbeidet er foregaaet, hidsættes følgende Tabel:

A a r.	Antal Forretninger.	Antal Lodder.	Indmark.	Udmark.
			Ar.	Ar.
1901.....	38	139	41 557	27 721
1902.....	21	87	24 794	453 091
1903.....	22	106	15 835	109 923
1904.....	31	241	24 838	1 197 698
1905.....	18	139	36 308	36 326
Sum	130	712	143 332	1 824 759

Der har ligesom i det foregaaende Femaar været ansat to Amtsgronomer, der begge har været stærkt optagne. Derhos er der i Femaaret med Bidrag af Staten ansat to Amtsgartnere, den ene fra 1 Januar 1904 med Distrikt Lier og den anden fra 1 April 1905 med Distrikt Hole.

Amtets Landhusholdningsselskab har i Løbet af Femaarsperioden faaet sit samlede Stats- og Amtsbidrag forhøiet til Kr. 12 700.00 aarlig, deraf Kr. 700.00 til Kursus i Havebrug og Kr. 2 000.00 til Fremhjælp af Amtets Skogbrug.

Selskabets Virksomhed til Fremme af Jordbruget og Husdyravlen er fortsat i samme Spor som før, men med delvis udvidet Omraade. Der er saaledes foranstaltet afholdt Møder omkring i Amtet til Drøftelse af Landbrugsanliggender, derunder Nyttiggjørelse af vildtvoksende Bær og Planter, ligesom der er iværksat Foredragskurser for Landmænd, Kurser i Havebrug og Kurser i Spaanarbejder, de sidste fornemlig med Tilvirkning af passende Bæremballage for Øie, og der er for at lette Omsætningen af Landmandsprodukter oprettet en Landmandsbørs i Drammen. Endvidere er der paa flere Steder anlagt Forsøgsfelter og Forevisningsfelter, ligesom der er anstillet endel Overgjødslingsforsøg. Der er fremdeles foretaget Indkjøb og Salg af Unghopper og afholdt Hoppekaaringsmøder og Unghestskuer samt Smør- og Ostudstillinger. En Svineavlsstation for Landsvin er oprettet, saaledes at der med den tidligere Avlsstation for stor Yorkshirerace nu haves to Svineavlsstationer. En Fiskeudklækningsanstalt for

Udklækning af Ørret er indkjøbt. Endelig har man uddelt Præmier for lang og tro Tjeneste til dem, som har været i samme Herskabs Tjeneste udover et vist Antal Aar. Bidrag til gavnlige Foranstaltninger er ydet i omtrent samme Omfang som tidligere, saaledes til Afønning af Herredsgartnere og Herredsagronomer samt til Vandrelærer i Turnipsdyrkning, til Opdyrkning af stenfuld Mark, til Frøanalyser, Havebrugsudstillinger, Torvstrøelskaber, Kontrolforeninger, Fjæsskuer, Svineavlforeninger, Høsehølsforeninger, Fiskeriforeninger, Husflidskoler, Haandgjerningsskoler samt Kurser i Frugts og Grønsagers Anvendelse m. v. Sluttelig har man uddelt Stipendier samt indkjøbt og uddelt forskjellige Skrifter angaaende Landbovæsenet.

Til Fremhjælp af Amtets Skogbrug er virket ved Afholdelse af Foredrag om Skogbrug, ved Uddeling af Gran- og Furuplanter fra en af Selskabet dreven Planteskole, ved Bidrag til Afgreftning og Tørlægning af vandsyg Skogsmark og til Oprenskning af Bækkefar, ved Uddeling af Præmier for fortjenstfuld Virksomhed som Skogsarbeidere og ved Indkjøb og Uddeling af Skrifter vedkommende Skogvæsenet.

Den af Landhusholdningsselskabet i Forening med flere Amters Landhusholdningsselskaber oprettede Fællesforening til Indkjøb af Kraftfoderstoffer, Sædefrø og kunstige Gjødningsmidler har i Femaaret faaet stærkt øget Omsætning, saaledes at der gennem den i Driftsaaret 1 Juni 1904 til 31 Mai 1905 inden Buskerud Amt blev omsat Varer for Kr. 248 381.30. Ved Udgangen af 1905 var der 33 Indkjøbssamlag rundt omkring i Amtet med et samlet Antal Medlemmer af 575.

Landbrugslærlingeinstitutionen er i Femaaret opretholdt, og den samlede Bevilgning dertil er forøget fra Kr. 6 200.00 til Kr. 8 000.00. Af dette Beløb udredes Kr. 3 000.00 til Sem Landbrugsskole i Asker for 28 Lærlinges Undervisning i Vinterhalvaaret (for 12 Lærlinge Kr. 150.00 og for 16 Lærlinge Kr. 75.00 pr. Lærling), medens Kr. 4 400.00 medgaar til Stipendier, der tildeles 20 Lærlinge med hver Kr. 200.00 og 8 Lærlinge med hver Kr. 50.00. Medens de Lærlinge, der tildeles det større Stipendium, er forpligtet til i 2 Sommerhalvaar at gjøre praktisk Tjeneste hos Gaardbrugere i Amtet, er de Lærlinge, der alene erholder det mindre Stipendium, fritagne herfor. Bevilgningens Restbeløb, Kr. 600.00, anvendes til Bekjendtgjørelser m. v.

Landhusholdningsselskabet havde ved Udgangen af Aaret 1905 24 Underafdelinger, nemlig Hurums Landbrugsforening, Røken Landbrugsforening, Lier Landboforening, Eker Landmandsforening, Bakke Landmandsforening, Fiskum Sogneselskab, Modums Bondelag, Nordre Modums Landmandslag, Sigdals Landboforening, Krødsherreds Landboforening, Norderhov Sogneselskab, Nes Sogneselskab, Flaa Landbrugsforening, Gols Sogneselskab, Hemsedals Landboforening, Aals Landboforening, Hols Landboforening, Sandsvær Sogneselskab, Flesberg Sogneselskab, Svene Sogneselskab, Lyngdals Sogneselskab, Rollag Landmandsforening, Nore Landbrugsforening og Opdals Landmandsforening.

Derhos findes 1 Landboforening uden Forbindelse med Landhusholdningsselskabet, nemlig Veggli Landmandsforening.

2. Fædrift.

Denne for Amtet saa vigtige Næringsvei maa i Femaarsperioden i det hele taget siges at have gjort gode Fremskridt.

Amtsagronom *Gjerdrum* har herom givet følgende Indberetning:

«Hesteavl en.

Buskerud Amt er intet udpræget Hesteavlsdistrikt sammenlignet f. Eks. med Oplandsamterne, men Gaardbrugerne kommer mere og mere til Forstaaelse af, at man selv bør opdrætte sine Heste for at undgaa det store kontante Udlæg ved Kjøb. Ikke faa driver Opdræt ogsaa til Salg, særlig i Amtets nedre Bygder, som jeg som Helhed betragtet antager opdrætter tilstrækkelig for sit Behov. Dette kan derimod ikke siges om Amtets Dalfører, hvor man ikke indkjøber faa Heste, særlig af Vestlandsracen.

Avlen har i Femaarsperioden — særlig i dens sidste Del — kvantitativt gaaet tilbage — og det af flere Grunde — som jeg for en Del anser berettigede. I den forrige Periode og tildels i Begyndelsen af denne, da Hestepriserne var høie og Afsætningen let, anvendte man næsten alleslags Hopper til Avl, og som Følge deraf fik man mange daarlige Dyr, der kun betingede en mindre Pris og hvorved Skuffelser opstod. Det er derfor til Gavn saavel for den enkelte som det Hele, at der nu ikke længer opdrættes saamange tarvelige Dyr. Men desværre rammer ogsaa denslags Tilbagegang, som grunder sig i Tidernes Nedadgaaende, ogsaa mange gode Avlshopper, der ikke anvendes til Avl saa ofte som ønskeligt.

Kvalitativt staar sikkerlig af den nævnte og andre Grunde Hesteavl en gjennemgaaende høiere nu end ved Periodens Begyndelse.

Bestræbelserne for at skaffe Amtet bedre Avlsdyr og for at vække Interessen for disses Benyttelse er ved forskjellige Midler fortsat.

Amtet indkjøbte saaledes i 1903 en ny 2den Præmiehingst fra Gudbrandsdalen, saa man siden har havt 3 Hingste, foruden 2 à 3, der tilhører private Hesteavlsforeninger, men Søgningen til samtlige har af de foran nævnte Grunde været mindre end tidligere.

Indkjøb af Unghopper fra Gudbrandsdalen har hvert Aar undtagen i 1904 været fortsat, og hvorved mange gode Dyr af kjendt Afstamning er spredt ud over Distrikterne. Desuden har ikke faa Private ogsaa indkjøbt gode Avlshopper.

I 1901 afholdtes i Forbindelse med Udstillingen i Drammen ogsaa Hesteudstilling, ligesom Staten hvert Aar siden 1902 har afholdt Udstilling for Hopper i Amtet, hvilken Udstilling efter Statskonsulentens og Andres Udtalelser har været den bedste af disse Slags Udstillinger i de 4 sydøstlige Amter.

Der er desuden hvert Aar fortsat med Afholdelse af Unghesteskuer og Stambogkaaringsmøder for Hopper. Ialt er der i Perioden til Statens Stambog over Østlandshopper i Buskerud Amt optaget 222 Dyr, men det er jo ogsaa mange gode Hopper, der ikke kan optages, fordi deres Afstamning er ukjendt.

Landhusholdningsselskabets Hesteavlssæter og Unghingsthavn har hele Tiden været i Virksomhed med jevnt godt Belæg.

De nævnte Foranstaltninger til Hesteavlens Fremme har samlet bidraget til at øge Interessen og Forstaaelsen i en ganske høi Grad.

Med Hensyn til Forbedringer i Hestens Opdræt er der virket ved Foredrag og tildels ved Agitation, men her er endnu meget igjen at rette. Især ældre Folk har vanskeligt for at indse, at Stillestaaen i et mørkt, trangt Rum er Unghestens værste Fiende. Man kan ikke begribe, at dette er unaturligt, og naar hertil kommer, at Fodringen i 2- og især i 3-Aars Alderen ofte er for rigelig, og Hesten intet andet har at fordrive Tiden med end at spise, bliver de fede og derved saa tunge for de utrænede Lemmer, at Unghesten, naar den skal tages i Arbeide, ofte allerede er ødelagt af Galler og Vandspat.

Glædeligvis har det i Unghestens Behandling været Fremgang, og man paatræffer nu ikke sjelden Indgjærdinger, hvor Unghesten gaar det meste af Dagen.

Den i forrige Femaaroversigt nævnte Halvblodsavl, der engang saa ud til at ville skade Hesteavlens, er, som dengang antaget, nu omtrent forbi. Kun undtagelsesvis findes nu Gaardbrugere, der ikke kommer hurtigt nok frem med norske Heste.

I det hele tror jeg med Sikkerhed at kunne udtale, at Fremgangen i Hesteavlens i Perioden har været jevnt god — omend der nu avles mindre end for endel Aar tilbage.

F æ d r i f t e n s

Fremgang har i de sidste Femaar været ofret meget baade Penge og Arbeide. I 1901 begyndte Indførelsen af det Flach'ske Præmieringssystem og i 1903 var dette indført overalt i Amtet undtagen i Herrederne Lier, Røken og Hurum. Det første Aar medgik ca. 5 000, det andet 11 000 og de senere Aar mellem 13 000 til 15 000 Kr.

Modsat Hesteavlens, der mest drives i Amtets nedre Bygder, er det de øvre — Dalføerne — hvor man driver mest Opdræt af Fæ, og hvorfor den største Del af Pengene er komne disse Distrikter tilgode. Der er i hvert af de sidste Aar afholdt ca. 25 Udvalgsmøder eller Dyrskuer, der kommer igjen paa samme Sted hvert 2det Aar og hvor Kjørene præmieres eller godkjendes og som Bevis herpaa udfærdiges 2 Stkr. saakaldte Bedækningsfrisedler, der hjemler Adgang til fri Bedækning hos præmieret Okse i 2 Aar. Disse Sedler samles og indsendes af Okseeieren, hvorefter de indløses, og hertil medgaar de fleste af Pengene. Paa denne Maade opnaaes, at de bedste Avlsdyr uden Udgift for Kvægeierne parres sammen, og man opnaar, at virkelig gode Avlsokser kan tjene fuldt til sit Underhold, hvilket er en Hovedbetingelse for, at de ikke bliver slagtede. Det Offentliges Udgifter bliver ogsaa altid staaende i Forhold til Foranstaltningens Benyttelse — til Nyttvirkningen.

Foruden ved denne Bevilgning er Avlen søgt fremmet ved Statens Indkjøbsbidrag til Foreningsokser, ved Statens aarlige Kvægudstilling samt ved Stambogs-

føring for ældre Okser. Kvægavlsforeningernes Antal gik i Periodens Midte op til omkring 70, men har senere gaaet lidt tilbage, væsentlig grundet de daarlige Aar.

Som nævnt i den forrige Oversigt, var der i Lier, Røken og Hurum ikke vedtaget nogen bestemt Plan i Racespørgsmaalet. Dette er paa en Maade senere gjort, idet der ved Afholdelse af Diskussionsmøder paa disse var afgjort Flertal for at anskaffe Okser af rødt, kollet Østlandskvæg, og hvorved Ayrshireracen ogsaa i disse Bygder fik sin Dom som Avlsdyr. I disse Bygder er der senere 7 Kvægavlsforeninger med rødkollet Okse, hvoraf 2 i Lier, 2 i Røken og 3 i Hurum, men i den sidstnævnte Bygd er igjen 2 nedlagte.

Dels begrundet i Naturforholdene og dels af andre Grunde er imidlertid Interessen for Kvægavlens Fremgang meget forskjellig i Amtets Distrikter. Størst er den i de øvre Fjeldbygder og jevnt god over omtrent alle de midtre Dele af Amtet, naar undtages Ringerike. Her er den almindelige Forstaaelse i denne Sag liden, og man bortser fra Betydningen af gode Avlsdyrs Brug, og man glemmer, at dette er Grundlaget for et stort Udbytte af Fjøset.

I Bygderne omkring Drammen, hvor Melkeproduktionen er stor — naar undtages Hurum — har det været almindeligt at indkjøbe en Mængde Fæ, særlig fra Sverige; men det synes i de senere Aar, som om flere og flere begynder at drive Opdræt ogsaa der, da man mener, at dette lønner sig — trods de gode Melkepriser — fordi man derved faar bedre, jevnere og sundere Dyr. Og det er sikkerlig i mange Distrikter endnu en Feil, at der opdrættes for faa Dyr, og man er altfor tilbøielig til at kjøbe. Man faar derved ujevne Besætninger, er lettere udsat for Sygdomme, som f. Eks. Kalvekastning, og man faar mange Dyr, hvis Produktionsværdi ikke staar i Forhold til den betalte Pris. Et større Opdræt og en hurtigere Udrangering af tarvelige Dyr vilde ogsaa bidrage til en forøget Kjødforsyning af hjemlig Produktion.

Som en helt ny Foranstaltning er ifjor oprettet en Fælleshavn for ældre Avlsokser, hvor disse kan tilbringe Sommeren i det Frie, og derved blive mere skikkede til sin Bestemmelse end ved stadig og aarlig Stillestaaen. I sin Helhed kan det siges om Amtets Kvægavl, at den har gaaet glædelig frem, særlig i de Bygder, hvor der er en almindelig Interesse tilstede — en Fremgang, der ikke længere kun er Formodninger, men hvad enhver kritisk Iagttager vil have erfaret ved at sammenligne Ungdyrene paa Dyrskuerne nu og for endel Aar tilbage. Men i denne Bedrift skal der Udholdenhed og ivrigt Arbeide til — Egenskaber, der ikke altid er tilstede hos Nutidsmennesker.

Til Fremme af den anden Gren af Fædriften — en mere lønsom Udnyttelse af Dyrene — er der i Fjeldbygderne arbeidet ved Ansættelse af 2 Vandrelærere, ved 2 Amtsmeierskers Arbeide paa Sætrene, ved Afholdelse af en Række Foredrag om Opdræt, Røgt, Fodring samt endelig ved Fjøsksuer i enkelte Bygder.

I de nedre Herreder er der i Perioden oprettet 7 Kontrolforeninger, saa Antallet af disse har været 13, hvoraf 2 er nedlagte.

Hvad angaar den nuværende Stilling i Fjeldbygderne, saa kan det med Tryghed siges, at der fodres og røgtes bedre end før, og egentlig Sultefodring

bliver mere og mere sjelden, men helt forsvunden er den nok ikke. Paa dette Felt er der sikkerlig endnu igjen meget at rette, og det er ofte ikke hyggeligt at se, hvordan lovende Ungdyr mere eller mindre forkrøbles grundet manglende Ernæring. Men det ligger i Forholdene, at Udviklingen her ikke kan gaa hurtig. Man har vanskeligt for at omlægge gamle, gennem Slægtled indgroede Vaner — saa vanskeligt, at dette i flere Tilfælde maa blive de yngres Sag, efterat de gamle er forsvundne.

Særlig gjælder dette den gamle Skik at holde formange Dyr, der, for at spare paa Vinterfodringen, bringes til at kalve om Vaaren. Herved er det givet, at Aarsudbyttet bliver lidet — i Forhold til om Kjødene kalvede om Høsten og fodredes noget bedre om Vinteren. Erfaringen tilsiger, at høstbære ikke melker meget mindre end vaarbære Dyr, og naar Eftersommeren og Høsten kommer med Regn og Kulde, vil ogsaa de vaarbæres Melkning omtrent være forbi. Som det nu almindeligst drives, gaar næsten alt Vinterfoder tabt som Vedligeholdelsesfoder, og man opnaar kun for en ringe Del at faa noget omsat som Produktionsfoder.

Enkelte mere fremsynte Mænd har i dette Spørgsmaal begyndt at gjøre Forandringer, og man faar vel haabe, at flere og flere kommer efter i Kraft af Gjentagelsernes Hemmelighed — Gjentagelser baade i Skrift og Tale paa Møder og i de enkelte Hjem.

Anvendelse af Kraftfoder har ogsaa i Perioden vundet endel Indpas i Fjeldbygderne, og da særlig hos de, der har enkelte Kjør høstbære. Dette gjælder især Bygderne Aal, Hol, Hemsedal og Opdal. Saa langt oppe falder Kraftfoderet dyrt, saa der kan ikke blive Tale om store Mængder.

I mange Meieridistrikter var Feilen ved Fodringen kun for faa Aar tilbage selv hos forstandige Gaardbrugere den, at det gjaldt at faa Melkedyrene til at spise mest muligt Hø og Halm. At dette var Sløseri, var det faa, som tænkte paa. Men saa vandt Kontrolforeningerne Udbredelse omkring Aarhundredskiftet og ved sine Regnskaber banlyste den tidligere Massebrug af Straafoder, som det viste sig for en stor Del burde erstattes med Rodfrugter og Kraftfoder. Og i faa landbrugsøkonomiske Spørgsmaal har Omvæltningen kommet saa hurtig som i dette.

Det viste sig ved Foreningernes Begyndelse, at man paa flere Steder brugte 10—12, ja optil 14 kg. Straafoder pr. Dyr og Dag, medens det nu er Enighed om, at det praktisk talt aldrig kan være fornuftigt at bruge mere end i Høiden 6 à 7. Ja, faa bruger nu over 6 kg. og i forrige Vinter brugte mange med Fordel ned til 3 à 4 kg. Straafoder. Kundskaben i dette Spørgsmaal har ogsaa spredt sig hurtig blandt de, der ikke har Kontrolforening, og det er nu ingen Sjældenhed at paatræffe, at disse engang iblandt veier Straafoderet saavel som det øvrige Foder og Melken, for at kunne have ialfald en løs Beregning over Forbrug og Udbytte.

En af Amtets mest bekendte Gaardbrugere svarede nylig følgende paa en Spørgeliste vedkommende Kontrolforeningernes Arbeide om, hvorvidt han var fornøiet med Virksomheden: «Ja, særdeles vel tilfreds. Det havde sikkerlig

seet ilde ud for de fleste af os i disse straafattige Aar, om vi ikke havde havt Kontrolforeningen».

Naar saadanne Udtalelser sammenholdes med den Mistillid, Selvklogskab og Modbør, hvormed Kontrolforeningerne mødtes for 5 à 6 Aar tilbage, og man erindrer de Knubord, som man ofte mødtes med i Arbeidet for denne Sags Fremme, da har man Grund til at glæde sig over den raske Udvikling i Retning mod at betragte Fædriften som en Forretning, der ikke kan gaa godt uden forretningsmæssigt Regnskab.

De Kundskaber, som Kontrolforeningerne spredte, satte Landmanden istand til at møde det for Fædriften mislige Aar 1904 med andre Midler, end man før kjendte — Midler, som kun tilsagde med Fordel at udrangere kun de tarvelige Dyr, men bevare de gode Dyr til Nytte i de kommende Aar.

I det hele er det min Overbevisning, at man har god Grund til at være tilfreds med Fædriftens Fremgang i Perioden — i enkelte Ting har den været usædvanlig og større, end nogen vovede at vente.

Svineavl og Svinehold

har ikke gjort den Fremgang som de i de to tidligere Afsnit omhandlede Husdyrhold, og det af forstaaelige, men ikke altid berettigede Grunde. Mange Distrikter holder praktisk talt ikke Svin til Avl og har ingen Forstaaelse af denne Bedrift. Smaagrise indkjøbes fremdeles for den største Del fra Oplandsamterne, da man endnu paa langt nær ikke producerer til eget Brug — uagtet dette — som Statistiken viser, er meget ringe. Mangel paa Svinehus stiller sig ofte ogsaa hindrende iveien.

Til Fremme af Svineavlen er virket ved Salg af Smaagrise fra Amtets to Avlsstationer, hvoraf den ene er oprettet i Perioden, og fra hvilke Stationer Efterspørgselen har tiltaget. Der er ansat en Vandrelærer, der skal virke i 2 Mdr. af Aaret, ligesom flere Foredrag er afholdt om Svineholdets Betydning og Svinets Avl og Opdræt. Endelig er der givet Bidrag til Oprettelse og Underhold af Raanholdsforeninger, hvoraf man nu har 5 à 6.

Der spores nu i flere Distrikter mere Interesse ogsaa for denne Bedrift; men der skal Agitation til for at fremme en tidligere næsten upaaagtet Sag.

Naar man tager Hensyn til, hvor vanskeligt det i mange Fjeldbygder er for Kontanter, samt at man bør optil 150 km. fra Jernbane, ser det negtelig bedrøveligt ud, at selv Bygdernes betroede Mænd skal købe Flesk til Familiens Brug fra — Amerika — ja, endog tildels i Uvidenhed forsvare denne Fremgangsmaade, hvorved Fleskeprisen tillagt Told, Fragt, Kjøring og Provision til Grosserer og Landhandler ofte kommer paa optil Kr. 1.25 pr. kg. Og ingen kan modsige, at Svinehold er mest lønsomt der, hvor Melken er usælgelig.

Faar- og Gjeddeavlen

er i Perioden ofret liden eller ingen Opmærksomhed fra det Offentliges Side. Alligevel tror jeg, at Faareavlen har gaaet noget frem i Fjeldbygderne, hvor

den særlig drives. Her passerer nemlig Drifterne fra Vestlandet, hvorfra der ikke sjelden indkjøbes gode Avlsdyr af Cheviotracen. Faareavlen burde vistnok i disse Distrikter søges oparbeidet mere, end Tilfældet har været, da det eneste, som er gjort, er Ydelse af enkelte Fodringsbidrag til Vædere.

Ligesom for Fædriftens Vedkommende er det Grund til at tro, at Faarene ogsaa fodres bedre end før i Fjeldbygderne, ihvorvel Faarets Egenskaber bevirker, at naar «Vaarknipen» kommer, kniber det kanske mest for det nøisomme Faar.

Grundet Gjedens Forhold til Ungskogen og Aarsagen hertil — den gamle Skik, at den væsentlig Sommer som Vinter skal sørge for sig selv — er den trængt tilbage. Men det er et Spørgsmaal, om dette Dyr, der under primitive Forhold er af de mest lønsomme, ikke ved et noget bedre Stel og Fødring kunde bringes til at blive af større Nytte end nu og til ikke at være saa slem med Ungskogen om Vinteren.

F j æ r k r æ a v l e n

har tiltaget i Perioden, men befinder sig, hvad Racespørgsmaalet angaar, i et broget Virvar. For Hønsævl og Æggproduktion er virket ved Foredrag — dels foranstaltede af Landhusholdningsselskabet, dels af Fjærkræforeningen. Til Foreninger paa dette Felt i Fjeldbygderne er der givet Bidrag til Indkjøb af Rugeæg. En af de største Vanskeligheder er at faa Æggene omsat friske og paa en billig Maade, og for at afhjælpe dette, bør Salgssamlag oprettes.»

Kreaturerens gjennemsnitlige Værdi pr. Stykke udgjorde i 1905 efter Lensmændenes Opgaver i de enkelte Fogderier samt i det hele Amt:

Kreaturer.	Buskerud Fogderi.	Ringerike Fogderi.	Hallingdal Fogderi.	Numedal og Sandsvær Fogderi.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbeidsheste	398	400	325	350	377
Okser	155	128	99	115	132
Kjør	158	130	106	122	136
Ungnøt	85	60	59	73	74
Kalve	16	15	19	17	17
Voksne Faar	19	19	17	16	18
— Gjeder	12	10	17	15	15
— Svin	113	118	66	95	103
— Rensdyr	-	-	35	38	37

Til Sammenligning hidsettes den i forrige Femaarsberetning indeholdte tilsvarende Opgave for 1900:

Kreaturer.	Buskerud Fogderi.	Ringerike Fogderi.	Hallingdal Fogderi.	Numedal og Sandsvær Fogderi.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbeidsheste	404	425	350	348	392
Okser	150	123	75	103	134
Kjør	133	129	100	110	120
Ungnøt	74	65	48	68	66
Kalve	17	13	17	13	16
Voksne Faar	17	17	15	11	15
— Gjeder	12	10	15	12	15
— Svin	115	110	54	81	104
— Rensdyr	-	-	28	25	26

Kreaturpriserne viser, som det vil sees, gennemgaaende nogen Stigning, naar undtages Prisen paa Arbeidsheste og Gjennemsuitsprisen paa Okser og Svin for det hele Amt, der er gaaet noget ned.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i 1905 vil fremgaa af nedenstaaende Tabel, der er bygget paa de fra Lensmændene modtagne Opgaver:

Lensmandsdistrikter.	Hos de mere frem- skredne Gaard- brugere.	Over- hovedet i Distriktet.	Lensmandsdistrikter.	Hos de mere frem- skredne Gaard- brugere.	Over- hovedet i Distriktet.
	Liter.	Liter.		Liter.	Liter.
Hurum	2 200	1 800	Nes	2 400	1 800
Røken	2 400	1 800	Gol	1 800	1 500
Lier	2 600	2 000	Aal	1 800	1 400
Nedre Eker	2 400	1 600	Hol	2 100	1 600
Haug	2 400	1 800	Hallingdal Fogderi	2 025	1 575
Bakke	2 500	1 800			
Fiskum	2 400	1 800	Øvre Sandsvær	2 500	1 500
Søndre Modum	2 700	2 200	Ytre Sandsvær	2 500	2 000
Nordre Modum	2 700	2 200	Flesberg	1 650	1 200
Sigdal	1 500	1 000	Rollag	1 800	1 450
Eggedal	2 000	1 500	Nore	1 750	1 500
Krødsherred	2 000	1 400	Opdal	2 500	2 000
Buskerud Fogderi	2 317	1 742			
			Numedal og Sandsvær Fogderi	2 117	1 608
Norderhov	2 500	2 000			
Haugsbygden	2 500	1 900	Amtet	2 226	1 709
Lunder	2 000	1 900			
Hole	2 000	1 500			
Aadalen	2 500	2 000			
Ringerike Fogderi	2 300	1 860			

Til Sammenligning hidsettes Opgave over Melkeudbyttet pr. Ko overhovedet for hvert Fogderi i de fire sidste Femaar:

Fogderier.	Aarligt Melkeudbytte pr. Ko.			
	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Buskerud	1 506	1 545	1 658	1 742
Ringerike	1 475	1 500	1 488	1 860
Hallingdal	1 262	1 327	1 475	1 575
Numedal og Sandsvær	1 342	1 433	1 413	1 608
Amtet	1 415	1 473	1 526	1 709

Af denne Sammenstilling vil det sees; at det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko for det hele Amt er steget med 183 Liter. Størst er Stigningen i Ringerike, hvor den udgjør 372 Liter; dernæst kommer Numedal og Sandsvær med 195 Liter, Hallingdal med 100 Liter og endelig Buskerud med 84 Liter.

Med Hensyn til den Betydning, Salg af Husdyr, Melk, Smør, Ost og Uld har havt, stiller Forholdet, efter de fra Lensmændene modtagne Indberetninger, sig saaledes:

Salg af Husdyr (Okser, Kjør og Ungnøt, Heste, Svin) har megen Betydning i 7 af Amtets 27 Lensmandsdistrikter, nemlig Haug og Sigdal af det tidligere Buskerud Fogderi, Nes, Gøl, Aal og Hol, der udgjør hele det tidligere Hallingdal Fogderi, samt Opdal af det tidligere Numedal og Sandsvær Fogderi.

Nogen Betydning i 13 Distrikter, nemlig Hurum, Røken, Lier, Bakke, Fiskum, Søndre Modum, Nordre Modum og Eggedal af Buskerud, Hole af Ringerike og Øvre Sandsvær, Flesberg, Rollag og Veggli samt Nore af Numedal og Sandsvær.

Ringe Betydning i 4 Distrikter, nemlig Nedre Eker og Krødsherred af Buskerud, Lunder af Ringerike samt Ytre Sandsvær af Numedal og Sandsvær.

Ingen Betydning i 3 Distrikter, nemlig Aadalen, Norderhov og Haugsbygden af Ringerike.

Som det vil sees, har det her omhandlede Salg størst Betydning for det tidligere Hallingdal Fogderi.

Salg af Melk har megen Betydning i 14 Distrikter, nemlig i Hurum, Røken, Lier, Nedre Eker, Haug, Bakke, Fiskum, Søndre Modum og Nordre

Modum af Buskerud, Hole, Norderhov og Haugsbygden af Ringerike samt Øvre og Ytre Sandsvær af Numedal og Sandsvær.

Nogen Betydning i Hol af Hallingdal.

Ringe Betydning i 4 Distrikter, nemlig i Krødsherred og Sigdal af Buskerud, Lunder af Ringerike og Nes af Hallingdal.

Ingen Betydning i 8 Distrikter, nemlig i Eggedal af Buskerud, Aadalen af Ringerike, Gol og Aal af Hallingdal samt Flesberg, Rollag og Veggli, Nore og Opdal af Numedal og Sandsvær.

Størst Betydning har Salg af Melk saaledes for Buskerud Fogderi.

Salg af Smør har megen Betydning i 10 Distrikter, nemlig Lier, Søndre Modum, Nordre Modum og Sigdal af Buskerud, Hole af Ringerike, Gol, Aal og Hol af Hallingdal samt Nore og Opdal af Numedal og Sandsvær.

Nogen Betydning i 8 Distrikter, nemlig Hurum, Røken, Bakke og Eggedal af Buskerud, Norderhov af Ringerike, Nes af Hallingdal og Flesberg samt Rollag og Veggli af Numedal og Sandsvær.

Ringe Betydning i 2 Distrikter, nemlig Haug og Krødsherred af Buskerud.

Ingen Betydning i 7 Distrikter, nemlig Nedre Eker og Fiskum af Buskerud, Aadalen, Lunder og Haugsbygden af Ringerike samt Øvre og Ytre Sandsvær af Numedal og Sandsvær.

Salg af Smør har saaledes størst Betydning for Hallingdal Fogderi.

Salg af Ost har meget Betydning kun i Hol af Hallingdal.

Nogen Betydning i 8 Distrikter, nemlig Lier og Eggedal af Buskerud, Norderhov og Hole af Ringerike, Gol af Hallingdal samt Ytre Sandsvær, Flesberg og Opdal af Numedal og Sandsvær.

Ringe Betydning i 7 Distrikter, nemlig i Hurum, Røken, Haug og Krødsherred af Buskerud, Nes og Aal af Hallingdal samt Nore af Numedal og Sandsvær.

Ingen Betydning i 11 Distrikter, nemlig i Nedre Eker, Bakke, Fiskum, Søndre Modum, Nordre Modum og Sigdal af Buskerud, Aadalen, Lunder og Haugsbygden af Ringerike samt Øvre Sandsvær, Rollag og Veggli af Numedal og Sandsvær.

Salg af Ost har saaledes størst Betydning for Hallingdal Fogderi og dernæst for Numedal og Sandsvær Fogderi.

Salg af Uld er af ringe Betydning i 3 Distrikter, nemlig Hurum og Krødsherred af Buskerud samt Opdal af Numedal og Sandsvær, men ganske uden Betydning i de øvrige Distrikter.

Gjennemsnitspriserne paa nysilet Melk (almindelig Pris) og Smør var i 1900 og 1905:

Fogderier.	1900.		1905.	
	Nysilet Melk pr. Liter.	Smør pr. kg.	Nysilet Melk pr. Liter.	Smør pr. kg.
	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.
Buskerud.....	10.7	1.83	10.9	1.94
Ringerike.....	10.0	1.96	11.0	1.98
Hallingdal.....	10.0	1.57	11.8	1.84
Numedal og Sandsvær.....	10.0	1.66	10.3	1.72
Amtet	10.3	1.77	10.9	1.88

Som det vil sees, har der i Femaarsperioden fundet en gennemgaaende Prisstigning Sted. Gjennemsniitspriserne paa nysilet Melk og Smør for det hele Amt er i Femaaret steget med henholdsvis 0.6 Øre pr. Liter og 11 Øre pr. kg.

Ovenfor er nævnt den almindelige Pris for nysilet Melk. For den nysilede Melk, som leveres til Meieri, var Gjennemsniitsprisen for Amtet i 1905: 9.8 Øre mod 9.5 Øre i 1900.

Af Meierier og Ysterier er der i Femaaret oprettet 3, nemlig 1 i Lier, 1 i Nordre Modum og 1 i Norderhov, medens paa den anden Side 6 er nedlagte, nemlig 1 i Lier, 1 i Haug, 1 i Søndre Modum, 2 i Nordre Modum og 1 i Ytre Sandsvær. Det samlede Antal af disse Anlæg udgjorde saaledes 36 i 1905 mod 39 i 1900.

I Hallingdal Fogderi findes fremdeles intet Meieri.

Man hidsætter en Opgave, der vil vise, hvorledes Meierierne er fordelte paa de enkelte Fogderier, og tillige belyse deres Virksomhed:

(Se Tabellen næste Side.)

Sammenlignet med Forholdet i 1900 er den indgaaede Melkemængde forøget fra 10 159 414 til 10 209 729 kg. Antallet af sysselsatte Personer er derimod gaaet ned fra 97 til 94, ligesom ogsaa den producerede Mængde af Smør, Fedost, Magerost og Fløde viser Nedgang. Herved er imidlertid at mærke, at der for 1905 mangler Opgaver over Produktionsmængderne helt for 2 og delvis for 2 Meierier inden Buskerud Fogderi.

Distrikter.	Antal Meierier og Ysterier.	Indveiet Melk i 1905.	Produceret i 1905.				Desuden solgtes i 1905		Antal syssel-satte Personer.	Antal Meierier, der anvender	
			Smør.	Fedost.	Magerost.	Mysost.	som Fløde.	som Melk.		mekanisk Drivkraft.	Skumme-maskiner.
		Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.			
Buskerud Fogderi	27	7 405 654	53 924	4 729	20 277	13 186	536 234	3 745 493	70	9	10
Ringerike —	4	1 435 026	-	10 500	-	13 725	9 300	1 307 226	9	4	3
Hallingdal —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Numedal og Sandsvær —	5	1 369 049	13 167	73 210	7 000	75 469	18 810	396 250	15	1	-
Amtet	36	10 209 729	67 091	88 439	27 277	102 380	564 344	5 448 969	94	14	13

3. Skogdrift.

Amtet har 3 Hovedvasdrag, hvorigjennem Tømmerflødningen finder Sted, nemlig Drammenselven med Bielve, Lierelven og Numedalslaagen, hvilken sidste henføres under to Tømmerdistrikter, et øvre Distrikt ovenfor og et nedre Distrikt nedenfor Kongsberg.

Væsentlig paa Grundlag af Meddelelse fra Drammens Trælasthandlerdirektion og Lensmændenes Indberetninger skal man her meddele følgende:

Ifølge Drammens Trælasthandlerdirektions Indberetning er der gjennem Drammenselvns og Lierelvns Vasdrag samt overland fra Lier og fra Skoger, Sande og Drammensfjorden fremflødet følgende Kvanta Tømmer:

(Se Tabellen næste Side.)

Gjennem Drammenselvns Vasdrag har der saaledes i Femaaret været fremdrevet ialt 2 437 799 Tylvter Tømmer, hvoraf 2 065 375 under Fællesflødning, mod i forrige Femaar 2 007 184 Tylvter, hvoraf 1 742 796 under Fællesflødning.

Af dette Tømmerkvantum har Forholdet mellem paa den ene Side Skurtømmer og paa den anden Side Slibe- og Cellulose-tømmer været følgende:

Aar.	Skurtømmer m. m.		Slibe- og Cellulose-tømmer.	
	Tylvter.	Pct.	Tylvter.	Pct.
1901	180 733	34.08	349 609	65.92
1902	122 826	30.22	283 608	69.78
1903	184 242	34.45	350 539	65.55
1904	144 277	34.50	273 920	65.50
1905	120 288	21.95	427 757	78.05
Tilsammen	752 366	30.86	1 685 433	69.14

Forbruget af Slibe- og Cellulose-tømmer er vedblivende stærkt steget, nemlig fra gjennomsnitlig 233 192 Tylvter og 59.09 Pct. af det hele Tømmerkvantum i forrige Femaar til gjennomsnitlig 337 087 Tylvter og 69.14 Pct. af det hele Tømmerkvantum i den sidst forløbne Femaarsperiode. Største Kvantum og Procenttal viser Periodens sidste Aar, 1905, nemlig 427 757 Tylvter, udgjørende 78.05 Pct. eller henved fire Femteparter af Aarets hele Tømmerkvantum.

Paa den anden Side er Mængden af Skurtømmer aftaget, saavel absolut som procentvis, nemlig fra gjennomsnitlig 168 245 Tylvter og 41.91 Pct. af det hele Tømmerkvantum i forrige til 150 473 Tylvter og 30.86 Pct. af det hele Tømmerkvantum i sidste Femaarsperiode.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.	
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
I. Gjennem Hovedvasdraget:							
a. Under Fællesflødningens Administration:							
1. Opflaadet ved Stenberg af Skurtømmer, Celluloseømmer og en mindre Del Krabastømmer.....	217 891	171 251	230 992	161 636	199 455	981 225	
2. Indtaget til de forskjellige Brug i Oplandet Slibetømmer og Celluseømmer	266 790	189 731	203 410	167 030	257 189	1 084 150	2 065 375
b. Udenfor Fællesflødningens Administration:							
1. Til Træsliberier og Cellulosefabriker	25 144	26 932	68 602	61 897	65 160	247 735	
2. Til Sagbrug i Oplandet	10 663	13 646	16 967	11 024	13 350	65 650	
3. Fremflødet i Hovedelven fra Aamotsbakken, fra Bingselven og fra Nedre Eker	4 026	2 748	8 044	10 585	8 899	34 302	
4. Over Vestfossen gjennem Renden....	5 828	2 126	6 766	6 025	3 992	24 737	372 424
Tilsammen	530 342	406 434	534 781	418 197	548 045		2 437 799
II. Fra Lier, Skoger, Sande og Drammensfjorden:							
a. Gjennem Lierelven	8 604	6 366	4 843	1 476	780	22 069	
Overland fra Lier.....	9 400	9 400	9 400	9 400	10 957	48 557	
b. Skoger og Sande.....	200	240	315	185	249	1 189	
c. Drammensfjorden, iberegnet en mindre Del fra Kristianiafjorden	2 963	2 209	5 412	5 113	2 280	17 977	89 792
Tilsammen	21 167	18 215	19 970	16 174	14 266		2 527 591
Tilsammen fra hele Distriktet	551 509	424 649	554 751	434 371	562 311		

Gjennem Lierelvns Vasdrag med Bielve, Nordelven og Glitreeelven, er der efter foranstaaende i Femaaret fremflødet 22 069 Tylvter mod i forrige Femaar 25 698 Tylvter. Derhos er overland fra Lier fremdrevet 48 557 Tylvter mod 41 820 i forrige Femaar.

Fra Skoger, Sande og Drammensfjorden er i Femaaret fremdrevet 19 166 Tylvter mod 19 772 Tylvter i forrige Femaar.

Her hidsættes en Opgave over, fra hvilke Steder det samlede ovennævnte Tømmerkvantum, 2 527 591 Tylvter eller gennemsnitlig aarlig 505 518 Tylvter antages at være kommet, hvorhos for Sammenligningens Skyld medtages det samlede i forrige Femaar fremdrevne Tømmerkvantum:

(Se Tabellen næste Side.)

Af det samlede fremdrevne Kvantum Tømmer antager Trælasthandlerdirektionen, at følgende Kvanta er komne fra Buskerud Amt i hvert af nedenførte Aar:

1901.....	292 906 Tylvter,
1902.....	231 589 —
1903.....	320 445 —
1904.....	261 566 —
1905.....	280 896 —

Tilsammen 1 387 402 Tylvter,

eller gennemsnitlig aarlig 277 480 Tylvter.

Af det fremdrevne Kvantum er antaget at falde paa Kristians og Jarlsberg og Larvik Amter:

A a r .	Kristians Amt.	Jarlsberg og Larvik Amt.
1901.....	248 103 Tylvter	10 500 Tylvter
1902.....	183 560 —	9 500 —
1903.....	218 306 —	16 000 —
1904.....	158 805 —	14 000 —
1905.....	270 415 —	11 000 —
Tilsammen	1 079 189 Tylvter	61 000 Tylvter

eller gennemsnitlig aarlig henholdsvis 215 838 og 12 200 Tylvter.

Angaaende Udgifterne ved Tømmerets Fremflødning, Indkjøbspriserne og Salgspriserne m. v. udtaler Direktionen:

Vasdrag.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.	Tilsammen 1896—1900.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
Randsfjordens Vasdrag.....	196 742	153 601	159 058	99 333	195 409	804 143	761 951
Bægna og Aadalselven.....	102 268	71 823	111 899	96 800	113 331	496 121	375 501
Sognedalen.....	55 156	50 651	75 942	44 414	53 028	279 191	159 503
Ringeriksfjordene og Randselven inden Buskerud Amt.....	32 829	23 506	35 554	38 973	41 633	172 495	120 710
Hallingdal og Krødsherred.....	43 215	34 085	48 041	44 518	50 209	220 068	177 090
Hovedelven fra Vikesund og Snarumselven fra Skinnes ned til Aamotsbakken.....	35 264	17 595	22 570	26 251	17 200	118 880	81 760
Sigdal og Eggedal.....	34 042	30 698	39 060	27 294	32 315	163 409	135 211
Bingselven og Hovedelven nedenfor Aamotsbakken.....	15 335	9 703	19 514	21 565	23 758	89 875	83 102
Ekernvasdraget ovenfor Vestfossen.....	12 948	10 091	17 851	15 737	12 584	69 211	112 356
Lier, Skoger, Sande og Drammensfjorden....	23 710	22 896	25 262	19 486	22 844	114 198	87 290
Tilsammen	551 509	424 649	554 751	434 371	562 311	2 527 591	2 094 474

«Udgifterne ved Tømmerets Fremflødning i de forskjellige under Fællesflødningen hørende Vasdrag stiller sig ved Udgangen af Femaaret saaledes pr. Tylvt sams Last:

Fra Hadelands Vasbund i Randsfjords-Vasdraget til Drammen	Kr.	1.57
- Hvalshængslet i Aadalen	-	—
- Stolpefjordshængslet i Sognedalen	-	—
- Glesnehængslet i Hallingdalsvasdraget	-	—
- Ligaardsfossen i Eggedal	-	—
		3.03

De gjennemsnittlige Indkjøbspriser har været:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Pr. Tylvt, 14 Halvmeters Længde, 23 cm. Top ...	41.00	40.00	43.00	45.00	45.00
og Gjennemsnittspriserne pr. Tylvt sams Last:					
for Skurlasten	21.00	20.00	22.00	23.50	22.25
- Slibe- og Cellulose-Lasten	12.00	10.50	10.00	11.00	11.50

Tømmerets Middeldimension kan ansættes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
for Skurlasten til....	11 h/m 21 c	11 h/m 21 c	14 h/m 19 c	13 h/m 19 c	13 h/m 19 c
- Slibe- og Cellulose-Lasten	14 — 16	13 — 16	12 — 16	13 — 15	13 — 15

Salgspriserne f. o. b. har gjennemsnitlig været for sams høvlede Bord:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
pr. nom. Petbr. Std. Gran	130.00	134.00	140.00	130.00	133.00
- " " " " Furu	145.00	148.00	150.00	140.00	143.00
og - Petersburg Std. sams Battens og Totoms	110.00	108.00	112.00	113.00	114.00
- Ton mek. Træmasse, vaad	39.50	36.00	31.50	32.00	33.25
- " " Cellulose, tør	140.00	120.00	115.00	125.00	130.00

Udsalget har ifølge Opgave fra Det statistiske Centralbureau udgjort i Kubikmeter:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Af høvlet Trælast	81 941	78 850	105 497	70 857	84 916
- skaaren —	18 844	32 871	25 699	19 658	17 319
- huggen —	6 888	17 110	20 476	20 434	16 406
- rund —	11 118	8 928	5 881	13 529	5 965
- Stav	29 332	22 414	24 033	23 328	16 194
- Splitved og Brænde	2 077	1 323	1 870	3 058	1 601
Tilsammen	150 200	161 496	183 456	150 864	142 401

hvoraf den h ø v l e d e L a s t fordeler sig paa følgende Importlande:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Australien	12 236	3 586	6 933	11 645	7 003
Sydlig Afrika	7 715	11 471	18 171	4 804	-
Storbritannien og Irland	58 551	57 231	73 364	49 025	70 599
Nederlandene	3 267	6 520	5 830	4 130	5 268
Andre Lande	172	42	1 199	1 253	2 046
Tilsammen	81 941	78 850	105 497	70 857	84 916

Tilvirkningen af Træmasse, Cellulose, Papir og Pap har ved samtlige Træforædlingsfabriker i Distriktet udgjort i Ton:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Mekanisk Træmasse	184 210	195 283	177 537	173 447	199 655
Cellulose	33 117	33 386	35 571	41 356	50 370
Papir og Pap	15 575	15 599	16 131	17 130	17 870

hvoraf ifølge Meddelelse fra Det statistiske Centralbureau er skibet til Udlandet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Træmasse, tør	1 960	2 102	2 149	1 597	824
— vaad	170 098	181 225	169 015	161 192	159 452
Cellulose, tør	18 278	26 748	24 250	30 413	35 508
— vaad	1 961	3 113	5 074	3 051	3 506
Trykpapir, Pakpapir og Træpap	7 923	6 651	10 518	13 740	13 297

Udbyttet af Udskibningen i Femaaaret kan betegnes for Trælasten som middels, for Træmassen som mindre godt og for Cellulosen dels daarligt og dels godt.»

Gjennem Numedalslaagens Vasdrag er i det øvre Distrikt fremflødet i hvert af Periodens Aar:

Distrikter.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Til- sammen.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
Flesberg.....	23 018	15 381	23 664	19 644	23 595	105 302
Rollag og Veggli	7 692	4 650	10 224	7 018	10 578	40 162
Nore	7 288	6 515	5 194	5 143	5 000	29 140
Opdal	4 602	4 187	3 800	3 828	4 330	20 747
Tilsammen	42 600	30 733	42 882	35 633	43 503	195 351

Dimensionerne har i Gjennemsnit for det hele Tømmerkvantum udgjort 6 m. \times 18 à 19 cm.

I forrige Femaar blev i dette Tømmerdistrikt fremflødet ialt 105 707 Tylvter Tømmer.

Gjennem samme Vasdrags nedre Distrikter fra efternævnte Distrikter fremflødet i efternævnte Aar:

Distrikter.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Til- sammen.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
Nunedal.....	13 335	11 466	17 734	14 748	20 977	78 260
Sandsvær	33 885	19 829	23 880	31 637	25 929	135 160
Lardal og Hedrum i Jarls- berg og Larvik Amt.....	27 152	24 809	28 372	21 764	24 240	126 337
Tilsammen	74 372	56 104	69 986	68 149	71 146	339 757

I nedre Distrikt er der saaledes i Femaaret fra Buskerud Amt fremflødet ialt 213 420 Tylvter Tømmer.

Af det samlede Tømmerkvantum i nedre Distrikt er 222 724 Tylvter nedflødet til og optaget ved Langerøens Hængsle ved Larvik, medens 78 160 Tylvter er indtaget ved Vittingfoss Træsliberi og 38 873 Tylvter ved Labro Træsliberi.

Af Tømmeret anslaaes omtrent Halyparten at have været Smaalast. Gjennemsniitsdimensionerne anslaaes for det større Tømmers Vedkommende til $1\frac{1}{2}$ m. \times 21 cm. og for Smaalastens Vedkommende til $1\frac{1}{2}$ m. \times 10 cm.

Foruden det ovennævnte Tømmerkvantum er der i Femaaret fra Sandsvær fremdrevet overland til Labro Træsliberi ialt 7 544 Tylvter. Endelig er der,

væsentlig fra Kongsberg Sølvsværks Skoge, sendt med Jernbanen fra Skollenborg 10 277 Ton Trælast (Tømmer, Cellulosekub og Planker).

I foregaaende Femaar fremflødedes i dette Distrikt 236 725 Tylvter, hvoraf fra Buskerud Amt 99 168 Tylvter.

* * *

Efter de af Lensmændene afgivne Indberetninger om Skogenes Tilstand er Skogene gaaet tilbage i Femaaret.

Saaledes forklares der at have været mærkbar Tilbagegang, saavel hvad Bestand som fornemlig Dimensioner angaar, i Hurum, Røken, Lier, Eggedal, Krødsherred, Lunder, Hole, Nes, Gol, Hol, Øvre Sandsvær, Ytre Sandsvær, Rollag og Opdal. I Bakke, Sigdal, Norderhov, Haugsbygden og Flesberg er Bestanden uforandret, men Dimensionerne mærkbart aftagne. I Modum er Bestanden gaaet mærkbart frem, men Dimensionerne tilbage. Endelig antages Skogene at være uforandrede, saavel hvad Bestand som Dimensioner angaar, i Nedre Eker, Haug, Fiskum, Aadalen, Aal og Nore.

Kun en forsvindende Del af Amtets Skoge eies af Udlændinger, hvorimod ikke saa lidet befinder sig paa Udenbygdsboendes Hænder.

Saaledes har Staten meget betydelige Skoge i Øvre Sandsvær (Kongsberg Sølvsværk). I Hurum eies $\frac{1}{2}$ af Skogen af Udenbygdsboende, i Nes $\frac{1}{3}$, i Modum, Norderhov og Ytre Sandsvær $\frac{1}{4}$ og i de øvrige Herreder en mindre Brøkdæl.

Intet af Amtets Herreder antages at være nødt til at indkjøbe Bygnings-tømmer.

Middelpris pr. Tylvt Bygningsstømmer og Tømmerets almindelige Dimensioner var efter de modtagne Opgaver i 1905 gjennemsnitlig:

Buskerud	Fogderi.....	Kr. 17.15	6.4 m. 16.4 cm.,
Ringerike	—	- 12.38	6.1 - 15.8 -
Hallingdal	—	- 16.75	6.4 - 18 -
Numedal og Sandsvær	—	- 17.20	6.3 - 17 -

og for det hele Amt en Gjennemsnitspris af Kr. 16.26 og en Dimension af 6.32 m. Længde og 16.6 cm. Top. I 1900 var Gjennemsnitsprisen Kr. 15.63 og Gjennemsnitsdimensionen 6.73 m. Længde og 17 cm. Top. Prisen er saaledes steget, medens Dimensionerne er aftagne. Sværest synes Dimensionerne at være i Aal og Nore.

Intet af Amtets³ Herreder er nødt til at indkjøbe Brændved. Imidlertid bruges der i Nedre Eker og Hole lidt Kul og Koks og i Lunder lidt Koks. Torv til Brændsel anvendes alene i Hol og selv der kun i ringe Udstrækning.

Gjennemsnitspriserne pr. Meterfavn Brændved nedført i Bygden udgjorde i 1905 ifølge Lensmændenes Opgaver for efternævnte Vedsorter:

Distrikter.	Birk.	Or eller Older.	Furu.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Buskerud Fogderi.....	10.58	7.68	8.04	7.63
Ringerike —	10.40	7.13	7.13	6.75
Hallingdal —	14.25	6.50	9.38	9.00
Numedal og Sandsvær Fogderi....	7.92	5.58	6.10	6.10
Amtet	10.50	6.93	7.72	7.40

I 1900 var de tilsvarende Gjennemsnittspriser for Amtet Kr. 10.87, 7.05, 7.36 og 6.88. Priserne paa Furu og Gran er saaledes gaaet noget op, men Priserne paa Birk og Or noget ned.

Man hidsætter her et Uddrag af Skogforvalter i Buskeruds Forvaltningsomraade *Feragen's* Indberetninger for Aarene 1901—1905:

«1901: Paa Grund af de lavere Trælastpriser og den mindre Kjøbelyst er Høsten 1901 hugget meget mindre i de private Skoge, end Tilfældet har været de senere Aar. — — — — —

Det store Snefald i Julen har tildels foraarsaget meget Snebrud i Skogene langs Kysten og opigjennem Lardal. Storme har dette Aar ikke foraarsaget nogen Skade. Derimod har Grantørken denne Sommer vist sig paa mange Steder, dels som Fortsættelse af de sidste Aars Tørke, dels er den opstaaet midt i ganske friske Skoge og ligesaa meget i urørte som i huggede Bestande. Her findes flere Skogeiere, der har fuld Vinterdrift bare af Tørgrantømmer.

Skogbrande af Betydenhed har ikke forekommet, trods den meget tørre Sommer.

1902: Paa Grund af de gode Trælastpriser foregaar for Tiden betydelig Hugst i de private Skoge.

Aarets Avling af Jordbruget slog jo paa de fleste Steder feil, saa mange simpelthen er nødt til at angribe Skogen for at klare sig. — — — — —

Man bærer sig fremdeles ilde for Grantørken, der virkelig ogsaa er til betydelig Skade i mange Skoge.

1903: Sandsynligvis paa Grund af den kolde Sommer 1902 var Furuens sidste Aarsskud ikke fuldt udviklet ved Frostens Indtrædelse, hvorfor iaar i de høiere liggende Skoge overalt saaes brune uddøende Ungfurner. — — — — —

Under Regnveiret paa Fladbygderne nu i sidstleden December faldt en Masse tung Sne paa Skogen i Aaserne, og her paa Ringerike berettes om en hel Del Snebrud paa Krokskogen. — — — — —

Paa Grund af de gode Trælastpriser hugges iaar selvfølgelig noksaa meget.

1904: Paa Grund af den høie Pris paa Slibelast hugges noksaa meget iaar; dertil kommer for enkelte Distrikters Vedkommende en nødtvungen Hugst af snebrudte Træer fra ifjor Vinter.

Grantørken synes overalt at have givet sig, og Storm har dette Aar ikke gjort nogen væsentlig Skade; derimod led de i en vis Høide liggende Skoge paa Ringerike og i Lier og Modum tildels ganske betydelig Skade ved Snebrud ifjor Vinter.

1905: Paa Grund af de høie Priser baade paa Skurlast og især paa Slibelast hugges ogsaa iaar noksaa meget, og Skogene tyndes mere og mere, eller viser sig mange Steder endog som aldeles udhuggede. — — — — —

Nogen væsentlig Naturskade har Skogene ikke været udsatte for dette Aar.*

Buskeruds Landhusholdningsselskab virker tillige som Skogselskab, se foran Side 8 og 9.

4. Fiskerier.

Paa Grund af den forholdsvis ringe Kyststrækning er Fiskeri ikke af nogen stor Betydning for Amtet.

Der foregaar dog i Laagen i Sandsvær samt i Drammenselven, Lierelven og Drammensfjorden et ikke ubetydeligt Lakse- og Sjøørretfiske. En fra Fiskeriinspektøren modtagen Opgave over Størrelsen af det opfiskede Kvantum og dettes antagelige Værdi hidsættes:

Distrikter.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Laagen (Sandsvær)...	{Kg. 135	248	232	158	518
	{Kr. 243	446	371	253	829
Drammenselven	{Kg. 6 814	11 536	9 140	4 260	3 230
	{Kr. 10 908	18 360	13 710	7 114	5 350
Lierelven	{Kg. 430	1 200	910	1 000	500
	{Kr. 645	2 000	1 400	1 500	750
Drammensfjorden.....	{Kg. 48 000	45 000	32 000	14 380	6 500
	{Kr. 76 000	70 500	50 600	27 900	12 000
Tilsammen	{Kg. 55 379	57 984	42 282	19 798	10 748
	{Kr. 87 796	91 306	66 081	36 767	18 929

Derhos foregaar der, væsentlig i Hurum, men ogsaa for nogen Del i Røken, Brislingfiske og andet Fiske af forskjellig Art med et samlet Værdiudbytte i 1905 af henholdsvis Kr. 23 600 og Kr. 24 640.

Endelig fanges der i Røken endel Hummer og Østers, i 1905 til en samlet Værdi af ca. Kr. 1 000.

5. Bergværksdrift.

Om Bergværksdriften i Femaaret udenfor det af Staten drevne Kongsberg Sølvværk har Bergmesteren givet følgende Oversigt:

«De frigivne Felter henhørende under Sølvværkets Territorium.

1. Trollerud Sølvværk.

- 1901: Arbeidsstyrke 15 Mand. Udvundet 140.28 kg. fint Sølv samt 56 Ton Sliger, hvoraf 45.55 Ton indeholdende 2.4 kg. f. Sølv pr. Ton er leveret til Kongsberg Smeltehytte.
- 1902: Arbeidsstyrke i de første 10 Maaneder 6 Mand og i de sidste 2 Maaneder 13 Mand. Opberedning har ikke været igang, hvorfor ikke Sølv eller sølvholdige Sliger er udvundet. Beholdning af Ertsty ca. 200 Ton.
- 1903: Arbeidsstyrke i de første 4 Maaneder 11 Mand og i de sidste 8 Maaneder 5 Mand. Opberedning har ikke været igang.
- 1904: Arbeidsstyrke i de første 10 Maaneder 5 Mand, hvorefter Gruberne kun er holdt lens for Vand. Opberedning har ikke været igang.
- 1905: Driften indstillet med Undtagelse af, at Gruberne blev holdt lens til Udgangen af Juli Maaned.

2. Vinoren Grubefelt.

- 1905: Et Undersøgellesarbeide blev udført fra Begyndelsen af August til Midten af November Maaned med 10 Mand.

Forekomsterne i Bygmesteraasen ved Kjennerudvandet i Fiskum.

- 1903: En mindre Forsøgsdrift blev igangsat i 1902, hvilken i 1903 blev fortsat med gjennemsnitlig 13 Mand. I Kvartsgange optræder Zinkblende, Kobberkis og Blyglans, hvilke Ertse maa blive at adskille ved Opberedning. 35 Ton Malm blev afsendt til Tyskland til Forsøg angaaende hensigtsmæssigste Opberedningsmaade.
- 1904: Forekomsterne blev overtaget af det engelske Selskab «The Royalberg Copper Mines Ltd.». — Driften ved samme liden og uregelmæssig.
- 1905: Arbeidsstyrke 60 Mand fra Aarets Begyndelse til Udgangen af September Maaned. Udvundet 1 500 Ton Malm, hvoraf Størstedelen er oplagt for at separeres i det snart færdige Vaskeri.

Bly- og Zinkforekomsterne ved Vaagaard i Norderhov.

- 1903: Ved disse Forekomster, hvor der ogsaa tidligere har været arbeidet noget, blev Drift udført fra Begyndelsen af September Maaned til Aarets Udgang med gjennemsnitlig 13 Mand under Ledelse af en fransk Ingeniør.
- 1904: Med Arbeidsstyrke af 10—15 Mand blev Arbeidet fortsat i de 4 første Maaneder af Aaret. Kun meget lidet Malm blev fundet, da Driften væsentligst blev ført efter de uholdige Kvartsgange.
- 1905: Arbeidsstyrke 9 Mand i 5 Maaneder under norsk Bestyrer og Driften er ført efter de ertsførende Kvartsgange. Nogen næiere Skeidning af det udbrudte Gods er ikke foretaget; ved en primitiv Vaskning af nogen Malm blev ca. 10 Ton ren Blyglans udvundet.

Manganforekomsterne i Syd for Glitrevand i Nedre Eker.

- 1904: Forsøgsdrift blev udført i omtrent 3½ Maaned med gjennemsnitlig 9 Mand. Der blev udtaget ca. 600 m³ Vad eller Manganokker, hvoraf 22 Ton blev afsat. Paa Grund af opstaaet Proces med Grundeieren blev Driften indstillet.

Aasskjærpet ved Hongsund,

hvor i 1902 en mindre Forsøgsdrift blev udført paa en Kvartsgang, der fører Zinkblende og Kobberkis.

- 1904: Arbeidsstyrke gjennemsnitlig 8 Mand fra Begyndelsen af September Maaned til Aarets Udgang. Udvedet 10 m³ Malm, der dog ikke er renskeidet.
- 1905: Arbeidsstyrke i Januar, Juni og Juli Maaneder 13 Mand. Det udvundne Gods henligger uskeidet, indtil Opberedningsværk er istandbragt.

Ringerikes Nikkelværk.

- 1905: Arbeidsstyrke 8 Mand. Det udbrudte Gods henligger uskeidet. Af gammel Beholdning er udskeidet 220 Ton Malm, der er afsat til Udlandet.

Kobberforekomsten Liaskjærpene paa Skomagerhaugen i Nes, Hallingdal.

- 1905: Forsøgsdrift udført med 2 Mand i 4 Maaneder.

Vismutforekomsterne paa Kjenners og Sagvoldens Grund i Lier.

- 1905: Forsøgsdrift udført med 7 Mand i 5 Maaneder.»

6. Industri.

Den industrielle Virksomhed er i Femaaret gaaet frem. Sammenholdes Forholdet ved Udgangen af 1899, hvorom Forklaring indeholdtes i forrige Femaars-

beretning, med Forholdet ved Udgangen af 1903¹⁾, viser det sig, at Antallet af industrielle Anlæg vistnok er noget formindsket, nemlig fra 169 til 163, men samtidig er det samlede Antal Arbeidere og Dagsværk forøget fra henholdsvis 3 469 og 953 796 til 3 678 og 985 159.

Af Anlæggene var 17 Træsliberier, 8 Cellulosefabriker, 2 Papirfabriker, 50 Sagbrug, 11 Sagbrug og Høvlerier, 1 Sagbrug og Barkemølle, 1 Sagbrug, Frørenseri og Torvfabrik, 2 Sagbrug og Møllebrug, 30 Møllebrug, 1 Møllebrug og Benstampe, 1 Benmølle og Benstampe, 3 Snedkerier, 1 Pindestolfabrik, 1 Bødkerværksted, 1 Kassefabrik, 3 Brændtorv- og Torvstrøfabriker, 1 Garveri, 1 Gummivarefabrik, 10 Teglværk, 1 Cementfabrik, 4 Kalkbrænderier, 1 Jernstøberi, 2 Smedjer, 1 Armaturfabrik, 2 mekaniske Værksteder, 2 Uldspinderier, 1 Uldvarefabrik, 1 Bomuldspinderi, 1 Nitroglycerinfabrik, 1 Krudtværk og 1 Luntefabrik.

De industrielle Anlæg fordeler sig saaledes paa de forskjellige Distrikter:

I H u r u m 9 Anlæg med 395 Arbeidere og 107 298 Dagsværk, nemlig 1 Teglværk med 10, 1 Nitroglycerinfabrik med 151, 1 Cellulosefabrik med 190, 5 Sagbrug med 43 og 1 Møllebrug med 1 Arbeider.

I R ø k e n 14 Anlæg med 350 Arbeidere og 85 377 Dagsværk, nemlig 1 Cementfabrik med 218, 1 Teglværk med 52, 1 Brændtorv- og Torvstrøfabrik med 3, 1 Uldvarefabrik med 30, 7 Sagbrug med 33, 1 Bødkerværksted med 12 og 2 Møllebrug med 2 Arbeidere.

I L i e r 26 Anlæg med 345 Arbeidere og 70 260 Dagsværk, nemlig 2 Teglværk med 35, 1 Brændtorv- og Torvstrøfabrik med 10, 15 Sagbrug med 182, 3 Sagbrug og Høvlerier med 73, 1 Kassefabrik med 2, 3 Møllebrug med 4 og 1 Snedkerifabrik med 39 Arbeidere.

I N e d r e E k e r 16 Anlæg med 574 Arbeidere og 146 950 Dagsværk, nemlig 4 Kalkfabriker med 46, 3 Teglværk med 103, 1 Bomuldspinderi med 66, 2 Cellulosefabriker med 207, 1 Gummivarefabrik med 70, 1 Møllebrug med 1 og 4 Sagbrug med 81 Arbeidere.

I Ø v r e E k e r 17 Anlæg med 381 Arbeidere og 108 100 Dagsværk, nemlig 1 Jernstøberi med 3, 1 Smedje med 1, 2 mekaniske Værksteder med 4, 1 Benmølle og Benstampe med 1, 1 Uldspinderi med 33, 2 Cellulosefabriker med 210, 2 Træsliberier med 92, 4 Sagbrug med 31, 1 Sagbrug og Barkemølle med 2, 1 Møllebrug med 1 og 1 Sag- og Møllebrug med 3 Arbeidere.

I M o d u m 19 Anlæg med 731 Arbeidere og 216 957 Dagsværk, nemlig 1 Armaturfabrik med 40, 1 Uldspinderi og Farveri med 4, 2 Cellulosefabriker med 150, 5 Træsliberier med 286, 1 Papirfabrik med 237, 2 Sagbrug med 5,

¹⁾ For Aarene 1904 og 1905 havest endnu ingen Opgaver.

1 Sagbrug og Høvleri med 2, 4 Møllebrug med 5, 1 Møllebrug og Benstampe med 1 og 1 Snedkerifabrik med 1 Arbeider.

I Sigdal 6 Anlæg med 9 Arbeidere og 814 Dagsværk, nemlig 1 Teglværk med 4, 1 Sagbrug med 1 og 4 Møllebrug med 4 Arbeidere.

I Krødsherred 4 Anlæg med 12 Arbeidere og 1 856 Dagsværk, nemlig 2 Sagbrug og Høvlerier med 10 og 2 Møllebrug med 2 Arbeidere.

I Norderhov 13 Anlæg med 472 Arbeidere og 144 624 Dagsværk, nemlig 1 Teglværk med 19, 1 Krudtværk med 8, 1 Luntefabrik med 8, 6 Træsliberier med 343, 1 Papirfabrik med 87, 1 Garveri med 4 og 2 Møllebrug med 3 Arbeidere.

I Hole 7 Anlæg med 85 Arbeidere og 22 043 Dagsværk, nemlig 1 Cellulosefabrik med 85, 1 Træsliberi med 12, 4 Sagbrug med 37 og 1 Snedkerifabrik med 8 Arbeidere.

I Aadalen 5 Anlæg med 121 Arbeidere og 32 667 Dagsværk, nemlig 1 Teglværk med 4, 1 Træsliberi med 74, 2 Møllebrug med 6 og 1 Sagbrug med 37 Arbeidere.

I Gol 2 Sagbrug og Høvlerier med 5 Arbeidere og 356 Dagsværk.

I Aal 4 Anlæg med 8 Arbeidere og 487 Dagsværk, nemlig 1 Smedje med 2, 1 Sagbrug og Høvleri med 3 og 2 Møllebrug med 3 Arbeidere.

I Hol 6 Anlæg med 11 Arbeidere og 429 Dagsværk, nemlig 2 Sagbrug med 4, 2 Sagbrug og Høvlerier med 5 og 2 Møllebrug med 2 Arbeidere.

I Sandsvær 12 Anlæg med 174 Arbeidere og 45 704 Dagsværk, nemlig 1 Brændtorv- og Torvstrøfabrik med 10, 2 Træsliberier med 146, 5 Sagbrug med 10, 1 Sagbrug, Frørenseri og Torvfabrik med 2, 2 Møllebrug med 3 og 1 Sag- og Møllebrug med 3 Arbeidere.

I Flesberg 2 Anlæg med 4 Arbeidere og 1 117 Dagsværk, nemlig 1 Pindestolfabrik med 3 og 1 Møllebrug med 1 Arbeider.

I Opdal 1 Møllebrug med 1 Arbeider og 120 Dagsværk.

Husflid og Haandværksdrift har antagelig i det hele gjort nogen Fremgang i Femaaret, om der end ogsaa fra et enkelt Distrikt meldes om Tilbagegang.

Fra Hole afsættes endel Kjøretøier, væsentlig Spidsslæder, fra Lier endel Vaskebretter, fra Aal og Hol adskillige sviende og malede Trægjenstande af forskjellig Art samt fra Rollag og Veggli endel Ljaer.

B a a d b y g g e r i foregaar i Hurum, hvor der i 1905 fandtes 3 Baadbyggerier, ved hvilke der forfærdigedes 41 Snekker og Pramme til en samlet Værdi af Kr. 3 399.

Af I s b r u g fandtes i Vinteren 1905 – 06 følgende:

Herreder.	Antal Anlæg.	Samlet	Samlet	Det skaarne
		Antal Ishuse.	Arbejdsstyrke.	Kvantum Is.
			Mand.	Reg. Ton.
Hurum	3	6	48	10 000
Røken	7	18	219	31 700
Lier	2	2	17	1 900
Amtet	12	26	284	43 600

Af S t e n b r u d fandtes i Aaret 1905 i Røken 2. For det ene af disse mangler enhver Opgave over Arbejdsstyrke, Produktion og Værdi. Ved det andet var der en Arbejdsstyrke af 20 Mand og en Produktion af 700 m³ Granit til en Værdi af Kr. 18 000.

I Lier fandtes ligeledes 2 Stenbrud, der med en samlet Arbejdsstyrke af 24 Mand producerede 3 279 m² Granitheller og 875 Ton Marmor til en samlet Værdi af Kr. 15 900. I Nedre Eker havdes 2 Stenbrud med en Arbejdsstyrke af 19 Mand og en Produktion af 1 500 m² Granit og 1 600 Læs Kalksten til en samlet Værdi af Kr. 6 900. I Hole findes paa Østsiden af Stens- og Holsfjorden i en Strækning af ca. 8 km. en hel Del mindre Stenbrud, optagne omkring 1837, hvorfra leveres Gesims- og Brolægningsheller af Sandstensskifer, væsentlig til Kristiania. Bruddene er kun af og til i Drift, men der synes nu at ville indtræde en Opgangstid for Helletrafiken. Der blev i 1905 ialt leveret 1 000 Kvadratalen Gesimsheller og 939 løbende Meter Brolægningsheller til en samlet Værdi af Kr. 2 424.

7. Handel.

Af de ved Udgangen af 1900 bestaaende 20 Forbrugsforeninger (Spare- eller Handelsforeninger) er 18 fremdeles i Virksomhed, medens 2 er ophørt, nemlig 1 i Modum og 1 i Aadalen. Paa den anden Side er der i det forløbne Femaar oprettet 4 nye Foreninger, nemlig 1 i Nedre Eker¹⁾, 1 i Flesberg, 1 i Rollag og Veggli samt 1 i Lier, saaledes at Antallet af Forbrugsforeninger ved Udgangen af 1905 ialt var 22.

¹⁾ I December 1905.

En Opgave over Forbrugsforeningerne med deres Medlemsantal og Omsætning i 1905 hidsættes:

Herreder.	Antal Foreninger.		Medlemsantal.		Omsætning i 1905. Kr.
	1900.	1905.	1900.	1905.	
Lier	6	7	369	369	419 648
Modum.....	4	3	276	236	112 637
Aadalen	2	1	232	130	73 000
Sigdal.....	2	2	210	210	169 508
Krødsherred	1	1	93	80	50 000
Nes	1	1	158	206	126 942
Aal	1	1	550	478	72 482
Flesberg.....	-	1	-	54	5 848
Rollag og Veggli	-	1	-	30	36 500
Nore	1	1	99	96	53 463
Opdal	1	1	137	135	40 000
Nedre Eker.....	-	1	-	120	-
Øvre Eker.....	1	1	175	202	128 000
Amtet	20	22	2 299	2 346	1 288 028

Som det sees, er saavel det samlede Antal af Foreninger som deres Medlemsantal i Femaaret gaaet op, ligesom den samlede Omsætning er steget fra Kr. 926 888 i 1900 til Kr. 1 288 028 i 1905.

Antallet af Landhandlere, der i 1900 udgjorde 277, var ved Udgangen af 1905 steget til 333. Heraf var i Hurum 20, Røken 12, Lier 35, Nedre Eker 19, Øvre Eker 33, Fiskum 3, Søndre Modum 18, Nordre Modum 27, Norderhov 9, Haugsbygden 8, Lunder 5, Hole 10, Aadalen 9, Sigdal 8, Eggedal 3, Krødsherred 7, Nes 21, Gol 16, Aal 8, Hol 14, Øvre Sandsvær 9, Ytre Sandsvær 12, Flesberg 9, Rollag og Veggli 6, Nore 7 og Opdal 5.

8. Skibsfart.

Skibsfarten har mindre Betydning for Amtets Landdistrikt, hvis Kyststrækning er forholdsvis liden. Ved Udgangen af 1905 udgjorde Antallet af Handelsfartøier, der havde hjemme i Amtets Landdistrikt, 64 (samtlige Seilfartøier) med en Drægtighed af 1 714 Ton og en Bemanding af 155. Af Fartøierne var 2 over 50 Ton med en samlet Tonnage af 209 og en Bemanding af 13. Ved

Udgangen af 1900 var det samlede Antal Fartøier 49 med en Tonnage af 1905 og en Bemanding af 167. Fartøiernes Antal er saaledes steget, medens Tonnagen og Bemandingen er gaaet ned.

9. Andre Næringsveie.

Antallet af Rettigheder til Udskjækning af Øl, der i 1900 var 80 (5 almindelige, 60 indskrænkede og 15 begrænsede), var ved Udgangen af 1905 sunket til ialt 78. Heraf var 4 Rettigheder almindelige, nemlig 1 i Norderhov, 1 i Haugsbygden, 1 i Hole og 1 i Flesberg, 46 indskrænkede, nemlig 3 i Hurum, 2 i Røken, 2 i Lier, 1 i Søndre Modum, 2 i Nordre Modum, 3 i Norderhov, 1 i Lunder, 7 i Hole, 3 i Aadalen, 6 i Krødsherred, 6 i Nes, 7 i Gol, 1 i Øvre Sandsvær, 1 i Flesberg og 1 i Nore, samt 28 begrænsede (kun alkoholsvagt Øl), nemlig 4 i Hurum, 4 i Røken, 1 i Lier, 2 i Søndre Modum, 8 i Nordre Modum, 2 i Norderhov, 2 i Haugsbygden, 3 i Hole og 2 i Aadalen.

En af de almindelige Rettigheder i Hole udøvedes af Samlag (under Vaabenøvelserne).

Jagten efter madnyttigt Vildt har været drevet meget stærkt uden nogen Tanke paa Husholdning med Vildtet. Resultatet heraf er da ogsaa, at Hare er saagodtsom udryddet i de mere opdyrkede Bygder og i Nærheden af Byer og Fabriksteder, medens der paa andre Steder, især i Fjeldtrakterne, endnu er meget af den. Hjerpe bliver der stadig mindre af. Tilgangen paa Skogsfugl og Rype er derimod fremdeles ganske god. Ogsaa Elg er der paa sine Steder noksaa meget af. — Rovdyrene er antagelig aftagne i Femaaret.

10. Kommunikationer.

Angaaende Amtets Veivæsen har Amtssingeniøren meddelt følgende:

«Veies Nedlæggelse og Omklassifikation.

Den gamle Hovedvei i Røken fra Grinidalen til Røken Jernbanestation er nedlagt som Hovedvei. Den Del af samme, som ligger mellem Jernbaneovergangen og Kirkegaardens nordre og søndre Indgange, er overtaget som offentlig Bygdevei.

I Lier er optaget som offentlige Bygdeveie Hornsagen—Hornsgrinden og Sylling Meieri—Gunnerudgaden.

I Norderhov er Veien Alme—Hvalsmoen ligeledes optaget som offentlig Bygdevei.

Nye Hovedveie.

Af nye Hovedveie er i Femaaret følgende fuldført og modtaget:

Af den nye Vei Frydenlund—Røken Jernbanestation—Restparcellen Grimidalen—Røken Jernbanestation	0.8 km.
Af den nye Vei langs Krøderens Østside—Parcellen Noresund—Delet mod Flaa inden Krødsherred	17.9 -
Omlægning af Parceller mellem Sævli og Kyllsdal i Nore og Opdal	9.6 -
Desuden er uden Statsbidrag omlagt:	
Ulverudbakken i Nedre Eker	0.7 -
Herstrømbakken i Nedre Eker	0.4 -
Krona—Vikesund Jernbanestation, Modum	0.5 -
Barnaaskneiken, Norderhov	0.1 -

Tilsammen 30.0 km.

Nye Bygdeveie.

I Femaaret er udført Anlæg af nye og Omlægning af følgende ældre Bygdeveie:

Herred.	Anlæg.	Længde.	Kostende foruden Grund og Gjørde.	Anm.
		Km.	Kr.	
Røken	Bødalen—Nersnes—Slemmestad	5.11	51 540	} Hovedvei, men Omkostningerne udredet af Amt og Herred.
	Arm til Spikestad	0.18	860	
Nedre Eker.	Arm til Mjøndalen Jernbanestation	0.35	3 200	
	Ulverudbakken	0.68	} 8 080	
	Herstrømbakken	0.40		
Øvre Eker..	Nedberg—Jensvold	2.70	8 600	
	Langebro—Vestfossen	3.64	7 650	
	Indkjørselsvei til Vestfossen ..	0.66	5 020	
	Vestfossen—Saasen	1.83	6 570	
	Skarrud—Bollerud	1.42	3 950	
	Braatebakken—Thorespæren ..	3.57	11 850	
	Haltebrekka	0.56	4 130	
	Knivedalen—Kjæmperud med Arm	1.61	6 560	
	Modum	Omlægning af Overnbakken...	0.56	
	Boensmoen—Ødeneshagen—Nes Skole og	} 8.20	49 130	
	Ødeneshagen—Sysle Jernbanestation			
	Bro ved Bjørnetangen			-
	Bjerkerud—Drolsum—Tyrifjorden	1.59	5 150	
	Gulsrud—Tandberg	3.56	26 620	
	Overføres	36.62	240 740	

Herred.	Anlæg.	Længde.	Kostende foruden Grund og Gjørde.	Anm.
		Km.	Kr.	
	Overført	36.62	240 740	
Norderhov ..	Hvalsmoen Bro	-	1 000	{ Bidrag til Militær- etaten.
	Nyborg—Værkstubakken.....	0.70	4 130	
	Ulvestubakken	0.17	700	
Aadalen	Tutanrud—Jørgensplads	5.80	35 500	{ Heraf Kløvstad Bro Kr. 11 540.
Sandsvær ...	Berg—Kløvstad	1.60	19 320	
	Kleppan—Vaal m. v.....	5.28	22 760	
	Skulestad—Hostvet	8.83	48 950	
	Tilsammen	59.00	373 100	

Vei vedligeholdet.

Ved Udgangen af Aaret 1905 var følgende Veivogtere ansatte:

Herred.	Veistrækning.	Veivogtere.		Vei- længde.	Aarlig Løn.	Anm.
		Tid- ligere ansat.	Ansatt i Fem- aaret.			
Røken	Samtlige Hovedveie	-	2	Km. 18.1	Kr. 700	{ Intet Naturalarbeide fra 1904.
	Samtlige Bygdeveie	-	2	20.3	700	
Lier.....	Hovedvei Drammen—Gomme- rudsletten	1	-	6.9	800	6 Maaneder om Som- meren.
	Do. Gommerudsletten— Enger	1	-	11.8	450	
	Do. Frydenlund-Asker- delet	1	-	11.0	450	
	Do. Enger—Holedelet	-	1	11.9	450	Do.
	Do. paa Aassiden og fra Frydenlund til Røkendelet	-	1	8.6	450	Do.
	Bygdevei Lier Station—Ihla- dalen	1	-	13.0	450	Do.
	Modum.....	Hovedvei Enger—Aamot— Sigdaldelet	-	1	10.7	700
Hole	Do. Nes Bro—Bærum og Lierdelet.....	1	-	9.8	576	Fri Bolig.
	Do. Sundvolden—Nor- derhovdelet.....	1	-	8.5	700	
Norderhov ..	Samtlige Veie med Undtagelse af 2 mindre Bygdeveie i Lunder, der bortsættes paa Kontrakt.....	9	-	103.0	-	{ Intet Naturalarbeide. Kr. 2.50 pr. Arbeidsdag.
Flaa.....	Hovedvei over Ringesaasen	1	-	8.8	192	
Hol	Do. Aals Grænse—Hol- Kirke	-	1	8.0	450	
Sandsvær ...	Do. Volden Bro—Jord- bro.....	1	-	8.6	400	I 6 Sommermaaneder.

Veivedligeholdet i Norderhov, der udføres ved leiet Hjælp for Herredskassens Regning, har for en Veilængde af 70 km. Hovedvei og 51.8 km. Bygdevei, tilsammen 121.8 km., i Femaaret gennemsnitlig kostet Kr. 12 708.00 aarlig, hvoraf Veivogterløen Kr. 3 488.00. Amtsveikassen bidrager med Kr. 1 240.00 til Puksten og med indtil Kr. 300.00 til Veivogternes Lønning, til hvilken sidste ogsaa Statskassen har bidraget med en afveklende Kvotadel, senest med 11 0/0. — Der har vist sig en glædelig Tendens til i Herrederne at ansætte Veivogtere og sløife Naturalarbeidet ved Veivedligeholdet.

Broer.

Af større Broer er bygget:

Herred.	Broens Navn.	Antal Spænd.	Spændvidde.	Anmærkninger.
			Meter.	
Hurum	Mørk Bro (Bygdevei)	1	7.0	} Træoverbygning, Træpæleaag, gamle Landkar af Stenjetje.
		3	5.5	
		2	4.0	
Modum	Bjørnetangen Bro (Bygdevei)	1	35.0	} Jern, Træ og Sten.
		4	11.0	
Krødsherred	Trommald Bro	1	17.0	Jern og Sten.
	Solheimelv Bro	1	17.0	Jern og Sten.
Hønefoss	Overmandsund Bro	1	35.0	} Jern og Sten.
		2	19.0	
Norderhov	Hvalsmo Bro (Bygdevei)	1	30.0	} Jern, Træ og Sten. Udført af Ingeniørvaabnet med Bidrag af Amt og Herred.
		1	10.0	
		6	5.0	
Flaa	Tuve Bro	1	30.0	Stenhvælv.
	Gulsvik Hængebro	1	96.0	Jern og Sten.
Aal	Gulhagen Bro	1	18.0	Jern og Sten.
Sandsvær	Kløvstad Bro (Bygdevei)	1	18.0	Stenhvælv.
Nore	Sparran Bro	1	25.5	Do.
	Skjønne Bro	1	18.0	Jern og Sten.

Desuden er udført flere mindre Broer, ligesom en hel Del Broer er underkastede større og mindre Reparationer.

Paa Grund af Vanskeligheden paa Tilgang af godt Træmaterial er ved Udskiftning af Master i mange mindre Broer anvendt Staalbjælker, ligesom der i nogle faa Broer er anbragt Monierdække istedetfor Strøved.

Oversigt over Amtsveikassens Budgetter 1901—1905.

A a r .	Anlæg og Omlægning af Hovedveie og Opførelse af Broer.	Vedligehold af Hovedveie og Broer.	Vintervei- arbeide.	Bidrag til Herreder til Anlæg eller Omlægning af Bygdeveie og Broer.	Lønninger.	Andre Udgifter ved Veivæsenets Bestyrelse.	Færgevæsenet.	Andre Udgifter.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	29 020.14	54 762.38	488.00	13 876.25	5 213.33	2 793.33	-	3 839.15	109 992.58
1902	21 822.24	43 761.07	488.00	17 801.25	5 213.33	2 793.33	250.00	3 438.73	95 567.95
1903	21 926.18	49 193.07	488.00	11 846.25	5 960.00	2 755.00	250.00	3 149.45	95 567.95
1904	17 806.05	44 145.95	488.00	21 795.10	5 860.00	2 660.00	250.00	2 586.82	95 591.92
1905	16 381.52	48 422.45	719.00	14 552.33	4 400.00	2 510.00	550.00	2 602.35	90 137.65
Sum	106 956.13	240 284.92	2 671.00	79 871.18	26 646.66	13 511.66	1 300.00	15 616.50	486 858.05
Gjennemsnit pr. Aar	21 391.23	48 056.98	534.20	15 974.24	5 329.33	2 702.33	260.00	3 123.30	97 371.61

Veilængder.

Ved Udgangen af Aaret 1905 havde Buskerud Amt af offentlige Veie:

Herreder.	Kilometer.						Ann.
	Hoved- vei.	Bygde- vei.	Ride- vei.	Sum.	Heraf vedlige- holdes		
					ved Penge- bidrag.	ved Natural- arbeide.	
Hurum.....	6.9	33.5	-	40.4	-	40.4	
Røken.....	18.1	20.3	-	38.4	38.4	-	
Lier.....	50.5	38.0	-	88.5	-	88.5	
Nedre Eker.....	9.7	9.3	-	19.0	-	19.0	
Øvre Eker: 1) Haug.....	17.0	21.9	-	38.9	-	-	
2) Fiskum.....	10.7	13.1	-	23.8	-	-	
3) Bakke.....	6.4	24.9	-	31.3	-	94.0	
Modum: 1) Søndre Modum	16.3	39.2	5.9	61.4	-	-	
2) Nordre Do.	36.0	24.4	-	60.4	-	121.8	
Sigdal: 1) Sigdal.....	35.4	17.1	8.8	61.3	-	-	
2) Eggedal.....	16.2	16.4	-	32.6	-	93.9	
Krødsherred.....	56.2	13.5	13.0	82.7	-	82.7	
Hole.....	36.9	23.8	-	60.7	9.8	50.9	
Norderhov: 1) Norderhov ..	37.2	22.5	-	59.7	-	-	
2) Haugsbygden	16.5	10.6	-	27.1	-	-	
3) Lunder.....	16.3	18.7	-	35.0	121.8	-	
Hønefoss By.....	2.5	-	-	2.5	2.5	-	Gjennemgangs- vei.
Aadalen.....	58.0	46.5	-	104.5	-	104.5	
Flaa.....	34.9	-	13.8	48.7	8.8	39.9	
Nes.....	28.0	15.4	-	43.4	-	43.4	
Gol.....	35.8	8.1	-	43.9	-	43.9	
Hemsedal.....	46.0	-	-	46.0	26.8	19.2	
Aal.....	26.1	29.5	-	55.6	-	55.6	
Hol.....	8.0	43.5	4.2	55.7	8.0	47.7	
Sandsvær: 1) Ytre.....	29.1	27.4	-	56.5	-	-	
2) Øvre.....	31.6	36.3	-	67.9	17.8	106.6	
Kongsberg By.....	18.9	12.7	-	31.6	31.6	-	Gjennemgangs- vei.
Flesberg.....	27.1	75.7	46.9	149.7	-	149.7	
Rollag.....	30.8	31.4	15.2	77.4	-	77.4	
Nore.....	27.0	4.8	73.9	105.7	-	105.7	
Opdal.....	10.7	35.6	27.4	73.7	-	73.7	
Totalsum	800.8	714.1	209.1	1 724.0	265.5	1 458.5	

Af Tertiærbaner er der i Femaaret bygget:

Lierbanen ca. 21 km.,

Holmestrand—Vittingfossbanen ca. 30 km., af hvilken sidste kun ca. 5 km. ligger inden Buskerud Amt».

Jernbaner i Drift havdes ved Udgangen af 1905 inden Amtet i en Længde af 193 km, nemlig Drammen—Randsfjordbanen (89 km.) med Sidelinierne Hougsund—Kongsberg (28 km.) og Vikesund—Krøderen (26 km.) samt 24 km. af Kristiania—Drammenbanen, ialt 167 km. Statsbaner, hvortil kommer 26 km. Privatbaner, nemlig Lierbanen, der fører fra Lier Station paa Kristiania—Drammenbanen til Holsfjorden (21 km.), og 5 km. af Holmestrand—Vittingfossbanen.

Dampskibe til Befordring af Passagerer og Gods findes paa Indsjørerne Tyrifjorden, Sperillen, Krøderen og Ekern.

Telegraf og Telefon. Inden Amtets Landdistrikt fandtes ved Udgangen af 1905 19 Jernbanetelegrafstationer og 7 Rigestelefontalestationer, samt lige paa 1 Jernbanetelegrafstation nær inden de tidligere Buskerud og Ringerike Fogderier. Derhos havdes over det hele Amt et vel udviklet Telefonnet med mange private Abonnenter og adskillige private Telefonstationer.

Post. Inden Amtets Landdistrikt havdes 80 Postanstalter, hvorfra der i Aaret 1905 afsendtes 1 051 200 Breve.

Turisttrafikken har neppe gjort Fremgang i Femaaret.

II. Kommunal Husholdning.

Amtskommunens ordinære Indtægter har efter Regnskaberne udgjort i hvert af efternævnte Aar:

A a r.	Udlignet Matrikulskat.		Indtægter af Jernbane- aktier og Renter.	Bidrag af Staten eller offentlige Fond til det almin- delige Skolevæsen og til Landbrugs- væsenet.	Refusioner af Staten, Kommuner eller Andre.	Andre Indtægter.	Til- sammen.
	Ialt.	Pr. Skyldmark.					
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	219 985	6.10	7 075	103 255	38 113	919	369 347
1902	219 986	6.10	4 731	106 434	44 728	1 810	377 689
1903	219 980	6.10	4 624	113 826	59 589	1 186	399 205
1904	219 973	6.10	6 869	106 473	53 497	778	387 590
1905	219 936	6.10	7 275	118 201	54 009	1 683	401 104
1901—1905.....	1 099 860	6.10	30 574	548 189	249 936	6 376	1 934 935
Gjennemsnitlig aarlig	219 972	6.10	6 115	109 638	49 987	1 275	386 987

A m t s k o m m u n e n s o r d i n æ r e U d g i f t e r har efter Regnskaberne i de samme Aar udgjort:

(Se Tabellen næste Side.)

E x t r a o r d i n æ r t er kommet til I n d t æ g t Beløbet af et i 1904 til Dækkelse af vedtagne Jernbanebidrag optaget Laan, Kr. 200 000, samt et af Hemsedals Herredskommune som Bidrag til Bergensbaneanlægget i 1904 indbetalt Beløb, Kr. 21 257, tilsammen Kr. 221 257.

E x t r a o r d i n æ r t er kommet til U d g i f t i Femaaret, indbetalte Bidrag til Holmestrand—Vittingfossbanen, Lierbanen og Bergensbanen, henholdsvis Kr. 2 000, Kr. 57 500 og Kr. 184 772, tilsammen Kr. 244 272.

A m t s k o m m u n e n s e x t r a o r d i n æ r e U d g i f t e r har saaledes i Femaaret oversteget de ekstraordinære Indtægter med Kr. 23 015.

A m t s k o m m u n e k a s s e n s B e h o l d n i n g er saaledes i Femaaret ialt formindsket med Kr. 16 114. Den udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 210 016 og ved Udgangen af 1905 Kr. 179 728 eller Kr. 30 288 mindre, heri imidlertid indbefattet et Beløb af Kr. 14 174, udgjørende Forskud paa Bidrag for de Hallingdalske Herreder til Bergensbaneanlægget, som senere vil blive refunderet.

A m t s k o m m u n e n s G j æ l d var ved Udgangen af 1900 Kr. 14 400. Den er i Femaaret formindsket ved Afdrag til samlet Beløb Kr. 12 000, men forøget ved Amtskommunelaanet af 1904, Kr. 200 000, saaledes at den ved Udgangen af 1905 udgjorde Kr. 202 400.

A a r.	Amtsting, Amts- udvalg og Amts- revision.	Rets- og Politi- væsen, Fængsels- væsen.	Vei- væsen.	Færge- væsen og Skyds- væsen.	Sundheds- og Medicinal- væsen.	Skole- væsen.	Abnorm- skolevæsen.	Landbrugs- væsen.	Veterinær- væsen.	Præmier for fældede Rovdyr.	Renter og Afdrag af Laan.	Andre Udgifter.	Til- sammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	5 538	11 335	130 536	3 353	51 118	114 283	14 474	23 033	7 285	3 479	3 075	95	367 604
1902	6 096	11 170	152 461	4 376	56 845	118 304	14 071	32 070	7 674	4 816	3 176	1 967	413 026
1903	6 130	10 008	120 095	4 343	65 080	117 052	17 496	48 170	9 082	3 525	3 929	233	405 143
1904	5 792	5 563	107 310	4 207	65 921	102 850	14 648	36 451	9 350	3 411	5 754	310	361 567
1905	5 881	11 772	87 223	2 624	68 933	127 025	14 510	38 266	8 846	3 644	11 801	169	380 694
1901—1905	29 437	49 848	597 625	18 903	307 897	579 514	75 199	177 990	42 237	18 875	27 735	2 774	1 928 034
Gjennem- snitlig aarlig	5 887	9 970	119 525	3 781	61 579	115 903	15 040	35 598	8 447	3 775	5 547	555	385 607

Amtskommunens ordinære Indtægter har saaledes i Femaaret oversteget de ordinære Udgifter med 6 901 Kroner.

A m t s k o m m u n e n s A k t i v e r udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 358 321, nemlig Fængselsbygninger til Værdi Kr. 137 502, afsat Fond til Bygning af Sygehus Kr. 12 819, Aktier i Drammen—Randsfjordbanen til paa-lydende Beløb Kr. 200 000 samt indbetalt Bidrag til Holmestrand—Vittingfossbanen, hvorfor Aktiebrevne senere vil erholdes, Kr. 8 000. Ved Udgangen af 1905 udgjorde Aktiverne Kr. 420 604, eller Kr. 62 283 mere, idet Sygehusfondet ved Tillæg af Renter var steget til Kr. 15 602, paa Bidrag til Holmestrand—Vittingfossbanen var yderligere indbetalt Kr. 2 000, ligesom der endelig var indbetalt som Bidrag til Lierbanen, hvorfor Aktiebrevne senere vil erholdes, Kr. 57 500.

12. Arbejderforhold.

Til Belysning af Arbejdslønningerne i 1905 hidsættes følgende Tabel:

Dagløn.	Buskerud Fogderi.	Ringerike Fogderi.	Hallingdal Fogderi.	Numedal og Sandsvær Fogderi.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Husmænd paa egen Kost:					
Sommer	1.80	1.82	3.00	1.60	2.06
Vinter	1.38	1.56	1.75	1.30	1.50
Paa Husbondens Kost:					
Sommer	0.86	1.11	1.50	1.23	1.18
Vinter	0.72	0.80	0.85	0.83	0.80
B. Almindelige Dagarbejdere, Mænd, paa egen Kost:					
Sommer	2.43	2.58	2.81	2.50	2.58
Vinter	1.80	2.14	1.81	1.81	1.89
Paa Husbondens Kost:					
Sommer	1.54	1.77	1.94	1.77	1.76
Vinter	1.08	1.25	1.06	1.16	1.14
C. Almindelige Dagarbejdere, Kvinder, paa egen Kost:					
Sommer	1.44	1.45	1.50	1.50	1.47
Vinter	1.00	1.20	1.10	1.10	1.10
Paa Husbondens Kost:					
Sommer	0.92	0.84	0.96	1.00	0.93
Vinter	0.67	0.66	0.56	0.62	0.63
Aarsløn for Tjenestegutter, foruden Kost og Logis	290.00	303.00	269.00	273.00	284.00
Do. for Tjenestepiger, foruden Kost og Logis	163.00	147.00	170.00	145.00	156.00

Ved at sammenholde denne Tabel med den for 1900 viser det sig, at Arbeidslønningerne gjennemgaaende er steget, men ikke i nogen betydelig Grad¹⁾. Den almindelige Dagarbeiders gjennemsnitlige Dagløn i Amtet er gaaet op fra Kr. 2.51 til Kr. 2.58 om Sommeren og fra Kr. 1.85 til Kr. 1.89 om Vinteren. For Kvinder er Daglønnen om Sommeren sunket fra Kr. 1.51 til Kr. 1.47, medens den om Vinteren er steget fra Kr. 1.08 til Kr. 1.10. Og Tjenestegutters og Tjenestepigers Aarsløn er for Amtet steget henholdsvis fra Kr. 270 til Kr. 284 og fra Kr. 143 til Kr. 156.

Den høieste opgivne Dagløn om Sommeren for almindelige Dagarbeidere (Mænd) paa egen Kost er Kr. 3.25, der betales i Nes, dernæst kommer Aadalen og Hol samt Rollag og Veggli med Kr. 3.00. Den laveste opgivne Dagløn er Kr. 2.00, der betales i Sigdal, Nedre Eker, Krødsherred og Opdal.

Den høieste Aarsløn for Tjenestegutter betales i Bakke, nemlig Kr. 400; dernæst kommer Haug og Flesberg med Kr. 350. Den laveste Løn for Tjenestegutter er opgivet fra Eggedal, Krødsherred, Aal og Opdal, nemlig Kr. 200.

For Tømmerhuggere har Kr. 3.00 pr. Dag været det almindeligste; i Sigdal er der dog betalt op til Kr. 3.50 og i Røken samt Krødsherred ned til Kr. 2.00.

For Tømmerkjørere med Hest har der været betalt fra Kr. 3.50 i Haug op til Kr. 6.00 i Nore pr. Dag. For Tømmerkjørere uden Hest har Kr. 2.50 og Kr. 2.00 været den almindelige Dagløn, men der har været betalt op til Kr. 3.00 i Rollag og Veggli, Nore og Opdal og ned til Kr. 1.75 i Eggedal og Haug.

Elveflødernes Dagløn har i Almindelighed været Kr. 3.00, Træsliberiarbeidernes og Sagbrugarbeidernes Kr. 2.50 à Kr. 3.00, Papirfabrikarbeidernes Kr. 3.00, Cellulosefabrikarbeidernes Kr. 3.00 à Kr. 4.00, Høvleriarbeidernes fra Kr. 2.50 til Kr. 5.00, Møllearbeidernes fra Kr. 2.00 til Kr. 4.00, Teglværksarbeidernes fra Kr. 2.00 til Kr. 3.00, Spinderi- og Væveriarbeidernes, Mænd fra Kr. 1.50 til Kr. 2.50, Kvinder fra Kr. 1.00 til Kr. 1.75 og Hustømmermænd fra Kr. 2.50 til Kr. 4.00.

Af Arbeiderforeninger haydes i 1905 inden Amtet 4, nemlig Hyggen Arbeiderforening, Slemmestad Arbeiderforening og Nersnes Arbeiderforening, samtligte i Røken, samt Hole Arbeidersamfund og Sygekasse i Hole.

13. Slutning.

Man hidsætter en Opgave over de i Femaaret thinglæste og aflæste Panteheftelser, Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner over fast Gods og Løsøre, idet man til Sammenligning medtager de tilsvarende Tal for 1896—1900:

¹⁾ For det tidligere Buskerud Føgderis Vedkommende er Lønningerne endog i det store og hele taget gaaet noget ned.

		1896—1900.	1901—1905.
Thinglæste Panteheftelser.....	{ Antal	5 868	6 821
	{ Beløb	Kr. 17 554 459	20 910 206
Aflæste Do.	{ Antal	3 984	4 856
	{ Beløb	Kr. 9 648 635	12 649 256
Exekutioner	{ Antal	2 402	3 377
	{ Beløb	Kr. 774 980	1 355 023
Udpantninger	{ Antal	19 281	23 450
	{ Beløb	Kr. 576 135	674 901
Tvangsauktioner over fast Gods.....	{ Antal	155	231
	{ Beløb	Kr. 792 783	1 334 078
Do. over Løsøre.. ..	{ Antal	171	207
	{ Beløb	Kr. 123 780	187 120

Af denne Opgave vil det sees, at Pantegjælden er steget med over 8¹/₄ Million Kroner, og at de thinglæste Panteheftelser baade er betydelig flere i Antal og andrager til et betragteligt større Beløb i det sidste Femaar end i det næst foregaaende, medens paa den anden Side ogsaa de aflæste Panteheftelser er flere i Antal og andrager til et betydeligt større Beløb.

Der er saaledes baade stiftet og indfriet betydelig mere Pantegjæld i den afsluttede Periode end i den foregaaende, men det samlede Resultat er dog Pantegjældens Forøgelse med det ovennævnte betydelige Beløb.

Af Exekutioner er der foretaget adskillig flere og for et betydeligt større Beløb. Ligeledes er saavel Antallet af Udpantninger som det Beløb, hvorfor Udpantninger er afholdt, steget ikke saa lidet. For Udpantningernes Vedkommende maa forøvrigt bemærkes, at Udpantning for Kommuneskatter i flere Distrikter ikke afholdes af Lensmændene, men af Kommunekassererne eller andre dertil beskikkede Mænd, og at der over de af disse foretagne Udpantninger delvis mangler Opgave.

Antallet af Tvangsauktioner saavel over fast Gods som over Løsøre er gaaet ganske betydelig op, ligeledes det Beløb, som de angaar.

De Slutninger, som kan drages af ovenstaaende Opgave, gaar ikke i Retning af, at Befolkningens økonomiske Evne skulde være forøget i Femaaret.

Konkursernes Antal inden Amtets Landdistrikt var i 1901: 7, i 1902: 10, i 1903: 17, i 1904: 13 og i 1905: 16. Det samlede Antal Konkursers i Femaarsperioden var saaledes 63 mod 54 i forrige Periode.

De af Overformynderierne forvaltede Midler har udgjort:

A a r .	Antal Myndlinger ved Aarets Udgang.	De ved Aarets Udgang indestaaende Midlers Totalsum.	I Aarets Løb:		
			indkomne Midlers Totalsum.	udgaaede	
				Myndlingers Antal.	Midlers Totalsum.
		Kr.	Kr.		Kr.
1901	710	1 736 754	232 024	95	214 017
1902	689	1 712 880	127 781	89	175 424
1903	694	1 699 507	124 864	97	175 445
1904	706	1 776 453	192 507	90	140 383
1905	694	1 712 536	114 490	100	229 255

I Landdistriktet virkede ved Udgangen af 1905 17 autoriserede Sparebanker eller 1 mere end ved Udgangen af forrige Femaar, idet Hol Sparebank er tilkommet.

Ved Aarets Udgang havde disse Banker en samlet Forvaltningskapital af Kr. 13 086 919, hvoraf Kr. 1 471 890 udgjorde Bankernes Formue. Ved Udgangen af forrige Femaar var Formuen Kr. 1 135 240, saaledes at den i Femaarsperioden er forøget med Kr. 336 650.

Ved Udgangen af 1905 udgjorde Indskydernes Tilgodehavende Kr. 11 607 971 mod Kr. 7 694 271 ved Udgangen af 1900 eller en Forøgelse i Femaaret af Kr. 3 913 700.

I almenyttige Øiemed blev i 1905 uddelt Kr. 26 594 mod Kr. 14 166 i 1900.

Af Brandforsikringsindretninger havde ved Udgangen af 1905 ligesom ved Udgangen af forrige Femaar 7, nemlig Røken, Lier, Modum, Sigdal, Hallingdal (i Aal), Hol og Nore og Opdal.

Forsikringssum pr. 31 December 1905: Røken Kr. 626 360, Lier Kr. 54 000 000, Modum Kr. 7 095 660, Sigdal Kr. 6 387 125, Hallingdal Kr. 1 206 660, Hol Kr. 728 370, Nore og Opdal Kr. 1 404 385.

Af Kreaturforsikringsindretninger havde i Røken, stiftet i 1905, med en samlet Forsikringssum ved Aarets Udgang af Kr. 36 045.

Det forløbne Femaar har i økonomisk Henseende ikke været noget særdeles gunstigt, men paa den anden Side heller ikke noget helt uheldigt Tidsrum.

Angaaende Aaringerne henvises til, hvad foran under Afsnit 1 om Høstens Udfald derom er anført.

Landbruget har for det egentlige Jordbrugs Vedkommende havt en langvarig Tørkeperiode at kjæmpe med, men samtidig har der været bedre Tilgang paa Arbeidshjælp end i det foregaaende Femaar, og Priserne paa Landmandsprodukter har været gode og stigende. Fædriften har i det hele taget gjort gode Fremskridt.

For Skibsfarten, der forøvrigt ikke har nogen særdeles stor Betydning for Amtets Landdistrikt, har Femaaret været daarligt, idet Fragterne gjennemgaaende har holdt sig lave.

Trælastproduktionen og Trælasthandelen har i det hele taget havt en gunstig Tid, idet Tømmerpriserne gjennemgaaende har været høie. Ogsaa ved Salg til Udlandet har Priserne været ganske gode, om end noget fluktuerende.

Tilvirkningen af Træmasse er med nogen Nedgang i 1903 og 1904 steget, saaledes at den i Periodens sidste Aar var større end nogensinde før. Priserne har imidlertid i de senere Aar været lavere og Udbyttet i det hele mindre godt.

Tilvirkningen af Cellulose har været i jevn og uafbrudt Stigning. Skjønt Priserne i det hele har været lavere end i det foregaaende Femaar, har Udbyttet dog gjennemgaaende været godt.

Papirfabrikerne har arbeidet under stigende Konkurrence, men til Trods derfor havt jevnt gode Aar og maa antages at have givet tilfredsstillende Udbytte.

B. Byerne.

a. Drammen, b. Kongsberg, c. Hønefoss, d. Holmsbu.

For disses Vedkommende henvises til medfølgende Beretninger fra Magistraterne.

Buskerud Amtmandsembede, 18 April 1907.

Platou.

Beretning

om Kjøbstaden Drammens økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Nogen Udvidelse af Byens Territorium har i Femaaret ikke fundet Sted. Det udgjør saaledes fremdeles 6.86 km².

Bebyggelsen har været i jevn Fremgang. Løkkerne mellem Dronninggaden og Bragernes Kirkegaard er regulerede, og der har her reist sig en spredt Træbebyggelse. Brantenborggaden er aabnet paa Strækningen mellem Tomtegaden og Elven, hvorved de tidligere sammenhængende Trælasttomter har erholdt en Afbrydelse. Tordenskjoldsgade er aabnet paa Strækningen fra sit tidligere Endepunkt ved Flisebækken til Konnerudgaden. Den tidligere trange Passage i Schultz Gade ved dens Sammenstød med Langes Gade er udvidet. Paa Borgerkorpsets Løkke samt i Strømsbyen og paa Sommerfryd er opført adskillige nye Træbygninger, ligesom der i de forskjellige Dele af Byen forøvrigt er opført et større Antal dels Træ-, dels Murbygninger. Umiddelbart udenfor Bygrænsen i Strømsgodset er opført flere Villaer af Træ, hvilke for den væsentligste Del eies af Drammensere.

Af Ildebrande har man havt tilsammen 115, nemlig:

i 1901	29
- 1902	15
- 1903	16
- 1904	18
- 1905	37

Af disse har følgende været større Brande: Gaarden Hamborgstrøm brændte 15 Juni 1902, Bragernes Brug og Rømkkes Dampsag nedbrændte 29 August 1903, Fuhr & Christensens Lagerhuse og Trælasttomter brændte 17 Februar og flere Trælasttomter og en Dampsag 20 Februar 1905.

Assurancesummen for Byens i den almindelige Brandforsikrings-Indretning assurerede Bygninger udgjorde:

pr. 1 Januar 1901	Kr. 24 590 990
— 1902	- 25 814 880
— 1903	- 26 831 920
— 1904	- 27 327 400
— 1905	- 27 779 020

Assurancesummen sees saaledes fremdeles at være i stadig Stigning.

Der var ved Udgangen af Femaaret 2 236 Brandnumere.

Efter den sidst afholdte Folketælling i December 1900 var den tilstedeværende Folkemængde 23 153 og den hjemmehørende Folkemængde 23 093. Jfr. herom nærmere Beretningen for Femaaret 1896—1900.

Det gjennomsnitlige Antal af Fødsler og Dødsfald inden de forskjellige Bydele har i Femaaret stillet sig saaledes:

	Fødte.	Døde.
a. Bragernes	369	94
b. Strømsø	245	135
c. Tangen	87	42

1. Handel.

Trælastomsætningen udgjorde fremdeles den vigtigste Gren af Handelen i Drammen. Man hidsætter følgende Opgave fra Trælasthandlerdirektionen:¹⁾

De fremflødede Kvanta Tømmer har været:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Til- sammen.
	Tylvter.	Tylvter	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
I. Gjennem Hovedvasdraget:						
a. Under Fællesflødningens Administration:						
1. Opflaadet ved Stenberg af Skurtømmer, Celluloseømmer og en mindre Del Krabastømmer....	217 891	171 251	230 992	161 636	199 455	981 225
2. Indtaget til de forskjellige Brug i Oplandet Slibetømmer og Celluloseømmer	266 790	189 731	203 410	167 030	257 189	1 084 150
b. Udenfor Fællesflødningens Administration:						
1. Til Træsliberier og Cellulosefabriker	25 144	26 932	68 602	61 897	65 160	247 735
2. Til Sagbrug i Oplandet	10 663	13 646	16 967	11 024	13 350	65 650
3. Fremflødet i Hovedelven fra Aamotsbakken, fra Bingselven og fra Nedre Eker.....	4 026	2 748	8 044	10 585	8 899	34 302
4. Over Vestfossen gennem Rendene	5 828	2 126	6 766	6 025	3 992	24 737
Tilsammen	530 342	406 434	534 781	418 197	548 045	2 437 799
II. Fra Lier, Skoger, Sande og Drammensfjorden:						
a. Gjennem Lierelven	8 604	6 366	4 843	1 476	780	22 069
Overland fra Lier.....	9 400	9 400	9 400	9 400	10 957	48 557
b. Skoger og Sande.....	200	240	315	185	249	1 189
c. Drammensfjorden, iberegnet en mindre Del fra Kristianiafjorden	2 963	2 209	5 412	5 113	2 280	17 977
Tilsammen	21 167	18 215	19 970	16 174	14 266	89 792
Tilsammen fra hele Distriktet	551 509	424 649	554 751	434 371	562 311	2 527 591

¹⁾ Trælasthandlerdirektionen bemærker, at uagtet Fremstillingen hovedsagelig hviler paa foreliggende Regnskaber og indhentede Oplysninger, har man dog for en mindre Del maattet tage den efter et Skjøn, hvorfor der ikke kan gjøres Krav paa absolut Noiagtighed.

Af de gennem selve Hovedvasdraget fremflødede 2 437 799 Tylvter Tømmer har Forholdet mellem Skurtømmer og Slibe- og Cellulose tømmer været saaledes:

	Skurlast.	Slibe- og Celluloselast.	Tilsammen.
i 1901	180 733 Tylvter	349 609 Tylvter	530 342 Tylvter,
- 1902	122 826 —	283 608 —	406 434 —
- 1903	184 242 —	350 539 —	534 781 —
- 1904	144 277 —	273 920 —	418 197 —
- 1905	120 288 —	427 757 —	548 045 —
Tilsammen	752 366 Tylvter	1 685 433 Tylvter	2 437 799 Tylvter

Af det samlede i hele Distriktet tilvirkede Tømmerkvantum, 2 527 591 Tylvter, kan anslaaes at være kommet fra:

Vasdrag.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Til- sammen.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
Randsfjordens Vasdrag.....	196 742	153 601	159 058	99 333	195 409	804 143
Bægna og Aadalselven.....	102 268	71 823	111 899	96 800	113 331	496 121
Sognedalen.....	55 156	50 651	75 942	44 414	53 028	279 191
Ringeriksfjordene og Randselven inden Buskerud Amt	32 829	23 506	35 554	38 973	41 633	172 495
Hallingdal og Krødsherred	43 215	34 085	48 041	44 518	50 209	220 068
Hovedelven fra Vikersund og Snarums- elven fra Skinnes ned til Aamots- bakken.....	35 264	17 595	22 570	26 251	17 200	118 880
Sigdal og Eggedal.....	34 042	30 698	39 060	27 294	32 315	163 409
Bingselven og Hovedelven nedenfor Aamotsbakken.....	15 335	9 703	19 514	21 565	23 758	89 875
Ekernvasdraget ovenfor Vestfossen....	12 948	10 091	17 851	15 737	12 584	69 211
Lier, Skoger, Sande og Drammens- fjorden.....	23 710	22 896	25 262	19 486	22 844	114 198
Tilsammen	551 509	424 649	554 751	434 371	562 311	2 527 591

Fordelt a m t s v i s kan Tømmeret henføres som kommet fra:

A a r.	Buskerud Amt.	Kristians Amt.	Jarlsberg og Larvik Amt.	Tilsammen.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
1901	292 906	248 103	10 500	551 509
1902	231 589	183 560	9 500	424 649
1903	320 445	218 306	16 000	554 751
1904	261 566	158 805	14 000	434 371
1905	280 896	270 415	11 000	562 311
Tilsammen	1 387 402	1 079 189	61 000	2 527 591

U d g i f t e r n e v e d T ø m m e r e t s F r e m f l ø d n i n g i de forskjellige under Fællesflødningen hørende Vasdrag stiller sig ved Udgangen af Femaaret saaledes pr. Tylvt sams Last:

fra Hadelands Vasbund i Randsfjordsvasdraget til Drammen	Kr. 1.57
- Hvalshængslet i Aadalen	- 2.05
- Stolpefjordshængslet i Sognedalen	- 1.52
- Glesnehængslet i Hallingdalsvasdraget	- 1.08
- Ligaardsfossen i Eggedal	- 3.03

De g j e n n e m s n i t l i g e I n d k j ø b s p r i s e r har været:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Pr. Tylvt, 14 Halvmeters Længde, 23 cm. Top	41.00	40.00	43.00	45.00	45.00

og Gjennemsnittspriserne pr. Tylvt sams Last:

for Skurlasten	21.00	20.00	22.00	23.50	22.25
- Slibe- og Celluloselasten	12.00	10.50	10.00	11.00	11.50

Tømmerets M i d d e l d i m e n s i o n kan ansættes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
for Skurlasten til ... 11 h/m 21 c. 11 h/m 21 c. 14 h/m 19 c. 13 h/m 19 c. 13 h/m 19 c.					
- Slibe- og Cellulose-					
last til	14 — 16	13 — 16	12 — 16	13 — 15	13 — 15

S a l g s p r i s e r n e f. o. b. har gjennomsnitlig været for sams høvlrede Bord:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
pr. nom. Petbr. Std. Gran	130.00	134.00	140.00	130.00	133.00
- - - Furu	145.00	148.00	150.00	140.00	143.00
og - Petersburg Std. sams Battens og Totoms	110.00	108.00	112.00	113.00	114.00
- Ton mek. Træmasse, vaad	39.50	36.00	31.50	32.00	33.25
- - Cellulose, tør	140.00	120.00	115.00	125.00	130.00

U d s k i b n i n g e n har ifølge Opgave fra Det statistiske Centralbureau udgjort i Kubikmeter:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Af høvlet Trælast.....	81 941	78 850	105 497	70 857	84 916
- skaaren —	18 844	32 871	25 699	19 658	17 319
- huggen —	6 888	17 110	20 476	20 434	16 406
- rund —	11 118	8 928	5 881	13 529	5 965
- Stav.....	29 332	22 414	24 033	23 328	16 194
- Splitved og Brænde.....	2 077	1 323	1 870	3 058	1 601
Tilsammen	150 200	161 496	183 456	150 864	142 401

hvoraf den h ø v l e d e L a s t fordeler sig paa følgende Importlande:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Australien.....	12 236	3 586	6 933	11 645	7 003
Sydlige Afrika.....	7 715	11 471	18 171	4 804	-
Storbritannien og Irland.....	58 551	57 231	73 364	49 025	70 599
Nederlandene.....	3 267	6 520	5 830	4 130	5 268
Andre Lande.....	172	42	1 199	1 253	2 046
Tilsammen	81 941	78 850	105 497	70 857	84 916

Tilvirkningen af Træmasse, Cellulose, Papir og Pap har ved samtlige Træforædlingsfabriker i Distriktet udgjort i Ton:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Mekanisk Træmasse.....	184 210	195 283	177 537	173 447	199 655
Cellulose.....	33 117	33 386	35 571	41 356	50 370
Papir og Pap.....	15 575	15 599	16 131	17 130	17 870

hvoraf ifølge Meddelelse fra Det statistiske Centralbureau er skibet til Udlandet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Træmasse, tør.....	1 960	2 102	2 149	1 597	824
— vaad.....	170 098	181 225	169 015	161 192	159 452
Cellulose, tør.....	18 278	26 748	24 250	30 413	35 508
— vaad.....	1 961	3 113	5 074	3 051	3 506
Trykpapir, Pakpapir og Træpap.....	7 923	6 651	10 518	13 740	13 297

Udbyttet af Udskibningen i Femaaret kan betegnes for Trælasten som middels, for Træmassen som mindre godt og for Cellulosen dels daarligt og dels godt.

Byens Detailhandel antages i de første Aar af Femaarsperioden at have været i nogen Tilbagegang; senere tiltog den og var i god Fremgang. Fortjenesten antages at have været mindre end i forrige Femaar. Omsætningen sker hovedsagelig til Byens Indvaanere, men der sælges fremdeles ikke ubetydelig ogsaa til Landdistrikterne.

Engros-Handelen har været større end i forrige Femaar. Der aabnedes flere nye Forretninger i Mel- og Kolonialvarer. Fortjenesten antages at have været den almindelige.

Indførselen af Korn fra Udlandet var ligesom i forrige Femaar ubetydelig; dog indførtes ca. 2 000 hl. Havre, hvilket tidligere ikke er skeet. Indførselen fra Udlandet af Mel har i Femaaret aftaget betydeligt, da Distriktet nu næsten udelukkende forsynes fra de her i Landet værende Handelsmøller; i forrige Femaar foregik der en betydelig Import af tysk Rugmel. Indførselen af Hvedemel fra Udlandet er dog i Femaaret steget; Indførselen heraf sker nu hovedsagelig direkte fra Amerika. Indførselen af Fodermel er aftaget, da de norske Møller nu for den største Del har overtaget denne. Af Erter og Vikker antages at være indført omtrent samme Mængder som i forrige Femaar, hvorimod Indførselen af Græsfrø er aftaget, idet den indenlandske Produktion antages at tilfredsstille Forbruget heraf.

Det aarlige 3 Dages Marked i Februar Maaned var i nogen Tilbagegang, hvad Handelsonsætningen angaar. Det trækker imidlertid fremdeles mange Mennesker til Byen fra Landdistrikterne. Om hvorvidt Markedet bør ophæves eller ikke, er Meningerne inden Byens Handelsstand og blandt andre Meningsberettigede meget delte. Kommunestyret har i 1906 udtalt sig mod Markedets Ophævelse.

Konkursernes Antal udgjorde:

i 1901	16
- 1902	21
- 1903	15
- 1904	12
- 1905	13,

altsaa tilsammen i Femaaret 77 mod 52 i forrige Femaar.

Retslig Akkordforhandling er bleven aabnet:

i 1901	i 4 Boer,
- 1902	- 3 -
- 1903	- 4 -
- 1904	- 2 -
- 1905	- 1 -

Toldintræderne udgjorde:

i 1901	Kr. 1 010 933
- 1902	- 991 394
- 1903	1 054 970
- 1904	- 889 181
- 1905	- 961 890

Der er i Femaaret udfærdiget B o r g e r s k a b for 177 Handlende (deraf 92 Mænd og 85 Kvinder). I forrige Femaar udfærdigedes 168 Borgerskabsbreve. Der er i Femaaret opsagt 91 Handelsborgerskaber (deraf for Mænd 54, for Kvinder 37) mod i forrige Femaar 28.

2. Skibsfart.

Femaarsperioden maa for Skibsfartens Vedkommende saavel for Seil som for Dampskibe siges at have været daarlig, idet den Nedgang, som begyndte i 1900, har vedværet i følgende Aar lige op til 1906, da en liden Bedring har været at spore.

En Opgave over Handelsflaadens Størrelse hidsættes:

Aar.	Seilskibe.		Dampskibe.		Tilsammen.	
	Antal.	Ton, brutto.	Antal.	Ton, brutto.	Antal.	Ton, brutto.
1901	46	37 456	23	25 075	69	62 531
1902	43	35 900	23	25 971	66	61 871
1903	40	31 923	26	30 552	66	62 475
1904	39	32 574	27	33 410	66	65 984
1905	30	24 841	30	36 145	60	60 986

Hyrerne har i Femaaret været pr. Maaned gjennemsnitlig:

	Dampskibe.	Seilskibe.
Styrmænd	Kr. 110—120	Kr. 75—85
2den Styrmænd	- 80	- 60—65
Tømmermænd	- 75—80	- 75
Stuerter	- 90—100	- 75—80
Maskinister	- 240—260	- -
2den Maskinister	- 150	- -
Fyrbødere	- 50—60	- -
Matroser	- 50—55	- 45—50
Letmatroser	- 40	- 35—38

Baadsmænd benyttet kun til Dampskibe; deres Hyre har dreiet sig om Kr. 60.

Ved Drammens Jernstøberi er der fra 1903 igangsat et Skibsbyggeri og er der i Tidsrummet 1903—1905 bygget 10 mindre Dampskibe af nominelle Hestekræfter fra 15—43.

3. H a a n d v æ r k s d r i f t. Femaarsperioden maa siges at have været en daarlig Tid for Byens Haandværksdrift. Gjennemsnitslønnen for Svende har antagelig været Kr. 16 pr. Uge.

Den fra 1885 bestaaende H a a n d v æ r k e r f o r e n i n g har fremdeles været i Virksomhed.

Den t e k n i s k e A f t e n s k o l e — væsentlig for Haandværkere — har fremdeles været i Virksomhed. Elevantallet var:

i Skoleaaret	1901/1902	212	
-	—	1902/1903	227
-	—	1903/1904	165
-	—	1904/1905	160
-	—	1905/1906	171

4. I n d u s t r i e l V i r k s o m h e d. I Femaaret har følgende industrielle Bedrifter været i Virksomhed:

4 Høvlerier (hvoraf 1 med Dampsag),	1 Møbelsnedkeri,
5 Dampsage,	1 Stolfabrik (senere nedlagt),
3 Jernstøberier og mekaniske Værksteder, (hvoraf 1 med Skibsbyggeri),	1 Legetøifabrik (senere nedlagt),
4 Vognfabriker,	1 Kornextraktfabrik,
3 Mineralvandfabriker,	1 Fabrik for Redningsapparater af Renhaar,
5 Garverier,	2 Trikotagefabriker,
4 Destillationer,	1 lithografisk Officin,
5 Bogtrykkerier,	1 Tagpapfabrik,
3 Pølsemagerier,	1 Cyclefabrik,
3 Bryggerier,	1 Smørfabrik,
1 Tobaksfabrik,	1 Trævarefabrik,
2 Sæbefabriker,	1 Blonde- og Baandfabrik,
2 Farverier,	1 Hæljernfabrik,
2 Hatte- og Huefabriker,	1 Teglværk,
3 Kassefabriker,	1 Gasværk,
1 Posefabrik,	1 Elektricitetsværk,
2 Meierier,	1 Papirfabrik,
1 Cichoriefabrik,	1 Pelsvarefabrik,
1 Armaturfabrik,	1 Vedhuggeri,
1 Guld- og Sølvfabrik (Guldsmed),	3 Kaffebrønderier,
1 Maismølle,	1 Kjæxfabrik,
4 Garverier,	2 Badeanstalter (hvoraf 1 med Vaskeri),
1 Skofabrik,	1 Marmorsliberi,
1 Vaabenfabrik,	1 Finlæderfabrik.

De to Meierier har modtaget følgende Antal Liter Melk:

Aar.	Drammens Meieri.	Skoger Meieriblag.
1901.....	1 088 958	905 201
1902.....	1 134 403	978 993
1903.....	1 178 463	964 425
1904.....	1 195 430	1 083 780
1905.....	1 178 904	949 922
Tilsammen	5 776 158	4 882 321

5. Byens Forhold forøvrigt.

Sundhedstilstanden. I 1901 optraadte Influenza, Mæslinger og Kighoste som Epidemier; af disse havde kun Kighosten med 16 Dødsfald nogen nævneværdig Indflydelse paa Dødeligheden. Sommerkolera og Diarrhøe optraadte ogsaa i stor Udstrækning og bevirkede et usædvanlig stort Antal Dødsfald, nemlig 37. I 1902 havde Influenza den mindste Udbredning af alle Aar siden dens første Optræden i 1890. Heller ingen anden Sygdom havde dette Aar nogen nævneværdig Udbredning. I 1903 herskede en Mæslingeepidemi, som begyndte i Slutningen af 1902. Sommerkolera og Diarrhøe optraadte i 1903 omtrent lige hyppig som i 1901, men med betydelig mindre Dødelighed (16). I 1904 optraadte Influenza igjen som Epidemi; ellers var man fri for nævneværdige Epidemier. Den fortsatte som en moderat Epidemi i 1ste Kvartal af 1905. I dette Aar havde man, naar undtages en Kighosteepidemi, der kulminerede i Juni, ingen Epidemier, før Difteri i December optraadte med flere Tilfælde, som dannede Begyndelsen til en større Epidemi det følgende Aar. En usædvanlig godartet Skarlagensfeber har stadig holdt sig gjennem hele Femaaret; de fleste Tilfælde, 209, opviste Aar 1902, det mindste, 34, Aar 1905. I hele Perioden optraadte kun 7 Dødsfald af denne Sygdom. Børnekopper optraadte med 1 Tilfælde i hvert af Aarene 1901, 1902 og 1905. Tyfoidfieber og Difteri har forekommet med spredte Tilfælde alle Aar.

Den hyppigste Dødsarsag har været Tuberkulose, nemlig i de respektive Aar i Femaaret 68, 60, 72, 91 og 49 Tilfælde. Det gjennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald har i de 9 sidste Aar været 341, deraf 69 eller 20.13 Pct. af Tuberkulose.

Fattigvæsenets Udgifter og de Fattiges Antal stiller sig efter Opgave fra Fattigstyret saaledes:

A a r .	Udgifter.	Antal Fattige.	Gjennemsnitlig pro Persona.
	Kr.		Kr.
1901	133 434	1 058	126.12
1902	143 376	964	148.72
1903	149 520	1 020	146.59
1904	154 505	1 185	130.38
1905	144 679	1 196	120.97

Den gennemsnitlige aarlige Udgift bliver Kr. 145 103 mod Kr. 133 672 i forrige Femaar, altsaa en gennemsnitlig aarlig Stigning af Kr. 11 431.

Angaaende Byens Skolevæsen oplyses: Byen havde

A a r .	Undervisnings- berettigede Børn.	Heraf i Folke- skolen.
1901	3 990	3 041
1902	4 000	3 121
1903	4 121	3 200
1904	4 182	3 318
1905	4 254	3 370

Bykassens Tilskud til Skolevæsenet udgjorde:

i 1901.....	Kr. 125 083,	hvoraf til Folkeskolen	Kr. 117 867
- 1902.....	- 128 437,	— - —	- 120 816
- 1903.....	- 118 127,	— - —	- 109 579
- 1904.....	- 120 736,	— - —	- 113 682
- 1905.....	- 119 242,	— - —	- 112 333

Foruden den offentlige høiere Almenskole («Latinskolen») har Byen en Folkeskolebygning med Filial paa Bragernes og en Folkeskolebygning paa Strømsø med Filial paa Tangen. Af private Skoler har været i Virksomhed 3 Pigeskoler. Desuden har der været 1 Børnehave. Endelig har der som tidligere været 4 Asyler, der optager Børn indtil Skolealderen.

Den offentlige Sjømandsskole har som før været i Virksomhed, men med et ringe Antal Elever.

Drammens Handelsskole oprettedes i 1902. Skolen, der staar under Kontrol af Drammens Handelsforening, havde følgende Antal Elever:

Skoleaar.	6 Maaneders Kursus.	3 Maaneders Kursus.	Engelsk Kursus.
1902/1903	31	13	17
1903/1904	36	4	3
1904/1905	33	1)	1)
1905/1906	36	-	-

Arbeidet med Byens Regulering er fortsat. I Femaaret er oparbejdet ca 1 670 l. m. nye makadamiserede Gader. Brolægningen er fornyet i ældre Gader i en Længde af ca. 310 m. Af nye Kloaker er anlagt ca. 4 170 l. m.

Ved Vandværket er foretaget følgende Forandringer og Udvidelser: Den ældre Indtagsdam for Kloptjern er sløfet og istedet er anlagt en ny Indtagsdam ca. 150 m. længere oppe i Bækkeleiet paa en Høide af 87.63 m. over Elven, hvorved Trykket i Vandledningerne er betydelig forøget. Ved Skapertjern i Lier er bygget ny Stendæmning og fuldført den i 1900 paabegyndte Indtagsdam. Det effektive Rumindhold af Skapertjern udgjør efter Dæmningens Opførelse 527 964 m³. Mellem Vandledningsnettet paa hver Side af Drammenselven er anbragt en ny Forbindelse ved Anlæg af en Undervandsledning ved Øvre Sund.

Der er i Femaaret anlagt 3 568 m. nye Vandledninger med 38 nye Brandkumme og omlagt 468 m. og oprenset 4 157 m. ældre Ledninger.

Paa Grund af den tørre Sommer 1904 viste Vandforsyningen sig Vinteren 1904—1905 utilstrækkelig, hvorfor det fornødne Vand i Tiden fra 1 Februar til henimod Udgangen af April 1904 ved Hjælp af midlertidige Pumpeværker maatte pumpes op fra de under Afløbsrøret værende Beholdninger i Skapertjern og Kloptjern.

I Brandvægten er opført ny Kaserne- og Værkstedbygning. Ved de ældre Bygninger er foretaget forskellige Forbedringer. Det faste Brandkorps er forøget med 3 Brandkonstabler og 1 Staldkarl. Der er til Brandvæsenet anskaffet en ny Redningsstige og et Røgregningsapparat. I 1905 er indført et nyt System for Slangekuplinger, idet man har gaaet over fra de ældre Skruekuplinger til Hurtigkuplinger af System «Nor».

Angaaende Ædruelighedstilstanden i Femaaret oplyses, at Byen ifølge Opgave fra Politiet havde:

i 1901	3 464	Drukkenskabsarrestanter,
- 1902	2 683	—
- 1903	2 031	—
- 1904	1 990	—
- 1905	1 555	—

1) Kurset er ophørt.

Antallet af Drukkenskabsarrestanter, der i Løbet af forrige Femaar var stadig stigende, og som ved Udgangen af dette (Aar 1900) udgjorde 3 228, sees at have kulmineret i 1901, fra hvilken Tid Antallet stadig er gaaet ned. Politiet bemærker, at naar Nedgangen har taget en noget større Fart end af Politiet paaregnet, har dette vistnok delvis sin Grund i daarligere Tider. Politiet bemærker videre, at Bedømmelsen af, hvilken Grad af Beruselse der skal til, forat en Person bør indsættes, uvilkaarlig skjærpes, eftersom Antallet af berusede Personer aftager. Alt i alt er det den almindelige Opfatning, at Ædrueligheden i Femaaret har gaaet jevnt og sikkert fremad.

Afgiften for Udskjænkning af Øl, Vin, Mjød og Cider udgjorde:

i 1901	Kr. 12 080
- 1902	- 12 230
- 1903	- 13 850
- 1904	- 12 100
- 1905	- 14 120

Tilsammen Kr. 64 380

Den samlede Afgift androg i forrige Femaar til Kr. 55 930.

Den Drammens Kommune tilkommende Andel af Samlagets Overskud udgjorde:

i 1901	Kr. 11 376
- 1902	- 11 000
- 1903	- 9 054
- 1904	- 0
- 1905	- 18 972

Tilsammen Kr. 50 402,

mod Kr. 51 326 i forrige Femaar.

Bykassens Budget har i Femaaret vist følgende samlede Udgifter:

i 1901	Kr. 857 549
- 1902	- 917 896
- 1903	- 901 774
- 1904	- 940 017
- 1905	- 960 353,

altsaa stadig Stigning saavel inden Femaaret som sammenlignet med forrige Femaar.

Bykassens Indtægter fordelte sig i Femaaret saaledes:

Aar.	Skat paa fast Eiendom.	Skat paa Formue og Næring.	Andre Indtægter.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	124 819	483 556	243 673
1902	130 694	535 553	227 887
1903	131 923	553 061	216 523
1904	131 990	558 391	257 921
1905	133 318	532 685	275 294

Byens Gjæld, der ved Udgangen af forrige Femaar udgjorde Kr. 2 143 668, androg ved Udgangen af 1905 til Kr. 3 443 320, altsaa en Stigning af Kr. 1 299 652.

Angaaende Skatteforholdene hidsættes følgende Opgave fra Ligningskommissionen:

Aar.	Skattelagt Formue.	Skatbar Næring.	Skatøre pr. Kr.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	30 283 900	4 869 950	9 (8.54) ¹⁾
1902	29 441 800	4 832 370	10 (9.6)
1903	27 474 200	4 308 030	11.7 (11.2)
1904	27 306 500	4 071 240	12.75 (11.5)
1905	26 868 990	4 207 200	12 (10.67)

Beløbet af de faste Eiendommers Takstværdi udgjorde:

i 1901	Kr. 23 987 720
- 1902	- 25 153 920
- 1903	- 25 369 820
- 1904	- 25 382 820
- 1905	- 25 638 170

Omsætningen af faste Eiendomme har siden forrige Femaar været i stadigt Aftagende, saaledes som fremgaar af nedenstaaende Opgave over thinglyste Hjemmelsdokumenter:

Aar.	Antal.	Samlet Værdi.
		Kr.
1901	174	1 196 426
1902	167	1 249 053
1903	140	863 779
1904	121	582 528
1905	84	458 397
Tilsammen	686	4 350 183

Det samlede Antal i forrige Femaar var 913 og den samlede Værdi Kr. 7 452 384.

Antal og Beløb af thinglyste og aflyste Pantdokumenter og af Tvangsauktioner, hvorved Salg har fundet Sted, fremgaar af omstaaende Tabel:

¹⁾ Tallene i Parenthes gjælder for Dissentere.

A a r .	Thinglysninger.		Aflysninger.		Tvangsauktioner over fast Gods.		Tvangsauktioner over Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901.....	334	1 717 740	216	701 460	13	91 231	22	16 240
1902.....	409	2 079 756	298	909 312	22	301 209	31	18 618
1903.....	309	1 097 936	231	596 245	30	137 665	40	17 301
1904.....	320	1 747 598	219	628 683	23	127 820	27	13 106
1905.....	239	677 779	226	1 077 001	30	264 736	26	14 712

Antallet af Exekutioner og Udpantninger belyses af følgende Tabel:

A a r .	Exekutioner.		Udpantninger ved Underfogden.		Udpantninger for Skatter.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
1901	198	148 878	138	7 777	3 489	197 739
1902	214	245 338	171	5 185	3 313	149 685
1903	216	131 431	132	5 737	3 387	162 462
1904	142	84 825	117	6 981	3 419	144 834
1905	107	57 476	387	13 767	3 548	154 344

Følgende Foreninger har fremdeles været i Virksomhed:

Drammens Handelsforening	med 230 Medlemmer,
— Haandværkerforening	- 120 —
— yngre Handelsstands Forening.....	- 70 —
— Sjømandsforening.....	- 93 —
— Arbejderforening	- 750 —
— konservative Arbejderforening	- 1) —
— Lægeforening	- 13 —
— tekniske Forening	- 33 —

— alt ved Udgangen af Aaret 1905.

I Femaaret er tilkommet 3 nye Legater med en samlet Legatkapital ca. Kr. 120 000.

1) Medlemsantallet kan ikke opgives, da Foreningen i 1905 gik ind. Senere er dens Virksomhed gjenoptaget.

Angaaende de enkelte Aar i Femaarsperioden oplyses:

1901.

I dette Aar afholdtes efter privat Initiativ en Udstilling, omfattende Haandværk og Industri, Husfid, Landbrugsprodukter, Husdyr, Meieriprodukter, Haveprodukter, Redskaber for Landbrug, Meieri og Havebrug, Fjærkræ og Biavl, Skogkultur, Mineralier. Udstillingen, der afholdtes fra August til Oktober, var aaben for Udstillere fra Drammens By, Buskerud Amt, Jarlsberg og Larvik Amt og Kristians Amt, særlig de Dele af sidstnævnte Amt, der hører med til Drammens Nedslagsfelt. Udstillingen maa betegnes som vellykket. Til Udstillingen erholdtes faste Bidrag Kr. 11 500, hvoraf Kr. 4 000 af Staten, Kr. 2 000 af Drammens Sparebank og Kr. 4 000 af Drammens Samlag for Brændevinshandel. De samlede Indtægter, iberegnet det faste Bidrag, androg til Kr. 89 495.59, hvoraf for Entré Kr. 57 836.20. De samlede Udgifter androg til Kr. 98 840.61. Underskuddet, Kr. 9 345.02, dækkedes af Drammens Kommune med Kr. 7 188.48 og af Jarlsberg og Larvik og Buskerud Amter med Kr. 2 156.54.

Opførelse af Bygninger for Erik Børresens Stiftelse paa-begyndtes, efterat man ved Mageskifte med Kommunen havde erhvervet en passende Tomt af Gaarden Hamborgstrøm. Udgifterne med Opførelsen af disse og Erhvervelsen af Tomten medførte en Udgift af ca. Kr. 150 000. Stiftelsen, der indviedes i Juni 1904, er nu i fuld Virksomhed. Den har til Forsørgelse omkring 100 Børn, hvoraf omtrent Halvdelen er optaget i Stiftelsen, medens de øvrige Børn er udsatte for dennes Regning.

Bedehusene «Bethania» paa Bragerøen og «Landfaldøens Bedehus» indrettedes til Afholdelse af fuld Gudstjeneste, efterat den fornødne Bevilgning dertil var givet af Repræsentantskabet. Der afholdes nu regelmæssige Gudstjenester i disse Bedehuse, hvortil Kommunen yder de fornødne aarlige Bidrag.

Nye Sundhedsforskrifter for Byen vedtoges.

1902.

For Havnevæsenets Regning anbragtes en Taageklokke ved Rødtangen Fyr. I det hele taget har Havneforholdene stadig undergaaet Forbedringer; det maa siges, at Kommunestyret har et aabent Øie for Betydningen af, at Havneforholdene befinder sig i en tilfredsstillende Stand. Saaledes er der i 1906 besluttet Anlæg af en ny Brygge ved Toldboden og et nyt Fyr i Knivsvig-bugten mellem Svelviken og Holmsbu.

Regnskabsholdet m. v. ved Kæmnerkontoret og ved Fattigvæsenet blev delvis omordnet. Samtidig oprettedes der en ny Fattigforstanderpost, saaledes at man nu har 2 mod tidligere 1 Fattigforstander.

Handelsret i Drammen oprettedes efter Kommunestyrets Anbefaling.

1903.

I dette Aar blev optaget et 4 Pct.s K o m m u n e l a a n, stort Kr. 2 500 000. Laanet afsluttedes med et Konsortium, bestaaende af L Behrens & Söhne, Hamburger Filial der deutschen Bank, Centralbanken for Norge med flere Banker til en Kurs af 93 Pct. Den væsentligste Del af Laanet er anvendt til Bestrielse af Udgifterne ved Anlæg af et Elektricitetsværk med Kraftoverføring fra den i 1898 indkjøbte Gravfoss paa Modum. I Henhold til Repræsentantbeslutning af 11 Juni 1900 overførtes foreløbig den halve Kraft (2 Agregater à 900 H.-K.), hvormed man i det væsentlige var færdig i December 1903. Da den forhaandenværende Maskinkraft paa det nærmeste var udnyttet Høsten 1904, besluttede Kommunestyret 19 December s. A. Anskaffelse af et 3die Maskinagregat (1 200 H.-K.), og under 23 Oktober 1905 gaves Bevilgning til et 4de Maskinagregat (1 200 H.-K.) samt Udvidelse af Fjernledningen.

Den overførte Kraft er omtrent fuldt udnyttet med ca. 75 Pct. til Fabrikdrift og 25 Pct. til Lys og Smaamotorer.

Ved Repræsentantskabsbeslutning 6 December 1906 er besluttet anskaffet yderligere 2 Agregater, idet man ved Regulering af Tyrifjorden forventer Energi-mængden i Gravfoss forøget med omkring 2 200 H.-K. paa Turbinaxlen.

Skatten paa Formue forhøiedes fra Kr. 1.50 til Kr. 2.00 af hvert 1 000 Kr.

1904.

Vedtægt til Beskyttelse af Børn mod Brug af Tobak udfærdigedes i Henhold til Lov 19 April 1899.

Bestemmelser vedtoges om, i hvilke Bydele udenfor de centrale Strøg der kan tillades Opførelse af 1 Etages Træbygninger paa de i Lov 19 Mai 1904 (Murtvangsloven) opstillede Betingelser.

I Henhold til Lov 17 Mai 1904 udfærdigedes nye Bestemmelser for Skjænkning og Salg af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød. Afgiften for almindelig Ret til Udskjænkning fastsattes til Kr. 800 (indtil 1902 var den Kr. 400 og fra dette Aar Kr. 600). Afgiften er senere fastsat til Kr. 1 000.

Lønningsforholdene ved Havnefogedbestillingerne i Drammen og Svelviken omreguleredes.

Brandkorpset forøgedes med 3 Mand, og der gaves større Bevilgninger til Brandtelegrafen, Signalkasser og Alarmapparater.

1905.

Politiassistentbestillingen i Drammen overgik til Politifuldmægtigembede.

For Politiets, Brandvæsenets og Folkeskolens Funktionærer vedtoges nyt Lønningsregulativ, hvorved Lønningerne i betydelig Grad forbedredes. Samtidig paalagdes det de kommunale Funktionærer at gjøre Indskud i en eventuel Pensionskasse. Indskuddet er indtil videre fastsat til 3 Pct. af Lønningsbeløb (iberegnet Værdien af fri Bolig, Lys, Brænde og Beklædning) indtil Kr. 1 000 og 4 Pct. af den Del af Lønnen, som overskrider Kr. 1 000. Der er i 1906 nedsat en Komité til at afgive Betænkning og Indstilling angaaende kommunal Pensionsordning for Drammen.

Drammens Magistrat, 12 Februar 1907.

R. Rynning.

Beretning

om Kjøbstaden Kongsbergs økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Byens Territorium er ikke udvidet i Femaaret.

Ifølge Folketællingen den 3 December 1900 udgjorde Byens Folke-
mængde 5 696. Den 30 September 1905 udgjorde den ifølge Skattemaud-
tallet 5 759.

Det gjennemsnitlige Antal Fødsler og Dødsfald har udgjort pr. Aar:

Fødte	173
Døde.....	87

Den samlede Formue udgjorde ifølge Skatteligningen for 1900 Kr. 3 931 500.00,
for 1905 Kr. 4 326 000.00. Den samlede Indtægt udgjorde ifølge de samme
Opgaver henholdsvis Kr. 1 500 410.00 og Kr. 1 644 690.00.

Skatøren var for 1900	8.6203
og - 1905.....	11.28684

Forsikringssummen for Bygninger hersteds, forsaavidt forsikrede i den
almindelige Brandkasse, udgjorde ved

Udgangen af 1900	Kr. 3 677 620.00
— - 1905.....	- 4 184 150.00

Ifølge Skattetaksterne stiller Forholdet sig saaledes med Hensyn til Værdien af Kommunens og private Eiendomme:

ved Periodens Begyndelse	Kr. 4 312 910.00
- dens Slutning	- 4 564 610.00

Priserne paa faste Eiendomme har været stabile og staaet paa Høide omtrent med forrige Femaars.

Arbeidsbelægget ved de større Bedrifter her har i Perioden udgjort:

Ved Sølvværket:

1901.....	ca. 349 Mand,			
1902.....	- 340	—		
1903.....	- 332	—	+ ca. 200 ved Forstvæsenet,	
1904.....	- 341	—	+ - 170	—
1905.....	- 315	—	+ - 140	—

Af Sølvværkets Arbeidere er endel bosiddende udenfor Kongsberg. Forstvæsenets Arbeidere er for en væsentlig Del løse og ledige Folk, hvoraf antagelig de fleste ikke er fast bosiddende i Byen. — Den gjennemsnitlige Dagløn for voksne Arbeidere ved Sølvværket har i Femaaret udgjort ca. Kr. 3.70, i hvilken Forbindelse bemærkes, at de kun arbeider i 5 af Ugens Dage.

Ved Vaabenfabriken:

i 1901.....	ca. 352 Mand,
- 1902.....	- 331 —
- 1903.....	- 304 —
- 1904.....	- 287 —
- 1905.....	- 276 —

I Arbeidsløn til disse er udbetalt:

i 1901.....	Kr. 301 462.00
- 1902.....	- 306 251.00
- 1903.....	- 283 256.00
- 1904.....	- 277 523.00
- 1905.....	- 271 960.00

Nogen Arbeidsledighed har der ikke været i Femaaret.

Efter Oplysninger, erholdte fra Byens Stadsingeniør, meddeles følgende om:

Vei v æ s e n e t:

Kirkegaardsveien er udvidet og forlænget i Femaaret. Til Vedligehold og Vinterveiarbeider er medgaaet Kr. 24 000.00. Til Vedligehold af Broerne er medgaaet Kr. 6 000.00.

I Femaaret er optaget nyt Kart over Byen og udarbeidet Reguleringsplan med nye Gadenavne, — Udgift ca. Kr. 7 000.00.

Brandvæsenet

har undergaaet store Forandringer. Lønningerne er forhøiet. I 1902 blev anskaffet en Hest til, ligesaa Mandskabsvogn og Cycle; hertil er medgaaet Kr. 1 050.00. — Samtidig blev ansat en Staldkarl med aarlig Løn Kr. 900.00. I 1904 blev det Jacobsen'ske Brandalarmsystem indført og Signalkassernes Antal forøget fra 5 til 8; Udgift Kr. 2 030.00. — I 1905 anskaffedes en ny Brandvogn. — Nor-Koblinger er indført og alle Stændere forsynet med Afstængningsventil for hver Arm.

Vandværket:

Rundtjern er i 1903 forhøiet 1 Meter, hvorved Kubikindholdet er forøget med 20 000 m³, en ny Rende er lagt fra samme til Kvartusdalen, — Udgift Kr. 2 400.00. — I 1904 blev Tangentjerns Mure og Rosentorvrenden fra Haus-Gabelaasen repareret; hertil er medgaaet Kr. 860.00.

I 1901 lagdes en 5" Ledning gennem Apothekegaden; medgaaet	Kr. 1 300.00
- 1902 — - 5" — — Raadhusgaden; —	- 1 400.00
— - 4" — — Brydegaden; —	- 400.00
- 1903 — - 5" — — Herman Fossgd.; —	- 1 735.00
- 1904 — - 5" — — Møllergaden; —	- 860.00
- 1905 — - 5" — — Herman Fossgd.; —	- 465.00

For Private er udført Indlæg og Reparationer af Stikledninger for Kr. 8 500.00.

Gadebelysningen

skede ved Femaarets Begyndelse med 18 Stkr. Janduslamper, 32 Stkr. Glødelamper og 15 Stkr. Paraffinlamper. Ved Udgangen var der ialt anbragt 19 Janduslamper, 62 Stkr. 32-Lys Glødelamper og 15 Paraffinlamper.

Byggearbejder:

De nye Sygehusbygninger er fuldførte og hertil er yderligere medgaaet Kr. 30 000.00.

I 1901 besluttedes Anlæg af ny Kirkegaard med Gravkapel, der er færdigbygget. Omkostninger henholdsvis Kr. 12 160.00 og Kr. 5 811.00.

I 1903—1904 opførtes ny Bygning for Fængselsvagtmasteren: Kr. 3 300.00. Ved Skolerne er indredet 3 nye Værelser; Udgift Kr. 2 000.00.

Af private Bygninger er der i Femaaret opført 21 Stkr. til omtrent Kr. 120 000.00.

I Femaaret har der været 9 Ildebrande, alle ubetydelige. Den samlede Skade har omtrent været Kr. 2 000.

Telefonabonnenternes Antal var ved Femaarets Begyndelse 84 og ved dets Slutning 90.

Efter erholdte Oplysninger hidsættes følgende om:

E i e n d o m s h a n d l e r :

i 1901	54	til samlet Beløb	Kr. 116 074.80
- 1902	79	- — —	- 170 887.64
- 1903	59	- — —	- 195 505.00
- 1904	67	- — —	- 160 648.00
- 1905	60	- — —	- 150 075.00
Tilsammen 319 til samlet Beløb			Kr. 793 190.44

P a n t e h e f t e l s e r :

i 1901	147	til samlet Beløb	Kr. 164 910.09
- 1902	160	- — —	- 194 794.23
- 1903	121	- — —	- 198 073.83
- 1904	167	- — —	- 324 299.97
- 1905	178	- — —	- 239 261.60
Tilsammen 773 til samlet Beløb			Kr. 1 121 339.72

K o n k u r s e r :

i 1901	3
- 1902	1
- 1903	0
- 1904	2
- 1905	1
Tilsammen 7	

Der er i Femaaret ingen Akkordforhandling under Rettens Beskyttelse aabnet.

E x e k u t i o n e r :

i 1901	34	til Beløb	Kr. 12 655.52
- 1902	64	- — —	- 48 361.32
- 1903	30	- — —	- 12 404.00
- 1904	46	- — —	- 23 314.00
- 1905	54	- — —	- 37 263.25
Tilsammen 228 til Beløb			Kr. 133 998.09

U d p a n t n i n g e r :

i 1901	702	til Beløb	Kr. 30 621.45
- 1902	736	- — —	- 31 512.76
- 1903	773	- — —	- 32 717.33
- 1904	791	- — —	- 34 928.19
- 1905	827	- — —	- 39 524.05
Tilsammen 3 829 til Beløb			Kr. 169 303.78

Sundhedstilstanden har i Femaaret været gjennemgaaende god, da de faa Epidemier, der har optraadt, har været meget milde.

I 1901 var der mest Sygelighed, da Epidemier af Skarlagensfeber og Kighoste, der var begyndt i 1900, vedvarede hele Aaret igjennem; dertil kom, at den ualmindelig varme og tørre Sommer bragte en Mængde Tilfælde af Diarrhöe. — Dernæst kommer 1903 med Epidemi af Mæslinger, der begyndte i Slutningen af 1902. — Mindst Sygelighed var i 1904 med kun 7 spredte Tilfælde af Skarlagensfeber og i 1905 med 2 Tilfælde af Skarlagensfeber og en begyndende Kighosteepidemi. — Nervefeber og Difteri har været ganske sjeldne. — Af de anmeldte Døde vil sees, at de herskende Epidemier har været ualmindelig milde, saaledes intet Dødsfald af 124 Tilfælde af Skarlagensfeber, 1 Dødsfald af 272 Tilfælde af Mæslinger og 2 Dødsfald af 213 Tilfælde af Kighoste. — Den kolde, sure Vaar og Forsommer i 1902 og 1904 og tildels i 1903 bragte et forholdsvis stort Antal af Lungebetændelse, ellers er Antallet af Katarrher i Aandedrætsorganerne gjennemsnitlig det vanlige i alle Aar; ligesaa Antallet af Diarrhöe med Undtagelse af 1901. — Af Poliomyelitis, der først i 1904 anmeldtes med 6 Tilfælde, har intet Tilfælde vist sig i 1905.

De hygieniske Forhold, hvad Levemaaden og Boliger angaar, maa siges at være forholdsvis meget gode. — Byen har endnu ingen offentlig Badeanstalt; men har Planer og Overslag til en saadan i den senere Tid været drøftet.

Udgifterne til Byens Fattigvæsen udgjorde ved Periodens Begyndelse Kr. 33 286.58 til 341 Forsørgede, — ved dens Slutning Kr. 38 192.37 til 386 Forsørgede. Gjennemsnitlig har Udgifterne i forrige og nærværende Femaarsperiode udgjort henholdsvis Kr. 32 890.19 og Kr. 36 032.40.

Skolevæsenet har undergaaet nogen Forandring i Perioden. — Lærertiløningerne ved Folkeskolen er noget forhøiet, hvorhos er oprettet en ny Adjunkt- og 1 Lærerindepost ved Middelskolen.

I 1902 er indført frit Skolemateriel til Folkeskolens Børn. Den aarlige Udgift hertil er ca. 3 000 Kr.

Af Undervisningsanstalter udenfor Mittel- og Folkeskolen er her 1-aarig Skogskole. Derhos sorterer under Kongsberg Sølvværk en 3-aarig Bergskole til Uddannelse af Stigere og andre Opsynsmænd ved Bergværk. Skolen har for Tiden 18 Elever, hvoraf 13 fra udenbys Bergværk.

Ved Kongsberg Vaabenfabrik haves Skole til Uddannelse af Bøssemagere med 2-aarigt Kursus. — Byens tekniske Aftenskole har været i Virksomhed hele Femaaret.

Kommunens Udgift til Skolevæsenet udgjorde ved Periodens Begyndelse Kr. 51 669.02 og ved dens Slutning Kr. 67 266.18.

I 1901 blev Antallet af Skjænkerettigheder for Øl nedsat fra 15 til 9 og Afgiften samtidig forhøiet fra Kr. 250.00 til Kr. 500.00. — I 1904 er

Antallet yderligere nedsat til 6 og Afgiften forhøiet til Kr. 700.00. Derhos blev i 1901 Smaasalg af Vin gjort afhængig af Bevilling.

Dette er Bestemmelser, der antages at virke til Gavn for Ædrueligheden.

Antallet af Natarrestanter har udgjort:

i 1901.....	266
- 1902.....	217
- 1903.....	214
- 1904.....	313
- 1905.....	382

Det store Antal Natarrestanter i 1904 og 1905 skyldes væsentlig, at Byen i disse Aar har været hjem søgt af en Mængde løse og ledige Personer, der har reist for at søge Arbeide ved de store Fabrik anlæg, der er under Opførelse ved Notodden.

Værdien af Kommunens faste Eiendomme udgjorde:

ved Periodens Begyndelse.....	Kr. 563 685.88,
- dens Slutning var Værdien.....	- 638 680.00.

Forøvrigt udgjorde Aktiva ved Periodens Begyndelse:

a. Udestaaende Kapitaler.....	Kr. 90 756.96,
b. Jernbaneaktier.....	- 48 000.00;

ved Periodens Slutning:

a. Udestaaende Kapitaler.....	Kr. 106 662.00,
b. Aktier i Drammen—Randsfjordbanen og Kongsberg Elektricitetsværk.....	- 50 500.00,
c. Kontantbeholdning.....	- 22 194.27.

Kommunens Gjæld beløb sig

ved Udgangen af 1900 til.....	Kr. 82 513.40,
- — - 1905 -.....	- 118 357.55.

Kongsberg Magistrat, 5 September 1906.

N. G. Berg.

B e r e t n i n g

om Kjøbstaden Hønefoss' økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden viser en betydelig Fremgang i Femaaret. Den udgjorde ved forrige Periodes Slutning 1 984, men har til Udgangen af denne Periode vokset til 2 335, nemlig i 1901 til 2 049, 1902 til 2 108, 1903 til 2 160 og 1904 til 2 253. Der er fremdeles Udsigt til Øgning af Folkemængden.

Ved forrige Periodes Slutning var færdigbygget og toges straks i Brug et nyt Træsliberi med 6 Stene, tilhørende Lloyd lim. Sliberiet er bygget efter amerikansk Mønster for Varmslibning. Driften er saaledes betydelig forøget, saameget mere som den i Perioden foretagne Regulering af Sperillen i betydelig Grad har bidraget til en mere jevn Vandføring; den tidligere ved vandfattige Tider kjendelige Arbeidsledighed er saaledes betragtelig formindsket. — Fra 1 Januar 1901 startedes A/S Hønefoss Værktøifabrik, der gennemgaaende har sysselsat 7 Mand saavel med alle Slags Reparationsarbeider i Jern som med mekanisk Arbeide forøvrigt. — I Perioden er desuden tilkommet en Sæbefabrik, hvis Virksomhed endnu ikke kan tillægges større Betydning. — Den øvrige Industri har udviklet sig jevnt og er fremdeles i Fremgang.

Handelen har vist rolig og jevn Fremgang. For Brændevinssamlagets Vedkommende er den gaaet tilbage fra i 1900 en Omsætning af 67 163 Liter og en Omsætning i Øl og Brændevin af Kr. 217 552.63 med en Nettofortjeneste af Kr. 51 179.29 til i 1905 med henholdsvis 54 549, 197 799.20 og 39 100.50. Ædrueligheden synes ogsaa noget bedre.

Sparebankernes Forvaltningskapital har steget fra i 1900 Kr. 3 273 951 til i 1905 Kr. 4 545 575. Dette gjælder Hønefoss, Hole og Ringerikes Sparebanker, der har sit Sæde her i Byen. Hønefoss og Oplands Privatbanks Forvaltningskapital er i samme Tidsrum steget fra 1 685 995 til 3 631 220 Kr.

Den almindelige Brandforsikrings-Indretning havde ved Periodens Slutning en Risiko paa Bygninger i Byen for 2 803 770 Kr.

Den samlede Formue udgjorde ifølge Skatteligningen

ved Udgangen af 1900	Kr. 4 105 500
og - -- - 1905	- 4 875 000.

Den samlede Indtægt efter samme Opgave udgjorde

ved Udgangen af 1900	Kr. 900 535
og - -- - 1905	- 1 029 200.

Skatøren var for 1900 6.105 og for 1905 8.11.

Efter Skattetaksterne er de faste Eiendommers Værdi forøget fra ved Udgangen af 1900 Kr. 3 109 200 til ved Udgangen af 1905 Kr. 3 945 850 og har saaledes den private Bebyggelse gaaet betydelig fremover. I Perioden er bygget en moderne elektrisk Mølle i Byens Centrum.

Byen har i Perioden med en Bekostning af ca. 60 000 Kr. lagt en 10 Toms Vandledning fra samme Vandindtag som den ældre 8 Toms Ledning. Ny Brandstation er bygget for ca. 10 000 Kr. samt nyt Brandalarmsystem — det Jacobsen'ske — bekostet for ca. 1 500 Kr. Af de tidligere 30 Brandmandskaber er bibeholdt 20, der alle er forsynet med Alarmklokker, samt ansat 6 faste Brandkonstabler med stadig 3-Mandsvagt i Brandstationen. — Endel nye Gader er oparbejdet og udbedret, ligesom Byens Kloak- og Vandledningsnet er betydelig forlænget inden Byen. — Selskabet til Byens Vel har indkjøbt et større Areal — 110 Ar —, der tænkes beplantet som Park og Legeplads.

Som Følge af de store Udgifter, der ovenfor er nævnt, og det betydelige Bidrag til Bergensbanen har Kommunen i 1903 optaget et nyt Obligationslaan paa 200 000 Kr. af Kongetiendefondet. Byens Obligationsgjæld udgjorde saaledes ved Periodens Slutning 237 800 Kr. mod i 1900 55 000 Kr.

I Perioden er alene indtruffet en Ildebrand af nævneværdig Betydning, — en Skade for 14 900 Kr.

Biernæringer af nogen Betydning findes ikke.

Arbejderforholdene har været normale, ligesom Tilstanden i Almindelighed maa siges at være god.

Hønefoss Magistrat, 9 November 1906.

Carl Gjør.

B e r e t n i n g

om Ladestedet H o l m s b u's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Af Hurum Herreds samlede Aarsskat under Femaaret, Kr. 183 004.38, falder Kr. 6 715.61 paa Holmsbu.

Idet der ingen væsentlig Forandring er indtraadt i Forholdene paa Stedet i det hele taget siden sidste Femaarsberetning, afgivet fra Politimesterembedet

12 Februar 1904, giver jeg mig den Ære at henvise til, hvad deri er anført, med Tilføielse af, at der senere er anskaffet endel større Vad, hvorved Fangstmængden er væsentlig forøget; særlig gjælder dette Fangst af Brisling og, for 1905, Makrel. Da derhos Priserne i de sidste Aar har været meget høie, har Udbyttet af Stedets væsentligste Næringsdrift, Fiskeriet, vistnok gaaet betydelig frem. Dette har ogsaa givet sig Udtryk i nogen Nybygning samt Om- og Tilbygning af ældre Bygninger.

Dampskibsforbindelsen er derhos bedret.

Der nedlægges nu foruden som tidligere til Moss ogsaa Fisk til Stavanger og Sverige. Aflønningen ved Ansjovisnedlægningen er gaaet op til 12 à 15 Øre pr. Time.

Medens Isanlægget er nedlagt, er Havebruget fremdeles i Fremadgaaende, hvorhos Antallet af Sommergjæster er øget, efterat der paa Stedet er oprettet et nyt, mere tidsmæssigt Hotel og Pensionat.

Holmsbu Magistrat, 13 Juli 1906.

O. Aug. Andersen.

VII.

Jarlsberg og Larvik Amt.

Beretning

om Jarlsberg og Larvik Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1903.

Indledning.

I Amtets administrative Inddeling er der i Femaaret ikke skeet nogen Forandring. Det bestaar af 2 Fogderier, 4 Sørenskriverier, 3 Lægedistrikter, 19 Herreder, Lensmandsdistrikter og Thinglag, hvorhos der i Amtet findes 7 Byer, hvoraf 2 Ladesteder.

Amtets Areal er 2 319.58 km². Den samlede hjemmehørende Folkemængde efter sidste Tælling, den 3 December 1900, var 104 544 Indvaanere; heraf er 44 933 hjemmehørende i Jarlsberg Fogderi, 22 395 i Larvik Fogderi og 37 226 i Byerne. Til Sammenligning kan anføres, at ved Folketællingen den 1 Januar 1891 udgjorde den hjemmehørende Folkemængde i Amtet 100 957, hvoraf i Jarlsberg Fogderi 45 170, i Larvik Fogderi 22 111 og i Byerne 33 676.

I Tiaarsperioden 1891—1900 er Amtets Folkemængde steget med 3 597 Indbyggere, heraf falder 3 550 paa Amtets Byer og 47 paa Landdistriktet.

Medens Bybefolkningen i dette Decennium er steget med ca. 10 Pct., er Folkemængden i Landdistriktet staaet stille. Da der i Perioden 1891—1900 ingen Byudvidelse inden Amtet har fundet Sted, er Grunden til, at Folkemængden i Byerne stiger, medens Landets Folkemængde staaer stille, væsentlig at søge deri, at Landbefolkningen søger ind til Byerne, hvor det gjennemgaaende er lettere for Arbeide og bedre Fortjeneste.

Den samme Bevægelse i Folkemængden — Udflytninger fra Landet og Indflytning til Byerne — antages ogsaa at have fundet Sted i denne Femaarsperiode.

Ifølge Opgaver fra Lensmændene skulde Antallet af Indflytninger i Amtets Herreder i Femaaret kunne anslaaes til ca. 11 000 og Antallet af Udflytninger til ca. 10 000.

Udvandringen fra Amtets Landdistrikt maa siges at have været forholdsvis ringe i Femaaret og kan efter indhentede Oplysninger i Høiden anslaaes til ca. 1 100, hvorved dog er at bemærke, at endel af disse Udvandrere atter vender tilbage til Landet. At Udvandringen ikke er større maa visselig for en Del tilskrives den Omstændighed, at de økonomiske Forhold i Amtet gennemgaaende er ganske gode.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug og Fædrift.

Efter Fogdernes Opgaver var Antallet af særskilt skyldsatte Brug ved Udgangen af 1905:

i Jarlsberg Fogderi	10 004	med Skyld	17 968	Mark	49	Øre,
- Larvik	—	5 435	—	8 955	—	9 —
Tilsammen		15 439	med Skyld	26 923	Mark	58 Øre.

Ved Udgangen af Aar 1900 var Antallet af særskilt skyldsatte Brug 14 243; Antallet er altsaa forøget med 1 196 Brug.

Denne forholdsvis stærke Forøgelse antages at skrive sig fra Nedgangen paa Tilbud af nogenlunde billig Arbeidskraft, hvilket vanskeliggjør Driften af de større Eiendomme.

Efter foranstaaende er Gjennemsnitsskyldmarken pr. skyldsat Brug i Amtet Mark 1.74, i Jarlsberg Fogderi Mark 1.80, i Larvik Fogderi 1.65.

Gjennemsnitssprisen pr. Skyldmark var i Femaaret 1901—1905 Kr. 2 227 mod for foregaaende Femaar 1896—1900 Kr. 2 161. Den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme skulde efter foranstaaende blive Kr. 33 363 679.

De fleste Eiendomme er paa Selveieres Hænder; dog findes der ogsaa endel Leilændinger særlig i Sem Herred under Jarlsberg Hovedgaard.

Husmænd findes næsten ikke i Amtet. I Skattelisterne for 1905 var der kun opført 32 Skatteydere under Betegnelsen Husmænd.

Med Hensyn til Jordfællesskabet skal bemærkes, at der i flere af Amtets Herreder findes tildels meget udbredt Teigeblanding — saavel i Indmarken som i Skov. Sameie, saaledes som dette Ord benyttes i Udskiftningsloven af 1882, er derimod sjældnere. Det maa antages, at det vil vare længe, inden dette Jord-

fællesskab bliver opløst, da Teigene gjerne er særskilt indhegnede og de gode Kommunikationer bevirker, at hver let kan komme til sin Teig, uden at Naboen egentlig generes.

Udskiftningsarbeidet inden Amtet har i de sidst forløbne Femaar været betydelig større end i de nærmest foregaaende.

I Femaarsperioden er der i Amtet administreret og endelig afsluttet 27 Underudskiftninger, 11 Afløsninger af Brugsrettigheder, 12 Overudskiftninger og udført 27 Kartsforretninger. De i disse Udskiftninger og Afløsninger interesserede Lodeiere er 183.

De ved Udskiftninger og Afløsninger berørte Arealer er 115 063 Ar eller 1 150,6 Hektar. Ved Femaarets Begyndelse forelaa 22 Forlangender om Udskiftning, ved dets Slutning 9.

Af Statstilskud ved Udflytninger, foranlediget ved Udskiftninger, er tilstaaet 2 Gaarde et samlet Beløb af Kr. 1 650.

Af Nyland er hoist ubetydeligt opryddet i Femaaret. Derimod er der foretaget betydelige Grundforbedringer paa allerede opdyrket Mark — særlig Drænering og Afrøftning.

Angaaende Høstudbyttet i hvert af Periodens fem Aar hidsættes følgende Uddrag af Amtmandens aarlige Indberetninger:

I 1901 gav Høavlingen et særdeles godt Udbytte saavel kvalitativt som kvantitativt. Udbyttet af Kornavlingen var i Amtets sydligste Herreder — Hedrum og Brunlanes — meget godt, medens Udbyttet forøvrigt omtrent var som et Middelsaar eller noget under. Kvaliteten blev gennemgaaende god. Potetavlingen gav et bedre Udbytte end forventet og i det Hele henimod et Middelsaar. Frugtavlingen var paa det nærmeste mislykket. Aaret blev overalt betegnet som betydelig over et Middelsaar — for Sandherreds Vedkommende endog som et Kronaar.

I 1902 gav Høavlingen gennemgaaende under et Middelsaars Udbytte og paa sine Steder endog betydelig mindre, hvorhos Kvaliteten ogsaa var mindre god. Vintersæden gav i Jarlsberg Fogderi under og i Larvik Fogderi henimod et Middelsaars Udbytte, medens Kvaliteten blev nogenlunde god. Vaarsæden gav et meget utilfredsstillende Udbytte saavel med Hensyn til Kvalitet som Kvantitet. Potethøsten slog ganske godt til, hvorimod Kvaliteten paa enkelte Steder, paa Grund af manglende Modenhed, blev mindre god.

I 1903 gav Høavlingen over et Middelsaars Udbytte, hvorhos Kvaliteten gennemgaaende var god. Vintersæden gav saavel i kvantitativ som kvalitativ Henseende et godt Udbytte undtagen paa Steder, hvor Indhøstningen foregik sent, og hvor Kvaliteten derfor blev mindre tilfredsstillende. Vaarsæden gav under et Middelsaar, og særlig blev Kvaliteten daarlig. Potethøsten derimod slog godt til og gav over et Middelsaars Udbytte.

I 1904 gav Høhøsten og Kornhøsten gennemgaaende betydelig under et Middelsaars Udbytte, hvorimod Kvaliteten blev god, da Indhøstning foregik under gunstige Veirforhold. Potethøsten slog fejl og Udbyttet blev ringe. Frugthøsten derimod blev god.

I 1905 gav Høhøsten henimod et Middelsaars Udbytte med god Kvalitet. Kornavlingen gav i det Hele et Middelsaars Udbytte, idet navnlig Vintersæden gav rig Afkastning. Af Vaarsæden led dog Havren endel Skade af Insekter, ligesom Indhøstningen tildels foregik under mindre heldige Veirforhold, hvorfor Udbyttet af denne Kornsort gennemgaaende blev mindre end sædvanlig og under et Middelsaar. Halmmængden blev betydelig og Potethøsten udmærket.

Hvad Jordbruget angaar, har der i Femaarsperioden været endog betydelig Fremgang. Der har gennemgaaende været gjort gode Avlinger baade af Hø, Korn og Rodfrugter, ligesom der i Femaaret er bygget en hel Del nye Fjøs- og Ladebygninger.

Med Hensyn til Udsæd, Avl og Foldighed pr. Maal for de forskellige Nyttevækster hidrættes:

H v e d e. Udsæden varierer fra 40 Liter pr. Maal i Vaale og Tjømø til 20 Liter pr. Maal i Strømmen og Sem Herreder; gennemsnitlig udgjør den i Amtet 28 Liter pr. Maal. Medens den gennemsnitlige Avl af Hvede pr. Maal beløber sig til 260 Liter i Skoger, angives den i Borre til 140 Liter; gennemsnitlig Avl pr. Maal i Amtet bliver 200 Liter. Foldigheden er størst i Skoger Herred, hvor den udgjør 10.4, mindst i Vaale, hvor den angives til 5. Den gennemsnitlige Foldighed i Amtet er 7.

R u g. Størst er Udsæden i Vaale med 30 Liter pr. Maal, mindst i Sande og Nøtterø med 18 Liter pr. Maal. Avl pr. Maal varierer fra 280 Liter i Skoger til 180 Liter i Ramnes og Lardal; Foldigheden fra 15 i Botne, Nøtterø og Tjølling til 8 i Vaale.

B y g. Efter Opgaverne er Udsæden størst i Vaale med 36 Liter pr. Maal, mindst i Strømmen med 18 Liter pr. Maal. Avl pr. Maal er størst i Skoger og Tjølling, hvor den udgjør 300 Liter pr. Maal, mindst i Strømmen med 160 Liter pr. Maal. Foldigheden varierer fra 12 i Stokke og Tjølling til 7 i Vaale. I Borre dyrkes der ikke Byg.

H a v r e. Udsæden varierer fra 25 Liter i Sem til 50 Liter i Vaale; gennemsnitlig for Amtet 38 Liter. Avl pr. Maal varierer fra 350 i Andebu og Skoger til 210 Liter i Borre. Foldigheden er 12½ i Skoger, 6 i Borre, Tjømø, Tjølling og Lardal.

Med Hensyn til **E r t e r** skal bemerkes, at man kun har Opgaver fra 7 af Amtets Herreder. Udsæden varierer fra 45 til 20 Liter pr. Maal, henholdsvis i Vaale og Hof; Avl pr. Maal varierer i de samme Herreder fra 170 til 140 Liter pr. Maal. Foldigheden, der i Sem er 10, udgjør i Vaale 4.

Hvad Poteter angaar, er Udsæden størst i Vaale med 380 Liter, mindst i Hof med 200 Liter; Avlen er størst i Sem med 2 400 Liter, mindst i Nøtterø med 1 250 Liter. Foldigheden er jevn — gjennemsnitlig i hele Amtet 6 1/2.

Udsæd af Græsfrø pr. Maal varierer fra 2 til 3 Kg.

I forrige Femaarsberetning er anført, at Blandkorn ikke dyrkes i dette Amt. Af Lensmændenes Opgaver fremgaar dog, at Blandkorn i denne Femaarsperiode har været dyrket i Skoger, Hof og Stokke Herreder.

Gjennemsnitlig for det hele Amt stiller Udsæd, Avl og Foldighed sig efter Opgaverne omtrent saaledes:

	Hvede.	Rug.	Byg.	Havre.	Erter.	Poteter.
Udsæd pr. Maal i Liter...	28	22	26	38	27	285
Avl - - - - - ...	200	241	249	287	170	1 839
Foldighed - - - - - ...	7	11	9	8	6	7

Havedyrkningen i Amtet har i Femaarsperioden gjort meget store Fremskridt. Importen af Grønsager og Frugt er nu liden, endskjønt Forbruget er steget enormt. Særlig i Nærheden af Byerne har de mindre Gaardbrugere en betydelig Indtægt ved Avl af Bær og Grønsager, der finder let Afsætning i nærmeste By. Ogsaa udover Landet dyrkes og benyttes Grønsager mere og mere til Husholdningsbrug. Til dette Resultat har sikkerlig meget bidraget de af Landhusholdningsselskabet i de sidste 3 Aar igangsatte Kurser i Frugts og Grønsagers Anvendelse. I de sidste Aar er der plantet en Masse Frugttræer, hvorhos Frugt dyrkningen i de senere Aar ved Indkjøb og Plantning af fordelagtige Træer og ved en omhyggelig Pleie af Træerne stadig drives mere og mere rationelt. Skadeinsekter paa Æbletræerne har dog i enkelte Aar forringet Høstens Udbytte. Som Følge af det øgede Forbrug af Frugt og Grønsager har Omsætningen været i stadigt Stigende og Priserne gode — dog er Prisen paa Grønsager i den senere Tid bleven noget lavere. Omsætningen foregaar dels ved Opkøbere, dels ved Salg fra Byernes Torve.

Interessen for Sankning af vilde Bær har været stigende. Indsamling af disse Bær har dog væsentlig kun været foretaget til Husbrug. Nogen større Omsætning af vilde Bær har ikke fundet Sted.

Kreaturforhold. Den gjennemsnitlige Værdi i Aaret 1905 har efter Lensmændenes Opgaver været for:

- 1) Arbejdsheste..... Kr. 408.00
- 2) Okser..... - 176.00

3) Kjør.....	Kr. 180.00
4) Ungnøt.....	- 79.00
5) Kalve.....	- 19.00
6) Voksne Faar.....	- 20.00
7) — Svin.....	- 106.00

Hesteavlen har i Femaaret gjort betydelige Fremskridt og Kvaliteten er stadig bedret. Det er især Gudbrandsdalstypen, man i de sidste Aar har ønsket indført, og Landhusholdningsselskabet har i den Anledning gennem længere Tid indkjøbt Unghopper fra Gudbrandsdalen og bortauktioneret disse. Herved er Hestebestanden bleven rekruteret med en værdifuld Kontingent Avlsdyr, som allerede har sat betydelige Merker efter sig. I Vaale og i Sande har der i de senere Aar været stationeret 2 fremragende Gudbrandsdalshingste, der har vist sig meget heldige for Hesteavlens Fremkomst. Tidligere var det almindeligt, at der hver Høst kom her til Amtet store Hestedrifter. Der blev da inden Amtet opkjøbt en Masse Heste; nu er disse Hestedrifter rent ophørt, da der avles saa mange Heste inden Amtet, at Indførsel af Heste er unødvendig. Sundhedstilstanden blandt Hestene inden Amtet har i Femaaret været gennemgaaende god undtagen i Vinteren 1905, da der var udbredt en meget ondartet Kværkeepidemi. Sygdommen begyndte i den søndre Del af Amtet og spredte sig nordover fra Gaard til Gaard og fra Bygd til Bygd.

Kvægavlen er af overmaade stor Betydning for Amtet, og er det den, som egentlig maa siges at bære Landbruget; Interessen for Kvægavl er stadig bleven større og større og altid med Melkeproduktionens Øgning som Maal. Hvad Kvæggracen angaar, skal bemærkes, at i den nordre Del af Amtet og Indlandsbygderne er gennemgaaende Telemarkskvæget lagt til Grund for Kvægets Udvikling, medens i Kystdistrikterne og Fladbygderne det røde, kollede Østlandskvæg danner Kvægtypen. Statsdyrskuer blev afholdt i Juni Maaned 1902 i Hof, hvor kun Telemarkstypen kunde deltage i Konkurrencen. Det næste Statskvægskue afholdtes paa Stensarmen ved Tønsberg i Juni 1903. Kun Kvæg af den østlandske rødkollede Kvægtipe kunde deltage i Konkurrencen. Ogsaa dette Skue manglede meget med Hensyn til Kvægets Ensartethed. Der var flere Blandingsformer, hvoraf nogle mindede sterkt om Ayrshiretypen, andre om Telemarkskvæget.

Aaret 1904 satte Kvægavlen midlertidig tilbage i Amtet, da der nemlig paa Grund af Fodermangel maatte nedslagtes et stort Antal Dyr, og paa flere Steder blev Besætningen endog reduceret til det Halve.

Kontrolforeningerne har tiltaget meget i Femaaret og har gjort stor Nytte for Fædriftens Lønsomhed, idet mange ulønsomme Dyr er udrangeret fra Fjøset og mere økonomisk Fodring og Drift er bleven indført. Særlig stort har Fremskridtet været med Hensyn til Indførelse af rationel og økonomisk Fodring af Dyrene. Tidligere blev der fodret uøkonomisk, da Kjørene fik altfor meget Straafoder — saa meget de kunde æde. Fodernøden i 1904 blev en vigtig Læremester for Gaardbrugerne; der blev fra den Tid indført en mere økonomisk

Fodring, idet Straafodringen blev betydelig indskrænket og Fodring med Kraftfoder øget. Med Hensyn til Sundhedstilstand hos Kvæget skal bemærkes, at Tuberkulosen viser en glædelig Nedgang i Femaaret. Tidligere var Tæring hos Kvæget meget udbredt i Amtet. Det blev for en væsentlig Del hidført med svensk Kvæg, som tidligere fra Fredrikshald blev indkjøbt i store Mængder til Amtet. Senere, da der blev oprettet Kvarantæneanstalt med Tuberkulinundersøgelse af alt indført Kvæg fra Sverige, begyndte Tuberkulosen hos Kvæget at aftage. Desuden har Kjødkontrollen bidraget meget til Tuberkulosens Forebyggelse, da den spreder Oplysning om Tuberkulosens Forekomst hos Kvæget.

Det aarlige Melkudbytte pr. Ko sees hos de mere fremskredne Gaardbrugere at have udgjort gennemsnitlig 2 350 Liter og overhovedet i Amtet 1 817 Liter. Melken sælges særlig til Byer, Meierier og Ysterier samt den nye Melkefabrik i Botne og Tønsberg Margarinfabrik.

Faareholdet er ringe og uden videre Betydning for Amtet.

Svineavlen maa siges at være i Nedgang. Avlsdyr bliver færre og færre, og de fleste foretrækker at købe Smaagrise om Vaaren og slagte disse lige før Jul. Af Svineavlsstationer har der i Femaaret været 2 — en paa Fosnes Landbrugsskole i Stokke og en i Botne. Svineavlsstationen i Botne blev dog den 9 Oktober 1902 flyttet til Fosnes. Ved disse Stationer har der væsentlig været holdt Svin af Landrace og Yorkshirerace, og mange har benyttet sig af Anledningen til at skaffe sig velskikkede Avlsdyr.

Fjærkræavl har i Femaaret været i Tiltagende, og der har i de senere Aar været arbejdet meget for at fremme denne Bineriing. Det er især Egproduktionen, man har lagt an paa at fremme, og det synes, som om denne Næring kan have nogen Fremtid for sig her i Amtet.

Af Meierier og Ysterier fandtes der i 1905 46, ansat til en samlet Værdi af Kr. 781 560. Den til disse Meierier og Ysterier indveiede Melk udgjorde Aaret 1905 ialt 12 216 964 kg. Der blev produceret 58 667 kg. Smør, 472 017 kg. Fedost, 37 172 kg. Magerost og 450 399 kg. Mysost. Produktionen beskæftigede ialt 46 Mænd og 87 Kvinder. Den nye Melkefabrik i Botne begyndte sin Virksomhed i 1902. Fabriken har en Kapital af 400 000 Kroner og beskæftiger 56 Mænd og 48 Kvinder.

Sæterbrug har ingen Betydning i Amtet.

De Landmandsprodukter, som særlig er Gjenstand for Salg, er Melk, Kjød, Flæsk, Ost, Smør, Poteter og Hø. Den meste Del af disse Produkter bliver vistnok afsat i Amtets Byer, men en Del sælges ogsaa til Drammen og Kristiania. I Aaret 1901 blev der fra Amtet sendt en Masse Hø til Udlandet.

Den gennemsnitlige Pris paa Landmandsprodukter stiller sig saaledes: For Kjød og Flesk pr. kg. henholdsvis Kr. 0.79 og Kr. 0.91. Den gennemsnitlige Pris pr. Liter Melk er Kr. 0.11, leveret til Meieri Kr. 0.09. Almindelig Pris pr. kg. Smør og Ost er Kr. 1.84 og Kr. 0.77. Prisen for Hø og Halm henholdsvis Kr. 6.92 og Kr. 4.39 pr. 100 kg.

Benyttelse af Maskiner har tiltaget betydelig, og er der særlig i Femaaret til Amtet indkjøbt mange Slaamaskiner og Hesteriver.

Indkjøb af Kraftfoder og kunstig Gødning har steget. Det meste af det Kraftfoder og den kunstige Gødning, som benyttes, kjøbes vistnok hos Kjøbmanden i Byen eller Landhandleren paa Landet. I de senere Aar har dog en betydelig Del været indkjøbt gennem Landhusholdningsselskabernes Fællesindkjøbsforening; hvilken Forening har havt stor Betydning derved, at den har reguleret Prisen paa kunstig Gødning og Kraftfoder.

Arbejdsforholdene ved Landbruget er ofte vanskelige, særlig af den Grund, at der i Aannetiden behøves flere Folk, end der kan skaffes lønnende Sysselsættelse den øvrige Del af Aaret. Hertil kommer, at det er saagodtsom umuligt for Landmanden at byde Arbejderne saa god Betaling, som der kan erholdes ved Fabriker eller offentlige Anlæg. Den Omstændighed, at Amtet er et betydeligt Sjøfartsdistrikt, har ogsaa bevirket, at en stor Del af Arbeidskraften anvendes i Sjøfartens Tjeneste paa Bekostning af Landbruget. Paa mange Steder i Kystdistrikterne reiser Manden tilsjøs eller paa Hval-, Sæl- eller Bottlenosefangst, medens Hustruen maa drive Gaarden.

Hvad Landbrugets Gjældsforhold angaar, skal bemærkes, at Pantegjælden paa Gaardene er temmelig stor og antages i Femaarsperioden at være tiltaget noget. Gaardbrugerne arbejder derfor ofte under trykkende økonomiske Forhold og hvad der hyppig gjør Stillingen værre er, at mange Gaardbrugere har stor Sparebankgjæld — dels paa Vekselobligationslaan, dels paa Akcepter.

Med Hensyn til kooperative Sammenslutninger paa Landbrugets Omraade kan nævnes, at en Flerhed af Amtets Ysterier og Meierier eies af Landmændene selv, og Landboforeninger, der ved Siden af sin almindelige Virksomhed ogsaa befatter sig med at formidle Fællesindkjøb af kunstig Gødning og Kraftfoder.

2. Skogdrift¹⁾.

Af Amtets samlede Areal 2 319 km² falder der ca. 1 310 km² paa Skogen; det vil sige, den udgjør ca. 55 Pct. af Amtets samlede Areal. Af dette Areal

¹⁾ Dette Afsnit er væsentlig udarbejdet af Skoginspektør *Solem*.

falder kun 1 300 ha paa de offentlige Skoge og 129 700 ha paa de private. At Amtet relativt er saa skogrigt, skriver sig fra de gunstige Høideforholde; idet ca. 65 Pct. af Fladeindholdet kun naar op i en Høide af

	fra	0—157 m. over Havet,	
ca. 29 Pct.	-	157—314	- - - og
kun 6	-	314—627	- - -

Med andre Ord, hele Amtet ligger under Trægrænsen, og derfor træffer man kun det nøgne Fjeld ude ved Kysten, hvor Skogen er borthugget og Jordsmonnet er bortskyllet. Men engang stod ogsaa Skogen der i rig Fylking og bragte den første Hilsen til de hjemvendende Skuder, naar den dukkede op over Havfladen. Nu skyder kun et enkelt Løvtræ frem fra de Fjeldrevner, hvor et Frø har kunnet fæste sig for at udkjæmpe en Haabløshedens Kamp med den barske Havstorm, men længere inde i Landet skyder Løvsbogen rigere Vekst og skjærmer for Naaleskogen, der dækker det meste af Amtets Skogflade.

De dominerende Træslag er Gran og Furu, den første i overveiende Mængde. Dette er betinget af Jordbunden eller de geologiske Forhold.

Amtet kan vistnok ikke opvise meget af den for Jordbundens Frugtbarhed saa karakteristiske Silurformation, der kun er repræsenteret med ca. 3 Pct.; men saa er det til Gjengjæld det eneste Amt i Landet, hvor ikke det tungt forvitrende Urfjeld optræder. Amtet hviler paa yngre Formationer af Syenit, Porfyr og Granit med tildels let forvitrende Skifre, samtidig med, at Jordsmonnet dels er af maritim, dels af glacial Oprindelse og lige skikket for Jordbrugets Trivsel som for Skogens Vekst.

Som før nævnt, udgjør den offentlige Skog kun ca. 1 300 ha, eller 1 Pct. af Amtets samlede Skogflade. Under andre Omstændigheder skulde jo dette synes mindre heldigt for Skogen, men da en større Del af de private Skoge er samlet paa enkelte Hænder og allerede har været undergivet frivilligt Tilsyn i mere end 30 Aar, ligger heri en Betyggelse for Skogens Bevarelse, medens den øvrige Privatskog mere er undergivet Tilfældighedens Spil.

1. De offentlige Skoge.

Disse bestaar, naar undtages Larvik Bøgeskog, udelukkende af Embedsgaardskoge af mindre Udstrækning og spredt over hele Amtet. Af disse er 12 Skoge undergivet forstlig Forvaltning.

Foruden vedkommende Embedsmand er samtlige Husmænd brugsberettigede, i de fleste Tilfælde baade til Brændefang og Husvirke, ligesom alle er Havneberettigede. Dette bidrager ganske væsentlig til at forringe Skogens Værdi. Antallet af disse Brugsrettigheder er for Tiden 36.

Medens samtlige Oplysningsvæsenets Fond tilhørende Skoge saaledes er anslaaede at have en Værdi af Kr. 188 000, kan denne efter Fradrag af Brugsrettighederne ikke sættes til mere end Kr. 160 000. Gjennemsnitsprisen pr. ha bliver saaledes Kr. 123.

Foruden hvad der fra disse Skoge i Femaaret har været aavirket af Brugsberettigede, har der været aavirket til Salg for Kr. 68 321.19 netto eller

gjennemsnitlig for Kr. 13 664.23 pr. Aar. Efter dette har saaledes de offentlige Skoge givet en gjennemsnitlig aarlig Rente af ca. 8.5 Pct. Herved er imidlertid at bemærke, at dette betydelige Nettoudbytte alene har kunnet opnaaes ved at tage uforholdsmæssigt af de store Beholdninger af hugbar Skog.

Man maa saaledes være forberedt paa, at Nettoudbyttet, naar disse Beholdninger i Løbet af 3—5 Aar er udhugne, vil gaa betydelig ned. Det er i det Hele taget ikke gjørligt ved Forvaltningen af saa smaa og spredtliggende Skoge at overholde en bestemt aarlig Etat. Afvirkningen maa her ske periodisk og med flere Aars Mellemlum. Gjenveksten i de offentlige Skoge er gjennemgaaende god, ilvorvel Kulturarbeider vistnok med Nytte vilde kunne være anvendt. Endel Afgroftning af sumpig Skogmark har fundet Sted i den Udstrækning, som Midler og Arbeidskraft har været tilgjengelig. Det har sine Vanskeligheder at skaffe saa duelige Groftarbeidere, at Arbeidet kan udføres til rimelige Priser.

Af Salgsplanteskoler findes der 3 i Amtet, nemlig:

1. Statens Planteskole ved Horten,
2. Amtsskogselskabets Planteskole ved Tønsberg og
3. Den norske Planteskole ved Larvik. Desuden findes af større Planteskoler for egen Forsyning en paa Fritzøhus og en paa Jarlsberg Hovedgaard. Samtlige, med Undtagelse af den norske Planteskole ved Larvik, der ogsaa har Frugttræer og Bærbuske, er beregnede paa Produktion af Skogtræplanter.

2. De private Skoge.

Disse, hvis Areal er opgivet at være ca. 129 700 ha, antages at kunne værdsættes til en Gjennemsniitspris af Kr. 80 pr. ha, hvorved de vil repræsentere en Værdi af Kr. 10 376 000.

De er, naar undtages nogle faa større Skogeiere, spredt paa mange Hænder, hvilket medfører, at deres Forvaltning i høi Grad bliver afhængig af Tilfældigheder, dels som Følge af ligefrem Uforstand, dels paa Grund af de mere eller mindre økonomiske Kaar, hvorunder Eieren lever.

Som Regel kan man sige, at de ikke behandles med den Skjønsmhed, som dens Bibeholdelse og Ophjælp kræver.

For at støtte og ophjælpe den private Skoghusholdning har da Amtsskogselskabet virket i Femaaret efter følgende Program:

1. At yde fri Planter og Frø til Skoleplantninger og delvis ogsaa til private Skogeiere samt at yde sagkyndig Bistand under Plantningsarbeidet, dels ved Amtsskogplanteren og dels ved uddannede Plantelærere.
2. At yde Bistand ved Udstikninger af Grofter og Udarbeidelse af Overslag til Afgroftning af Myr og sumpig Skogmark, samt ved at udrede Halvparten af disse Arbeiders Kostende og
3. Gjennem Amtsskogplanteren at yde Veiledning i den rigtige Behandling af Skogen.

Angaaende Udstrækningen af disse Foranstaltninger i Femaaret henvises til omstaaende Sammenstilling:

A a r.	Gratis uddelt		Udstukne Grøfter.	Antal brugte Skoge og Skogeiere.
	Planter.	Frø.		
	Antal.	kg.	Metor.	
1901	159 700	26	-	65
1902	155 250	42	19 062	75
1903	227 950	16 ³ / ₄	13 687	82
1904	236 085	5 ¹ / ₄	14 968	32
1905	258 980	16 ³ / ₈	11 137	51
Tilsammen	1 037 815	106 ³ / ₈	58 854	305

Regner man nu, at der til Beplantning af 1 □ Maal medgaar 600 Planter og til Komplettering 150 Planter, skulde der efter dette i det Hele være tilplantet ca. 1 384 □ Maal.

Uagtet Amtsskogplanteren, som det vil sees, i Femaaret har besøgt 305 Skogeiere og ydet Veiledning i Skogens rette Behandling, foregaar der antagelig fremdeles en hensynsløs Afvirkning af Ungskog, naar den har naaet op i det Maal, at den kan afsættes. Den paa Jernbanestationerne i Jarlsberg opstabilede Props og Slibekub viser desværre, at det endnu mangler meget paa, at Skog-eierne har faaet Øinene op for det skadelige i at hugge Skog, der staar i sin bedste Vekst, og lægger paa sig Tommen paa fra 2—4 Aar. Paa samme Tid som Træsliberierne har muliggjort en bedre Udnyttelse af de mindre Dimensioner af Granen og kan betale bedre Priser for disse end tidligere, er ogsaa Faren for, at Skogene forhugges, vokset.

I Amtet findes der for Tiden kun 3 Træsliberier og 1 Papirfabrik. Produktionen fra de første har i Femaaret andraget til ca. 97 500 Ton vaad Masse. Papirfabriken erholder sin Forsyning af Raastof fra et af Sliberierne. I Modsætning til dette Faatal af Sliberier er Antallet af Sagbrug saameget større. Den største Produktion for Udførsel har da de Treschowske Sagbrug og Høvlerier i Larvik. Men iøvrigt findes der, foruden Dampsage og Høvlerier i Holmestrand og Tønsberg, over hele Amtet spredt dels Damp- og dels Vandsage.

I Henhold til Lov af 20 Juli 1893 er der kun emaneret Værnskogvedtægter for et af Amtets 19 Herreder, nemlig for Tjøme. Almindelige Skogvedtægter i Henhold til Værnskoglovens § 8 er udarbejdede af Skogselskabet, men var ikke vedtagne af noget Herred ved Udgangen af 1905. Kunde disse lede til, at ikke Udhugstkontrakter for Fremtiden bliver oprettede, vilde meget være vundet.

Den største Skade overgik Amtets Skoge i Vinteren 1901—1902, da et sterkt Snefald af fugtig Sne med efterfølgende Kulde og Storm rammede en større Del af de lavere liggende og mest væksterlige Skoge. Paa samme Tid som Ungskogen dels blev brukket og dels ribbet for Smaagrene, rammede Sne-

bruddet ogsaa Traeer, som var naaede op i Tømmermaal. At taksere Størrelsen af denne Skade er umuligt, men Skogen vil i mange Aar bære Spor deraf og i mange Tilfælde vil disse kun udslettes ved at anvende Plantning eller Saaning.

En Skade, der imidlertid er aarsikker, og som udstrækker sig til Amtets samtlige Skoge, er den af Havnekvæget foraarsagede Nedtraakning og Afbiden af de unge Frøplanter. Man gjør sig ingen Forestilling om Udstrækningen af denne Skade, der er saameget større i dette Amt, som ikke har Fjeldbeiter, og hvor Sæterholdet som Følge heraf er ukjendt, saa Havnekvæget hele Sommeren færdes i Skogen. Det har tildels været talt om den Skade, som Elgen anretter paa Naaleskogen, men det er for intet at regne mod Havnekvægets Ødelæggen.

Tømmerpriserne har i Femaaret været opadgaaende og maa siges at være særdeles gode. Det er dog vanskeligt at opgive den gennemsnitlige Pris paa Tømmer pr. Tylvt paa Grund af de forskjellige Dimensioner. Paa Grund af de stigende Tømmerpriser har Tømmerdriften i Femaarsperioden været meget stor. De Vasdrag inden Amtet, hvorigjennem det meste Tømmer flødes frem, er: Bremsa i Skoger, Aulielven, Sem, Laugen i Hedrum samt Gogsjø i Sandeherred og Farrisvandet i Brunlanes.

Nedenfor hidsættes de indkomne Opgaver vedrørende Tømmerflødningen i Amtets Vasdrag i Femaaret:

Optællingen i Bremsa Vasdrag i Skoger udviser:

i 1901	5 500 Tylvter,
- 1902	5 500 —
- 1903	6 000 —
- 1904	7 800 —
- 1905	9 000 —

Ved Hergaarden Lændse i Sande er der optalt:

i 1901	1 826 Tylvter, hvoraf 1 095 Tylvter Smaalast,
- 1902	3 418 — — 1 180 — —
- 1903	8 427 — — 4 227 — —
- 1904	6 827 — — 2 322 — —
- 1905	6 998 — — 3 187 — —

Flødningen er foregaaet i Sande- og Lilleelvns Vasdrag. Dimensioner for det større Tømmer har været 6 m. Længde og 21 cm. Top; for det mindre 4.5 m. Længde og 13 cm. Top.

Tømmeret er hovedsagelig hugget i Sande og Skoger.

Ved Eidsfoss Lændse i Hof er der optalt:

i 1901	3 829 Tylvter,
- 1902	2 074 —
- 1903	4 085 —
- 1904	2 258 —
- 1905	4 056 —

Vel Halvdelen er regnet for Smaalast.

Dimensioner for det større Tømmer har været fra 19—30 cm. Top, for det mindre ubetydeligt under 16 cm. undtagen Top og Vrag.

Tømmeret er hovedsagelig hugget i Hof, Ramnes og Botne.

Vasdraget i Vaale:

1901	300 Tylvter,
1902	200 —
1903	600 —
1904	1 100 —
1905	300 —

Dimensioner for det større Tømmer har været 12 à 13½ m. × 23 cm. Tømmeret er hovedsagelig hugget i Vaale og Ramnes.

I Storelven (Aulielven) og Lønsløken i Ramnes er der optalt:

I Storelven:		I Lønsløken:	
1901.....	810 Tylvter,	1901	1 156 Tylvter,
1902.....	756 —	1902	1 307 —
1903.....	1 012 —	1903	1 910 —
1904.....	1 506 —	1904	1 400 —
1905.....	2 010 —	1905	1 256 —

Dimensioner for det større Tømmer har været 20 Fod, 8—10 Tommers Top. Tømmeret er hovedsagelig hugget i Ramnes.

I Andebu Vasdrag er sluppet og optalt:

A. I Mærkedamselven:

i 1901	2 700 Tylvter,
- 1902	1 760 —
- 1903	1 990 —
- 1904	2 200 —
- 1905	1 850 —

B. I Sprenen:

i 1901	3 000 Tylvter,
- 1902	1 554 —
- 1903	1 850 —
- 1904	1 540 —
- 1905	1 220 —

C. I Skorgielven:

1901.....	3 810 Tylvter,
1902.....	2 350 —
1903.....	2 860 —
1904.....	2 920 —
1905.....	1 440 —

D. I Svartaen:

1901.....	715 Tylvter,
1902.....	440 —
1903.....	540 —
1904.....	729 —
1905.....	583 —

Omtrent Halvdelen Smaalast.

Dimensioner har for det større Tømmer været 6 m. Længde, Topmaal 18 cm. og for det mindre 6 m. Længde, Topmaal 8 cm.

Tømmeret er hovedsagelig hugget i Andebu.

Fællesflødningen foregaar i Mærkedamselven.

Ved Storlændsen paa Ilene i Aulielven, Sem, er der optalt:

i 1901.....	5 627	Tylvter, hvoraf	403	Tylvter	Smaalast,
- 1902.....	3 000	—	—	542	—
- 1903.....	4 273	—	—	238	—
- 1904.....	4 290	—	—	363	—
- 1905.....	3 994	—	—	1 287	—

Tømmeret er hugget i Ramnes og Andebu og flødet for Ramnestømmerets Vedkommende ad Storelven ud i Aulielven, Tømmeret fra Andebu gennem Mærkedamselven. Dimensioner for det større Tømmer har været 8 Tommers Top, for det mindre 4.

I Mærkedams- eller Fosneselven og Sprenen i Stokke er Tømmeret ikke optalt.

Dimensioner for det større Tømmer har været 16'—8"—16" Top og for det mindre 3" Top.

I Gogsjø, Sandehrerred, er der sluppet:

i 1901.....	6 000	Tylvter,
- 1902.....	6 000	—
- 1903.....	6 000	—
- 1904.....	6 000	—
- 1905.....	6 000	—

Dette Tømmer er væsentlig hugget i Andebu og gennem Trolsaaselv og Storeelv flødet til Gogsjø. Vanlige Dimensioner for det større Tømmer angives til 20' 8" og for det mindre til 20' 3".

Ved Sundberg Reservelændse og Laagerøens Sorteringslændse i Hedrum er der optalt:

i 1901.....	47 604 ¹ / ₂	Tylvter, hvoraf	28 901 ¹⁰ / ₁₂	Tylvter	Smaalast,
- 1902.....	39 988 ⁵ / ₁₂	—	—	25 943 ¹ / ₁₂	—
- 1903.....	48 451 ⁴ / ₁₂	—	—	30 272	—
- 1904.....	34 470 ² / ₁₂	—	—	21 953 ⁵ / ₁₂	—
- 1905.....	57 021 ³ / ₁₂	—	—	32 780 ⁶ / ₁₂	—

Tømmeret er hugget i Sandsvær, Lardal og Hedrum og flødet gennem Laagen og dens Bielve. Dimensionerne angives for det større Tømmer til 24 Fod 8 Tommers Top og for det mindre til 24 Fod 4 Tommers Top.

Ved Lændsen er sysselsat 40—50 Mand.

I nedre Laagens Vasdrag i Lardal, hvor der ikke er Lændse, er der sluppet:

i 1901	53 486 ⁸ / ₁₂ Tylvter,
- 1902	44 274 ⁴ / ₁₂ —
- 1903	56 106 ¹ / ₁₂ —
- 1904	51 512 ⁹ / ₁₂ —
- 1905	56 217 ⁸ / ₁₂ —

Tømmeret er hugget i Sandsvær, Lardal og Hedrum. Dimensioner for det større Tømmer har været 24' 8", for det mindre 24' 4".

I Brunlanes er der flødet:

A. I Farris:

i 1901	4 954 ¹ / ₁₂ Tylvter,
- 1902	8 046 ¹¹ / ₁₂ —
- 1903	6 025 ⁶ / ₁₂ —
- 1904	4 019 ⁷ / ₁₂ —
- 1905	4 078 ¹¹ / ₁₂ —

B. I Halleelven:

i 1901	719 ⁷ / ₁₂ Tylvter,
- 1902	2 093 ³ / ₁₂ —
- 1903	1 485 ⁹ / ₁₂ —
- 1904	1 230 ⁵ / ₁₂ —
- 1905	1 270 ⁶ / ₁₂ —

Tømmeret er hovedsagelig hugget i Brunlanes. Dimensionerne er ikke opgivet.

Tømmeret anvendes væsentligst som Skurlast.

Fra Tønsberg, Sandefjord og Larvik har der været udskibet betydelige Partier «Kulskarp», ligesom de to nye Jernbaner i Amtet: Tønsberg—Eidsfossbanen og Holmestrand—Vittingfossbanen, har bidraget sit til en forhøiet Skibning Props.

Med Hensyn til Skogenes Afkastning bemerkes forøvrigt, at der sælges endel Planker og Bord fra Sande, uhøvlede Planker, Bord og andre Bygningsmaterialier i betydeligt Omfang fra Hof, endel Planker og Bord fra Ramnes, Bøgeplanker, Birkeplanker og anden Skurlast fra Andebu, endel Bøgetømmer fra Stokke og endel Tøndestav og Ski fra Hedrum.

Prisen for Brændeved pr. Meterfavn stiller sig gennemsnitlig saaledes:

Birk	Kr. 12.44
Or	- 9.64
Furu	- 9.31
Gran	- 9.08.

3. Fiskerier.

Fiskerierne har i Henseende til Udbytte ikke opvist nogen Fremgang i de forløbne 5 Aar. Dette gjælder særlig Sildefiskerierne; Udbyttet af Makrel-

fiskerierne har været noget mere tilfredsstillende. Betydelige Fremskridt er gjort i Henseende til det Udstyr — Baade og Redskaber —, hvormed Fisket drives. Det kan saaledes nævnes, at der i Amtet er anskaffet en Flerhed af Motorbaade. Hvad Redskaber angaar, benyttes ved Makrelfisket enten Drivgarn, Vad eller Dorg. Sildefisket foregaar ved Drivgarn paa Havet og Sættegarn under Land. Til Hummerfisket benyttes mest Teiner og til Laksefisket Kilenøter. En ny Art Fiske — Linefiske efter Kolje, Torsk, Lange m. v. — har i den senere Tid taget adskilligt Opsving.

Angaaende Udbyttet er det vanskeligt at opgive sikre Tal for hele Amtet; Lensmanden i Tjøme har oplyst, at Fiskeriet i Femaaret sammesteds har givet omtrent saadant Udbytte:

1) Torskefisket.....	ca.	Kr.	24 000.00
2) Hummerfisket.....	-	-	102 000.00
3) Sildefisket.....	-	-	70 000.00
4) Makrelfisket.....	-	-	130 000.00
5) Laksefisket.....	-	-	16 000.00
6) Dybvandsfisket.....	-	-	10 000.00

Tilsammen ca. Kr. 352 000.00,

medens Lensmanden i Tjølling for sit Distrikt ansætter Udbyttet til ca. 30 000 Kroner pr. Aar og Lensmanden i Fredriksværn til 60 à 65 000 Kroner pr. Aar.

Som Regel bliver det opfiskede Kvantum sendt til Byerne eller sælges paa Stedet til Opkjøbere.

4. Bergværksdrift.

I Tidsrummet 1901—1904 fandt ingen Bergværksdrift Sted inden Amtet. I 1905 derimod blev Driften af Konnerud eller gamle Wedelseie Gruber i Konnerud Sogn gjenoptaget, idet der ved kgl. Res. af 25 Mai 1905 tilstodes belgisk Undersaat Mr. Alfred Theis Ret til at drive disse Gruber, og der begyndtes et energisk Arbejde hermed med et Belæg af op til 100 — Voksne og Gutter — tilsammen.

Gjennemsnitlig har der været anvendt ca. 30 Mand Minerere, dertil Haandværkere: Smede, Tømmermænd og Snedkere, samt 50 Skeidegutter. Af det omkring Grubernes Dagsaabning og i Stollniveauet udbrudte samt af gamle Halder er udskeidet ca. 2 000 Ton Malm.

Gjenoptagelsen af Konnerudgruberne har ogsaa sammesteds fremkaldt en ivrig Skjærpning, og i Naboskabet paa Gaarden Skjeldrums Grund er allerede en mindre Forsøgsdrift aabnet paa derværende Zinkanvisninger.

5. Industri.

Nedenfor skal meddeles en Opgave over de vigtigste industrielle Anlæg inden Amtet, Anlæggets Produktion og væsentlige Afsætningsmarkeder i Femaaret:

Drammens Glasværk, Skoger: Anlægget beskæftiger ca. 160 Mand. Der produceres Vinduesglas, der afsættes i Indlandet.

Berger Fabriker, Strømmen: Arbejdernes Antal var ved Udgangen af Aaret 1905: 124. Fabrikerne producerer Uldvarer, der afsættes indenlands.

Eidsfoss Værk, Hof: Arbejdsstyrken var ved Femaarsperiodens Udgang 125 Mand. Værkets Salgsproduktion bestaar af Støbegods-Landbrugsredskaber og Trælast, der afsættes til Indlandet, samt Reparationer af Lokomotiver og Jernbanevogne.

Vallø Olieraffineri, Sem: Anlægget beskæftiger gennemsnitlig 50 Mand. Produktionen bestaar af Benzin i 6—7 Kvaliteter, Petroleum i 5 Kvaliteter, Solarolie til Gasfremstilling og Motordrift, Maskinolie i 5 Kvaliteter og Beg i 2 Kvaliteter. Petroleum og Maskinolien sælges her i Landet. Solarolien afhændes dels her i Landet, dels eksporteres den til England og Belgien. Benzin afsættes mest her i Landet, endel sendes til Danmark. Beg sendes mest til England; endel sælges her i Landet.

Framnes mekaniske Værksted, Sandehæred: Værkstedet beskæftigede ved Udgangen af Aaret 1905: 700 Mand. Virksomheden omfatter udelukkende Reparation og Nybygning af Damp- og Seilskibe. Det meste Arbejde udføres for indenlandsk Regning; dog har der i Femaaret været bygget 2 Hvalbaade for Buenos Ayres og 3 Hvalbaade for Punta Arenas.

Laagens Dampsag, Hedrum, beskæftiger 70 Mand. Produktionen bestaar af Planker, Battens, Bord, firskaaret Tømmer, Stav, Ved etc. Størsteparten af Produktionen bliver bragt ind til Fritzøe Høvleri i Larvik for at høvles og derfra i forædlet Stand skibes fornemmelig til Storbritannien og Australien samt for en mindre Del til Nederlandene og Syd-Afrika. Den øvrige Del af Produktionen, der ikke høvles, bliver skibet til Storbritannien, Tyskland og Frankrige samt tildels solgt herhjemme.

Agnæs Tændstikfabrik: Arbejdernes Antal var ved Udgangen af Aaret 1905: 150 Mand. Der produceres Fosforfyrestikker, der udelukkende afsættes i Indien.

Gjennemgaende maa man sige, at Industrien har arbejdet under vanskelige Forhold i Femaaret. De gode Tider i Slutningen af Nittiaarene efterfulgtes af en almindelig Nedgangsperiode, der har varet hele Femaaret. Kjøbeevnen mindskede betydelig, medens samtidig Foretagsomheden og Lysten til at sætte nye Anlæg i Gang eller til at udvide allerede eksisterende Anlæg lammedes.

H a a n d v æ r k s d r i f t og Smaaindustri staar gjennemgaaende paa samme Standpunkt som tidligere. Nævnneværdigt Salg til Udenbygdsboende af Haandværksprodukter foregaar ikke, naar undtages, at der sælges endel Møbler fra Sem, Ski fra Hedrum samt endel Rebslager- og Smedearbejder fra Fredriksværn.

H u s f l i d e n kan ikke egentlig siges at være i større Fremgang. I enkelte Distrikter, hvor den synes at have ligget nede og været mindre paaagtet, synes det dog, som om Interessen for denne Bedrift er bleven mere almindelig, og man maa haabe, at Undervisningen i Sløjd ved Ungdoms- og Folkeskolerne vil bidrage til at øge Fremgangen. Den mandlige Husflid bestaar væsentlig i at forarbejde Redskaber og nyttige Husgeraadsgjenstande til eget Brug eller Salg i nærmeste Omegn, medens Arbejde af specielle Gjenstande for Salg som Levevei vistnok er langt mindre og hovedsagelig udføres af ældre eller delvis arbejdsudygtige Personer. De almindelige Artikler er mindre Redskaber og Husgeraad samt Bødker- og Blikkenslagerarbejder og desuden Kurv- og Spaanarbejder.

Af kvindelig Husflid — Spinding og Vævning — forarbejdes meget, desuden en hel Del finere Haandarbejdsartikler for Hus og Hjem, hvoraf meget sælges til Industriudsalg eller lignende Forretninger. Den kvindelige Husflid maa siges at være af større Betydning end Mændenes.

Det kan her bemærkes, at under 27 Oktober 1902 blev der meddelt Stadfæstelse paa et af Amtmandinde Michelet oprettet Legat, stort 12 000 Kroner, til Ophjælp af Husflid og anden gavnlig Virksomhed blandt Jarlsberg og Larvik Amts Landbefolkning. Af Legatet er der uddelt flere Portioner til Afholdelse af Husflidskurser.

S t e n b r u d. Medens der ved Udgangen af 1900 fandtes 21 Stenbrud i Amtet, var Antallet ved Udgangen af 1905: 15. De fleste Stenbrud findes i Tjølling og Hedrum Herreder, hvor denne Bedrift spiller adskillig Rolle. Stenarterne er væsentlig Labrador, Syenit og Granit.

Der findes i Amtet intet Anlæg med Formaal at producere Brændtorv; derimod findes der 4 Fabrikker for Tilvirkning af Torvstrø med en samlet Produktion af ca 15 000 Baller til en opgiven Værdi af 19 650 Kroner.

Tangbrænding har ingen Betydning i Amtet, hvorimod Tangen benyttes meget som Gjødning — specielt i Amtets sydlige Kystdistrikter.

6. Handel.

Antallet af Personer, der driver Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev, er gaaet noget ned. Medens der ved Udgangen af Aar 1900 fandtes 239, der i Distriktet drev saadan Forretning, var Antallet ved Udgangen af Aaret 1905: 230.

Antallet af Forbrugsforeninger er øget, idet der siden forrige Femaarsberetning er tilkommet 2 nye Foreninger.

Ved Udgangen af Aaret 1905 fandtes følgende Forbrugsforeninger i Amtet:

Foreningens Navn.	Begyndt Virksomheden.	Antal Medlemmer.	Omsætning i 1905.
			Kr.
Skoger Meieri og Handelsforening	1885	45	69 500.00
Berger Handelsforening, Strømmen	1886	47	86 000.00
Hofs Forbrugsforening	1869	600	86 365.87
Nøtterø Forbrugsforening	1877	380	71 000.00
Stokke Ysteri	1893	100	35 000.00
Framnes kooperative Selskab, Sandehæred....	1905	66	37 631.65
Tjølling Arb. kooperative Handelssamlag.....	1905	19	5 605.39
Kaupang Forbrugsforening, Tjølling	1897	24	?

7. Skibsfart.

Den i Amtets Landdistrikt ved Femaarsperiodens Begyndelse og dens Slutning hjemmehørende Handelsflaade udgjorde:

A a r.	Dampfartøier.		Seilfartøier.	
	Antal.	Ton (netto).	Antal.	Ton.
31 December 1900.....	22	14 036	176	38 876
- — 1905.....	60	71 282	114	32 434

Som det vil sees, er de fra Amtets Landdistrikt disponerede Dampskibes Antal i Femaarsperioden steget med 38 og Tonnagen med 57 246 Ton Netto. Denne stærke Forøgelse skriver sig væsentlig fra, at flere større Skibsredere, der tidligere havde sine Kontorer i Byerne, er flyttet ud paa Landet, hvorfra de disponerer sine Skibe.

Seilfartøiernes Antal og Tonnage viser, som det vil sees, Nedgang.

Skibsfarten har i Femaarsperioden arbejdet under vanskelige Vilkaar og Udbyttet har gjenemgaaende været mindre tilfredsstillende. De daarlige Tider for Fragtfarten har været særlig følelige i dette Amt, hvor en Flerhed af Amtets Indvaanere er økonomisk interesseret i Rederibedriften. Paa Grund af de daarlige Tider og lave Jernpriser paa Verdensmarkedet har det imidlertid været Anledning til at kontrahere Nybygning af Dampskibe paa særdeles fordelagtige

Vilkaar. Som Følge heraf er der i Femaarsperioden for Redere i Amtet bygget flere store og moderne Lastebaade, der disponeres fra Amtets Landdistrikter, særlig fra Nøtterø, Sandehæred og Skoger Hæred.

Bygning af Seilskibe samt Indkjøb af gamle Dampskibe er paa det nærmeste ophørt.

Tilgangen paa Sjøfolk har i Femaarsperioden aftaget betænkeligt, da det er bleven almindeligt, at Sjøfolk, naar de har aftjent sin Værnepligt herhjemme, paa Grund af de bedre Hyrer reiser over til Amerika for at fare i Kystfart.

De almindelige Mandskabshyrer paa Dampskibe stiller sig gjennemgaaende saaledes:

1)	For 1ste Styrmand	Kr. 110.00
2)	- 2den —	- 80.00
3)	- 3die —	- 60.00
4)	- Baadsmænd	- 60.00
5)	- Tømmermænd	- 70.00—75.00
6)	- Matroser	- 50.00—55.00
7)	- Letmatroser	- 40.00
8)	- Jungmænd	- 30.00
9)	- Stuerter	- 90.00 à 100.00
10)	- Kokke	- 55.00 à 60.00
11)	- 1ste Maskinister	- 200.00—225.00
	(fra	- 180.00—250.00)
12)	- 2den —	- 130.00—140.00
13)	- 3die —	- 90.00
14)	- Donkeymænd	- 70.00
15)	- Fyrbødere	- 50.00—55.00
16)	- Kullempere	- 40.00

Af Sjømandsforeninger findes paa Nøtterø en Forening paa 150 Medlemmer til Fremme af Sjømændenes Interesser og paa Tjømo en Skipperforening med Formaal at understøtte trængende Medlemmer og Medlemmers Efterladte.

8. Andre Næringsveie.

Jagten antages ikke at bringe nævneværdig Indtægt i Form af Salg af skudt Vildt. Dog bør nævnes Jagten paa Elg, hvorefter der aarligheds fældes endel Dyr, der ved Salg kan udbringes til ca. Kr. 100 pr. Dyr. I Femaarsperioden er der bl. a. udbetalt Præmier for følgende fældede Rovdyr: 4 Bjørne, 1 752 Ræve, 577 Maare, 223 Otere, 54 Ørne, 87 Lommer og 74 Hubroer.

Af Isbrug fandtes der ved Femaarets Udgang 6 Anlæg, samtlige beliggende i Brunlanes Hæred. Ved disse Anlæg er der ialt opført 13 Ishuse. Arbejdsstyrken var Vinteren 1905—06 117 Mand og blev der den samme Vinterskaaret ialt ca. 15 700 Register-Ton Is.

Af Baadbyggerier fandtes der ved Udgangen af Aaret 1905: 5. Ingen af disse Anlæg er dog af større Betydning.

Af ikke ringe økonomisk Betydning for Amtets Kystdistrikter er Udleie af Husrum om Sommeren til Badegjæster. Af Opholdssteder ved Kysten, der besøges om Sommeren, skal særlig nævnes: Husø og Husvik i Sem, Ormelet i Tjømø, Ula i Tjølling samt Fredriksværn.

Hval-, Sæl- og Bottlenosefangst spiller en betydelig Rolle for Amtet. Vistnok udrustes de fleste Fangstfartøier fra Amtets Byer, hvor de ogsaa er hjemmehørende, men rundt omkring i Landdistriktet er Folk økonomisk interesseret i denne Bedrift, ligesom ogsaa en stor Kontingent af de Mandskaber, der forhyres med Fartøierne for at deltage i Fangsten, pleier at være hjemmehørende i Amtets Landdistrikt.

Endelig skal nævnes Tømmerhugst og Tømmerkjørsel, der paa mange Steder i Amtet skaffer Landbefolkningen en god Biindtægt.

9. Kommunikationer¹⁾.

Med Hensyn til Veivæsenets Tilstand i Femaarsperioden skal nedenfor meddeles følgende Opgaver og Oplysninger:

(Se Tabellen næste Side.)

Efter Tabellen udgjør den samlede Længde af nyanlagte og omlagte Hovedveie i Femaaret ialt 43 033 m. Den samlede Udgift til disse Veie har andraget til Kr. 640 900, hvoraf omtrent Halvparten eller Kr. 319 267 er kommet til Udgift i selve Femaarsperioden. I denne er endvidere bevilget Kr. 32 000 til det endnu under Arbeide værende Anlæg Sem--Ramnes inden Ramnes Herred.

¹⁾ Afsnittet om Veivæsenet er udarbejdet af Amtssingenior *Conradi*.

I. Opgave over **Hovedveie** byggede for Midler, bevilgede af Storthinget med Distriktsbidrag, der er fuldførte i Femaaret 1901—1905:

Anlæggenes Navn.	Nyanlagte Veie.	Om- lagte Veie.	Medgaaede Arbeids- omkost- ninger fra Arbejds- Begyndelse.	Distrikts- bidrag ¹⁾ .	Afleveret. Datum.	Anmærkning.
	km.	km.	Kr.			
Aasgaardstrand—Tøns- berg	10.644	-	66 900	$\frac{1}{3}$	17/10 1901	
Tønsberg—Sem	4.120	-	103 900	$\frac{1}{3}$	10/10 1903	
Sem—Ramnes inden Sem Herred	5.813	-	64 500	$\frac{1}{3}$	20/10 1905	Parcellen inden Ram- nes vil blive af- leveret i 1907.
Bommestad Bro	-	0.620	111 500	$\frac{1}{2}$	9/11 1904	
Horten—Svinevold ...	19.069*	-	238 500	$\frac{1}{3}$	23/10 1901	* For en større Del Om- lægning.
Larvik—Fredriksværn	-	2.767	55 600	$\frac{1}{3}$	$\frac{2}{9}$ 1905 og 18/9 1906	Væsentlig færdig 1905.
Sum	39 646	3.387	640 900	232 216.66	-	
Fragaar som bevilget udenfor Femaaret...	43.033		321 633	111 377.67	-	
Udgift i Femaaret....	39.646	3.387	319 267	120 838.99	-	
Hertil kommer:						
Sem—Ramnes inden Ramnes Herred	-	-	32 000	10 666.67	-	Dette Anlæg er paa- begyndt i Femaaret, men ikke endnu færdigt.
Samlet Udgift i Fem- aaret	-	-	²⁾ 351 267	131 505.66	-	

¹⁾ Foruden Kvotadelen af Anlægsomkostningerne har Distrikterne endvidere udredet Erstatning for Grundafstaaelse, Grustag, Jordskade udenfor Veiliniien m. v. samt Gjørdehold.

²⁾ Heraf Statsbidrag Kr. 219 761.34,
— Distriktsbidrag - 131 505.66.

II. Opgave over **Bygdeveie** byggede for Midler, der er bevilgede af Herrederne og med Bidrag af Stat, Amt og Private, der er fuldførte i Femaaret 1901—1905:

Anlæggenes Navn.	Nyanlagte	Omlagte	Medgaaede	Amts-	Anmærkning.
	Veie.	lagte	Arbeids-		
	km.	km.	Kr.	Kr.	
Auerød—Epilrød	2.400	-	7 900	$\frac{1}{6}$	
Skjeggestad—Svinsland	1.824	-	2 100	-	
Drammen—Fjeld—Skoger Kirke . . .	6.000	-	30 000	$\frac{1}{6}$	
Solumstranden—Solum	0.830	-	3 900	-	
Gloppe Bro	-	-	7 100	ca. $\frac{3}{7}$	Reparation.
Sandtrabakken	-	0.180	500	-	
Dolvenskoven—Tvedalen	-	1.140	500	-	
Ødelund—Manvik	-	1.500	3 700	-	
Hommerbakken—Foldvik	0.990	-	1 700	-	
Omdalsbakken	-	0.200	1 500	-	
Dalenbakken	-	0.400	2 100	-	
Aasrum—Mørk	3.183	-	5 700	-	
Farmen—Hvarnes	6.735	-	31 600*	$\frac{1}{6}$	*Heraf Statsbidrag Kr. 10 000.
Braar—Kile	1.660	-	3 200	-	
Sukke—Torvet	-	0.600	2 300	-	
Saga—Svartsrød	0.600	-	1 200	-	
Gjerstad—Snappen	2.700	-	5 700	-	
Nesbryggen—Gypi	2.680	-	9 800	-	
Petterøbakken	-	0.410	1 600	-	
Omlægning ved Siltvet og Bettum . .	-	0.670	4 300	-	
Sandefjord—Hystad	2.545	-	6 500	-	
Langebystrand—Auve	0.590	-	700	-	
Sum	32.737	5.100	133 600	-	
	37 837 m.				

Desuden har Distrikterne, forsaavidt fri Grundafstaaelse ikke har været ydet, udredet Erstatning hertil samt Grustag m. v. og Gjørdehold.

Samtlige nybyggede Veie er udført efter Nutidens Fordringer med Hensyn til Tracé og Udstyr, saa langt Midlerne har tilladt. For Hovedveiene har Stigningen saaledes ikke oversteg 1 : 17, ligesom der til disse har været anvendt

Veidække med Stenunderlag af Kult og Puk. For Bygdeveienes Vedkommende er den anvendte Maximumsstigning som Regel ikke over 1 : 15, undtagelsesvis 1 : 10, med Veidække af Grus.

For den resterende Bygning af Hovedveie inden Amtet foreligger der ingen endelig i sin Helhed bearbejdet Plan. Efter det nu foreliggende kan man imid-

III. Opgave over Veilængder inden hvert Herred Vedligeholdet, forsaavidt dette

Herred.	Km. Veilængde samt Længde af i Femaaret 1901— omlagte Veie:					
	Samlet Veilængde ved Udgangen af 1905:			Heraf vedligeholdes:		
	Hoved- veie. km.	Bygde- veie. km.	Til- sammen. km.	Ved Penge ud- betalt af Herreds- kassen og Amts- kassen. km.	Ved Penge- bidrag af Amts- kassen og Natural- arbejde af Herredet. km.	Ved Natural- arbejde og Penge- betaling af Herredet. km.
	1	2	1 + 2 = 3	4	5	6
Skoger	11.387	30.301	41.688	6.000	5.387	30.301
Strømmen	11.000	11.000	22.000	-	11.000	11.000
Sande	24.000	33.000	57.000	-	24.000	33.000
Hof	26.265	20.533	46.798	-	26.265	20.533
Botne	23.675	20.430	44.105	-	23.675	20.430
Vaale	30.900	44.400	75.3	-	30.9	44.4
Borre	32.499	4.703	37.202	-	32.499	4.703
Rammes	8.100	55.200	63.3	-	8.1	55.2
Andebu	16.233	59.651	75.884	-	16.233	59.651
Sem	48.558	22.992	71.550	20.577	27.981	22.992
Netterø	-	32.200	32.2	-	-	32.2
Tjøme	-	22.100	22.1	-	-	22.1
Stokke	14.844	57.494	72.338	-	14.844	57.494
Sandeherred	22.000	66.500	88.500	-	22.000	66.5
Tjølling	1.089	55.560	56.649	-	1.089	55.56
Hedrum	36.468	71.258	107.726	-	36.468	71.258
Lardal	27.000	30.000	57.000	-	27.000	30.000
Brunlanes	38.342	39.765	78.107	-	38.342	39.765
Fredriksværn	1.274	1.424	2.698	1.424	1.274	-
Sum	373.634	678.511	1.052.145	28.001	347.057	677.087

¹⁾ Naturalarbejdets Værdi pr. km. er udregnet efter de af Lensmændene, tildels et Par for lavt. Se ogsaa Anmærkning til næste Tabel.

Ved Udgangen af Aar 1900 var Amtets samlede Veilængde opgivet at være	990.531 km.
Ifølge specificerede Opgaver, meddelt foran, er der	
i Femaaret bygget en Længde af ny Hovedvei	39.646 -
og - - - - - Bygdevei	32.737 -
	Sum 1.062.914 km.
Ifølge Lensmændenes Opgaver er Veilængden nu	1.052.145 -
Af ældre Veie er altsaa i Femaaret nedlagt	10.769 km.

lertid gaa ud fra, at der endnu maa udbedres og omlægges samt nybygges en Længde af henimod 200 km. Udgiften hertil anslaaes foreløbig og skjønsmæssig til ca. Kr. 2 000 000. For Bygdeveienes Vedkommende foreligger ikke saadanne Opgaver, at man for Nærværende kan opgive nogen Længde eller noget Beløb for, hvad der udkræves til at bringe Veinettet i tilfredsstillende Stand.

med Angivelse af Maaden for og Udgifter ved falder paa Herrederne:

1905 nye og		Veienes paa Herrederne faldende Vedlighedsudgifter i 1905, heri iberegnet Godtgjørelse til Gaardbrugerne efter Skattelovens § 10:			Anvendt Naturalarbeide paa en samlet Veilængde af	Værdi af anvendt Naturalarbeide pr. km.)	Anmærkning.
Afløst til offentlig Afbenyttelse:		Udbetalt af Herredskassen.	Antagen Værdi af Naturalveiarbeidet.	Til-sammen.			
Nyanlagte Veie.	Omlagte Veie.	Kr.	Kr.	Kr.	km.	Kr.	
km.	km.	9	10	9 + 10 = 11	5 + 6 = 12	13	
6.830	0	1 150.00	3 390.00	4 540.00	35.688	94.99	
0	0	50.00	1 850.00	1 900.00	22.000	84.09	
0	0	370.00	6 375.00	6 745.00	57.000	111.84	
0	0	Ikke opgivet	-	-	46.798	-	
4.224	0	179.40	3 952.50	4 131.90	44.105	89.62	
8.030	0.670	-	36 600.00	36 600.00	75.3	486.06	
11.039	0	300.00	23 600.00	23 900.00	37.202	634.37	
1.660	0	105.00	17 000.00	17 105.00	63.3	268.56	
3.300	0.600	1 000.00	4 500.00	5 500.00	75.884	59.30	
20.577	0	1 358.14	8 545.00	9 903.14	50.973	167.64	
2.680	0.410	1 124.20	5 987.50	7 111.70	32.2	185.94	
0	0	-	3 025.00	3 025.00	22.1	136.88	
0	0.600	425.43	20 800.00	21 225.43	72.338	287.54	
3.135	0	1 700.00	11 000.00	12 700.00	88.5	124.29	
-	0.180	Ikke opgivet	-	-	56.649	-	
9.918	0.620	2 047.00	22 140.00	24 187.00	107.726	205.52	
-	-	-	9 600.00	9 600.00	57.000	168.42	Desuden 8 km. Ridevei.
0.990	5.407	500.00	9 847.00	10 347.00	78.107	126.07	
-	-	290.52	525.00	815.52	1.274	412.09	
72.383	8.487	10 599.69	188 737.00	199 336.69	1 024.144	204.99	

skjønsmæssig, afgivne Opgaver herom. Det antages i flere Tilfælde alt for høit ansat, i

Anm. Ovenstaaende er udarbejdet og sammenstillet delvis efter de fra Lensmændene direkte til Amtet indsendte Opgaver. Da Amtsingeniøren ikke har havt Anledning til at kontrollere disse, kan man forsaavidt ikke overtage noget Ansvar for den absolute Paalidelighed, særlig af de opgivne Veilængder.

IV. Sammen-

etter Lensmændenes Opgaver over det i Aaret 1905 ved

Herred.	Anvendt Naturalarbeide paa en samlet Veilængde af km.	a. Sommerarbeide:							
		Antal Dagsværk:		Pris pr. Dagsværk:		Samlet Værdi:			
		Mand.	Mand og Hest.	Mand.	Mand og Hest.	af Mandsdagsværk.	af Mands- og Hestedagsværk.	Ialt.	af anvendt Sommerarbeide pr. km.
	1	2	3	4	5	6	7	6 + 7 = 8	9
Skoger	35.688	500	400	2.50	4.00	1 250.00	1 600.00	2 850.00	79.86
Strømmen.....	22.000	300	200	2.50	4.00	750.00	800.00	1 550.00	70.45
Sande	57.000	890	500	2.50	4.50	2 225.00	2 250.00	4 475.00	78.51
Hof	46.798	Ikke besvaret							
Botne	44.105	375	668	2.50	4.50	937.50	3 006.00	3 943.50	89.41
Vaale	75.3	1 500	1 800	3.00	5.50	4 500.00	9 900.00	14 400.00	191.24
Borre	37.202	1 920	2 000	3.00	4.00	5 760.00	8 000.00	13 760.00	369.87
Ramnes	63.3	1 000	1 500	2.50	5.00	2 500.00	7 500.00	10 000.00	157.98
Andebu.....	75.884	400	500	2.50	4.00	1 000.00	2 000.00	3 000.00	39.53
Sem	50.973	1 170	1 064	2.50	5.00	2 925.00	5 320.00	8 245.00	161.75
Nøtterø.....	32.2	1 000	350	2.50	4.50	2 500.00	1 575.00	4 075.00	126.55
Tjøme	22.1	450	240	2.50	5.00	1 125.00	1 200.00	2 325.00	105.20
Stokke	72.338	3 000	700	2.00	4.00	6 000.00	2 800.00	8 800.00	121.65
Sandherred ...	88.5	933	1 600	2.25	4.00	2 100.00	6 400.00	8 500.00	96.04
Tjølling	56.649	Ikke besvaret		2.50	4.00	Ikke besvaret			
Hedrum	107.726	5 890	2 500	2.00	4.00	11 780.00	10 000.00	21 780.00	202.18
Lardal.....	57.0	1 000	900	2.00	4.00	2 000.00	3 600.00	5 600.00	98.24
Brunlanes	78.107	1 374	916	2.50	4.00	3 435.00	3 664.00	7 099.00	90.89
Fredriksværn ..	1.274	30	30	2.50	5.00	75.00	150.00	225.00	176.61
Sum	1 024.144	21 732	15 868	-	-	50 862.50	69 765.00	120 627.50	¹⁾ 131.01

¹⁾ Udregnet for 17 Herreder, der svarer til en Længde af 920.697 km. Vei, der vedligeholdes.

A n m. Naturalarbeidets Værdi pr. km. er udregnet efter Lensmændenes, delvis skjønsmæssig, Vinterarbeidets Vedkommende giver Aaret 1905 et urigtigt Billede, idet Snemængden

stilling

Naturalarbeide udførte Vedligeholdelsesarbeide og dets Værdi.

b. Vinterarbeide:								Ialt Naturalarbeide: Sommer- og Vinterarbeide.	Værdi af anvendt Naturalarbeide pr. km.
Antal Dagsværk:		Pris pr. Dagsværk:		Samlet Værdi:					
Mand.	Mand og Hest.	Mand.	Mand og Hest.	af Mandsdagsværk.	af Mands- og Hestedagsværk.	Ialt.	af anvendt Vinterarbeide pr. km.	Kr.	Kr.
10	11	12	13	14	15	14 + 15 = 16	17	8 + 16 = 18	19
150	60	2.00	4.00	300.00	240.00	540.00	15.13	3 390.00	94.99
90	30	2.00	4.00	180.00	120.00	300.00	13.64	1 850.00	84.09
400	200	2.50	4.50	1 000.00	900.00	1 900.00	33.33	6 375.00	111.84
Ikke besvaret									
-	2	-	4.50	-	9.00	9.00	0.21	3 952.50	89.62
3 000	2 400	3.00	5.50	9 000.00	13 200.00	22 200.00	294.82	36 600.00	486.06
1 920	2 000	2.00	3.00	3 840.00	6 000.00	9 840.00	264.50	23 600.00	634.37
1 500	1 000	2.00	4.00	3 000.00	4 000.00	7 000.00	110.58	17 000.00	268.56
250	250	2.00	4.00	500.00	1 000.00	1 500.00	19.77	4 500.00	59.30
50	50	2.00	4.00	100.00	200.00	300.00	5.89	8 545.00	167.64
450	175	2.50	4.50	1 125.00	787.50	1 912.50	59.39	5 987.50	185.94
190	80	2.00	4.00	380.00	320.00	700.00	31.68	3 025.00	136.88
4 000	1 000	2.00	4.00	8 000.00	4 000.00	12 000.00	165.89	20 800.00	287.54
850	200	2.00	4.00	1 700.00	800.00	2 500.00	28.25	11 000.00	124.29
Ikke besvaret									
20	80	2.00	4.00	40.00	320.00	360.00	3.34	22 140.00	205.52
1 200	400	2.00	4.00	2 400.00	1 600.00	4 000.00	70.18	9 600.00	168.42
458	458	2.00	4.00	916.00	1 832.00	2 748.00	35.18	9 847.00	126.07
75	30	2.00	5.00	150.00	150.00	300.00	235.48	525.00	412.09
14 603	8 415	-	-	32 631.00	35 478.50	68 109.50	1) 73.98	188 737.00	1) 204.99

holdes ved Naturalarbeide.

afgivne Opgaver. Disse er i flere Tilfælde altfor høit, i et Par Tilfælde for lavt ansat. For som Regel var usædvanlig liden.

Saa vel for Tabel III som IV bemærkes, at Værdien af Naturalarbeidet antages som Regel at være for høit ansat. Baade er de udførte Dagsværk antagelig for høit ansatte som ogsaa Værdien af samme i Penge. Pengeansættelsen er for høi baade i og for sig som ogsaa under Hensyn til, at Pligtarbeidet *in natura* som oftest har en væsentlig mindre Effektivværdi end lønnet Arbeide, særlig Akkordarbeide.

I Amtet er for Tiden ansat 4 Veivogtere. Heraf aflønnes 1 med Kr. 800 pr. Aar, 2 med Kr. 600 pr. Aar.

Veivogternes Aflønning udredes af Amtet og vedkommende Herred samt ved Statsbidrag.

Vedligeholdelsesarbeidet maa siges at være i Fremgang, om det end paa mange Steder ikke ofres den Omhu, som er nødvendig.

Slette Grusforhold, særlig i Kystdistrikterne, medvirker ogsaa til, at Veienes Tilstand ikke er saa god som ønskeligt.

Af Amtskassen er der i Femaaret bevilget til Veivæsenet:

i Terminen 1901—02	Kr. 49 000.00
- — 1902—03	- 46 800.00
- — 1903—04	- 47 500.00
- — 1904—05	- 52 500.00
- — 1905—06	- 49 400.00
	Tilsammen Kr. 245 200.00
Heraf som Distriktsbidrag til nye Hovedveisanlæg bevilget	- 103 496.00
Rest til Administration, Vedligehold af Hovedveie og Bidrag til Bygdeveisanlæg	- 141 704.00

Af Skydsstationer fandtes ved Udgangen af Aaret 1905: 20; i Femaarsperioden er en Station, nemlig Skydsstationen i Larvik, nedlagt, medens ingen ny Station i Perioden er oprettet.

Der findes 2 Færgesteder i Amtet, nemlig ved Vrængen mellem Nøtterø og Tjøøm, ved Hella mellem Nøtterø og Stokke.

Med Hensyn til Kommunikationer tilsjøs skal bemærkes, at der paa flere Steder findes Lokalruter, der forbinder Byerne med sit Opland.

I Femaarsperioden er der inden Amtet aabnet for Drift 2 private Jernbaner, nemlig Tønsberg—Eidsfossbanen og Holmestrand—Vittingfossbanen.

Tønsberg—Eidsfossbanen blev aabnet den 18 Oktober 1901. Banen er 48 km. lang og Anlægskapitalen udgjør Kr. 1 364 000. Banen gaar fra Tønsberg til Eidsfoss i Hof igjennem Sem, Ramnes, Vaale, Botne og Hof Herreder. Jernbanestationernes Antal er 16. Banen er en lokal Distriktsbane, hvis Hensigt

er at knytte Tønsberg By til dets Opland. Dens væsentligste Transportmængde er Trælast og Landbrugsprodukter, og ved denne Transport har den virket til Fremme for sit Distrikt.

Holmestrand—Vittingfossbanen er aabnet for Drift den 1 Oktober 1902. Banen er 30 km. lang, har 9 Stationer og gaar fra Holmestrand til Vittingfoss i Sandsvær gennem Herrederne Botne og Hof. Paa en Strækning af 6 km. fra Hillestad Station til Hof Station benytter Holmestrand—Vittingfossbanen samme Spor som Tønsberg—Eidsfossbanen. Holmestrand—Vittingfossbanen er en Distriktsbane, men samtidig ogsaa en Industri- og Transportbane, idet den fra Vittingfoss eksporterer Træmasse og Papir til Udskibning i Holmestrand. Fra Landdistrikterne transporteres en Masse Melk til den nye Melkefabrik Fussell & Co. i Botne.

Sporvidden er saavel for Tønsberg—Eidsfossbanen som for Holmestrand—Vittingfossbanen 1.067 m. eller den samme Sporbredde som paa smalsporede Baner.

Nedenfor vedlægges en Opgave over Tønsberg—Eidsfossbanen og Holmestrand—Vittingfossbanens Trafik fra Banernes Aabning til Udgangen af Driftsaaret 1 April 1905 til 31 Marts 1906:

(Se Tabellen næste Side.)

Postaabneriernes Antal udgjorde i 1900: 44, hvoraf et er nedlagt i Femaarsperioden, medens 10 er kommet til væsentlig for en Del begrundet i Anlæg af Tønsberg—Eidsfossbanen. De nye Postaabneriers Navne er: Botne, Kleppan, Steinsholt, Barkost, Freste, Klop, Melsomvik, Rævetal, Svinevold og Østby. Postkontorerne er de samme som før.

8 nye Landpostbud er oprettet.

Nogen ny Telegrafledning har ikke været anlagt i Femaaret gennem Amtet, derimod er flere nye Røgtelefonledninger anlagt.

Af nye Telefonselskaber har i Femaaret Botne og Hillestad Telefonselskab faaet Koncession paa Telefondrift i Botne Herred.

Turisttrafiken spiller liden eller ingen Rolle i Amtet.

Oversigt

over Tønsberg—Eidsfossbanens Trafik fra 18 Oktober 1901 til 31 Marts 1906:

Driftsaar.	Antal kjørte Tog- kilometer.	Antal kjørte Vognaxel- kilometer.	Antal Reisende.	Person- kilometer.	Midlere Reise- længde.	Antal.		Ton.		Tonkilometer.				Midlere Trans- port- længde af Il- og Fragt- gods.
						Kjøre- red- skaber.	Le- vende Dyr.	Il- og Fragtgods.	Fragt- frit Gods.	Il- og Fragtgods.	Fragtfrit Gods.	Den øvrige Trafik.	Ialt.	
1901—02 ¹⁾ . . .	27 648	269 972	25 113	356 766	14.2	29	25	7 886	-	192 545	-	27 099	219 644	24.4
1902—03	73 180	742 704	66 502	984 172	14.8	113	143	17 455	288	440 677	13 680	75 792	530 149	25.2
1903—04	71 796	751 776	66 440	1 012 021	15.2	86	309	20 508	252	505 918	9 783	78 829	594 530	24.6
1904—05	71 943	812 878	57 250	876 471	15.3	114	361	25 511	413	608 219	16 912	68 839	693 970	23.8
1905—06	71 864	731 592	55 172	812 880	14.7	83	248	21 613	482	432 192	16 735	63 604	512 531	20.0

over Holmestrand—Vittingfossbanens Trafik fra 1 Oktober 1902 til 31 Marts 1906:

1902—03 ²⁾ . . .	22 276	237 390	19 446	420 558	21.6	8	27	10 898	-	234 225	-	31 842	266 067	21.5
1903—04	46 158	585 624	45 418	807 000	17.8	77	212	25 934	-	468 437	-	62 748	531 185	18.1
1904—05	48 414	634 472	45 359	743 960	16.4	127	384	33 458	-	621 689	-	59 041	680 730	18.6
1905—06	46 124	600 806	43 059	698 211	16.2	107	904	32 975	-	563 841	-	53 957	617 798	17.1

¹⁾ Omfatter Tiden fra 18 Oktober 1901 til 31 Marts 1902. De øvrige Driftsaar regnes fra 1 April til 31 Marts.

²⁾ Omfatter Tiden fra 1 Oktober 1902 til 31 Marts 1903. De øvrige Driftsaar regnes som ovenfor anført.

10. Kommunal Husholdning.

Angaaende de enkelte Herreders Beskatningsforhold, Indtægter og Udgifter m. v. henvises til nedenstaaende Opgave:

Opgave over de enkelte Herreders Beskatningsforhold i 1901 og 1905:

Herred.	1901:			1905:		
	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues- skat pro mille.	Sum udlignet Herredsskat.	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues- skat pro mille.	Sum udlignet Herredsskat
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skoger	7.00	1.40	18 392.99	11.50	1.92	27 502.88
Strømsgodset.....	4.50	0.90	15 374.55	4.50	0.75	18 867.61
Konnerud	5.00	1.00	3 201.80	6.50	1.08	4 076.66
Strømmen	6.10	2.00	13 019.73	8.21	2.00	15 111.03
Sande	14.20	2.00	37 761.07	11.40	2.40	43 446.73
Hof	7.40	1.85	16 961.91	7.60	1.90	18 546.65
Botne	¹⁾ 9.06	2.00	20 891.07	8.85	2.00	24 297.32
Vaale	8.20	2.00	18 672.93	8.80	2.50	22 630.91
Borre	8.74	2.91	27 025.62	10.80	2.00	30 437.08
Ramnes	9.20	2.00	24 220.00	9.60	2.00	24 309.50
Andebu.....	10.85	2.17	20 791.56	12.30	2.46	23 112.51
Sem	6.60	2.35	42 977.19	8.02	2.67	56 226.92
Nøtterø.....	6.50	2.00	50 740.90	4.80	1.60	63 854.40
Tjøme	7.57	1.72	24 793.98	7.51	1.75	25 884.18
Stokke	8.40	2.10	36 766.59	9.20	2.30	40 448.49
Sandherred	10.00	2.00	62 236.20	9.30	1.86	65 387.08
Tjølling	²⁾ 8.86	³⁾ 2.22	30 036.68	⁴⁾ 12.04	⁵⁾ 2.76	35 371.50
Hedrum	6.33	1.40	32 178.48	6.76	1.50	40 366.66
Lardal.....	5.40	1.80	17 510.74	6.47	2.16	22 340.09
Brunlanes.....	7.92	1.59	42 939.06	7.82	1.56	45 037.70
Fredriksvørn	3.03	1.02	13 964.74	5.36	1.79	16 391.02

¹⁾ Botne 8.72, Hillestad 9.40.

²⁾ Landdistriktet 8.505, Østre Halsen 9.217.

³⁾ Landdistriktet 2.13, Østre Halsen 2.31.

⁴⁾ Landdistriktet 10.24, Østre Halsen 13.84.

⁵⁾ Landdistriktet 2.56, Østre Halsen 2.96.

Antallet af Amtets Skatydere, deres samlede antagne Formue og Indtægt samt Beløbet af udlignet Herredsskat udgjorde:

A a r.	Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Udlignet Herredsskat.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	18 206	73 335 810.00	11 848 771.00	533 186.50
1902	18 766	73 358 770.00	11 728 132.00	548 804.66
1903	19 147	77 878 739.00	12 304 818.00	628 610.91
1904	19 429	79 361 470.00	12 202 418.00	642 235.93
1905	19 372	82 044 555.00	14 609 021.00	660 689.29

Den antagne Formue, den antagne Indtægt og Beløbet af udlignet Herredsskat pr. Skatyder er steget fra henholdsvis Kr. 4 028.00, Kr. 650.00 og Kr. 29.38 i 1901 til Kr. 4 235.00, Kr. 754.00 og Kr. 34.11 i 1905 — eller en Stigning i Femaarsperioden af henholdsvis Kr. 207.00, Kr. 104.00 og Kr. 5.73 pr. Skatyder.

Beregnet efter Folketællingen i 1900 udgjorde den antagne Formue og Indtægt pr. Individ i 1905 henholdsvis Kr. 1 218.00 og Kr. 217.00.

Herredskommunernes Udgifter — Forskud og Afdrag paa Laan ikke medtaget — fordeler sig for Aarene 1901 og 1905, som nedenstaaende Tabel viser:

Udgifter.	1901.	1905.
	Kroner.	Kroner.
Amtsskat	53 716.00	82 788.65
Herredsstyret	18 126.00	18 849.15
Rets- og Politivæsen	3 200.00	3 237.02
Vei- og Skydsvæsen	37 110.00	36 584.70
Sundheds- og Medicinalvæsen	6 959.00	9 332.00
Geistlighed og Kirkevæsen	64 232.00	75 877.77
Skolevæsen	228 075.00	223 474.20
Fattigvæsen	262 596.00	302 496.18
Renter af Laan	41 113.00	42 761.76
Andre Udgifter	13 345.00	95 154.26
Tilsammen	728 472.00	890 555.69

Af Tabellen fremgaar, at Herredskassernes Udgifter i Femaarsperioden er steget med ialt Kr. 162 083.69. Den største Stigning falder paa Posten «Andre Udgifter». Herunder er medtaget Sognekassernes midlertidige Udlæg ved Ind-

frielse af Kongetienden. Disse Udgifter, der i flere af Herredskassernes Regnskaber er ført til Udgift for Regnskabsaaret 1905, er imidlertid rent ekstraordinære

Amtskommunens Udgiftsbudget har udgjort:

Budgetterminen 1901—1902	Kr. 161 000.00
— 1902—1903	- 162 000.00
— 1903—1904	- 170 000.00
— 1904—1905	- 169 965.99
— 1905—1906	- 170 000.00.

Hvorledes disse Udgifter fordeler sig paa de forskjellige Poster fremgaar af følgende Opgave:

Konto.	Budget- terminen 1901—1902.	Budget- terminen 1902—1903.	Budget- terminen 1903—1904.	Budget- terminen 1904—1905.	Budget- terminen 1905—1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og Politivæsen	7 645.29	8 329.56	8 138.06	8 378.17	8 230.64
Sundheds- og Medicinalvæsen	36 209.00	38 450.00	43 018.82	41 453.00	37 932.50
Skolevæsen	17 072.75	13 589.15	17 290.15	17 291.37	14 544.75
Abnormskolevæsen	9 165.00	10 455.00	8 745.00	8 700.00	8 325.00
Landbrugsvæsenet	15 478.25	12 765.00	9 871.42	6 665.00	9 389.00
Veterinærvæsenet	3 300.00	3 600.00	5 100.00	4 950.00	4 300.00
Skydsvæsenet	927.98	858.88	933.90	814.17	755.78
Præmier for fældede Rovdyr	2 500.00	2 500.00	2 937.00	3 095.00	4 125.00
Amtstinget og Amtsudvalget	4 286.00	3 800.00	4 200.00	3 500.00	3 500.00
Regnskabsvæsenet	1 174.00	1 174.00	1 170.00	1 170.00	1 170.00
Afdrag og Renter paa Laan	12 379.16	18 251.05	18 258.47	17 594.81	17 285.42
Pensioner	-	500.00	630.00	695.00	680.00
Jernbanebidrag (Tønsberg— Eidsfossbanen)	-	-	1 000.00	1 000.00	3 000.00
Tilfældige Udgifter	1 162.57	927.36	1 207.18	2 159.47	7 361.91
Amtsveikassen	49 700.00	46 800.00	47 500.00	52 500.00	49 400.00
Tilsammen	161 000.00	162 000.00	170 000.00	169 965.99	170 000.00

Ved foranstaaende Opgave, der viser Amtskommunens netto Udgiftsbudget, er at mærke, at der er fraregnet alle Refusioner fra Stat og Herreder til Udgifterne ved Sindssyges Forpleining — samt fra Staten til Udgifterne ved Væsenet, Skolevæsen, Landbrugsvæsen, Veterinærvæsen og Skydsvæsenet.

Amtsskatten, der i 1901 blev udlignet med Kr. 3.57 pr. Skyldmark, blev i Aarene 1902, 1903, 1904 og 1905 udlignet med Kr. 3.25 pr. Skyldmark. Den paa Herrederne faldne Andel af Amtsskatten er efter Landsskattelovens

§ 7 fordelt med en Halvpart paa Matrikulskylden, en Fjerdepart paa Folke­mængden og en Fjerdepart paa Formue og Indtægt — med lige Hensyn til Formuen og Indtægten.

Amtskommunens Laanegjæld udgjorde ved Femaarsperiodens Begyndelse Kr. 251 250.00 og ved dens Slutning Kr. 216 041.67. Der er saaledes i det sidste Femaar afbetalt som Afdrag paa denne Gjæld Kr. 35 208.33. Hertil kommer et Laan, stort Kr. 10 000.00, der i 1903 blev optaget til Bygning af Skiringsals Ungdomsskole. Dette Laan forrentes og afdrages imidlertid af Amtsskolekassens Midler.

Nogen kommunal Erhvervsvirksomhed har der i Femaaret ikke været drevet i dette Amt.

II. Arbeidsforhold.

Den sædvanlige Arbeidsløn for Aaret 1905 har i Gjennemsnit været:

	I Penge.	I Natural- ydelse, Værdi:	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
For almindelig Tjenestegut.....	312	253	565
— Tjenestepige.....	159	206	365

For Tjenestegutter varierer Aarslønnen fra Kr. 200.00 til Kr. 400.00, for Tjenestepiger fra Kr. 100.00 til Kr. 200.00. Den antagne Værdi af Kost og Logi m. v. for Tjenestegutter varierer fra Kr. 200.00 til Kr. 350.00, for Tjenestepiger fra Kr. 150.00 til Kr. 300.00.

Gjennemsnitslønnen i 1905 for Husmænd og Dagarbeidere har stillet sig saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommeren 1905.	Vinteren 1905—1906.	Sommeren 1905.	Vinteren 1905—1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmænd (Pligtarbeide).....	1.78	1.39	1.21	0.89
Dagarbeidere, Mænd.....	2.66	1.90	1.76	1.18
— Kvinder.....	1.45	1.12	0.95	0.71

Den sædvanlige Arbeidsløn for voksne Arbeidere stiller sig saaledes:

for Tømmerhuggere	fra Kr. 2.00 til Kr. 4.00, gjennemsnitlig Kr. 2.73
- Tømmerkjørere med Hest.....	- - 3.50 - - 5.00 — - 4.27
- — uden —	- - 2.00 - - 2.50 — - 2.22
- Elveflødere	- - 2.50 - - 4.00 — - 3.14
- Lændsearbeidere	- - 3.00 - - 4.00 — - 3.38
- Bergværksarbeidere	- - 3.00 - - 3.50 — - 3.17
- Stenbrydere	- - 2.50 - - 3.50 — - 3.00
- Stenhuggere	- - 3.00 - - 5.00 — - 4.10
- Glasværksarbeidere	- - 3.50
- Teglværksarbeidere	fra Kr. 2.50 til Kr. 3.00, gjennemsnitlig - 2.75
- Arbeidere ved mek. Værksteder...	- - 2.50 - - 2.85 — - 2.67
- — Jernstøberier	- - 3.00 - - 4.00 — - 3.33
- Skibstømmermænd	- - 2.75 - - 3.00 — - 2.88
- Fyrstikarbeidere, Mænd.....	- - 2.50
- — Kvinder	- - 1.50
- Spindearbeidere, Mænd.....	- - 3.10
- — Kvinder	- - 1.50
- Væveriarbeidere, Mænd.....	- - 4.00
- — Kvinder	fra Kr. 1.50 til Kr. 1.70, gjennemsnitlig - 1.60
- Træsliberiarbeidere	- - 2.50
- Sagbrugsarbeidere.....	fra Kr. 2.00 til Kr. 3.85, gjennemsnitlig - 2.94
- Møllearbeidere	- - 2.50 - - 3.00 — - 2.75
- Hustømmermænd	- - 3.00 - - 4.00 — - 3.40
- Snedkerarbeidere	- - 3.00 - - 4.00 — - 3.46
- Smedesvende	- - 2.00 - - 3.50 — - 2.75
- Mursvende	- - 2.50 - - 4.00 — - 3.00
- Skomagarsvende	- - 1.50 - - 3.00 — - 2.35
- Bagersvende.....	- - 2.50 - - 3.00 — - 2.83
- Høvleriarbeidere	- - 3.00 - - 3.10 — - 3.03
- Graastensmurere	- - 3.75 - - 4.00 — - 3.88
- Rebslagersvende.....	- - 2.70

Sammenligner man nærværende Opgave over de gjennemsnitlige Arbeidslønninger med tilsvarende Opgaver fra den sidste Femaarsberetning, vil det sees, at den sædvanlige Arbeidsløn for Tjenere er steget, medens den for Husmænd og for voksne Arbeidere gjennemgaaende er den samme.

Ved Udgangen af Aaret 1905 fandtes der følgende Arbeiderforeninger i Amtets Landdistrikt:

1. Sande Arbeiderforening	med 157 Medlemmer,
2. Hof —	- 85 —
3. Eidsfoss —	- 32 —
4. Vaale —	- 65 —
5. Botne —	- 15 —
6. Vallø — i Sem	- 36 —
7. Tjøme —	- 73 —
8. Framnes og Sandefjords Jernarbeiderforening	- 170 —
9. Tjølling Arbeiderforening.....	- 57 —

Tilsammen 690 Medlemmer.

Nedenfor hidsættes en Opgave over Syge- og Understøttelseskasser, disses Medlemsantal og Kapital ved Udgangen af Aaret 1905:

Kassens Navn.	Medlemsantal.	Kapital pr. 31 December 1905.
		Kr.
Berger Arbeideres Syge- og Understøttelseskasse	225	1 304.00
Hof Sygekasse	85	2 300.00
Eidsfoss —	105	0.00
Vallø Arbejderforenings Sygekasse.....	10	75.00
Sem Fabriks Sygekasse	46	505.36
Melsomvik og Omegns Syge- og Understøttelseskasse	39	322.28
Framnæs Skibsbyggeris Sygekasse	95	ca. 1 000.00
Framnæs Arbeideres Sygekasse	60	- 900.00

Af Arbeidsledighedskasser fandtes Framnes og Sandefjords Jernarbejderforening, der er en Underafdeling af «Norsk Jern- og Metalarbeideres Forbund» og som saadan delagtig i sidstnævnte Forbunds Arbeidsledighedskasse.

Endelig skal bemærkes, at der i Fredriksværn findes en Begravelseskasse, «Staværns Begravelseskasse», der ved Udgangen af Aaret 1905 havde 112 Medlemmer og en Kapital af 2 200 Kroner.

Slutning.

Her hidsættes først et Uddrag af Skatteligningerne for Aarene 1900 og 1905, hvoraf vil sees, at Herredernes samlede Formue og Indtægt er steget.

(Se Tabellen næste Side.)

Den væsentligste Stigning falder paa Nøtterø og skyldes en enkelt større Skatyders Tilflytning til Herredet.

Med Udgangspunkt i Skatteligningerne hidsættes derefter en Opgave over den gennemsnitlige antagne Indtægt for følgende Klasser Skatydere i 1905:

1. Gaardbrugere.....	Kr. 800.00
2. Arbeidere, Tjenere og Husmænd	- 397.00
3. Embeds- og Bestillingsmænd	- 2 121.00
4. Handelsmænd, private Betjente m. v.	- 1 306.00
5. Haandværkere.....	- 590.00.

Uddrag af Skatteligningerne for Aarene 1900 og 1905:

Herreder.	1900.		1905.	
	Formue.	Indtægt.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skoger.....	1 850 400	463 650	1 801 600	472 075
Strømsgodset.....	2 270 000	385 450	3 176 000	556 575
Konnerud.....	490 350	69 280	466 300	72 520
Strømmen.....	1 626 000	284 100	1 504 500	290 700
Sande.....	3 902 500	595 875	4 619 500	634 826
Hof.....	2 172 100	409 455	2 774 300	450 775
Botne.....	2 848 406	426 828	3 333 480	456 502
Vaale.....	3 218 750	416 260	3 314 150	453 992
Borre.....	2 773 500	520 780	2 868 950	566 521
Rammes.....	2 846 545	351 628	2 803 150	401 895
Andebu.....	2 602 900	377 980	2 579 200	391 135
Sem.....	5 884 000	869 275	6 017 300	951 725
Nøtterø.....	3 362 500	870 860	8 031 900	1 294 020
Tjøme.....	2 539 880	561 870	3 807 450	603 660
Stokke.....	4 883 200	864 575	4 891 200	873 895
Sandherred.....	6 533 400	1 095 005	7 678 300	1 227 315
Tjølling.....	3 700 000	617 245	3 929 800	611 700
Hedrum.....	4 117 000	643 490	4 922 175	734 910
Lardal.....	2 675 450	404 291	2 857 200	442 995
Brunlanes.....	7 986 500	751 035	8 312 000	755 755
Fredriksværn.....	2 709 400	418 480	2 355 900	365 565
Tilsammen	70 992 781	11 397 412	82 044 355	12 609 056

Ved Femaarsperiodens Slutning fandtes der for Amtets Landdistrikt 17 Sparebanker. Deres Forvaltningskapital og Formue pr. 31 December 1905 vil sees af omstaaende Tabel:

Herredet.	Forvaltnings- kapital.	Heraf Formue.
	Kr.	Kr.
Berger (i Strømmen).....	28 951	3 014
Skoger	2 841 575	266 791
Sande	409 820	107 313
Hof	240 746	14 236
Botne.....	540 054	35 045
Vaale.....	855 183	98 234
Ramnes	355 906	45 297
Andebu	353 320	42 824
Stokke.....	229 272	56 795
Sem	1 595 977	69 706
Nøtterø	495 870	84 419
Tjøme	251 012	62 819
Sandehered	1 018 399	188 790
Tjølling.....	152 949	12 361
Fredriksværn.....	144 839	54 739
Hedrum.....	2 408 498	262 853
Lardal	300 541	13 573
Tilsammen	12 222 912	1 418 809

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode fandtes der ogsaa 17 Sparebanker for Amtets Landdistrikter med samlet Forvaltningskapital, stor Kr. 10 217 941, og en samlet Formue, stor Kr. 1 110 081. Forvaltningskapitalen er saaledes i Løbet af Femaarsperioden steget med Kr. 2 304 971, Formuen med Kr. 308 728.

Videre hidsættes en Opgave over Beløbet af de i de 3 sidste Femaarsperioder afholdte Eksekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Femaar.	Eksekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1891—1895	604 215.69	231 226.60	800 655.13	108 890.75
1896—1900	633 547.37	236 022.92	1 042 388.00	99 931.00
1901—1905	905 023.67	425 905.03	1 399 233.00	52 391.34

Som det vil sees, har der i sidste Femaarsperiode været betydelig Stigning i de Beløb, hvorfor Eksekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner over fast Eiendom har været afholdt. Beløbet for afholdte Tvangsauktioner over Løsøre er derimod gaaet ned.

Endelig hidsættes en Tabel over thinglæste og aflæste Panteheftelser i Femaarsperioderne:

Femaar.	Thinglæst.	Aflæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1891—1895	11 535 745	7 754 494	3 781 251
1896—1900	16 330 935	11 987 840	4 343 095
1901—1905	20 224 865	10 052 724	10 172 141

Efter foranstaaende skulde Pantegjælden paa faste Eiendomme i Femaarsperioden være steget med ca. 10 Millioner Kroner, men dette Resultat er neppe paalideligt, da man maa gaa ud fra, at der findes mange Heftelser, som er indfriet, men ikke aflæst i Femaarsperioden.

I økonomisk Henseende antages Amtets Landdistrikt i den forløbne Femaarsperiode at have været i Fremgang. Indtægterne har gennemgaaende været gode og nogenlunde jevnt fordelt paa de forskjellige Klasser af Skatydere og de forskjellige Distrikter inden Amtet.

Hvad de sociale Forhold angaar, er disse i Femaaret ikke undergaaet synderlig Forandring, idet dog kan mærkes, at der er opstaaet flere Selveiere paa Grund af den lette Adgang til Laan af Huslaanefondet og «Den norske Arbeiderbrug- og Boligbank».

Sundhedstilstanden maa i Femaarsperioden i det Hele betegnes som tilfredsstillende. Der har vistnok til forskjellige Tider, særlig i de til Drammen By grænsende Distrikter, hersket Skarlagensfeber og Difteriepidemier, men om alle disse Epidemier maa det siges, at de har været milde; det staar heller ikke nu den Skræk af Difteriten som før, efterat Serumsindsprøitningen er bleven almindelig.

Børnekopper viste sig Høsten 1902 i Svelviken og Strømmen — rimeligvis indført med en Sjømands Tøi. Samtidig herskede der en Epidemi af Vandkopper. Ingen døde, men enkelte var haardt angrebne. Tyfoidfeber har kun vist sig sporadisk.

Paa flere Steder er der stiftet Sygepleieforeninger og ansat udlærte Sygepleiersker, der tillige skal tage sig af Fattigpleien.

Hver Bygd har sin Jordemoder.

De moralske Forhold maa betegnes som jevnt gode. Nydelsen af sterke Drikke er i stadigt Aftagende, ligesom Sædelighedstilstanden i det store og hele maa siges at være god.

B. Byerne.

Angaaende disses Tilstand i Femaaret henvises til Magistraternes vedliggende Beretninger.

Jarlsberg og Larvik Amt den 30 Marts 1907.

Ulrik Krohn,
kst.

Beretning

om Kjøbstaden Larviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Ved Folketællingen den 3 December 1900 viste Larviks Folkemængde sig at være 10 665, hvilket Tal imidlertid nu antagelig er gaaet yderligere ned, da mange herfra udvandrer, ligesom det ogsaa er mange, som flytter udenfor Byen; især er Bebyggelsen opover Nanset i Hedrum tiltaget meget i de senere Aar.

Med Hensyn til Fødsler, Ægteskaber og Dødsfald stiller Forholdet sig saaledes:

Aar.	Fødsler.	Ægteskaber.	Dødsfald.
1901	361	75	170
1902	277	70	106
1903	253	54	136
1904	268	60	157
1905	251	44	112
Tilsammen	1 410	303	681

Emigrationen over Larvik har stillet sig saaledes:

1901.....	66	Personer,
1902.....	159	—
1903.....	236	—
1904.....	361	—
1905.....	359	—

Tilsammen 1 181 Personer.

Larvik har mange Betingelser for at blive en Industri- og Handelsby, men der er i de senere Aar sat igang kun faa nye Foretagender.

Her kan foruden Fritzøe Elektricitetsværk nævnes A/S Larviks Sækkefabrik, med en Aktiekapital af Kr. 5 000, samt A/S M. Vogels Rundvæveri og Trikotagefabrik med en Aktiekapital af Kr. 18 000, det sidste Aktieselskab er desuden kun en umiddelbar Fortsættelse af et ældre personligt Firma.

Forøvrigt drives de samme Industrigrene som i forrige Indberetning nævnt, med Undtagelse af Larviks Tøndefabrik og Larviks Tobak- og Cigarfabrik, der er ophørt.

Angaaende de enkelte Industrigrene kan mærkes:

Fritzøe Møller har i Femaarsperioden drevet Nat og Dag med enkelte kortere Stansninger for de nødvendige Eftersyn og Reparationer af Maskineriet. I forrige Aar fandt Møllen det dog mest regningssvarende at indskrænke Driften paa Grund af den for norske Møller tabbringende Konkurrence fra Udlandet og især fra Tysklands Side.

Ved Møllerne er i Tidsrummet 1901—1905 formalet:

af Hvede	33 300 000	kg.
- Rug	20 650 000	-

Tilsammen 53 950 000 kg.

Alt Mel er solgt indenlands, medens Klidene er solgt ogsaa udenlands, dels til Tyskland og dels til Danmark, Hvedeklidene for det meste til Danmark.

Foruden Fritzøe Møller formales der ogsaa Korn ved Brugseier L. Bøes Mølle.

Der formales væsentlig fremmed Korn, men ogsaa mindre Partier for egen Regning.

Der har i Femaarsperioden været formalet gennemsnitlig: fremmed Korn ca. 700 000 kg. og eget Korn ca. 50 000 kg. pr. Aar.

Ved L. Bøes Barkemølle formales ca. 75 000 kg. Bark pr. Aar.

I 1903 satte L. Bøe ligeledes igang et Frørenseri og har der været rensset ca. 5 000 kg. Frø pr. Aar.

Fritzøe Elektricitetsværk begyndte efter en kortere Prøvedrift sin Leverance af elektrisk Kraft til Byen den 16 September 1901.

Dette Anlæg har senere fortsat sin Drift uforstyrret med Leverance af Lys og Kraft til Byen og Fritzøe Værks eget Behov, samt til enkelte større Bedrifter.

Hvad Trælastindustrien angaar, er der i Perioden skeet endel Indskrænkninger. Fritzøe Høvleri er gaaet over fra Drift Dag og Nat væsentlig til Dagdrift.

Da Høstens Høvleri, hvorfra Produktet væsentlig blev skibet over Larvik, saamtidig er nedlagt, er Udskibningen af høvlet Last betydeligt formindsket. Man har videre paa Grund af denne Indskrænkning i Produktionen af høvlet Last ophørt med Indkjøb af skaaren Last fra andre Steder.

Sagbrugsvirksomheden har derimod været fortsat omtrent i samme Udstrækning som tidligere. Konjunkturerne for Trælastindustrien har i Perioden været gennemgaaende slette, en Undtagelse gjorde Aar 1903, da der var nogen Opgang i Priserne. Slutningen af Aaret 1905 vakte dog Forhaabning om bedre Tider, men saamtidig steg Tømmerpriserne ganske væsentlig, saaat Nettogevinsten ikke blev særdeles stor.

I 1900 blev Fritzøe Træsliberi udvidet med 1 Sten, hvorved Produktionen skulde øges til 8 à 900 Ton vaad Masse, men denne Produktion er ikke naaet undtagen for 1903's Vedkommende, da den udgjorde 8 900 Ton.

I de øvrige Aar har Vandtilgangen været mindre god, særlig havde man Vandmangel fra Høsten 1901 til Vaaren 1902 samt fra Høsten 1904 til Vaaren 1905. Denne Vandmangel har bevirket Indskrænkning og som Følge deraf fordyret Produktionen.

Træmassepriserne har i Femaarsperioden havt en stadig nedadgaaende Tendents, og da Raamaterialet stadig er blevet dyrere, har denne Industri arbejdet under et stort Tryk.

Larvik Dampsag og Høvleris Produktion har i Femaaret stillet sig saaledes:

A a r.	Indkjøbt.		Export.		
	Tylvter.	Værdi.	Skaaren Last.	Minelast.	Værdi.
		Kroner.			Kroner.
1901	8 385	164 772.57	1 341 Std.	992 Std.	201 908.29
1902	7 815	139 823.70	895 «	1 505 «	208 908.73
1903	10 464	202 392.09	943 «	1 356 «	183 106.67
1904	7 581	179 646.72	1 042 «	658 «	134 020.35
1905	5 852	106 823.73	1 842 «	408 «	188 326.61
Tilsammen	40 097	793 458.81	6 063 Std.	4 919 Std.	916 270.65

Angaaende Glasværket i Larvik henvises til forrige Indberetning; Forholdene har ikke heller i denne Periode været gunstige. Jobbeperioden frembragte i denne Branche en usund Konkurrence, fornemlig ved at svenske Glasværk satte igang Filialer i Norge. Samtidig oprettedes ved Bergen en Butelje-fabrik, ligesom ogsaa Forbruget af Flasker i det hele gik ned til henimod det Halve.

Da ikke Overenskomst mellem Producenterne var at opnaa, bevirkede den usunde Overproduktion, at samtlige Bedrifter kun fik en kummerlig Tilværelse.

A/S Larvik Potetesmel- og Stivelsefabrik har fortsat sin Drift i Femaaret. Angaaende Produktionen m. v. henvises til nedenstaaende Tabel:

A a r.	Raastof, Poteter i kg.			Produktion i Sække.			Udbytte.
	Inden-landsk.	Uden-landsk.	Til-sammen.	Potetes-mel.	Rød-sago.	Hvid-sago.	
¹ / ₇ 1901— ³⁰ / ₆ 1902	510 600	6 414 272	6 924 872	10 177	1 022	-	Pet. -
- 1902— - 1903	514 000	4 048 000	4 562 000	6 725	734	-	-
- 1903— - 1904	1 317 000	4 013 000	5 330 000	7 880	1 005	-	6
- 1904— - 1905	37 506	6 453 352	6 490 858	9 552	1 306	-	5
- 1905— - 1906	4 552 067	3 476 454	8 028 521	10 845	987	589	10

Af Tobaksfabriker har man i Larvik 7, hvoraf en udelukkende fabrikkerer Cigarer, medens de øvrige hovedsagelig fabrikkerer Skraatobak, enkelte dog ogsaa lidt Røgetobak og da væsentlig simple Sorter. Tobaksfabrikerne beskæftiger tilsammen ca. 100 Arbejdere og importerer af Tobaksblade gennemsnitlig ca. 130 000 kg. pr. Aar.

Ved Branden i 1902 brændte 2 Fabriker, men de kom straks i Drift igjen i leiede Lokaler og den ene har opført ny Fabrik paa den gamle Tomt.

Af mekaniske Værksteder er der i Byen 2, nemlig Laurviks Maskinværksted, Indehaver Joh. Corneliussen, der beskæftiger 3 à 4 Mand og Alfred Andersens, der med sit Værksted tilflyttede Larvik i 1902; Værkstedets væsentligste Arbejde er Forfærdigelse af Stolpebeslag for Telegraf og Telefon, ligesom han i 1905 begyndte med Forfærdigelse af Torvstrø- og Landbrugsmaskiner. Værkstedet beskæftiger ca. 30 Mand.

Angaaende Ind- og Udførsel over Larviks Toldsted i Perioden 1901—1905 henvises til omstaaende Tabeller:

Indførsel:

A a r .	Kul og Koks.	Kornvarer.	Poteter.	Brændevin.	Vin.	Tobak.	Kjød og Flesh.	Alle Slags Sukker.	Soda.	Kaffe.	Jord og Ler.	Cement.
	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	152 412	9 199 700	1 020	21 264	56 140	123 460	72 407	486 180	370 470	160 120	307 870	116 000
1902	194 355	12 028 200	67 146	19 119	47 340	177 100	33 970	467 140	124 510	202 030	517 190	133 160
1903	119 249	13 410 200	85 452	23 836	67 540	162 160	57 050	663 520	325 130	240 200	119 260	243 970
1904	145 813	10 594 600	87 096	23 452	11 702	81 280	30 270	533 080	334 360	220 770	64 310	49 870
1905	150 307	9 268 828	1 963 932	17 109	16 139 og 671 Ltr.	-	-	-	-	-	-	-

Udførsel:

A a r .	Trælast.	Træmasse.	Huggen Sten.	Fisk.	Hummer.	Klid.	Fyrstikker.	Buteljer og Flasker.	Cellulose.	Pakpapier.	Is.
	m ³ .	Ton.	Ton.	Kg.	Stkr.	Kg.	Gros.	Stkr.	Ton.	Kg.	Ton.
1901	48 366	7 221 580	4 051 000	24 350	28 561	1 097 250	440 500	316 060	11 000	27 260	1 854
1902	67 328	7 720 610	3 814 000	15 760	22 638	186 530	745 400	508 241	45 000	48 930	2 076
1903	65 546	6 771 850	5 374 970	241 740	19 802	-	592 200	177 480	51 000	8 000	39
1904	43 405	1 232 770	8 159 200	121 790	10 801	1 145 770	848 300	233 725	15 000	-	1 085
1905	43 812	6 348 725	7 298 239	708 105	-	-	-	-	-	-	-

Bankernes Forretninger i Femaaret sees af nedenstaaende Tabeller:

Norges Banks Afdeling i Larvik traadte i Virksomhed November 1902.

A a r .	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inklusive Vexelobligationer).	Kjøbt og inkasseret udenlandske Vexler.	Omsat.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	-	-	-
1902	298 400.00	8 400.00	312 000.00
1903	3 217 000.00	140 400.00	3 384 200.00
1904	3 626 100.00	121 700.00	4 094 800.00
1905	5 320 700.00	111 000.00	5 967 100.00
Tilsammen	12 462 200.00	381 500.00	13 758 100.00

Laurvigs Sparebank:

A a r .	Indsat.	Udtaget.	Forvaltnings- kapital.	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inklusive Vexelobligationer).
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	2 027 674.34	1 878 017.76	3 088 207.27	1 773 995.54
1902	2 080 984.05	2 112 935.61	3 052 821.08	1 411 010.39
1903	2 010 207.77	2 023 527.29	3 074 990.01	1 145 977.31
1904	2 000 609.44	1 903 463.65	3 189 929.67	1 259 713.26
1905	2 550 357.47	2 513 624.02	3 229 093.48	1 459 098.61
Tilsammen	10 649 833.07	10 431 568.33	15 635 041.51	7 049 795.11

Hedruns Sparebank.

A a r .	Forvaltnings- kapital.
	Kr.
1901	2 056 980.99
1902	2 196 477.55
1903	2 287 669.33
1904	2 347 419.54
1905	2 408 498.94
Tilsammen	11 297 046.35

Laurvigs Privatbank, Aktiebank med en Aktiekapital af Kr. 1 500 000, hvoraf indbetalt Kr. 600 000, samt Fonds Kr. 300 000.

Angaaende Bankens Udbytte og Forretninger henvises til efterstaaende Tabel:

A a r .	Aktionærernes Udbytte.	Overskud.	Heraf fra Sandefjord.	Indsat.	Udtaget.	Forvaltet eller ousat.	Diskonteret indenlandske Vexler.	Solgt og indkasseret indenlandske Vexler.
	Pet.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	8	90 036,15	33 670.44	7 895 120.14	7 837 048.89	49 747 244.53	3 938 414.11	2 328 784.72
1902	8	82 213.50	30 300.61	8 797 446.95	8 218 002.66	55 460 697.01	4 216 358.22	2 782 349.24
1903	8	68 243.20	17 047.00 for et ½ Aar ¹⁾	8 480 576.41	8 472 130.54	56 379 972.22	3 979 050.57	1 983 586.27
1904	8	60 138.63	-	7 962 881.27	8 256 179.59	54 281 528.46	3 959 301.73	1 860 547.27
1905	6	53 013.20	-	7 915 537.25	7 934 034.41	51 286 440.46	2 946 296.16	2 054 773.35
Tilsammen	-	-	-	41 051 562.02	40 717 396.09	267 155 882.68	19 039 420.79	11 010 040.85

¹⁾ Fra 1ste Juli 1903 er Aktie-Kreditbanken i Sandefjord overgaaet til egen Bank, med egen Aktiekapital.

Larviks Arbeideres Sparekasse:

A a r.	Diskonteret indenlandske Vexler.	Indsat.	Udtaget.	Vexelobligationer.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	Opgave mangler.	-	-	Opgave mangler.
1902	— « —	-	-	— « —
1903	— « —	-	-	— « —
1904	10 911.00	16 717.02	7 957.64	20 114.81
1905	15 311.70	24 974.47	20 581.70	22 278.50
Tilsammen	26 222.70	41 691.49	28 539.34	42 393.31

Larviks Pensionsindretning:

A a r.	Fond.	Udbetalte Pensioner.	Medlemsantal.
	Kr.	Kr.	
1901	140 096.09	10 982.00	434
1902	135 516.55	11 335.00	436
1903	130 405.17	10 212.00	354
1904	125 992.70	10 191.00	342
1905	116 987.65	10 128.00	344

Handel med Brændevin og Øl.

Brændevinssamlagets Omsætning og Fortjeneste:

A a r.	Solgt Brændevin.	Til samlet Beløb.	Netto Fortjeneste.
	Liter.	Kr.	Kr.
1901	79 445.5	218 441.55	37 133.05
1902	85 115.2	230 574.87	33 393.84
1903	93 036	243 494.88	32 096.52
1904	82 940	224 635.97	32 771.65
1905	70 085	200 299.95	29 646.93

Ølsamlaget traadte i Virksomhed i Februar 1903; angaaende Omsætning og Fortjeneste henvises til nedenstaaende Tabel:

A a r.	Antal Flasker Øl.	Til samlet Beløb.	Netto- Fortjeneste.
		Kr.	Kr.
1903	157 871	47 948.72	173.48 Underskud
1904	187 134	60 608.55	1 328.81 —
1905	187 542	61 871.76	2 664.56 Fortjeneste.

Af Ølbryggerierne fortsætter de i forrige Indberetning nævnte:

Larviks Bryggeri og A/S Vestfold Bryggeri og Mineralvandfabrik, omtrent med samme Aarsproduktion som tidligere.

Som det fremgaar af den tidligere anførte Tabel over Byens Udførsel, udsendes der over Larvik betydelige Mængder raat tilluggen Sten ((Granit), der væsentlig gaar til England, Skotland og Tyskland. Stenbruddene ligger rundt omkring Byen.

Den i Larvik hjemmehørende Handelsflaade var pr. 31 December 1905:

Dampskibe.....	16 Stkr. med	3 794 Ton netto,
Seilskibe.....	35 —	31 033 - -

Fragterne har i Femaarsperioden været lave og Skibsfarten har givet lidet og for mange Skibes Vedkommende intet Udbytte.

Mandskabshyrerne har været som tidligere.

Som Følge af Udflytningen er der, trods liden Nybygning, Overflod af Husleiligheder inden Byen og Husleien er synkende.

1 Juli 1902 hjemsøgte Byen af en stor Ildebrand, der lagde en stor Del af Byen i Aske. Hele Bydelen Bøgelien, en Del af Kongegaden og helt bort til den nuværende Fjeldvei strøg med. Assurancesummen for det nedbrændte Strøg var Kr. 1 457 370, Skadetaxten var Kr. 1 159 565.

Der har i Femaaret været følgende Brande og Brandudrykninger:

1901.....	8 Brande, men	14 Brandudrykninger,
1902.....	6 —	10 —
1903.....	8 —	8 —
1904.....	3 —	7 —
1905.....	5 —	12 —

Tilsammen 30 Brande, men 51 Brandudrykninger.

Angaaende Bebyggelsen i Femaaret saa er der:

i 1901.....	opført	24	Bygninger	med	Udhus,
- 1902.....	—	123	—	-	—
- 1903.....	—	141	—	-	—
- 1904.....	—	52	—	-	—
- 1905.....	—	18	—	-	—

Tilsammen opført 358 Bygninger med Udhus.

Grunden til den store Nybygning i 1902, 1903 og tildels i 1904 var Branden i 1902, medens den nye Murtvangslovs Ikrafttræden senere har bevirket en uforholdsvis Stansning i Nybygningen, idet denne Lov med ganske uvæsentlige Undtagelser er gjort gjældende omtrent for hele det nuværende Byterritorium.

Assurancesummen for Byeindommene udgjorde:

i 1900.....	Kr.	9 720 570
- 1901.....	-	9 482 550
- 1902.....	-	8 861 550
- 1903.....	-	10 166 770
- 1904.....	-	10 888 730
- 1905.....	-	10 927 080.

Der er i Femaaret skeet en betydelig Udvidelse af Brandkorpset, idet Slangekorpset i 1901 er forøget med 10 Mand, saa det nu tæller 40 Mand, ligesom der i 1903 ansattes egen Brandchef.

Ligeledes er Brandvæsenets Materiel i betydelig Grad forøget i Femaaret.

Efter den store Brand i 1902 er der anskaffet 2 500 m. nye Slanger, 15 Brandseil og 1 Nødrædningsseil.

I 1904 er 2 og i 1905 1 Brandvogn fuldstændig ombygget, ligesaa i 1905 1 Seilvogn. Endvidere er der i 1905 anskaffet 1 Brandredskabsvogn og 1 Redningsvogn, begge med fuldt Tilbehør.

Byens Vandnet er udvidet med:

1901.....	{	80 m. 5" Vandrør,
1902.....	{	60 - 4" —
1903.....		510 - 4" —
1904.....		120 - 4" —
1905.....	{	160 - 6" —
	{	460 - 4" —
		20 - 4" —

Paa samme Tid er Kloaknettet udvidet med:

1902.....	{	45 m. 15" Rør,
1903.....	{	120 - 6" —
1904.....		129 - 9" —
1905.....	{	250 - 18" —
	{	400 - 9" —
		20 - 6" —

Reguleringen af det ved Branden 1902 raserede Strøg har kostet Kommunen forholdsvis mange Penge.

Kommunens Gjæld, der pr. 31 December 1900 var Kr. 706 710, er pr. 31 December 1905 vokset til Kr. 1 134 987.60, idet der i Femaaret er optaget følgende nye Laan:

1901	Kr. 320 000
1902	- 200 000
1903	- 80 000.

Byens Aktiva kan sættes til Kr. 1 631 037.85, hvoraf man har en aarlig Indtægt af Kr. 15 214.71.

Larviks Fattigvæsens Udgifter netto:

1901	Kr. 56 084.64
1902	- 54 188.83
1903	- 59 588.12
1904	- 60 448.35
1905	- 61 374.67.

Fattigunderstøttede Hovedpersoner:

1901	311,	hvoraf 37	mod Refusion fra andre Kommuner,
1902	345,	- 31	- - - - -
1903	364,	- 29	- - - - -
1904	397,	- 29	- - - - -
1905	374,	- 31	- - - - -

Larviks Havnevæsen:

Der er i Femaaret ikke iværksat noget nyt Byggeanlæg, men man har havt under Overveielse betydelige Havnearbejder, der endnu ikke er fuldt planlagte, og naar disse kommer til Udførelse, vil Byens Brygger i betydelig Grad blive udvidet. Man har paa vanlig Maade holdt Byens Brygger i ordentlig Stand og der er foretaget de nødvendige Mudringer i Byens Havn.

Havnevæsenets Eiendomme og øvrige Aktiva kan sættes til Kr. 187 300.

Angaaende Byens økonomiske Forhold henvises til nedestaaende Tabel:

A a r.	Kom- munens samlede Udgift.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Nærings- skat.	Eiendoms- skat.	Samlet Kommune- skat.	Statsskat.	Antal Skat- ydere.	Kom- munens Skatte- pro- cent.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
1901	364 000	9 487 000	3 258 000	200 254.98	32 320.69	232 575.67	37 854.20	2 694	12.926
1902	428 500	10 270 000	3 390 980	219 233.82	32 387.66	251 621.48	40 510.60	2 777	13.523
1903	435 670	10 233 000	3 217 825	235 662.73	33 365.36	269 028.09	39 707.40	2 599	15.395
1904	416 000	10 584 000	3 153 111	247 895.07	34 134.01	282 029.08	36 114.90	2 588	16.5347
1905	415 500	10 042 000	3 081 125	250 397.30	36 138.84	286 536.14	35 814.30	2 511	17.0534

Med Hensyn til Skifte- og Tvangsauktioner har Forholdet i Femaaret stillet sig saaledes :

A a r .	Akkord- forhandlinger.	Konkursboer.	Dødsbo- skifter.	Tvangsauktioner, hvor Salg fandt Sted.
1901	2	2	12	7
1902	5	2	15	6
1903	1	3	16	9
1904	4	3	11	9
1905	5	9	10	23

Ved Larviks Telegrafstation har der været afsendt og modtaget nedenstaaende Antal Telegrammer, ligesom Rigstelefonsamtalernes Antal har været:

B u d g e t a a r .	Afsendte Telegrammer:		Ankomne Telegrammer:		Rigstelefonsamtaler:	
	Til Indlandet.	Til Udlandet.	Fra Indlandet.	Fra Udlandet.	Udgaende.	Indgaende.
1901/1902	10 087	3 886	9 254	4 884	31 075	35 512
1902/1903	9 709	4 012	8 640	4 763	33 176	37 420
1903/1904	10 056	4 127	9 066	5 082	35 349	39 475
1904/1905	8 883	3 514	8 243	4 616	35 588	39 903
1905/1906	ca. 13 200		ca. 13 100		ca. 36 200	ca. 40 400

Byens Skolevæsen:

Den kommunale høiere Almenskoles Elevantal m. v. har i Femaaret været:

A a r .	Antal Skolebørn i Middelskolen.			Antal Skolebørn i Gymnasiet.		
	Gutter.	Piger.	Tilsammen.	Gutter.	Piger.	Tilsammen.
1901/1902	97	61	158	8	2	10
1902/1903	92	71	163	15	6	21
1903/1904	95	74	169	20	11	31
1904/1905	89	81	170	24	13	37
1905/1906	88	93	181	21	14	35

Antal Lærere og Lærerinder: 14.

Af Skolens Elever har i Femaaret 81 Gutter og 35 Piger, tilsammen 116 Elever, bestaaet Middelskoleexamen og i 1904 og 1905 9 Gutter og 6 Piger, tilsammen 15 Elever, bestaaet Examen Artium.

Skolens Driftsbudget udgjorde brutto:

1901/1902	Kr. 35 262.19
1905/1906	- 38 954.41.

Kommunens aarlige Bidrag har udgjort:

1901	Kr. 6 608.77
1902	- 6 324.79
1903	- 6 197.64
1904	- 11 736.54
1905	- 11 761.83.

Skolepengene var tidligere:

Middelskolens 1ste Klasse	Kr. 72.00 pr. Aar,
— 2den —	- 84.00 - -
— 3die —	- 96.00 - -
— 4de —	- 108.00 - -

Siden 1904:

Middelskolens samtlige Klasser	Kr. 50.00 pr. Aar,
Gymnasiets — —	- 150.00 - -

Almindelig 20 Pct. Moderation for Søskende.

Folkeskolen:

A a r.	Undervisningsberettigede Børn:			Antal Børn i Folkeskolen:		
	Gutter.	Piger.	Tilsammen.	Gutter.	Piger.	Tilsammen.
1901	1 056	1 007	2 063	840	811	1 651
1902	1 020	948	1 968	850	797	1 647
1903	1 027	957	1 984	837	788	1 625
1904	1 037	956	1 993	822	768	1 590
1905	997	939	1 936	781	750	1 531

Antal Lærere og Lærerinder: 1 Januar 1905 15 Lærere og 27 Lærerinder i fuldstændige Poster.

I Aarets Løb inddraget 1 Lærerpst og 2 Lærerindeposter.

Udgifter:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samtlige Udgifter	77 705.86	77 836.85	77 274.92	77 891.48	75 452.41
Indtægter udenom det udlignede..	20 634.79	11 329.65	19 954.10	19 032.15	18 350.80
Nettoudgift	57 071.07	66 507.20	57 320.82	58 859.33	57 101.61

Larviks tekniske Aftenskole med Handelsafdeling:

I. Den tekniske Aftenskole:

Aar.	Elevantal.	Ud-examinerede.	Brutto-budget.	Stats-tilskud.	Samlags-tilskud.
			Kr.	Kr.	Kr.
1901/1902	142	12	5 749.57	3 090.00	1 620.00
1902/1903	128	17	5 620.84	3 032.00	1 620.00
1903/1904	119	9	5 716.08	3 120.00	1 620.00
1904/1905	98	11	5 639.68	3 220.00	1 650.00
1905/1906	91	7	5 520.00	3 130.00	1 650.00

Skolen har 7 Lærere.

II. Handelsafdelingen:

Aar.	Elevantal.	Ud-examinerede.	Brutto-budget.	Samlags-tilskud.	
			Kr.	Kr.	
1901/1902	30	13	1 394.78	400.00	} Intet Statstilskud.
1902/1903	28	9	1 512.00	400.00	
1903/1904	27	6	1 319.00	400.00	
1904/1905	30	5	1 410.00	400.00	
1905/1906	19	6	1 300.00	400.00	

Skolen har 5 Lærere.

Larviks offentlige Sjømandsskole:

Aar.	Elevantal.	Bestaaet Examen.	Rejicerede.	Brutto-budget.	Kommune-bidrag.
				Kr.	Kr.
1901/1902	18	11	7	2 984.50	786.25
1902/1903	8	4	3	2 569.50	1 100.00
1903/1904	3	1	1	2 276.06	1 145.00
1904/1905	11	7	0	2 709.60	961.00
1905/1906	7	7	0	ca. 2 150.00	875.00

Skolen har i 1905 virket i 50 Aar, idet den begyndte sin Virksomhed Høsten 1855. I disse 50 Aar har Skolen ialt havt 1 867 Elever, hvoraf 816 er dimitterede til Styrmandsexamen og 694 har bestaaet denne Examen.

Frk. Magna Bugges Privatskole, Fællesskole, der væsentlig forbereder til Middelskolen, har i Femaaret havt følgende Elevantal:

1901.....	43,		
1902.....	65,		
1903.....	85,	hvoraf 18 dimitteredes til Middelskolen,	
1904.....	78,	- 16	--«--
1905.....	67,	- 13	--«--

Methodisternes Religionsskole har i Femaaret undervist 95 Børn, hvoraf 50 er examinerede (konfirmerede).

Angaaende Larviks Børnehjems Virksomhed henvises til nedenstaaende Tabel:

A a r.	Største Antal Børn i Aaret.	Indkomne i Aaret.	Udgaede i Aaret.	Indtægter.	Udgifter.
				Kr.	Kr.
1901	36	7	8	5 976.66	5 887.13
1902	34	6	9	5 381.53	5 369.85
1903	34	9	4	6 017.64	6 118.85
1904	34	4	2	4 861.32	5 686.69
1905	36	4	5	6 108.88	6 214.14

Foruden Larviks Børnehjem har man ogsaa det helt private Larviks Børnehospital, der opretholdes dels ved offentlige, dels ved private Bidrag.

Angaaende Virksomheden henvises til nedenstaaende Tabel:

A a r.	Største Antal Børn i Aaret.	Indkomne i Aaret.	Udgaede i Aaret.	Indtægter.	Udgifter.
				Kr.	Kr.
1901	9	3	2	2 397.65	1 999.98
1902	9	1	1	1 935.95	1 964.18
1903	9	2	2	2 164.64	2 282.90
1904	9	1	2	1 897.60	1 975.84
1905	8	0	1	2 254.82	2 128.07

1903 startedes Aktieselskabet «Shetlands Hvalfangerselskab» med en Aktiekapital af Kr. 90 000, hvilket i 1904 forøgedes til Kr. 115 000.

Selskabet har i Aarene 1903, 1904 og 1905 givet et samlet Udbytte af 44 Pct.

Selskabet disponeres af Firmaet Chr. Nielsen & Co.

Samme Firma disponerer ogsaa Aktieselskabet «Hvalfangerselskabet Fiskeren», der driver Hvalfangst med flydende Station — Skibet «Figaro» og 2 Fangstbaade — ved Spitsbergen.

Dette Selskab startedes 1905 med en Aktiekapital af Kr. 100 000. Selskabet gav 1905 et Udbytte af 10 Pct.

Fra Larvik drives der endel Hjemmefiske og for Tiden er der her hjemmehørende 7 Motorbaade.

Foruden hvad der forbruges i Byen forsendes en Del Fisk til Kristiania. Ved Sildefisket om Vinteren sendes Silden i iset Tilstand til Tyskland og England.

Fiskerne har klaget over, at tyske Trawlere udenfor Kysten har været til Gene for Fiskeriet.

Et Firma i Larvik — Gram & Meyer — har forsøgt med Trawlfiske udenfor Larvik, idet det i 1905 købte en engelsk Damptrawler.

Foretagendet viste sig imidlertid mindre lønsomt, og de ophørte med Fisket her efter nogle Maaneders Forsøgsdrift.

A/S Bad og Kuranstalt «Larvik» har i Femaaret 1901—1905 arbejdet under et sterkt Tryk af Jobbetidens usunde Udvidelser og har med det store Publikums reducerede økonomiske Evne i det sidste Femaar været mindre tilfredsstillende i økonomisk Henseende.

Arbejderforholdene har været bra, om der end i de to sidste Vintre har været en Del Arbejdsledighed.

Til Afhjælp af den bevilgede Kommunen Vinteren 1904—05 Kr. 5 000 og Vinteren 1905—06 Kr. 3 000, hvilket sidste Beløb dog ikke forbrugtes.

Angaaende Arbejdspriserne henvises til vedlagte Bilage Schema No. 14.

Forholdene i Byen er forøvrigt vanskelige og ved siden af Firmaet Treschow-Fritzøe findes kun faa større Forretninger. Firmaet Treschow-Fritzøe er forøvrigt Eier af en stor Del af Byens Opland og af Byens naturlige mekaniske Drivkraft, idet det helt eier Farris og for en Del disponerer over Laagen.

Det synes, som om Byen mangler Driftskapital og med Undtagelse af Godseier Treschow, der forøvrigt bor udenfor Byen, findes der ingen større Formuer i Byen.

Skattebyrderne maa antagelig i nogen Grad ansees at være Aarsagen til, at der er saa lidet Initiativ blandt Byens Borgere, idet det under de store Skattebyrder er vanskeligt at faa noget nyt istand og dette virker igjen tilbage paa Byen i det hele.

Byen maa vistnok i Femaarsperioden siges at have staaet stille.

Larviks Magistrat, 28 September 1906.

Kristen Simonsen.

Beretning

om Kjøbstaden Sandefjords økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Ved Folketællingen den 3 December 1900 udgjorde Byens Indvaanerantal 4 869. Denne Folketælling foregik imidlertid paa et Tidspunkt, da ikke faa af Indbyggerne som Brandlidte ved den Byen i det nævnte Aar overgaaede store Ildsvaade var bleven nødsaget til at tage Ophold i det tilgrænsende Landdistrikt. De fleste af denne Aarsag udflyttede Familier flyttede i Løbet af 1901 tilbage til Byen. Denne er i Femaaret uden Tvil gaaet frem i Folkemængde. Nogen kommunal Tælling har i dette Tidsrum ikke fundet Sted, men, efter hvad jeg mener at have Grund til at antage, kan Folkemængden ved Udgangen af Aaret 1905 anslaaes til omkring 5 200 Mennesker.

Udvandring i nogen større Udstrækning er i Femaaret ikke foregaaet herfra.

2. Industri.

Fabrikdriften er fremdeles af liden Betydning. Af nye Virksomheder kan nævnes et Ølbryggeri, der begyndte sin Drift i 1901. Paa den anden Side er den i forrige Beretning omhandlede Maskinfabrik nedlagt.

Haandværksdriften antages i Femaaret gennemgaaende at have været i Tilbagegang. Konkurrencen med den fabrikmæssige Produktion gjør det stadig vanskeligere for Haandværkerne at slaa sig igjennem.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

For Handelen har Forholdene i Femaaret ikke været synderlig gunstige. Hovedgrunden hertil er vistnok at søge i de flaae Tider, men som medvirkende Aarsager maa ogsaa nævnes den store Konkurrence samt den Omstændighed, at Byens naturlige Opland i stedse stigende Udstrækning dækker sit Behov hos de talrige og tildels vel assorterede Landhandlere.

Af de indtrufne Konkurser har de fleste været af liden Betydning og uden nævneværdige Følger for Byens Forretningsliv.

Torvtrafikken ofredes megen Opmærksomhed, og Resultatet har været et kjendeligt Opsving i denne Gren af Omsætningen.

Af Banker findes fremdeles 2, Sandefjords Sparebank og Aktiekreditbanken. Den sidstnævnte, der tidligere dreves som en Filial af Larviks Privatbank, gik i 1903 over til en selvstændig Forretning med en Aktiekapital af Kr. 500 000, hvorpaa indbetalt Kr. 250 000.

Sparebankens Forvaltningskapital udgjorde:

1901	Kr. 1 341 494
1902	- 1 354 341
1903	- 1 313 041
1904	- 1 362 514
1905	- 1 380 751.

Aktiekreditbankens Totalomsætning er opgivet saaledes:

1901	Kr. 30 088 839
1902	- 39 285 845
1903	- 46 102 428
1904	- 42 439 602
1905	- 41 734 567.

Af Assuranceindretninger findes her paa Stedet ingen.

4. Skibsfart.

De gunstige Konjunkturer, som kjendetegnede den sidste Halvdel af forrige Femaarsperiode, strakte sig ogsaa over de første Par Aar af dette Femaar. Senere har Fragterne været i stadig Nedgang, og ved Periodens Slutning arbejdede de fleste Rederier under særdeles uheldige Vilkaar. Det skal dog bemærkes, at enkelte Dampere, der ved Udbruddet af den russisk-japanske Krig befandt sig i Østasien, under Krigens Forløb gjorde gode Forretninger. Stedets Dampskibsflaade har fremdeles været i rask Udvikling. Der er ogsaa i dette Femaar anskaffet et betydeligt Antal store og tidsmæssige Dampskibe, de fleste for Fragtfarten paa længere Farvande. Ligeledes er der indkjøbt flere større Jernseilskibe, hvorimod Antallet af mindre Seilfartøier er i stadigt Synkende.

Handelsflaadens Størrelse udgjorde ved Udgangen af 1901 og 1905:

Aar.	Dampfartøier.		Seilfartøier.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
1901	18	7 601	72	28 666
1905	58	19 971	53	38 155

Til Hval-, Sæl- og Bottlenosefangst anvendtes i 1905 24 Dampskibe og 10 Seilskibe. Udbyttet af Hvalfangsten var i Periodens 3 første Aar meget tilfredsstillende. Aarene 1904 og 1905 bragte derimod et magert Resultat for denne Bedrift. Vistnok var Fangsten fremdeles god, men som Følge af de yderst lave Oliepriser blev Gevinsten kun ringe. Hvalfangsten, som for dette Sted er en betydningsfuld Næringsvei, der skaffer Beskjæftigelse for mange

Mennesker, har forøvrigt i Femaaret undergaaet en bemærkelsesværdig Udvikling, idet der er dannet flere nye Selskaber med tidsmæssige og vel udrustede Fangstfartøier.

Efter Hvalfredningslovens Ikrafttræden har Hvalfangerne søgt til Fangstfelterne ved Spitsbergen, Færøerne og Shetland. Høsten 1905 afsendtes derhos en Fangstexpedition til Sydishavet (Falklandsøerne og Syd-Shetland). Den bragte vistnok paa Grund af forskellige Omstændigheder ikke det forventede Udbytte, men efter de gjorte Erfaringer mener man dog, at Hvalfangsten paa disse fjerne Farvande vil kunne blive en lønnende Forretning.

Sæl- og Bottlenosefangsten er i Femaaret gaaet tilbage og beskæftigede heller ikke saa mange Fartøier som før. Udbyttet var gennemgaaende lidet tilfredsstillende.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Efter en af Ligningskommissionen meddelt Opgave hidsættes følgende Oplysninger angaaende Formue og Indtægt samt Skatteforholdene:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Samlet Byskat.	Antal Skatydere.	Skatøren.
	Kr.	Kr.	Kr.		
1901.....	6 146 000	1 439 005	119 412	1 360	12.93
1902.....	6 319 000	1 479 710	120 260	1 317	12.35
1903.....	6 992 500	1 500 325	128 823	1 303	12.68
1904.....	7 675 500	1 632 705	138 076	1 334	12.04
1905.....	6 760 300	1 565 395	134 382	1 387	12.97

Byens Udgiftsbudget udgjorde for hvert af Aarene 1901—1905 henholdsvis Kr. 163 572, Kr. 175 247, Kr. 181 173, Kr. 188 932 og Kr. 183 794.

Fattigudgifterne har for de samme Aar udgjort henholdsvis Kr. 24 925, Kr. 29 364, Kr. 27 202, Kr. 28 040 og Kr. 23 729.

Kommunens Gjæld er i Femaaret bleven betydelig forøget. De store Udgifter, som ved Ildebranden i 1900 paaførtes Kommunen, nødvendiggjorde nemlig Optagelsen af et Laan, stort Kr. 300 000, der væsentlig medgik til Opførelse af ny Kirke, Gjennemførelse af en kostbar Regulering og Indkjøb og Indredning af en ny Brandstationsbygning. Ved Udgangen af Aaret 1905 udgjorde den samlede Gjæld Kr. 624 965.

Paa den anden Side udviste Byens Aktiva i faste Eiendomme en betragtelig Stigning. De udgjorde ved nævnte Tidspunkt Kr. 732 856. Kommunen har derhos Aktier i Drammen—Skien-Banen for Kr. 128 800.

Brandvæsenet har i Femaaret undergaaet betydelige Forbedringer. Ny og tidsmæssig Brandstation — delvis efter Kasereringsprincippet — indrededes i 1904. Af Ildebrande indtraf ialt 22, der dog paa et Par Undtagelser nær var uden større Betydning.

Vandværket er udvidet med ca. 268 m. Ledninger og 5 Brandkumme.

Veinettet er i den centrale Del af Byen bleven omlagt.

Kirkegaarden har modtaget en betydelig Udvidelse. Den nye Kirke, der har 900 Siddepladse og kostede ca. Kr. 140 000, blev færdig i 1903.

Byens lidet tidsmæssige Belysningsforhold har ogsaa i denne Femaarsperiode været Gjenstand for Myndighedernes Overveielse, uden at der dog endnu foreligger noget Resultat heraf.

Med Hensyn til Havnevæsenet kan mærkes, at Mudring er udført i betydelig Udstrækning, ligesom der ogsaa ellers er udført adskilligt Arbeide paa Havnen og Bryggerne.

Havnekassens Gjæld udgjorde ved Femaarets Slutning Kr. 48 166, medens dens Aktiva, heri indbefattet Værdien af Brygger og Tomter, der ligger under Havnevæsenet, antagelig kan ansættes til ca. 90 000 Kr.

Skolevæsenet. Folkeskolens Elevantal for hvert af Aarene 1901—1905 udgjorde henholdsvis 622, 650, 640, 667 og 663. Ved Udgangen af 1905 udgjorde Klassernes Antal 21. Lærerpersonalet bestod paa samme Tid af Bestyreren, 6 Lærere og 10 Lærerinder. De samlede Udgifter til Folkeskolen androg i 1901 til Kr. 24 906 og i 1905 til Kr. 28 491. Statsbidraget for de samme Aar udgjorde henholdsvis Kr. 6 964 og Kr. 7 198.

Med Hensyn til Middelskolen skal bemærkes, at Inddragningen af Forberedelsesklasserne i dette Femaar er bleven gennemført. Elevantallet ved Udgangen af hvert af Skoleaarene 1901—1905 udgjorde henholdsvis 114, 136, 139, 140 og 107.

Stedets Stuertskole har ogsaa i dette Femaar været godt besøgt. Det samme gjælder den tekniske Aftenskole.

Legatkapitalerne er fremdeles ikke meget betydelige. De udgjorde i 1905 Kr. 59 938.

6. Binæringer.

Af Binæringer af Betydning kan nævnes Udleie af Værelser til Bade-gjæster, der for mange af Indvaanerne er en meget væsentlig Indtægtskilde. Badet, der i Femaaret har faaet nye og tidsmæssige Societetslokaler, har i denne Tid været godt besøgt.

7. Arbeiderforhold.

For Arbeidernes Vedkommende har Forholdene i det hele taget været tilfredsstillende. Om Arbeidsløshed i nævneværdig Udstrækning har der sjelden været Tale. Det i Byens umiddelbare Nærhed beliggende Framnæs mekaniske Værksted har til enhver Tid Beskjæftigelse for en stor Arbeidsstok, og hertil kommer, at Hvalfangerne til sin Bedrift ikke blot benytter Sjøfolk, men for en væsentlig Del ogsaa almindelige Arbeidere.

Arbeidersamfundet tællede ved Udgangen af 1905 70 Medlemmer.

Arbeiderakademiets Foredrag har ogsaa i dette Femaar været omfattet med megen Interesse.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Det vil af det foregaaende fremgaa, at Forholdene i Femaaret i det hele taget ingenlunde har været gunstige for Byens Udvikling. Virkningerne af den tidligere omhandlede Ildebrand i 1900 gjorde sig ogsaa føleligt gjældende. De fleste af de nedbrændte Huse gjenopførtes i Løbet af 1901 og 1902, men den for de paagjældende Strøg indlertid besluttede Murtvang medførte Udtællinger, der for mange af de mindre velstillede Huseieres Vedkommende oversteg deres økonomiske Evne. Den Omstændighed, at de nye Bygninger viste sig at afgive mere Husrum, end Behovet krævede, øgede Vanskelighederne og havde til Følge en merkbar Synkning af Husleien. Hertil kom, at de store Udgifter, som Branden medførte for Kommunen, ledede til en ikke ubetydelig Forøgelse af de allerede før trykkende Skattebyrder.

Sansen for Ædruelighed er i stadig Fremgang og fra de forskjellige Afholdskorporationers Side udfoldes et energisk Arbeide til Drukkenskabslastens Modarbeidelse.

Brændevinssamlaget har været nedlagt siden 1898 og et Forsøg paa ved Samlagsafstemningen i 1903 at faa det gjenoprettet mislykkedes.

Der er i Femaaret vedtaget temmelig vidtgaaende Tidsindskrænkninger for Salg og Udskjænkning af Øl og Vin. Antallet af Rettigheder til Salg og Udskjænkning af de nævnte Drikkevarer er derhos betydelig indskrænket. I 1905 indehavdes Bevilling til Smaasalg af Vin af 13 Handlende. Almindelig Udskjækningsret var alene meddelt Ølsamlaget (2 Rettigheder), medens der af indskrænkede Rettigheder fandtes 7. Alt Smaasalg af Øl var henvist til Samlaget og Ølbryggeriet. Ølafgiften er i Femaaret forhøiet til Kr. 1 500 for hver Rettighed, hvorhos Smaasalg af Vin er undergivet en Særafgift af Kr. 100.

Ved Sædelighedstilstanden vides intet særligt at bemærke.

Sundhedstilstanden har gennemgaaende været tilfredsstillende.

Sandefjords Magistrat, 17 December 1906.

Th. Johannesen.

Beretning

om Kjøbstaden Tønsbergs økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Tønsberg er gaaet frem i Folketal i Femaaret. Efter den sidste almindelige Folketælling udgjorde Folkemængden ved Udgangen af 1900: 8 611. Senere er ingen kommunal Folketælling foregaaet. Men regner man med en aarlig Forøgelse af 1½ Pct., skulde Folkemængden ved Udgangen af 1905 have udgjort omtrent 9 250.

Med Hensyn til Fødsler, Dødsfald og Ægteskaber stiller Forholdet sig saaledes:

A a r.	Antal Fødsler.	Antal Dødsfald.	Antal Ægteskaber.
1901	212	122	61
1902	259	136	81
1903	217	149	56
1904	243	130	75
1905	242	166	71

Tilflytning til Byen fra de tilstødende Landdistrikter har fremdeles fundet Sted i ikke liden Udstrækning.

I denne Forbindelse bemærkes, at der i Femaarsperioden er opført 81 nye Bygninger med en samlet Brandtakst af ca. 1 150 000 Kroner. Ved Udgangen af 1900 var der 606 brandforsikrede Bygninger med en samlet Forsikringssum af Kr. 9 112 810 og ved Udgangen af 1905 var der 687 brandforsikrede med en Forsikringssum af Kr. 10 721 820.

2. Industri.

I Femaaret er der ikke opført nye Fabrik- eller industrielle Anlæg.

Af de i forrige Femaarsberetning nævnte industrielle Anlæg har Tønsbergs Smørfabrik, Tønsbergs Papirindustri samt Kaldnæs Patentslip og mekaniske Værksted gaaet jævnt fremad og Selskaberne gav for 1905 et Udbytte af henholdsvis 10 Pct., 5 Pct. og 6 Pct.

Tønsbergs Stenindustri, der ikke var medtaget i forrige Femaarsberetning, har ogsaa gaaet jævnt fremad.

Tønsberg Elektricitetsværk arbejder under mindre gunstige Forhold.

Norsk Hængselfabrik er nedlagt og Norsk Hesteskofabrik var ikke i Drift ved Udgangen af 1905.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

a) Handel:

Handelsomsætningen har været omtrent den samme som i forrige Femaarsperiode, idet de nedadgaaende Tider ikke har havt synderlig stor Indflydelse paa Kjøbeevnen hos Byens og dens Oplands Befolkning.

Toldintraderne har udgjort:

i 1901.....	Kr. 275 248
- 1902.....	- 207 216
- 1903.....	- 212 852
- 1904.....	- 214 454
- 1905.....	- 232 878.

Værdien af Indførsel og Udførsel har udgjort:

Aar.	Værdi af Indførsel.	Værdi af Udførsel.
	Kr.	Kr.
1901	2 856 600	1 333 700
1902	4 136 900	1 821 600
1903	4 122 400	1 454 300
1904	4 894 600	1 846 800

Udførselen af Træl last har været:

i 1901.....	for Kr. 96 100
- 1902.....	- - 124 200
- 1903.....	- - 121 400
- 1904.....	- - 173 300

Handelsregistret udviser følgende Antal anmeldte Firmaer:

Aar.	Enkeltmands-Firmaer.	Selskabsfirmaer.
1901	31	12
1902	24	13
1903	31	8
1904	27	10
1905	17	9

Konkurrernes Antal var i 1901: 6, i 1902: 1, i 1903: 5, i 1904: 9 og i 1905: 7.

Akkordforhandling blev aabnet 1901 i 5, 1902 i 3, 1903 i 10, 1904 i 3 og 1905 i 3 Boer.

b) Bankvæsen:

Følgende Opgaver vedkommende Tønsbergs Sparebanks, Tønsbergs Privatbanks, Tønsbergs Handelsbanks og Sems Sparebanks Virksomhed hid sættes:

Aar.	I samtlige Banker.		Tønsbergs Sparebank forvaltede.	Tønsbergs Privatbank omsatte.	Tønsbergs Handelsbank omsatte.
	Indsat.	Udtaget.			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	9 685 857	10 419 566	5 922 712	76 823 190	30 756 354
1902	9 067 967	9 033 967	6 011 311	71 779 223	32 298 934
1903	9 103 401	9 190 590	5 995 471	71 492 787	30 777 667
1904	9 223 668	8 649 147	6 147 724	74 580 458	35 441 939
1905	10 157 001	10 233 574	6 367 720	88 457 532	35 561 463

Vexelomsætningen har været:

I Tønsbergs Privatbank:

Aar.	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inkl. Vexelobligationer).	Solgt og inkasseret udenlandske Vexler for
	Kr.	Kr.
1901	8 641 660	4 267 029
1902	5 540 134	3 582 843
1903	4 613 845	3 087 328
1904	4 832 778	2 802 459
1905	4 547 257	3 622 581

I Tønsbergs Handelsbank:

Aar.	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inkl. Vexelobligationer).	Solgt og inkasseret udenlandske Vexler for
	Kr.	Kr.
1901	2 638 086	1 308 547
1902	2 191 232	979 678
1903	1 969 857	740 458
1904	2 081 405	955 821
1905	1 743 152	1 174 341

I Tønsbergs Sparebank :		I Sems Sparebank :	
A a r .	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inkl. Vexelobligationer).	A a r .	Diskonteret indenlandske Vexler (ikke inkl. Vexelobligationer).
	Kr.		Kr.
1901	2 405 096	1901	468 239
1902	886 767	1902	448 813
1903	489 591	1903	347 813
1904	488 123	1904	287 826
1905	542 444	1905	290 466

c) Assurance:

Af Assuranceforeninger virker nu kun Vestfold Skibsassuranceforening, der har en Afdeling for Dampskibe og en Afdeling for Seilskibe.

Derhos driver Jac. O. Lyngaas & Co. og Sev. Dahl betydelige Assuranceforretninger for Skibe m. v.

4. Skibsfart.

I de 2 første Aar af Femaarsperioden var der gunstige Forhold for Skibsrederne, men i de sidste 3 Aar har Konjunkturerne været nedadgaende.

Den af Ligningskommissionen antagne I n d t æ g t har været:

A a r .	Dampskibe.		Seilskibe.
	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt, ansat procentvis af Skibenes antagne Værdi.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Pct.	Kr.
1901	779 100	11.4	35 100
1902	775 600	10.7	28 900
1903	166 900 ¹⁾	5.6	11 100
1904	169 900	4.8	7 950
1905	120 200	4.4	5 950

¹⁾ Nedgangen fra 1902 til 1903 skyldes væsentlig, at Firmaet Willh. Wilhelmsen flyttede til Nøtterø.

Handelsflaadens Størrelse udgjorde ved Udgangen af 1900 og 1905:

A a r.	Dampfartøier.			Seilfartøier.		
	Antal.	Tonnage.		Antal.	Tonnage.	
		Brutto.	Netto.		Brutto.	Netto.
1900	73	63 812	-	64	20 920	-
1905	75	140 734	89 411	43	12 483	11 236

Heraf eies følgende af Rederier bosatte i Tønsberg:

43 Dampskibe, brutto:	49 889	Reg.-Ton,
netto:	30 889	—
36 Seilskibe, brutto:	10 358	—
netto:	9 408	—

Resten af Skibene tilhører Rederier udenfor Tønsberg (væsentlig i Nøtterø og Tjøme). Skibene er i Skibsregistrene anført som hjemmehørende i Tønsberg, da de sorterer under Tønsberg Toldsted.

Disses Antal og Tonnage er altsaa:

32 Dampskibe, 90 845 Reg.-Ton brutto,
58 522 — netto,
7 Seilskibe, 2 125 — brutto,
1 828 — netto.

Med Hensyn til Hvalfangst, Sælfangst og Bottlenosefangst hidsættes følgende af Ligningskommissionen meddelte Opgaver:

Hvalfangst:

A a r.	Antal Selskaber.	Antagen	Antagen
		Formue.	Indtægt.
		Kr.	Kr.
1901	3	210 000	7 000
1902	3	175 000	4 000
1903	3	230 000	18 500
1904	3	225 000	20 500
1905	3	185 000	12 600

Bottlenosefangst:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt
	Kr.	Kr.
1901	146 000	21 000
1902	146 000	22 000
1903	143 000	18 200
1904	146 000	12 800
1905	123 500	6 900

Sælfangst:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Kr.
1901	0	0
1902	0	0
1903	0	0
1904	100 000	10 000
1905	0	0

Udmønstret herfra ved Tønsbergs Indrulleringskontor er:

i 1901	2 015 Mand,
- 1902	1 872 —
- 1903	1 965 —
- 1904	1 771 —
- 1905	1 745 —

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Som det vil sees af nedenstaaende Opgaver, er Skatteprocenten i Femaarsperioden gaaet ikke lidet op, men Kommunens økonomiske Forhold maa fremdeles ansees at være gode.

Der hidsættes følgende Opgaver:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Kr.
1901	19 237 500	3 740 050
1902	19 333 500	3 892 420
1903	15 334 600 ¹⁾	3 228 450
1904	15 965 700	3 285 850
1905	14 755 300	3 229 900

¹⁾ Nedgangen fra 1902 til 1903 skyldes væsentlig at Firmaet Willh. Wilhelmsen flyttede til Nøtterø.

A a r.	Udgifts- budgettet.	Udlignet Statsskat.	Udlignet Byskat.	Antal Skatydere.	Antal Skatydere med mere end 1000 Kr. Indtægt.	Skat- oren.
	Kr.	Kr.	Kr.			Pet.
1901	332 800	80 110	214 048	2 246	631	8.20
1902	339 621	84 523	217 994	2 314	757	8.00
1903	339 145	55 171 ¹⁾	201 038	2 297	734	10.50
1904	337 203	56 005	202 790	2 385	754	10.00
1905	337 199	52 895	205 101	2 458	760	10.80

K o m m u n e n s F o r m u e s f o r f a t n i n g s t i l l e r s i g s a a l e d e s :

Ved Udgangen af A a r.	Byens samlede Aktiva, bestaaende af faste Eiendomme, Aktier, Vandværket m. v.	Samlet Gjæld.	Nettoformue.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900	2 032 144	855 800	1 176 344
1905	1 935 695 ²⁾	723 800	1 211 895

Kommunen er fremdeles Eier af betydelige Tomtestrækninger, de saakaldte Byløkker, hvoraf Tomteleien i 1905 udgjorde ca. 15 000 Kr.

Vedkommende T ø n s b e r g s B r æ n d e v i n s s a m l a g s V i r k s o m h e d
hidsættes følgende Opgaver:

i 1901 er solgt 82 573 Liter Spirituosa =	Kr. 218 391.32
- 1902 - - - 91 279 - - - =	- 246 457.50
- 1903 - - - 94 569 - - - =	- 252 690.00
- 1904 - - - 89 861 - - - =	- 246 842.08
- 1905 - - - 81 678 - - - =	- 241 720.19

Omsætningen af Øl var:

i 1901	tilsammen Kr. 19 765.50
- 1902	- 17 758.00
- 1903	- 13 490.00
- 1904	- 12 282.70
- 1905	- 12 029.65

¹⁾ Se Noten foregaaende Side.

²⁾ Grunden til Nedgangen i Formue er formentlig den, at der siden forrige Femaarsberetning er foretaget en nøiagtigere Takst over Byens Aktiva og Eiendomme.

Udgifterne ved Fattigvæsenet har været budgetteret saaledes:

i 1901	Kr. 48 100
- 1902	- 48 850
- 1903	- 48 900
- 1904	- 49 500
- 1905	- 50 560

Ved Udgangen af 1905 havde der ialt 37 Legater med en samlet Kapital af ca. 771 000 Kr.

De største Legater er følgende:

Anders Madssøns og Hustrus samt Mads Gregersens Legat med en Formue af ca.	Kr. 400 000
Gustav Conrad Hansens og Hustrus Legat	- 100 000
P. M. Eckersberg og Hustrus Legat	- 60 000
Jacob Bull og Hustru Bente Marie Bulls Legat	- 36 000
Murmester Joh. Chr. Bergstrøm og Hustrus Legat	- 30 000
Enkefru Margrethe Marie Bodins Legat	- 25 000

Den gennemsnitlige Størrelse af de øvrige Legater er 8 000 à 9 000 Kr.

6. Arbejderforhold.

Arbejdsløningerne har i denne Femaarsperiode været omtrent som i den foregaaende. For Haandværkssvende har Daglønnen (paa egen Kost) været fra Kr. 3.00 til Kr. 3.50 og for Arbeidere fra Kr. 2.50 til Kr. 3.00.

Nogen Arbejdsledighed har der ikke været, ialfald ikke af nogen større Betydning.

Af Foreninger fandtes 4, nemlig:

1. Tønsbergs Arbejderforening, stiftet 1867, med et Medlemsantal af 490.
2. Tønsbergs Haandværkerforening, stiftet 1848, 50 Medlemmer.
3. Tønsbergs Svende- og Hjelpeforening, stiftet 1886, 70 Medlemmer.
4. Tønsbergs Arbejdersamfund, stiftet 1902, 300 Medlemmer.

Mellem Tønsbergs Arbejdersamfunds Medlemmer er der oprettet en Hjelpe- og Understøttelseskasse.

7. Tilstanden i Almindelighed.

Byen har i Femaarsperioden gaaet jevnt og sikkert, om end smaat, fremad.

Sundhedstilstanden har været tilfredsstillende, naar undtages en Skarlagensfeber-epidemi i Aaret 1902.

De moralske Forhold, Sædeligheds- og Ædruelighedstilstanden har ligeledes været tilfredsstillende.

Tønsbergs Magistrat, 30 Marts 1907.

Jul. Johansen.

Beretning

om Kjøbstaden Holmestrands økonomiske Tilstand m. v. i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Holmestrand har i Femaaret ingen territorial Forandring undergaaet. Den hjemmehørende Folkemængde, der den 3 December 1900 udgjorde 2 535, antages efter Skattemandtallets Udvisende ved Udgangen af 1905 at være gaaet ned til 2 318. Aarsagerne til Nedgangen antages at være i første Række den i Periodens sidste Par Aar stærkt tiltagende Udvandring til Amerika og dernæst den Fraflyttelse af Arbeidere, som for en ikke ringe Del fandt Sted i Periodens Begyndelse ved Fuldførelsen af Vittingfossbaneanlægget og flere industrielle Bedrífsters Ophør.

Antallet af Levendefødte i Perioden var 253, medens Antallet af anmeldte Dødsfald var 202. Overskuddet af Fødsler fordeler sig nogenlunde jævnt paa de enkelte Aar undtagen det sidste, der viser 2 flere Dødsfald end Fødsler.

2. Industri.

I Begyndelsen af Perioden maatte den i forrige Beretning omhandlede «Den norske Emaljefabrik» indstille, noget senere ogsaa «Holmestrands Jernvarefabrik», der forøvrigt kjøbtes af en Sammenslutning af de andre tilsvarende Fabriker her i Landet. Imidlertid blev i Aaret 1902 den førstnævnte Fabriks Eiendom overtaget af Melkekondenseringsfabriken «The Dahl Milk Co.», — senere overgaaet til det engelske Selskab «Fussell & Co. Ltd.» Denne Fabrik, der dog ikke har Kontor i Byen, beskjæftiger en stor Del Arbeidere derfra og har i de forløbne Aar allerede havt stor Fremgang, saa Udsigterne for dens Trivsel og Lønsomhed antages at være de bedste. Den beskjæftigede ved Femaarets Slutning vistnok omkring 100 Arbeidere.

Ellers har Byens Industri og Haandværksdrift ingen væsentlig Forandring undergaaet siden forrige Beretning.

Hvad specielt angaar Holmestrands Dampsag & Høvleris Virksomhed, har dette Brug i Femaaret udskibet 5 000 Standard høvlede Bord, 1 000 Standard Skurlast og 1 500 Standard Rundlast samt omsat hjemme 4 600 Standard, væsentlig høvlede Bord, tilsammen 12 100 Standard til samlet Værdi Kr. 1 522 000. Fortjenesten har udgjort 5 Pct. heraf. Det vil sees, at Brugs Omsætning sammenlignet med forrige Femaarsperiode er øget med 3 650 Standard og Værdi Kr. 419 500, hvorimod Fortjenesten er gaaet ned fra 8 til 5 Pct.

Ogsaa den øvrige Udskibning herfra af Træl last (Rundlast) antages at have givet lignende Udbytte (5 Pct.).

Holmestrands Meieris Produktion og Omsætning viser nogen Tilbagegang i Aaret 1905, sammenlignet med 1900, som det vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	I Aaret indveiet Melk.	Produceret:		Solgt:	
		Smør.	Ost.	Fløde.	Melk.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1900	492 534	7 800	11 900	18 000	372 000
1905	419 927	4 800	3 500	18 000	280 000

Tilbagegangen staar rimeligvis i Forbindelse med Anlægget af Melkekondenseringsfabriken i Botne.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

I Detailhandelen kan ingen væsentlig Forandring paavises siden forrige Beretning, hvorimod der maaske kan siges at have fundet nogen Fremgang Sted i Grossisthandel omfattende væsentlig Kul, Foderstoffer og Gjødningsstoffer.

Nogen større Eiendomsandel har i Perioden ikke fundet Sted, men Priserne er dalende sammenlignet med forrige Periode.

Til Firmaregistret er i Femaaret anmeldt: a) 28 ansvarlige Firmaer (nye eller overdragne ældre), hvorimod 21 ældre Do. er anmeldt ophørt eller overdraget til nye Indhavere, b) 2 Aktieselskaber (nye) stiftet, 8 ældre Do. opløst og c) 1 Selskab med begrænset Ansvar (nyt), 14 ældre Do. ophørt. Den største Del af disse sidste er ophørt tidligere end Femaarets Begyndelse, men Anmeldelsen først indløbet i Perioden.

Toldintraderne ved herværende Toldsted har i de omhandlede Aar (1901—1905) været henholdsvis Kr. 37 000, Kr. 42 200, Kr. 44 500, Kr. 53 500 og Kr. 51 800.

Ind- og Udførselen stiller sig for enkelte Hovedartiklers Vedkommende saaledes:

Indførsel:

Aar.	Kaffe.	Brændevin.	Vin.	Stenkul.	Maskiner.	Uldvarer.
	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kr.	Kg.
1901	2 116	14 335	3 400	39 740	327	2 100
1902	1 260	14 000	3 400	96 000	21 500	2 400
1903	3 160	16 170	19 840	80 100	12 780	1 850
1904	2 480	21 215	1 040	84 980	30 580	2 000
1905	5 300	15 200	1 800	73 200	14 600	1 500

Udførsel:

Aar.	Trælast.	Træmasse, vaad.	Hø.	Kondenseret Melk.	Havre.	Mursten.
	m ³ .	Ton.	Kg.	Kg.	Kg.	Stkr.
1901	8 990	6 094	-	-	-	-
1902	11 350	9 232	1 598 000	-	15 856	550 300
1903	23 050	7 090	-	222 240	-	877 000
1904	12 850	9 220	-	641 200	-	114 000
1905	14 580	8 800	-	870 200	-	-

* * *

Aktieselskabet Holmestrand & Oplands Aktiebank havde ved Femaarsperiodens Udgang (Marts 1905) nedskrevet sin Aktiekapital til Kr. 360 000, hvorpaa var indbetalt Kr. 118 900. Banken havde i 1905 (sit 10de Forretningsaar) en Totalomsætning af Kr. 17 694 680.67 og et Overskud, stort Kr. 11 223.56.

Holmestrands Sparebanks Forvaltningskapital var ved Udgangen af:

1901	Kr. 838 927.38
1902	- 867 881.00
1903	- 840 903.29
1904	- 816 797.14
1905	- 791 246.06

Bankens Indskydere havde tilgode ved Udgangen af:

1901	Kr. 778 251.19
1902	- 817 342.05
1903	- 785 778.85
1904	- 761 385.56
1905	- 760 588.61

Ligningen for Aar	Antal Skatydere.	Samlet antagen Formue.	Samlet antagen Indtægt.	Samlet skatbar Indtægt.	Skatøre		Beløb af udlignet Byskat		
					paa Kr. 1000 Formue.	paa Kr. 100 Indtægt.	paa Formue.	paa Indtægt.	Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.
1901	707	2 457 100	883 644	416 784	2.00	12.00	4 914.20	50 132.30	55 046.50
1902	698	2 211 600	837 094	381 999	2.00	13.20	4 423.20	50 463.14	54 886.34
1903	709	2 480 100	860 810	404 945	2.00	13.10	4 960.20	53 073.91	58 034.11
1904	751	2 437 200	885 730	418 080	2.00	13.25	4 874.40	55 653.36	60 527.76
1905	766	2 416 400	895 186	418 036	2.00	13.00	4 832.80	56 861.62	61 694.42

Skatøren viser en jevn, men ikke stærk Stigning opigjennem Femaaret.

Byens Gjæld var ved Udgangen af Femaaret Kr. 654 554. Værdien af Byens samlede Aktiva (faste Eiendomme med tilhørende Inventar, Obligationer, Aktier m. v.) udgjorde ved samme Tidspunkt Kr. 816 686. I dette Beløb er da medregnet Byens Aktier i Holmestrand—Vittingfossbanen efter deres paa-lydende Beløb Kr. 156 000. Det vil sees, at Byens Gjæld er øget med ca. Kr. 110 000 siden Udgangen af forrige Femaar. I dette Femaar er ialt optaget nye Laan til Beløb Kr. 230 000. Heraf falder Kr. 30 000 paa et i Anledning af Anlægget af ovennævnte Jernbane i 1901 optaget midlertidigt Laan til bevilget Bidrag, Kr. 25 000 paa et i 1902 optaget midlertidigt Laan i Anledning af bevilget Tillægsbidrag til samme Bane, Kr. 25 000 paa et i 1905 optaget lignende Laan til Udbedring og Udvidelse af Byens Vandværk samt endelig Kr. 150 000 paa et i November 1905 optaget Annuitetslaan (40 Aar), bestemt dels til Indfrielse af Størsteparten af de ovenfor nævnte midlertidige Laan, dels til at møde det nærførestaaende Krav fra Vittingfossbaneanlægget paa Indfrielse af de af Kommunen i sin Tid overtagne Garantiforpligtelser overfor dette Anlæg, Forpligtelser, hvis Omfang (Beløb) endnu ikke har kunnet endelig fastslaaes

Kommunens U d g i f t s b u d g e t t e r har i Femaaret været ansat saaledes:

i 1901.....	Kr. 148 877.30
- 1902.....	- 136 242.60
- 1903.....	- 107 740.80
- 1904.....	- 120 374.30
- 1905.....	- 135 360.02

Heraf viser F a t t i g b u d g e t t e t følgende Beløb:

i 1901.....	Kr. 13 200.00
- 1902.....	- 13 600.00
- 1903.....	- 14 450.00
- 1904.....	- 14 700.00
- 1905.....	- 14 700.00

Til A f d r a g o g R e n t e r af Byens Gjæld var opført følgende Beløb:

i 1901.....	Kr. 42 162.38
- 1902.....	- 50 917.01
- 1903.....	- 44 895.55
- 1904.....	- 50 812.74
- 1905.....	- 45 174.43

Af disse Beløb udgjør omtrent Halvdelen Afdrag, saaledes i 1905 Kr. 19 993.00.

Som ovenfor antydet, blev der i 1905 foretaget en stor Udbedring af Byens V a n d v æ r k, idet nemlig, efterat et Reservebassin var anlagt, det store Vandbassin blev tømt, i sin Helhed oprenset, uddybet, gruset og i stor Udstrækning stensat. Efter dette rummer det store Bassin en Vandbeholdning af ca. 26 700 m³, det lille Reservebassin ca. 3 000 m³, paa samme Tid som Vandets Kvalitet er væsentlig forbedret, specielt ogsaa derved, at Tilløbet til Bassinerne fra den bebyggede Del af deres Omgivelser er bortledet.

Til disse Arbeider, der var i høi Grad paakrævet, forat Byen kunde faa godt Drikkevand i tilstrækkelig Mængde, er medgaaet henved Kr. 30 000. Ved Anlægget af det nævnte Reservebassin har man da ogsaa lettet sig Adgangen til oftere end hidtil at foretage Oprensning af det store Bassin.

Paa samme Tid er — uden Udgift for Kommunen — flere af de mindre (tildels private) Drikkevandsoller inden Byens Grænser, hvorfra større Dele af Byen har Adgang til at hente Drikkevand af fortrinlig Kvalitet, undergaaet omfattende Udbedringer.

Høsten 1902 aabnedes Holmestrand—Vittingfossbanen for almindelig Trafik. Denne Bane, hvortil, som nævnt i forrige Femaarsberetning, store Forhaabninger har været knyttet, er blevet Midtpunktet i Byens Udvikling i denne Periode. For at sikre Plads til den ventede Trafik omkring Banens Endestation ved Havnen indkjøbte Kommunen allerede i 1902 og 1903 de to nærmeste Bryggetomter af samlet Areal ca. 1 200 m², samtidig som man her anlagde ny Brygge (Træ) og lod mudre i Havnen udenfor denne i 17 Fods Dybde, saaledes at større Skibe kan lægge til. Samtidig foretoges tilsvarende Mudring gennem hele Havnen til Indløbet, dels for Kommunekassens, dels for Havnekassens Regning og endelig udenfor endel private Brygger for disses Eieres Regning. De samlede Udgifter for Kommunen ved dette Arrangement beløb sig til Kr. 16 343.46 og for Havnekassen til Kr. 2 674. Af Privatmænd blev der i Aarene 1902 og 1903 foretaget Mudring for, saavidt vides, ca. Kr. 7 000. Derpaa har Kommunen bortleiet nævnte Tomt og Brygge til Vittingfossbanen for en aarlig Afgift af Kr. 1 248. Det har nu forlængst vist sig, at disse Foranstaltninger, hvorved Havn og Brygger er bragt i god Stand og kan give Plads for 2 à 3 større Dampskibe samtidig (de private Bryggeeieres Sjøterritorium, 40 Fod udenfor deres Brygger, ikke medregnet), har været høist paakrævet for at møde den stærkt øgede Trafik, som Banen har medført, og som vistnok tør paaregnes fremdeles at ville vokse i saadan Udstrækning, at de nuværende Havnetomter (Banen har foruden Kommunens leiet en af de private Tomter, medens en anden af disse disponeres af Vittingfossbruget) vil vise sig for knappe for Behovet.

Hvad nu Vittingfossbanen selv angaar, har den fra første Stund af i hele den forløbne Driftstid bragt jevnt stigende Overskud, nemlig:

i Terminen	$\frac{1}{10}$ 1902— $\frac{31}{3}$ 1903	Kr. 1 557.71
-	—	$\frac{1}{4}$ 1903— $\frac{31}{3}$ 1904 - 8 290.29
-	—	$\frac{1}{4}$ 1904— $\frac{31}{3}$ 1905 - 17 296.35

I de samme Terminer er befordret henholdsvis 10 334, 23 216 og 21 270 Passagerer. Sin største Trafik har Banen fra og til Træmassefabriken ved Vittingfoss, og der er nær Udsigt til Udvidelse her, bl. a. ved Anlæg af en Papirfabrik ved samme Brug. Dernæst har Banen stadig stigende Transport af Melk til forannævnte Melkekondenseringsfabrik ved Byens Grænse samt af Trælast i forskjellig Form fra det skogrige Opland.

Havnekassens Indtægter synes at være i jevn Fremgang. Medens der saaledes for 1901 budgettedes en samlet Indtægt af Kr. 2 450, udviser Regnskabet for 1903 et Beløb af Kr. 3 551.73 og for Aaret 1906 har man endog budgetteret Kr. 3 710. Der forestaar forøvrigt en Revision af Byens Havneafgifter.

Brandvæsenet. Ved nyt Reglement af 1902 er organiseret et stort civilt Brandkorps. Brandslukningsmateriellet er holdt i god Stand. Nogen nævneværdig Ildsvaade er ikke indtruffet i Femaaret.

Elektricitetsværkets Regnskab for 1905 viser et Driftsunderskud, stort Kr. 1 233.12. Herved er dog at mærke, at der i de forløbne Aar, siden Driften i 1900 begyndte, til den elektriske Gadebelysning har været budgetteret henholdsvis (i Aarene 1900 og 1901) Kr. 1 200, (i 1902 og 1903) Kr. 1 600, (i 1904) Kr. 1 400 og (i 1905) Kr. 1 600, uagtet det allerede i 1901 var paapeget af Værkets Bestyrer, at Værkets virkelige Tilkommende for denne Belysning udgjorde ca. Kr. 2 100. Først for Aaret 1907 har Kommunestyret fundet det rettest at opføre Kommunens Konsum med Kr. 2 000, hvorved Driftsresultatet efterhaanden vil stille sig betydelig gunstigere og forhaabentlig formaa at amortisere Værkets (Kommunens) Laan, Kr. 30 000. Værkets Udgiftsbudget for 1905 udgjorde Kr. 11 400.

Skolevæsenet:

Folkeskolens Elevantal har i Femaaret været:

1901	204	Gutter,	208	Piger =	412
1902	188	—	181	— =	369
1903	185	—	176	— =	361
1904	188	—	166	— =	354
1905	199	—	167	— =	366

Skolen havde i Femaaret 5 Lærere og 6 Lærerinder foruden 1 Hjælpe-lærerinde. Skolens Udgifter og deraf bl. a. Kommunens Tilskud fremgaar af nedenstaaende Tabel:

Udgifter.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlet Udgift	20 378.92	19 094.84	18 978.34	18 968.05	17 755.62
Deraf:					
Kommunens Tilskud	13 118.44	12 175.03	13 119.32	13 643.35	12 603.67
Statstilskud	4 356.45	4 399.50	4 326.00	4 239.20	4 081.70
Legatbidrag	2 189.28	1 998.31	916.52	520.00	520.00
Andre Indtægter	714.75	522.00	616.50	565.50	550.25

Den Tordenskjoldske høiere Almenskoles Elevantal har i Femaaret været:

1900—1901	39	Gutter,	30	Piger = 69,
1901—1902	40	—	39	— = 79,
1902—1903	39	—	41	— = 80,
1903—1904	44	—	40	— = 84,
1904—1905	41	—	36	— = 77.

Skolens Lærerpersonele var: 1 Overlærer, 1 Adjunkt, 1 Tredielærer, 2 Lærere og 3 Timelærere.

Af Skolens Regnskaber for Femaaret hidsættes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Statsbidrag	3 737.00	4 067.00	4 093.00	4 737.50	} Kan ikke nøiagtig opgives. Beløbene svarede omtrent til det foregaaende Aar.
2. Skolepenge med (Fradrag af Moderation og Fripladse)	4 401.00	4 857.00	4 483.00	4 725.00	
3. Andre Indtægter					
a) Legatbidrag	1 929.00	2 035.00	3 022.00	3 000.00	
b) Samlagsbidrag	100.00	-	50.00	100.00	-
4. Tilskud af Kommunen (indbefattet Husleiegodtgjørelse og Bidrag til Vikarkassen)	2 887.00	2 056.00	1 800.00	1 000.00	1 070.00
Tilsammen	13 054.00	13 015.00	13 448.00	13 562.50	-

Fra 1 April 1904 har Staten overtaget Driften af Byens Fængsel, hvorefter Byens aarlige Fængselsbidrag er bleven fastsat til Kr. 603.56, hvorhos Byen betaler for Politiarrestens Forbliven i Fængslet indtil videre en aarlig Leie af Kr. 130 og for Benyttelse af Fængslets Lokaler til kommunale Møder o. l. en aarlig Leie af Kr. 250.

6. Binæringer.

Hvad Bergværksdrift og Jordbrug angaar, er ingen Forandring at anføre siden sidste Beretning. Heller ikke for Fiskeriets Vedkommende uden forsaavidt, at der i de sidste Aar er indtruffet til enkelte kortere Perioder et ganske rigt Silde- og Makrelfiske i Fjorden lige udenfor Byen med livlig Eksport herover. Husfliden spiller vistnok fremdeles en meget underordnet Rolle i Byens Næringsliv. Derimod er Svineavl en sterkt voksende.

7. Arbejdsforhold.

Arbejdslønnen viser i 1905 sammenlignet med 1900 for Tjenestegutters Vedkommende en mindre Nedgang, men for Tjenestepiger en noget større Stigning, nemlig henholdsvis Kr. 700 og Kr. 430 mod i 1900 Kr. 725 og Kr. 370. Herved er dog at mærke, at Tallene for 1905 involverer en Værdiansættelse af Kost og Logi m. m. henholdsvis til Kr. 400 og Kr. 300 mod i 1900 Kr. 300 og Kr. 250.

For mandlige Dagarbejdere viser den tilsvarende Sammenligning ingen Forandring i Lønnen, for kvindelige nogen Stigning, for de fleste Haandværksarbejderes Vedkommende ingen Forandring, men for nogle enkelte en ikke ubetydelig Stigning, saaledes for Smede, Blikkenslagere, Bagere, Sag- og Bryggearbejdere.

Om Hyrer henvises til Afsnit 4.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Af foranstaaende Tal og andre Oplysninger synes at fremgaa Billedet af en langsomt opgaaende Bevægelse i Byens Økonomi og Virksomhed udgjennem Femaarets sidste Del.

Der har i Femaaret været behandlet ialt 5 Konkursboer og 8 Akkordforhandlingsboer, deraf i 1903: 2, i 1904: 1 og i 1905 intet.

13 nye Bygninger er opført, deraf 6 Beboelseshuse. Hnsleien har holdt sig nogenlunde uforandret.

Ædruelighedstilstanden har vedvarende været meget god og Antallet af Arrestationer sterkt aftagende. Medens Antallet i 1901 var 200, var det i 1904 sunket til 165 og i 1905 endog til 79.

Byens Brændevinssamlags Omsætning stiller sig i Femaaret saaledes:

1901.....	38 350	Liter Spirituosa,	Overskud	Kr. 19 694.47
1902.....	38 926.5	-	-	- 20 055.48
1903.....	43 083.5	-	-	- 23 610.13
1904.....	44 351	-	-	- 23 037.95
1905.....	41 416.3	-	-	- 22 159.32

Overskuddet af Samlagets Øl- og Vinforretning har derhos i Aarene 1903—1905 andraget til henholdsvis Kr. 856.32, Kr. 700.94 og Kr. 1 082.75.

Af de i Byen eksisterende Foreninger havde ved Udgangen af 1905 Sjømandsforeningen 22 Medlemmer, Handelsforeningen 38, Haandværks- og Industriforeningen 21 og det i 1904 stiftede Holmestrands Bryggearbejderforbund 50. Den tidligere Arbejderforening har i de sidste Par Aar kun eksisteret med en Bestyrelse og et Fond paa ca. Kr. 300, uden at nogen Møder er holdt i disse Aar.

Holmestrands Arbejderes Sygekasse havde pr. 31 December 1901 Aktiva til Beløb Kr. 2 084.40. Bryggearbejderforbundet har ligeledes (i 1904) oprettet en egen Sparekasse (Syge- og Understøttelseskasse), hvis Midler skal staa urørt, indtil de har naaet en Sum af Kr. 1 000.

Fremdeles havde Holmestrand og Omegns Understøttelseskasse for uheldige Sjøfolk og deres trængende Efterladte pr. 31 December 1905 Aktiva til Beløb Kr. 11 101.20.

Videre kan nævnes den i 1901 stiftede Holmestrands Sygepleieforening, hvis Medlemsantal i 1902 udgjorde noget over 300, men forøvrigt er vekslende, og som lønner en uddannet Sygepleierske, der i det hele har at udføre en Diakonissegjerning i Menigheden.

Endelig har i en Aarrække eksisteret det saakaldte Holmestrands Forskjønnelsesselskab, der har sat sig til Opgave at føre Tilsyn med og holde istand Byens Parkanlæg og endel Spadserveie i dens umiddelbare Nærhed.

Byens Sygehus har i denne Periode været stadig mindre benyttet. Der forestaar en større Udbedring af Bygningen og vistnok ogsaa en Omordning af dets Drift.

Holmestrands Bad, som nu er kommet over i et nyt Aktieselskabs Eie, har i 1905 undergaaet en omfattende Reparation og Oppudsning. Besøget er som tidligere fremdeles meget afhængigt af Veir og Klima.

I Femaaret er kommet 1 nyt Legat til Byen, nemlig «Grosserer H. L. Petersens Legat for Holmestrand» med Kapital Kr. 12 000.

Der er, som allerede antydet, ikke nogen større Opgang at notere for denne Periodes Vedkommende. Men Byen har, omend under stadig større Anspændelse af Borgernes Skatteevne, bragt forholdsvis store Ofre for at skabe gunstige Vilkaar for den nye Udvikling, som indvarsles fortrinsvis af Vittingfossbanen og Melkefabriken Fussell & Co. Ltd. Efter den store Fremgang, som denne Bedrift allerede i saa kort Tid har opnaaet med Marked for sin Vare over nærsagt hele Verden, maa det være berettiget at anse den for i enhver Henseende fuldt levedygtig og konkurrencedygtig. Og dermed vil Byen kunne imødesee for Fremtiden en solid og udviklingsdygtig Fabrikvirksomhed i sin umiddelbare Nærhed. At dette paa mange Maader ialfald indirekte vil maatte fremme Byens Udvikling vil være indlysende.

Holmestrands Magistrat, 17 April 1907.

Lorentz Meyer,
kst.

Beretning

om Ladestedet Hortens økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1901—1905.

Femaaret 1901—1905 har vistnok i flere Henseender været heldigt for Ladestedets Trivsel og Fremgang, om end ikke paa langt nær i samme Grad som det foregaaende Femaar. Den økonomiske Krise, som i Begyndelsen af Aarhundredet herskede i Kristiania og derfra ogsaa forplantede sig videre til flere af Smaabyerne, har Horten heldigvis gaaet nogenlunde fri for.

Uagtet den i de senere Aar, sammenlignet med tidligere, noget reducerede Bevilgning til Marinen, hvoraf Stedets Ve og Vel i betydelig Grad er afhængigt, er den økonomiske Tilstand dog stadig forbedret. Den maa saaledes i det Hele taget nu siges at være god.

Efter en af Kæmneren meddelt Opgave hidsættes følgende Oplysning om Skatteforholdene m. v., hvoraf vil erfares, at saavel den skatbare Formue som Indtægt er øget i de sidste Aar:

A a r.	Takst af fast Eiendom.	Formue.	Skatbar Indtægt.	Skat paa Formue.	Skat paa Indtægt.	Feierskat udlignet paa Huseierne.	Antal Skatydere.	Samlet Kommuneskat, deri iberegnet Skat som Handelsborger.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nr.		Kr.
1901.....	6 398 700	3 796 000	973 230	5 694.00	106 965.52	3 000.00	2 690	112 820.37
1902.....	6 954 500	3 820 500	1 043 425	6 112.80	114 905.75	3 597.67	2 942	121 077.60
1903.....	7 269 500	4 034 000	1 087 840	6 454.40	120 821.50	3 634.75	2 935	127 466.37
1904.....	7 478 100	4 166 000	1 833 355	6 667.20	120 329.88	3 739.05	2 916	127 532.35
1905.....	7 630 700	4 585 000	1 139 985	9 170.00	151 622.15	3 815.35	3 024	161 189.14

Brændevinsafgift af Samlagets Overskud for 1905 udgjorde Kr. 3 627.52, Hundeskat Kr. 720.00, Øl- og Vinskat Kr. 2 748.33, Statsbidrag til Kommuneudgifter Kr. 6 000.

Kommunens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 582 868.85.

Kommunens Udgifter i 1905 udgjorde Kr. 336 971, herunder indbefattet Kr. 134 631.73 til Vandværksanlægget. Til Skolevæsenet medgik Kr. 78 776.47 og til Fattigvæsenet Kr. 41 194.35.

Siden Folketællingen i December 1900, da Folkemængden udgjorde 8 886, har der ikke været foretaget nogen Tælling. Imidlertid antages dog Folke­mængden at være øget og udgjør vistnok nu mellem 9 à 10 000 Personer.

Stedets Bebyggelse er ogsaa tiltaget. Paa den saakaldte Sørbylække i Nærheden af Jernbanestationen er der i de Par sidste Aar opført ikke saa faa 1½ Etages smaa nette Træbygninger beregnet for mindre Familier og omgivet af Smaahaver. Strøget egner sig ogsaa særlig til videre Bebyggelse paa Grund af sin heldige Beliggenhed med smuk Udsigt over Fjorden og med let bebyggeligt Terræn.

Der er imidlertid endnu knapt for Husrum, især for større Familier, og er Husleien derfor fremdeles forholdsvis høj.

Eiendomspriserne har holdt sig nogenlunde jevnt. Nogen videre Omsætning har imidlertid ikke fundet Sted, ialfald ikke de Par sidste Aar, hvilket vistnok skyldes det usikre med Hensyn til Stedets Fremtid. Forinden Spørgsmaalet om Karljohansværns Vedbliven som Orlogsstation er afgjort, vil der neppe heller komme noget Opsving i Forretninger, udenfor hvad det daglige Behov kræver.

Antallet af særskilt matrikulerede Bygninger i Ladestedet ved Udgangen af forrige Aar udgjorde 910 med en samlet Forsikringssum af Kr. 7 981 044.

Ladestedet har i det forløbne Femaar været forskaanet for Ildebrande af større Udstrækning. Den største Brand fandt Sted i September 1904, da Riefs Ølbryggeri delvis nedbrændte. Skaden beløb sig til ca. Kr. 100 000. Forøvrigt har de stedfundne Ildsvaader kun medført Tab eller Beskadigelse af mindre Huse.

Medens man tidligere kun var henvist til Vandforsyning ved Brønde og et Par mindre private Ledninger, har Stedet nu faaet sit eget nye Vandværk. Spørgsmaalet om Anlæg af et Vandværk for Stedet, hvortil der i en lang Aarrække har været Trang, fandt endelig sin Afgjørelse i 1903, idet Kommune-styret den 27 Mai s. A. omtrent enstemmig vedtog et, af en i Sagens Anledning nedsat Komité, udarbejdet Forslag om Anlæg af et Vandbassin paa Braarudaasen med Pumpeværk fra Borrevandet. Arbejdet paabegyndtes Sommeren 1904 og blev Vandværket taget i Brug ved Udgangen af 1905.

I Forbindelse med Vandledningen er ogsaa anlagt Kloakledning.

Det hele Vandværk, iberegnet Kloaker, vil antagelig komme til at koste ca. 400 000 Kroner.

Som anført, tages Vandet fra Borrevandet, der ligger ca. 2 km. fra Byen paa Côte 8.0 m. over Havet.

Pumpestationen ligger ved Gaarden Knudsrød og er et Damppumpeværk med 2 Dampkjedler og 2 Pumper, der hver især leverer 900 Liter pr. Minut. Sugeledningen, der er lagt af 11" Flangerør, er 40 m. lang. Stigeledningen bestaar af 10" Rør og har en Længde til Bassinet af 1 750 m. Bassinet ligger paa Røreaasen — en Del af Braarudaasen — inden Byens Grænser i en Høide af 92 m. over Havet. Bassinets Vægge bestaar af Fjeld og Beton og er delt i 2 Afdelinger, det ene rummer ca. 4 000 m³ og det andet ca. 2 500 m³. Fra Bassinet fører 2 uafhængige 10" Ledninger ned til Bynettet, den ene Ledning er 534 m. og den anden 978 m. lang.

Hver især af Ledningerne kan uden nævneværdigt Tryktab levere Vand til 12 Stykker Brandslanger.

Byens Rørnet bestaar af cirkulerende Ledninger, tilsammen ca. 14 200 m. og udgjør Rørenes Dimensioner fra 4''—10''. Der er anbragt 124 Stkr. Stopventiler og 136 Hydranter. Kloakledningerne udgjør 7 100 m. med Rørdimensioner fra 9''—18''.

Samtidig med Vandværkets Fuldførelse er ogsaa Brandvæsenet bleven organiseret og forbedret, ligesom Brandmateriellet er forøget ved Anskaffelse af nye Vandslanger og Brandredskaber m. v.

Medens man tidligere kun havde udskrevne ulønnede Mandskaber til Assistance i Ildebrandstilfælde, har man nu et fast Korps paa ca. 50 Mand, som lønnes for hvert Fremmøde. Dertil et Reservekorps og Redningskorps paa ca. 100 Mand, ligesom man i Tilfælde kan tilkalde Assistance af sjømilitære Mandskaber.

Derhos er anskaffet et Alarmsignal-Apparat efter det Jacobsenske System med Signalklokker hos hver af de nævnte 50 Mand.

Brandvæsenet bestyres af Stadsingeniøren, som ogsaa er Branddirektør. Desuden er der ansat fast lønnet Brandmester og Brandassistent.

Havnevæsenet: I 1902 blev der foretaget endel Mudring i Kanalhavnen ved Kommunebryggen, ligesom selve Bryggen har været undergivet en omhyggelig Reparation og er tildels bleven ombygget.

Badeanstalter: Stedets Søbadeanstalt, der tilhører et Aktieselskab, har fremdeles været meget benyttet og er der Anledning til saavel kolde som varme Søbad. Selskabet har imidlertid ikke kunnet udbetale noget Udbytte til Aktionærerne.

For Tiden er under Overveielse Spørgsmaalet om Oprettelse af et Folkebad — Varmbad med Badstue — og har man i den Anledning et mindre Beløb til Disposition. Sagen befinder sig imidlertid paa et rent forberedende Stadium.

Veivæsenet, der bestyres af Stadsingeniøren under Veistyrets Overledelse, er fremdeles i nogenlunde god Forfatning. De mange Gravninger i Gaderne i de Par sidste Aar i Anledning af Vand- og Kloakledninger vil imidlertid kræve endel Extraarbejder.

Blandt Veiarbejder, der er foretagne i Femaaret, kan mærkes Udbedring og Oparbejdelse af Sørbygaden, Lækkegaden, Thoresensgade og Skippergaden m. fl.

Gadebelysningen, der fremdeles besørges ved Petroleumsløgter, hvoraf der for Tiden er 123, lader meget tilbage at ønske. For privat Regning er anskaffet nogle Luxlamper i Storgaden, hvilke gjør megen Nytte. Forøvrigt har der været flere Planer oppe til Forbedring af Gadebelysningen, hvilket imidlertid endnu ikke har ført til noget Resultat.

Stedet har fremdeles kun et Apothek, hvilket vistnok er forliden i Forhold til Folkemængden, især i Betragtning af Stedets udstrakte Bebyggelse, som gjør, at der flere Kanter af Byen er noksaa lang Vei til Apotheket.

Ædruelighedstilstanden maa ansees nogenlunde tilfredsstillende. Antallet af Arrestanter for Beruselse udgjør i 1903, 1904, 1905 henholdsvis 343, 316 og 250.

Som Bidrag til Bedømmelse af Sædelighedstilstanden indtages følgende Opgave meddelt af Sognepresten efter Ministerialbogen:

i 1901 fødte	260,	deraf	13	udenfor	Ægteskab,
- 1902	- 283,	-	8	-	—
- 1903	- 257,	-	8	-	—
- 1904	- 282,	-	14	-	—
- 1905	- 250,	-	9	-	—

Den tidligere Tvangsarbeidsanstalt hersteds blev nedlagt den 1 Juli 1901. Bygningen er nu helt indredet til Brug for de kommunale Kontorer og til Politistation. Arbeidsfanger herfra anbringes nu i Sems Tvangsarbeidsanstalt.

Det tidligere herværende Distriktsfængsel er nu under Benævnelsen Hortens Hjelpefængsel overtaget af Staten i Henhold til Fængselsloven af 12 December 1903.

I 1904 blev der af Kommunen indkjøbt en Parcel af Gaarden Rørestrand — lidt udenfor Bygrænsen — til Begravelsesplads for Kadavere, hvorved et længe følt Savn er afhjulpet.

Med Hensyn til de forskjellige Næringsveie skal derhos bemærkes:

Handel: Ladestedets Handelsforhold er omtrent de samme som tidligere. Omsætningen har været jevn og Konkursernes Antal faa og af mindre Betydning.

Torvtrafiken er ogsaa jevnt tiltagende. Bønderne finder hurtig og let Afsetning for sine Varer.

Efter Opgave fra Toldkammeret har de vigtigste Indførselsartikler i Fem-aaret udgjort: Stenkul og Cokes, Kjød, Flesk, Malt, Uldvarer og Kolonialvarer. Toldintraderne udgjør:

i 1901.....	Kr. 100 451
- 1902.....	- 79 166
- 1903.....	- 73 543
- 1904.....	- 65 232
- 1905.....	- 83 551

Brændevinshandelen er fremdeles overtaget af Samlaget, hvis Plan er stadfæstet ved høieste Resolution af 5 Januar 1903 for et Tidsrum af 5 Aar til Udgangen af 1907. Samlaget har for Tiden kun et Udsalg, hvorfra der tillige drives Udskjænkning. Desuden er det tilladt Samlaget at udskjænke

Brændevin i Sjømilitære Samfund til Samfundets Medlemmer samt til Reisende og faste Middagsgjæster i Viktoria Hotel og i Sørbyes Hotel.

Samlagets Omsætning af Spirituosa og Øl i 1905 har udgjort ca. 150 700 Kr. Dets Nettofortjeneste har i Aarene 1901—1905 udgjort henholdsvis Kr. 26 427.62, Kr. 29 563.97, Kr. 24 267.26, Kr. 24 183.49 og Kr. 23 281.26.

Antallet af de til Udskjænkning af Øl, Vin o. l. Berettigede udgjorde ved Udgangen af 1905: med almindelig Ret 6, hvoraf Samlaget har en Rettighed, og med indskrænket Ret 6.

Ølafgiften er fremdeles Kr. 400 pr. Aar.

Skibsfart og Haandværksdrift. Skibsfarten er ikke tiltaget og er af forholdsvis ringe Betydning. Efter Meddelelse fra Toldkammeret udgjorde Antallet af de ved Udgangen af 1905 ved Hortens Toldsteds Distrikt indregistrerede Seil- og Dampfartøier 12 Stkr. med en samlet Drægtighed af 6 045 Ton.

Haandværksdriften er fremdeles ubetydelig og kun beregnet paa at tilfredsstille Stedets Behov. Den herværende Haandværksstands økonomiske Stilling antages at være nogenlunde god.

Fabrikdrift. Nogen Fabrikdrift af større Betydning findes ikke. Stedet har 1 Ølbryggeri og 2 Bogtrykkerier. Det ene udgiver et meget udbredt illustreret Familieblad. I det andet trykkes Stedets ældste Avis, «Gjengangeren». Den anden her udkommende Avis, «Hortens Blad», trykkes fortiden i Tønsberg. «Gjengangeren» udkommer 4 Gange ugentlig og «Hortens Blad» 3 Gange ugentlig.

Det i 1897 stiftede Aktieselskab Hortens Dampsag og Høvleri har for et Par Aar siden indstillet sin Virksomhed.

Noget Skibsbyggeri findes ikke, bortset fra Driften ved Karljohansværns Værft.

Fiskeriet er paa langt nær ikke tilstrækkeligt til Stedets Behov.

Jordbruget under Ladestedet drives i omtrentlig samme Udstrækning som tidligere, men er af forholdsvis liden Betydning. Stedet har ingen Bymark. Den daglige Arbejdsløn har udgjort Kr. 2.70 for Arbejds mænd og Kr. 2.00 for Kvinder (paa egen Kost). Den aarlige Løn for en Tjenestegut har været Kr. 400.00 og for en Tjenestepige Kr. 130.00.

Nogen Meieribedrift findes ikke.

Banker. Hortens Sparebank eiede ved Udgangen af 1905 en Kapital af Kr. 122 840.23 foruden Bygninger og Inventarium. Banken havde til samme Tid under Forvaltning Kr. 1 241 799.66.

Hortens og Omegns Privatbank, oprettet 1891 med en indbetalt Aktiekapital af Kr. 80 000, nominel Kapital Kr. 200 000, havde i 1905 en Omsætning af Kr. 9 617 872.69.

Foreninger. Hortens Handelsforening, stiftet 1890 til Fremme af Stedets og Omegns Næringsinteresser og Handel, havde ved Udgangen af 1905 42 Medlemmer.

Hortens Arbejderforening, stiftet 1877, havde ved Udgangen af 1905 200 Medlemmer.

Værftsarbeidernes Forening, stiftet i 1900 med Formaal at varetage Arbejdernes Interesse ligeoverfor Værftet, havde ved Udgangen af 1905 300 Medlemmer.

Hortens Haandværkerforening, stiftet 1895, havde ved Udgangen af 1905 25 Medlemmer.

Totalafholdsforeningen, stiftet 1879, virker som tidligere til Gavn for Afholdssagen. Den havde ved Udgangen af 1905 171 Medlemmer foruden en «Børneforening» med 600 Medlemmer under 15 Aar.

Foreningens store og gode Lokale udleies jevnligt til Koncerter, Foredrag og Møder, blandt andet til Arbejderakademiet, der i Regelen her lader afholde sine Foredrag.

I dette Lokale holdes ogsaa de kommunale og statsborgerlige Valg, ligesom ogsaa «Folkeafstemninger» foregaar her. Foreningen eier en Bogsamling paa ca. 1 200 Bind.

Goodtemplarlogen «Frem», stiftet i 1896, virker tildels i samme Øiemed som Afholdsforeningen. Medlemmernes Antal ved Udgangen af 1905 udgjorde 40.

Hortens Menighedsforening for Unge havde ved Udgangen af 1905 386 Medlemmer, hvoraf 236 Kvinder. Foreningen afholder regelmæssig hver Søndag og Tirsdag Møder til Foredrag m. v.

Foreningen for Hortens Vel, stiftet 1895 med Byens Forskjønnelse og andre samfundsgavnlig Øiemed som Formaal, har ogsaa i det forløbne Femaar udfoldet adskillig Virksomhed. Den har anlagt og vedligeholdt Spadserveie og forsynet disse med Bænke og har ladet udføre Beplantninger. Den har fortiden 121 betalende Medlemmer.

Frelsesarmeens herværende Afdeling, der benævnes Hortens Korps, har udfoldet samme Virksomhed som tidligere og har idetheletaget vistnok udrettet adskilligt godt til Afhjælpelse af Trang m. v.

Hortens Telefonselskab, grundet paa Aktier, havde ved Udgangen af 1905 225 Abonnenter. Selskabet har i de senere Aar udbetalt 5 Pct. Udbytte til Aktionærene foruden Tilskrivning til Aktierne.

Hortens Afdeling af Sjømænds kristelige Forening, stiftet 1901, hvis Opgave er at samle unge, kristelige Sjømænd, specielt Orlogsmatroses, til Møder og selskabelige Sammenkomster, har ca. 100 aktive og passive Medlemmer. Foreningen har Lokale i en større Gaard ved Torvet og er meget besøgt af Orlogsmatroses, som der finder et hyggeligt Samlingssted i deres Fritid.

Hortens Arbejderakademi har i det forløbne Femaar ladet afholde Foredrag i Regelen hver Søndag i Vintermaanederne. Akademiet, der fortiden tæller ca. 600 betalende Medlemmer, med en Aarskontingent af Kr. 0.50, blev stiftet i 1897 med det Maal for Øie at lade afholde populære Foredrag. Til at paahøre disse har der, saavidt Pladsen tillod, ogsaa været Adgang for Ikke-Medlemmer mod en liden Entré. Der har i Femaaret været afholdt tilsammen 190 Foredrag med et gennemsnitligt Antal af 330 Tilhørere til hvert Foredrag.

Understøttelsesselskaber: Søetatens Understøttelsesindretning havde ved Udgangen af 1905 en Kapital af Kr. 177 397.19. Indretningen udbetalte i samme Aar Understøttelser til 16 Enker og 23 Døtre efter Søofficerer.

Sjømilitære Korps's Underofficers-Understøttelsesindretning for Enker havde pr. 31 December 1905 en Kapitalformue af Kr. 14 623.33. Der udbetaltes i samme Aar i Understøttelser Kr. 648.

Haandværkskorpssets Pensionskasse havde ved Udgangen af 1905 en Kassebeholdning af Kr. 14 234.11 og udbetalte i samme Aar i Pensioner Kr. 1 021.77.

Hortens Arbejderes Hjelpe- og Understøttelsesindretning med fortiden 573 Medlemmer og Kr. 12 752.24 i Formue udbetalte i 1905 i Sygeunderstøttelser og som Begravelsesbidrag tilsammen Kr. 5 814.

Hortens Begravelsesforening med 749 Medlemmer og en Formue pr. 31 December 1905 af Kr. 21 552.83.

Legat. Legatet for Hortens Vel, oprettet i 1895, hvis Formaal er at virke til Understøttelse af almennyttige Indretninger for Hortens By af den Beskaffenhed, at Kommunen efter Lovgivningen ikke selv pligter at sørge for dem, havde ved Udgangen af 1905 en Kapital af Kr. 67 344.70.

Legatets Statuter er approberet ved kgl. Res. af 19 Juni 1896.

Første Uddeling fandt Sted i 1903 og er der indtil Udgangen af 1905 i det hele uddelt Kr. 7 550.

Undervisningsanstalter: De i forrige Beretning omhandlede Skoler har i det forløbne Femaar virket paa samme Maade som tidligere, nemlig:

Hortens kommunale høiere Almenskole for Gutter og Piger. I 1905 udgjorde Elevantallet 132, hvoraf 50 Piger. Lærerpersonalet udgjør: 1 Overlærer, 3 Adjunker, 2 Lærere, 2 Lærerinder og 4 Timelærere. Skolepengene er i 1ste Kl. 70 Kr. aarlig og i de øvrige Klasser 100 Kr. aarlig med sædvanlig Søkendemoderation. Foruden 24 hele Fripladse til værdige og trængende Elever

fra Folkeskolen har der i hvert af de sidste 5 Aar været uddelt 5 hele og 12 halve Fripladse aarlig.

Folkeskolens Elevantal, der i 1900 udgjorde 1 093, er nu ved Udgangen af 1905 steget til 1 135. Der er 36 Klasser med 29 Lærere og Lærerinder, foruden Timelærere.

Karljohansværns Værftsskole for de militære Mand- skabers Børn. Den havde i 1905 213 Elever med 6 Lærere og Lærerinder.

Hortens tekniske Aftenskole, oprettet i 1899 for Haandværkslæringer og andre, der ønsker en videre almen Uddannelse. Det er en kommunal Institution med Bidrag af Statskassen. Skolen havde i Vinterhalvaaret 1904—1905 93 Elever og 9 Lærere. Skolens Kursus er 3-aarigt med 3 opadstigende Klasser og gives der Undervisning i Tegning, Regning, Bogførsel, Norsk, Fysik, elementær Mathematik og Mekanik.

Børneasylet med Plads for 40 Børn i Alderen fra 3—7 Aar har i det forløbne Femaar været fuldt optaget. I 1901 feirede Asylet sit 25-Aars Jubilæum. Udgifterne bestrides ved Hjælp af Kontingent fra Asylforeningens Medlemmer og Bidrag fra Hortens Sparebank, Brændevinssamlaget og Legatet for Hortens Vel. Det aarlige Bidrag dreier sig om 900 Krøner. Foruden egen Bolig eier Asylet fortiden en Kapital af Kr. 2 330, der henstaar i Stedets Banker.

Ved Marinens Hovedstation haves fremdeles Sjøkrigsskolen og de øvrige militære Skoler samt den tekniske Skole.

Biblioteker: Det er endnn ikke lykkedes at faa oprettet et kommunalt eller Folkebibliothek, som i flere Aar har været paatænkt. Der er imidlertid nedsat en Komité til at virke for Sagen.

Forøvrigt haves fremdeles de i forrige Beretning anførte Bibliotheker, der er beregnet paa enkelte Samfundsklasser, saaledes Marinens Bibliothek for Militæretaten og Værftsfunktionærer m. fl., Arbejderforeningens og Skolernes Bibliotheker.

Et længe næret Ønske er nu efter mange Aars Forberedelse endelig bleven realiseret, idet Horten ved Lov af 7 April 1906 fra 1 Januar 1907 bliver Kjøbstad.

Hortens Magistrat, 18 April 1906.

Th. Kokkin.

Beretning

om Ladestedet Svelvikens økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Stedet havde ved Folketællingen den 3 December 1900 1 215 Indbyggere.

Der er paa Stedet endel mindre Haandværkere. Stedet har 2 smaa Skibsværfter, ingen Fabrik.

Handelen er ubetydelig. De Handlende har ligesom tidligere sterk Konkurrence dels af Landhandlere, dels af Kristiania og Drammen, med hvilke Steder der den største Del af Aaret har været daglig Dampbaadsforbindelse.

Der er paa Stedet en Sparebank, der ved Udgangen af 1905 havde en Formue af Kr. 48 308 og en Forvaltningskapital af Kr. 245 034.

Ved Udgangen af 1905 eiedes paa Stedet 7 Seilfartøier, drægtige fra 157—428 Ton med samlet Drægtighed 1 939 Ton, der gik i udenrigsk Fart, og 19 Seilfartøier, drægtige 14 til 37 Ton, tilsammen 435 Ton, der gik i indenrigsk Fragtfart. Intet Dampfartøi havde hjemme paa Stedet.

De i udenrigsk Fart gaaende Fartøier bemandedes hovedsagelig fra andre Steder, de øvrige for den allervæsentligste Del med Folk hjemmehørende i Svelviken.

Af Stedets Indvaanere var ca. 65 beskjæftigede som Førere af Fartøier hjemmehørende paa andre Steder, nemlig ca. 5 i udenrigsk og ca. 60 i indenrigsk Fart.

Kommunens Indtægter udgjorde i Femaaret gjennemsnitlig ca. 26 900 Kr., hvoraf Skatter ca. 13 600 Kr. Det Kommunen tilhørende Sandtag har i Femaaret givet en gjennemsnitlig Indtægt af Kr. 2 000 aarlig. Udgifterne udgjorde gjennemsnitlig ca. 27 132 Kr., hvoraf til Folkeskolen ca. 7 500 Kr. og til Fattigvæsenet ca. 8 300 Kr. Heraf er dækket ved Gaver, Bidrag og Refusioner gjennemsnitlig ca. 5 900 Kr.

Kommunens Gjæld udgjorde ved Udgangen af Aaret 1905 Kr. 28 850 og Værdien af dens Eiendomme — væsentlig Grundæ, bortfæstede til Stedets Indvaanere — Kr. 118 860.

Til Oplysning om de økonomiske Forhold henvises forøvrigt til modstaaende Oversigt:

A a r .	Antal Skatydere.	Formue.	Indtægt.	Eiendoms- værdi.	Eiendoms- skat.	Skatteprocent:	
						af Indtægt.	af Formue.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Pet.	Pet.
1901	447	712 140	286 050	569 710	1 842.80	12.58	2.00
1902	427	660 440	267 055	574 040	2 014.29	15.46	2.21
1903	417	632 100	254 395	578 640	2 100.00	16.89	2.42
1904	419	631 700	244 640	579 530	1 985.71	13.40	2.00
1905	421	537 950	240 390	581 660	2 042.86	14.93	2.11

Stedets Brændevinssamlag solgte i Aaret 1905 ca. 9 500 Liter Brændevin med et Overskud af Kr. 3 600, hvoraf der tilfaldt Kommunen ca. 530 Kr.

Der er ikke drevet Binæringer af synderlig Betydning. Dog maa nævnes følgende: Fra Oktober til henimod Jul drives der endel Bakkefiske efter den saakaldte Strømtorsk; desuden er der foregaaet et ganske ubetydeligt Laksefiske med Drivgarn og til sine Tider noget Rækefiske. Plukning af Skogbær til Salg foregaaer i nogen Udstrækning. Paa Stedet er der et Handelsgartneri med Fersken- og Vindrue-Drivhuse og en større Frugthave.

Om Arbejderforholdene er intet særligt at bemærke.

Stedets Kommunikation med det paa den anden Side af Drammensfjorden liggende Hurum foregaaer ved Færgning, om Sommeren ved Robaad og Færgning, om Vinteren i de sidste Aar ved Hjælp af et lidet Dampskib.

Stedet er fremdeles i dette Femaar gaaet tilbage i økonomisk Henseende.

S v e l v i k e n s M a g i s t r a t , 28 December 1906.

O l a f N . H a l s .

Beretning

om Ladestedet Aasgaardstrands økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. **Folkemængden.** Denne steg i Løbet af 1901, 1902 og 1903 til henholdsvis 445, 450 og 462, medens den i Aarene 1904 og 1905 gik ned til henholdsvis 448 og 439.

2. **Industri.** Af industrielle Anlæg haves kun en Dampsag med Høvləri, der beskjæftiger i det hele 6 à 8 Mand.

3. **Handel, Bankvæsen, Assurance.** I Ladestedet er der 8 Handelsberettigede, hvoraf dog ingen driver nogen betydelige Forretninger. Desuden findes 4 Bagerier, 1 Skrædderforretning, 3 Skomagerforretninger, 2 Snedkerier og 1 Smedie, samtlige dog ubetydelige. — Stedet har ikke egen Bank. — Stedet havde ved Udgangen af Aaret 1905 ialt 93 Eiendomme, hvis Bygningers samlede Forsikringssum udgjorde Kr. 629 720.

4. **Skibsfart** udgjør Befolkningens vigtigste Næringskilde, og beskjæftiger denne ca. $\frac{2}{3}$ af Stedets mandlige Befolkning. Med Skibsrederiet er det dog gaaet svært tilbage, idet der nu i Ladestedet kun eies et Seilskib, hvis Drægtighed er 720 Ton.

5. **Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.** Stedet er egen Kommune, men hører i geistlig Henseende til Borre Sogn. Kommunens Gjæld udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 4 200, hvortil kommer Havnekassens Do. pr. s. D. Kr. 5 000. For Skatteligningens Vedkommende stiller Forholdet sig i Femaaret saaledes:

A a r.	Antal Skatydere.	Samlet Indtægt.	Samlet Formue.	Samlet Kommuneskat.	Samlet Vand- og Feierskat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	152	94 420	502 500	3 340.32	673.05
1902	156	90 610	451 500	3 173.28	703.07
1903	160	84 260	449 600	3 254.94	706.97
1904	158	84 440	413 100	3 308.35	704.65
1905	160	100 420	682 000	3 463.64	720.34

6. **Binæringer.** Som saadanne maa nævnes Sjøbadet og Fiskeriet. Stedet har i Femaaret været godt besøgt af Badegjæster, og er Fortjenesten heraf af ikke liden Betydning for Stedet.

7. Arbejderforhold. Som før nævnt, består ca. $\frac{2}{3}$ af Stedets mandlige Befolkning af Sjøfolk. Stedets almindelige Arbeidsfolk er henvist til det omliggende Landdistrikt, idet der inden Aasgaardstrand ikke er Anledning til at beskjæftige Arbeidere i nogen synderlig Udstrækning.

8. Tilstanden i Almindelighed. I økonomisk Henseende er Stedet gaaet betydeligt tilbage i Femaaret 1901—1905, hvilket maa tilskrives de daarlige Tider i sin Almindelighed, ligesom de gode Kommunikationer gjør, at Folk fra de omliggende Distrikter mere og mere henvender sig til Byerne Tønsberg og Horten for at søge Marked for sine Produkter.

Den i forrige Indberetning omhandlede Baadhavn er nu færdig og overtaget af Kommunen, men har denne endnu ingen Indtægter havt af samme.

Ædruelighedstilstanden inden Stedet er god.

Stedet har kun Folkeskole. Elevantallet har i Femaaret udgjort henholdsvis 54, 54, 56, 56 og 58 Stkr. Ved Skolen er ansat en Lærer og en Lærerinde.

Aasgaardstrands Magistrat, Borre, 11 September 1906.

R. O n s u m.

VIII.

Bratsberg Amt.

Beretning

om Bratsberg Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret 1901—1905.

I. Indledning.

A. Administrativ Inddeling.

I administrativ Henseende inddeles Amtet i 25 Herreder, nemlig: Drangedal, Sannikedal, Skaatø, Bamle, Eidanger, Slemdal, Gjerpen, Solum, Hollen, Lunde, Bø, Saude, Hitterdal, Gransherred, Hovin, Tinn, Hjartdal, Seljord, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Mo, Vinje, Rauland og Laardal. Amtet har følgende Kjøbstæder: Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø samt Ladestederne Stathelle og Langesund.

Amtet inddeles i 6 Sorenskriverier, nemlig *K r a g e r ø*, omfattende Kragerø By, samt Herrederne Drangedal, Sannikedal og Skaatø; *B a m l e*, omfattende Brevik By, Ladestederne Stathelle og Langesund samt Eidanger og Bamle Herreder; *G j e r p e n*, omfattende Porsgrund By samt Herrederne Gjerpen, Slemdal, Solum og Hollen; *N e d r e T e l e m a r k e n*, omfattende Herrederne Lunde, Bø, Saude og Hitterdal; *Ø v r e T e l e m a r k e n ø s t f j e l d s k e*, omfattende Herrederne Seljord, Hjartdal, Gransherred, Hovin og Tinn, samt endelig *Ø v r e T e l e m a r k e n v e s t f j e l d s k e*, omfattende Herrederne Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Mo, Vinje, Rauland og Laardal. Skien har egen Byfoged.

Videre inddeles Amtet i 3 Politimesterdistrikter: 1. *S k i e n*, omfattende Skien By; 2. *K r a g e r ø*: Kragerø By og Herrederne Drangedal, Sannikedal og Skaatø, samt 3. *T e l e m a r k e n*, udgjørende den øvrige Del af Amtet.

Lensmandsdistrikterne falder sammen med Herrederne undtagen Gjerpen og Slemdal samt Gransherred og Hovin, der er slaaet sammen til henholdsvis Gjerpen og Gransherred Lensmandsdistrikter. Videre udgjør Ladestedet Langesund eget Lensmandsdistrikt.

B. Folkemængden.

Folkemængden, som den 3 December 1900 udgjorde 99 052, hvoraf i Landdistrikterne 73 265 og i Amtets Byer og Ladesteder 25 787, nemlig i Skien 11 394, Porsgrund 4 965, Brevik 2 302, Stathelle 499, Langesund 1 407 og Kragerø 5 220, udgjorde ifølge en af Det statistiske Centralbureau udført Beregning den 31 December 1905 ialt 102 717, hvoraf i Landdistrikterne 76 130 og i Byerne og Ladestederne 26 587, nemlig Skien 11 871, Porsgrund 5 214, Brevik 2 522, Stathelle 555, Langesund 1 394 og Kragerø 5 031.

Fødslerne i Amtets Landdistrikter og Byer i Femaaret var:

Aar.	Landdistrikterne.		Byerne.		Sum.	
	I Ægteskab.	Udenfor Ægteskab.	I Ægteskab.	Udenfor Ægteskab.	Ægte.	Uægte.
1901	2 009	76	678	31	2 687	107
1902	1 924	78	704	23	2 628	101
1903	1 929	100	687	29	2 616	129
1904	1 833	81	611	25	2 444	106
1905	1 813	72	696	22	2 509	94
	9 508	407	3 376	130	12 884	537

C. Ind- og Udflytninger.

Efter de af Lensmændene i Henhold til Fattiglovens Paabud førte Protokoller har følgende Ind- og Udflytninger fundet Sted i Femaaret:

Herreder.	Indflytninger 1901—1905.	Udflytninger 1901—1905.	Herreder.	Indflytninger 1901—1905.	Udflytninger 1901—1905.
Drangedal	32	126	Hitterdal	266	120
Sannikedal	148	207	Tinn	1	125
Skaatø	302	381	Hjartdal	95	82
Bamle	666	677	Seljord	98	176
Eidanger	124	203	Kviteseid	113	99
Slemdal	4	8	Nissedal	28	54
Gjerpén	356	362	Fyresdal	45	110
Solum	752	884	Mo	166	130
Hollen	237	296	Vinje	41	44
Lunde	43	69	Rauland	12	45
Bø	20	60	Laardal	84	121
Saude	139	115			
Gransherred	49	98		3 821	4 592

D. Udvandringen udgjorde i:

	Landdistrikterne.	Byerne.	Tilsammen.
1901	267	93	360
1902	655	325	980
1903	788	454	1 242
1904	495	262	757
1905	451	283	734
	2 656	1 417	4 073

mod i forrige Femaarsperiode 1.154.

A. Landdistriktet.

2. Jordbrug og Fædrift.

A. Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme var ved Udgangen af forrige Femaarsperiode 11 910 med en samlet Skyld af 29 365.17 Mark.

Ved Udgangen af 1905 var det 13 829 Brug med en Skyld af 29 352.37 Mark.

Jordeiendommens Udstykning foregaar saaledes fremdeles i ganske betydelig Grad, idet der ved Udløbet af næstforegaaende Femaar kun var 10 403 Brug.

B. Gjennemsnittsværdien af Skyldmark var i forrige Femaarsperiode 1896—1900 Kr. 1 963. I det foregaaende Femaar var den Kr. 1 980.

I 1901	var den Kr. 2 081
- 1902	- - -	2 019
- 1903	- - -	2 047
- 1904	- - -	2 284
- 1905	- - -	2 178

altsaa gjennemsnitlig Kr. 2 122.

For det hele Amt er Gjennemsnittsskylden 2.12. For forrige Femaar var den 2.82.

C. Udsiftningsarbeidet forestaaes fremdeles af den fælles Udsiftningsformand for Jarlsberg og Larvik og Bratsberg Amter. I Femaaret er der ialt afsluttet 18 Forretninger, der angik 23 forskjellige Gaardsnumere og 77 Eiere. Heri er medtaget Overudsiftninger. Ved Femaarets Udløb forelaa 9 nye Forretninger.

D. Høstudbyttet var i 1901 for Høhøstens Vedkommende over et Middelsaar. Kornet middels. Kvaliteten god undtagen i 10 Herreder, hvor den paa Grund af Tørke var mindre god.

Potethøsten var under et Middelsaar.

I 1902 var Høet og Kornet betydelig under middels. Poteter derimod middels.

I 1903 var Høet over middels, Kornet middels, Poteterne lidt over middels.

I 1904. Hø høsten oversteg neppe $\frac{2}{3}$ af et Middelsaar. Kvaliteten var gjennemgaaende god. Vintersæden slog godt til, men Vaarsæden var derimod mislykket; der avledes omtrent $\frac{2}{3}$ af et almindeligt Aarsudbytte. Poteterne ligeledes kun $\frac{2}{3}$ af almindelig Avling.

1905. Høsten slog godt til, saavel Hø som Korn og Poteter gav mere end et Middelsaars Udbytte.

E. Jordbrugets Fremgang.

Jordbruget er fremdeles i stærk Fremgang i Amtet.

I en Flerhed af Amtets Bygder mærkes en stigende Interesse for Jordbrugets Opkomst. Der foregaar en ikke ubetydelig Nydyrkning af Jord, Anlæg af mindre Torvstrøanlæg, Opførelse af tætte Gjødselkjældere og en stadig stigende Anvendelse af Kunstgjødning. Forøvrigt har Aaringerne, som foran nævnt, netop i den forløbne Femaarsperiode været mindre god.

Nydyrkning af Jord er i Femaarsperioden gaaet jevnt fremover, om end ikke med den Fart, som kunde ønskes. Aarsagen til den langsomme Fremgang er væsentlig at søge i de høie Priser paa Skogbrugsprodukter, der medfører, at Arbeidskraften og i nogen Grad ogsaa Interessen trækkes bort fra Jordbruget. Efter Opgave fra Amtsagronomen har han i Perioden planlagt Opdyrkning ved Hjælp af Jorddyrkningslaan af det Offentlige af ialt 20 158 Ar. Omkostningerne herved er anslaaet til Kr. 129 389.00. Det meste af dette Areal opdyrkes. Naar man dertil lægger det Areal, der Aar om andet opdyrkes uden Laan, kan formentlig det hele, som indvindes for Jordbruget, anslaaes til 10 à 15 Tusen Ar. Nydyrkingen foregaar imidlertid meget ujevnt.

Af Opgaven fra Kanalvæsenet, som er indtaget senere i denne Beretning, vil erfares, at der af kunstig Gjødning har passeret Sluserne ved Løveid:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Ton	74.06	412.5	552.9	767.5	1 268.2,

altsaa ialt 3 741.7 Ton mod 2 066.5 i forrige Femaarsperiode.

Dette gjælder kun for de øvre Distrikter i Amtet.

For de nedre Distrikter antages Stigningen at have været forholdsvis større.

Gjennem Forretninger i Amtets Byer er der i 1905 omsat 1 188 850 Kg. Kunstgjødning i de Distrikter, der ikke trafikker Kanalen.

F. Udsæd og Avling.

Den gjennemsnitlige Udsæd og Avling pr. Maal vil sees af nedenstaaende Tabeller:

Den almindelige Udsæd pr. Maal (10 Ar):

Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Poteter.	Græsfrø.
Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Kg.
22.5	21.9	29.7	36	38.5	27	371	2.7

Den gennemsnitlige Avl pr. Maal (10 Ar):

Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Poteter.	Hø.
Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.
2.24	2.32	2.93	3.40	3.30	1.47	25.46	350.06

Den beregnede Avling af Korn, Poteter og Hø i 1905 var i Amtet:

Hvede 16 345 Hl., Rug 13 705 Hl., Byg 77 501 Hl., Havre 74 450 Hl., Blandkorn 651 Hl., tilsammen 182 652 Hl. til en beregnet Værdi af Kr. 1 558 400. Af Poteter avledes 418 166 Hl. til Værdi Kr. 1 819 000 og Hø 90 748 Ton til Værdi Kr. 4 537 400. Den samlede Værdi af Aarets Avling bliver saaledes Kr. 7 914 800.

G. Binæringer.

a) Havebrug.

I Landhusholdningsselskabets Aarsmøde i 1905 stiftedes en Havebrugsforening som en Underafdeling af Selskabet. Den ledes af et Styre paa 5 Medlemmer, hvoraf Foreningen selv vælger de to og Landhusholdningsselskabet tre Medlemmer.

Foreningens Arbeidsprogram gaar ud paa:

1. Ledelse af Amtsgartnerens Virksomhed.
2. Hjælp for yngre Mennesker for at nedsætte sig som Amtsgartnere.
3. Foranstaltning af Havebrugsudstillinger med Uddeling af Præmier.
4. Uddeling af Frø og Frugttrær, Plante- og Havebrugsredskaber.
5. Foranstaltning af Havekurser og Kurser for Tilgodegjørelse af Haveprodukter.
6. Veiledning i Høstning, Sortering og Pakning af Bær og Frugt samt Afholdelse af Kurser for Tilvirkning af Emballage.
7. Dyrkningsforsøg med Frugtsorter.
8. Afholdelse af Foredrag og Udsendelse af Smaaskrifter.
9. Arbejde for Anlæg af Skolehaver.
10. Ordning af Omsætningsforholdene for Haveprodukter.
11. Præmiering af velstelte Haver hos Arbejdere og mindre Jordbrugere.

Foreningens Medlemsantal den 31 Marts 1906, da det første Aarsopgjør forelaa, var 383, hvoraf 9 livsvarige.

Der afholdtes i 1905 et Havekursus og to Frugtanvendelseskurser. Desuden afholdtes der et Kursus i Tilvirkning af Emballage.

Foreningens Indtægter af Medlemskontingent udgjorde Kr. 412.00, Udgifterne udgjorde Kr. 730.77.

Amtet har forøvrigt i hele Femaarsperioden havt to fast ansatte Amtsgartnere, og disse har som Regel været fuldt optaget. Havebruget har i det hele taget gjort Fremskridt og da særlig i de søndre Distrikter i Amtet, hvor der antagelig gennemsnitlig hvert Aar udplantes 3 à 4 000 Frugttrær, men ogsaa i de øvrige Distrikter er der udplantet endel.

b) Fjærfæavl.

Fjærfæsagen har i Femaarsperioden 1901—1905 vundet megen Tilslutning, navnlig i Distrikterne omkring Byerne, men ogsaa udover Bygderne holdes der nu Høns, medens Interessen for de øvrige Husfugle, Ænder, Gjæs og Kalkuner, hidtil har været meget ringe, trods at der paa mange Steder er gunstige Anledninger for at holde Vandfugle og Kalkuner med Fordel.

Som en Følge af det øgede Hønseshold og det bedre og fornuftigere Stel med Dyrene, er Distriktet nu istand til at holde sig med Æg, og Indførsel fra Udlandet er derfor paa det nærmeste ophørt. Kun i Vintertiden maa her foregaa nogen Tilførsel af Æg. Disse kommer da som Regel fra Vestlandet. De Udstillinger, som foranstalles afholdt af Landhusholdningsselskabet og som ambulerer i Amtets Distrikter, har ogsaa bidraget meget til Fjærfæsagens Fremme og at ophjælpe Interessen for denne vigtige Binæring. Fart i Arbeidet er der dog først kommet, efterat der i 1905 er dannet en Fjærfæforening for Amtet. Denne tæller Tillidsmedlemmer og Medlemmer omtrent i alle Amtets Bygder og har i mærkbar Grad vist sig som et virksomt Middel til Sagens Fremme. Foreningen har oprettet flere Avlsstationer, uddeler Rugeæg og Stammer af gode Høns samt uddeler Skrifter og Flyveblade om Sagen. Den har ogsaa udsendt Vandrelærere og foranstaltet afholdt Kurser i Hønseshold.

H. Fædriften i de enkelte Herreder. Salgsprodukter.

Drangedal.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 500 Liter, overhovedet 2 000. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 400 Kg. Hø og 500 Kg. Affaldsmel, for en Ko 1 500 Kg. Hø og 200 Kg. Affaldsmel samt Turnips og Poteter, for et Faar 400 Kg. Hø og noget Løv og Mel, for en Gjed 400 Kg. Hø og noget Løv og Mel. Salg af Slagtedyrene er af nogen Betydning for Herredet. Hestene kjøbtes omtrent alle for Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Svin er tiltaget ubetydeligt, Salg af Faar er derimod aftaget i nogen Grad. Salg af Kjød og Flesk er kun

af ringe Betydning. Melkeproduktionen er tiltaget, men Salg af Melk er kun af ringe Betydning for Herredet. Salg af Smør, Ost og Uld er af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 75 Øre, pr. Kg. Flesk 83 Øre, pr. Liter nysilet Melk 13 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.70, pr. Kg. Ost Kr. 1.00, pr. 100 Kg. Hø Kr. 8.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.00.

S a n n i k e d a l .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar ca. 2 000 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø, 800 Kg. Affald og 200 Kg. Havre; for en Ko 1 600 Kg. Hø og 400 Kg. Affald; for et Faar 200 Kg. Hø og endel Løv. Salg af Husdyr havde ingen Betydning for Herredet. Hestesalget havde hverken tiltaget eller aftaget, men Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Svin er tiltaget noget, Salg af Faar derimod aftaget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget. Salg af Melk til By eller Fabriker er tiltaget noget og er af megen Betydning. Salg af Smør var af lidt Betydning, Salg af Ost og Uld var derimod ikke af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk 1 Kr.; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 13 Øre, leveret til Meieri 10 Øre; pr. Kg. Smør Kr. 1.80; pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.80, pr. 100 Kg. Halm Kr. 3.50. Andet Slags Foder solgtes ikke.

S k a a t ø .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. aar 2 200 Liter, overhovedet 1 800. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø, for en Ko 2 000 Kg. Hø, for et Faar eller Gjed 500 Kg. Hø, andet Slags Foder kun ubetydeligt. Salg af Husdyr er af ringe Betydning. Hestesalget var uforandret, Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Faar var hverken tiltaget eller aftaget, Salg af Svin var derimod tiltaget noget. Salg af Kjød og Flesk er af nogen Betydning. Melkeproduktionen er tiltaget noget, og Salg af Melk til Byer og Fabriker havde som før megen Betydning. Salg af Smør, Ost og Uld havde ingen Betydning for Herredet. Prisen pr. Kg. Kjød var Kr. 1.20, pr. Kg. Flesk Kr. 1.30; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk var 15 Øre, leveret til Meieri 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00.

B a m l e .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar mellem 2 000 og 2 500 Liter, overhovedet 1 200—2 000. Det almindelige Vinterfoder for en Hest, Ko, Faar og Gjed kan ikke opgives. Salg af Husdyr (Kjør) var af nogen Betydning, dog kjøbtes Heste til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Svin var tiltaget lidt, Salg af Faar derimod aftaget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget lidt. Salg af Melk til Byer og Fabriker var af nogen Betydning og

var tiltaget lidt. Salg af Smør og Uld var af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var Kr. 1.00, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, leveret til Meieri 8 à 9 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 3.50.

Eidanger.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 700. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø, 800 Kg. Halm og 315 Kg. Rugaffald, for en Ko 1 600 Kg. Hø, 350 Kg. Halm og 275 Kg. Rugaffald, for et Faar 480 Kg. Hø. Salg af Husdyr var af ringe Betydning, Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salget af Hornkvæg og Svin var tiltaget noget, Salget af Faar aftaget. Salg af Kjød og Flesk var af ringe Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget. Salg af Melk til Byer og Fabriker var tiltaget noget. Salget af Smør, Ost og Uld havde ingen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 70 Øre, pr. Kg. Flesk 80 Øre; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 12 Øre, leveret til Meieri 11 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. Kg. Ost 52 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.00, pr. Kg. Rugaffald Kr. 9.00.

Gjerpen.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø og 1 120 Kg. Halm, for en Ko 1 200 Kg. Hø og 720 Kg. Halm. Hestesalget var tiltaget lidt. Salg af Svin var tiltaget meget. Salg af Kjød og Flesk var af megen Betydning for Herredet. Melkeproduktionen var tiltaget særdeles meget. Salg af Melk til Byer og Fabriker er af megen Betydning og var tiltaget særdeles meget. Salg af Smør, Ost og Uld havde ingen Betydning for Herredet. Prisen pr. Kg. Kjød var 85 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 13 Øre, leveret til Meieri 11 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. 100 Kg. Hø Kr. 8.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.00.

Solum.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 3 000 Liter, overhovedet 2 000. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 440 Kg. Hø, 960 Kg. Halm og 480 Kg. Rugaffald, for en Ko 1 200 Kg. Hø, 720 Kg. Halm, 480 Kg. Rugaffald og 2 400 Kg. Turnips, for et Faar 300 Kg. Hø og 30 Kg. Rugaffald. Salg af Husdyr er af ringe Betydning, Salg af Heste er tiltaget lidt, men Heste kjøbtes dog til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg er aftaget lidt, af Faar meget, medens Salg af Svin er tiltaget meget. Salg af Kjød og Flesk er tiltaget meget. Melkeproduktionen er tiltaget, og Salg af Melk til Byer og Fabriker er af megen Betydning. Salg af Smør, Ost og Uld er af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var Kr. 1.00, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00, pr. Liter nysilet Melk 11 Øre,

leveret til Meieri 8.5, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. Kg. Ost 60 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 6.25, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.00.

Hollen.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 500. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 500 Kg. Hø, 500 Kg. Halm, for en Ko 1 600 Kg. Hø og 320 Kg. Halm, for et Faar 400 Kg. Hø. Salg af Husdyr var af ringe Betydning. Salg af Heste var aftaget noget, og Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var tiltaget lidt, af Faar aftaget særdeles meget, af Svin tiltaget noget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget, og Salg af Melk til Byer og Fabriker var af nogen Betydning. Salg af Smør var af nogen Betydning, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var Kr. 1.00, pr. Kg. Flesk 80 Øre; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk var 10 Øre, leveret til Meieri 9 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. 100 Kg. Hø Kr. 6.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 3.00.

Lunde.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 200 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 600 Kg. Hø, 640 Kg. Hakkelse og 280 Kg. Kraftfoder, for en Ko 1 280 Kg. Hø, 320 Kg. Hakkelse og endel Løv samt 200 Kg. Kraftfoder, for et Faar 320 Kg. Hø, lidt Løv og 40 Kg. Kraftfoder. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Hestesalget var tiltaget lidt, men Heste maatte dog kjøbes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var tiltaget noget, af Faar aftaget meget, af Svin tiltaget meget. Salg af Kjød og Flesk var af megen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget, men Salg af Melk var af ringe Betydning. Salg af Smør var af nogen Betydning, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.75, pr. Kg. Ost 56 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.00.

Bø.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 500 Liter, overhovedet 1 800. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø, 1 000 Kg. Halm og 800 Kg. Havre og Mel, for en Ko. 1 600 Kg. Hø, 640 Kg. Halm og 1 200 Kg. Mel og Turnips, for et Faar 600 Kg. Hø, og 150 Kg. Løv og Mel, for en Gjed 400 Kg. Hø og 200 Løv. Salg af Husdyr var af megen Betydning. Salg af Heste var tiltaget noget. Salg af Hornkvæg var tiltaget lidt, af Faar aftaget og af Svin tiltaget noget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget, ligesom Salg af Melk var af nogen Betydning for Herredet. Salg af Smør var af nogen, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk 80 Øre; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk var 10

Øre, leveret til Meieri 8.5 Øre, pr. Kg. Smør 1.75, pr. 100 Kg. Hø Kr. 9.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 5.60.

S a u d e .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 500. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 000 Kg. Hø og 500 Kg. Halm, for en Ko 1 600 Kg. Hø og 500 Kg. Halm, for et Faar 400 Kg. Hø. Salg af Husdyr var af noksaa megen Betydning. Salg af Heste var tiltaget noget, men dog kjøbtes lidt Heste til Bygdens Forsyning. Salget af Hornkvæg er tiltaget noget, af Svin særdeles meget, Salg af Faar er næsten slut. Salg af Kjød er af nogen, af Flesk af megen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget meget og Salg af Melk havde megen Betydning for Herredet. Salg af Smør er af nogen, af Ost af ringe Betydning for Herredet. Prisen pr. Kg. Kjød var 75 Øre, pr. Kg. Flesk 80 Øre, den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk var 10 Øre, leveret til Meieri 9 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. Kg. Ost 45 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 9.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 5 00, pr. Kg. blandet Kraftfoder 13 Øre.

H i t t e r d a l .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 500 Liter, overhovedet 1 800. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 600 Kg. Hø, 800 Kg. Halm og 400 Kg. Kraftfoder, for en Ko 1 200 Kg. Hø, 600 Kg. Halm og 200 Kg. Kraftfoder, for et Faar eller Gjed 600 Kg. Hø. Salget af Husdyr var af nogen Betydning. Hestesalget var aftaget noget, og lidt Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Faar var aftaget noget, af Svin tiltaget noget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var aftaget noget, men Salg af Melk til Byer og Fabriker var tiltaget meget og var af megen Betydning. Salg af Smør var af nogen, af Ost og Uld af ringe Betydning for Herredet. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.20, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. Kg. Ost 67 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 9.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4 00.

T i n n .

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 200 Kg. Hø, 1 120 Kg. Halm og 200 Kg. Mel, for en Ko 1 200 Kg. Hø, 320 Kg. Halm og 150 Kg. Mel, for et Faar 200 Kg. Hø, 50 Kg. Halm og 50 Kg. Løv. Salg af Husdyr var af megen Betydning, men Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg er tiltaget noget, af Faar og Svin lidt. Melkeproduktionen var tiltaget noget. Salg af Smør er af megen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1 00, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. 100 Kg. Hø Kr. 12.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 7.00.

Gransherred og Hovin.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 900 Kg. Hø, 320 Kg. Halm og 300 Kg. Mel, for en Ko 1 280 Kg. Hø, 160 Kg. Halm og 100 Kg. Mel, for et Faar 240 Kg. Hø, for en Gjed 200 Kg. Hø. Salg af Hornkvæg var af ringe Betydning. Hestesalget var som før, og Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Faar var aftaget noget, af Svin og Hornkvæg hverken tiltaget eller aftaget. Melkeproduktionen var tiltaget lidt. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.25, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. Kg. Hvidost 48 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.50, pr. 100 Kg. Halm Kr. 4.38.

Hjartdal.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2.000 Liter, overhovedet 1 500. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 1 600 Kg. Hø, 700 Kg. Halm og 800 Kg. Kraftfoder, for en Ko 1 200 Kg. Hø, 600 Kg. Halm og 200 Kg. Kraftfoder, for et Faar eller Gjed 200 Kg. Hø og lidt Løv. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Heste kjøbtes for det meste til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var aftaget lidt, af Faar særdeles meget, af Svin tiltaget lidt. Salg af Kjød og Flesk havde ringe Betydning for Herredet. Melkeproduktionen var tiltaget noget, men Salg af Melk havde ingen Betydning. Salg af Smør og Ost var af nogen Betydning, Uld maatte kjøbes. Prisen pr. Kg. Kjød var 70 Øre, pr. Kg. Flesk 85 Øre, den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk var 10 Øre, leveret til Meieri 9 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. Kg. Gammelost 60 Øre, pr. Kg. Fedost 85 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 10.50, pr. 100 Kg. Halm Kr. 6.00.

Seljörd.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 200 Liter, overhovedet 1 650. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 3 120 Kg. Hø, 480 Kg. Halm og 450 Kg. andet Foder, for en Ko 1 600 Kg. Hø, 250 Kg. Halm og 130 Kg. andet Foder, for et Faar eller Gjed 320 Kg. Hø og lidt Løv. Salg af Husdyr var af megen Betydning. Hestesalget var som før, og Heste maatte kjøbes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var tiltaget, af Faar aftaget lidt. Salg af Kjød var af ringe, af Flesk af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget noget og var inden Bygden af nogen Betydning. Salg af Smør var af megen, af Ost af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 75 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. Kg. Koost 83 Øre, pr. Kg. Gjødost Kr. 1.00, pr. 100 Kg. Hø Kr. 10.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 5.00.

Kviteseid.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 500 Liter, overhovedet 1 800. Det almindelige Vinterfoder

var for en Hest 3 000 Kg. Hø og 500 Kg. Mel og Havre, for en Ko 2 200 Kg. Hø, 800 Kg. Halm og 400 Kg. Mel og Havre, for et Faar 160 Kg. Hø og 300 Kg. Løv, for en Gjed 100 Kg. Hø og 300 Kg. Løv. Salg af Husdyr var af megen Betydning. Salg af Heste var tiltaget lidt, men Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Svin var tiltaget noget, af Faar aftaget noget. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var aftaget og var af ringe Betydning for Herredet. Salg af Smør var af nogen, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød og Flesk var 90 Øre; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 12 Øre, leveret til Meieri 9 à 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 2.00, pr. Kg. Pultost 60 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 10.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 5.00.

Nissedal.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 400 Liter, overhovedet 1 400. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 500 Kg. Hø og 200 Kg. Halm, for en Ko 1 800 Kg. Hø og 400 Kg. Halm, for et Faar eller Gjed 400 Kg. Hø. Salg af Husdyr var af megen Betydning. Hestesalget var aftaget lidt og Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var tiltaget meget, af Faar og Svin lidt. Salg af Kjød og Flesk var af nogen Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget meget, men Salg af Melk havde ingen Betydning for Herredet. Salg af Smør var af nogen, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. Kg. Ost 60 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 9.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 2.00.

Fyresdal.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 000 Liter, overhovedet 1 600. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 200 Kg. Hø, 500 Kg. Halm og 500 Kg. Korn, for en Ko 2 100 Kg. Hø, 300 Kg. Halm og 100 Kg. Byg, for et Faar eller Gjed 300 Kg. Hø og 200 Kg. Løvkjærv. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Hestesalget var aftaget og Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg var tiltaget, af Faar aftaget lidt, Svin solgtes ikke. Salg af Kjød og Flesk var af ringe Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget lidt, men Salg af Melk havde ingen Betydning for Herredet. Salg af Smør, Ost og Uld var af ringe Betydning for Herredet. Prisen pr. Kg. Kjød var 70 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.10; den almindelige Pris pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, leveret til Meieri 9 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.80, pr. Kg. Ost 70 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.50, pr. 100 Kg. Halm Kr. 3.75.

Mo.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 2 500 Liter, overhovedet 1 700. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 500 Kg. Hø, 800 Kg. Halm og 600 Kg. Byg eller Havre, for en Ko 1 600 Kg. Hø, 200 Kg. Halm og 250 Kg. Byg eller Kraftfoder, for

et Faar 200 Kg. Hø og 150 Stkr. Løvkjærv, for en Gjed 130 Kg. Hø og 250 Stkr. Løvkjærv. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Hestesalget var som før og Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salget af Hornkvæg og Faar var som før, Salget af Svin var maaske tiltaget. Salg af Kjød og Flesk var af ringe Betydning. Melkeproduktionen var tiltaget i ringe Grad, men Salg af Melk havde ingen større Betydning for Herredet. Salg af Smør var af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 80 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.00, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.60, pr. 100 Kg. Hø Kr. 10.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 6.00.

L a a r d a l.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 3 000 Liter, overhovedet 2 000. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 500 Kg. Hø, 300 Kg. Havrehalm, for en Ko 2 000 Kg. Hø og 400 Kg. Havrehalm, for et Faar 400 Kg. Hø og 100 Kg. Løvkjærv, for en Gjed 300 Kg. Hø og 150 Kg. Løvkjærv. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Hestesalget tiltaget lidt, dog kjøbtes en Del Heste til Bygdens Forsyning. Salg af Hornkvæg og Faar var tiltaget noget, af Svin uforandret. Salg af Kjød og Flesk havde ingen Betydning for Herredet. Melkeproduktionen var tiltaget noget, men Salg af Melk var kun af ringe Betydning. Salg af Smør var af nogen, af Ost af ringe Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var Kr. 1.25, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.70, pr. Kg. Ost 60 Øre, pr. 100 Kg. Hø Kr. 8.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 3.25.

V i n j e.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 1 800 Liter, overhovedet 1 500. Det almindelige Vinterfoder var for en Hest 2 200 Kg. Hø, 500 Kg. Halm og 500 Kg. andet Foder, for en Ko 1 600 Kg. Hø, 400 Kg. Halm og 300 Kg. Løv og Avner. Salg af Husdyr var af nogen Betydning. Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salget af Hornkvæg var som før, af Faar aftaget noget, af Svin tiltaget lidt. Salg af Kjød og Flesk havde ingen Betydning. Melkeproduktionen var aftaget noget, og Salg af Melk havde ingen Betydning for Herredet. Salg af Smør var af ringe Betydning, af Gjedost af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Kjød var 75 Øre, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.70, pr. Kg. Gjedost Kr. 1.10, pr. 100 Kg. Hø Kr. 10.00, pr. 100 Kg. Halm Kr. 5.50.

R a u l a n d.

For de mere fremskredne Gaardbrugere var det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar 1 500 Liter, overhovedet 1 100. Hvor stort det almindelige Vinterfoder pr. Hest, Ko, Faar eller Gjed var, nævnes ikke, ei heller hvorvidt Salg af Hornkvæg, Faar eller Svin var tiltaget eller aftaget. Salg af Husdyr var af megen Betydning. Heste kjøbtes til Bygdens Forsyning. Salg af Kjød og Flesk var af ringe Betydning. Salg af Melk havde ingen Betydning for

Herredet. Salg af Smør var af megen, af Ost af nogen Betydning. Prisen pr. Kg. Rensdyrkjød var 40 Øre, pr. Kg. Flesk Kr. 1.20, pr. Liter nysilet Melk 10 Øre, pr. Kg. Smør Kr. 1.60, pr. Kg. Gjedost Kr. 1.00, pr. 100 Kg. Hø Kr. 7.00.

I. Gjennemsnitsprisen paa Kvæg.

Under Henviſning til, hvad der er anført i den forrige Femaarsberetning om Forskjellen mellem Lensmændenes Opgaver over Gjennemsnitspriserne paa Kvæg og de Værdiansættelser, som delvis benyttes af Ligningskommissionerne under Ligningsarbeidet, bemerkes, at Ligningskommissionernes Ansættelser efter hvert er blevet betydelig høiere i de sidste Femaar, men fremdeles er der en betydelig Forskjel sammenlignet med Lensmændenes Opgaver.

Der hidsættes en Tabel over Gjennemsnitspriserne efter Lensmændenes Opgaver for 1905:

Distrikt.	Heste.	Okser.	Kjør.	Ugnøt.	Kalve.	Faar.	Gjeder.	Svin.	Rensdyr.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Drangedal	500	125	150	100	12	15	18	125	-
Sannikedal	350	130	130	90	20	15	-	120	-
Skaatø	300	100	150	80	20	10	10	80	-
Bamle	500	150	150	80	10	16	-	150	-
Eidanger	450	120	120	60	10	14	-	80	-
Gjerpen	400	100	125	50	12	15	15	120	-
Solum	400	150	200	140	15	20	-	100	-
Hollen	400	130	140	80	10	15	-	100	-
Lunde	500	100	140	80	14	14	-	100	-
Bø	400	290	200	100	50	25	15	130	-
Saude	300	100	150	80	40	20	15	100	-
Hitterdal	500	120	150	60	20	15	15	120	-
Tinn	400	100	150	70	20	15	-	-	45
Gransherred	400	-	120	70	30	12	16	-	-
Hjartdal	400	100	150	100	50	15	15	120	-
Seljord	350	150	150	75	40	16	15	-	-
Kviteseid	400	150	140	115	35	16	15	-	-
Nissedal	350	150	150	100	25	12	10	130	-
Fyresdal	300	90	140	50	20	10	10	80	-
Mo	400	120	130	105	45	16	16	100	25
Laardal	400	120	150	80	60	20	16	130	-
Vinje	300	100	115	80	35	16	16	-	-
Rauland	400	80	90	60	20	12	13	-	40
Gjennemsnitspris	396	120	143	83	27	15	14	111	37

J. Meierier og Ysterier i Driftsaaret 1905.

Distrikt.	Meieriets navn.	Anlæggets omtrentlige Kostende.	Indveiet Melk i 1905.	Produktion.		Desuden solgt.		Udbetalt i 1905 til Producenterne for Melk.	Personer sysselsatte.		Drivkraft.
				Smør.	Ost.	Fløde.	Melk.		Mænd.	Kvinder.	
		Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Liter.	Liter.	Kr.			
Eidanger	Langangen Meieri	7 000	69 960	500	600	800	40 000	6 647	0	2	Haandkr.
Hollen	Hollen —	24 000	264 273	8 200	-	700	9 000	17 726	1	2	Damp.
Bø	Bø —	30 000	321 103	10 000	26 700	-	-	27 273	2	2	—
Saude	Saude —	11 600	100 072	2 503	2 387	1 100	72 000	6 235	1	1	—
—	Nes —	2 500	233 700	1 900	3 000	25	185 000	21 033	0	1	—
Hitterdal	Notoddens —	35 000	337 990	6 050	-	3 000	80 000	29 562	1	2	Elektr.
Hjartdal	Saulands Ysteri..	10 000	70 280	-	-	-	-	5 936	1	2	Haandkr.
Seljord	Seljords Meieri...	5 000	114 817	4 416	-	-	-	8 738	0	2	—
—	Flatdals — ...	500	22 051	856	-	-	-	1 486	0	1	—
Kviteseid	Kviteseids — ...	-	9 273	-	-	-	-	873	0	2	—
—	Morgedals — ...	2 000	51 086	1 907	-	-	-	2 249	0	2	—
Fyresdal	Valle — ...	2 500	49 010	1 500	1 000	30	24 000	3 430	1	2	—
	Amtets bygder	130 100	1 643 615	37 832	33 687	5 655	410 000	131 188	7	21	
	— byer ¹⁾ .	551 000	5 613 517	95 762	94 547	²⁾ 87 400	²⁾ 1 181 178	593 344	12	30	
	1905	681 100	7 257 132	133 594	128 234	93 055	1 591 178	724 532	19	51	
	1900.....	438 150	6 718 958	84 935	86 637	192 913	1 974 068	-	-	-	-

¹⁾ 5 Meierier. ²⁾ Opgave mangler fra det sidste Anlæg: Skiens Meieriblag.

K. Kooperation paa Landbrugets Omraade.

Sammenslutningen blandt Jordbrugerne til Ophjælp og Fremme af Husdyravlen har tiltaget stærkt i den forløbne Femaarsperiode. Foruden de større Udstillinger af Heste og Kvæg holdes der rundt omkring i Distrikterne de saakaldte Udvalgsskuer. I 1905 holdtes der saadanne paa 22 forskjellige Steder omkring i Amtet. Der udstilledes ialt 2 579 Dyr. Præmieringen foregaar efter det saakaldte Flach'ske System.

Endvidere er der paa flere Steder oprettet Kontrolforeninger, nemlig Gjerpen med 12 Besætninger, Hollen med 8, Bø med 11, Hitterdal og Lilleherred med 20 Besætninger.

L. Fællesindkjøb.

Indkjøb af Kraftfoder og Kunstgødning samt Frø blev i Periodens første Del foretaget af Landhusholdningsselskabet. Denne Foranstaltning viste sig efterhaanden at være overflødig, idet «Bratsberg Landmandsforretning», en kooperativ Indretning, istandbragt ved en Sammenslutning af Gaardbrugere i flere af Amtets Herreder, viste sig istand til at byde omtrent de samme Fordele, som Fællesindkjøbene tilsigtede. Siden 1904 har derfor ingen Fællesindkjøb foregaaet.

M. Arbeidsforhold.

Med Hensyn til Aflønning af Tjenere og Landarbeidere henvises til modstaaende Tabel:

(Se Tabellen Side 17.)

N. Landbrugets Gjældsforhold.

Med Hensyn til thinglæste og aflæste Panteheftelser samt Tvangsauktioner over faste Eiendomme og Løsøre henvises til efterfølgende Tabel, hvoraf ogsaa fremgaar, hvorledes Forholdet stillede sig i den foregaaende Femaarsperiode.

(Se Tabellen Side 18.)

Tjenerløn og Arbeidslønninger i 1905.

Herreder.	Sædvanlig Aarsløn for				Sædvanlig Dagløn for Dagarbeidere.							
	Tjenestegutter.		Tjenestepiger.		Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
					Sommeren 1905.		Vinteren 1905—06.		Sommeren 1905.		Vinteren 1905—06.	
	Kr. I Penge.	Kr. + Kost og Logi.	Kr. I Penge.	Kr. + Kost og Logi.	Mænd. Kr.	Kvinder. Kr.	Mænd. Kr.	Kvinder. Kr.	Mænd. Kr.	Kvinder. Kr.	Mænd. Kr.	Kvinder. Kr.
Drangedal	300	500	120	270	2.50	1.20	2.25	1.00	1.50	0.60	1.20	0.50
Skaatsø	320	520	120	270	2.40	1.00	2.40	1.00	-	-	-	-
Sannikedal	200	400	120	270	2.50	1.20	2.20	1.00	2.00	0.80	-	-
Bamle	350	650	150	400	3.00	1.50	2.50	1.20	2.50	1.00	2.00	1.00
Eidanger	350	650	120	320	2.75	1.25	2.25	1.25	1.80	1.00	1.60	0.80
Gjerpen	280	580	150	430	2.50	1.50	-	-	1.50	0.80	-	-
Solum	300	500	150	350	2.50	1.50	2.50	1.50	1.50	-	-	-
Hollen	400	700	160	340	2.75	1.25	2.25	1.20	2.00	1.00	1.50	0.80
Lunde	250	500	120	320	2.50	1.50	2.00	1.10	1.50	1.00	1.25	0.60
Bø	320	570	150	350	2.50	1.50	2.00	1.40	1.50	0.90	1.00	0.60
Saude	300	560	125	325	2.75	1.25	2.25	1.00	1.60	1.00	1.25	0.75
Hitterdal	300	500	150	330	3.00	1.60	2.50	1.40	2.00	1.00	1.50	1.00
Gransherred	400	650	130	330	3.00	1.80	2.00	1.25	2.00	1.00	1.00	0.75
Tinn	250	430	150	300	2.75	1.20	1.80	0.80	2.00	0.60	1.20	0.90
Hjartdal	320	460	150	270	3.00	1.50	2.50	1.30	2.00	1.00	1.50	0.80
Seljord	300	470	140	290	2.50	-	2.00	-	2.00	1.00	1.00	0.80
Kviteseid	300	500	130	290	3.00	1.50	2.00	1.20	2.00	1.00	1.50	0.80
Fyresdal	250	500	110	270	2.25	1.25	2.00	0.90	1.30	0.60	1.00	0.50
Nissedal	260	420	130	230	2.50	1.20	1.80	0.90	1.50	0.80	1.00	0.58
Mo.	220	420	120	270	3.00	-	2.50	-	1.50	0.80	1.00	0.80
Vinje	240	350	110	240	2.00	-	1.50	-	2.25	1.00	1.00	0.60
Rauland	250	500	150	350	2.50	1.50	1.50	1.00	2.00	1.00	1.00	0.50
Laardal	300	500	150	270	3.00	2.00	2.00	1.50	2.00	1.00	1.00	0.60

Tinglæste og aflæste Panteheftelser samt Tvangsauktioner over faste Eiendomme og over Løsøre
i Femaaret 1901—1905:

Sorenskriverier.	Tinglæsninger.		Aflæsninger.		Tvangsauktioner over faste Eiendomme.		Tvangsauktioner over Løsøre.		
		Kroner.		Kroner.		Kroner.		Kroner.	
Kragerø	1 033	2 868 587	609	2 051 576	74	338 241	80	64 586	
Bamle {	Bamle.....	730	2 029 268	459	1 433 380	36	196 042	8	4 439
	Stathelle	33	133 497	22	35 683	1	910	1	850
	Langesund.....	172	415 023	104	237 038	5	23 150	1	482
Gjerpen.....	2 191	5 701 817	880	3 478 201	117	551 438	60	9 852	
Nedre Telemarken	1 074	3 138 305	784	1 373 343	28	138 893	27	10 947	
Øvre Telemarken østfjeldske	644	2 264 103	490	1 281 376	15	158 930	18	5 585	
Øvre Telemarken vestfjeldske	838	2 188 012	617	1 671 470	23	75 303	21	6 183	
1901—1905	6 715	18 738 612	3 965	11 562 067	299	1 482 907	216	102 924	
1896—1900	5 193	20 167 292	3 609	16 353 201	187	806 848	178	89 387	
Forøgelse (+) eller Formindskelse (÷).....	+ 1 522	÷ 1 428 680	+ 310	÷ 4 791 134	+ 112	+ 676 059	+ 38	+ 13 537	

For afholdte Exekutioner og Udpantninger stiller Forholdet sig for Fem-aaret og foregaaende Periode saaledes:

Exekutioner og Udpantninger.

	Exekutioner.		Udpantninger.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
1901—1905.....	2 740	2 252 239	21 183	696 019
1896—1900.....	1 824	648 422	16 914	588 059
Forøgelse.....	+ 916	+ 1 603 817	+ 4 269	+ 107 960

Antallet af Sparebanker, der ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var 19, er i denne Periode steget til 21. Bankernes Forvaltningskapital og Formue var den 31 December 1905 henholdsvis Kr. 18 046 475 og Kr. 2 167 142 mod respektive Kr. 14 604 646 og Kr. 1 685 709 ved Udløbet af 1900.

O. Brandforsikrede Eiendomme.

Antallet af brandforsikrede Eiendomme i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning var ved Udgangen af 1905 ialt 7 369 med en Forsikringssum af Kr. 36 767 300 mod henholdsvis 6 041 og Kr. 29 461 020 ved Udgangen af 1900.

P. Forsikringsindretninger.

Af lokale Forsikringsindretninger var ved Udløbet af 1905 følgende i Virksomhed i Amtet:

Brandforsikringsindretninger.

Indretningens Navn.	Naar oprettet.	Forsikringssum 31 December 1905.	Udbetalte Erstatninger 1901—1905.
		Kr.	
Drangedal gjensidige Brandforsikringsselskab....	1880	1 686 131	4 560.00
Mælum Sogns Brandforsikringsforening.....	1865	265 270	0
Hollen gjensidige Brandforsikringsforening.....	1868	502 030	955.20
Gransherred Brandassuranceforening.....	1895	100 000	0
Vinje Brandforsikringsselskab.....	1864	1 119 546	91.66
		3 672 977	5 606.86

Kreaturforsikringsindretninger.

Indretningens Navn.	Naar oprettet.	Antal forsikrede		Forsikrings- sum 31 Decbr. 1905.	Udbetalte Erstatninger 1901—1905.
		Heste.	Kreaturer.		
Bamle Kvæg- og Hesteassuranceforening	1900	77	480	Kr. 104 140	Kr. 4 986.84
Eidanger Kvæg- og Hesteassuranceforening	1904	12	138	22 050	90.00
Gjerpens gjensidige Kvægassuranceforening	1892	-	634	82 420	8 601.38
Laardal Kreaturforsikrings-selskab	1904	6	48	8 980	80.00
		95	1 320	217 590	13 758.22

Q. Landbrugets Udvikling i det hele.

Landbrugets Udvikling i Femaarsperioden har i stadig stigende Grad været knyttet til Amtets Landhusholdningsselskab. Dette har fortsat sin Virksomhed i samme Spor, hvori det var bragt ved Udgangen af forrige Femaarsperiode, kun er Arbeidet stærkt øget paa næsten alle Omraader. Antallet af Underafdelinger var saaledes 20, men er nu steget til 32; Stats- og Amtsbidraget til Selskabets Virksomhed er steget fra henholdsvis 38 942 og 31 000 Kr. til henholdsvis 70 098 og 59 846 Kr.

Den raskt stigende Virksomhed har nødvendiggjort en Deling af Arbeidet. Allerede i 1903 fik de Skoginteresserede sin egen Organisation i «Bratsberg Amts Skogselskab», og i 1905 dannedes særskilte Underafdelinger ogsaa for Havebruget og Fjærkræavl, hver med sit Styre.

Selskabets Virkemidler har i det væsentlige været de samme som før, dog er nogle nye kommet til.

1. Ved Aarsmødet i Juni samler Selskabet Repræsentanter fra sine Underafdelinger til Foredrag, Diskussion og Overveielser om Selskabets Virksomhed. Ved disse aarlige Stevner trækkes flere og flere Gaardbrugere ind i det planmæssige Arbeide.

2. Ved de ambulering Landbrugsudstillinger holder Selskabet Hovedmønstring til Belysning af Landbrugets og dets Binæringers Udvikling — i den senere Tid hvert 2det Aar. I Perioden har saadanne Udstillinger med stor Tilslutning været afholdt paa Dalen 1901, i Gransherred 1902, i Kviteseid 1903 og i Hollen 1905.

3. Selskabets Funktionærer — 2 Amtsgroener, 2 Amtsgartner og 2 — senere 1 — Husholdningslærerinder — har i Perioden været meget optaget og har ofte vanskelig kunnet efterkomme de talrige Anmodninger om Bistand. Gjennem Funktionærene er det Selskabet muligt at udfolde et betydeligt Arbejde til Landbrugets Ophjælp.

4. For at række ud til Folk flest med fagmæssig Kundskab har Selskabet sat i Gang korte Kurser i Husholdning, Havestel og almindeligt Landbrug. Kurserne, som har virket gennem hele Perioden, har været ledet henholdsvis af Husholdningslærerinden, en Amtsgartner og en Amtsgroener og har vundet stor Tilslutning.

Jordbrugets Udvikling i Perioden kan ikke belyses ved Tal; men mange Merker tyder paa god Fremgang. Selskabets Virkemidler har paa dette Punkt væsentlig været Veiledning ved Funktionærene, Uddeling af de til Præmier og Præmielaan bevilgede Midler og Formidling af Jorddykningslaan ved Amtsgroenernes Planlægning af Arbejderne. Tilrods for de vekslende og tildels meget uheldige Aaringer i Perioden (1904) har Jordens Opdyrkning — med eller uden Laan — samt Jordens Drift gjort gode Fremskridt. Den flittige Benyttelse af Funktionærene og det raskt øgende Forbrug af Kunstgødning og godt Saafø er Vidnesbyrd herom. Gjødselbehandlingen paa Gaardene bliver ogsaa bedre; derom vidner de talrige Anlæg af tætte Gjødselkældere i de senere Aar og de mange Ansøgninger om Bidrag af det Osterhaus'ske Legat til dette Formaal. I samme Retning peger Aulæggene af Torvstrøfabriker i Perioden og det stigende Forbrug af Torvstrø.

Husdyrbrugets Udvikling er lettere at spore. Her er Fremgangen paatagelig i flere Henseender.

a) Kvægavlen og Melkeproduktionen. Indførelsen af Udvalgs-møder efter Flach's System i forrige Femaarsperiode har i denne Periode sat store Merker i Amtets Kvægavl. Antallet af Kvægavlsforeninger er i Perioden 3-doblet, og Foreningerne arbejder tryggere og sikrere end før. Med saamange kraftige Stamokser øves der en paatagelig Virkning paa Tillægget, saa Præmieringsprocenten blandt Ungdyrene ved Skuerne stiger raskt i flere Bygder, hvor det før var smaat bevendt. Apparatet er kostbart; men uden dette Apparat vilde det være umuligt for Telemarken i Længden at beholde den ledende Stilling i Landets Kvægavl, som det hidtil har indtaget.

Arbejdet med Stambogsføring af Telemarkskvæget er fortsat gennem Perioden, og Stambogens 1ste Bind vil snart blive udsendt.

Meierierne har i Amtets øvre og midtre Bygder fristet en mindre blid Skjæbne; nogle af dem gjør dog god Nytte og har bidraget ikke lidet til at udvikle Melkeproduktionen, delvis paa Oprættets Bekostning. Oprettelsen af tidsmæssige Meierier i Amtets Byer har derimod virket mægtig paa Udviklingen af de nærmeste Bygders Melkeproduktion. Af Amtets 5 Kontrolforeninger, der nyder Støtte af Landhusholdningsselskabet, kan saaledes Gjerpens opvise en større Melkemængde pr. Ko end nogen anden Kontrolforening i Landet. Det

skyldes væsentligst de bedre Afsætningsforhold, som er tilveiebragt ved Opretelsen af Skiens Meieribolag og Porsgrunds Meieri. En lignende Fremgang vil ogsaa med Tiden vise sig omkring de andre, yngre Bymeierier.

Statskvægudstillingen i Seljord og Stats-Amtskvægudstillingerne paa Dalen og i Sauland har været afholdt aarlig gennem hele Perioden og har bidraget som før til Ophjælp af Avlen og Støtte af Kreaturhandelen.

b) Hesteavl en, som laa helt nede i Amtet, har Selskabet søgt at bringe paa Fode, og i Betragtning af den korte Tid maa Resultaterne siges at være fuldt tilfredsstillende. Gjerpens Landboforening har i hele Perioden havt en Gudbrandsdalslingst i Virksomhed, og den har sat gode Merker i Hesteavl en i Gjermen og omliggende Bygder. I 1901 indkjøbte Selskabet en Gudbrandsdalslingst, som siden har været udstationeret i Nedre Telemarken. Ogsaa denne har begyndt at sætte gode Merker i Hestebestanden. Til Støtte for Opdrættet har Selskabet hvert Aar leiet en Følhavn paa Møsstrand med adskillige økonomiske Ofre, ligesom Selskabet aarlig har ladet afholde Hoppe- og Unghestskuer. Stor Støtte har Amtets Hesteavl havt af Statens aarlige Hestendstilling ved Skien siden 1902, ligesom flere Private har fremskyndet Arbeidet ved at anskaffe sig gode Avlshopper fra Østlandet.

c) Faareavl en har Selskabet søgt at hjælpe paa Fode ved sine 2 Stamhjørder af Cheviotfaar (i de sidste Aar kun én). I den sidste Del af Perioden har der imidlertid reist sig Krav om stærkere Støtte, og Selskabet lod derfor i 1905 indkjøbe 83 Avlsdyr af Cheviotrace efter Bestilling af Gaardbrugere i Amtet. Den vaagnende Interesse for Faareavl en har desuden nu faaet god Støtte i Statsudstillingen i Seljord, som siden 1905 ogsaa omfatter Faar.

d) Svineavl en har gjort ganske gode Fremskridt. Fra de 2 Avlscentre og fra Private er der efterhaanden spredt gode Svin udover Amtet, og da høie Fleskepriser har støttet Arbeidet, kan Amtet ved Periodens Udløb antages at fleskeføde sig selv. Nogle Raaneholdsforeninger er oprettet med Selskabets Støtte, ligesom de ambulerende Landbrugsudstillinger — fra 1905 ogsaa Statsudstillingen i Seljord — har hjulpet godt i Arbeidet.

Uddeling af Skrifter og Stipendier er fortsat som før.

De Beløb, der i Femaaret har været disponeret af Landhusholdnings-selskabet, har udgjort:

	Statsbidrag.	Amtsbidrag.	Det Osterhaus'ske Legat, Selskabet for Norges Vel og andre Indretninger.
1901	Kr. 12 962.72	Kr. 9 649.41	Kr. 2 205.72
1902	« 13 900.00	« 11 500.00	« 2 621.74
1903	« 16 666.42	« 15 089.58	« 2 572.14
1904	« 13 282.59	« 12 523.38	« 1 994.22
1905	« 16 625.42	« 13 460.48	« 1 700.00

3. Skogdrift.

A. De enkelte Herreder.

Drangedal.

I Drangedal Herred er der Skog af betydelig Udstrækning. Den bestaar mest af Furu, noget mindre Gran, noget Asp, Birk og Eg. Skogen er i Tæthed og Væksterlighed gaaet noget frem i Femaaret, men Dimensionerne noget tilbage, af gammel Skog mere. I betydeligt Omfang leverer Skogen større Salgslast og Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved er af nogen Betydning for Herredet¹⁾. Herredet sælger i noget betragteligt Omfang, foruden Furu og Gran, Asp, Birk og Eg som uforædlede. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 7.00, for Or Kr. 5.00 og Furu og Gran ligeledes Kr. 5.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 20.00; den almindelige Dimension var 22 Fods 6 Toms. Ca. 2 500 000 Ar Skog eies af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Der findes inden Herredet Snaumark skikket som Skogkultur i noget Omfang, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i noget Omfang. Der foretages ogsaa nogen Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø.

Sannikedal.

I Sannikedal er ca. $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, mest Gran og Furu. Skogen er i Femaaret med Hensyn til Bestandens Tæthed og Væksterlighed gaaet mærkbart tilbage, Dimensionerne endnu mere. I noget Omfang leverede Skogen større Salgslast og Smaatømmer, Salg af Brændeved var af nogen Betydning²⁾. I Herredet findes der ingen større Torvmyrer, hvorfra Torv med Lethed kan hentes, og der foregaar ingen større Torvdrift. Herredet solgte i noget betragteligt Omfang Træmasse. Middelsprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 8.00, for Furu og Gran mellem 6 à 7 Kr., pr. Tylvt Bygningstømmer ca. Kr. 30.00; den almindelige Dimension var 30 Fod 6 Toms. En liden Del af Herredets Skoge eies af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Der findes i Herredet Snaumark skikket til Skogkultur i ringe Omfang, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Der foretages ingen Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø.

Skaatø.

I Skaatø er antagelig $\frac{1}{2}$ af Herredet dækket af Skog, væsentlig Barskog. Bestandens Tæthed og Væksterlighed ligesom Dimensionerne har i Femaaret

¹⁾ Ingen større Torvdrift foregaar, ligesom det visselig ikke inden Herredet forefindes nogen større Torvmyr, hvorfra Torv let kan hentes. — Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

²⁾ Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

gaet mærkbart tilbage. Skogen leverede større Salgslast og Smaatømmer i ringe Omfang, Salg af Brændeved har været af nogen Betydning. Bygningstømmer, Brændeved kjøbtes ikke, der brugtes lidt Stenkul og Kokes som Brændsel, Torv derimod ikke. Der findes i Herredet ikke nogen Torvmyr af betydelig Udstrækning, heller ingen større Torvdrift foregaar. Der solgtes en Del høvlet Last. Middelsprisen i Aaret 1905 var pr. Meterfavn Brændeved for Birk Kr. 12.00, for Or Kr. 9.00, for Gran og Furu ogsaa Kr. 9.00, for Bygningstømmer Kr. 25.00 pr. Tylvt. Den almindelige Dimension var 30 Fods 6 Toms. Skogen tilhører næsten udelukkende Indenbygdsboende, Udlændinger intet. Den private Skogeier foretager en Del Saaning og Plantning i sin Skog, Udgrøftning af Skogmyrer derimod ikke. Ingen Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages.

B a m l e.

I Bamle er antagelig $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, den bestaar hovedsagelig af Gran og Furu, en Del Birk, Asp og Or. Tætheden for større Tømmers Vedkommende er noget aftaget. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i noget Omfang. Herredet maa købe Bygningstømmer, forsaavidt angaar skaarne Materialier, Salg af Brændeved er af nogen Betydning for Herredet¹⁾. Der findes i Herredet Torvmyrer af ringe Omfang, kun ringe Torvdrift foregaar. Herredet sælger noget Cellulose, men kjøber en Del skaarne og høvlede Materialier. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 15.00, for Or Kr. 12.00, for Furu Kr. 12.00 og for Gran Kr. 10.00. En betydelig Del af Herredets Skoge eies af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Skikket til Skogkultur findes inden Herredet Snaumark i formentlig ringe Omfang. Den private Skogeier foretager ingen Saaning, Plantning eller Udgrøftning af Skogmyrer, heller ikke foretages Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø.

E i d a n g e r.

I Eidanger er antagelig ca. $\frac{1}{2}$ af Herredet dækket af Skog, $\frac{3}{4}$ Gran og $\frac{1}{4}$ Furu. Skogen er i Tæthed og Væksterlighed gaet noget frem, Dimensionerne lidt ned. Større Salgslast leveres i noget Omfang, Smaatømmer i betydeligt, Salg af Brændeved havde ingen Betydning, men Ved kjøbtes heller ikke²⁾. Der solgtes lidt Skurlast. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 12.00, for Or og Furu Kr. 10.00, for Gran Kr. 9.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 24.00. Den almindelige Dimension var (Sliberilast) $2\frac{1}{2}$ Load pr. Tylvt 5" Top à Kr. 9.50 pr. Load. Omtrent $\frac{1}{3}$ af Herredets Skoge eiedes af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Der findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur i noget Omfang, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

¹⁾ Brændeved kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

²⁾ Bygningstømmer eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

G j e r p e n .

I Gjerpen er ca. $\frac{2}{3}$ af Herredet dækket af Skog, væsentlig Gran og Furu, hvoraf $\frac{2}{3}$ Gran og $\frac{1}{3}$ Furu. Bestandens Tæthed og Væksterlighed er uforandret, Dimensionerne er muligens gaaet noget tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i betydeligt Omfang, ligesom Salg af Brændved er af megen Betydning¹⁾. Inden Herredet findes Torvmyrer af betydelig Udstrækning og der foregaar betydelig Torvdrift for Torvstrø. Middelsprisen pr. 12" Brændved var for Birk Kr. 6.00, for Or Kr. 5.00, for Furu og Gran Kr. 4.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00. Ingen Del af Herredets Skoge tilhører Udenbygdsboende eller Udlændinger. Inden Herredet findes Snaumark skikket til Skogkultur i noget Omfang, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning samt Udgrøftning af Skogmyrer i betydeligt Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages i noget Omfang, dog kun hos en enkelt Skogeier. Til at kunne meddele nøiere Oplysninger anføres Hr. Kammerherre Løvenskiold, Fossum.

S l e m d a l .

I Slemdal er ca. 1 à $1\frac{1}{2}$ Kvadratmil dækket af Skog, $\frac{4}{5}$ af Gran og $\frac{1}{5}$ Furu. Skogen er ikke gjennemgaaet nogen Forandring siden sidste Femaarsberetning, Dimensionerne heller ikke. Skogen leverer større Salgslast og Smaatømmer i betydeligt Omfang, Salg af Brændved har ingen Betydning for Herredet, men Ved kjøbes heller ikke²⁾. Der findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur af betydelig Udstrækning; men ingen større Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Tylvt Bygningstømmer var Kr. 10.00, den almindelige Dimension 6". Omtrent $\frac{9}{10}$ af Herredets Skoge eies af Udenbygdsboende (Treschow-Fritzøe), Udlændinger intet. I ringe Omfang findes Snaumark skikket til Skogkultur, den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i noget Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer slet ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke. Til at meddele nøiere Oplysninger anføres Hr. Førstmeister Aars, Fritzøe, Larvik.

S o l u m .

I Solum er ca. 240 Kvadratmeter af Herredet dækket af Skog, væsentlig Gran og Furu, $\frac{1}{2}$ Gran og $\frac{1}{2}$ Furu. Skogen er i Femaaret gaaet mærkbart from, særlig hvad Tætheden angaar, Dimensionerne ligesaa. Der leveres saavel større Salgslast som Smaatømmer i betydeligt Omfang. Bygningstømmer eller andre Skogprodukter kjøbes ikke. Salg af Brændved er af nogen Betydning, — dog maa Herredet kjøbe Ved, særlig langs Byerne og Strandene. Stenkul og Kokes brugtes i betragteligt Omfang som Brændsel, Torv ikke. Der findes

¹⁾ Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

²⁾ Bygningstømmer eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

inden Herredet Torvmyrer af betydelig Udstrækning, men ingen større Torvdrift foregaar, kun lidt til Torvstrø. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 12.00, for Or og Gran Kr. 10.00, for Furu Kr. 11.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00, den almindelige Dimension var 24 Fod langt og 8 Toms midt. Kun en mindre Del af Herredets Skoge tilhører Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Inden Herredet findes ikke Snaumark skikket til Skogkultur. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer kun i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke. Til at kunne meddele nøiere Oplysninger anføres hr. Agronom Sundbø, Bergan.

H o l l e n .

I Hollen er antagelig $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, omtr. $\frac{1}{2}$ Gran og $\frac{1}{2}$ Furu, Løvskog ubetydeligt. Hvad Bestandens Tæthed angaar, saa er denne aftaget, medens Væksterligheden er uforandret god, de større Dimensioner er aftaget paa Grund af Udhugsten. Skogen leverer større Salgslast i noget Omfang, Smaatømmer i ubetydeligt Omfang¹⁾. Salg af Brændeved er kun af ringe Betydning for Herredet, men Ved kjøbes heller ikke. Træmasse solgtes fra Sliberierne i Ulefoss. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes ikke, ligesom ingen større Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 9.00, for Or og Furu Kr. 6.00, for Gran Kr. 5.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 40.00, den almindelige Dimension 8 à 10 m. Længde 15 cm. Top. En Fjerdedel af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Der findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foregaar ikke.

L u n d e .

I Lunde er omtrent $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, Gran og Furu samt lidt Birk, Asp og Or. Tætheden var mindre end før og Dimensionerne aftog. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i betydeligt Omfang. Salg af Brændeved er af ringe Betydning, en Del Ved kjøbes paa Ulefoss paa Grund af den lave Pris¹⁾. Der findes inden Herredet Torvmyrer af betydelig Udstrækning, men ingen større Torvdrift foregaar. En Del Bord og Planker kjøbtes. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk 9 à 10 Kr., for Or 4 à 5 Kr., for Gran og Furu 6 à 7 Kr., pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 35.00, den almindelige Dimension var 34 Fods Længde og 8 Kvadrattoms Midt. Noksaa meget af Herredets Skoge eies af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Inden Herredet findes ikke Snaumark skikket til Skogkultur. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang.

¹⁾ Bygningstømmer eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages kun i ubetydelig Grad. Til at kunne meddele nøiere Oplysninger anføres Hr. Kammerherre D. Cappelen.

B ø .

I Bø er ca. $\frac{2}{5}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran $\frac{8}{20}$, Furu $\frac{9}{20}$, Resten Birk, Asp osv. Skogens Tæthed og Væksterlighed er gaaet mærkbart frem, Dimensionerne lidt tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i noget Omfang. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet, men Ved kjøbtes heller ikke¹⁾. Der findes ikke Torvmyrer af betydelig Udstrækning, heller ingen Torvdrift foregaar. Lidt høvlede Bord kjøbes. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Furu Kr. 8.00, for Or og Gran Kr. 7.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 50.00, den almindelige Dimension var 4 Load i Tylvten. Kun en ringe Del af Herredets Skoge tilhører Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Der findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur i ringe Omfang, ligesom den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

S a u d e .

I Saude er ca. $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, Gran og Furu $\frac{6}{8}$, Or, Asp og Birk $\frac{2}{8}$. Skogbestandens Tæthed er gaaet mærkbart tilbage grundet Udflugsten, Dimensionerne var i betragtelig Tilbagegang. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i noget Omfang. Salg af Brændeved har ingen Betydning for Herredet, men Ved kjøbes heller ikke¹⁾. En Del høvlede Bord kjøbtes. Der findes inden Herredet Torvmyrer kun af ringe Udstrækning. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 12.00, for Or Kr. 7.00, for Gran og Furu Kr. 8.00. Bygningstømmer sælges kun pr. Load, den almindelige Dimension var Undermaalslast. Ca. $\frac{1}{8}$ af Herredets Skoge eies af Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Inden Herredet findes kun ubetydeligt Snaumark skikket til Skogkultur. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages kun ringe. Til at kunne meddele nøiere Oplysninger anføres d'Herrer O. H. v. Gaathaug, Hjukebø, H. Askildt, Gvarv, O. S. Haukvik, Akerhaugen.

H i t t e r d a l .

I Hitterdal er omtrent $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Furu og Gran, mest Furu. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er gaaet mærkbart frem i noget Omfang, men de større Dimensioner antagelig tilbage. Større Salgslast leveres i betydeligt, Smaatømmer i noget Omfang. Salg af

¹⁾ Bygningstømmer eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

Brændeved har ingen Betydning for Herredet. Bygningstømmer og Ved kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af nogen Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Lidt høvlet Last kjøbtes. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 14.00, for Or og Furu Kr. 10.00, for Gran Kr. 9.00, pr. Tylvt Bygningstømmer mellem 35 og 40 Kr.; den almindelige Dimension var 8 à 9 m. Længde, 16 à 17 cm. Top. Kun en ringe Del af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

T i n n .

I Tim er ca. 200 000 Maal af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran og Furu $\frac{3}{4}$, Resten Birk, Asp og Or. Skogbestandens Tæthed er gaaet mærkbart tilbage, Dimensionerne betydeligt ned. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i noget Omfang. Ved solgtes til 2 Dampskibe for Kr. 3 600.00 aarlig. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Bygningstømmer, Brændeved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 7.50, for Or Kr. 5.50, for Gran og Furu Kr. 6.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 18.00; den almindelige Dimension var undermaals Last. Udenbygdsboende eiede ca. 105 000 Maal af Herredets Skoge, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes ikke. Den private Skogeier foretager ikke Saaning eller Plantning i sin Skog, heller ikke Udgrøftning af Skogmyrer. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

H o v i n .

I Hovin er ca. 120 Kvadratmeter af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, omtrent lige meget Gran og Furu. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed har hverken gaaet frem eller tilbage, Dimensionerne er gaaet mærkbart frem. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i betydeligt Omfang. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Salg af Ved havde ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 9.00, for Gran og Furu Kr. 8.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00; den almindelige Dimension var 14', 7—8". $\frac{1}{10}$ af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende og $\frac{1}{6}$ Udlændinger. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

Gransherred.

I Gransherred er omtrent 200 Kvadratmeter af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, $\frac{1}{2}$ Gran og $\frac{1}{2}$ Furu. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed har ikke gennemgaaet nogen Forandring siden sidste Femaarsberetning, Dimensionerne har gaaet mærkbart frem. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i betydeligt Omfang. Bygningstømmer, Brændeved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Salg af Brændeved har ikke nogen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af nogen Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 9.00, for Gran og Furu Kr. 8.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00; den almindelige Dimension var 14', 7—8". Ca. $\frac{1}{10}$ af Skogen tilhørte Udenbygdsboende og $\frac{1}{6}$ Udlændinger. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

Hjartdal.

I Hjartdal er ca. $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran, Furu og Birk. Om Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er gaaet frem eller tilbage nævnes ikke, Dimensionerne er gaaet mærkbart tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i betydeligt Omfang. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbes ikke. Salg af Brændeved har ingen Betydning for Herredet¹⁾. I nogen Udstrækning findes inden Herredet Torvmyrer, men ingen Torvdrift foregaar. Lidt høvlede Bord kjøbes. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 7.00, for Gran og Furu Kr. 6.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 33.00; den almindelige Dimension var 3 Load pr. Tylvt. Udenbygdsboende eiede ca. $\frac{1}{20}$ af Skogen, Udlændinger intet. Der findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i ringe Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer slet ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

Seljord.

I Seljord er ca. $\frac{5}{12}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran, Furu og Birk samt lidt Asp og Or. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er i Lavlandet gaaet noget frem, i Høiden tilbage, Dimensionerne antagelig tilbage. Større Salgslast — især Rundlast — leveres i betydeligt Omfang, af Smaatømmer leveres Sliberilast mest, Props kun lidt. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbes ikke. Salg af Brændeved har ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Kun ubetydelig Udstrækning af Torvmyrer findes, ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen

¹⁾ Stenkul, Kokes eller Torv brugtes ikke som Brændsel.

pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 7.00, for Gran Kr. 7.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00; den almindelige Dimension var undermaals Last. Antagelig $\frac{1}{5}$ af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger kun ubetydeligt. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager i ringe Omfang Saaning og Plantning i sin Skog, Udgrøftning af Skogmyrer ubetydeligt. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

K v i t e s e i d .

I Kviteseid er $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, væsentlig Gran og Furu samt en Del Birk, Asp og Or. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er gaaet noget tilbage, Dimensionerne meget tilbage. Større Salgslast leveres i noget, Smaatømmer i betydeligt Omfang. Bygningstømmer, Brændeved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Salg af Brændeved var af ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Or Kr. 7.00, for Gran og Furu Kr. 8.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00; den almindelige Dimension var 3 à $3\frac{1}{2}$ Load pr. Tylvt. Kanske en Fjerdedel af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes ikke. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

N i s s e d a l .

I Nissedal er omtrent $\frac{3}{4}$ af Herredet dækket af Skog, mest Gran og Furu samt Birk, Asp og Or. Skogen er overhovedet gaaet mærkbart frem med Hensyn til Tæthed og Væksterlighed — grundet forsigtig Behandling, Dimensionerne holder sig ved det samme. Større Salgslast og Smaatømmer leveres i noget Omfang. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Salg af Brændeved havde ingen større Betydning for Herredet, man sælger gennemsnitlig for Kr. 5 000.00 pr. Aar. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af nogen Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 8.00, for Or Kr. 6.00, for Gran og Furu Kr. 6.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 28.00, den almindelige Dimension var 3 à 4 Loads pr. Tylvt. Udenbygdsboende eiede ca. 150 000 Maal af Skogen, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes kun i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

F y r e s d a l .

I Fyresdal er $\frac{1}{2}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, største Delen Gran og Furu. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er gaaet noget frem,

Dimensionerne tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveredes i betydeligt Omfang. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Ingen Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 9.00, for Gran og Furu Kr. 8.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 20.00; de almindelige Dimensioner var 30 Fods Længde og 8" Midt. Kun en ubetydelig Del af Skogen tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes i noget Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog samt Udgrøftning af Skogmyrer i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

M o .

I Mo er ca. $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran $\frac{4}{10}$, Furu $\frac{1}{10}$, Birk $\frac{3}{10}$, Asp og Or $\frac{2}{10}$. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er omtrent som før, Dimensionerne snarere mindre. Større Salgslast leveres i noget Omfang, af Smaatømmer leveres Sliberilast mest, Props kun lidt. Bygningstømmer og Ved kjøbtes ikke. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Hvorvidt der inden Herredet findes Torvmyrer af betydelig Udstrækning nævnes ikke, men ingen Torvdrift foregaar. Herredet sælger lidt Træskjærerarbeide. Noget høvlede Bord og Planker kjøbtes. Middelsprisen pr. 0.6 m. lang Brændeved var for Birk Kr. 6.50, for Or Kr. 5.00, Furu Kr. 6.00, Gran Kr. 5.50, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 10.00. Det solgte antages at være $\frac{2}{3}$ maals og $\frac{1}{3}$ undermaals. Ca. $\frac{1}{2}$ af Skogen tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger høist ubetydeligt. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i ringe Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer foretages ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

L a a r d a l .

I Laardal findes Skog af betydelig Udstrækning, ca. $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold dækkes af Skog, Gran og Furu, mest Gran. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed var uforandret, Dimensionerne aftaget. Større Salgslast leveredes i noget, Smaatømmer i meget Omfang. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter kjøbtes ikke. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes ikke, heller ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 9.00, for Or Kr. 6.00, for Gran og Furu Kr. 7.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 26.00; de almindelige Dimensioner var 24' Længde og 8 $\frac{1}{2}$ " Midt. Udenbygdsboende eier en Del af Skogen, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogeier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i ringe Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer foretages ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

V i n j e .

I Vinje findes Skog af betydelig Udstrækning, Gran, Furu og Birk. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed, ligesom Dimensionerne er gaaet noget tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveredes i noget Omfang. Bygningstømmer og Ved købtes ikke. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes, men ingen Torvdrift foregaar. Lidt høvlede Bord købtes. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 8.00, for Furu Kr. 6.00, for Gran Kr. 5.50. $\frac{1}{3}$ af Skogen tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes i ringe Omfang. Den private Skogceier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i ringe Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer slet ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

R a u l a n d

I Rauland er kun $\frac{1}{10}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, Gran, Furu og Birk, mest Birk. Skogbestandens Tæthed og Væksterlighed er gaaet noget tilbage. Større Salgslast og Smaatømmer leveredes i noget Omfang. Bygningstømmer, Ved eller andre Skogprodukter købtes ikke. Salg af Brændeved havde ingen Betydning for Herredet. Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke som Brændsel. Torvmyrer af betydelig Udstrækning findes, men ingen Torvdrift foregaar. Middelsprisen pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 6.00, for Gran og Furu Kr. 5.00, pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 40.00; de almindelige Dimensioner var 20 Fod 9 Toms Top. En ganske liden Del af Herredets Skoge tilhørte Udenbygdsboende, Udlændinger intet. Snaumark skikket til Skogkultur findes neppe. Den private Skogceier foretager Saaning og Plantning i sin Skog i ringe Omfang, Udgrøftning af Skogmyrer slet ikke. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø foretages ikke.

B. Skogdriften i Amtet i sin Almindelighed.

Arbeidet for Skogsagens Fremme har været ledet af Amtets Skogselskab, der stiftedes i 1900.

Selskabets Beretning for 1905 meddeler, at det da havde 10 livsvarige og 82 aarlig betalende Medlemmer, ligesom det havde faaet Tilslutning af 20 lokale Foreninger med over 840 Medlemmer.

Selskabet har meddelt samtlige Skolestyrer i Amtet, Landboforeninger og Ungdomslag gratis Gran- eller Furuplanter eller Bidrag til Indkjøb af saadanne til Udplantning, mod at der af vedkommende Indretning sendes Indberetning til Skogselskabet. Desuden tilbyder Selskabet at bidrage med $\frac{1}{3}$ af Udgifterne ved Afgroftning af vandsyg Skogmark, naar Arbeidet først planlægges og beregnes af en Sagkyndig.

I sin Beretning for 1905 udtaler Selskabet, at saavidt dets Kjendskab til Skogbrugsforholdene i Amtet strækker, er Skogene i mange Herreder gode.

Af de store Dimensioner er der i Almindelighed noksaa lidet, men dette er dog uligt i de forskjellige Herreder. Dimensionshugst antages nu at være temmelig almindelig, og meget vilde være vundet, om der efter saadan Hugst blev foretaget Rensningshugster. Mange Skogeiere antages dog at behandle sine Skoge meget godt, skjønt der ganske vist er overmaade meget, som tiltrænger Forbedring ved Skogenes Behandling og Drift.

Skogselskabet har i 1905 uddelt eller bidraget til ialt 170 050 Planter, hvoraf 108 700 Furu og 61 350 Gran, desuden er der udsaaet 9.3 Kg. Skogfrø.

I hele Femaarsperioden er der gennem Selskabet udplantet 595 910 Planter af Gran og Furu og udsaaet 70.6 Kg. Frø. 8 183 Skolebørn har plantet 287 985 Planter, Ungdomslagene har plantet 19 000 Planter.

Desuden er der uddelt Skrifter og afholdt to Skogbrugskursus. Ligeledes har Selskabets Formand i 1904 foretaget en Rundreise gennem Amtets Skogbrugsdistrikter og derunder afholdt 34 Foredrag om Skogsagen for ca. 5 000 Tilhørere.

Udførelsmængden i m³ af Trælaster fra Toldstederne i Bratsberg Amt udgjorde i Femaaret:

Toldsteder.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kragerø	51 667	76 217	68 559	65 133	55 139
Langesund	4 084	4 884	7 805	3 674	4 086
Brevik	22 390	12 784	16 476	11 501	14 647
Porsgrund	132 093	168 938	177 959	141 282	161 209
Skien	26 810	44 187	45 678	33 599	58 470

Udførelsmængde i Kg. af Træmasse, Cellulose og Papir udgjorde i:

	Skien.	Porsgrund.	Brevik.	Kragerø.
1901.				
Træmasse, tør	3 938 170	731 000	-	-
Do., vaad	23 769 080	5 544 000	380 000	12 347 950
Cellulose, tør	6 011 690	3 862 970	484 430	-
Do., vaad	-	-	-	-
Papir	17 516 120	2 425 890	2 271 560	-

	Skien.	Porsgrund.	Brevik.	Kragerø.
1902.				
Træmasse, tør	3 797 590	458 000	30 000	-
Do., vaad	30 627 100	6 842 000	676 000	13 811 630
Cellulose, tør	7 336 230	4 860 330	126 000	-
Do., vaad	-	30 200	15 000	-
Papir	23 582 750	515 580	-	-
1903.				
Træmasse, tør	3 503 000	422 000	-	-
Do., vaad	23 295 360	10 255 150	110 000	14 476 800
Cellulose, tør	9 312 270	4 715 970	127 000	-
Do., vaad	73 030	23 900	-	-
Papir	20 927 860	822 300	-	-
1904.				
Træmasse, tør	3 552 820	590 000	30 000	-
Do., vaad	25 133 000	13 816 700	1 079 000	17 770 950
Cellulose, tør	7 536 800	4 828 000	249 000	-
Do., vaad	57 670	176 270	42 170	-
Papir	18 350 290	367 420	3 086 930	-
1905.				
Træmasse, tør	4 381 300	495 000	1 605 160	-
Do., vaad	14 332 000	12 904 100	1 882 200	19 642 900
Cellulose, tør	8 001 820	4 707 220	230 000	-
Do., vaad	245 400	-	-	-
Papir	22 038 510	497 850	3 633 920	-

Om Flødningstrafikken i Amtet i Femaarsperioden hidsettes modstaaende Opgave:

Hovedvasdragets og Bivasdragets Navn.	Herreder, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	Antal Tylvter Tømmer og Smaalast sluppet i Vasdraget.					
		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Heraf Smaalast.
Kragerø Hovedvasdrag	Drangedal, Sannikedal, Bamle...	44 226	55 175	91 770	54 643	60 541	³ / ₅ .
Bjerkeseletven, Fossing	Bamle	8 180	6 185	6 648	10 951	12 816	?
Skienvasdraget med samtlige ovenfor Skien beliggende Bivasdrag..	Solum, Gjerpen, Hollen, Lunde, Kviteseid, Mo, Vinje, Rauland, Laardal, Bø, Saude, Hitterdal, Hjartdal, Gransherred, Seljord, Hovin, Tinn	127 847	124 387	163 539	111 686	137 029	³ / ₄ .
Arendals Vasdrag med samtlige Bivasdrag i Nissedal og Fyresdal samt Skafsaa, forsaavidt angaar Skrevand og Aamdalselven	Mo, Fyresdal, Nissedal	34 783	20 537	35 651	31 871	30 182	¹ / ₄ .

4. Fiskerier.

Fiskeribedriften var ved Femaarsperioden endnu ikke kommet ind i et tidsmæssigt Spor. Udstyr og Redskaber var delvis mindre godt og Udbyttet derefter.

Fisken eksporteres som Regel i fersk Tilstand, i den Tid, da de større Fiskerier foregaar. Det almindelige daglige Fiske derimod er ikke engang tilstrækkeligt til at tilfredsstille Efterspørgslen i de nærmeste Distrikter.

Med Hensyn til Udbyttet af Saltvandsfiskerierne inden Amtet i Femaarsperioden henvises til den nedenfor indtagne Tabel, hvoraf fremgaar, at Udbyttet var Kr. 1 662 502.00 mod Kr. 543 937.00 i forrige Periode.

(Se Tabellen næste Side.)

Udbyttet af Laks- og Sjørretfisket, forsaauidt Elvefisket i Skienselven angaar, var i 1901 833 Kg., 1902 436 Kg., 1903 350 Kg., 1904 78 Kg. og 1905 212 Kg., tilsammen 1 909 Kg. til en Værdi af ca. Kr. 3 600.00 mod ca. 30 000 Kg. i forrige Femaar.

Foruden til Fiskeudklækningsapparatet paa Ulefoss, hvortil Amtet aarlig bidrager Kr. 200.00, bevilges videre Bidrag til lignende Apparater i Solum med Kr. 40.00 aarlig og Drangedal Kr. 40.00 aarlig. Desuden er under Forberedelse et Apparat i Tinn.

5. Bergværksdrift.

Den væsentligste Grubedrift i Amtet har i Femaaret foregaaet ved Fens Gruber i Hollen og Aamdal Værk i Skafsaa, hvor der er udvundet og eksporteret henholdsvis Jernmalm og Kobbermalm.

U d b y t t e t af Bergværksdriften i Femaaret har udgjort:

A a r.	Jernmalm.	Rujern.	Kobbermalm.	Feltspat.	Kvarts.	Brynesten.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	38 225 000	-	-	2 914 000	100 000	-
1902	48 680 000	118 150	45 000	1 706 000	262 000	48 990
1903	39 147 000	-	29 000	3 369 000	705 000	50 890
1904	36 400 000	35 000	180 000	3 027 000	1 132 000	53 390
1905	43 980 000	-	415 000	4 753 000	160 000	41 860

Stenbrud findes i Gjerpen, hvor 3 forskjellige Bedrifter beskæftiger 14 Mand Aaret rundt. Produktion ca. 10 000 m³ til en Værdi af ca. Kr. 10 000.00.

L a a r d a l, hvor 2 Bedrifter producerer ca. 325 Ton (Brynesten) til en Værdi af ca. Kr. 13 000.00.

Udbyttet af Saltvandsfiskeriet i Femaaret 1901—1905.

A a r.	Sild.		Makrel.		Sei, Lange m. v.	Laks og Sjørret.		Hummer.		Østers.	Samlet Værdi.	Fiskedampskibe.		
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.	Værdi.	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.	Værdi.	Ialt.	Antal.	Netto- tonnage.	
	Hl.	Kr.	Stkr.	Kr.	Kr.	Kg.	Kr.	Stkr.	Kr.	Kr.	Kr.	Pet.		
1901.....	1 600	8 500	195 500	35 900	109 820	3 300	5 000	30 000	21 500	-	180 720	0.66	-	-
1902.....	4 800	82 500	663 600	48 440	102 350	3 200	5 075	28 000	20 200	-	258 565	0.88	-	-
1903.....	22 400	203 700	960 300	90 550	99 250	3 888	5 682	45 050	31 535	-	430 717	1.49	-	-
1904.....	16 888	136 100	983 500	91 400	95 700	3 168	4 900	40 030	31 200	-	359 300	-	-	-
1905.....	16 820	153 400	1 586 000	133 600	90 000	3 250	5 200	47 000	50 700	200	433 100	-	7	411

6. Fabriker og industrielle Anlæg, Vasdragsreguleringer.

Idet jeg henviser til den i forrige Femaarsberetning indtagne Fortegnelse over industrielle Anlæg i Amtets Landdistrikter med Angivelse over Antal Arbeidere ved hvert enkelt ved Udgangen af 1900, lidsættes en summarisk Opgave over Fabrik anlæg m. v. ved Udgangen af 1905 omfattende saavel Landdistriktet som Amtets Byer tilligemed Opgave over Antallet af de ved dem beskjæftigede Arbeidere, hvoraf fremgaar, at Industrien har gjort betydelige Fremskridt i dette Amt i Løbet af sidste Femaar:

Anlæg.	Antal.	Arbeidere.
Bergværksdrift	4	434
Stenbrud, Stenindustri m. v.	8	495
Mekanisk Værksted og Metalindustri.....	10	447
Kemisk Industri m. v.	5	106
Anlæg for elektrisk Lys og Kraft.....	4	21
Textilindustri.....	5	65
Papirindustri	19	1 609
Læder- og Gummivareindustri.....	2	6
Træindustri m. v.	45	860
Nærings- og Nydelsesmidler.....	28	191
Beklædning og Rensning	4	93
Polygrafisk Industri	7	61
Diverse	2	15
	143	4 403

Antal Hestekræfter 34 288.

Den væsentligste Produktion ved Amtets industrielle Anlæg har været Trælast, Træmasse, Cellulose og Papir. Afsætningsmarkedet for disse Artikler er hovedsagelig Udlandet.

Med Hensyn til Værdien af de i Femaaret afskibede Varer henvises til nedenstaaende Tabel over Værdien af Indførsel og Udførsel ved Toldstederne i Distriktet, idet bemærkes, at i disse Tal ogsaa er medtaget Byernes Produktion.

Af meget væsentlig, ja gennemgribende Betydning for Industrien inden Amtet har været de store Reguleringer, som i Femaarsperioden dels har været planlagt, dels udført.

I 1890 bevilgede Stortinget til Udarbeidelse af en Plan for yderligere Regulering af Skiensvasdraget Kr. 2 500.00 og Skiens Brugseiere bevilgede af sine Midler en ligesaa stor Sum. Udarbeidelsen af Planen blev overdraget til

Ingeniør Schytte-Berg, som i 1902 fremlagde en Plan, der i Korthed gaar ud paa følgende:

Totak sænkes 5 Meter ved Hjælp af en Tunnel ved det ene af Totakvands Udløb. Ved dette er der nemlig en Fos. Tanken er da at bore en Tunnel 3 Meter høi og 4 Meter bred, fra Foden af Fossen og op til Totak til et Punkt 5 Meter under sædvanlig Vandstand.

Den Vandmasse, man vil kunne opmagasinere paa denne Maade, er 190 Millioner Kubikmeter, der da holdes i Reserve for Vinterbehovet (Januar—April).

Sætter man, at man trænger Vandhjælp i 120 Dage, vil Totakvandets Magasin kunne levere 20 Kubikmeter Vand pr. Sekund — en umaadelig værdifuld Støtte under den vandfattige Tid.

Ved den eventuelle Udførelse af denne Plan vil efter al Sandsynlighed begge Totakvands Udløb lades uforandrede, saaledes at den Ulempe, der kan opstaa for Flødningen i Tokeaaen, formodentlig kan sættes ud af Betragtning.

Ved fornuftige Dispositioner vil Flødningen efter de Sagkyndiges Mening kunne foregaa paa nogenlunde samme Maade som tidligere, idet der efter Beregninger, anstillede af Kanalkontoret ved Oset, passerer ca. 1 000 Millioner Kubikmeter Vand pr. Aar.

Planen for Møsvands Regulering er udarbejdet i tre Alternativer, som dog alle gaar ud paa Benyttelse af Damanlæg. Efter det første Alternativ skal Dammen gives en Opdæmningshøide af 10 Meter, hvorved 526 Millioner Kubikmeter Vand holdes bagenfor Reguleringsdammen. Ifølge det andet Alternativ skal Dammens Opdæmningshøide være 8 Meter og 420 Millioner Kubikmeter Vand reserveres isaafald. Efter det tredje Alternativ bliver Dammens Høide 6 Meter og den opmagasinerede Vandmængde 315 Millioner Kubikmeter. Anlægsomkostningerne er beregnet til henholdsvis 320 000, 260 000 og 210 000 Kr., hvortil altsaa i Tilfælde kommer Udgifter til Expropriationer, Erstatninger for Fiske og lignende. Ogsaa Maarvands Regulering foreslaaes udført ved Hjælp af Damanlæg. Den foreslaaede Dam har en Opdæmningshøide paa 7 Meter og holder 140 Millioner Kubikmeter Vand. Selve Anlægsomkostningerne er her beregnet til 170 000 Kr.

Ved Kalhøvd fjord og Gjeitebuvand bringer Ingeniøren i Forslag en delvis Hævning og en delvis Sænkning af Vandstanden. Reguleringen skal have en effektiv Magasineringshøide af 6 Meter, den vil reservere 85 Millioner Kubikmeter Vand og dens Anlægsomkostninger er beregnet til 100 000 Kr.

Reguleringen af Songavand er beregnet til 90 000 Kr. og Anlægget ved Lognvikvand til 30 000 Kr. Dammen ved Songa skulde have en Opdæmningshøide af 5 Meter, hvoraf 32 Millioner Kubikmeter Vand holdes bagenfor Dammen. Opdæmningshøiden ved Lognvikvand blev 4 Meter og den opmagasinerede Vandmængde 20 Millioner Kubikmeter.

Hr. Schytte-Berg's Plan blev i alt væsentligt tiltraadt af Kanaldirektøren i en Skrivelse til Arbejdsdepartementet af 1 Oktober 1902, hvorfor Planen almindelig kaldes «Kanaldirektørens Plan af 1 Oktober 1902». I denne sin Skrivelse udtaler Kanaldirektøren bl. a.:

«Der er udarbejdet Damprojekter ved Songavand, Totak, Maarvand, Kalhøvd- og Kalsfjord med Gjeitebuvand samt Møsvand.

Da Møsvands Regulering stiller sig fordelagtig, har jeg til bedre Oversigt ladet udarbejde 3 Alternativer for denne, nemlig med 6, 8 og 10 Meters Reguleringshøide.

Til Sammenligning hidsættes for de forskellige Damme nedenstaaende tabellariske Sammenstilling, der viser Sjøernes Størrelse og Nedslagsdistrikt, Opdæmningshøiden, Magasinets Størrelse, Forøgelsen af Driftsvandet nedenfor i den vandfattige Vinterperiode (regnet til 120 Døgn) og endelig de beregnede Byggeomkostninger — saavel de samlede som for 1 m³ forøget Driftsvand pr. Sekund. — Heri er ikke medtaget Skadeserstatningerne, der er vanskelige at bestemme sikkert, men dog ikke antages at være af væsentlig Betydning ved en almindelig Sammenligning mellem de forskellige Damprojekter.

Sjøerne.			Reguleringshøide.	Magasineret Indhold.	Forøget Lavvand.	Bygningsomkostninger.	
N a v n .	Størrelse.	Nedslagsdistrikt.				Ialt.	Driftsvand.
	Km ² .	Km ² .	M.	Mill. m ³ .	m ³ pr. Sek.	Kr.	Kr.
Songavand.....	6.50	370	5	325.0	3.10	90 000	29 032
Lognvikvand.....	5.30	95	4	21.2	2.00	30 000	15 000
Totak.....	38.00	800	5	190.0	18.30	120 000	6 557
Maarvand.....	20.00	265	7	140.0	13.51	170 000	12 583
Kalhøvd-fjord, Kalsfjord og Gjeitebuvand.....	14.2	610	6	85.2	8.28	100 000	12 078
Møsvand:							
Alternativ I.....	52.6	1 476	10	526.0	50.70	320 000	6 311
— II.....			8	420.8	40.60	260 000	6 404
— III.....			6	315.6	30.44	210 000	6 899

Af denne tabellariske Sammenstilling sees, at Totaks og Møsvands Regulering falder forholdsvis billigst, og bør man derfor formentlig, naar der alene er Spørgsmaal om Brugsdriftens Interesser, foreløbig kun fæste Opmærksomheden paa disse Sjøer. Endvidere sees, at Møsvands Regulering bliver forholdsvis billigere ved højere Opdæmninger, dog er dette ikke af væsentlig Betydning. Derimod antages det at være afgjørende, at der ved den store Opdæmning af Møsvand tillige kan opnaaes en Sænkning af Flommene i hele Vasdraget nedenfor, hvilket er af stor Betydning for Nordsjø-Skiens Kanal, Tømmerflødningen, Bebyggelsen i en stor Del af Skien, nemlig omkring Hjellelandet, Skiens Havn og Dampbaadsfarten fra Skien nedover til Porsgrund.

For yderligere at formindske Flommene i den nederste Del af Skiensvasdraget og forøge Driftsvandet, maa man antagelig helst gaa til Opdæmning

af Sjøerne i andre Dele af Nedslagsdistriktet, og det ligger da nærmest at tænke paa Totak. Her er imidlertid ikke Spørgsmaal om en Opdæmning, men kun om en Sænkning af Lavvandet gjennem en i Fjeld udsprængt Tunnel af forholdsvis smaa Dimensioner. Derfor vil ved denne Regulering ikke kunne opnaaes nogen væsentlig Sænkning af de store Flomme i Vasdraget nedenfor. Skulde en saadan opnaaes, maa Totaks Afløb foregaa i en Rende af større Dimensioner. En saadan maa imidlertid udsprænges i Fjeld og vil blive kostbar. Paa Grund af den ringe Effektivitet, forholdsvis store Anlægsomkostninger og fjerne Beliggenhed er heller ikke en Regulering af Songavand fordelagtig.

Skal noget betragteligt opnaaes til Flommenes Sænkning, maa dette ske ved Bygning af en Reguleringsdam for Maarvand, hvis hydrotekniske Forhold i høi Grad ligner Møsvands, idet Hovedvasdragets Flomtoppe, som anført, for en Del antages at komme fra Maarvands Nedslagsdistrikt, hvorfor Magasinering af Flommene i dette Vand vilde blive en meget effektiv Foranstaltning til Sænkning af Flommene nedenfor.

Det samme vil ogsaa i nogen Grad blive Tilfældet, om der bygges en høi Reguleringsdam for Kalhøvd- med Kalsfjord og Gjeitebuvand.

Med Hensyn til de Interesser, som fremmes ved en Sænkning af Flommene i Hjellelandet og Nordsjø, maa i første Række nævnes Nordsjø—Skienskanalen. Driften paa denne er under store Flomme adskillig besværlig, og under den store Flom i 1879 var den endog ganske indstillet, hvorhos selvfølgelig al Trafik med Tømmerflaader ganske ophørte. Siden den Tid er imidlertid Forholdene ved Kanalen med Hensyn til Fart under Flomme betydelig forbedret. Imidlertid har dog Nordsjø—Skienskanalen meget stor Interesse af Flommenes Sænkning. Vistnok er det saa, at Storflomme ikke indtræder ofte, men Driften er dog betydelig vanskelig ogsaa ved mindre Flomme, om den end ikke indstilles. Derhos tilfredsstiller Kanalen ikke de Fordringer til sikker og stadig Trafikering, som der i vor Tid stilles til Kommunikationsanlæg, som skal sætte industrielle Anlæg i Forbindelse med Udenverdenen. Kanalen er saaledes vel tjent med at bidrage en væsentlig Del til Reguleringens Gjennemførelse. Det samme maa ogsaa være Tilfældet for Flødningens Vedkommende.

Derhos har Skiens By stor Interesse af Flommenes Sænkning.

Direkte vil Vandføringens Regulering være af største Interesse for Brugsdriften i Skien. Denne har nemlig paa langt nær tilstrækkeligt Driftsvand og er derfor aarlig henvist til længere Indskrænkning af Driften med alle deraf flydende Ulemper og store Tab. Disse vil stadig tiltage og blive mere følelige, eftersom Industrien udvikles og Kommunikationer forbedres, saa andre Fabriker med sikrere Vandkraft kan optræde konkurrerende.

Ogsaa for de industrielle Anlæg ved ovenfor liggende Fosse bliver Reguleringen af stor Betydning. Særlig vil dette blive Tilfældet for Skotfoss med den enestaaende storartede Papirfabrik «Union» og Landets største Træsliberi o. s. v.

«Union» har nu optaget alt paaregneligt Aargangsvand og er allerede delvis henvist til Indskrænkning i Driften ved Lavvand. For Skotfoss vil den

fuldkommere Regulering være af stor Betydning af Hensyn til fremtidige Udviklinger. Faldet fra Nordsjø til Skiens Havn udgjør 15 Meter, hvoraf de 14 Meter benyttes til Drift af industrielle Anlæg. En Regulering af Møsvand, saaledes at Aargangsvandet forøges med 50 m³ pr. Sekund, vil altsaa modsvare 7 000 effektive Hestekræfter, og efter Reguleringen vil Skien være den By i Norge, som inden Byen og nærmeste Omegn har den største Vandkraft.

Endelig vil en Regulering af Vandføringen være af stor Betydning for hele det omliggende Distrikt og Oplandet, hvis Arbejder- og Handelsforhold, Eiendomspriser og hele økonomiske Stilling paa det stærkeste berøres af, at der er gunstige Betingelser for Industrien i Skien og Omegn.»

Paa et Møde i November 1902 besluttede de Interesserede først at tage fat paa Reguleringen af Møsvand og at foretage denne Regulering efter Alternativ I, en Dam paa 10 Meter. Koncession blev givet og de nødvendige Pengebidrag indsamlet, dels fra private Bedrifter, dels fra Nordsjø—Skienskanalen (50 000 Kr.), Fællesflødningsforeningen, Skiens Havnekasse og Dampskibsselskabet.

I Begyndelsen af 1906 var Møsvandsreguleringen færdig. Den har frembragt Europas største Bassin, idet det rummer 600 Millioner Kubikmeter Vand, kun et Bassin paa Jorden er større, nemlig Assuandammen i Ægypten, som rummer henimod 1 000 Millioner Kubikmeter. Arbeidet paagik i 1½ Aar.

Tvers over Oset ved Holvik er der bygget en 148 Meter lang Mur, hvorved den 52.6 Kvadratkilometer store Indsjø vil faa sin Vandstand hævet 10 Meter. Muren kan yderligere paabygges 2 Meter. Muren, som i hele sin Længde hviler paa fast Klippegrund, er indtil 17½ Meter høi fra Bunden, indtil 14 Meter tyk i Bunden og 2½ Meter i Toppen. Som bekjendt, er der ogsaa gennem det faste Fjeld boret to parallelle Tapningstunneller 4½ Meter brede og 3½ Meter høie. Indtil 150 m³ i Sekundet kan passere gennem disse Aabninger. Naar Vandmangelen begynder om Vinteren, vil Opdæmningen give Vasdraget et Tilskud i sin Vandføring af 50---60 Kubikmeter i Sekundet i et Tidsrum af 120 Døgn. Omkostningerne er omkring 600 000 Kr.

7. Handel.

Antal Personer, der ved Udgangen af 1905 drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev, var 315. De fleste i Solum med 62, Hitterdal 30, Bamle 25 og Drangedal 22.

Antallet af Rettigheder til Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød var paa samme Tidspunkt:

- a) Almindelige Rettigheder 4, hvoraf 1 i Solum — Privilegium — der tillige omfatter Brændevin, 1 i Hollen og 2 i Laardal
- b) Indskrænkede Rettigheder 21.
- c) Rettigheder til Skjænkning kun af alkoholsvagt Øl 1.

Opgave over kooperative Foreninger (Forbrugs-, Spare- og Handelsforeninger m. v.) ved Udgangen af 1905:

Distrikt.	Foreningens Navn.	Oprettet	Med- lemmer 1905.	Omsætning 1905. Kr.
Drangedal.	Drangedal Sogneselskab	1871	37	-
Bamle.	Herre Handelslag	1902	119	50 000
Gjerpen.	Bøle Handelsforening	1897	108	56 685
Do.	Fossum Handelsforening	1898	89	60 000
Solum.	Mælum Forbrugsforening	1883	50	30 000
Do.	Kilebygdens Forbrugsforening	1894	57	52 000
Do.	Graatens Handelslag	1900	60	30 000
Do.	Løveid Handelslag	1904	95	55 000
Hollen.	Ulefos Forbrugsforening	1893	308	220 000
Do.	Hollen Handelsforening	1903	175	80 000
Lunde.	Lunde Forbrugsforening	1870	65	59 000
Saude.	Akerhaugens Forbrugsforening ...	1871	42	30 000
Do.	Nes Forbrugsforening	1870	90	55 000
Do.	Saude Handelsforening	1899	11	23 000
Do.	Hem Handelslag	1901	32	16 500
Hitterdal.	Notoddens Forbrugsforening	1899	154	67 000
Gransherred.	Hovin Forbrugsforening	1893	29	38 000
Tinn.	Østbygdens Forbrugsforening	1890	90	50 000
Hjartdal.	Saulands Ysteris Varelag	1900	24	32 557
Do.	Tuddal Forbrugsforening	1871	36	21 854
Seljord.	Seljord Handelslag	1903	190	64 000
Kviteseid.	Brunkebergs Landmandsforretning	1904	40	30 000
Do.	Vraadals Handelslag	1904	38	38 000
Fyresdal.	Fyresdal Forbrugsforening	1871	200	85 000
Do.	Veums Forbrugsforening	1899	44	35 000
Mo.	Mo Forbrugsforening	1871	25	80 000
Do.	Mo Handelslag	1904	59	46 000
Vinje.	Vinje Spareforening	1890	84	38 000

Toldintrader ved Toldsteder inden Amtet har i Femaaret udgjort:

Toldsteder.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kragerø	51 102	65 015	58 530	47 401	50 017
Langesund	10 402	7 936	8 339	8 809	8 479
Brevik	25 955	19 532	20 116	20 175	22 393
Porsgrund	87 175	85 728	81 797	79 514	87 479
Skien	624 631	544 184	610 037	558 062	609 573

Den samlede Værdi af Indførsel og Udførsel ved Toldstederne inden Bratsberg Amt udgjorde i Femaaret:

Toldsteder.	1901.		1902.		1903.		1904.		1905.	
	Indførsel.	Udførsel.	Indførsel.	Udførsel.	Indførsel.	Udførsel.	Indførsel.	Udførsel.	Indførsel.	Udførsel.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kragerø	235 300	1 505 100	595 100	1 695 200	397 800	1 627 000	186 500	1 641 800	} Er ikke opgjort.	
Langesund	150 700	62 000	104 300	87 500	417 100	116 700	106 100	125 700		
Brevik	184 800	990 100	138 000	356 800	80 400	362 600	80 800	932 000		
Porsgrund	811 600	2 936 900	715 000	3 320 700	618 900	3 487 000	1 069 800	3 142 700		
Skien	5 137 000	6 426 000	5 215 000	7 373 800	5 682 200	6 894 600	6 314 600	6 279 700	5 360 300	7 683 200

8. Skibsfart.

Ved Udgangen af 1905 udgjorde den i Amtets Landdistrikter og Byer hjemmehørende Handelsflaade:

	1. Dampfartøier:				2. Seilfartøier:		
	Antal.	Tonnage.		Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.
		Netto.	Brutto.				
Landdistriktet	2	2 165	3 066	41	39	14 057	326
Kragerø	13	3 227	5 414	112	61	28 795	641
Langesund	2	747	1 196	19	17	7 460	167
Stathelle	-	-	-	-	5	1 578	40
Brevik	11	927	1 747	100	26	8 685	212
Porsgrund	10	5 180	8 813	126	56	40 387	736
Skien	9	2 240	4 472	93	16	13 928	237
Sum 1905	47	14 486	24 708	491	220	114 890	2 359
— 1900	47	12 073	20 502	450	287	125 935	2 832

9. Andre Næringsveie.

Is b r u g.

Vinteren 1905—06 var følgende Isbrug i Virksomhed:

Herreder.	Brug.	Ishuse.	Skaaret Is i Ton (Skibston).
Skaatø	3	7	ca. 25 000
Sannikedal	7	5	« 28 000
Bamle	31	15	-
Eidanger	35	51	« 85 000
Solum	4	• 19	« 10 000
Tilsammen	80	97	ca. 148 000

Udførselsmængden af Is i Register-Ton fra Toldstederne i Amtet har udgjort:

Toldsteder.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kragerø	100 839	64 400	61 737	76 708	77 358
Langesund	6 037	9 148	5 804	7 328	8 264
Brevik	82 995	67 232	74 720	69 416	72 159
Porsgrund	41 002	39 220	35 506	42 383	43 226

10. Kommunikationsvæsen.

A. Veivæsen.

Idet henvises til den i Femaarsberetningen for 1896—1900 (Side 40—51) indtagne herredsvise Specifikation af Amtets Veinet ved Udgangen af Aaret 1900, meddeles nedenstaaende Oversigt over Veilængderne ved Udgangen af Aaret 1905:

Herreder.	Hovedvei.	Bygdevei.	Ridevei.	Tilsammen.
	Km.	Km.	Km.	Km.
Drangedal	64.0	40.2	34.3	138.5
Sannikedal	32.0	25.0	-	57.0
Skaatø	7.5	26.0	-	33.5
Bamle	35.6	47.0	-	82.6
Eidanger	25.0	38.0	-	63.0
Slemdal	-	30.0	-	30.0
Gjerpen	9.1	86.8	-	95.9
Solum	29.3	71.0	-	100.3
Hollen	26.0	7.5	18.0	51.5
Lunde	14.5	29.5	4.6	48.6
Bø	18.3	64.1	-	82.4
Saude	38.7	40.0	9.0	87.7
Hitterdal	42.0	29.0	8.0	79.0
Gransherred	35.0	23.0	-	58.0
Hovin	5.6	26.0	-	31.6
Tinn	3.9	106.6	-	110.5
Hjartdal	26.0	32.3	15.0	73.3
Seljord	40.0	32.0	59.0	131.0
Kviteseid	78.4	36.4	-	114.8
Laardal	34.7	13.5	22.5	70.7
Mo	40.3	44.8	-	85.1
Vinje	92.7	9.7	1.0	103.4
Fyresdal	21.0	53.8	33.4	108.2
Nissedal	42.8	24.0	37.7	104.5
Rauland	-	27.7	21.0	48.7
Tilsammen for det hele Amt	762.4	963.9	263.5	
	1 989.8 Km. =			1 989.8

Sammenstilles de i Femaarsberetningen for 1896—1900 angivne Veilængder med de nu for 1905 anførte, erholdes:

	1900.	1905.
Hovedveie	705.4 Km.	762.4 Km.
Bygdeveie	1 002.3 -	963.9 -
Rideveie	262.9 -	263.5 -
Sum	1 970.6 Km.	1 989.8 Km.

Differensen mellem Opgaverne i 1900 og i 1905 skriver sig for en Del fra Korrektion af de tidligere angivne Længder, men væsentlig fra de i sidste Femaarsperiode omlagte og nybyggede Veie.

Opgave over de i Femaaret 1901—1905 færdigbyggede og afleverede Hovedveie:

Anlæg.	Længde.	Anlægs- omkostninger.
	Km.	Kr.
1. Gransherred—Hovin, Parcellerne Bolkesjø—Fosso og Ormemyr—Folsland: Inden Gransherred 23.9 Km. — Hovin 5.6 -	29.500	320 200.00
2. Veianlægget gennem Vraadal: Inden Kviteseid 22.1 Km. — Mo 0.526 -	22.626	218 603.35
3. Sundkilbroen med tilstødende Veiomlægning i Kviteseid	0.300	74 122.13
4. Folsetbroen med tilstødende Vei: Inden Mo 0.060 Km. — Kviteseid 0.790 -	0.850	28 952.06
5. Klosterfossbroen med tilstødende Vei	0.130	39 800.00
Sum	53.406	681 677.54

Endvidere har der i samme Tid været under Arbeide følgende Anlæg, der ikke var fuldført ved Femaarets Udgang, nemlig:

1. Skien—Ulefoss (inden Solum og Hollen). Af dette Anlæg er følgende Parceller inden Solum afleveret til Distriktet:

Skien — Kullebunden	8.106 Km.
Hanesevjen—Bergan	7.325 -
samt Arm til Bergan Dampskibsbrygge	1.590 -

eller ialt 17.021 Km.;

men da Anlægget endnu ikke er færdigt helt frem til Ulefoss, kan fuldstændig Opgave endnu ikke meddeles.

2. Notodden—Tinnoset med Arm til Mælandsmoen (inden Hitterdal og Hjartdal).
 3. Eiklands Bro—Skarkemyr (inden Mo og Fyresdal).
 4. Udbedring af Raset i Maristien (i Tinn).

Opgave over de i Femaaret 1901—1905 færdigbyggede og afleverede Bygdeveie:

Anlæg.	Længde.	Anlægs- omkostninger.
	Km.	Kr.
1. Sannikedal: Omlægning af Veien over «Langmyrene»	0.105	385.00
2. Slemdal: Udbedring af Veien Hogstad—Vanebu	-	800.00
3. Gjerpen: a) Omlægning af Frognerbakken	0.200	900.00
b) Omlægning af Veien ved Nordre Sem	0.240	431.00
c) Vadrættet og Gulset—Skien	3.200	35 813.29
4. Solum: a) Ulefosschausséen—Bamle Grænse, forsaavidt angaar Strækningen fra Ulefosschausséen til Vold	10.915	74 142.85
b) Rognsbro—Fjeldmyr	1.690	5 873.47
5. Saude: Gjennem Sauskar	0.080	838.48
6. Hovin: Skjerva Bro	-	1 373.65
7. Tinn: Bygdeveisomlægninger til Beløb	-	4 688.47
8. Seljord: Gjennem Svartdal, Parcel Midbøbrekken—Barstad Kværnhus	1.120	2 606.00
9. Kviteseid: a) Veiomlægning gennem Dalene	5.050	14 330.00
b) Moens Bro—Sandodd og Roeid—Heggtveit	6.940	12 662.77
c) Nedkjørsel ved Sundkilbroen	0.042	298.48
Sum	29.582	155 143.46

Desuden var følgende paabegyndte Anlæg ikke fuldførte ved Femaarets Udgang:

1. Drangedal: Haldal—Brødsjøvand.
2. Bamle: Bamle Kirke—Nenset, forsaavidt angaar Parcellerne «Præstebakken» og «Kjellemyrkleven».
3. Solum: Sanden—Dal.
4. Hitterdal: Holland—Melaas Bro.
5. Gransherred: Tinnoset—Busnes.
6. Hjartdal: Gjennem Bondalen, forsaavidt angaar Parcellen «Bøen—Reisjaa».
7. Seljord: a) Bækhus—Moland.
b) Gjennem Svartdal, forsaavidt angaar Parcellerne «Midbøbrekken—Sagabro» og «Sagabro—Hovedveien».
8. Kviteseid: Moens Bro—Hovedveien.

Opgave over Veienes samlede Vedligeholdelsesudgifter i Aaret 1905 se Tabellen Side 50 og 51.

Af Femaarsberetningen for Aarene 1896—1900 (Side 54) vil det sees, at Veivogtersystemet i 1900 var indført i 16 af Amtets 25 Herreder med et samlet Antal Veivogtere af 73. I 1905 var Veivogtersystemet helt eller delvis indført i 20 af Amtets Herreder, og var Veivogternes Antal 83, foruden de 3, der er ansat paa den udelukkende for Statens Regning vedligeholdte Strækning af Haukeliveien inden Bratsberg Amt.

B. Kanalvæsenet.

Nordsjø—Skienkanalen. Denne Kanal havde ved Udgangen af 1900 en opsparet Beholdning af Kr. 127 404.35. Denne er ved Udgangen af Regnskabsaaret 1905—06 steget til Kr. 134 811.62.

Kanalafgiften, der for 1896—1900 gennemsnitlig udgjorde Kr. 56 496.57 aarlig, blev fra 1 Januar 1901 nedsat med ca. 25 Pct. og udgjorde i 1901 Kr. 54 506.36, i 1902 Kr. 55 511.71, i 1903 Kr. 56 318.32, i 1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar) Kr. 65 891.16 og i 1905—06 Kr. 59 612.90 eller gennemsnitlig Kr. 56 288.54.

I Femaaret er ved Anlægget foretaget forskellige Forbedringer og Kompletteringer, saa dette antages at befinde sig i god Stand.

Paa Bryggen i Hjellen i Skien blev opført en Varehal af Jern samt Ekspeditionslokaler m. v., der kostede Kr. 23 400.00. Ligeledes er af Kanalens Midler anvendt ca. Kr. 35 300.00 til Uddybning af Sauerelven og Braafjorden, saa man nu der har samme Dybde som i Overkanalen ved Løveid Sluser.

Af Kanalen blev endvidere ydet et Bidrag af Kr. 50 000.00 til Opførelse af en 10 Meter høi Reguleringsdam for Møsvand. Af dette Bidrag blev dog alene Kr. 30 000.00 udbetalt i Femaaret.

Opgave over Veienes samlede

Herreder.	I. Statens			II. Amtets	
	Bidrag til Veivogterløn.	Udgifter til Vedligehold af Rigsveie.	Sum I.	Udgift til Vedligehold af Hovedveisbroer og til andre Reparationsarbejder.	Bidrag til Veivogterløn.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Drangedal	290.40	-	290.40	1 871.85	733.33
Sannikedal	193.60	-	193.60	935.20	488.89
Skaatø	71.50	-	71.50	415.00	180.56
Bamble	132.00	-	132.00	397.16	333.33
Eidanger	247.50	-	247.50	1 204.25	625.00
Slemdal	-	-	-	-	-
Gjerpem	475.20	-	475.20	70.00	1 200.00
Solum	500.50	-	500.50	549.54	1 263.89
Hollen	236.50	-	236.50	920.91	597.22
Lunde	176.00	-	176.00	233.00	444.44
Bø	242.00	-	242.00	509.07	611.11
Saude	46.10	-	46.10	1 125.59	116.40
Hitterdal	-	-	-	298.57	-
Gransherred	33.33	-	33.33	445.07	84.17
Hovin	33.00	-	33.00	-	83.33
Tinn	93.50	-	93.50	-	236.11
Hjartdal	198.00	-	198.00	443.08	500.00
Seljord	209.00	-	209.00	282.30	527.78
Kviteseid	247.50	-	247.50	1 672.90	625.00
Laardal	183.33	-	183.33	94.41	475.58
Mo.	189.10	-	189.10	2 019.49	477.50
Vinje	146.67	-	146.67	353.95	370.38
Haukeliveien	-	1 726.99	1 726.99	-	-
Fyresdal	-	-	-	224.40	-
Nissedal	-	-	-	876.88	-
Rauland	-	-	-	-	-
Sum			5 676.72		

Det fremgaar heraf, at Veienes Vedligehold har kostet Kr. 67.60 pr. Km.

¹⁾ Kan ikke med Nøiagtighed opgives.

Vedligeholdelsesudgifter i Aaret 1905.

Sum II.	III. Herredernes					Tilsammen I, II og III.
	kontante Udlæg :			Natural- vejarbeidets Værdi 1).	Sum III.	
	a) til Sommer- og Vinter- vedligehold.	b) til Veivogterløn.	Sum a og b.			
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
2 605.18	2 738.73	1 616.27	4 355.00	-	4 355.00	7 250.58
1 424.09	3 356.98	1 077.51	4 434.49	-	4 434.49	6 052.18
595.56	1 132.06	397.94	1 530.00	-	1 530.00	2 197.06
730.49	1 318.12	734.67	2 052.79	350.00	2 402.79	3 265.28
1 829.25	2 274.66	1 377.50	3 652.16	-	3 652.16	5 728.91
-	1 133.88	-	1 133.88	2 550.00	3 683.88	3 683.88
1 270.00	6 476.78	2 644.80	9 121.58	-	9 121.58	10 866.78
1 813.43	2 500.00	2 785.67	5 285.67	-	5 285.67	7 599.60
1 518.13	2 338.49	1 316.28	3 654.77	-	3 654.77	5 409.40
677.44	1 051.84	976.56	2 028.40	865.83	2 894.23	3 747.67
1 120.18	1 400.00	1 346.89	2 746.89	660.00	3 406.89	4 769.07
1 241.99	641.68	237.50	879.18	3 744.60	4 623.78	5 911.87
298.57	1 800.00	-	1 800.00	2 800.00	4 600.00	4 898.57
529.24	924.77	185.50	1 110.27	-	1 110.27	1 672.84
83.33	20.00	183.67	203.67	854.14	1 057.81	1 174.14
236.11	216.00	520.89	736.89	6 624.00	7 360.89	7 690.50
943.08	250.00	1 002.00	1 252.00	1 124.15	2 376.15	3 517.23
810.08	1 326.02	1 163.22	2 489.24	960.00	3 449.24	4 468.32
2 297.90	300.00	1 377.50	1 677.50	-	1 677.50	4 222.90
569.99	716.12	1 048.20	1 764.32	-	1 764.32	2 522.64
2 496.99	862.76	1 052.40	1 915.16	-	1 915.16	4 601.25
724.33	109.50	816.40	925.90	1 449.80	2 375.70	3 246.70
-	-	-	-	-	-	1 726.99
224.40	139.00	-	139.00	2 500.00	2 639.00	2 863.40
876.88	-	-	-	4 560.00	4 560.00	5 436.88
-	100.00	-	100.00	2 100.00	2 200.00	2 200.00
24 916.64					86 131.28	116 724.64

pr. Aar (heri ikke medregnet Rideveiene).

Der hidrættes følgende Opgave over en Del af de Varemængder, som i Perioden har passeret Sluserne ved Løveid:

Varenes Slags.	1901.	1902.	1903.	1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar).	1905—06.
Op.					
Kornvarer Ton	5 583.3	7 835.2	8 112.4	10 414.7	8 617.2
Stenkul —	2 425.6	1 715.3	3 937.8	2 935.0	3 390.6
Cinders —	228.0	400.1	567.0	370.0	571.0
Kaffe —	235.1	240.5	224.2	282.6	264.7
Brændevin Hl.	323.1	372.5	384.2	351.2	269.8
Øl —	2 911.4	1 896.0	2 058.3	2 092.6	2 001.6
Fedevarer Ton	271.9	270.4	261.4	334.2	357.3
Ben, Benmel og andre kunstige Gjødningsstoffer —	740.6	412.5	552.9	767.5	1 268.2
Ned:					
Trælast, rund 1 000 Tylvter	100.0	77.7	106.2	85.7	76.1
— , skaaren 1 000 —	35.3	33.1	39.7	32.4	29.2
Brænde og Splitved 1 000 m ³ .	23.1	22.5	18.7	23.6	20.1
Tør Træmasse Ton	1 447.0	1 435.0	1 070.0	1 722.6	1 710.0
Vaad Træmasse —	24 854.2	23 041.4	21 890.1	27 254.8	19 956.2
Fedevarer —	127.1	194.0	167.2	252.5	155.9
Kobbermalm —	17.1	48.9	55.0	178.4	512.1
Jernmalm —	36 245.0	47 571.5	39 015.0	41 115.0	44 525.0
Kalksalpeter —	-	-	-	-	404.3

For Tidsrummet 1896—1901 udgjorde de tilsvarende Tal i Gjennemsnit: for Kornvarer 6 054.5 Ton (1 Ton regnet = 14 Hl.), Stenkul 2 168.7 Ton, Brændevin 382.4 Hl., Øl 2 772.9 Hl., Fedevarer op 300.3 Ton, ned 209.6 Ton, Ben, Benmel og andre kunstige Gjødningsstoffer 413.2 Ton.

Vedkommende Løveid Sluser opføres ligeledes følgende Tabel:

	1901.	1902.	1903.	1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar).	1905—06.
Antal Slusninger: op	2 501	2 287	2 284	2 785	2 587
— — : ned	5 192	5 029	5 505	5 793	4 748
— Dampskibe, som har passeret op eller ned	2 958	3 191	3 216	4 061	3 839
— Passagerer op eller ned	56 960	57 334	59 455	69 669	71 633

B a n d a k—N o r d s j ø k a n a l e n. Ved Udgangen af 1900 havde Kanalens Drift en Gjæld stor Kr. 25 239.43. Denne Gjæld er nu betalt, og Kanalen havde ved Udgangen af Regnskabsaaet 1905—06 en Beholdning af Kr. 60 717.14, hvoraf imidlertid Kr. 49 452.22 i Henhold til en Voldgiftsdom af 6 Oktober 1905 er indbetalt til Kanalen af Statskassen som Refusion for Udlæg, som Kanalens Drift havde havt til Anlægsarbejder, der var udførte, efterat Kanalen blev aabnet for Trafiken.

Kanalafgiften, der for 1896 - 1900 gjennemsnitlig udgjorde Kr. 46 425.48, var i 1901 Kr. 46 211.72, i 1902 Kr. 45 248.29, i 1903 Kr. 49 218.33, i 1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar) Kr. 49 783.60 og i 1905—06 Kr. 49 613.17 eller gjennemsnitlig Kr. 47 072.66.

I Femaaret er ved Anlægget foretaget forskjellige Forbedringer og Kompletteringer, saa dette nu er i nogenlunde god Stand.

Over Størrelsen af en Del af de Varemengder, som i Femaaret har passeret Sluserne ved U l e f o s s, hidsættes følgende Oversigt:

Varenes Slags.	1901.	1902.	1903.	1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar).	1905—06.
O p :					
Kornvarer Ton	1 913.1	2 381.9	2 781.1	3 598.1	2 668.7
Stenkul —	286.1	316.6	203.0	221.2	156.2
Kaffe —	74.1	78.4	75.1	87.7	79.9
Brændevin Hl.	164.1	174.6	174.6	171.1	124.5
Øl —	861.9	539.5	586.7	603.7	654.3
Fedevarer Ton	108.2	87.9	94.1	131.4	128.1
Ben, Benmel og andre kunstige Gjødningsstoffer —	170.1	114.0	150.8	268.8	268.3
N e d :					
Træløst, rund 1 000 Tylvter (Heri er medregnet den til Ulefoss Sagbrug nedflødende Løst, der leve- redes ovenfor Ulefoss Sluser.)	49.2	47.7	61.1	43.5	44.6
Brønde og Splitved 1 000 m ³ .	3.3	2.6	3.3	2.7	4.1
Fedevarer Ton	16.6	52.3	17.1	83.4	66.5
Kobbermalm —	1.4	48.7	54.0	178.4	479.8
Flusspat —	241.9	-	-	-	230.0

For Tidsrummet 1896—1901 udgjorde de tilsvarende Tal i Gjennemsnit: for Kornvarer 2 146.5 Ton, Stenkul 329.3 Ton, Kaffe 78.8 Ton, Brændevin 179.5 Hl., Øl 672.9 Hl., Fedevarer: op 112.6 Ton, ned 59.1 Ton, Ben, Benmel og andre kunstige Gjødningsstoffer 86.3 Ton, Træløst, rund, 41 200 Tylvter, Brønde og Splitved 3 400 m³.

Vedkommende Ulefoss Sluser opføres ligeledes følgende Tabel:

	1901.	1902.	1903.	1904—05 ($\frac{5}{4}$ Aar).	1905—06.
Antal Slusninger ved Ulefoss:					
Op	465	475	482	642	637
Ned	1 791	1 705	2 089	1 901	1 826
— Dampskibe, som har passeret op eller ned	823	837	797	1 042	1 007
— Passagerer op eller ned	17 898	17 452	14 769	17 429	18 492

Antallet af de Dampskibe, som gaar i stadig Fart paa Telemarksvandene, er i Femaaret forøget med Godsdampskibet «Dyre Vaa» og Bugserdampskibene «Axel» og «Ørnen». Passagerskibet «Bratsberg» og Bugserbaaden «Kragnæs» ophørte derimod med Farten.

Bryggeafgiftsfondet. Det ved kgl. Res. af 23 Oktober 1875 dannede Bryggeafgiftsfond havde ved Udgangen af 1900 en Gjæld til Nordsjø—Skienkanalen af Kr. 10 794.73. Denne er i Femaaret formindsket med Kr. 3 937.47 og var saaledes ved Udgangen af Regnskabsaaret 1905—06 Kr. 6 857.26.

Bryggeafgifterne er ved kgl. Res. af 28 September 1901 fastsatte til 4 Øre pr. Ton for de første 40 Ton og 1 Øre for hver følgende Ton af hvert Dampskib og Seilfartøi, som passerer Sluserne ved Løveid, med en Minimums-afgift af 50 Øre.

Ved Udgangen af Regnskabsaaret 1905—06 vedligeholdtes for Fondets Regning følgende Brygger ved Hitterdalsvandet, Nordsjø og Bandaksvandene: Notodden, Gyving, Hjukse, Hem, Nautesund, Sand, Farvolden, Kulhuset, Østre og Vestre Akerhangen, Aslaksborg, Gvarv, Aarnes, Gurstad, Sannæs, Galten, Brennestrand, Romnes, Ulefoss, Grønsten, Stenstad, Hjelset, Bergan, Dalen, Triset, Sandodd, Smedodden, Spjotsod, Kirkebø, Fjaagesund, Strengen, Landstad, Bua og Aaheim.

C. Telefondriften

har gjort betydelig Fremgang i Femaaret. Medens Liniernes samlede Længde ved Udgangen af 1900 var 780.5 Km. med 347.5 Km. Dobbeltlinie, var Længden den 31 December 1905 1 260.5 Km. med 794 Km. Dobbeltlinie. Centralstationernes Antal er øget fra 22 til 32. Abonnentantallet er gaaet frem fra 233 med 316 Km. Linie, som tilhørte disse, til 378 med en samlet Linie-længde af 498 Km.

D. Postvæsenet.

Antallet af Postaabnerier er i Femaaret øget fra 77 til 80.

Antallet af afsendt Brevpost udgjorde i Femaaret:

Til Indlandet 7 919 200, til Udlandet 1 118 300, fra Udlandet 2 179 700.

Antallet af abonnerede indenrigske Aviser har udgjort 9 140 700.

Antallet af Postanvisninger tilligemed Beløb udgjør i Femaaret:

1. Ankomne inden- og udenlandske henholdsvis 47 551 og 21 899 med respektive Kr. 2 534 308 og Kr. 1 373 548.
2. Afsendte inden- og udenlandske 101 558 og 32 422 med Kr. 3 174 022 og Kr. 713 855.

E. Skydsvæsenet.

Ved Udgangen af 1905 var Antallet af faste Skydsstationer i Landdistriktet 47.

Det aarlige Bidrag til disse udgjorde Kr. 15 954, hvoraf falder paa Amtskassen Kr. 2 600.66. 2 af Stationerne underholdes helt for Statskassens Regning.

II. Kommunal Husholdning.

A. Herredernes Formue og Gjæld ved Udgangen af 1905:

Herreder.	Formue.			Laanegjæld.
	Udestaaende Kapitaler, der under Legater, Aktier o. l.	Faste Eiendomme.	Tilsammen.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Drangedal	10 646	142 000	152 646	76 311
Sannikedal	3 124	56 000	59 124	9 433
Skaatø	-	113 000	113 000	98 420
Bamle	14 680	189 000	203 680	60 438
Bidanger	22 750	99 130	121 880	47 125
Slemdal	170	49 160	49 330	12 802
Gjerpen	77 982	221 924	299 906	121 442
Solum	22 000	335 900	357 900	269 205
Hollen	-	134 000	134 000	42 241
Lunde	15 610	60 600	76 210	34 270
Bø	16 666	109 000	125 666	103 446
Saude	1 649	36 000	37 649	10 550
Hitterdal	-	65 200	65 200	34 662
Tinn	956	83 000	83 956	10 400
Hovin	738	34 000	34 738	14 450
Gransherred	-	34 700	34 700	3 900
Hjartdal	1 200	92 150	93 350	23 000
Seljord	5 621	130 340	135 961	37 900
Kviteseid	-	125 800	125 800	22 612
Nissedal	3 240	44 880	48 120	4 451
Mo	14 570	60 800	75 370	14 454
Fyresdal	48 782	109 200	157 982	26 000
Laardal	-	31 530	31 530	32 983
Vinje	-	40 600	40 600	450
Rauland	-	33 000	33 000	1 070
Amtet	260 384	2 430 914	2 691 298	1 107 015
31 December 1900	141 252	2 086 887	2 228 139	923 116

Ved Udgangen af 1895 var Laanegjælden Kr. 660 000 Den er saaledes fremdeles stigende. Medens den ved Udgangen af 1900 udgjorde Kr. 13.99 pr. Individ, udgjorde den ved Udgangen af 1905 Kr. 15.11, eller en Stigning af Kr. 1.12 pr. Individ.

B. Den gennemsnitlige antagne Indtægt

for 1) Gaardbrugere, 2) Husmænd, Arbeidere, Inderster, Tjenere, Kaarfolk m. v., 3) Embeds- og Bestillingsmænd, Handelsmænd, Haandværkere i selvstændig Stilling m. v. for Aaret 1905 samt Skatøren for 100 Kr. Indtægt for Aaret 1900 og 1905:

Herreder.	Gennemsnitlig antagen Indtægt.			Skatøre pr. 100 Kr. Indtægt.	
	1.	2.	3.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.		
Drangedal	1 000	323	1 017	9.00	10.40
Sannikedal.....	823	414	1 928	7.85	7.10
Skaatø	1 001	375	1 613	7.07	9.90
Bamle	764	599	1 004	3.89	5.37
Eidanger	816	424	1 133	9.00	13.00
Gjerpen	750	419	1 904	9.50	12.50
Slemdal	666	366	2 355	9.30	10.30
Solum	819	533	2 299	7.65	9.00
Hollen	868	504	2 276	9.03	7.21
Lunde	702	308	860	12.02	11.54
Hitterdal	1 251	481	2 166	6.72	7.18
Gransherred	1 237	280	1 107	3.85	4.80
Bø	827	469	706	17.71	17.00
Saude	757	432	1 319	10.80	9.30
Hovin	724	266	1 124	11.30	10.50
Hjartdal	652	217	900	10.20	17.03
Tinn	472	244	974	9.60	7.14
Rauland	301	506	362	15.82	12.54
Kviteseid	794	307	906	12.00	12.90
Seljord	645	197	840	14.60	16.50
Nissedal	923	324	556	7.82	11.48
Fyresdal.....	620	450	1 363	8.33	10.40
Laardal	736	326	652	17.78	16.02
Mo	640	358	588	19.88	15.50
Vinje	573	272	813	9.40	10.40

C. Den antagne Formue og Indtægt og Størrelsen af den udlignede Herredsskat for 1900 og 1905 i Amtets Herreder:

Herreder.	Antagen Formue.		Antagen Indtægt.		Udlignet Skat:		
					paa Formue og Indtægt.		paa faste Grund-eien-domme i 1905.
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Drangedal	4 994	4 690	247	630	-	39.4	15.60
Sannikedal	2 605	2 992	550	582	23.9	26.3	5.4
Skaatø	3 381	3 228	787	694	38.4	44.6	6.9
Bamle	6 130	5 709	969	844	37.3	44.4	9.5
Eidanger	3 856	4 143	809	732	40.6	43.5	0.0
Gjerpen	6 330	6 890	1 306	1 369	69.0	9.0	0.8
Slemdal	1 188	1 217	149	172	8.4	90.9	0.0
Solum	6 878	7 068	1 444	1 734	63.0	90.6	0.0
Hollen	5 379	6 410	880	1 030	34.0	37.4	0.0
Lunde	2 800	3 091	293	229	23.0	24.5	1.0
Bø	2 831	3 100	350	426	31.07	34.6	2.0
Saude	4 482	5 195	537	616	30.2	33.3	1.4
Hitterdal	6 627	7 358	789	999	36.4	-	-
Gransherred	2 371	2 602	212	204	8.7	11.0	3.2
Hovin	994	1 266	139	131	8.2	9.2	1.3
Tinn	1 507	1 788	283	299	15.9	17.5	3.0
Hjartdal	1 865	2 242	303	320	20.3	23.7	3.9
Seljord	2 309	3 088	340	356	28.6	34.0	0.5
Kviteseid	3 000	3 427	487	494	26.0	32.8	0.6
Nissedal	2 115	2 255	236	257	11.0	17.3	1.0
Fyresdal	2 962	3 675	346	387	22.5	23.7	0.0
Mo	1 377	1 503	309	256	18.3	21.2	3.5
Laardal	1 198	1 463	231	237	16.5	19.1	1.3
Vinje	1 200	1 232	231	249	11.5	14.0	1.8
Rauland	707	744	114	131	7.8	8.4	0.5

D. Kommunal Erhvervsvirksomhed.

Kommunal Erhvervsvirksomhed har i Femaaret ikke forekommet i Amtet, naar undtages, at Mo Herred indkjøbte det nedlagte Aamdal Kobberværk og drev dette et Aars Tid Driften bestod væsentlig i Forædling af den allerede udbrudte Malm og Skibning af denne. Værket er nu solgt til Private. Enkelte Kommuner har desuden mindre Skogeiendomme, hvori foregaar ubetydelig Drift.

12. Arbejderforhold.

A. Arbejdslønninger.

Sædvanlig Dagløn for efternævnte Klasser af Arbeidere i 1905:

Herred.	Flødere.	Arbejdere ved mekaniske Værksteder.		Skibs-tømmer-mænd.	Arbejdere ved					Træ-sliberier.	Cellu-lose-fabrikker.	Papir-fabrikker.	Sagbrug.	Høvle-rier.	Tømmer-mænd.	Sned-kere.	Smede.	Murere.	Sko-magere.	Skræl-dere.	Bagere.	Andre Arbejdere.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.													
Drangedal ..	3.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.50	3.50	3.00	2.50	2.50	2.50	3.00	-
Skaatø	-	3.00	-	-	-	-	-	2.50	3.00	3.00	-	-	-	-	3.00	3.00	-	-	-	-	-	-
Sannikedal ..	3.00	-	-	-	3.00—4	-	-	2.50	2.50	3.00	-	-	-	-	3.00	-	-	-	-	-	-	-
Bamle	2.50—3	-	-	-	2.00—3	-	-	-	-	-	2.00—3	-	-	3.50—4	3.50—4	-	-	-	-	-	-	2.50
Eidanger ...	-	-	3.50	-	-	-	-	2.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.00—3
Gjerpen	2.50	-	3.00—4	-	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00—4	3.00	3.50	4.00	4.00	-	-	2.00—3
Solum	3.00	3.00	3.00	-	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.50	3.50	3.00	4.00	4.00	-	3.00	2.50
Hollen	-	3.00	-	-	-	-	-	3.00	3.00	3.00	-	-	-	3.00	3.00	3.00	-	-	-	3.00	3.00	2.00—3
Lunde	2.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	3.00	-	-	-	-	-	-	2.50
Bø	2.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	3.00	-	-	-	-	-	-	-
Saude	2.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	3.00	-	-	-	-	-	-	-
Hitterdal ...	3.50	-	-	-	3.00	-	-	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	3.00	3.00	3.50—4	-
Gransherred	3.25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	3.00	-	-	2.50	-	-	-	-
Tinn	3.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.50	3.50	-	-	-	-	-	-	-
Hjartdal	3.00—4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.00	4.00	4.00	3.00	3.00	3.00	3.00	-	-
Seljord	2.50	-	-	-	-	-	-	2.50	2.50	-	-	-	-	3.00—4	2—3.00	-	-	-	-	-	-	-
Kviteseid ...	3—3.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3—3.50	3—3.50	-	-	-	-	-	-	-
Nissedal	2.50	-	-	-	-	-	-	2.25	-	-	-	-	-	3.00	3.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.25	-	-
Fyresdal	3.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50
Mø	3.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	2.50—3	-	-	-	-	-	-	-
Vinje	3.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.75	2.75	-	-	-	-	-	-	-
Rauland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laardal	3.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.00	3.00	3.00	-	-	-	-	-	-

B. Arbejderforeninger.

Af Arbejderforeninger var der i Distriktet ved Femaarsperiodens Udløb 22.

Af Syge- og Understøttelseskasser var henholdsvis 21 og 3 i Virksomhed, medens der ikke fandtes nogen Arbeidsledighedskasse.

Det bemærkes, at en Flerhed af de Arbeidere, som er hjemmehørende i Landdistrikter, der grænser til Amtets Byer, er Medlemmer af saadanne gjen-
sidige Hjælpekasser i vedkommende By.

13. Amtskommunens Status.

Amtskommunens budgetterede Udgifter og den til Amtskommunen udlignede Skat har efter Repartitionsplakaten i Femaaret udgjort:

A a r .	Amtsskat.	Deraf til Veivæsenet.	Udlignet pr. Skyldmark.	Udlignet ialt paa:	
				Matrikulen.	Herrederne.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	¹⁾ 228 305.70	68 000.00	3.80	111 537.64	111 462.36
1902.....	223 000.00	72 145.00	3.80	111 648 90	111 351.10
1903.....	223 000.00	73 750.00	3.80	111 587.65	111 412.35
1904.....	216 000.00	75 000.00	3.80	111 579.32	104 420.68
1905.....	221 000.00	73 500.00	3.80	111 587.55	109 412.45

A m t s k o m m u n e n s A k t i v a v a r p r . 3 1 M a r t s 1 9 0 5 :

1. Andel i Distriktsfængslet i Skien.....	Kr. 40 200.00
2. Amtssygehuset med Inventar.....	- 50 000.00
3. Landbrugsskolegaarden Søve.....	- 139 000.00
4. 300 Aktier i Drammen—Skienbanen.....	- 10 000.00
5. Det Osterhausske Legat pr. 31 December 1905.....	- 53 547.81
6. Forskud for Aamdal Værk til Bandak—Nordsjøkanalen..	- 8 100.00
	<hr/> K r . 300 847.81

A m t s k o m m u n e n s G j æ l d u d g j o r d e p r . 3 1 M a r t s 1 9 0 5 :

1. Laanet af 1899.....	Kr. 55 000.00
2. Bidrag til Bandak—Nordsjøkanalen.....	- 7 500.00
3. Ihænderobligationer vedkommende Landbrugsskole- gaarden Søve.....	- 92 500.00
	<hr/> K r . 155 000.00

¹⁾ Af Beholdningen toges Kr. 5 305.70.

14. Sundhedstilstanden.

Sundhedstilstanden maa gjennemgaaende betegnes som god. Der har delvis forekommet epidemiske Tilfælde af smitsomme Sygdomme, saaledes i Kviteseid Difterit, i Tinn Skarlagensfeber og desuden i 1904 en ondartet Tyfusepidemi blandt Arbeiderne ved Møsvandsanlægget. Ingen af Distriktets Indvaanere angrebes af Sygdommen, der antages at være indkommet i Distriktet med de til Anlægget indforskrevne Arbeidere. Ved energiske Foranstaltninger fra Anlæggets Side blev Sygdommen straks begrænset. Videre optraadte Mæslingerne epidemisk i Kviteseid, ligesom Skarlagensfeber gennem hele Perioden vedholdende har holdt sig i Fyresdal.

Tuberkulosen er meget udbredt i Distriktet. Væsentlig til Forebyggelse af denne Sygdom har Amtet nu anordnet et planmæssigt Desinfektionsvæsen med faste Desinfektører i de fleste Herreder.

Ved Amtets Sygehus er i Femaarsperioden behandlet ialt 1 617 Patienter med tilsammen 73 107 Forpleiningsdage. Amtets Udgifter til Sygehuset har udgjort Kr. 27 510.65. Gjennemsnitlig bliver dette henholdsvis 323 Patienter, 14 621 Forpleiningsdage og Kr. 5 502.13 pr. Aar.

Amtets Udgifter til de med offentligt Bidrag forpleiede Sindssyge har udgjort Kr. 167 204.22 paa ialt 1 485 Patienter eller gjennemsnitlig Kr. 33 440.84 pr. Aar med 297 Patienter.

Der findes inden Amtet 7 Distriktslæger, ligesom 3 af Amtets Herreder har en privat praktiserende Læge som Ordfører i Helseraadet.

I den tættest befolkede Del af Amtet er der let Anledning til i Sygdomstilfælde at faa fornødent Lægetilsyn, men i de øvre og mindre godt befolkede Herreder derimod er der Mangel paa fornøden Lægehjælp.

Bratsberg Amt 7 December 1907.

V. Ullmann.

B. Kjøbstæderne og Ladestæderne.

Beretning

om Kjøbstaden Kragereø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Stedets vigtigste Næringsveie har i den sidste Femaarsperiode været de samme som tidligere: Skibsrederi, Trælasthandel og Iseksport.

For Skibsfartens Vedkommende har Fragterne i sidste Femaarsperiode gjennemgaaende været særdeles lave og har ikke levnet stor Fortjeneste,

omend det med billige Dampere har været muligt at uddele et nogenlunde rimeligt Udbytte.

Stedets Tonnage, der ved Udgangen af 1900 udgjorde 86 Seilfartøier med en Drægtighed af 37 154 Ton og 12 Dampskibe med en Drægtighed af 2 384 Ton, udgjorde ved Udgangen af 1905: Seilfartøier 57 med en Drægtighed af 29 477 Ton og Dampskibe 10 med en Drægtighed af 3 839 Ton og med en Bemanding af henholdsvis 559 og 120 Mand.

Noget Skib er i Femaarsperioden ikke bygget hersteds.

Folkehvernerne har i samme Tidsrum været saaledes:

Stilling.	Dampskibe.					Seilskibe.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1ste Styrmand..	80-90	80-90	85-90	90	90-100	73-85	75-85	72-75	75	75-78
2den Do. . . .	60-70	65-70	65-70	65-70	65-70	63-70	55-62	60-65	60-65	60-65
1ste Maskinist..	150	150-165	150-180	140-180	140-180	-	-	-	-	-
2den Do. . . .	90	90-100	90-115	100-110	110	-	-	-	-	-
Stuert	75-85	75-85	75-80	75-80	75-90	70	65-75	55-70	70-75	60-75
Tømmermænd..	55	55	55	55	55	70	70	75	75	75
Matros	45-55	43-55	45-50	45-50	46-50	50-55	45-48	45-52	45-50	45-50
Letmatros	40	35-40	36-40	30-40	35	36-45	35-36	35-42	30-40	38-40
Jungmænd	28	28	30	28	25	25-30	25-30	25-26	25-28	25-28
Dæksgut	-	-	-	-	-	18	14-16	10-16	10-16	15-18
Seilmager	-	-	-	-	-	55	55	60	60	60
Fyrbøder	50	40-50	40-50	40-45	45-50	-	-	-	-	-

Udskibning af Trælast, Is, Feltspat og Træmasse fra Kragerø Tolddistrikt udgjorde:

Aar.	Trælast.	Is.	Feltspat.	Træmasse.
	m ³ .	R.-T.	Ton.	Ton.
1901	51 667	100 839	2 840	12 348
1902	76 217	64 400	1 695	13 812
1903	68 559	61 737	3 369	14 477
1904	65 133	76 708	3 003	17 771
1905	55 139	77 358	4 134	19 643

I 1905 er tillige udført 2 512 Ton Apatit og 160 Ton Kwarts.

Hvad Konjunkturerne for Trælast angaar, var 1901 noget daarligere end foregaaende Aar, men var væsentlig høiere i 1902 og 1903, medens de sidste 2 Aar var væsentlig lavere.

Gjennemsnittsudbringendet af 1 Reg.-Ton Is stiller sig saaledes:

i 1901	ca. Kr. 3.25 pr. Damp-Reg.-Ton,
- 1902	- - 4.00 - —
- 1903	- - 3.75 - —
- 1904	- - 3.25 - —
- 1905	- - 3.40 - —

Af industrielle Virksomheder forefindes følgende:

3 Skibsværfter, 1 Jern- og Metalstøberi, 3 Mineralvandfabriker, 1 Baadbyggeri og 1 Cyklefabrik, hvortil kommer følgende Haandværksbedrifter med Motor: 2 Bogtrykkerier, 2 Pølse-magerier samt 1 Meieri. Desuden har en Skofabrik været i Virksomhed en kort Tid, men er igjen nedlagt.

Byen har 2 Bankinstituter, nemlig: Kreditbanken i Kragerø og Kragerø Sparebank, ligesom ogsaa Skaatø Sparebank og Sannikedal Sparebank har sine Kontorer i Byen.

Kreditbankens Totalomsætning opgives saaledes:

i 1901	Kr. 35 640 678.74
- 1902	- 29 670 584.17
- 1903	- 30 133 880.44
- 1904	- 29 817 962.78
- 1905	- 29 989 147.84

Kragerø Sparebanks Forvaltningskapital udgjorde ved Udgangen af:

1901	Kr. 1 287 392.55 inkl. Formue	Kr. 188 854.57
1902	- 1 416 626.07 — —	- 197 417.02
1903	- 1 419 228.41 — —	- 179 586.51
1904	- 1 396 651.96 — —	- 186 701.33
1905	- 1 413 161.15 — —	- 189 357.96

Formue og Indtægt samt Skatøre var for Femaarsperioden efter Ligningskommissionens Ansættelse følgende:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skatøre.	Skat paa Formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	6 029 900	1 856 040	14.40	2.06 pr. 1 000
1902	6 206 500	1 904 020	13.10	2.00 - —
1903	5 839 700	1 871 825	12.50	2.00 - —
1904	5 527 600	1 761 500	14.50	2.00 - —
1905	5 347 100	1 688 290	14.80	2.10 - —

Man maa her bemærke, at man ikke har taget Hensyn til de Forandringer, som er bevirkede ved Klager indsendte til Lignings- og Overligningskommissionen for de nævnte Aar.

Kommunens Gjæld har i Femaarsperioden udgjort:

Ved Udgangen af

1901	Kr. 571 339
1902	- 612 400
1903	- 604 500
1904	- 614 100
1905	- 607 200

Takstsummen for de skatbare Eiendomme samt Eiendomsskatten udgjorde i Femaarsperioden:

A a r .	Takstsum.	Skat pr. 1 000 Kr.	Samlet Skat.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	4 600 000	5.00	23 000
1902	4 700 000	5.00	23 500
1903	4 790 000	5.00	23 950
1904	4 850 000	5.00	24 250
1905	4 880 000	5.00	24 400

Antallet af særskilt matrikulerede Bygninger udgjorde ved Udgangen af 1905 815 med en samlet Brandforsikringssum af Kr. 5 491 160.

I Femaaret er bygget 13 nye Vaaningshuse.

Gadebelysningen besørges ved 150 Petroleumslyster. Fra næste Aar vil Byen blive forsynet med elektrisk Lys, da Byen har betinget sig den nødvendige Kraft til Lys og Motordrift fra Kraftanlægget ved Dalsfos, der nu er under Bygning.

Vandværket eier 2 Vandbassiner med Rumindhold 177 400 m³. Det ene af disse udvides for Tiden. 2 Hovedledninger fører til Byen. Fra Byen til Øen er ny Vandledning anskaffet. Til Urene paa Øen anlagt en Sommervandledning. I en af Bjørnebyens Gader er nedlagt Vandledning. 2 nye Brandkumme anlagt.

Brandmateriellet er i god Stand. Jacobsens automatiske Alarmsystem med 16 Signalkasser er indført. Det faste Brandkorps tæller 14 Mand med 50 opøvede Reservemandskaber. Udrykning i Ildebrandstilfælde er skeet 15 Gange i Femaaret. Under den ene Ildebrand nedbrændte 10 Smaahuse, ved en anden ødelagdes et Hus. Ved de øvrige blev liden eller ingen Skade forvoldt.

Veivæsenet. Et Par Gadestumper er oparbejdet. Til Gadeudvidelse er indkjøbt 2 Tomter; ligeledes er der i samme Øiemed nedrevet 2¹/₂ Vaaningshus samt flyttet et.

En Badeanstalt, opført 1901, indeholdende 5 Karbad, 3 Styr og 1 Dampbad. Anlægget koster Kr. 15 500.00 og Badet har været benyttet af gennemsnitlig 30 pr Badedag. Driften holdes gaaende væsentlig ved Legatbidrag.

Havnevæsenet. 2 nye Moringsbøier er udlagt paa Havnen. 1 større og 1 mindre Stenkai opført, Pontonbroen fra Hovedbyen til Øen givet større Bredder. Træbryggerne undergivet Hovedreparationer, en større Træbrygge opført.

Kragerø offentlige Tegneskole, oprettet 1880, har i Femaaret været besøgt af 299 Elever.

Kragerø Brændevinssamlag, der i 1898 nedstemtes, er ikke senere oprettet. Ædruelighedstilstanden har siden Samlagets Nedlæggelse forbedret sig betydeligt.

Af Foreninger har i Femaarsperioden virket:

Kragerø Arbejdersamfund, der ved Udgangen af 1905 havde 30 Medlemmer, og hvis Formaal var at virke til Fremgang paa det materielle Omraade, saavel i social som i økonomisk Retning, og at en sund og god Aand maa raade i Samfundet.

Kragerø Handelsforening med et Medlemsantal af 54, hvis Formaal er Fremme af merkantile og andre Anliggender af Interesse for Handelsstanden.

Kragerø Kjøbmandsforening med et Medlemsantal af 21, hvis Formaal er at varetage den lokale Detailhandels Interesser.

Videre har virket:

Kragerø Sjømandsforening og Kragerø Haandværkerforening med Medlemsantal respektive 85 og 36 ved Udgangen af 1905.

Arbejdernes Handelssamlag ophørte med sin Virksomhed i 1902, da Forretningen med samtlige Aktiva og Passiva overdroges til et Enkeltmandsfirmas.

Byens Folkemængde var i 1900 5 200 Indvaanere, men antages at være gaaet ned med ca. 200.

Antallet af skolepligtige Børn udgjorde ved Udgangen af 1905 781, deraf undervistes udenfor Folkeskolen 90.

Barnehjemmet, der blev oprettet i 1902, havde ved Slutningen af 1905 20 Børn, hvoraf 16 fra Byen og 4 fra Landdistriktet.

Frelsesarmeen, der i flere Aar har virket her i Byen, har i 1903 bygget eget Lokale.

Her har i de senere Aar foregaaet et livligt Sild e f i s k e inde i Fjordene, og var der i 1905 herfra udskibet i fersk Tilstand 25 880 Kg.

Af Hummer udførtes i 1905 7 814 Stkr., der for det meste var opfisket af Fiskere fra Skaatø og Bamle.

Byen har følgende Legater:

1. Jens Laursens Legat, oprettet 25 April 1763, hovedsagelig bestaaende af faste Eiendomme til Beløb ca.	Kr. 150 000 00
2. Det Bärnholdt'ske Legat, oprettet 31 August 1773, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 21 500.00
3. Det Rosenhoff'ske Legat, oprettet 21 Juli 1810, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 20 743.00
4. Jens Fredrik Bergs Legat, oprettet 29 September 1849, Kapital pr. 1 Januar 1906.	400.00
5. Det Bang'ske Legat, oprettet 13 Mai 1867, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 4 000.00
6. Fru Boel Biørns Legat, oprettet 13 December 1880, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 20 000.00
7. Distriktslæge Homanns Legat, oprettet 19 August 1885, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 16 000.00
8. Kjøbmand Hans Thomas Schaannings og Hustru Thomine Marie Thomesens Legat, oprettet 17 August 1888, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 10 000.00
9. Rektor Knutzens Legat til «Heuchs Minde», oprettet 19 Marts 1890, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 21 181.00
10. Kragerø Præstegaards Legat, oprettet 27 December 1894, Kapital pr. 1 Januar 1906.	690.00
11. «Legatet til Kragerø Bys Vel», oprettet 19 Marts 1897, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 45 000.00
12. Legatet «Olea Møllers Minde», oprettet 7 Mai 1897, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 715.74
13. Legatet «Olaf Møllers Minde», oprettet 7 Mai 1897, Kapital pr. 1 Januar 1906.	- 762.25

Saa vel Handel som Haandværksdrift har i Femaarsperioden arbeidet under meget trykkende Forhold.

Kragerø Magistratsembede den 21 September 1906.

O. Heyerdahl.

Beretning

om Kjøbstaden Breviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Byens vigtigste Næringsveie har i nævnte Femaarsperiode været Skibsfart og Iseksport. Derimod er den i Byen tidligere drevne Trælastforretning betydelig indskrænket og ved Femaarets Udgang omtrent ophørt.

Skibsfarten har i Femaaret arbeidet under mindre gode Forhold.

Til Breviks Skibsregister var ved Udgangen af 1905 anmeldt med Hjemsted i Brevik 47 Seilskibe, drægtige 18 244 Reg.-Ton, og 10 Dampskibe, drægtige 1 971 Reg.-Ton. Heraf er anmeldt med Forretningskontor i Brevik 26 Seilskibe, drægtige 9 861 Reg.-Ton, og 2 Dampskibe, drægtige 590 Reg.-Ton.

Der er i Femaaret ikke bygget noget Skib i Brevik.

Hyrerne udgjorde i 1905 pr. Maaned:

	Dampskibe.	Seilskibe.
1ste Styrmand	Kr. 85.00	Kr. 75.00
2den —	- 65.00	- -
1ste Maskinist	- 180.00	- -
2den —	- 120.00	- -
Fyrbødere	- 50.00	- -
Tømmermænd	- 65.00	- -
Baadsmænd	- -	- 65.00
Helbefarne Matroser	- 55.00	- 50.00
Letmatroser	- 38.00	- 45.00
Stuerter	- 80.00	- 65.00
Jungmænd	- 25.00	- 32.00

De fleste af Byens Skibe har været anbragte i Trælast-, Is- og Kulfragter til og fra England.

Den samlede Udførsel af Trælast fra Breviks Tolldistrikt udgjorde:

i 1901	22 390 m ³ ,
- 1902	12 784 -
- 1903	16 476 -
- 1904	11 501 -
- 1905	14 647 -

Af dette Kvantum vedkommer i de 3 sidste intet Byens Indvaanere, medens der i de 2 første Aar skibedes af disse et lidet Kvantum.

Iseksporten fra Breviks Tolldistrikt udgjorde:

i 1901	82 995 Reg.-Ton,
- 1902	67 232 —
- 1903	74 720 —
- 1904	69 416 —
- 1905	72 159 —

Indenfor Byens Grænser ligger alene et Isanlæg, men Isbedriften er alligevel af stor Betydning for Byen, idet ikke faa af Byens Indvaanere er beskjæftigede ved Isanlæggene og særlig ved Indlastning af Isen.

Iseksporten har væsentlig gaaet til England, Priserne har i Femaaret været mindre gode.

Der er derhos over Byen udskibet endel Træmasse og Papir til England, med hvilket Land der i Femaaret er aabnet en direkte ugentlig Dampskibsforbindelse. I den Anledning er der af Havnevæsenet anlagt en ny Dampskibsbrygge med tilstrækkeligt Vand for meget store Dampskibe.

Af industrielle Virksomheder er der i Begyndelsen af Femaaret anlagt en Blikvarefabrik, der efter en Fabriken i 1905 overgaaet Hidsvaade er udvidet og har beskjæftiget ca. 40 Mand.

Videre er der anlagt en Legetøjsfabrik.

Daglønnen udgjorde i 1905 for Mænd Kr. 2.70 à Kr. 3.00 og for Kvinder Kr. 1.60 à Kr. 1.80.

Byens kommunale Middelskoles Budget for 1905 androg til Kr. 10 690.00, hvoraf Kommunens Bidrag udgjorde Kr. 2 180.00.

Udgifterne til Folkeskolen, der i 1900 beløb sig til Kr. 10 810.00, var i 1905 Kr. 11 860.00, hvoraf refunderedes af Staten Kr. 3 200.00.

Brandforsikringssummen for Bygninger var i 1900 Kr. 1 674 720.00 og i 1905 Kr. 1 776 170.00. Antallet af Brandnumere henholdsvis 395 og 404.

Efter Skatteligningen ansattes:

i 1901 Formuen til Kr. 1 342 000 og Indtægten til Kr. 283 198,
- 1902 — - - 1 562 700 - — - - 287 435,
- 1903 — - - 1 485 000 - — - - 276 913,
- 1904 — - - 1 452 000 - — - - 269 918,
- 1905 — - - 1 449 000 - — - - 259 263.

Folkemængden udgjorde ved Folketællingen 3 December 1900 2 302 Indvaanere.

Brevik Magistrat, 20 Juli 1907.

F. Gløersen.

Beretning

om Kjøbstaden Porsgrunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden, der efter sidste Folketælling udgjorde 4 930, er steget, saa Byen vistnok nu har over 5 000 Indbyggere. Skatydernes Antal er steget fra 1 455 til 1 612.

Der er i Femaaret ingen nye industrielle Virksomheder sat i Gang, men derimod ophørt en mindre Syfabrik, Smørfabriken og et større Sagbrug. Dette sidste likviderede, da dets store Beholdninger opbrændte i 1905, men dets store og ualmindelig heldigt beliggende Tomter vil vistnok i den nærmeste Fremtid blive benyttet til nye industrielle Bedrifter.

Porcelænsfabriken, som i sin Tid sattes tilbage ved Mellemrigslovens Ophævelse, da den havde en væsentlig Del af sit Marked i Sverige, er stadig igjen gaaet fremad, og dens Omsætning var ved Udgangen af 1905 større end før nævnte Lovs Ophævelse. Antallet af Arbeidere er steget fra 180 til 220.

Det mekaniske Værksted har været i stadig Fremgang. I Femaarsperioden byggedes der 24 Dampskibe, og medens en væsentlig Del i forrige Periode var mindre Fiskedampskibe, har man i denne mest bygget større Fartøier, saaledes i 1905 3 Stkr. med en samlet Bruttoregister-tonnage af 1 552. Arbeidernes Antal er steget fra 180 til 237.

3 større Sagbrug har været i Virksomhed, og der skede forøvrigt betydelig Udskibning af Trælast. Trælastpriserne har været høje.

Byen har nogen Udskibning af Is. Prisen har gjennemsnitlig været Kr. 2.25 pr. Reg.-Ton.

Byen har 3 Banker — en Afdeling af Skiensfjordens Kreditbank, Porsgrunds Sparebank og Porsgrunds Ørebank.

I Porsgrund har 6 gjensidige Foreninger for Sjøassurance sit Sæde, nemlig:

1. «Reform», Træ- og Jernseilskibe, hvori er forsikret....	Antal Fartøier	295,	Netto-R.-T.	56 281,	Sum Kr.	3 205 480
2. «Eidsiva», Jernskibe.....	—	—	192,	Brutto-R.-T.	39 732,	— - 2 486 400
3. «Skjold», Dampskibe.....	—	—	419,	Netto-R.-T.	55 893,	— - 9 085 521
4. «Første norske Assuranceforening».....	—	—	133,	Brutto-R.-T.	36 082,	— - 6 697 927
5. «Odin», Dampskibe.....	—	—	43,	—	8 661,	— - 1 107 115
6. «Jørd», Jern- og Staalseilskibe	—	—	178,	—	35 962,	— - 2 183 773

Ved Udgangen af 1905 var der hjemmehørende i Porsgrund 67 Seilskibe med samlet Tonnage (Netto-Reg.-T.) 47 163 og 9 Dampskibe med 10 215. Gjennemsnitlig har Udbyttet været godt.

I Aaret 1905 overgik der Byen en Brand, hvorunder nedbrændte ca. 60 Huse. Heraf var forsikret i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning Kr. 340 000.00 og i private Selskaber ca. Kr. 179 000.00.

Til Udvidelse af Vandværkerne har været anvendt Kr. 37 000.00.

Byen har nu særdeles god Bryggeplads. Til Nybygning anvendtes Kr. 33 000.

I Femaarsperioden er den skatbare Formue steget fra Kr. 6 494 800.00 til Kr. 7 336 900.00 og den skatbare Indtægt fra Kr. 712 635.00 til Kr. 830 110 00.

Assurancesummen for de i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger er steget fra Kr. 5 169 000.00 til Kr. 6 713 200.00.

Byens Fattigbudget er sunket fra Kr. 23 608.00 til Kr. 22 960.00.

Arbejdsforholdene har været gode og der har ikke været nogen Arbejdsløshed.

Byens økonomiske Tilstand maa betegnes som meget god.

Porsgrunds Magistrat, 27 November 1907.

Fr. Schneider.

Beretning

om Kjøbstaden Skiens økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Som Følge af den økonomiske Krise, der overgik Byen i 1901—1903, maa ovennævnte Femaar for Skiens Vedkommende betegnes som en Stilstand i Byens Udvikling. Som berørt i forrige Femaarsberetning, var flere af de i det Tidsrum opstaaede industrielle Anlæg daarlig funderet med Hensyn til Kapital, og har derfor næsten samtlige disse maattet indstille sin Virksomhed, hvilket igjen havde til Følge, at flere andre Forretninger maatte stanse i Løbet af 1901—1903. Herved opstod nu Arbejdsledighed og trykkede Forhold paa mange Omraader, som dog i Løbet af 1904 og 1905 har rettet paa sig, saa Forholdene paa det økonomiske Omraade ved Femaarets Udløb var kommet ind i de normale Spor.

Som Følge af, at der har været Stilstand i Byens Udvikling, begyndte Folkemængden at gaa tilbage i Begyndelsen af Femaarsperioden, men er siden øget, saa den ved dens Udløb er af samme Størrelse som ved Slutningen af forrige Femaarsperiode, nemlig ca. 12 000 Indvaanere. Medens som nævnt de fleste af de i forrige Femaarsperiode paabegyndte Bedrifter har maattet nedlægge sin Virksomhed, er ingen nye saadanne opstaaet i denne Femaarsperiode.

Den økonomiske Krise har jo paadraget herværende Banker noget Tab, som de imidlertid maa siges at være kommen godt over, da en hel Del af den i de nye industrielle Bedrifter anbragte Kapital nemlig var udenbys, hvilket vel ogsaa var Aarsagen til, at den økonomiske Krise ikke blev af længere Varighed og ikke indvirkede saa stærkt paa Forholdene inden Byen, som en saa stor Nedlæggelse af Virksomhed ellers vilde have gjort.

De 3 Dampskibe «Finn», «Bandak» og «Skien», som har besørget Person- og Godstrafiken mellem Kristiania og Skien med Mellemsteder, har gaaet over til et Selskab, der hermed forhaabentlig snart vil blive saaledes stillet, at man i denne Rute kan faa nye og tidsmæssige Skibe.

Der er i Femaaret dannet 14 Skibsaktieselskaber, hvoraf 6 er ophørt paa Grund af Skibenes Forlis m. v.

Fremstilling af Træmasse er fremdeles Byens vigtigste Næringsvei. Der er imidlertid siden 1906 paabegyndt Opførelsen af 2 Papirfabriker, ligesom der er under Overveielse at oprette andre industrielle Bedrifter, om dertil opnaaes fornøden Kapital.

I Begyndelsen af Femaaret var Arbeidsforholdene paa Grund af den ovenomtalte Stansning af flere Bedrifter mindre tilfredsstillende, men har siden rettet paa sig, og har man i saa Maade for Fremtiden det bedste Haab, da den alt fuldførte Regulering af Møsvand har skaffet jevnere Vandføring til Brugene, hvilket igjen har til Følge, at man om Vinteren undgaar at indskrænke Driften og at den som Følge heraf opstaaede Arbeidsløshed for Fremtiden kan undgaaes. Ved Gjennemførelse af de nu planlagte yderligere Reguleringer af Bandaksvand, Møsvand m. v. vil man end yderligere sikre sig jevn Vandføring hele Aaret igjennem og dermed og gunstigere Arbeidsforhold i Skien.

Man er nu for Alvor gaaet iver med Arbeidet for Udvidelsen af Byens Grænser, dels fordi der snart ikke er mere Byggeareal igjen inden Byen, dels fordi Bygrænsen paa flere Steder er tvilsom og daarlig arronderet, og endelig begynder der paa flere Steder udenfor Bygrænsen at danne sig bymæssig Bebyggelse af Folk, der har sit Arbeide og Underhold i Byen.

Opseilingen til Skiens Havn har været vanskelig baade paa Grund af Løbets Retning og for liden Dybde for større Skibes Vedkommende. Nu har Skiens og Porsgrunds Havnestyre bevilget $\frac{2}{3}$ af de fornødne Midler til Udbedring af disse Vanskeligheder ved Seilleden, og idet man gjør sig Haab om, at Staten snart vil yde $\frac{1}{3}$ til dette Arbeides Kostende samt overtage sammes Udførelse, vil forhaabentlig Vanskelighederne ved Adkomsten til Skiens Havnedistrikt i de nærmeste Aar blive ryddet af Veien.

Man har længe havt under Overveielse at udvide Skiens Brygger, men dette har man foreløbig opgivet, da den Industri, som i betydelig Grad har øget

Trafiken inden Skiens Havnedistrikt, anlægger Brygger og Lastepladse i den Udstrækning, som deres Bedrift har Behov for.

Medens Skiens Havn i 1900 blev anløbet af 304 Dampskibe og 288 Seilskibe, blev den i 1905 besøgt af 356 Dampskibe og 141 Seilskibe, foruden et ikke ubetydeligt Antal Dampskibe, der har sin Endestation i Skien.

Ved Udgangen af 1900 var den samlede Brandtakst for Byens Huse, forsaavidt disse var assurerede i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning, Kr. 13 798 700 mod Kr. 16 150 710 ved Udgangen af 1905.

Skattetaksten for Byens Huse udgjorde ved Udløbet af 1900 Kr. 18 204 100 og ved Udløbet af 1905 Kr. 19 564 850.

Medens den skatbare Formue og Indtægt i 1900 udgjorde henholdsvis Kr. 14 906 500 og Kr. 2 102 297, var den i 1905 gaaet ned til henholdsvis Kr. 12 280 950 og Kr. 1 765 465.

Antallet af skolepligtige Børn, som søger Folkeskolen, udgjorde i 1900: 1 709 og i 1905: 1 752.

Skiens Museum havde ved Udgangen af 1900 5 530 Numere, ved Udgangen af 1905: 6 791.

Skiens offentlige Bibliothek, der i 1900 havde 3 500 Bind, havde ved Udgangen af 1905 ca. 4 000 Bind.

Skiens Magistrat, 11 Mai 1907.

Ludv. Christophersen.

Beretning

om Ladestedet Langesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Ladestedets vigtigste Næringskilder har i Femaaret været Skibsfart og Fiskeri.

Skibsfartens Udbytte i Femaaret kan antagelig ikke sættes høiere end gennemsnitlig 5 Pct. af Skibenes Kapital.

Til Langesunds Skibsregister var ved Udgangen af 1905 anmeldt med Hjemsted i Langesund 19 Seilskibe, drægtige 13 180 Reg.-Ton, og 2 Dampskibe, drægtige 1 096 Reg.-Ton. Heraf er anmeldt med Forretningskontor i Langesund 10 Seilskibe, drægtige 5 764 Reg.-Ton, og 2 Dampskibe, drægtige 1 096 Reg.-Ton.

Hyrerne udgjorde i 1905 pr. Maaned:

	Paa Dampskibe.	Paa Seilskibe.
1ste Styrmand	Kr. 95.00	Kr. 75.00
2den Do.	- 70.00	- 65.00
Tømmermænd	- 65.00	- 65.00
Baadsmænd	- 60.00	- 60.00
Helbefarne Matroser....	- 50.00	- 50.00
Letmatroser.....	- 35.00	- 40.00
Stuerter	- 75.00	- 70.00
Jungmænd.....	- 28.00	- 30.00
1ste Maskinist	- 180.00	- -
2den Do.	- 110.00	- -
Fyrbødere	- 50.00	- -

Stedets Skibsværft har i Femaaret stadig været i Virksomhed og har sysselsat en Arbejdsstyrke fra 5—40 Mand pr. Aar med en gennemsnitlig Dagløn af Kr. 3.25 à Kr. 3.50.

I Ladestedets vigtigste Næringskilde, Fiskeriet, har en større Del af Befolkningen i mere og mindre Grad været interesseret.

Det almindelige Fiske efter Torsk, Lange, Kolje og Hvitting paa Langesundsbugten har været drevet i aabne Baade, hvoraf enkelte med Motor, med Bakker og beskæftiget ca. 100 Mand med et gennemsnitligt aarligt Udbytte af Kr. 700 pr. Mand.

I Sildefisket, der har været drevet væsentlig med Garn, har deltaget ca. 50 Mand med et gennemsnitligt aarligt Udbytte af ca. Kr. 200.

I Makrelfisket, der har været drevet med Garn, Nøter, Dorg og Snøre paa Sæt, har deltaget ca. 150 Mand med følgende Udbytte:

i 1901 opfisket og solgt for	Kr. 10 900.00
- 1902 — — —	- 20 050.00
- 1903 — — —	- 62 750.00
- 1904 — — —	- 55 700.00
- 1905 — — —	- 75 200.00

Desuden har der af svenske Fiskere været opfisket paa Dorg og solgt til Stedet for et gennemsnitligt aarligt Beløb af Kr. 15 000.00.

Af Laks og Sjørret samt Hummer har der været opfisket og solgt for:

	Laks og Sjørret.	Hummer.
i 1901.....	Kr. 3 750.00	Kr. 11 250.00
- 1902.....	- 3 500.00	- 11 200.00
- 1903.....	- 3 500.00	- 14 000.00
- 1904.....	- 2 800.00	- 11 200.00
- 1905.....	- 2 800.00	- 11 250.00

Disse Fiskerier drives dog i væsentlig Grad af Fiskere, hjemmehørende og bosatte paa Bamlekysten og Øerne i Brunlanes.

Sild, Laks og Sjørret samt Hummer udskibes til Udlandet, hvorimod de øvrige Fiskesorter eksporteres til Skien, Drammen, Arendal og Kristiania.

Samlaget nedstemtes i 1904 og afsluttede sin Virksomhed ved Udgangen af samme Aar.

Ifølge Skatteligningen ansattes:

i 1901	Formuen til	Kr. 1 289 570.00	og	Indtægten til	Kr. 385 100.00
- 1902	—	- - 1 296 470.00	-	—	- - 387 365.00
- 1903	—	- - 1 252 420.00	-	—	- - 386 520.00
- 1904	—	- - 1 375 450.00	-	—	- - 411 695.00
- 1905	—	- - 1 391 700.00	-	—	- - 443 310.00

Folkemængden udgjorde ved sidste Folketælling 3 December 1900: 1 410 Indvaanere.

Langesunds Magistrat, 20 Juli 1907.

F. Gløersen.

B e r e t n i n g

om Ladestedet Stathelles økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Ladestedets vigtigste Næringsvei har i Femaaret 1901—1905 været Skibsfart, der har været drevet som tidligere.

Om Vinteren har de her hjemmehørende Sjøfolk havt Arbejde ved de omliggende Isforretninger.

Nogen Isforretning er der fremdeles ikke paa Stedet. Derimod har der været udskibet paa Stedet fra en Dam beliggende i Nabokommunen ca. 1 500 Reg-Ton Is aarlig.

Der drives paa Stedet en Trælastforretning. I Aarene 1901—1904 er den drevet i mindre Maalestok, men i Aaret 1905 er der bygget et tidsmæssigt Sagbrug, og Driften betydelig udvidet, saa der beskjæftiges ca. 40 Mand Aaret rundt med en Dagløn af Kr. 3.00.

Den paa Stedet drevne Barkemølle har beskjæftiget 4 Mand med en Dagløn af Kr. 3.00.

Hyrerne udgjorde i 1905:

1ste Styrmand	paa Seilfartøier	Kr. 75.00
2den Do.	-	--	60.00
Tømmermænd	-	--	60.00
Baadsmænd	-	--	60.00
Helbefarne Matroser	-	--	48.00
Letmatroser	-	--	40.00
Stuerter	-	--	65.00
Jungmænd	-	--	25.00

Aarslønnen for Tjenestegutter var i 1905 Kr. 300.00

— - Tjenestepiger - - 1905 - 140.00

Almindelige Dagarbeidere paa egen Kost havde:

Mænd Kr. 2.00 à Kr. 2.50

Kvinder .. - 1.00 à - 1.50

Samlaget nedstemtes i 1902 og ophørte med sin Virksomhed ved Udgangen af samme Aar.

Stedets By- og Fattigskat har i Femaarsperioden været udlignet paa efternævnte Antal Skatydere med følgende Skattebeløb:

Aar.	Antal Skatydere.	Skatbar Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Skat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	167	818 040	180 847	103 182	6 333.32
1902.....	162	716 635	159 687	87 094	6 500.00
1903.....	165	766 270	142 642	73 189	5 929.48
1904.....	163	677 110	126 375	58 778	6 639.33
1905.....	154	688 350	127 773	59 520	5 999.97

Folkemængden udgjorde ved Folketællingen i 1900: 499.

Stathelle Magistrat, 22 Juli 1907.

F. Gløersen.

IX.

Nedenes Amt.

Beretning

om Nedenes Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

Indledning.

Nedenes Amt er i administrativ Henseende inddelt i 2 Fogderier, nemlig Nedenes Fogderi og Sætersdalen Fogderi.

Nedenes Fogderi bestaar af følgende 18 Lensmandsdistrikter, hvilke, hvor ikke andet er sagt, falder sammen med Herrederne af samme Navn:

1. Vegaarsheien, 2. Gjerstad, 3. Sønedeled, 4. Dybvaag og Flosta, 5. Holt, 6. Aamli (omfattende Aamli og Gjevedal Sogne af Aamli Herred), 7. Lille Topdal og Mykland (omfattende Lille Topdal Sogn af Aamli Herred og Mykland Herred), 8. Herefoss, 9. Froland, 10. Østre Moland, 11. Tromø, 12. Hisø, 13. Øiestad, 14. Landvig og Fjære, 15. Eide, 16. Vestre Moland, 17. Høvaag og 18. Birkenes.

Sætersdalen Fogderi bestaar af følgende 6 Lensmandsdistrikter:

1. Vegusdal, 2. Iveland, 3. Hornnes, 4. Evje, 5. Bygland og 6. Valle.

Disse Lensmandsdistrikter svarer til Herrederne af samme Navn, med Undtagelse af Valle Lensmandsdistrikt, som omfatter baade Valle og Bykle Herreder.

Af Amtets 5 Byer er Østerrisør, Arendal og Grimstad Kjøbstæder, medens de to andre, Tvedestrand og Lillesand, er Ladesteder med særskilte Bystyrer.

I disse Ladesteder udføres Magistratsforretningerne henholdsvis af Sorenskriveren i Holt Sorenskriveri og af Sorenskriveren i Sand Sorenskriveri.

I den administrative Inddeling af Amtet er i Femaaret skeet følgende Forandringer:

1. En Del af Sønedeled Herred er i Henhold til Lov No. 10 af 31 Mai 1900 fra 1 Januar 1901 henlagt til Kjøbstaden Østerrisør.
2. Barbu Herred er i Henhold til Lov No. 9 af 31 Mai 1900 fra 1 Januar 1902 i sin Helhed henlagt til Kjøbstaden Arendal.
3. Valle Herred er i Henhold til Kronprinsregentens Resolution af 5 November 1900 fra 1 Januar 1902 delt i 2 Herreder, Valle og Bykle Herreder.
4. Dybvaag Herred er i Henhold til kgl. Resolution af 31 August 1901 fra 1 Januar 1902 delt i 2 Herreder, Dybvaag og Flosta Herreder.

Nedenes Amt har et Fladeindhold af 9 348 km². Dets Folkemængde udgjorde den 3 December 1900, da sidste Folketælling fandt Sted, 79 935 Mennesker. Heraf faldt dengang paa Amtets Landdistrikt 66 011 og paa Byerne 13 924. Efter de forannævnte Udvidelser af Kjøbstæderne Østerrisør og Arendal vil Fordelingen stille sig saaledes, at der paa Amtets Landdistrikt falder 58 566 og paa Byerne 21 369. Beregnet paa samme Maade fordeler Landdistriktets Befolkning sig med 50 092 paa Nedenes Fogderi, mod tidligere 57 537, og med 8 474 paa Sætersdalen Fogderi uforandret.

I Anledning af de Arbeider, som i eller i Nærheden af Arendal og Grimstad samt i Herrederne Øiestad, Fjære og Landvig har paagaet i Femaaret før Jernbaneanlæggene Arendal—Aamli og Grimstad—Froland, har der været adskillig Indflytning af Arbeidere til de nævnte Steder. Ligeledes er i sidste Halvdel af 1905 endel svenske Arbeidere indflyttede til Øiestad, hvor de har faaet Beskæftigelse ved de Gruber, som en Enkeltmand begyndte forsøgsvis at drive i sidste Halvdel af forrige Aar. Iøvrigt har Ind- eller Udflugtning ikke fundet Sted i nogen nævneværdig Grad. Derimod har Udvandringen i Femaaret været betydelig. Ifølge den officielle Statistik er der fra Amtet i 1901—1905 udvandret 6 205 Personer mod 2 899 i det foregaaende Femaar. Fra Arendal — den eneste Havn i Amtet med direkte Emigrationsforbindelse — er der ifølge Politikammerets Opgave expederet i Femaaret 2 232 Personer mod 1 015 Personer i forrige Femaar. Udvandringen er fortrinsvis skeet til Amerika.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug og Fædrift.

Efter Fogdernes Opgaver var Antallet af særskilt skyldsatte Brug ved Udgangen af 1905:

i Nedenes	Fogderi	9 563	med Skyld	13 887	Mark	73	Øre,
- Sætersdalen	—	1 819	-	—	3 662	—	79 -

Tilsammen 11 382 med Skyld 17 550 Mark 52 Øre.

Ved Udgangen af 1900 var Antallet af skyldsatte Brug inden Amtet 11 180. Heraf faldt imidlertid paa Barbu Herred, der nu er henlagt til Arendal, 735 Brug og paa den Del af Søndeled Herred, som nu er henlagt til Østerrisør, 10 Brug. I den Del af Amtet, som svarer til det nuværende Landdistrikt, var der altsaa ved Udgangen af 1900 10 435 Brug, hvorfor Antallet i denne Del er steget med 947 Brug. Heraf falder paa Nedenes Fogderi 726 Brug og paa Sætersdalen Fogderi 221 Brug.

Gjennemsnitsskyldmarken pr. skyldsatt Brug i Amtet var 1.54 Mark, i Nedenes Fogderi 1.45 Mark og i Sætersdalen Fogderi 2.01 Mark.

Udskiftning af Fællesskab i Jord og Skog er i Femaaret fremmet i saadant Omfang:

A a r.	Antal Forretninger.	Antal Lodder.	Kartlagt Indmark.	Kartlagt Udmark.	Tilsammen.	Anmærkning.
			Ar.	Ar.	Ar.	
1901.....	6	76	6 986	2 762	9 748	Af disse 6 Forretninger er 3 skjønmæssig udført. Areal derover kan ikke opgives. En Overudskiftning afholdt.
1902.....	7	52	9 236	6 336	15 572	Af disse 7 Forretninger er 3 skjønmæssig udført. Areal derover kan ikke opgives.
1903.....	4	31	7 099	1 459	8 558	Af disse 4 Forretninger er 1 skjønmæssig udført. Areal derover kan ikke opgives. En Overudskiftning afholdt.
1904.....	4	66	7 959	304 656	312 615	
1905.....	0	0	0	0	0	
1901—05	21	225	31 280	315 213	346 493	

Indtil 1 April 1903 har der i Amtet været ansat 2 Udskiftningsformænd; fra ovennævnte Tid af blev Antallet indskrænket til 1, idet dog Sætersdalen Fogderi ifølge Landbrugs-Departementets Bestemmelse i Skrivelse af 7 April 1904 blev henlagt til Udskiftningsformanden i Lister og Mandal Amt.

Naar undtages i Herrederne Valle og Bykle, er der overalt i Amtet opdyrket nyt Land, om end i forskjellig Udstrækning i de forskjellige Distrikter; i intet af dem er særdeles meget Nyland opryddet, og mindst har saadan Oprydning fundet Sted i Øiestad og Tromø Herreder. Den Udvidelse, som det dyrkede Areal herved har faaet, antages at være større end den Indskrænkning, som er foregaaet gennem Udlægning af nogen Del af den tidligere dyrkede

Indmark til Havn eller Udmark. Dyrkningen af Korn er gennemgaaende udvidet i Femaaret, ligesaa af Rodfrugter, og da saavel af Poteter som af Turnips. Arealet af kunstig Eng er ligeledes næsten overalt udvidet, for et Par Herreders Vedkommende endog meget; hvad angaar den naturlige Eng, stilles Forholdet sig forskjelligt, idet Arealet af saadan Eng i enkelte Herreder er uforandret, i andre udvidet og i andre atter indskrænket, uden at det kan siges, hvad der heraf egentlig har Overvægten. Avlen af Græsfrø har alene i omtrent Halvdelen af Amtets Herreder tiltaget noget, men denne Avl er i det hele af ingen eller ringe Betydning inden Amtet. Bortset fra Øiestad Herred, hvor Brugen af gode Redskaber og Maskiner allerede ved Begyndelsen af Femaaret skal have staaet saa høit som muligt, har i alle Amtets Herreder Brugen af forbedrede Redskaber og Maskiner tiltaget. Ligeledes er over det hele Amt Agerbruget væsentlig forbedret fornemmelig ved større Anvendelse af Kunstgjødning, men mange Steder ogsaa ved Indførelse af Vexelbrug, ved Grøftning og Drænering, ved Indgjærding og enkeltvis ogsaa ved Opførelse af hensigtsmæssigere Udhusbygninger med cementerede Gjødselkældere. I det Hele har Interessen for Jordbruget været stigende i Femaaret, og der blev i dette ogsaa gjort Forberedelser til at faa ny Landbrugsskole med udvidede Kurser.

I Femaaret har efter de indkomne Beretninger Foldigheden af Hvede i de forskjellige Herreder været fra 4 til 18, af Rug fra 4 til 20, af Byg fra 4 til 13, af Havre fra 4 til 10 og af Poteter fra 6 til 10. Den største Foldighed har for Havrens Vedkommende været i Herrederne Eide og Høvaag, men iøvrigt i Froland Herred. Blandkorn, som kun har været saaet i Herrederne Gjerstad, Hisø, Øiestad, Iveland og Hornnes, har havt en Foldighed af 6 à 7 undtagen i Hisø Herred, hvor Foldigheden kun har været 3. Dette sidste Herred har ogsaa for Hvede, Rug og Byg havt den mindste Foldighed, ligesaa for Poteter, med Hensyn til hvilke det dog staaer paa Høide med Søndeled og Tromø Herreder.

Hvad angaar Høstudbyttet, kan Avlingen af Hø og Poteter i Femaaret i det store og hele taget ansættes til et Middelsaars Udbytte, medens Udbyttet af Korn maa siges at have været daarligt, saa at der har været indført større Mængder af Kornvarer; med sin tætte Kystbefolkning kan forøvrigt Amtet ikke engang i de bedste Aar brødføde sig selv. Frugthøsten har i Gjennemsnit i Femaaret været mindre god, saavel i Kvantitet som i Kvalitet, hvilket nærmest maa tilskrives den Tørke, som i de sidste Aar har hersket i Amtet. I 1904 var dog Høsten af Frugt god, ja den maa endog betegnes som over et Middelsaars, især for Nedenes Fogderis Vedkommende.

Havebruget har i Femaaret tiltaget i alle Amtets Herreder; hertil har formentlig især bidraget, at der hvert Aar fra 1901 af har paa forskjellige Steder i Amtet været afholdt kortere Havebrugskurser og Kurser i Anvendelse af Frugt og Grønsager, ligesom ogsaa de i Tvedestrand i 1899 og i Arendal i 1900 afholdte Amsudstillinger maa antages at have skjærpet Sansen for Have-

dyrkning. Denne er dog endnu ikke nogetsteds i Amtet af nogen særlig Betydning.

Børsankningen har i Femaaret gaaet betydelig fremover. Bærene plukkes dels til eget Brug i Husholdningen og dels til Salg, enten til Opkøbere i Distrikterne, væsentlig Landhandlere, eller direkte i Byerne.

Fædriften har i Femaaret gjort store Fremskridt. Hvad Hesteavlens angaar, er der anskaffet bedre Avlsdyr, saavel Hopper som Hingste, ligesom der ogsaa kommer mere Planmæssighed tilsyne. Fra 1902 af har der været stationeret en Amtshingst paa Grænsen af Holt og Vegaarsheien og fra 1904 af en anden Amtshingst i Evje. Og for Kvægavlens Vedkommende er ligeledes Besætningerne forbedrede gennem Udvalg og Brug af gode Avlsdyr og gennem bedre Opdræt. I Spidsen for dette Arbeide har Landhusholdningsselskabet og Okseholdsforeningerne staaet. Fodringen er blevet betydelig forbedret og Melkeproduktionen derved forøget, noget hvortil Kontrolforeningerne i væsentlig Grad har bidraget.

I Femaaret har der været afholdt en Flerhed af Fjøscurser omkring i de forskjellige Herreder i Amtet, og har alle disse Kurser været godt besøgt; Ansøgningerne om Afholdelse af saadanne Kurser er i stadigt Øgende, og gaar nu udover, hvad Landhusholdningsselskabet for Tiden ser sig istand til at imødekomme.

Efter de indkomne Opgaver var den gjennemsnitlige Værdi i Aaret 1905 af efternævnte Slags levende Dyr:

for Arbeidsheste	Kr. 345.00
- Okser.....	- 118.00
- Kjør	- 128.00
- Ungnøt	- 70.00
- Kalve.....	- 19.00
- voksne Faar.....	- 14.00
- — Gjeder.....	- 11.00
- — Svin	- 89.00

Gjennemsnitsværdien for Rensdyr, som kun forekommer i Valle og Bykle Herreder i Sætersdalen, er af Lensmanden dersteds ansat til Kr. 30.00.

Det aarlige Melkeudbytte pr. Ko sees hos de mere fremskredne Gaardbrugere at have udgjort gjennemsnitlig 2 009 Liter og overhovedet i Amtet 1 509 Liter. I Femaaret 1896—1900 var det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko anslaaet for de mere fremskredne Gaardbrugere til 1 900 Liter og overhovedet i Amtet til 1 410 Liter.

Salg af Husdyr er gennemgaaende af liden eller ingen Betydning; kun for Herrederne Gjerstad, Evje, Valle og Bykle er det opgivet at være af megen Betydning. Medens Salget af Heste gennemgaaende har været uforandret fra foregaaende Femaar, har Salget af Hornkvæg i flere Herreder tiltaget noget,

i Evje Herred endog særdeles meget; Salget af Svin har tiltaget i de fleste Herreder. Derimod har Salget af Faar mest aftaget i de Herreder, i hvilke der i denne Henseende er nogen Forandring fra foregaaende Femaar. Kun for Halvdelen af Amtets Herreder er Salg af Kjød og Flesk opgivet at være af nogen Betydning for vedkommende Herred.

Salg af Melk antages at være af megen Betydning i Herrederne Gjerstad, Søndeled, Holt, Østre Moland, Øiestad og Høvaag, samt af nogen Betydning i Herrederne Froland, Tromø, Hisø, Fjære, Landvig, Eide, Vestre Moland og Birkenes.

For Gjerstad og Iveland Herreder er Salg af Ost angivet at have megen Betydning. For Herrederne Vegaarsheien, Holt, Aamli, Froland, Eide, Høvaag, Vegusdal og Hornnes er dette Salg af nogen Betydning, medens det ellers i Amtet er af liden eller ingen Betydning.

Salg af Ost fra Gjedostysterierne i Valle og Bykle Herreder er af megen Betydning.

Salg af Uld er kun i Herrederne Gjerstad, Eide, Birkenes og Evje opgivet at være af Betydning; dette Salg er dog ogsaa i disse Herreder kun af ringe Betydning.

Gjennemsnitsprisen i Herrederne var i 1905:

pr. Kilogram Kjød	Kr. 0.82
- — Flesk	- 0.96
- Liter nysilet Melk:	
1. Almindelig Pris	- 0.11
2. Leveret til Meieri	- 0.09
- 100 Kilogram Hø	- 7.30
- 100 — Halm	- 4.03
- Kilogram Smør	- 1.69

For Valle og Bykle Herreder er Prisen paa Gjedost opgivet til Kr. 1.20 pr. Kilogram.

Det naturlige Afsætningsmarked for Landbrugets Produkter er Amtets Byer og for Sætersdalens Vedkommende Kristiansand.

Sæterbrug drives væsentlig kun i Sætersdalens øvre Bygder, og da for det meste kun paa den Tid af Sommeren, i hvilken Heieslaatten varer. Dog er der ogsaa enkelte, som ligger med Kreaturerne paa Sæteren hele Sommeren.

Meieriernes Antal var i 1905: 9. Af disse laa 1 i Gjerstad, 1 i Holt, 1 i Froland, 1 i Øiestad, 1 i Høvaag, 1 i Birkenes, 2 i Grimstad og 1 i Lille-sand. 2 af dem dreves med Elektricitet, 4 med Dampkraft og 3 med Haandkraft. Tilsammen sysselsatte de 8 Mænd og 25 Kvinder. Ved samtlige Meierier undtagen 1 benyttedes Skummemaskine. Meieriernes Antal var i forrige Beret-

ning oppgivet at være 12 i Aaret 1900; blandt disse var formentlig ogsaa medregnet et Melkeudsalg i Risør, hvilket nu ikke er medtaget, idet inngensomhelst Produktion foregaar ved samme.

Den samlede Melkeleverance til de nævnte 9 Meierier og til Melkeudsalget i Risør var i Aaret 1905 ca. 1 991 181 kg. mod 1 391 377 kg. ved Udgangen af forrige Femaar, altsaa en Forøgelse af ca. 600 000 kg. Ved Meierierne, hvis samlede Værdi udgjør ca. 151 508 Kr., er i 1905 produceret antagelig 44 524 kg. Smør, 7 295 kg. Fedost, 43 284 kg. Magerost og 37 745 kg. Mysost.

I Valle og Bykle Herreder er der i de sidste 3 à 4 Aar kommet igang flere Gjødostysterier. Gjeder opkjøbes om Vaaren og holdes i Beite; der ystes Mysost og Hvidost. 2 af disse Ysterier havde Sommeren 1905 140 Gjeder hvert. De andre Ysterier, 8 à 9 i Tallet, havde fra 30 til 50 Gjeder hvert. Fra disse Ysterier blev der i 1905 antagelig solgt Ost for 10 000 Kr. Bedriften har vist sig lønnende, og der er Tegn til en betydelig Udvidelse af Gjedefold og Gjedefoststøtning, især i Bykle Herred, der ogsaa har de bedste Betingelser for Gjedefold. Ved Udstillingen i Risør Høsten 1905 blev et af Ysterierne tilkjendt Sølvmedalje.

Ved Femaarets Begyndelse var der kun en Amtsdrylæge i Amtet. I 1902 blev der imidlertid oprettet 3 nye Amtsdrylægebestillinger. Bortset fra enkelte spredte Tilfælde af Miltbrand og Rødsyge har Kreaturerne gennemgaaende i Femaaret været sparet for Sygdom.

Arbeidsforholdene har for Landbruget været vanskelige i Femaaret. Dels har det været ondt at faa duelige Arbeidsfolk, og dels har Arbeidshjælpen været kostbar.

Betalingen pr. Aar har i 1905 gjennemsnitlig været:

1. For en almindelig Tjenestegut Kr. 308.00 i Penge, hvortil kommer Kost og Logi m. m., som er anslaaet til Kr. 221.00, altsaa tilsammen Kr. 529.00 i Gjennemsnit i Amtet.
2. For en almindelig Tjenestepige Kr. 124.00 i Penge, hvortil kommer Kost og Logi m. m., som er anslaaet til Kr. 174.00, altsaa tilsammen Kr. 298.00 i Gjennemsnit i Amtet.

Sædvanlig Dagløn for Husmænd og Dagarbeidere har gjennemsnitlig i Amtet udgjort:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommeren 1905.	Vinteren 1905-06.	Sommeren 1905.	Vinteren 1905-06.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmænd (for Pligtarbeide)	0.80	0.80	-	-
Almindelige Dagarbeidere, Mænd	2.70	2.15	1.96	1.47
— — Kvinder	1.42	1.10	0.93	0.67

Foranstaaende Opgave gjælder for Husmændenes Vedkommende kun Herrederne Østre og Vestre Moland. Udenfor disse Herreder udfører nemlig Husmændene ikke Pligtarbejde, men arbejder enten et betinget Antal Dage i Aannen som Leie for Pladsen, eller for samme Dagløn som almindelige Dagarbejdere.

Pantheftelser i faste Eiendomme er i Landdistriktet i Femaaret thinglæst i et Antal af 4 791 og for et samlet Beløb af Kr. 12 117 044.03 og aflæst 4 053 for et samlet Beløb af Kr. 8 888 352.79. I forrige Femaar var der thinglæst Pantheftelser for et Beløb af Kr. 15 234 294 62 og aflæst for Kr. 8 071 278.20.

Af Foreninger vedkommende Landbruget og Fædriften har i Femaaret under Overledelse af Landhusholdningsselskabet i de fleste af Amtets Herreder virket Landbo-, Kontrol- og Okseholdsforeninger, hvilke samtlige har havt stor Indfyldelse paa Udviklingen. Landboforeningerne har ved Siden af sin øvrige Virksomhed ogsaa i adskillig Udstrækning formidlet Fællesindkjøb af Kunstgødning og forskellige Slags Saasager.

Ved Udgangen af 1905 var der i Amtet følgende Kreaturforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede		Samlet Forsik- ringssum 31 Decbr. 1905.	Udbetalte Erstat- ninger i Femaaret 1901—1905.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.
Vegaarsheiens Kvægassuranceforening	1902	-	128	11 465.00	585.83
Dybvaag Kvægassuranceforening	1895	-	228	26 345.00	1 437.80
Dalens Do. (i Holt)	1893	-	60	5 650.00	177.45
Østre Molands Do.	1896	6	87	10 790.00	1 045.83
Tromø gjensidige Assuranceforening for Heste og Hornkvæg	1887	12	94	13 310.00	
Landvig og Fjære Kvægassurance- forening	1893	74	225	46 355.00	2 105.00
Vestre Molands og Eides Kvæg- assurance-selskab	1893	-	75	8 755.00	925 22
Høvaag Kvægassuranceforening	1893	-	106	11 150.00	561.00
Birkenes Do.	1897	-	145	17 160.00	1 011.75

2. Skogdrift.

I hele Amtet findes der Skog af betydelig Udstrækning, naar undtages endel af de mindre Kystherreder. I det store og hele taget maa Skogen siges

at have gaaet noget frem, hvad Tæthed og Væksterlighed angaar, hvorimod den med Hensyn til Dimensioner er gaaet mærkbart tilbage.

Stenkul, Kokes eller Torv bruges ikke i nogen betragtelig Udstrækning som Brændsel, undtagen i Hisø, hvor der bruges endel Stenkul, og i Eide, hvor der bruges endel Stenkul og Torv.

Kun i Herrederne Gjerstad, Søndeled, Aamli, Froland, Tromø, Eide, Birkenes, Valle og Bykle findes der Torvmyr af nogen større Udstrækning, og hvorfra Torv let kan hentes. Nogen større Torvdrift foregaar dog ikke undtagen i Birkenes, hvor der findes en Torvstrøfabrik.

Af Snaumark, skikket til Skogkultur, findes der meget i Herrederne Vegaarsheien og Bykle og noget i Herrederne Gjerstad, Dybvaag, Flosta, Aamli, Herefoss, Hisø, Øiestad, Landvig, Eide, Høvaag, Hornnes og Eivje, medens der i de øvrige Herreder findes lidet eller intet.

Af den private Skogeier er der kun i ganske enkelte Herreder saaet eller plantet i Skogen; nogen Udgrøftning af Skogmyr har alene fundet Sted i enkelte Herreder, og i disse ogsaa for det meste kun i ringe Omfang. Indsamling af Kongler til Udvinning af Træfrø har blot fundet Sted i Herrederne Østre Moland og Hisø og ogsaa her kun i ringe Omfang.

Angaaende Skogdriften i de forskjellige Herreder har vedkommende Lensmænd oplyst følgende:

I Vegaarsheien er omtrent $\frac{4}{5}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog. Træsarterne bestaar hovedsagelig af Furu, Gran, Eg, Asp og Birk. Skogens Tæthed og Væksterlighed er god, medens Skogen, hvad Dimensioner angaar, er i Aftagende fra forrige Femaar. I stort Omfang leverer Herredets Skoge saavel større Salgslast som Smaatømmer, medens Salg af Brændeved eller andre Skogprodukter ingen Betydning har havt. Bygningstømmer, Brændeved eller andre Skogprodukter kjøbes ikke. Middelpriisen i Aaret 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 8.00, Furu Kr. 7.00 og Gran Kr. 6.00. $\frac{1}{3}$ af Herredets Skog tilhører Firmaet Jacob Aall & Søn, Holt; intet af den tilhører Udlændinger.

I Gjerstad er omtrent $\frac{3}{5}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, og Træsarterne er hovedsagelig Furu og Gran samt Asp og Birk. Skogen er i Femaaret gaaet mærkbart tilbage saavel hvad Tæthed og Væksterlighed som hvad Dimensioner angaar. Saavel større Salgslast som Smaatømmer leverer Herredets Skoge i betydeligt Omfang, ligesom der ogsaa sælges en betydelig Mængde Træmasse fra Sliberiet «Egelands Værk»; til Gjengjæld kjøbes endel høvlede Materialier. Salg af Brændeved er ikke af nogen Betydning for Herredet. Saadan kjøbes heller ikke, ligesaa lidt Bygningstømmer. Middelpriisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 8.00, Furu og Gran Kr. 6.00 og for Tylvt Bygningstømmer Kr. 25.00, efter almindelig Dimension 30' 7" Midt. $\frac{1}{3}$ af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende, dog ikke Udlændinger.

I Søndeled forefindes der Skog i betydelig Udstrækning. Skogen bestaar mest af Gran og Furu, samt Birk, Asp, Or og Eg. I Femaaret er den, hvad saavel Tæthed og Væksterlighed som Dimensioner angaar, gaaet mærkbart tilbage. Der leveres endel større Salgslast samt en betydelig Mængde Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved er af stor Betydning for Herredet. Af Brændeved kjøbes intet, ligesaa lidt som af Bygningstømmer eller andre Skogprodukter. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 12.00, Furu, Gran og Or Kr. 10.00. Middelprisen pr. Tylvt Bygningstømmer har i 1905 været Kr. 35.00 efter almindelig Dimension: Længde 24' og 7" Top. Kun en Ubetydighed af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende; intet af den tilhører Udlændinger.

I Dybvaa og Flosta Herreder er omtrent $\frac{1}{4}$ af Fladeindholdet dækket af Skog. Denne er i Femaaret gaaet lidt tilbage, baade hvad Tæthed, Væksterlighed og Dimensioner angaar. Af Skogen, der væsentlig bestaar af Gran og Furu samt endel Birk, Eg og Asp, leveres endel af saavel større Salgslast som Smaatømmer, medens Salg af Brændeved eller andre Skogprodukter ingen Betydning har. Der kjøbes hverken Brændeved, Bygningstømmer eller andre Skogprodukter. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 13.00, for Or, Eg og Furu Kr. 11.00 og for Gran Kr. 10.00, samt pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 32.00 efter almindelig Dimension af 24' Længde og 6" Top.

I Holt Herred er omtrent $\frac{3}{4}$ af Fladeindholdet Skogmark. De væsentligste Træsorter er Furu og Gran samt endel Eg, Birk og Asp. Skogen maa, hvad Tæthed og Væksterlighed angaar, siges at være gaaet endel frem, men, hvad Dimensioner angaar, mærkbart tilbage i Femaaret. Der leveres endel af saavel større Salgslast som af Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved har Betydning for Herredet. Middelprisen i 1905 har været pr. Meterfavn Birk Kr. 13.00, Eg Kr. 11.50, Furu Kr. 11.00 og Gran Kr. 10.50, og pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 24.00 efter almindelig Dimension 24' og 6 à 7" Top. Der kjøbes hverken Brændeved, Bygningstømmer eller andre Skogprodukter. Endel af Herredets Skog eies af Udenbygdsboende, dog ikke af Udlændinger.

I Aamli og Gjevedal Sogne i Aamli Herred er over $\frac{2}{5}$ af Fladeindholdet dækket af Skog, der væsentlig bestaar af Gran, Furu, lidt Birk, Asp og Or. Skogen er i Femaaret gaaet mærkbart tilbage, da der sælges endel større Salgslast samt en Masse Smaatømmer, ligesom der ogsaa i Trakterne ved Nergaarden i Aamli afsættes en stor Del Brændeved. Herredet behøver hverken at købe Brændeved eller Bygningstømmer fra andre Kanter. Middelprisen har i 1905 været pr. Meterfavn Brændeved Birk Kr. 10.00 og Kr. 7.00 à 8.00 for Furu og Gran, og pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 25.00 à 30.00 efter almindelig Dimension af 6" Midt. Den meste Skog eies af Bygdens egne Folk og ganske lidet af Udenbygdsboende; intet af den eies af Udlændinger.

I Mykland Herred samt Lille Topdal Sogn af Aamli Herred findes Skog af betydelig Udstrækning, men det samlede Skogareal kan ikke nærmere angives. Skogen bestaar væsentlig af Furu samt kanske for $\frac{1}{20}$ af Gran. Den maa siges at være gaaet betydelig tilbage, hvad saavel Tæthed som Dimensioner angaar. Det er det meste af Skogen, der udhugges som større Salgslast, og kun en ringe Del som Smaatømmer. Brændeved sælges eller kjøbes ikke, heller ikke andre Skogprodukter eller Bygningstømmer. Ca. $\frac{1}{2}$ af Skogen tilhører Udenbygdsboende, dog ikke Udlændinger.

For Herefoss' Vedkommende gjælder det samme som for Mykland og Lille Topdal, med Undtagelse af at omtrent $\frac{1}{6}$ af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende.

I Froland dækkes over $\frac{2}{3}$ af Herredets Fladeindhold af Skog, og eies en ikke ringe Del af denne af Udenbygdsboende, ikke Udlændinger, men hvor stor Del vides ikke. Ellers gjælder det samme som for Mykland og Herefoss nævnt om Skogens Art og Tilbagegang samt om Udstrækningen af Kjøb og Salg. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 12.00, Or og Furu Kr. 10.00 og for Gran Kr. 8.00; pr. Tylvt Bygningstømmer var den Kr. 27.00 efter almindelig Dimension: Længde 7.5 m. og 16 cm. Top.

I Østre Moland er $\frac{19}{20}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, der væsentlig bestaar af Gran, Furu, Eg og Birk. Skogen er med Hensyn til Dimension gaaet mærkbart tilbage i Femaaret. Der sælges endel af saavel større Salgslast som af Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved er af Betydning for Herredet. Der kjøbes intet af Brændeved, Bygningstømmer eller andre Skogprodukter. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved har været for Birk Kr. 14.00, Or og Furu Kr. 12.00 og Gran Kr. 10.00, og for Tylvt Bygningstømmer Kr. 30.00 efter almindelig Dimension af 7" Top. Kun en ringe Del af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende, og intet af den Udlændinger.

I Tromø er Skogen, der dækker ca. $\frac{1}{2}$ af Herredets Fladeindhold, og som for $\frac{3}{4}$ bestaar af Gran og Furu, gaaet tilbage i Femaaret, baade hvad Tæthed og Dimensioner angaar. Til større Salgslast leveres endel, hvorimod der til Smaatømmer, Brændeved og andre Skogprodukter kun leveres lidet. Der kjøbes endel Bygningstømmer og Bord samt endel Brændeved. For denne sidste var Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn af Birk Kr. 12.00 og af Furu og Gran Kr. 10.00. Endel af Herredets Skog eies af Udenbygdsboende, men intet af Udlændinger.

I Hisø er antagelig $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog; denne bestaar for ca. $\frac{3}{4}$ af Gran og Furu og for ca. $\frac{1}{4}$ af Eg, Birk og Or. Ungskogen er i Femaaret vokset jævnt og tæt, medens Dimensionerne i det Hele taget er smaa. Der leveres lidet af saavel større Salgslast som Smaatømmer, intet af Brændeved og lignende. Der kjøbes endel Bygningstømmer, Brændeved og Husmaterialier. Middelprisen pr. Meterfavn Brændeved var i 1905 for Birk Kr. 16.00,

Furu Kr. 12.00, Gran Kr. 10.00 og Or Kr. 8.00. Intet af Skogen tilhører Udlændinger eller Udenbygdsboende.

I *Øiestad*, hvis samlede Fladeindhold er 118 km², er 87 km² dækket af Skog, der væsentlig bestaar af Gran, Furu og Eg. Skogen er i Femaaret gaaet tilbage, saavel hvad Tæthed, Væksterlighed som Dimensioner angaar. Af større Salgslast og Smaatømmer leveres endel, ligesom Salg af Sliberitømmer og Brændeved er af Betydning. Der kjøbes endel af saavel Bygningstømmer som Brændeved, dog ikke fordi der ikke findes saadant inden Herredet til dets Behov, men paa Grund af den lette Adgang til Sagbrugene i Arendal og til Hugstpladsene. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 13.00 à 14.00, Furu Kr. 9.00 à 10.00 og Gran Kr. 8.50 à 9.50, og pr. Tylvt Bygnings-tømmer Kr. 32.00 efter almindelig Dimension: 24' Længde 6" Top. Næsten intet af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende og slet intet Udlændinger.

I *Fjære* er ca. $\frac{1}{2}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog, hvoraf $\frac{7}{10}$ bestaar af Furu, $\frac{2}{10}$ af Gran og $\frac{1}{10}$ af Eg og anden Løvsog. Hvad Tæthed, Væksterlighed og lignende angaar, er der ingen mærkbar Forandring siden forrige Femaar, hvorimod Skogen, hvad Dimensioner angaar, er gaaet mærkbart tilbage. Der leveres kun lidet af saavel større Salgslast som Smaatømmer, ligesom der sælges lidet af Brændeved eller andre Skogprodukter, medens der kjøbes endel Skibsmaterialier. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 14.00, for Furu Kr. 12.00 samt for Or og Gran Kr. 11.00. Kun en Ubedelighed af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende; intet af den tilhører Udlændinger.

I *Landvig* er ca. $\frac{12}{20}$ af Herredets samlede Fladeindhold dækket af Skog, hvoraf ca. $\frac{1}{60}$ eies af Udenbygdsboende, men intet af Udlændinger. Af Skogen bestaar omtrent $\frac{5}{10}$ af Furu, $\frac{4}{10}$ af Gran og $\frac{1}{10}$ af Eg og anden Løvsog. I noget Omfang leveres større Salgslast og Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved, Bord, Planker og Bordmaterialier er af Betydning for Herredet. Af Bygningstømmer, Brændeved og andre Skogprodukter kjøbes intet. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 14.00, for Furu Kr. 12.00 og for Or og Gran Kr. 11.00.

I *Eide* er omtrent $\frac{3}{4}$ af Herredets Areal dækket af Skog, der for det meste bestaar af Furu og Gran samt lidt Eg. Skogens Tæthed og Væksterlighed er gaaet frem i Femaaret, særlig forsaavidt angaar mindre Last. Den største Skog er nu for det meste uddreven. Af større Salgslast og Smaatømmer leveres endel, ligesom der i de 2 sidste Aar af Femaaret er solgt en betydelig Mængde Eg. Salg af Brændeved er af Betydning for endel Gaarde i Herredet og har Middelprisen i 1905 været pr. Meterfavn af Birk Kr. 13.00, af Furu Kr. 10.00 og af Or og Gran Kr. 9.00. Der maa for enkelte Kysteiendommers Vedkommende kjøbes endel Brændeved, ligesom der af Bord og Planker maa kjøbes endel i Herredet. Middelprisen i 1905 pr. Tylvt Bygningstømmer var fra Kr. 15.00 til

Kr. 20.00 efter almindelig Dimension: 12' 6" og 25' 6" samt paa 12' 7". Intet af Herredets Skog eies af Udenbygdsboende eller Udlændinger.

I *Vestre Moland* findes der forholdsvis meget udstrakte Skogstykker, der tilsammen dækker omtrent $\frac{1}{4}$ af Herredets samlede Fladeindhold. Skogen bestaar hovedsagelig af Furu og Eg samt lidt Gran og Birk. Den er, hvad Dimensioner angaar, gaaet noget tilbage i Femaaret, medens Tæthed og Væksterlighed er det samme som i forrige Femaar. Der leveres endel større Salgslast og Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved er af Betydning for Herredet, ellers sælges eller kjøbes der intet af Bygningstømmer eller andre Skogprodukter. Prisen var gjennemsnitlig i 1905 pr. Meterfavn Brændeved for Birk Kr. 11.00, for Eg Kr. 10.00, for Furu Kr. 9.50 og for Gran Kr. 9.00, samt pr. Tylvt Bygningstømmer 30 Øre pr. □ Fod Baandmaal efter almindelig Dimension: 6' 8" Top. Intet af Skogen tilhører Udenbygdsboende eller Udlændinger.

I *Høvaa* g udgjør det samlede Skogareal mellem $\frac{1}{2}$ og $\frac{3}{4}$ af Herredets Fladeindhold. Omtrent $\frac{2}{3}$ af den samlede Skog bestaar af Furu, Resten mest af Eg, Birk og Asp. I Femaaret er Skogen med Hensyn til Væksterlighed, Tæthed og Dimensioner gaaet mærkbart tilbage. I noget Omfang leverer Herredets Skoge større Salgslast og Smaatømmer, ligesom Salg af Brændeved, Bord og Planker er af megen Betydning for Herredet, medens intet heraf kjøbes for Herredets Behov. Middelpriisen var i 1905 pr. Meterfavn Brændeved for Birk Kr. 12.00, for Furu Kr. 9.50 og for Or Kr. 8.00, samt pr. Tylvt Bygningstømmer efter almindelig Dimension 24' 6 $\frac{1}{2}$ " Top Kr. 25.00. En Ubetydelighed af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende, men intet af den Udlændinger.

I *Birkenes* dækker Skogen ca. $\frac{4}{5}$ af Herredets Fladeindhold. Bestanden er væsentlig Gran og Furu, lige meget af hver, samt endel Eg. Af Skogen eies $\frac{1}{3}$ af Udenbygdsboende, men intet af Udlændinger. Der leveres i betydeligt Omfang større Salgslast samt endel Smaatømmer. Der kjøbes i Herredet ikke Brændeved, Planker eller Bord, hvorimod der sælges ikke saa lidet af disse Ting; tillige sælges lidt Egebark. Prisen var i 1905 i Gjennemsnit pr. Meterfavn Brændeved for Birk Kr. 9.00, for Furu Kr. 7.00 og for Gran Kr. 5.00.

I *Vegusdal*, hvor der findes Skog af betydelig Udstrækning, bestaar denne for største Delen af Furu og endel Gran, samt af Birk og Asp. Skogen er i Femaaret gaaet noget tilbage, hvad Dimensioner angaar. Herredets Skoge leverer i betydeligt Omfang større Salgslast samt endel Sliberilast. Salg af Brændeved er af liden Betydning for Herredet, og det, som sælges, er da især Birk, hvorfor Middelpriisen var i 1905 pr. Meterfavn Kr. 8.00. Middelpriisen i 1905 pr. Tylvt Bygningstømmer var Kr. 16.00 efter almindelig Dimension 6 à 7" 12'. Der kjøbes ikke Skogprodukter. Det kan ikke opgives, hvormeget af Skogen tilhører Udenbygdsboende; intet af den tilhører dog Udlændinger.

I *Veland* er ca. 156 km² eller omtrent $\frac{2}{3}$ af Herredets samlede Fladeindhold dækket af Skog, der væsentlig bestaar af Furu, Gran og Birk. Skogen

er, hvad Tæthed og Væksterlighed angaar, gaaet adskillig fremad i Femaaret, men lidt tilbage, hvad Dimensioner angaar. Af større Salgslast leveres endel, medens der af Smaatømmer leveres noksaa meget. Af Skogprodukter kjøbes intet. Salg af Brændeved er af Betydning for Herredet, og har Middelprisen pr. Meterfavn heraf været i 1905 for Birk Kr. 12.00 og for Furu Kr. 7.00. 2 Skogeiendomme tilhører Udenbygdsboende og 2 Udlændinger.

I **Hornnes** er omtrent $\frac{1}{2}$ af Herredets Fladeindhold dækket af Skog. Den væsentligste Træsart er Furu, noget Gran samt lidt Birk og Asp. Skogen er i Femaaret gaaet mærkbart frem, hvad Tæthed og Væksterlighed angaar, men tilbage, hvad Dimensioner angaar. Der sælges i betydeligt Omfang større Salgslast samt endel Smaatømmer, Bord, Planker, Stav og Sleepers; der kjøbes omtrent intet af Skogprodukter og lignende. Middelprisen var i 1905 pr. Meterfavn Brændeved for Birk Kr. 10.00 og for Furu Kr. 7.00 samt pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 24.00 à 25.00 efter almindelig Dimension 18' med 6" Top. Kun ubetydeligt af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende; intet af den tilhører Udlændinger.

I **Evje** findes der Skog af betydelig Udstrækning, men det samlede Areal kan ikke opgives, da Eiendommene ikke er kartlagt. Bestanden, der væsentlig er Furu, Gran, Birk og Asp, er tættere og mere væksterlig siden forrige Femaar, men Dimensionen er antagelig noget mindre. Der leveres endel større Salgslast, Tøndestav, Sleepers, Bord og Planker, samt lidt Smaatømmer; der kjøbes endel høvlede Bord. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 10.00, for Gran og for Furu Kr. 5.00, samt pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 20.00 efter almindelig Dimension 15 cm.—3 m. 2 middelsstore Eiendomme tilhører Udenbygdsboende, dog ikke Udlændinger.

I **Bygland** dækkes ca. $\frac{1}{2}$ af Herredets Fladeindhold af Skog, som væsentlig bestaar af Gran, Furu, Birk, Asp og Or. Skogen er, hvad Tæthed og Væksterlighed angaar, i Femaaret gaaet fremover, medens Dimensionerne er blevne mindre. Der leveres meget saavel af større Salgslast som af Smaatømmer, ligesom der fra «Byglandsfjord Dampsag & Høvleri» sælges meget Bord og Planker; Salg af Brændeved er af Betydning. Middelprisen for Brændeved har i 1905 været pr. Meterfavn for Birk Kr. 8.00, for Or Kr. 5.50, for Furu Kr. 5.00 og for Gran Kr. 4.50. Af Gran og Furu sælges dog næsten intet. Middelprisen i 1905 var pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 20.00 efter almindelig Dimension: 7 m.s Længde og 16 cm.s Top. Der kjøbes hverken Bygningstømmer, Brændeved eller andre Skogprodukter. Ca. $\frac{1}{400}$ af Herredets Skog tilhører Udenbygdsboende; en ganske ubetydelig Del eies af Udlændinger.

I **Valle og Bykle** Herreder er det samlede Skogareal 360 km². Herredernes Fladeindhold er 2849.81 km². Skogen strækker sig i en Længde af 90 km. og i en Bredde af 4 km efter Otteraaen og Sidedale. Bestanden bestaar for $\frac{3}{6}$ af Birk, $\frac{2}{6}$ af Furu og $\frac{1}{6}$ af Gran. Skogen er i Femaaret gaaet frem

i Væksterlighed, men tilbage i Tæthed og Dimensioner. Skoggrænsen gaar nedover. Af større Salgslast og Smaatømmer leveres endel, ligesom der sælges endel, men ikke meget Stav fra «Bestelands Sag og Høvleri» i Valle. Af Bygningstømmer og Brændeved kjøbes intet, derimod endel Materialier fra Byglandsfjord Dampsag & Høvleri. Salg af Brændeved har ingen Betydning. Middelprisen i 1905 pr. Meterfavn Brændeved var for Birk Kr. 9.00, for Furu og Gran Kr. 6.00, samt pr. Tylvt Bygningstømmer Kr. 35.00 efter almindelig Dimension 20' 8" Top. Af Herredernes Skog tilhører omtrent $\frac{1}{8}$ Udenbygdsboende og $\frac{1}{100}$ Udlændinger.

Af offentlig Skog forefindes i Amtet ikke anden end den, som tilligger Præstegaardene og de to civile Embedsgaarde (Sorenkrivergaarden og Fogedgaarden) i Sætersdalen.

I nedenstaaende Opgave over Flødningen opføres Vasdragene efter Beliggenheden saaledes, at man begynder med de østlige og gaar vestover. De 3 største Vasdrag, Nidelven, Topdalselven og Otterraaen, overskjæres af Amtsgrænsen og tilhører saaledes kun delvis Nedenes Amt, men er, som i tidligere Femaarsberetninger, for Oversigtens Skyld medtagne i sin Helhed. Flødningsstyrelsens Sæde er for Nidelven Arendal og for de to andre Kristiansand.

A. I Gjerstads- og Søndeledsvasdraget (Søndeledselven) er ifølge Opgave fra Flødningsinspektøren flødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	19 814	24 865	25 978	21 047	21 337

altsaa tilsammen i Femaaret 113 041 Tylvter mod 169 022 Tylvter i Femaaret 1896—1900 og 82 100 Tylvter i 1891—1895. Lasten er hugget hovedsagelig i Gjerstad Herred. De almindelige Dimensioner var:

for Tømmeret 30 Fod $9\frac{1}{2}$ Toms Midt,
- Smaalasten..... 24 - 6 - -

B. I Nærestad Vasdrag, der gjennem Vegaarsheien og Søndeled, hvor Vasdraget fører Navnet Rjukanelven, falder i Songevandet i Holt, hvor Tømmeret sorteres og tælles, opgives flødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	5 074	5 408	13 271	2 764	3 808

altsaa tilsammen i Femaaret 30 325 Tylvter mod 21 900 Tylvter i Femaaret 1896—1900 og 16 315 Tylvter i 1891—1895.

Gjennemsniitsdimensionen opgives til 30' 7" Top for Tømmeret og 18' 4" Top for Smaalasten. Lasten er hugget i Vegaarsheien.

C. I Vegaarsheien eller Nesværks Vasdrag, der gaar fra Indsjøen Vegar i Vegaarsheien gennem dette Herred og Holt og forbi Nes Værk og falder, efter at have optaget Bielven Skjerka, gennem Lundevandet i ovennævnte Songevand i Holt, opgives flødet i Hovedvasdraget:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	14 466	22 824	29 562	16 871	22 533

altsaa tilsammen i Femaaret 106 256 Tylvter mod 66 531 Tylvter i Femaaret 1896—1900 og 73 137 Tylvter i 1891—1895.

Af Lasten er endel hugget i Treungen, Gjerstad, Aamli og Holt, men største Delen i Vegaarsheien; i Bivasdraget Skjerka er flødet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	5 550	4 800	4 600	4 350	4 480

altsaa i Femaaret tilsammen 23 780 Tylvter mod 20 705 Tylvter i Femaaret 1896—1900 og 27 930 Tylvter i 1891—1895. Lasten er hugget i Vegaarsheien og Holt.

Den samlede Mængde for Hoved- og Bivasdraget udgjør altsaa 130 036 Tylvter mod 87 236 Tylvter i Femaaret 1896—1900 og 101 067 Tylvter i 1891—1895.

Gjennemsnittsdimensionen i hele Vasdraget opgives for Tømmeret til omtrent 30' med 7" Top, og for Smaalasten til omtrent 18' med 4" Top.

D. I Vennevands Vasdrag (Elven mellem Vennevand og Kvastadkilen i Holt) er flødet Tømmer og Smaalast til Værdi i 1901 af Kr. 7 647.00, i 1902 af Kr. 12 205.00, i 1903 af Kr. 2 100.00, i 1904 af Kr. 2 873.00 og i 1905 af Kr. 1 800.00, altsaa tilsammen i Femaaret Tømmer og Smaalast til samlet Værdi Kr. 26 625.00. Gjennemsnittsdimensionen var for det større Tømmers Vedkommende 22' 7" Top og for Smaalasten 26' 3" Top. Tømmeret er hovedsagelig hugget i Holt.

E. I Giving Elv og Krokvaag Bæk, begge i Dybvaag Herred, er flødet tilsammen, anslagsvis, da ingen Optegnelser sker:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	2 050	1 150	1 050	1 050	1 500

altsaa tilsammen i Femaaret 6 800 Tylvter mod 7 450 Tylvter i forrige Femaar.

Gjennemsnittsdimensionen har været for Tømmeret 25' 7" Top og for Smaalasten 15' à 20' 3" à 4" Top. Lasten er hugget i Holt og Dybvaag.

F. I Vasdraget, der fra Molandsvandet i Østre Moland gaar under Navn af Lageelven til Langangsvandet, hvorfra der er kanaliseret Udløb (Raanerne) i Neskilen ved Tromøsund, skal der i hvert af Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 være skudt i Renden henholdsvis 2 600, 1 400, 2 500, 5 400 og 1 760 Tylvter Tømmer og Smaalast, altsaa tilsammen i Femaaret 13 660 Tylvter mod 6 600 Tylvter i forrige Femaar.

G. I Longum- og Langsævvandet er der i Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 sluppet henholdsvis 335, 420, 995, 410 og 89 Tylvter, tilsammen i Femaaret 2 249 Tylvter Tømmer og Smaalast.

For begge under F. og G. nævnte Vasdrag har Gjennemsnittsdimensionen været for Tømmeret 36' og 6" Top og for Smaalasten 30' og 3" Top. Lasten er hugget i Østre Moland.

H. I Arendals Vasdrag er ifølge Flødningskontorets Opgave ialt sluppet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Tylvter, Tømmer og Smaalast..	67 571	45 568	64 852	57 965	59 776

altsaa tilsammen i Femaaret 295 732 Tylvter. I foregaaende Femaar, for hvilket der ikke haves Opgave over, hvad der er sluppet i Vasdraget, blev ved dettes nederste Bom, Asdal Bom i Øiestad, udtaget ialt 379 079 Tylvter. Ved denne Bom blev i Femaaret 1901—1905 udtaget ialt 291 939 Tylvter, hvoraf 86 354 Tylvter Smaalast. Ved den ovenfor liggende Mesel Bom i Froland blev der udtaget i 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 henholdsvis 53 211, 62 566, 65 385, 45 773 og 72 084 Tylvter eller tilsammen i Femaaret 299 019 Tylvter. Af den saaledes af Mesel Bom udtagne Mængde var Smaalast i hvert af Aarene henholdsvis 12 171, 19 593, 21 956, 10 699 og 20 381 Tylvter, eller tilsammen 84 800 Tylvter. I Femaaret 1896—1900 blev af Smaalast udtaget ved Asdal Bom 85 442 Tylvter.

Tømmeret antages i Almindelighed at have holdt 25' og 6" Top, og Smaalasten 18' og 3" Top. Lasten er hugget hovedsagelig i Fyresdal, Nissedal, Aamli, Froland og Øiestad.

I foranstaaende Opgave fra Flødningskontoret over i Vasdraget sluppet Last er ikke medtaget, hvad der kommer fra Lilleelvns Vasdrag i Øiestad, samt fra Hisaaens Vasdrag i Froland, hvor der i hvert af Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 er flødet:

1. I Lilleelven henholdsvis 377, 327, 1 030, 814 og 264 Tylvter Tømmer og Smaalast, altsaa tilsammen i Femaaret 2 812 Tylvter, mod 6 174 Tylvter i forrige Femaar. Tømmeret er hovedsagelig hugget i Øiestad, Østre Moland og Froland.
2. I Hisaaen henholdsvis 5 524, 4 609, 3 098, 1 210 og 7 475 Tylvter Tømmer og Smaalast, altsaa tilsammen i Femaaret 21 916 Tylvter mod 24 121 Tylvter i forrige Femaar. Tømmeret er hovedsagelig hugget i Froland, Mykland og Herefoss.

I hele Arendals Vasdrag er der altsaa i Femaaret sluppet omtrent 320 460 Tylvter Tømmer og Smaalast.

J. I Bjørhuselven (Gurrebu) og Bjørkaaselven, to forskjellige Vasdrag, der begge har Afløb til Rorevandet, hvorfra Lasten kjøres til Grimstad, opgives flødet gjennemsnitlig i Femaaret i førstnævnte Vasdrag 1 000 Tylvter og i sidstnævnte 850 Tylvter.

K. I Holdals Vasdrag (Skifteneselven) og Grøsløbækken i Landvig opgives flødet gjennemsnitlig i Femaaret henholdsvis 210 og 165 Tylvter Tømmer og Smaalast.

Gjennemsnittsdimensionen af det under dette og foregaaende Litera omhandlede Tømmer, der hovedsagelig er hugget i Landvig, er angivet for det større Tømmer til 14' 9 $\frac{1}{2}$ " Top og for Smaalasten til 16' 4".

L. I Stikselvens Vasdrag i Vestre Moland opgives flødet i hvert af Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 henholdsvis 2 313, 1 109, 2 262, 1 790 og 1 525 Tylvter Tømmer og Smaalast, eller tilsammen i Femaaret 8 999 Tylvter, af hvilket Kvantum ca. $\frac{2}{3}$ falder paa Smaalasten. Gjennemsnittsdimensionen har været for Tømmeret 18' à 20'—7 $\frac{1}{2}$ " à 8" Top og for Smaalasten 20' à 24'—3 $\frac{1}{2}$ " à 4" Top. Lasten er hovedsagelig hugget i Landvig, Birkenes og Vestre Moland.

M. I Høvaag Herred er der i Østre Vallesværds, Stendals, Vestre Vallesværds, Isefjærs og Melaaens Vasfær flødet tilsammen i hvert af Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 henholdsvis 295, 210, 360, 340 og 180 Tylvter eller ialt 1 385 Tylvter Tømmer og Smaalast. Gjennemsnittsdimensionen har været for Tømmer 27' 12" Top og for Smaalast 16' 5" Top. Lasten er hovedsagelig hugget i Høvaag.

N. Topdalsvasdraget er inddelt i 3 Flødningsdistrikter, hvoraf 1ste indbefatter hele Vasdraget ovenfor Flaksvandet i Birkenes, 2det fra Flaksvandet til Sannesevjen i Tveid, et Stykke nedenfor Amtsgrensen, og 3die fra Sannesevjen til Renneklev.

I 1ste Hoveddistrikt, ovenfor Flaksvandet, er nedflødet:

a. Fra Lille Topdalselven gjennom Herefossen:

Aar.	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901	3 985	9	4 481	6	8 467	3
1902	8 145	4	6 323	2	14 468	6
1903	7 137	11	5 082	5	12 220	4
1904	2 971	7	2 540	4	5 511	11
1905	10 078	5	7 805	10	17 884	3
Tilsammen	32 319	-	26 233	3	58 552	3

b. Fra Uldalselvens Sidevasdrag med Bielve gjennom Hanefossen:

Aar.	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901	4 924	11	5 736	8	10 661	7
1902	5 736	3	6 280	9	12 017	-
1903	7 652	-	7 995	10	15 647	10
1904	2 379	5	3 561	6	5 940	11
1905	7 934	2	5 738	6	13 672	8
Tilsammen	28 626	9	29 313	3	57 940	-

c. Leveret paa Herefossfjorden og Elven fra Aamlisund til Flaksvand:

Aar.	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901	2 438	11	3 050	10	5 489	9
1902	2 451	5	3 288	9	5 740	2
1903	2 779	5	1 774	5	4 553	10
1904	1 485	8	1 330	9	2 816	5
1905	3 595	2	3 188	4	6 783	6
Tilsammen	12 750	7	12 633	1	25 383	8

I 2det Hoveddistrikt, Flaksvandet—Sannesevjen, er udskilt:

a. I Flaksvandet:

A a r.	Fra Hovedelven:						Fra Digeelven.					
	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901.....	12 281	4	13 860	8	26 142	-	1 125	6	683	1	1 808	7
1902.....	20 393	4	21 154	-	41 547	4	1 313	6	1 121	4	2 434	10
1903.....	14 376	2	15 345	3	29 721	5	1 892	8	1 164	-	3 056	8
1904.....	14 805	4	10 608	11	25 414	3	661	-	642	5	1 303	5
1905.....	16 324	5	12 545	-	28 869	5	1 133	-	522	-	1 655	-
Tilsammen	78 180	7	73 513	10	151 694	5	6 125	8	4 132	10	10 258	6

Leveret i Flaksvandet:

A a r.	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901.....	40	-	24	10	64	10
1902.....	186	-	115	3	301	3
1903.....	329	-	268	3	597	3
1904.....	369	-	473	5	842	5
1905.....	315	11	325	5	641	4
Tilsammen	1 239	11	1 207	2	2 447	1

Af det samlede Kvantum i Flaksvandet, 164 400 Tyltyer, er udskilt:

A a r.	Før Jernbanen.						Før Kristiansand.					
	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.
1901	6 209	6	5 453	3	11 662	9	7 237	4	9 115	4	16 352	8
1902	11 919	-	9 099	11	21 018	11	9 973	10	13 290	8	23 264	6
1903	8 421	2	7 179	2	15 600	4	8 176	8	9 598	4	17 775	-
1904	7 308	8	3 223	4	10 532	-	8 526	8	8 501	5	17 028	1
1905	5 175	5	2 361	10	7 537	3	12 597	11	11 030	7	23 628	6
Tilsammen	39 033	9	27 317	6	66 351	3	46 512	5	51 536	4	98 048	9

b. Ved Sannesevjen:

A a r.	Fra Flaksvandet.						Leveret udenfor Flaksvandet.						Tilsammen.					
	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.	Tyltyer.	Stkr.
1901	7 237	4	9 115	4	16 352	8	1 220	10	1 127	-	2 347	10	8 458	2	10 242	4	18 700	6
1902	9 973	10	13 290	8	23 264	6	915	2	473	4	1 388	6	10 889	-	13 764	-	24 653	-
1903	8 176	8	9 598	4	17 775	-	1 030	8	1 107	5	2 138	1	9 207	4	10 705	9	19 913	1
1904	8 526	8	8 501	5	17 028	1	657	9	474	8	1 132	5	9 184	5	8 976	1	18 160	6
1905	12 597	11	11 030	7	23 628	6	1 382	-	482	8	1 864	8	13 979	11	11 513	3	25 493	2
Tilsammen	46 512	5	51 536	4	98 048	9	5 206	5	3 665	1	8 871	6	51 718	10	55 201	5	106 920	3

Hvoraſ udskilt:

A a r.	Til Buen Brug.						Til Kristiansand.					
	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901.....	2 070	-	4 637	-	6 707	-	6 388	2	5 605	4	11 993	6
1902.....	3 280	-	6 666	-	9 946	-	7 609	-	7 098	-	14 707	-
1903.....	1 951	6	4 229	6	6 181	-	7 255	10	6 476	3	13 732	1
1904.....	1 600	3	2 484	8	4 084	11	7 584	2	6 491	5	14 075	7
1905.....	2 592	-	4 925	1	7 517	1	11 387	11	6 588	2	17 976	1
Tilsammen	11 493	9	22 942	3	34 436	-	40 225	1	32 259	2	72 484	3

Gjennem 3 die Hoveddistrikt, Sannesevjen—Renneklev, er nedflødet
som:

A a r.	Udskilt ved Sannesevjen.						Leveret i Distriktet.						Tilsammen.					
	16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.		16 Fod 7 Tommer og mindre Last.		Større Last.		Tilsammen.	
	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.	Tylvter.	Stkr.
1901.....	6 388	2	5 605	4	11 993	6	364	10	143	11	508	9	6 753	-	5 749	3	12 502	3
1902.....	7 609	-	7 098	-	14 707	-	53	-	19	10	72	10	7 662	-	7 117	10	14 779	10
1903.....	7 255	10	6 476	3	13 732	1	95	2	9	8	104	10	7 351	-	6 485	11	13 836	11
1904.....	7 584	2	6 491	5	14 075	7	50	4	19	8	70	-	7 634	6	6 511	1	14 145	7
1905.....	11 387	11	6 588	2	17 976	1	102	-	23	1	125	1	11 489	11	6 611	3	18 101	2
Tilsammen	40 225	1	32 259	2	72 484	3	665	4	216	2	881	6	40 890	5	32 475	4	73 365	9

I Femaaret er saaledes udskilt:

a. I Flaksvandet for Transport paa Jernbanen Lillesand—Flaksvand	66 351 ³ / ₁₂ Tylvt.
b. Ved Samneseyjen til Buen Brug	34 436 —
c. Nedflødet gennem 3die Hoveddistrikt	73 365 ⁹ / ₁₂ —

Tilsammen 174 153 Tylvter,

mod 159 375⁴/₁₂ Tylvt i Femaaret 1896—1900 og 108 653 Tylvter i 1891—1895.

Af Lasten, der hovedsagelig kommer fra Lille Topdal, Aamli, Mykland, Herefoss, Vegusdal og Birkenes, er ca. $\frac{1}{3}$ Smaalast. Ca. $\frac{2}{3}$ af det større Tømmer har havt en Gjennemsnitsdimension af 24 à 30' med 6 à 7" Top.

O. I Otterraaen er efter Flødningsbestyrelsens Opgave sluppet i Vasdraget:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.
	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.
Sarvfoss—Flaarenden	2 913	1 477	988	2 319	1 729	9 426
Flaarenden—Strømmen	7 869	6 218	6 386	8 627	8 453	37 553
Strømmen—Senumsund	2 093	4 510	5 110	3 472	3 440	18 625
Senumsund—Fennefoss	2 658	696	873	1 182	1 847	7 256
Fennefoss—Kilesaaga	7 970	3 612	4 963	4 394	5 201	26 140
Kilesaaga—Vennesla	3 384	3 047	1 775	1 845	2 756	12 807
Vennesla—Strai	2 723	2 728	1 823	1 908	2 441	11 623
Tilsammen	29 610	22 288	21 918	23 747	25 867	123 430

Ved Vennesla Bom anføres at være optalt:

i 1901	35 342 Tylvter, hvoraf 25 400 Tylvter Smaalast,
- 1902	29 621 — — 20 438 — —
- 1903	28 655 — — 18 828 — —
- 1904	12 544 — — 8 933 — —
- 1905	20 987 — — 15 004 — —
1901—1905	127 149 Tylvter, hvoraf 88 603 Tylvter Smaalast.

Til Smaalast er henregnet Tømmer under 18' 6" Top.

Fra Bykland samt Valle og Bykle Herreder i Sætersdalen Fogderi opføres de paaslupne Mængder af Lensmændene med følgende Tylvtetal:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.
Bygland	7 893	8 728	10 496	10 564	9 492	47 173
Valle og Bykle	4 100	1 480	6 710	4 965	4 465	21 720

Af det angivne Kvantum opføres i Bygland omtrent $\frac{2}{5}$ at være Smaalast, for Valle og Bykles Vedkommende kan Mængden af Smaalast ikke angives.

Lastens Dimensioner angives af Lensmanden i Valle og Bykle at have været fra 12' til 40' Længde og fra 4" til 8" Top.

Af de samlede Tylvtetal i foranstaaende Opgaver antages at være hugget i Amsdistriktets Skoge i Femaaret 765 000 Tylvter Tømmer og Smaalast eller gennemsnitlig 153 000 Tylvter aarlig mod 900 000 Tylvter i Femaaret 1896 — 1900, eller gennemsnitlig 180 000 Tylvter aarlig og 800 000 Tylvter i Femaaret 1891—1895 eller gennemsnitlig 160 000 Tylvter aarlig.

I Femaaret har Nedenes Amts Skogkulturselskab fortsat sin Virksomhed. Denne har bestaaet i at yde Bistand til Anlæg og Vedligehold af Planteskoler, til Plantning og til Afgrøftning. Selskabet havde ved Udgangen af 1905 64 direkte Medlemmer, samt 32 Underafdelinger med tilsammen 1 620 Medlemmer, 21 Landboforeninger, 9 Skoglag og 2 Ungdomsforeninger.

3. Fiskerier.

Herom har Fogden i Nedenes afgivet saadan Indberetning:

«Værdien af Amtets Fiskerier har aldrig været betydelig, men maa dog i den sidste Menneskealder ansees som værende i jevn Fremgang, og særlig det sidste Femaar har ganske gode Resultater at opvise. Værdien af Gjennemsnitsfangsten vil dreie sig om ca. Kr. 180 000.00 om Aaret.

Til Vinterdrivgarnsfisket efter Sild er i de sidste Aar anskaffet et betydeligt Antal nye Fartøier af en heldig Type, og delvis forsynede med Motorer, hvilket selvfølgelig er et stort Fremskridt.

Sildefisket har forøvrigt været ujevnt, nærmest mislykket i 1902, medens 1904 gav et godt Udbytte, — over Kr. 50 000.00. Silden eksporteres i fersk Tilstand, hovedsagelig til England.

Makrelfisket har været lunefuldt, men bedre end foregaaende Femaar. — Gjennemsnitlig en Fangstværdi af ca. Kr. 60 000.00 om Aaret.

Beretning

om Laks- og Sjørretffisket i Sjøen og Elvene i Nedenes Fiskeridistrikt i Femaaret 1901—1905.

Der er benyttet følgende Antal Fiskeredskeer, som har givet saadant Udbytte:

A a r.	I Sjøen.		I Nidelven.					I Søndeled Elv.	Samlet Antal Redskaber og Udbytte.	Gjennemsnitts- pris pr. kg. for:	I Nidelven Leieindtægt af:
1901	118 Ruser	16 Ruser	1 Vadfiske	3 Drivgarn	7 Støler	10 Stænger	7 Sættegarn	162 Redskaber	Laks Kr. 1.70	Sportsfiske	
	Kr. 10 800.00	Kr. 1 440.00	Kr. 30.00	Kr. 2 000.00	Kr. 6 000.00	Kr. 1 200.00	Kr. 116.00	Kr. 21 586.00	Sveler - 1.50	Kr. 2 400.00	
1902	110 Ruser	15 Ruser	1 Vadfiske	3 Drivgarn	7 Støler	12 Stænger	12 Sættegarn	160 Redskaber	Laks Kr. 1.50	Sportsfiske	
	Kr. 13 330.00	Kr. 2 130.00	Kr. 600.00	Kr. 2 300.00	Kr. 3 700.00	Kr. 1 750.00	Kr. 160.00	Kr. 23 970.00	Sveler - 1.30	Kr. 2 600.00	
1903	129 Ruser	15 Ruser	1 Vadfiske		6 Støler	4 Stænger	12 Sættegarn	167 Redskaber	Laks Kr. 1.50	Sportsfiske	
	Kr. 9 540.00	Kr. 1 010.00	Kr. 500.00		Kr. 3 800.00	Kr. 500.00	Kr. 218.00	Kr. 15 568.00	Sveler - 1.30	Kr. 13 950.00	
1904	96 Ruser	7 Ruser	1 Vadfiske		5 Støler	2 Stænger	5 Sættegarn	116 Redskaber	Laks Kr. 1.50	Sportsfiske	
	Kr. 10 010.00	Kr. 640.00	Kr. 250.00		Kr. 2 000.00	Kr. 500.00	Kr. 99.60	Kr. 13 499.60	Sveler - 1.30	Kr. 14 800.00	
1905	88 Ruser	12 Ruser	1 Vadfiske		2 Støler	2 Stænger	6 Sættegarn	111 Redskaber	Laks Kr. 1.60	Sportsfiske	
	Kr. 9 450.00	Kr. 1 140.00	Kr. 200.00	-	Kr. 3 800.00	Kr. 500.00	Kr. 54.60	Kr. 15 144.60	Sveler - 1.30	Kr. 14 800.00	

Der er ikke i Fiskeridistriktet foregaaet kunstig Udclækning af Laks eller Sjørret.

Laks- og Sjørretfisket synes i det hele taget at være nogenlunde stabilt. Aar om andet mere med en nedadgaaende Tendents.

Hummerfisket holdes kun oppe af de voldsomme Priser — ca. Kr. 1.00 pr. Stk. — og er for intet at regne mod for en Menneskealder siden.

Det daglige Fiske spiller fremdeles den betydeligste Rolle og en ikke ubetydelig Mængde Torsk forsendes nu hvert Aar til Kristiania, hvilket selvfølgelig bidrager til at holde Priserne oppe.

Flødevigens Udklækningsanstalt har fortsat sin Virksomhed ogsaa i det forløbne Femaar og to af Amtets Fjorde, nemlig Søndeledfjorden og Stendalsfjorden, har været undersøgt før og efter Udsætning af Yngel. I førstnævnte steg Torskemængden med 212 Pct. og i den sidste med 65 Pct., efterat Yngel var udsat.»

Angaaende Laks- og Sjørretfisket i Sjøen og Elvene i Nedenes Fiskeridistrikt i Femaaret henvises til vedliggende Beretning, der er udarbejdet af Formanden i Nedenes Fiskeristyre.

(Se Tabellen foranstaaende Side.)

I Sætersdalen har der efter Føgdens Opgivende været drevet lidt Ørretfiske saavel i Hovedvasdraget som i Heivandene.

I s h a v s f a n g s t e n er i Femaaret gaaet tilbage, idet Antallet af de for denne Fangst indrettede Dampskibe er gaaet ned fra 3 til 2. Disse er fremdeles hjemmehørende i Arendal. Fangsten angives i Femaaret at have givet et meget daarligt Udbytte.

4. Bergværksdrift.

Denne har i Femaaret indskrænket sig til:

1. Nes Værks Produktion af Jern og Staal m. v. og den dermed indtil Høsten 1905 i Forbindelse staaende Grubedrift i Øiestad Herred, hvor den til Værkets Drift fornødne Jernmalm blev udtaget af Klodeborg Gruber.
2. En Enkeltmand overtog fra Høsten 1905 Driften af Klodeborg Gruber og gjenoptog samtidig Driften af Braastad Gruber. Paa begge Steder foregik Driften, der dog nærmest var Prøvedrift, i ganske betydelig Udstrækning.
3. Evje Nikkelværk, hvor Driften har været i Gang siden Sommeren 1899. Værket har været drevet i omtrent samme Maalestok som i forrige Femaar.

5. Industri.

Efter en fra Fabrikinspektøren modtagen Opgave var Antallet af Fabrik-anlæg m. v. 101 ved Udgangen af 1905; ved Udgangen af forrige Femaar var Antallet 100. Anlæggene beskjæftigede i 1905 2 009 Arbeidere mod i 1900 2 390 Arbeidere. Antallet af Hestekræfter var i 1905 10 689 mod i 1900 7 108.

De vigtigste industrielle Bedrifter ved Udgangen af 1905 var efter Fabrik-inspektørens Opgave følgende:

1 Torvstrøfabrik	med	5	Arbeidere,
2 Anlæg for Udvinning af Ertser	-	67	—
1 — - Hyttedrift	-	111	—
4 Stenhuggerier, -Høvlerier og -Knuserier	-	38	—
6 Mekaniske Værksteder, Støberier og Skibsbyggerier	-	494	—
2 Sæbefabriker	-	11	—
1 Gasværk	-	8	—
2 Anlæg for elektrisk Belysning og -Kraft	-	8	—
3 Spinderier, Væverier og Farverier	-	67	—
1 Rebslageri	-	36	—
4 Træmasse-, Pap- og Papirfabriker	-	240	—
3 Garverier	-	8	—
33 Sagbrug, Høvlerier og Vedsagerier	-	654	—
9 Trævarefabriker og Snedkerier	-	114	—
1 Barkemølle	-	2	—
5 Kornmøller	-	8	—
5 Bryggerier og Mineralvandfabriker	-	14	—
2 Tobaksfabriker	-	22	—
9 Bogtrykkerier	-	58	—

I Femaaret har Haandværk, Smaaindustri og Husflid gaet tilbage i Herrederne Herefoss, Mykland, Tromø, Øiestad, Høvaag, Iveland, Valle og Bykle. Derimod har i Herrederne Vegaarsheien, Gjerstad, Søndeled og Birkenes disse Erhverv været i nogen Fremgang. Ellers maa Tilstanden inden Amtet paa dette Punkt siges at have været omtrent som i foregaaende Femaar. Kun rent undtagelsesvis er der solgt til Udenbygdsboende Haandværks-, Smaaindustri- eller Husflidsarbeider i nogen betragtelig Mængde. Saaledes er fra Vegaarsheien solgt forskellige mindre Brugsgjenstande samt fra Landvig og Øiestad aabne Baade og tildels Aarer. Ligeledes er der i Valle af Sølvmedene solgt meget Sølvarbejde til Byerne og Udenbygdsboende, samt af Ljaasmedene endel Ljaaer.

Ved Udgangen af 1905 fandtes i Fjære 2 og i Høvaag 3 Granitbrud, hvilke beskjæftigede henholdsvis 4 og 3 à 5 Mand. Produktionens Værdi var i Fjære Kr. 2 000 og i Høvaag Kr. 2 580. Derhos fandtes der i Iveland og Evje Herreder Feltspatbrud. Denne Drift har navnlig udviklet sig i Evje, hvor der ved Udgangen af 1905 ved 6 forskellige Brud beskjæftigedes tilsammen 26 Mand. Værdien af Produktionen ved Feltspatbruddene er ikke opgivet. Denne Bedrift har ogsaa i Evje givet Bygdens Folk god Fortjeneste ved Kjøring

af Feltspat til Jernbanen. Et Granitbrud, som findes i Vestre Moland, er opgivet ikke at have været i Drift i de sidste Aar.

Af Anlæg for Torvdrift findes der kun 1, nemlig Myre Torvstrøfabrik i Birkenes. Dette beskæftigede i 1905 7 Mand. Der produceredes 3 000 Baller til en Værdi af Kr. 3 000.

6. Handel.

Ved Udgangen af 1905 fandtes der efter modtagen Opgave fra vedkommende Lensmænd 188 Landhandlere i Nedenes Fogderi samt ifølge Opgave fra Fogden i Sætersdalen 36 Landhandlere i dette Fogderi, altsaa tilsammen i Amtet 224. I 1900 var Antallet af Landhandlere 254, af hvilke 216 fandtes i Nedenes Fogderi og 38 i Sætersdalen Fogderi.

Af Handels- og Forbrugsforeninger fandtes der i Amtet ved Udgangen af 1905 ifølge Opgave fra Lensmændene 14 mod 16 i 1900. Af disse 14 Foreninger var 1 i Gjerstad, 1 i Aamli, 1 i Mykland, 1 i Froland, 2 i Øiestad, 1 i Fjære, 1 i Landvig, 1 i Birkenes, 1 i Vegusdal, 2 i Iveland, 1 i Evje og 1 i Bygland.

Samlag til Salg eller Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød fandtes ikke i Amtets Landdistrikt i Femaaret. Rettighed til Skjænkning af saadan Drik har kun været meddelt i Bygland til 1 Person i Turisttiden og i Bykle til 3 Turiststationer.

7. Skibsfart.

Herom har Fogden i Nedenes afgivet saadan Indberetning:

«I den forløbne Femaarsperiode 1901—1905 er Træseilskibstonnagen i Distriktet ved Salg og Forlis betydelig aftaget, ligesom Bygning af Træseilskibe i de sidste Aar er omtrent ophørt.

Resultatet af Træseilskibenes Fart har i Særdeleshed i den sidste Halvdel af Perioden gjenmemgaaende været yderst slet, saa det ser ud til, at denne her i tidligere Dage saa blomstrende og fordelagtige Bedrift snart vil være forbi.

Ved den indgribende Betydning, som denne Sysselsættelse baade direkte og indirekte udøvede, har denne Nedgang bevirket stor økonomisk Tilbagegang i Fogderiet og viser det sig, at alene Bemandingen af de her hjemmehørende Skibe, der i Perioden 1891—1895 var ca. 7 500 Mand, nu omtrent kun er det Halve, ca. 3 800 Mand.

Kommer saa dertil alt det Arbejde, der bevirkedes ved Træskibenes Bygning, hvortil man her i Distriktet havde rigelig Tilgang paa alle Slags Træ-

materialier, en opøvet Stok af dygtige Tømmermænd, Smede, Seilmagere, Blokmagere etc., samt alt det Arbeide, der var forbunden med Skibenes Reparationer ved Kraner og Værfter, ind- og udgaaende Lodspenge, Proviantering, Udrustning, Bestyrelse, Befragtninger etc., vil det let skjønnes, at den stærke Nedgang i denne Bedrift har foraarsaget en stor Omvæltning i Forholdene her, saa Udvandringen har tiltaget i en betænkelig Grad, da ingen tilsvarende Sysselsættelse i anden Retning har fundet Sted.

Af ældre Staal- og Jernskibe har her især i den første Del af Perioden været indkjøbt et ikke saa lidet Antal, og har disse til de lave Priser, der erholdtes, indbragt Eierne en rimelig Fortjeneste i den første Halvdel af Perioden, men ved de slette Konjunkturer i den sidste Halvdel har Resultatet været mindre tilfredsstillende, og tør det ansees tvivlsomt, om det i Længden vil være nogen fordelagtig Kapitalanbringelse.

Af Dampskibe har der, med Undtagelse af nogle faa Trædampskibe, der er bygget rundt omkring paa de tidligere Træskibsværfter, kun været bygget paa Fevigs Skibsværft, der nu er det eneste i Distriktet, hvor der bygges Staaldampskibe.

Bygningen ved dette Værft har taget et glædeligt Opsving, idet der i Perioden har været bygget 25 Dampskibe med en Drægtighed af ca 30 000 Ton. Af disse er flere byggede for udenlandsk Regning, og nyder Værftet en velfortjent Anseelse for solid og smukt udført Arbeide.

I Dampskibsrederiet har her været nogen Fremgang, omendskjønt ikke saa stor, som man kunde have ventet efter den fremskudte Plads, som Distriktet indtog i tidligere Dage som Sjøfartsdistrikt.

I de første 3 Aar af Perioden var Udbyttet af Dampskibsrederiet særdeles tilfredsstillende, hvorimod det i de sidste 2 Aar har været vanskeligt uden for de moderne og mest hensigtsmæssige Skibe at opnaa noget gunstigt Resultat, naar Hensyn tages til Skibenes Forringelse.

Det viser sig mere og mere, at hvis man ikke ganske skal overfløies af andre Nationer og andre Distrikter her i Landet som Sjøfartsdistrikt, og hvis man skal have Haab om igjen at indtage en Rang, omend ikke saa stor som tidligere, blandt Rækken af de sjøfarende Distrikter i Landet, maa man følge med i Udviklingen og holde sig til nye og hensigtsmæssige Typer af Dampskibe.

Efter den Nedgang, der har fundet Sted i Skibsrederiet, har der imidlertid i Distriktet udviklet sig en anden Bedrift, som tegner til at blive af en ikke saa liden Betydning, om den end ikke bidrager saa meget til at hæve Landets og Distriktets Anseelse udad, som Udviklingen af Dampskibsrederi til Fragtfart.

Der er nemlig i de senere Aar anskaffet et stort Antal af solide hensigtsmæssige Fiskeskøiter, dels med, dels uden Motorer, særdeles skikkede til Sildefangst, Makrelfangst og til Torskefiske paa Revet og har flere af disse Baade gjort gode Affærer og har derved udviklet et betydeligt Liv og Omsætning.

Alene i Arendal og nærmeste Omegn skal der være anskaffet henimod 50 saadanne Skøiter og tegner det til, at denne Flaade vil øges raskt.»

Af Forsikringsindretninger, vedkommende Skibsfarten fandtes ved Udgangen af 1905 i Landdistriktet følgende:

Indretningens Navn og Art.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Samlet	Udbetalte
		Forsikringssum 31 Decbr. 1905.	Erstatninger i Femaaret 1901—1905.
		Kr.	Kr.
Tøiassurance-Aktieselskabet «Fønix»	1900	60 000	4 888
Dybvaag og Flosta Tøiassuranceforening	1881	159 670	29 972

I Femaaret er der i Amtets Landdistrikt blevet registreret (thinglyst) 14 Pantheftelser i Skibe for et samlet Beløb af Kr. 132 758.84, og udslettet (afløst) 27 Pantheftelser for et samlet Beløb af Kr. 171 077.59.

8. Andre Næringsveie.

Af Isbrug fandtes i Femaaret kun 1, nemlig Aktieselskabet Osvik Isforretning i Søndeled. I Vinteren 1905—1906 havde dette Anlæg 1 Ishus og beskjæftigede 15 Mand; der blev skaaret 2 000 Reg.-Ton Is.

I Sætersdalen Fogderi er Jagten paa Rype og Storfugl angivet at have været af Betydning.

I 4 af Amtets Herreder har der i Femaaret været drevet Anlæg for Baadbyggeri. Saaledes var der i Søndeled 6 Baadbyggerier, som i 1905 beskjæftigede tilsammen 30 Mand, og ved hvilke der i 1905 blev bygget tilsammen 32 Baade, nemlig 3 Lodsbaade, 1 Lystbaad, 13 Fiskeskøiter og 15 Brugsbaade, til en samlet Værdi af ca. Kr. 42 500.00. I Dybvaag fandtes et Baadbyggeri, som i 1905 havde en Arbejdsstyrke af 5 Mand; der blev her bygget 3 Dæksbaade (Fiskerbaade) til en samlet Værdi af Kr. 4 500.00. I Tromø fandtes ligeledes 1 Baadbyggeri, som i 1905 beskjæftigede 2 à 3 Mand, uden at det dog var jævnt Arbejde; der blev bygget 8 Dæksbaade, hvis Værdi ikke er opgivet, og endelig fandtes der i Hisø 1 Baadbyggeri, ved hvilket der i 1905 blev bygget 3 Seilkuttere til samlet Værdi Kr. 7 000.00; dette Baadbyggeri beskjæftigede i nævnte Aar en Arbejdsstyrke af 4 Mand.

9. Kommunikationer.

Ved Udgangen af Aaret 1905 havde Amtet 620.7 km. Hovedvei, 636.7 km. Bygdevei og 84.2 km. Ridevei, tilsammen 1 341.6 km., mod 1 360.2 km., hvoraf 609.9 km. Hovedvei, 750.3 km. Bygdevei, hvoraf 107.2 km. Ridevei, ved Udgangen af 1900.

Amtet har i Femaaret havt en Statsbevilgning til Veibygning af Kr. 3 92 93 0.00, eller gennemsnitlig pr. Aar Kr. 78 586.00, heri medregnet Distriktsbidraget, der i Almindelighed er $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$

Til Bygdeveisbygning er der i Femaaret anvendt Kr. 2 03 567 90, pr. Aar Kr. 40 713.58, heri medregnet den almindelige Bevilgning af Amtsveikassen, som Regel $\frac{1}{3}$ af Beløbet.

Ved Udgangen af Aaret 1905 havdes 40 Veivogtere, hvoraf 6 er tilkommet i Femaaret. 18 Veivogtere har fuld Aarstjeneste med Løn fra Kr. 450.00 til Kr. 630.00. De øvrige fungerer fra 4 til 9 Maaneder.

Angaaende Veienes Fordeling og deres Vedligehold herredsviis henvises til Tabellen Side 32—33 omfattende Aaret 1905, hvoraf det fremgaar, at Amtets samlede Veivedligehold — Værdsættelsen af endel Naturalarbeide mangler — i Aaret 1905 har kostet Kr. 7 95 07.90, inklusive saavel det af Amtet bevilgede Beløb til Vedligehold som det af Amtet til endel Herreder bevilgede faste Bidrag til Vedligehold i Almindelighed samt til Puk og Veivogtere, Kr. 7 777.75, og Statens Bidrag til Veivogtere, Kr. 1 880.08, hvilke Beløb vistnok overveiende er medtaget i Herredernes opførte Pengeudlæg til Vedligehold, da Beløbene indbetales i Herredskassen.

I forrige Femaarsberetning var Udgifterne for Aaret 1900 opførte til ca. Kr. 120 000.00 eller omtrent Kr. 40 500.00 mere end for 1905. Noget hertil gjør Nedsættelsen af Naturalarbeidets Værdi i Aamli og Vegaarsheien Herreder, men væsentligst er Formindskelsen foraarsaget derved, at Vinteren 1905 var sjelden sneløs, saa Udgifterne til Snebrøitning blev en ren Ubetydelighed.

Sætersdalsbanen og Lillesand—Flaksvandbanen har i Femaaret været regelmæssig trafikerede. Paa Jernbaneanlægget Arendal—Aamli, der blev paabegyndt i December 1900, har i Femaaret Arbeidet været drevet paa Strækningen fra Arendal til Blakstad Bro i Froland med en gennemsnitlig Arbeidsstyrke af 118—155 Mand i de enkelte Aar. Ligeledes har der været arbeidet til Stadighed paa det private Jernbaneanlæg Grimstad—Froland, til hvilket Anlæg der ved kgl. Resolution af 29 August 1904 blev meddelt Koncession; jfr. Departements-Tidenden for s. A., Side 625 fgg.

Rigstelegrafstationer findes kun i Amtets Byer, men med disse staar, naar undtages Bykle, samtlige Herreder i Telefonforbindelse dels ved Hjælp af Rigs-telefonen og dels ved Hjælp af de i Byerne virkende private Telefonselskaber. Bortset fra Iveland er i disse Herreder Telefonnettet nogenlunde jevnt udbredt og er i Femaaret blevet adskillig udvidet.

Veilængder og Vedligehold

Herreder.	Samlet Veilængde:					Heraf vedligeholdes af:			
	Hoved- vei.	Bygde- vei.	Ride- vei.	Sum.	Ny anlagt ¹⁾ .	Amt og Herred (Hoved- vei).	Herred (Bygdevei).		
							Med Penge.	Ved Natural- arbeide.	Dels Penge, dels Natural- arbeide.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.
Vegaarsheien	20.7	24.3	17.0	62.0	11.5	20.7	-	-	41.3
Gjerstad	12.4	29.8	25.0	67.2	1.4	12.4	-	51.8	-
Søndeled	29.9	31.7	4.0	65.6	-	29.9	35.7	-	-
Dybvaag	16.7	7.4	-	24.1	8.1	16.7	7.4	-	-
Holt	35.1	30.9	-	66.0	7.2	35.1	-	2.0	28.9
Aamli	⁴⁾ 67.6	16.5	-	84.1	-	67.6	-	16.5	-
Mykland	⁵⁾ 68.1	24.0	4.1	96.2	-	68.1	-	17.0	11.1
Herefoss	19.4	9.8	13.1	42.3	-	19.4	22.9	-	-
Froland	23.6	35.5	-	59.1	0.5	23.6	35.0	0.5	-
Østre Moland	⁶⁾ 14.2	18.5	-	32.7	-	14.2	4.4	-	14.1
Tromø	-	28.0	-	28.0	-	-	28.0	-	-
Hisø	2.7	9.5	-	12.2	-	2.7	9.5	-	-
Øiestad	19.8	33.8	-	53.6	-	19.8	33.8	-	-
Fjære	20.2	18.2	-	38.4	-	20.2	18.2	-	-
Landvig	48.7	15.0	-	63.7	-	48.7	15.0	-	-
Eide	9.7	6.6	-	16.3	6.3	9.7	6.6	-	-
Vestre Moland	12.0	24.7	-	36.7	3.0	12.0	21.7	3.0	-
Høvaag	-	28.9	-	28.9	-	-	28.9	-	-
Birkenes	28.1	39.9	-	68.0	3.8	28.1	29.1	10.8	-
Vegusdal	36.0	25.5	-	61.5	18.5	36.0	25.5	-	-
Iveland	9.9	44.6	-	54.5	5.1	9.9	44.6	-	-
Hornnes	19.0	45.8	-	64.8	4.5	19.0	45.8	-	-
Evje	24.0	24.6	-	48.6	1.3	24.0	24.6	-	-
Bygland	59.7	16.0	-	75.7	-	59.7	-	16.0	-
Valle	23.2	20.2	-	43.4	2.2	23.2	-	20.2	-
Bykle	-	27.0	21.0	48.0	10.7	-	-	48.0	-
Sum: Amtet	620.7	636.7	84.2	1 341.6	84.1	620.7	436.7	188.8	95.4

1) Ombygning af Hovedveisbroer. 2) Vinterarbeidet efter Skylden. 3) Vinterarbeid
⁵⁾ 37.0 km. ligger i Lille Topdal og Aamli Sogne. ⁶⁾ 2.2 km. Hovedvei vedligeholdes af
⁸⁾ Daglønnen for Naturalarbeide er i Aamli og Vegaarsheien reduceret til Kr. 2.00 for Man
Valle vedligeholder helt eller delvis Hovedveiene ved Naturalarbeide. ⁹⁾ Nyanlagt i Femaare

Gifter Aar 1905.

Amtet.	Vedligeholdsgifter.				Totalsum.	Amtsbidrag til Veivogtere, Puk, etc.	Statsbidrag til Veivogtere (antagelig 10 Pct.).
	Herredet.						
	Penge.	Værdi i Naturalarbeide:					
Sommer.		Vinter.	Sum.				
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
4 040.00	3 833.39	1 406.75 ⁸⁾	-	5 240.14	9 280.14	369.75	34.88
120.00	907.20	1 200.00 ²⁾	-	2 107.20	2 227.20	224.00	72.00
780.00	2 691.62	-	-	2 691.62	3 471.62	380.00	130.00
-	505.50	-	-	505.50	505.50	100.00	51.00
500.00	1 588.03	125.00 ³⁾	-	1 713.03	2 213.03	640.00	130.00
620.00	1 784.58	5 256.00 ⁸⁾	3 900.00 ⁸⁾	10 940.58	11 560.58	500.00	150.00
680.00	2 395.09	Kan ikke opgives.		2 395.09	3 075.09	420.00	60.00
140.00	1 524.01	-	-	1 524.01	1 664.01	420.00	60.00
200.00	6 303.00	-	-	6 303.00	6 503.00	620.00	180.00
550.00	Kan ikke opgives.		-	-	550.00	220.00	52.50
-	752.00	-	-	752.00	752.00	-	-
8.00	955.05	-	-	955.05	963.05	100.00	60.00
700.00	6 780.36	-	-	6 780.36	7 480.36	620.00	189.00
60.00	3 950.00	-	-	3 950.00	4 010.00	300.00	120.00
1 430.00	2 900.00	-	-	2 900.00	4 330.00	520.00	120.00
10.00	588.80	-	-	588.80	598.80	90.00	45.00
130.00	1 394.84	-	-	1 394.84	1 524.84	160.00	80.00
-	904.73 ⁷⁾	-	-	904.73	904.73	250.00	-
200.00	2 398.12	200.00	-	2 598.12	2 798.12	504.00	96.00
250.00	1 730.17	-	-	1 730.17	1 980.17	290.00	45.00
10.00	2 432.00	-	-	2 432.00	2 442.00	290.00	85.00
640.00	1 452.00	-	-	1 452.00	2 092.00	310.00	55.00
240.00	2 721.40	-	-	2 721.40	2 961.40	450.00	65.00
1 060.00	335.76	1 580.00	378.00	2 793.76	3 853.76	-	-
140.00	67.00	800.00	260.00	1 127.00	1 267.00	-	-
-	3.50	256.00	240.00	499.50	499.50	-	-
12 508.00	50 898.15	10 823.75	5 278.00	66 999.90	79 507.90	7 777.75	1 880.38

aa Bygdeveiene af Brugerne. ⁴⁾ 11.0 km. Hovedvei i Aamli Sogn er ført under Mykland. Amtet alene. ⁷⁾ Høvaag yder ogsaa til Vestre Moland til Hovedveienes Vedligehold Kr. 693.15. g Kr. 4.00 for Mand og Hest. — Herrederne Aamli, Mykland, Østre Moland, Bygland og 901—1905.

Til Byerne foregaar god og nøiagtig Postgang, navnlig ved Hjælp af Dampskibsruten Brevik—Kristiansand. Ogsaa til samtlige Herreder i Amtet er der regelmæssig Postgang. For disse er i Femaaret Postforbindelsen blevet adskillig udviklet, særlig ved Oprettelse af nye Postaabnierier samt ved Oprettelse og Udvidelse af Landpostbudruiter.

Turisttrafikken har for Amtet overhovedet kun spillet en liden Rolle og har alene for Sætersdalens Vedkommende havt nogen nævneværdig Betydning. Her er der af «Kristiansands og Oplands Turistforening» oprettet endel Turiststationer. Turisttrafikken har væsentlig gaaet fra Kristiansand med Sætersdalsbanen og de med denne korresponderende Dampskibe paa Byglandsfjorden til Telemarken. Af udenlandske Turister har det især været Danske, som har færdes i Sætersdalen.

10. Kommunal Husholdning.

Angaaende de enkelte Herreders Beskatningsforhold, Indtægter og Udgifter m. v. henvises til vedlagte Opgaver.

Opgave

over de enkelte Herreders Beskatningsforhold
i 1901 og 1905.

Herred.	1901.			1905.		
	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues skat pro Mille.	Matrikul- skat pr. Skyldmark.	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues- skat pro Mille.	Matrikul- skat pr. Skyldmark.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vegaarsheien	7.76	2.04	11.74	7.70	2.00	11.74
Gjerstad	14.00	2.00	2.00	10.96	2.00	2.00
Søndeled	12.40	2.50	0.80	13.20	2.50	0.70
Dybvaag	8.34	2.20	0.90	11.37	2.85	0.50
Flosta	7.68	1.92	0.90	10.30	2.58	0.90
Holt	¹⁾ 15.86	²⁾ 2.30	{ ³⁾ 2.20 1.86 }	⁴⁾ 19.70	⁵⁾ 3.00	2.20

¹⁾ Holt Kr. 18.38, Nes Værk Kr. 3.11.

²⁾ Holt Kr. 2.50, Nes Værk Kr. 0.49.

³⁾ I Vesterbygden m. v. Kr. 1.86 og det øvrige af Herredet Kr. 2.20.

⁴⁾ Holt Sogn Kr. 19.70, Nes Værk Kr. 4.36.

⁵⁾ Holt Sogn Kr. 3.00, Nes Værk Kr. 0.78.

Herred.	1901.			1905.		
	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues- skat pro Mille.	Matrikul- skat pr. Skyldmark.	Skatøren pr. 100 Kroners skatbar Indtægt.	Formues- skat pro Mille.	Matrikul- skat pr. Skyldmark.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aamli	¹⁾ 10.16	²⁾ 2.76	³⁾ 10.10	⁴⁾ 10.83	⁵⁾ 2.90	8.80
Mykland	9.21	1.84	8.69	12.20	2.44	7.35
Herefoss	12.01	3.00	5.50	12.72	3.00	5.00
Froland	9.80	1.96	6.68	13.35	2.00	5.31
Østre Moland	15.36	2.93	{ ⁶⁾ 1.50 0.00 }	⁷⁾ 12.21	⁸⁾ 2.34	⁹⁾ 0.44
Tromø	18.55	3.00	0.40	9.40	1.91	0.40
Hisø	8.90	2.22	-	10.40	2.60	2.00
Øiestad	16.44	3.00	-	16.26	3.00	-
Fjære	13.79	1.93	1.50	16.86	2.50	1.50
Landvig	16.60	2.35	3.00	16.00	2.28	2.25
Eide	9.55	1.91	3.50	9.73	1.94	3.50
Vestre Moland	11.40	2.00	-	12.80	2.00	-
Høvaag	11.16	2.23	-	10.70	2.14	-
Birkenes	13.30	2.66	3.10	16.52	2.75	2.50
Vegusdal	8.21	2.74	2.00	8.54	2.85	2.00
Iveland	16.05	2.30	2.00	10.50	2.00	2.00
Hornnes	13.00	3.00	1.00	15.30	3.00	0.50
Evje	9.40	3.00	3.32	11.00	3.00	2.50
Bygland	¹⁰⁾ 10.15	2.00	3.70	¹¹⁾ 13.16	3.00	1.00
Valle	} ¹²⁾ 4.60	¹³⁾ 1.53	{ 3.78	¹⁴⁾ 5.24	¹⁵⁾ 1.71	2.00
Bykle			{ 6.05	2.27	0.76	5.00

¹⁾ Aamli Sogn Kr. 11.11, Gjevedal Sogn Kr. 11.31, Lille Topdal Sogn Kr. 6.11.

²⁾ Aamli Sogn Kr. 3.00, Gjevedal Sogn Kr. 3.00, Lille Topdal Sogn Kr. 1.90.

³⁾ Paa Herredet af Fællesudgifter Kr. 6.50 pr. Skyldmark og paa Sognene af Særudgifter Kr. 3.60 pr. Skyldmark.

⁴⁾ Aamli Sogn Kr. 11.10, Gjevedal Sogn Kr. 12.30, Lille Topdal Sogn Kr. 8.40.

⁵⁾ Aamli og Gjevedal Sogne Kr. 3.00, Lille Topdal Sogn Kr. 2.60.

⁶⁾ Stokken Sogn Kr. 1.50, Østre Moland Sogn Kr. 0.00.

⁷⁾ Østre Moland Sogn Kr. 10.15, Stokken Sogn Kr. 16.25.

⁸⁾ Østre Moland Sogn Kr. 2.05, Stokken Sogn Kr. 3.00.

⁹⁾ Stokken Sogn Kr. 1.60 pr. Mark, Østre Moland Sogn Kr. 0.10 pr. Mark, Gjennemsnit Kr. 0.44.

¹⁰⁾ Austad Sogn Kr. 12.00, Sandnes Sogn Kr. 10.70, Aardal Sogn Kr. 7.20, Bygland Sogn Kr. 12.50, desuden udlignet særskilt Kr. 319.61 til et Skolehus.

¹¹⁾ Aardal Sogn Kr. 10.58, Sandnes Sogn Kr. 14.36, Austad Sogn Kr. 15.47, Bygland Sogn Kr. 15.00.

¹²⁾ Bykle Sogn Kr. 3.28, Valle Sogn Kr. 4.05, Hyllestad Sogn Kr. 6.47.

¹³⁾ Valle Sogn Kr. 1.35, Bykle Sogn Kr. 1.09, Hyllestad Sogn Kr. 2.16.

¹⁴⁾ Valle Sogn Kr. 3.99, Hyllestad Sogn Kr. 7.30.

¹⁵⁾ Valle Sogn Kr. 1.33, Hyllestad Sogn Kr. 2.43.

O.

over Herredskassernes Indtægter, Udgifter, Aktiv

Herred.	1900.							
	Indtægt.		Udgift.		Udlignet Herredsskat.		Herredskassens	
	Tilsammen.	Deraf Forskud af Regnskabsføreren eller Andre.	Tilsammen.	Deraf Kassebeholdning.	Eiendoms- skat.	Skat paa Formue og Indtægt.	Aktiva.	Gjæld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vegaarsheien .	17 311.96	-	17 311.96	-	5 464.12	10 535.88	37 600.00	1 100.00
Gjerstad	26 103.72	-	26 103.72	650.43	1 991.14	16 238.15	94 333.74	10 750.00
Sønedeled	54 879.56	-	54 879.56	718.21	1 046.02	37 349.07	133 100.00	54 010.00
Dybvaag	70 633.78	1 972.10	70 633.78	17 743.92	579.70	41 454.69	164 949.70	21 380.00
Flosta								
Holt	73 295.92	9 860.03	73 295.92	-	2 922.91	39 395.08	113 511.97	56 980.00
Aamli	66 483.06	-	66 483.06	22 106.60	10 724.77	23 104.12	115 000.00	8 945.00
Mykland	14 847.39	-	14 847.39	3 472.78	2 654.96	6 328.40	28 400.00	4 500.00
Herefoss	12 967.31	-	13 067.31	110.59	1 495.19	6 240.25	27 358.89	10 735.00
Froland	47 748.26	-	47 748.26	3 876.88	7 546.86	28 029.54	79 533.00	1 380.00
Østre Moland	30 491.63	254.00	30 491.63	2 579.36	330.00	22 073.63	117 628.68	19 974.00
Tromø	25 950.10	-	25 950.10	1 368.51	206.13	22 962.12	133 904.00	14 939.00
Hisø	40 253.76	-	40 253.76	1 770.63	667.36	36 214.66	166 711.62	32 942.00
Øiestad	73 147.42	-	73 147.42	4 854.57	-	61 166.03	116 800.00	108 500.00
Fjære	83 596.34	-	83 596.34	18 297.88	1 693.27	52 469.64	100 288.36	39 198.00
Landvig	34 963.73	1 102.29	34 963.73	-	3 416.64	20 858.98	57 023.46	28 142.00
Eide	34 458.53	-	34 458.53	974.88	949.02	6 061.95	29 182.00	29 653.00
Vestre Moland	49 479.81	-	49 479.81	11 414.08	-	24 788.69	109 000.00	88 350.00
Høvaag	29 419.44	551.94	29 419.44	7 272.03	-	16 945.16	27 500.00	2 000.00
Birkenes	45 300.76	-	45 300.76	3 051.34	3 211.32	19 672.24	140 658.00	59 603.00
Vegusdal	13 482.89	-	13 482.89	1 438.28	1 051.55	7 411.62	27 400.00	9 758.00
Iveland	18 634.66	463.63	18 634.66	-	1 118.36	14 751.30	20 600.00	11 942.00
Hornnes	37 059.63	-	37 060.43	259.97	461.99	13 025.37	40 080.00	47 990.00
Evje	17 789.81	-	17 789.81	362.32	1 564.70	11 310.06	32 600.00	26 523.00
Bygland	22 765.57	453.12	22 765.57	2 663.33	3 447.00	16 617.62	86 100.00	38 411.00
Valle	11 231.92	-	11 231.92	12.09	3 491.66	9 189.63	45 630.00	12 200.00
Bykle								

ave

g Gjæld, samt over udlignet Herredsskat i 1900 og 1905.

1905.

Indtægt.		Udgift.		Udlignet Herredsskat.		Herredskassens	
Tilsammen.	Deraf Forskud af Regnskabsføreren eller Andre.	Tilsammen.	Deraf Kassebeholdning.	Eiendoms- skat.	Skat paa Formue og Indtægt.	Aktiva.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
25 252.79	992.03	25 252.79	-	5 631.91	14 377.93	37 600.00	-
29 520.76	-	29 520.76	2 745.09	2 025.14	19 101.29	87 053.73	12 987.80
53 173.15	-	53 173.15	2 402.85	722.11	35 644.46	133 300.00	57 096.00
56 555.42	-	56 555.42	15 094.17	-	32 758.13	109 075.30	10 745.00
32 390.86	-	32 390.86	7 906.58	202.12	18 471.22	63 471.88	5 690.00
62 015.91	-	62 015.91	825.91	3 204.54	45 501.69	113 551.87	67 345.00
89 412.79	29.69	89 412.79	30 724.04	9 075.34	33 120.95	130 000.00	16 000.00
19 688.04	-	19 688.04	5 446.38	2 153.84	11 346.67	28 400.00	-
14 736.96	-	14 736.96	731.50	1 769.69	8 177.48	41 377.50	11 016.75
57 727.69	-	57 727.69	7 229.32	7 379.41	32 586.00	81 533.00	62 870.00
39 094.00	-	39 094.00	4 882.00	330.00	22 744.00	118 029.00	17 490.00
27 402.86	-	27 402.86	2 267.31	213.80	22 625.16	155 150.00	17 599.42
52 461.10	-	52 461.10	12 051.17	743.16	34 151.96	182 735.14	26 800.00
86 949.52	-	86 949.52	6 675.50	-	67 802.13	116 800.00	121 000.00
114 444.40	-	114 444.40	27 975.30	1 725.47	54 109.71	123 396.84	85 542.23
47 123.50	-	47 123.50	14 656.86	2 743.69	22 813.31	56 436.79	43 136.75
10 624.85	-	10 624.85	2 376.84	949.03	6 498.28	27 788.77	22 903.66
49 323.71	-	49 323.71	12 038.01	-	30 203.72	121 998.02	75 350.00
32 166.93	178.46	32 166.93	4 179.43	-	19 115.26	53 010.00	11 400.00
51 364.74	-	51 364.74	14 030.88	2 542.21	26 041.17	159 375.00	56 591.24
11 830.43	11.99	11 830.43	-	-	10 056.67	28 955.00	17 645.00
20 619.80	-	20 619.80	1 676.88	1 118.36	15 604.70	22 600.00	8 157.18
21 987.66	786.42	21 987.66	-	226.23	13 947.98	40 632.60	43 575.24
22 861.62	-	22 861.62	351.42	1 354.84	11 930.99	43 750.00	25 768.98
29 944.80	-	29 944.80	3 508.09	932.00	26 297.07	86 100.00	40 743.35
11 260.27	-	11 260.27	-	1 776.65	9 222.79	45 630.00	12 704.96
2 659.01	-	2 659.01	76.11	463.35	1 272.99	8 573.00	2 336.00

I disse Opgaver er Barbu Herred ikke medtaget, da det fra 1 Januar 1902 overgik til Arendal By. I 1900 var de nuværende Valle og Bykle Herreder forenede i et, nemlig Valle Herred. Det samme var Tilfældet med Herrederne Dybvaag og Flosta.

Nogen kommunal Erhvervsvirksomhed vides ikke at have været drevet i Femaaret.

II. Arbejderforhold.

Angaaende Lønningerne for Tjenestegutter, Tjenestepiger, Husmænd og Dagarbejdere henvises til, hvad foran er nævnt under Afsnittet: «Jordbrug og Fædrift».

Den almindelige Dagløn paa egen Kost i 1905 er opgivet at have været i de forskellige Herreder:

for Tømmerhuggere	fra Kr. 1.80 til Kr. 3.50
- Tømmerkjørere med Hest	- - 4.00 - - 5.50
- — — uden —	- - 1.75 - - 3.00
- Elveflødere	- - 2.40 - - 5.00
- Lændsarbejdere	- - 2.50 - - 4.00
- Bergværksarbejdere	- - 2.50 - - 3.50
- Stenbrydere	- - 2.50 - - 4.00
- Teglværksarbejdere	- - - - 2.75
- Arbejdere ved mekaniske Værksteder ...	- - - - 3.50
- — — Jernstøberier	- - 3.50 - - 4.00
- Skibstømmermænd ved Værfter	- - 2.50 - - 3.00
- Træsliberiarbejdere	- - 2.25 - - 3.00
- Sagbrugsarbejdere	- - 2.25 - - 4.00
- Høvleriarbejdere	- - 2.30 - - 4.50
- Møllearbejdere	- - 2.20 - - 2.80
- Hustømmermænd	- - 2.75 - - 4.00
- Snedkerarbejdere	- - 3.00 - - 4.00
- Smedsvende	- - 1.80 - - 4.00
- Mursvende	- - 2.00 - - 4.00
- Skomagervende	- - 2.00 - - 4.00
- Skræddersvende	- - 3.00 - - 4.00
- Bagersvende	- - 2.00 - - 3.80
- Veiarbejdere	- - - - 2.50
- Graastensmurere	- - 4.00 - - 4.50
- Malere	- - - - 3.00

I Amtets Landdistrikt fandtes i Femaaret følgende Arbejderforeninger, Syge- og Understøttelseskasser:

1. Vegaarsheiens Arbejderlag.
2. Egelands Værks Sygekasse.
3. Søndeled Arbejderforening.
4. Næs Værks Arbejderes Sygekasse, i Holt.
5. Østre Molands Sygekasse.

6. Pusnæs Støberis Sygekasse, i Tromø.
7. Guldsmedengens Sygeforening, i Hisø.
8. Tangens Rebslagerarbejderes Sygekasse, i Øiestad.
9. Fevig Jernskibsbyggeris Arbejderes Sygekasse, i Fjære, og
10. Ugland og Vig Arbejderes Understøttelseskasse, i Fjære.

12. Slutning.

Ifølge Opgave fra Det statistiske Centralbureau var Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi i Femaaret Kr. 2 010.00.

Som det af vedlagte Uddrag af Skatteligningerne for 1900 og 1905 vil sees, er Formuen i omtrent samtlige Herreder øget i Femaaret; for samtlige Herreder seet underét var Forøgelsen over Kr. 3 900 000.00.

Uddrag af Skatteligningerne for Aarene 1900 og 1905:

Herreder.	1900.		1905.	
	Formue.	Indtægt.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vegaarsheien	1 756 300	236 550	2 078 640	235 906
Gjerstad	2 056 600	278 950	2 231 000	325 875
Søndeled	2 396 400	532 286	2 093 500	409 910
Dybvaag	2 295 200	605 385	2 464 500	552 955
Flosta	1 046 200	348 825	1 187 600	336 160
Holt	3 055 200	612 740	3 165 000	541 755
Aamli	4 068 084	466 954	4 488 915	458 000
Mykland	1 303 100	124 670	1 588 500	136 610
Herefoss	886 940	91 355	1 005 620	100 565
Froland	3 988 200	459 280	4 060 500	452 385
Østre Moland	2 142 700	320 195	2 446 750	329 910
Tromø	1 577 780	310 110	1 939 420	410 990
Hisø	3 499 000	621 525	2 466 100	541 849
Øiestad	4 651 100	669 379	4 750 600	753 202
Fjære	4 593 900	789 440	4 277 600	779 580
Landvig	2 221 100	280 900	2 221 700	268 393
Eide	844 700	124 367	833 470	109 478
Vestre Moland	2 348 950	410 515	2 869 250	477 220
Høvaag	1 752 500	317 915	1 948 100	355 391
Birkenes	2 513 100	291 851	2 850 200	284 621
Vegusdal	962 590	136 179	1 130 990	134 892
Iveland	1 092 480	154 804	1 749 480	190 075
Hornnes	1 073 000	182 470	1 139 200	179 887
Evje	745 390	113 185	973 300	174 495
Bygland	1 441 700	191 533	1 935 090	282 123
Valle	1 387 400	236 800	1 334 780	196 030
Bykle			312 276	68 771
Tilsammen	55 699 614	8 908 163	59 542 081	9 087 028

Af den samlede Formue i Landdistriktet i 1905, Kr. 59 642 081.00, faldt Kr. 51 066 965.00 paa Nedenes Fogderi og Kr. 8 575 116.00 paa Sætersdalen Fogderi.

Indtægten er for samtlige Herreder seet underét gaaet op i Femaaret med ca. Kr. 175 000.00. I de fleste af Kystdistrikterne viser Indtægten betydelig Nedgang, væsentlig paa Grund af daarlige Tider for Skibsfarten. Den væsentligste Opgang fandt Sted i Herrederne Gjerstad, Tromø, Øiestad, Vestre Moland, Høvaag, Iveland, Evje, Bygland, Valle og Bykle. Den særlig store Nedgang af saavel Formue som Indtægt i Sønedeled og Hisø maa tilskrives for Sønedeleds Vedkommende, at Dele af Herredet fra 1 Januar 1901 blev indlemmet i Øster-risør, og for Hisø's Vedkommende, at en større Formue i Femaaret er overgaaet til udenbygdsboende Arvinger.

I Amtets Landdistrikt blev der i Femaaret af Lensmændene afholdt Ud-pantninger for tilsammen Kr. 438 891.77, hvoraf for Skatter Kr. 429 530.12, og Exekutioner for tilsammen Kr. 445 080.68. Ved Fogderne blev der sammesteds holdt Exekutioner for tilsammen Kr. 247 988.34. Ialt er der saaledes i Land-distriktet holdt Exekutioner for Kr. 693 068.42, samt Ud-pantninger og Exekutioner tilsammen for Kr. 1 131 959.19 mod Kr. 1 103 421.96 i forrige Femaar.

Tvangsauktioner afholdtes i Amtets Landdistrikt i Femaaret over fast Gods i et Antal af 247 for en samlet Tilslagssum af Kr. 880 381.10, og over Løsøre i et Antal af 86 for en samlet Tilslagssum af Kr. 32 241.82, eller tilsammen for Kr. 912 622.92 mod Kr. 914 435.09 i forrige Femaar.

Ved Udgangen af 1905 havde Amtet følgende Brandforsikrings-indretninger:

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virk- somhed.	Forsikringssum 31 December 1905.			Udbetalte Erstat- ninger i Femaaret 1901—1905.
		For Huse alene.	For Løsøre alene.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gjerstad autoriserede Brandselskab	1869	968 020	171 770	1 139 790	337.00
Sønedeled Herreds gjensidige Brand- forsikringsselskab for Bygninger og Løsøre	1869	1 034 210	163 350	1 197 560	1 969.75
Holt Landsogns Brandforsikrings- selskab	1869	Ikke	opgivet	5 953 210	12 373.25
Høvaag Herreds Brandforsikrings- selskab	1891	759 500	406 400	1 165 900	4 034.50
Ivelands gjensidige Brandforsikrings- selskab	1896	192 421	141 011	333 432	-

I økonomisk Henseende antages Amtets Landdistrikt i det hele og store taget at være gaaet fremover. Navnlige har Kommunikationernes Udvikling gjennemgaaende medført en lettere Adgang til at udnytte de forskjellige naturlige Herligheder ved de faste Eiendomme, og Sansen for at benytte sig af denne lettere Adgang synes at have været vaagen. Dertil kommer, at Interessen for Jordbrug, som allerede foran nævnt, synes at være i Stigende, hvilket har sin store Betydning for alle dem, hvis Eiendomme af Naturen er skogløse, eller hvis Skog i Tidens Løb er bleven mere eller mindre udhugget. I Kystdistrikterne antages betydelige Summer at være indflydt fra Amerika, hvortil Udvandringen har været stærk fornemmelig af dem, som tidligere havde Beskjæftigelse ved Seilskibsfarten.

I social Henseende antages Forholdene i Amtets Landdistrikt ikke at have undergaaet nogen nævneværdig Forandring i Femaaret. Navnlige antages Arbeiderbefolkningen ikke at være bleven forøget, idet større industrielle Nyanlæg ikke har fundet Sted. Ogsaa Omstreiferiet synes i Femaaret at have befundet sig paa omtrent samme Standpunkt som tidligere.

Sundhedstilstanden maa gjennemgaaende siges at have været tilfredsstillende i Femaaret. Det samme antages at have været Tilfældet med de moralske Forhold og med Sædelighedstilstanden. Derimod har Ædruelighedstilstanden paa mange Steder i Femaaret ladet adskilligt tilbage at ønske, om der end ogsaa her synes at have kunnet spores noget Fremskridt.

B. Byerne.

Angaaende disses Tilstand i Femaaret henvises til Magistraternes vedliggende Beretninger, der samtlige har været forelagt Formandskaberne uden at foranledige nogen Bemærkning, uden forsaavidt angaar Tvedestrand, hvis Formandskab har afgivet en Udtalelse, der er paategnet Beretningen.

N e d e n e s A m t d e n 23 N o v e m b e r 1906.

S. Lambrechts,
kst.

Beretning

om Kjøbstaden Risørs økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

I. Folkemængden

1 Januar 1901 udgjorde 4 152 Indvaanere, naar de 658 Indvaanere medregnes, som Risørs Byudvidelse efter Lov af 31 Mai 1900 tilførte Byen.

Ved nævnte Lov blev de i Byens Nærhed liggende tættere bebyggede Strøg, Kranen og Buvigen, samt Bebyggelsen opover Landeveien forbi Gaardparten Trestrykkemyren af Søndeled Sogn lagt ind under Kjøbstaden Risør. Befolkningen i dette Strøg bestod for den allervæsentligste Del af Arbeidere, knyttet til Trælastbedrift, samt for nogen Del af Fiskere og Sjømænd.

Siden Folketællingen i 1900 antages Folkemængden paa Grund af Udvandring at være gaaet noget tilbage, men ganske ubetydeligt.

Fra at være en udpræget Sjøfartsby, er efterhaanden Arbeidernes Antal steget, medens Sjømændenes Tal er aftaget, alt eftersom Skibenes Antal er mindet. Adskillige Sjømænd har lagt sig efter Fiskeri, som det synes, med Held.

Af Byens Befolkning er en stor Del indflyttet fra de nærmeste Præstegjeld, Søndeled og Gjerstad.

2. Industri.

Af industriel Bedrift forefandtes inden Byens Grænser i Femaarsperioden:
1 Sagbrug, Kranens Dampsag, der i Perioden har beskjæftiget gjennemsnitlig
35 Mand,

1 Barkmølle og

1 mindre Mineralvandfabrik, 1 Bogtrykkeri, — de sidstnævnte er mindre Anlæg.

For Risørfirmas Regning drives i Byens umiddelbare Nærhed et Par Sagbrug. Desuden i Gjerstad og Søndeled: Egelands Værk med 2 Træsliberier, med en samlet aarlig Produktion af ca. 4 000 000 kg. tør og vaad Træmasse tilsammen.

Af Haandværkere med Borgerskab var der den 1 Januar 1901: 53 — den 31 December 1905: 55.

Nogen nævneværdig Udførsel af her forarbejdede Haandværksgjenstande finder ikke Sted.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

a) Handel.

Ved Femaarsperiodens Begyndelse var der 94 Personer med Handelsborgerskab, hvoraf 9 Personer med Handels- og Haandværksborgerskab, og ved

dens Udgang 96 Personer, hvoraf 24 Kvinder (i Tallet er medtaget 9 Personer med Handels- og Haandværksborgerskab).

Trælasthandelen er af størst Betydning. Der udskibedes i Femaarsperioden til Udlandet:

1901	91 193 m ³
1902	77 184 -
1903	98 817 -
1904	92 982 -
1905	77 659 -

Som nævnt i sidste Femaarsberetning, naaede Trælastpriserne i 1900 Toppunktet. 1901 viste betydelig Nedgang i Priserne, hvorimod man i 1902 sporede lidt Bedring. I 1903 var Priserne igjen adskillig bedre, men varede det ikke længe med denne Bedring, da Priserne igjen gik noget ned i 1904, med lidt Stigning og fastere Tendents i 1905.

Hvad Værdien af Afskibningerne angaar, da var denne lavest i 1901 med betydelig Stigning for 1902 og 1903. Vedkommende 1904 og 1905 var Priserne igjen lidt lavere, men har Udførselsværdien de sidste 4 Aar dog vist en betydelig Stigning mod tidligere Aar.

De Handlendes Omsætning med Byens Opland antages at være uforandret, trods det stigende Antal Landhandlere, paa Grund af voksende Konsum.

Den samlede Udførsel i Femaarsperioden har stillet sig saaledes:

Aar.	Trælast.	Træmasse:		Is.	Hummer.	Feltspat.	Kvarts.	Rutil.
		tør.	vaad.					
	m ³ .	Kg.	Kg.	R.T.	Stkr.	Ton	Ton.	Kg.
1901.....	91 193	945 250	1 375 700	237	10 356	213	1 100	300
1902.....	77 184	851 910	823 000	237	14 604	277	1 430	100
1903.....	98 817	1 690 667	430 000	675	8 239	532	1 757	7 100
1904.....	92 982	1 008 000	1 368 400	884	5 046	295	3 000	-
1905.....	77 659	1 116 834	1 214 000	1 864	10 611	50	2 530	-

Konkurser og Akkordforhandlingsboer i Femaarsperioden henholdsvis 5 og 13.

b) Bankvæsen.

Risør Sparebank har i Femaarsperioden været det eneste Bankinstitut. (Søndeled Sparebank med Forvaltningskapital Kr. 757 968.00 og eiende Fond Kr. 32 168.00 i 1905 ligger forøvrigt lige ved Bygrænsen.)

Angaaende Risør Sparebank hidsættes følgende Oplysninger :

Forvaltningskapitalen pr. 1 Januar 1901 var Kr. 1 245 365.00 og
 — — — 31 December 1905 - - 1 388 798.00.

Sparebankens egen Formue pr. 1 Januar 1901 Kr. 166 791.00 og
 — — — 31 December 1905 - 164 908.00.

c) N o g e n A s s u r a n c e f o r e n i n g

har ikke eksisteret i Byen i Femaarsperioden udenfor nedenanførte Syge- og Understøttelseskasser: Risør Sygekasse, Arbeidernes Understøttelseskasse, Understøttelseskassen for Skippere og Styrmand, Korstvedts Sygekasse.

4. Skibsfarten

dreves ved Femaarsperiodens Begyndelse med godt Udbytte. Men Fragterne dalede i Løbet af 1901 stærkt og har gennem hele Femaarsperioden vist jevnt synkende Tendents. Dette gjælder de Farvand, hvor herværende Skibe er placerede, nemlig Udfragter med Trælaster og Is og Fragter med Kul samt Fragterne paa vestindiske Havne.

Byen havde ved Periodens Begyndelse 68 Skibe, med tilsammen 20 815 Reg.-Ton, hvoraf 8 Dampskibe med 815 Reg.-Ton.

Ved Periodens Udgang findes her 51 Skibe med tilsammen 14 501 Reg.-Ton, hvoraf 8 Dampskibe med tilsammen 1 250 Reg.-Ton og Bemanding af 453 Mand, hvoraf paa Seilskibene 375, paa Dampskibene 78.

I Risør Tolddistrikt fandtes 1 Januar 1901: 88 Skibe med 30 597 Reg.-Ton, hvoraf 8 Dampskibe med 2 403 Reg.-Ton, og 31 December 1905: 76 Skibe med 27 444 Reg.-Ton, hvoraf 13 Dampskibe med 4 922 Reg.-Ton.

Noget større Skib har i Perioden ikke været bygget inden Byens Grænser. Derimod drives der saavel inden Byen som især i Distriktet en livlig Bygning af Smaafartøier, Fiskebaade og Lodsbaade, der finder Afsætning til alle Kanter af det sydlige Norge, hvorhos adskillige bygges for svensk Regning.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Kommunens Ordning er i det hele den samme som ved forrige Femaarsperiodes Udgang. Angaaende Kommunens Bestyrelse oplyses:

Dens Regnskabsvæsen bestyres af Magistrat og Formandskab, der har følgende lønede Assistance foruden Formandskabssekretær (Løn Kr. 200.00, herunder Skrivematerialier): Kæmneren (Kr. 800.00), 2 Kommunerevisorer, der tillige er Revisorer for Overformynderiregnskaberne (å Kr. 200.00), Fattigregnskabsfører og -forstander (Kr. 1 200.00) og Ligningskommissionssekretær (Kr. 400.00).

Politimesteren, der tillige er Byfoged og Magistrat, har til Ordenens Opretholdelse og Udførelse af Politivæsenets Gjøremaal til Assistance 3 Politikonstabler (hvoraf 1 à Kr. 880.00 og 2 à Kr. 800 00).

Vedkommende Byens offentlige Arbejder, Bygningsvæsen, Vei-, Brand- og Vandvæsen anføres: Byen har en Veiinspektør (Løn Kr. 200.00), 1 Brandmester (Kr. 660 00), Branddirektør (Løn Kr. 250.00) og 3 Taarnvægttere (à Kr. 300.00), derhos Feiermester (der aflønnes med 9 Øre af hvert 100 Kr.s Assurance-sum af faste Eiendomme), Stadskonduktør (der betales efter Tarif for hver udført Forretning — og ikke oppebærer Løn af Kommunen) og 1 Bygningsinspektør (der ligeledes betales efter Tarif af vedkommende Bygnings Eier), 1 Renovatør (Kr. 400.00).

H a v n e v æ s e n e t.

Havnefogden (Løn af Kommunen Kr. 100.00 og som Kasserer 4 Pct. af det indkasserede).

Under S u n d h e d s v æ s e n e t sorterer Bylægen (Løn tillige som Skolelæge Kr. 1 000.00), Jordmor (Kr. 366 67), Kjødkontrollør med Assistent (Kr. 400.00 + Kr. 225.00).

S k o l e v æ s e n e t.

Ved den kommunale Middelskole er ansat Overlærer, Adjunkt, 2 Klasselærere, 1 Lærerinde og 1 Timelærer.

Ved Folkeskolen: Bestyrer (Kr. 2 600.00), 6 Lærere (Kr. 2 000—1 200.00), Lærerinder (Kr. 1 000.00—800.00) og Haandgjerningslærerinde (Kr. 840.00).

Angaaende Kommunens Budget har dette stillet sig saaledes. Udlignet Skat:

1901	Kr. 98 000 00
1902	- 91 000.00
1903	- 88 000.00
1904	- 84 500.00
1905	- 84 000.00,

deraf paa Eiendommenes Taxtsum $\frac{1}{9}$, paa Formue Kr. 2.00 pr. Kr. 1 000.00.

Skatteøren i Periodens Aar: 14.30, 14.00, 14.40, 13.20, 13.60 for Statskirkelige, men for Dissentere: 12.75, 12.33, 12.75, 11.55, 12.15.

Byens Gjæld beløb sig pr. 1 Januar 1901 til Kr. 204 816 og pr. 31 December 1905 til Kr. 177 750.00.

Derimod havde Risør Kommunes faste Eiendomme pr. 31 December 1905 en Værdi af Kr. 374 710.00.

Skatydernes Antal 31 December 1905: 1 058, Formue Kr. 3 710 000.00 og Indtægt Kr. 1 108 000.00.

Hovedposterne paa Udgiftsbudgettet er Skolevæsenet og Fattigvæsenet, — Udgifterne for Kommunen har i Femaaret beløbet sig til:

Skolevæsenet.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Folkeskolen	18 507.00	19 153.00	19 507.00	19 846.00	21 172.00
Middelskolen	3 723.00	4 261.00	3 731.00	3 494.00	2 606.00

Folkeskolen har ved Udgangen af 1905: 713 Elever, Middelskolen: 76.

Kommunens Tilskud til Fattigvæsenet: 1901 Kr. 24 600.00, 1902 Kr. 23 931.00, 1903 Kr. 25 630.00, 1904 Kr. 24 600.00, 1905 Kr. 25 748.00.

Forsørgede Hovedpersoner i 1901: 161, 1902: 169, 1903: 175, 1904: 167, 1905: 169.

Byens Vandværk har i Femaaret vist sig tilstrækkeligt for Behovet, uden at nogen Indskrænkning i Forbruget har været paakrævet, trods en Række tørre Somre. I Aaret 1905 blev det Jacobsenske Brandalarmeringssystem indført, med Varselklokker hos 20 Mandskaber, foruden hos Befal.

I samme Aar blev elektrisk Gadebelysning indført med 12 Buelamper à 12 Ampère og 40 Glødelamper fra 52 til 32 Normallys. Tidligere brugtes Petroleumlamper.

I Femaaret er opført Nybygninger:

13 med samlet Brandtaxt Kr. 45 980.00, hvoraf 1 Murbygning.

I Byen udkommer 2 Aviser, den ene 2 Gange egentlig, den anden 3.

1 Badehus med Sjøbad — varme og kolde — findes.

Ved Udgangen af 1905 findes i Byen 556 Bygninger, assureret i den alm. Brandforsikrings-Indretning med Brandtakst Kr. 2 989 110.00, deraf i Landafdelingen 55 med Takst Kr. 191 680.00. Dertil kommer 67 Bygninger, der ikke er forsikret i den alm. Brandforsikrings-Indretning, med samlet Skattetakst Kr. 108 350.00. Nedsættelsen i Brandkontingent paa Grund af Vandværk var den 31 December 1905: 28 Pct.

Byen har i Femaarsperioden haft en teknisk Aftenskole med Statstilskud; endvidere en privat Sjømandsskole med følgende Elevantal i Periodens 5 Aar: 12, 6, 9, 7, 6.

6. Binæringer.

Den væsentligste Binæring er Fiskeri til Husbrug og delvis til Salgs. Lidt indvindes ved Bærsankning.

Industriskolen ved Ebenezer, Søndeled, der har Statsbidrag, har virket til Fremme af Husflid og Selvhjulpenhed i Hjemmene i Syning af Klæder.

7. Arbejdsforholdene

har gennemgaaende været gode med liden Arbejdsløshed i Femaaret. Ved de industrielle Bedrifter i Byen og nærmeste Omegn har der været liden Stansning — og da af Mangel paa Vand til at faa Bruget ned fra Vasdragene

8. Tilstanden i Almindelighed.

Befolkningens økonomiske Stilling er ikke i Løbet af Femaaret forbedret i Sammenligning med Tilstanden ved forrige Femaarsperiodes Udgang, nogen Kapitaldannelse af Betydning antages ikke at have fundet Sted.

Paa den anden Side har den Krise, hvis Virkninger mangededs i Landet endnu ikke er forvundne, ikke strakt sig hid eller i nogen nævneværdig Grad været følt.

Adskillige Omstændigheder tyder paa, at Befolkningen har faaet Øinene op for Fiskeribedriftens Betydning for denne Landsdel. Her er for Fiskeres Regning anskaffet adskillige sjødygtige Dæksbaade med eller uden Motor og Interessen er vakt for Sagen.

Fangst af Sild og Makrel er i de sidste Aar steget betydeligt. Alt forsendes i fersk, iset Tilstand til Kristiania og Kristiansand S. for videre Forsendelse til Ulandet.

Ædruelighedstilstanden er vedblivende god. Mulktforelæggene for Forseelser, der udspringer af Drukkenskab, har i Femaarsperiodens enkelte Aar været: 1901: 43, 1902: 34, 1903: 47, 1904: 35 og 1905: 23.

Samlag for Brændevinssalg og Udskjækning findes ikke hersteds, siden det nedstemtes i 1895.

Hellerikke har der i Perioden været meddelt nogen almindelig Ret til Udskjækning af Øl og Vin.

2 Handlende har Bevilling til Salg af Øl i Smaat, medens ingen Bevilling for Tiden er meddelt til Salg af Vin, 6 Personer med ældre Handelsborgerskab har Salg af Vin i Smaat. 2 af Byens Hoteller har indskrænket Ret til Udskjækning af Øl og Vin (Vinlovens § 18).

Risør Magistrat den 12 Oktober 1906.

H. Dahl.

Beretning

om Kjøbstaden Arendals økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Byens Grænser har i Femaaret undergaaet en betydelig Forandring, idet ved Lov af 31 Mai 1900 hele det tidligere Barbu Herred fra 1 Januar

1902 blev indlemmet i Byen. Da Barbu Herred havde en Udstrækning af 15.27 km². med en hjemmehørende Folkemængde af 7 093, er Byens Fladeindhold herved steget til 15.61 km². (hvoraf er 0.11 km². Indsjøer) med en Folke­mængde (efter Folketællingen i 1900) af 11 130.

Til Afmærkning af Byens udvidede Grænser er anvendt 167 Grænsesten af Granit paa fast Fundament, med indhuggede Numere fortløbende fra Vest—Nord—Øst. Grænseopgangen blev i 1901 udført af en ved kgl. Res. af 1 December 1900 beskikket Kommission.

Naar bortsees fra den ved Byudvidelsen voldte Forøgelse, antages Byens Folkemængde ikke at have været i Fremgang, men heller at have gaaet tilbage, navnlig som Følge af den stedse tiltagende Udvandring til Amerika. Gjennem det herværende Politikammer er saaledes i Femaaret anmeldt som Emigranter 567 her hjemmehørende Personer. Nogen Folketælling for Byens Vedkommende har ikke fundet Sted siden den almindelige Tælling i 1900.

Af nye Bygninger er der i Femaaret kun tilkommet 7. Af Ildebrande er der indtruffet 33, dog ingen af særdeles Betydning. I intet Tilfælde blev nogen Nabobygning angrebet af Ilden, og Slukningsmateriellet virkede i alle Tillælde fuldt tilfredsstillende.

Brandvæsenet i de ny indlemmede Bydele blev i 1902—03 undergivet en fuldstændig Omorganisation og udrustedes med tidsmæssige Slukningsapparater. I 1903 omlagdes Vandværkets Hovedledning i Strømsbuveien, saaledes at Vandværket nu kan virke som effektivt Slukningsapparat ogsaa for væsentlige Dele af Strømsbu. Endelig er der i 1905 for Brandvæsenet anlagt helt nyt Alarmsignalapparat (efter det Jacobsenske System) for den hele By, ligesom der nu til Brandvæsenets Tjeneste holdes 4 Heste. Som Følge af disse Forbedringer — ved hvilke Brandvæsenet, om end med betydelige økonomiske Ofre fra Kommunens Side, er bragt i Høide med Tidens Krav — har saavel den almindelige Brandforsikrings-Indretning som de private Assurandører indrømmet et væsentligt Afslag i de tidligere Assurancepræmier, hvad der navnlig kommer de nye Bydele til gode.

Foruden de foran nævnte er af vigtigere kommunale Arbejder udført: Opførelse af et Gravkapel paa Arendals Kirkegaard.

I 1899 meddeltes Aktieselskabet Barbu Koncession til Anlæg af et Elektricitetsværk med Kraft fra Evenstad Vandfald i Nidelven. Dette traadte i Virksomhed i 1901, fra hvilken Tid en væsentlig Del af Byens offentlige Belysning sker ved elektrisk Lys.

Som Følge af den førnævnte Udvidelse af Byens Grænser, hvorved der henlagdes under Byens Omraade et helt Herred af dels helt landlig Karakter, dels forstadsmæssig bebygget med smaa Træhuse, uden nogen Regulering og uden

offentlig Belysning eller ordnet Vand- og Kloakvæsen, har de kommunale Udgifter vanskelig ladet sig holde nede. Da der samtidig er indtruffet en almindelig og tildels stærk økonomisk Depression, og de nye Bydele ikke har tilført Bykassen nogen til Udgifterne svarende Forøgelse i Indtægter, har de kommunale Skatter naturligen vist en stigende Tendents.

De budgetterede kommunale Udgifter og Skatter stiller sig i Femaaret saaledes:

A a r.	Samlet Udgift.	Den hele Skat.	Deraf:		Skatteprocent.
			paa fast Eiendom.	paa Formue og Indtægt.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901 ¹⁾	351 200	307 700	33 500	274 200	²⁾ 10.50 og 17.30
1902	386 791	334 000	64 000	270 000	11.04
1903	388 947	335 000	50 500	284 500	11.60
1904	390 000	335 000	51 000	284 000	11.20
1905	390 000	339 500	50 500	289 000	12.80

Til Oplysning om Byens Skatteevne hidsættes følgende Opgave:

A a r.	Den skattelagte Formue.	Den skatbare Indtægt.	De faste Eiendommers Taxtsum.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	18 418 500	1 921 070	13 606 800
1902.....	17 550 500	2 199 905	13 332 100
1903.....	18 794 500	2 175 915	13 422 200
1904.....	19 616 500	2 193 485	13 418 100
1905.....	18 127 500	1 977 150	13 449 800

Arendal og Barbu Kommuner's samlede Gjæld beløb sig den 31 December 1900 til omkring Kr. 720 000.00. I 1903 optog Kommunen, væsentlig til Dækning af Distriktsbidrag til Arendal—Aamlibanen samt til Indfrielse af

¹⁾ For Arendal By og Barbu Herred tilsammen.

²⁾ Henholdsvis i Arendal og Barbu; for Songe Skolekreds i Barbu var Skatteprocenten 18.03.

ældre Gjæld og Indkjøb af Fattiggaard, et nyt Kommunelaan, stort indtil Kr. 400 000.00, til en effektiv Rente af 4.15 Pct. Af dette Laan er hidtil hævet Kr. 320 000.00.

Som Distriktsbidrag til Arendal—Aamlibanen er i Femaaret udbetalt omkring Kr. 320 000.00.

Ved Udgangen af 1905 udgjorde Kommunens Gjæld Kr. 819 500.00.

Af Havnevæsenet er — foruden Ombygning af de ældre Brygger: Batteri- og Hotelbryggen — iværksat Opførelse af en Stenkai paa Tyholmen med Kran og indelukket Vareskur, anslaaet til et Kostende af omkring Kr. 150 000.00. Som Følge af Udgifterne til dette Arbeide er Havnevæsenets Gjæld i Femaaret steget fra Kr. 15 000.00 til Kr. 133 000.00.

I det for Aaret 1905 til Departementet sendte Uddrag af Kommune-regnskabet er Byens Formue i faste Eiendomme med tilhørende Inventar ansat til Kr. 1 310 900.00 og dens udestaaende Kapitaler (væsentlig Legater) til Kr. 1 620 000.00.

Arendals Brændevinssamlag, der i 1895 blev nedstemt, opstemtes igjen i 1900 og har ved det Bidrag og den Støtte, det direkte og indirekte har ydet Kommunen, i nogen Grad medvirket til at lette Skattebyrderne.

Arendals Telefonselskab, der oprettedes i 1882, havde i 1900 en Stolperække af 252 km. I Løbet af Femaaret er dette Tal kun forøget med nogle faa Kilometer. Derimod er Stolperne paa Langlinierne i stor Udstrækning ombyttede, ligesom Telefonnettet i Byen og nærmeste Omegn er ombygget og forbedret og en ny Luftkabel anskaffet.

Selskabet har Linier til følgende Herreder: Dybvaag, Flosta, Østre Moland, Tromø, Hisø, Øiestad, Fjære, Froland, Mykland, Aamli og Nissedal, samt gjennem privat Ledning Forbindelse med Fyresdal.

Abonentantallet er steget fra 342 i 1900 til 423 i 1905. Det samlede Antal Samtaler udgjorde i 1900 omtrent 850 000 og i 1905 omtrent 1 050 000, eller en Stigning af omtrent 5 Pct. aarlig. Selskabet har i Femaaret betalt væsentligt Afdrag paa sin Gjæld, men har intet Udbytte udbetalt til Aktionærerne.

Den økonomiske Tilstand i det forløbne Femaar maa betegnes som mindre god, hvilket specielt skyldes de ugunstige Konjunkturer paa Fragtmarkedet og de tildels trykkede Tilstande paa Trælastmarkedet. De daarlige Tider manifesterer sig ved, at der ikke er nogen Stigning i den skattelagte Formue og Indtægt, ligesom Bankernes Forvaltningskapital ikke viser nogen nævneværdig Progres. Denne sidste Faktor maa tillægges saameget større Betyd-

ning, som der i denne Tid neppe har fundet synderlig Kapitalanbringelse Sted i industrielle eller andre produktive Foretagender.

Følgende Sammenstilling hidsættes:

	Forvaltningskapital pr. 1/1 1901.	Forvaltningskapital pr. 1/1 1906.
	Kr.	Kr.
Agdesidens Bank.....	5 827 891	5 288 933
Norsk Industri- og Vexelbank.....	1 989 700	-
Den norske Creditbanks Filial.....	-	1 671 037
Sparebanken i Arendal.....	2 382 653	2 877 011
Nedenes Sparebank.....	2 600 342	3 004 327
Tromø Sogns Sparebank.....	191 442	221 721
Haandværksbanken.....	394 242	406 032
Tilsammen	13 386 270	13 469 061

Da de herværende industrielle Foretagender for det meste har været i jevn Drift, har Arbejdsklassens Kaar været nogenlunde gode. Den fortsatte Nedgang i Arbeidet ved Skibsværfterne har dog ført til, at mange af de ved disse tidligere beskæftigede Arbeidere efterhvert har forladt Landet.

Som Følge af den betydelige Udvandring spiller «Amerikapengene» o: hjemsendte Remisser fra de Udvandrede, en stedse betydeligere Rolle, og det er vistnok ikke smaa Beløb, der paa denne Maade Aar om andet kommer de gjenværende af Familien tilgode.

Fattigvæsenets Udgifter har i Femaaret udgjort:

1901.....	Kr. 45 802 (alene den ældre By),
1902.....	- 103 725
1903.....	- 113 969
1904.....	- 110 066
1905.....	- 107 718

Disse i Forhold til Byens Folketal exceptionelt store Udgifter skyldes særlig den store Mængde Fattige i de nye Bydele. For at søge at begrænse Fattigudgifterne er der i de sidste Aar foretaget en Omordning af Fattigvæsenets Administration, ligesom der er anskaffet en Fattiggaard, der kan optage omkring 50 Fattige.

I Femaaret har der været 17 Konkurs og 24 retslige Akkordforhandlinger.

Om thinglæste Exekutioner, Pantsættelser m. v. henvises til tidligere indgiven Indberetning.

Angaaende de specielle Næringsveie bemærkes:

Den almindelige Handelsomsætning har — trods de daarlige Forhold for Byens Hovednæringsvei, Skibsfarten — været nogenlunde jevn; det stadig øgende Antal af Landhandlere gjør dog Stillingen for Byens Kjøbmænd vanskeligere. Den direkte Import af Handelsvarer har øget. Exporten har til dels arbeidet med ugunstige Konjunkturer; navnlig gjælder dette Trælasthandelen, hvor den forøgede Konkurrence ved Indkjøb af Tømmer i Oplandet har bragt Indkjøbspriserne til at stige i en Grad, som ikke har staaet i Forhold til de Priser, der har været opnaaet paa de udenlandske Markeder, og som saaledes ikke har kunnet levne Trælasthandlerne en rimelig Fortjeneste.

I Femaaret er der udtællt af Asdal Bom:

	Tylvter stort Tømmer.	Tylvter Smaalast.
1901.....	42 844	14 491
1902.....	48 207	22 858
1903.....	45 891	22 228
1904.....	28 789	9 715
1905.....	39 854	17 062
	205 585	86 354

I forrige Femaarsperiode var der udtællt henholdsvis 293 640 og 85 442 Tylvter.

Træmassemarkedet har været jevnt godt med god Efterspørgsel og med noget stigende Tendents.

Foruden Trælast og Træmasse er de vigtigste Udførselsartikler Rebslagerarbeide, Feltspat og Kvarts, Baade, Fisk, Hummer og Skind.

Haandværksdriften og Industrien har ingen væsentlig Forandring undergaaet siden sidste Femaarsberetning.

Med den tiltagende Efterspørgsel efter Malme har i de senere Aar ogsaa de i og omkring Byen liggende Ertsforekomster været Gjenstand for Opmærksomhed og Spekulation. Et større Selskab, væsentlig med udenlandsk Kapital, men med Sæde i Arendal, har saaledes opkjøbt flere af de ældre Jerngruber i Omegnen og begyndt Driften af Braastad og Klødeborg Gruber i Øiestad. Efterspørgselen efter Arbeidskraft er herved blevet livligere. Om Betydningen for Byen af dette Foretagende er det endnu for tidligt at udtale sig.

Skibsfarten har i Femaaret arbeidet under gennemgaaende særdeles ugunstige Forhold; navnlig gjælder dette for Seilskibene. Antallet af de i Byen hjemmehørende Skibe udgjorde:

	Antal.		Drægtighed.	
	1/1 1901.	1/1 1906.	1/1 1901.	1/1 1906.
Dampskibe.....	20	30	9 000	14 017
Jern-Seilskibe	12	12	10 419	12 824
Træ-Seilskibe	144	83	91 293	41 825
Sum	176	125	110 712	68 666

Som det heraf sees, har den tidligere stærke Tilbagegang i Træseilskibs-Tonnagen som Følge af Salg og Forlis ogsaa fortsat sig i denne Periode; og naar Salget af Træskibe ikke har fundet Sted i endnu stærkere Grad, har Grunden vistnok hovedsagelig været de rent minimale Priser, der har været at opnaa for disse. Det viser sig nemlig stadig vanskeligere at erholde lønnende Beskjæftigelse for disse Skibe, og uagtet et stedse stigende Antal af disse ældre Fartøier paa Grund af de høie Assurancepræmier gaar helt eller delvis uforsikrede, har Farten i Gjennemsnit neppe levet noget Overskud. Noget gunstigere stillet har vistnok de væsentlig fra Udlandet til billig Pris indkjøbte, forholdsvis større Jernseilskibe været stillet. Disse har væsentlig søgt sin Sysselsættelse med Trælast fra Norge og Østersjøen til Capkolonien og Australien, Kul fra England syd- og vestover, australske Produkter til Cap og Europa, Trælast fra Canada og Staterne til Sydamerika med Returlaster fra La Plata til Europa. Navnlig i den sidste Del af Femaarsperioden har dog Fragterne ogsaa paa disse Farvande været saa lave, at kun særlig heldige Dispositioner og særlig hurtige Reiser enkeltvis har kunnet give nogen nævneværdig Fortjeneste. Værdien af disse Jernskibe maa dog ansees mere stabil end Træskibenes, idet deres Værdi til Ophugning er forholdsvis betydelig større end de sidstes, og der er vistnok skeet adskillige Indkøb til Priser, der ikke ligger langt over Opbrækningsværdien. Den i disse Skibe nedlagte Kapital skulde saaledes ikke — som ved Seilskibene — i væsentlig Grad forringes. Anskaffelsen af nye Dampskibe har i Femaaret været fortsat med Forsigtighed. Den betydelige Kapital, som udkræves til Anskaffelse af de store, tidsmæssige Dampskibe, i Forbindelse med en vigende Tillid ligeoverfor Anbringelse af Penge i Skibsrederi i det hele, har dog gjort, at Fremgangen her ikke har kunnet holde Skridt med Tilbagegangen i Træseilskibs-Tonnagen. I de 3 første Aar af Perioden var Udbyttet af Dampskibsrederiet ret tilfredsstillende, hvorimod det i de sidste 2 Aar har været vanskeligt udenfor de mest moderne og hensigtsmæssige Skibe at opnaa noget tilfredsstillende Resultat.

Tilrods for Nedgangen i Skibenes Antal og Drægtighed har der i de sidste Aar tildels været Mangel paa Sjøfolk til Skibenes Bemanding, og Hyrerne har vist en stigende Tendens. Aarsagen hertil maa navnlig søges i, at et stedse større Antal norske Sjømænd søger Hyre med udenlandske Skibe, specielt ogsaa i Kystfarten paa Amerika.

De gjensidige Skibsassuranceforeninger, der i sin Tid har spillet en betydelig Rolle til Ophjælp af Skibsrederivirksomheden paa denne Del af Kysten, har som Følge af de forandrede Forhold været i stadig Tilbagegang. Uagtet den gennem længere Tid fortsatte Nedsættelse af Skibenes Veritas-taxter (Værditaxter, efter hvilke Præmien beregnes) og Begrænsning af Erstatningen har den effektive Præmie været stadig stigende, — hvad der igjen har bevirket, at Rederne i stedse større Udstrækning undlader at assurere især de ældre Skibe. Medens begge de tidligere herværende Assuranceforeninger allerede for flere Aar tilbage havde fordelt sine Risikoer i to Afdelinger med særskilt Regnskab: en for Dampskibe og en for Seilskibe, har Assuranceforeningen «Protector» i 1904 delt sig i 3 særskilte Foreninger, af hvilke Protector har beholdt Træ-Seilskibene, medens Jern-Seilskibene og Dampskibene er overgaaet til to nydannede Foreninger, «Forsete» og «Neptun», med særskilte Direktioner, men forøvrigt fælles Administration.

Den beholdne Forsikringssum (iberegnet overtagne Reassurancer) udgjorde pr. 1 Januar 1906:

for Skibsassuranceforeningen i Arendal	paa 797 Skibe	Kr. 6 129 282.00
hvoraf paa Seilskibe		Kr. 2 928 670.00
og paa Dampskibe		- 3 200 612.00
- Skibsassuranceforeningen «Protector»	265 —	- 2 343 000.00
- Dampskibsassuranceforeningen «Neptun»	315 —	- 2 586 000.00
- Jernskibsforeningen «Forsete»	67 —	- 561 200.00
Tilsammen paa 1 444 Skibe		Kr. 11 619 482.00

Til Sammenligning kan anføres, at den førstnævnte af disse Foreninger i 1877 havde en beholden Forsikringssum af Kr. 34 836 000.00, fordelt paa 1 068 Skibe.

Fra skibsfartsinteresserede Kredse har der i længere Tid været arbeidet for Istandbringelse af en tidsmæssig Tørdok, til hvis Anlæg der i Byens umiddelbare Nærhed (ved Pusnes) skal findes særlig gunstige naturlige Betingelser. Det har dog hidtil ikke lykkedes at samle den fornødne Kapital til dette Anlæg, hvis Rentabilitet ialfald for den første Tid maaske kan være usikker, men som det utvilsomt for hvert Aar vil blive af større og større Vigtighed for Byen og Distriktet at se realiseret. Da Sagen ogsaa antages at være af Interesse for Marinen, er der nu indgaaet med Andragende om Støtte fra det Offentliges Side til Anlæggets Istandbringelse.

En Stuerter-skole, der siden 1894 har været holdt igang med Bidrag af Stat og Kommune, og hvor der aarlig afholdtes 2 tremaanedlige Kurser til Uddannelse af Stuerter for Handelsflaaden, blev i 1904 paa Grund af det synkende Antal af Elever nedlagt.

Et Kontrolkontor for Navigationsinstrumenter blev i Slutningen af 1899 oprettet her og er fremdeles i Virksomhed.

Sælfangsten har givet et for de enkelte Aar stærkt vekslende Udbytte, men har gennemsnitlig neppe levnet noget Overskud. Af de 3 Dampskibe, som i Femaaret har drevet denne Fangst, er det ene nu bortsolgt fra Stedet. I Hvalfangsten har i Femaaret intet Fartøi herfra deltaget.

Medens Skibsfarten, som nævnt, i det hele har været i Tilbagegang, synes der i de sidste Aar at være vaagnet en stærkere Interesse for Fiskerierne. Der er saaledes saavel i Byen som i de tilstødende Distrikter anskaffet et større Antal tidsmæssige Dæksbaade, for en stor Del forsynet med Motor, særlig beregnede for Drivgarnsfiske efter Sild om Vinteren og Makrelfiske om Sommeren. Udbyttet af disse Fiskerier har været nogenlunde tilfredsstillende.

Ædruelighedsforholdene synes at være i nogen Fremgang.

Angaaende Skolevæsenet henvises til forrige Beretning.

Arendals Magistrat, 13 November 1906.

Gottfr. Klem.

Beretning

om Kjøbstaden Grimstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Byens Grænser er i dette Tidsrum ikke undergaaet nogen Forandring. Dens Folkemængde, der ved sidste Folketælling den 3 December 1900 udgjorde 3 036, har holdt sig omtrent paa samme Standpunkt, idet dog muligens formedelst Udvandring lidt Nedgang har fundet Sted i Periodens Slutning.

Den industrielle Bedrift paa Stedet var i Begyndelsen af Femaaret betydelig øget efter Anlæg af Hassedalens Jernskibsbyggeri og et større Garveri. Begge disse Bedrifter har imidlertid maattet stanse sin Virksomhed, førstnævnte efter Bygning af ialt 7 Dampskibe, sidstnævnte efter i 1904 at være overgaaet en større Ildebrand.

Fevig Jernskibsbyggeri har i Femaaret drevet stor Virksomhed hovedsagelig ved Nybygning af Dampskibe.

I Grimstad Tolldistrikt er ialt i dette Tidsrum bygget 31 Dampskibe af Staal med en samlet Nettodrægtighed af 22 912 Ton, 2 Seilskibe af Staal, drægtige tilsammen 790 Ton netto, 1 Dampskib af Træ, drægtigt 336 Ton netto, samt 4 smaa Seilfartøier, drægtige tilsammen 74 Ton netto.

Handelsvirksomheden, der i Begyndelsen af Perioden paa Grund af den øgede Industri og Skibsfarten var i Stigning, har derimod i Periodes Slutning efter indtraadte daarlige Konjunkturer været meget trykket. Trælast er fremdeles Byens vigtigste Exportartikel. Trafiken hermed har dog i de sidste Aar foregaaet i mindre Maalestok end tidligere.

Nogen Konkurs af større Betydning for Stedet er ikke indtruffet.

Den af Søndenfjeldske Privatbank i 1899 hersteds oprettede Filial er nedlagt ved Udgangen af 1904. Af Bankforretninger af nogen Betydning haves nu kun Sparebanken, som ved forrige Aars Slutning havde en Forvaltningskapital af Kr. 3 010 262.00 og en Formue af Kr. 288 378.00.

Om Agders Assuranceforening henvises til de af Foreningen aarlig indsendte Oversigter.

Grimstad Fragtassuranceforening er fremdeles i god Virksomhed.

Hvad Skibsfarten angaar, bemærkes følgende:

Dampskibsfarten var i 1901 meget flau udenfor det Faatal af Skibe, der fremdeles seilede paa tidligere afsluttede Time-Charters I Slutningen af 1901 og i 1902 blev det i kortere Fart saa flaut, at mange Dampskibsredere saa sig nødt til at oplægge sine Skibe. Den Fart, der i denne Tid gav nogen større Fortjeneste, var nærmest Fart paa Kina og Japan, hvilken Fart senere under Krigen mellem Rusland og Japan gik over til at give glimrende Udbytte. Lige-saa har tidsmæssige Dampskibe i Time-Charter mellem Vestindien og Amerika samt i de australske Farvande, navnlig i den sidste Halvdel af Femaarsperioden, opseilet en rimelig Fortjeneste, medens Dampskibe i Trælastfart samt Is- og Kul-fart den hele Tid kan siges neppe at have tjent Renter af sin Kapital.

Seilskibene i Kul- og Trælastfarten har i Femaaret ikke havt nogen Fortjeneste, naar Assurance skal betales; i den samme Fart paa Sydafrika og Brasilien har det været lidt bedre. I 1901 og 1902 opseilede nye Skibe i Coprafarten fra Sydhavsoerne og i Teakfarten fra Bangkok og andre Steder en god Fortjeneste, men senere er disse Fragtnoteringer gaaet ned, saa der nu levnes liden Fortjeneste ogsaa af denne Fart.

I det Hele taget maa Femaaret betegnes som en mager Tid for Skibsfarten og da navnlig for Seilskibene.

Skibsflaaden bestod ved Udgangen af 1905 af 6 Lastedampskibe og 51 Seilskibe med en samlet Nettodrægtighed af henholdsvis 6 080 Ton og 29 815 Ton. Heraf er indkjøbt fra Udlandet 1 Dampskib af Staal, drægtigt 1 585 Ton netto, og 5 Seilskibe af Staal, drægtige tilsammen 4 738 Ton netto. I Perioden er Seilskibenes Tal reduceret med 34, medens Dampskibenes Antal har holdt sig uforandret. Afgangen i Seilskibene er tildels erstattet med Indkjøb fra Udlandet af

større Skibe, og er det saaledes ikke saa meget i Tonnage som i Antal, at Skibsflaaden er reduceret.

Til Oplysning om Byens Skatteevne hidsættes følgende fra Ligningskommissionen modtagne Opgave:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
1901.....	Kr. 3 700 000.00	Kr. 852 060.00 (skatbar Kr. 377 360.00)
1902.....	- 3 408 000.00	- 874 040.00 (— - 383 340.00)
1903.....	- 3 560 000.00	- 918 430.00 (— - 425 890.00)
1904.....	- 3 298 000.00	- 872 080.00 (— - 406 385.00)
1905.....	- 3 459 600.00	- 829 540.00 (— - 371 410.00).

Byen havde ved Udgangen af 1905 428 brandforsikrede Huse, taxerede for Kr. 3 237 760.00.

Kommunens Gjæld udgjorde ved samme Tidsrum Kr. 434 600.00 og er stiftet hovedsagelig til Fremme af Grimstad—Frolandsbanen samt i Anledning Bygning af Kirke, Kirkegaard, Skolehuse, Sygehus og Vandværk.

Koncession paa Anlæg af den i forrige Beretning omhandlede Jernbane fra Grimstad til Froland blev meddelt ved kgl. Res. af 29 August 1904. Udførelsen af Anlægget er overdraget Ingeniørfirmaet Strøm & Hornemann, som ifølge den om Arbeidet afsluttede Kontrakt skal have fuldført samme inden 1 December 1906. Banen faar bred Planering, men smalt Spor Kl. III.

Det private Telefonanlæg for Grimstad og Omegn er betydelig udvidet i Femaaret og har nu en samlet Traadlængde af 366 km.

Fra 1 Januar 1903 at regne er Aktieselskabet Barbu for et Tidsrum af 25 Aar meddelt Koncession til at forsyne Byen med elektrisk Lys og Kraft. Gadebelysningen besørges nu næsten over hele Byen ved elektriske Lamper (Buelamper og Glødelamper). Kun i Udkanterne er endnu nogle Petroleums-lamper i Brug. Elektrisk Lys er installeret i en Flerhed af Byens Huse; derimod er elektrisk Strøm endnu ikke i nogen videre Udstrækning benyttet til Drivkraft.

Vandværkets Beholdere har i Femaaret ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring.

Brandvæsenets Materiel er i god Stand. Udenfor Garveriets Brand i 1904 og en Ildsvaade i 1902, hvorved J. Pedersens mekaniske Værksted nedbrændte, er der ikke i Perioden indtruffet nogen Ildebrand af nævneværdig Betydning.

I Vei- og Gadevæsenet er der foretaget endel Forbedringer. I saa Henseende kan anføres Anlæg af 2de nye Veie i de ydre Bydele foruden Forbedring af ældre Gader og Veie.

Af Byggearbejder udenfor de forannævnte kan nævnes Opførelsen af Grimstad Bad, hvor der kan tages Karbad, forskellige medicinske Bad, Dampbad og Badstuebad samt om Sommeren aabne Sjøbad. Paa Torskholmen, hvor Badet er beliggende, er der i de 3 sidste Vintre af Havnevæsenet foretaget en betydelig Udplanering for at tilvejebringe en bekvem Kaiplads m. v. i Jernbanens Nærhed. Hertil er ialt anvendt Kr. 8 000.00.

Den Dahl'ske Skole virker fremdeles som 4-aarig Middelskole. Elevantallet var i December 1905 ialt 92 (59 Gutter og 33 Piger). Samtidig talte det til Skolen knyttede kommunale Bibliothek 6 838 Bind.

Ved Folkeskolen udgjorde Elevantallet 386 i 1905 med 6 Lærere og 6 Lærerinder. Dens Lokaler er ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring i Femaaret.

Af Skoler har Byen forøvrigt en Sjømandsskole og en offentlig Tegneskole samt desuden et Arbejderakademi.

Grimstad Brændevinsamlag har i Femaaret været i Virksomhed fra Februar 1901.

Ølafgiften, der erlægges af 4 Øludskjænkere, udgjør, som tidligere, Kr. 2 400.00 aarlig.

Haandværksdriften, der staar omtrent paa samme Trin som tidligere, lider fremdeles under Trykket af udenbys Konkurrence. — Haandværksforeningen har sit eget Lokale, og er dens Laaneindretning i god Virksomhed.

Fiskeri og Fangst har i Femaaret været drevet som tidligere. Det kan her nævnes, at der er dannet et Fiskeriselskab, hvis Formaal er at drive Fiskeri med de Baade, Selskabet maatte anskaffe. Hidtil er til Øiemedet anskaffet en Skøite med Motor.

Arbejderne har, som før, sit eget Lokale.

Om Sjømændenes Hyre, samt om Tjenerløn og Arbejdspriser kan henvises til tidligere indsendte Opgaver.

Byens økonomiske Tilstand, der i Periodens Begyndelse var noksaa gunstig, har senere været i Tilbagegang, hvilket navnlig skyldes daarlige Konjunkturer i Skibsfarten, der fremdeles er Byens vigtigste Næringsvei, samt den Omstændighed, at et Par industrielle Bedrifter af stor Betydning for Stedet er ophørt med sin Virksomhed.

Eiendomsprisen har som Følge heraf gaaet stærkt ned.

Det tør imidlertid dog haabes, at Indtræden af den længe ventede Opgang i Skibsfarten snart vil bringe Bedring i disse Forhold, ligesom det formentlig

kan paaregnes, at Stedet vil blive tilført øget Liv og Trivsel ved den Jernbane-forbindelse, som nu i en nær Fremtid skal aabnes mellem Byen og dens Opland.

Sluttelig bemærkes, at *Ædruelighedstilstanden* vistnok maa siges at være i Fremgang hersteds. Hvad *Politinorder* og *Forbrydelser* betræffer, frembyder nærværende Femaar ingen væsentlig Forandring fra det tidligere.

Indvaanernes *Moralitet* maa betegnes som god.

Grimstad Magistrat, 15 September 1906.

H. Nielsen.

Beretning

om Ladestedet Tvedestrands økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Ladestedets Folkemængde har i Femaaret været i Aftagende, og har der heller ikke været nogen Fremgang at spore i Stedets økonomiske Forhold.

Der har i Femaaret fundet 7 Konkurer Sted, hvoraf 2 større, ligesom 8 Akkordforhandlingsboer er behandlede, og en af Stedets større Skibsredere har indstillet efter privat Administration og fraflyttet Stedet.

Ved Udgangen af 1905 bestyredes herfra 27 Seilskibe og 4 Dampskibe med en samlet Tonnage 26 444 Reg.-Ton og Takst eller Aktiekapital Kr. 2 690 500.00.

Der er i Femaaret fortsat med Kjøb af ældre Jernseilskibe fra Udlandet, ligesom der hertil er indkjøbt et større Jerndampskib bygget her i Landet. — Fragterne har været mindre gode og har som Regel ikke givet betragteligt Overskud. Hyrerne har været gennemgaaende gode.

Tvedestrands Sparebanks Forvaltningskapital var ved Udgangen af 1905 Kr. 2 430 459.00 og dens Fond Kr. 325 245.00.

Kommunens Budget var udlignet med Kr. 36 000.00 og dens Gjæld Kr. 75 000.00.

Brændevinssamlaget har virket i Femaaret og Omsætningen har været:

i 1901	21 191 Liter,
- 1902	18 513 —
- 1903	17 756 —
- 1904	20 445 —
- 1905	19 044 —

Ædrueligheden paa Stedet maa siges at være meget god, efterat Salg af «Laddevin» er indstillet.

Af industrielle Anlæg findes en Uldvarefabrik og en Trætøffelfabrik, hvoraf dog ingen er i fuld Drift eller stadig Gang.

Tvedestrand's Privatbank, der oprettedes i 1897, fortsætter fremdeles sin Virksomhed.

De Handlendes Antal er omtrent som før, men Handelsomsætningen antages at være i Tilbagegang paa Grund af mindre Kjøbeevne hos Stedets og Omegnens Befolkning, og er der ingen Forbedring i de mindre heldige Kommunikationsmidler med Øerne, idet disse fremdeles bestaar af de samme smaa, gamle og utidsmæssige Lokalbaade.

Veianlægget Tvedestrand—Songe—Arendal er paabegyndt og Veianlægget Tvedestrand—Risør over Dybvaag er nu helt færdigt.

Aktieselskabet Barbu har i Femaaret skaffet Stedet elektrisk Gadebelysning, ligesom Indtag af elektrisk Lys i Husene er almindelig og for en ringe Del til Brug i Smaaindustrien.

Spørgsmaalet om Jernbaneforbindelse med Oplandet er fremdeles oppe uden at være sin Løsning nærmere.

Tvedestrand's Magistrat, 21 Juni 1906.

Steen.

Til foranstaaende Beretning har Formandskabet i Møde 5 Juli bemærket følgende:

Tvedestrand's Ligningskommissions skjønsmæssige Ansættelse af Skatteborgernes Formue og Indtægt ved Udgangen af Aarene 1900 og 1905 stiller sig, som følger:

	Skatbar Formue.	Indtægt.	Skatbar Indtægt.
1900	Kr. 2 810 100.00	Kr. 549 560.00	Kr. 256 515.00
1905	- 3 177 100 00	- 507 710.00	- 247 795.00

Heraf vil det sees, at Formuen i Femaaret er steget med Kr. 367 000.00, hvorimod Indtægten er gaaet ned med Kr. 41 850 00.

Denne Nedgang i Indtægten har sin Grund i, at i 1900 var der meget gode Konjunkturer, saavel for Skibsfarten som for andre Bedrifter, saaledes at Indtægten i 1900, saavidt sees af Ligningen, er den største, Ladestedet nogensinde har havt.

I Femaaret er Seil- og Dampskibstonnagen steget med 25 Pct., og dette endog uden at tage Hensyn til den større effektive Dampskibstonnage.

Formandskabet kan ikke være enig med Magistraten i hans Karakteristik af Lokalbaadene, da disse er fuldt ud tidsmæssige, idet man stadig har forbedret dem med nye Maskiner og Kjelder og udbedret Pladningen i en større Udstrækning, saa de endog maa betegnes som meget gode, og i enhver Henseende udfylder ethvert rimeligt Krav, ligesom de er tilstrækkelige for Behovet.

I det Hele taget maa Ladestedets økonomiske Stilling ved Femaarets Slutning siges at være noksaa tilfredsstillende.

Tvedestrands Formandskab, 5 Juli 1906.

P. Christoffersen,
fung. Ordfører.

Efter Nedenes Amts Begjæring af 16 Juli 1906 og i Henhold til kgl. Res. af 9 Juni 1905 gives følgende Resumé:

1. Folkemængden har været i Aftagende, dog ei i større Udstrækning.
2. Industrien er ubetydelig og indskrænker sig til nævnte 2 Fabriker.
3. Handelsomsætningen antages at være gaaet ned; af Banker findes kun de ovennævnte 2; ingen Assuranceforening findes paa Stedet.
4. Skibsfarten antages i Femaaret ikke at have givet betragteligt Udbytte.
5. Kommunens Budget stiller sig omtrent som i forrige Femaar.
6. Ingen Binæring af nævneværdig Betydning findes paa Stedet.
7. Tilstanden inden Arbejdsstanden maa siges at være mindre god.
8. Tilstanden i Almindelighed er noksaa tilfredsstillende.

Tvedestrands Magistrat, 17 Juli 1906.

Steen.

Beretning

om Ladestedet Lillesands økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden udgjorde efter sidste Tælling i 1900 1351.

Af industrielle Anlæg har Byen en Edikkefabrik, en Barkemølle, en Brusefabrik, en Dampsag og et Bogtrykkeri.

I Handelsomsætningen har ingen Forøgelse været at mærke. Trælasttransporten paa Lillesand—Flaksvand-Jernbanen har været noget i Aftagende. Der har som tidligere været udført Rundlast til Arendal og til Udlandet samt skaaren Last til oversjøiske Havne, især fra Flaksvands Dampsag, men ogsaa for en Del fra Fosbæk Brug. I det sidste er afskibet adskillig mere end før af Ved, Bord og Egelast til Danmark.

Byen har en Sparebank; forøvrigt intet Bank- eller Assurancevæsen.

Angaaende Skibsfarten bemærkes, at Fragterne har været jevnt aftagende. Byen har en stor Jernskibsflaade, der vistnok delvis har skaffet gode Indtægter; men i det Hele maa Skibene antages at have seilet med Tab, særlig naar Hensyn tages til Værdiforringelse. For Træskibenes Vedkommende er Stillingen endnu slettere, især paa Grund af Stigning af Assurancepræmie. Skibsbygning har i Femaaret ikke fundet Sted. Ved Udgangen af 1905 udgjorde Flaaden 61 Fartøier med samlet Drægtighed 31 884 R.-T. Ved Salg og Forlis er udgaaet 51 Skibe med samlet Drægtighed 17 520 R.-T. og tilkommet 40, Drægtighed 25 843 R.-T. Byen har nu 3 Dampskibe i Fragtfart.

Byens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 216 000.00, deraf 2 Laan i Lillesands Sparebank, Kr. 46 000.00 og Kr. 13 000.00, og 1 Laan i Bergens Privatbank, Kr. 157 000.00, dette sidste optaget til Dækkelse af Bidrag til Jernbaneanlægget Lillesand—Flaksvand.

Den beskattede Formue og Indtægt samt de udlignede Beløb udgjorde:

	Formue.	Indtægt.	Udlignet.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	1 817 730.00	155 954.00	32 600.43
1902	1 759 920.00	157 488.00	32 615.59
1903	1 854 890.00	155 834.00	32 836.19
1904	1 826 900.00	154 165.00	32 425.93
1905	1 820 100.00	149 957.00	32 144.08

$\frac{1}{7}$ af den hele Udligning udredes som Skat paa Bygninger og Grunde med samlet Skattetaxt gennemsnitlig Kr. 1 190 500.00.

Kommunen er saaledes i Forhold til sine Evner stærkt betynget med Gjæld, hvorfor man stadig er nødt til mest muligt at indskrænke Udgiftsbudgettet. I Femaaret har været afholdt 85 Tvangsauktioner over faste Eiendomme med Tilslagssum Kr. 312 438.00, samt 29 Tvangsauktioner over Løsere for Kr. 16 204.00.

Der blev thinglæst Pantheftelser for Kr. 208 313.00 og aflæst Pantheftelser for Kr. 177 014.00.

Af Binæringer findes ingen nævneværdige, naar undtages Fiskeri.

Arbejdsstokken er ikke betydelig, hovedsagelig beskjæftiget paa Skibsværfter og med Lastning af Skibe. Adgang til Fortjeneste nu mindre end før paa Grund af Skibsbyggeriets Stansning.

Tilstanden i Almindelighed maa, som af det anførte vil fremgaa, betegnes som mindre god.

Lillesands Magistrat, 20 Juli 1906.

J. E. Nielsen.

X.

Lister og Mandal Amt.

Beretning

om Lister og Mandal Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

Indledning.

Lister og Mandal Amt bestaar af 32 Herreder samt Kjøbstæderne Kristiansand og Flekkefjord og Ladestederne Mandal og Farsund. Herredernes Antal er i Femaaret forøget med 2, idet de tidligere Siredalen Herred og Bjelland og Grindum Herred hvert er delt i to; sidstnævnte blev ved Kronprinsregentens Res. af 24 November 1900 delt i Herrederne Grindum og Bjelland, svarende til Sognene af samme Navn, og Siredalen Herred blev ved kgl. Res. af 12 August 1903 delt i Herrederne Tonstad og Øvre Siredalen, ligeledes svarende til Sognene af samme Navne, idet det tidligere Lunde Sogn samtidig blev omdøbt til Øvre Siredalen Sogn. Delingen traadte i dette Tilfælde i Kraft fra 1 Januar 1905; for Bjelland og Grindums Vedkommende 1 Januar 1902.

Ved Lov af 21 April 1902 blev Ladestedet Farsunds Grænser udvidet, og samtidig oprettedes Sognet Farsunds Landsogn, tilhørende Vanse Herred, men med Ret til indtil videre at benytte Farsunds Kirke.

Ved kgl. Res. af 6te December 1902 er Gaardene Salmeli, Solhom, Knabeneset og Homstøl af samlet Skyld Mark 7.33 og en Folkemængde af ca. 60 Personer henlagt fra Tonstad Sogn i det daværende Siredalen Herred til Fjotland Herred.

Ved kgl. Res. af 3 Oktober 1903 blev Vanse Lensmandsdistrikt delt i 2 Distrikter, nemlig Vanse Lensmandsdistrikt og Farsund Lensmandsdistrikt, omfattende henholdsvis Vanse Herred og Farsund Ladested.

Ved Kronprinsregentens Res. af 16 April 1904 blev den i Lov af 21 Juli 1894 omhandlede delvise Omordning af det civile Embedsværk bestemt gennemført i Amtet fra 20 Juli s. A. Dette medførte følgende Forandringer:

De to Fogedembeder blev ophævet, ligesaa Flekkefjord Byfogedembede. Til Kristiansands Politimester blev henlagt Herrederne Tveit, Randøsund, Oddernes, Vennesla, Øvrebø, Hægeland, Søgne, Finsland, Bjelland, Grindum og Aaseral. Det øvrige Amt med Undtagelse af Kjøbstaden Flekkefjord henlagdes under et nyoprettet Lister og Mandals Politimesterembede, hvis Indehaver er paalagt at tage Bopæl i Mandal og tillige at fungere som Ladestedets Magistrat.

Politimesterforretningerne, Magistratsforretningerne og Raadstuskriverforretningerne i Flekkefjord — med Undtagelse af Bestyrelsen af Brandtakster og de i Lov af 19 August 1845 omhandlede Skattetakster vedkommende Bygninger, samt Brandkontingentens Beregning — udføres indtil videre af Sorenskriveren i Flekkefjord Sorenskriveri. De under Byfogden i Flekkefjord tidligere henhørende Fogedforretninger udenfor Arrest- og Forbudsforretningerne — derunder ogsaa de Udpantningsforretninger, som ikke ifølge kgl. Res. af 10 December 1898 skal tillige vedkommende Skatteopkræver —, udføres indtil videre af Lensmanden i Nes og Hitterø, og i Henhold til Lov af 21 Juli 1894 ansattes særskilt Skatteopkræver for Flekkefjord By, under hvem ovennævnte Brand- og Skattetakster samt Brandkontingentens Beregning er bleven henlagt. Endelig blev Magistratsforretningerne i Farsund indtil videre henlagt under Sorenskriveren i Lyngdal.

Med Fogedembedernes Ophævelse fra 20 Juli 1904 fulgte Ansættelse af Amtskasserer.

Fra 1904 og indtil videre er Udskiftningsvæsenet i Sætersdalen Fogderi af Nedenes Amt henlagt til dette Amt.

Amtets Fladeindhold udgjør 7 264.25 km², dets Folkemængde, der ved Følketællingen i 1900 udgjorde 81 567, var ved Udgangen af 1905 81 642, deraf i de 4 Byer 22 926 mod 22 493 i 1900. Forøgelsen falder udelukkende paa Kristiansand, hvor den for Femaaret er beregnet til 707 Personer.

Folkemængdens Størrelse gennem Femaaret vil fremgaa af modstaaende Tabel:

Ved Udgangen af Aaret	Amtets Landdistrikt.		Amtets Byer.		Tilsammen.		Udvandrede.		
	Tilstede- værende.	Hjemme- hørende.	Tilstede- værende.	Hjemme- hørende.	Tilstede- værende.	Hjemme- hørende.	Fra Land- distrikterne.	Fra Byerne.	Til- sammen.
1901	56 134	59 121	22 416	22 737	78 550	81 858	889	231	1 120
1902	56 553	59 540	22 577	22 898	79 130	82 438	1 198	332	1 530
1903	54 538	57 836	22 982	23 208	77 520	81 044	1 165	441	1 606
1904	54 083	57 381	22 821	23 047	76 904	80 428	1 169	479	1 648
1905	55 418	58 716	22 700	22 926	78 118	81 642	1 150	417	1 567

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug og Fædrift.

Ifølge Amtskassererens Opgave udgjorde Antallet af særskilt skyldsatte Brug ved Udgangen af Aaret 1905:

i det tidligere Lister Fogderi	7 675	Brug af Skyld Mrk.	6 890.07
— Mandal	7 728	— — —	8 540.28
Tilsammen 15 403 Brug af Skyld Mrk.			15 430.35.

Ved Udgangen af 1900 var de tilsvarende Tal:

15 235 Brug af Skyld Mrk. 15 432.86

Brugenes Antal er saaledes i Fem-

aaret forøget med 168,

medens Matrikulskylden er gaaet ned med Mrk. 2.51.

Brugenes Gjennemsnitsskyld bliver saaledes ikke mere end 1 Mark. Af de nævnte 15 403 Brug var der imidlertid ikke mindre end 635, som blot havde en Skyld af 1 Øre.

Tages alene Hensyn til de Eiendomme, der benyttes som Jordbrug, udgjør Gjennemsnitsskylden pr. Brug ca. Mrk. 1.50, naar man til et Brug henregner, hvad der bruges samlet af en Person, uanseet om Bruget omfatter flere særskilt matrikulerede Brug. Af saadanne Brug fandtes nemlig ved Udgangen af 1900 ifølge Statistisk Aarbog 9 720 med samlet Skyld 14 609 Mark.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi i Amtet, beregnet efter de stedfundne Salg af faste Jordeiendomme, var:

i 1901.....	Kr. 2 456
- 1902.....	- 2 271
- 1903.....	- 2 507
- 1904.....	- 2 334
- 1905.....	- 2 257,

altsaa i Gjennemsnit for Femaaret Kr. 2 347 mod Kr. 2 418 i Femaaret 1896—1900.

Landeidendommene samlede Værdi var saaledes ca. $36\frac{1}{4}$ Million Kroner mod henved $37\frac{1}{3}$ Million Kroner efter de i 1896—1900 stedfundne Eiendomssalg.

Antallet af de i Femaaret sluttede Udsiftninger vil fremgaa af efterfølgende Tabel:

A a r .	Sluttede Udskiftningsforretninger.		Det udskiftede Areal:				Paabegyndte Forretninger, der henstod usluttede ved Aarets Udgang.
	Forretningernes Antal.	Lodeiernes Antal.	Opmaalt og karteret:			Forretninger, ved hvilke de ud- skiftede Arealer ikke kan opgives.	
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.		
			Ar.	Ar.	Ar.		
1901	10	95	29 764.3	Intet kartlagt	29 764.3	{ 3 Indmarker 8 Udmarker }	31
1902	16	77	21 986.55	3 392.5	25 379.05	{ 1 Indmark 14 Udmarker }	27
1903	8	99	15 932.3	85 243.1	101 175.4	{ 2 Indmarker 6 Udmarker }	28
1904	14	83	23 821.85	15 500.2	39 322.05	{ 3 Indmarker 12 Udmarker }	37
1905	10	108	30 564.8	Intet kartlagt	30 564.8	{ 1 Indmark 8 Udmarker }	39

- I 1901 er 5 af Forretningerne Overudskiftninger. Vedkommende Underudskiftninger sluttet 1900.
- 1902 - 3 - Forretningerne Overudskiftninger,
 - 1903 - 4 - — Do.,
 - 1904 - 7 - — Do.,
 - 1905 - 3 - — Do.

Amtets Landdistrikts samlede Areal udgjør 7 247 km². Heraf var i Aaret 1900 ifølge Statistisk Aarbog ialt 204 km² Jordbrugsareal (Aker, Have og Eng) og heraf igjen 50 km² tilsaaet Aker samt Have. Omtrent $\frac{3}{4}$ eller 154 km² var saaledes Eng, deraf 22 km² dannet ved Saaning af Græsfrø.

Af Akerarealet anvendtes henved Halvdelen eller 22.11 km² til Havre og henved $\frac{1}{3}$ eller 15.81 km² til Poteter. Til Byg anvendtes 3.4, til Rug 2.73 og til Hvede 1.23 km²; 1.85 km² anvendtes til Have.

Omtrent $\frac{2}{3}$ af Amtets samlede Areal bestod af Fjeldbeiter, Myr, Snaufjeld og anden Udmark, $\frac{1}{4}$ eller 1 860 km² var Skog og 382 km² eller ca. $5\frac{1}{2}$ Pct. Indsjøer.

Af det samlede Areal var en Femtedel beliggende i en Høide af mindst 2 000 Fod over Havet.

I Løbet af Femaaret er endel Nyland opryddet særlig ved Hjælp af Laan af Jorddyrkningsfondet, ligesom ogsaa endel er indvundet ved Sænkings- og Udtapningsforetagender, hvortil har været bevilget Statsbidrag. Denne Slags Arbejder har været udført i Herrederne Søgne, Holme, Vanse, Herred, Lyngdal og Liknes.

Dyrkning af Korn er udvidet noget i adskillige Herreder, det samme gjælder Turnips og maaske ogsaa Poteter, men i saa Fald i ringe Grad.

Arealet af kunstig Eng er udvidet mere eller mindre i de forskjellige Bygder. Paa den anden Side er Arealet af naturlig Eng de fleste Steder noget indskrænket, dog angives ogsaa denne at være udvidet lidt i enkelte Distrikter.

Avl af Græsfrø angives at være tiltaget særlig i Amtets østre Del og synes for et Par af Distrikterne at være af nogen Betydning.

Brugen af forbedrede Maskiner og Redskaber i Jordbrugets Tjeneste bliver efter Lensmændenes Opgivende mere almindelig, dette skal dog ikke gjælde Herrederne Spangereid, Herred, Liknes, Fede og Hitterø.

De væsentligste Forandringer i Femaaret for Agerbrugets Vedkommende er forøvrigt, at der er lagt mere Vind paa en rationel Behandling af Jorden baade ved rigere Gjødsling og større Anvendelse af Kunstgjødning og ved Grundforbedringer, Drænering og Afgroftning.

De fra Lensmændene indkomne Opgaver over Udsæd, Avl og Foldighed viser for det hele Amtsdistrikt i Gjennemsnit pr. Maal:

	Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Poteter.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Udsæd pr. Maal (10 Ar)..	28	33	44	59	70	350	273
Avl - - (- -)..	258	247	336	370	476	2100	2067
Foldighed.....	9	7	8	6	7	6	8
I Femaaret 1896—1900:							
Udsæd pr. Maal (10 Ar)..	29	33	50	68	74	ikke	276
Avl - - (- -)..	261	247	356	414	515	med-	2133
Foldighed.....	9	7.5	7	6	7	taget	7.75

Udsæden af Græsfrø har i Gjennemsnit været 4 kg. pr. Maal og Avlingen 403 kg. Hø.

Angaaende Høstudbyttet i Femaaret lidsættes:

Hømengden har i Femaaret efter Lensmændenes Opgaver i Gjennemsnit været over et Middelsaar; det er beregnet til ca 4 Pct. over. Kun 2 Aar rak ikke op til et fuldt Middelsaar, nemlig 1902, der gav 98 Pct., og 1904 med 91 Pct. For 1901, 1903 og 1905 blev det beregnet til henholdsvis 110, 113 og 107 Pct. Foderets Kvalitet har gennemgaaende været god, for 1901 og 1904 passer Betegnelsen «meget god» bedst.

Kornavlingen var derimod i Gjennemsnit noget under et Middelsaar eller ca. 91 Pct. Et saadant naaedes blot i 1903, medens i 1901, 1902, 1904 og 1905 Udbyttet blot udgjorde henholdsvis 91, 89, 84 og 93 Pct. Vintersæden har dog ikke staaet meget tilbage, den har i Gjennemsnit i Femaaret givet 97 Pct.; medens Bygget blot gav 90 og Havren kun 87 Pct. Kvaliteten kan for Aaret 1901 betegnes som middelsgod, for 1902 derimod som mindre god; i 1903, 1904 og 1905 var Kornets Kvalitet gennemgaaende god.

Poteterne gav gennemsnitlig 97 Pct.; mindst Udbytte havdes i 1904 med 88 Pct., mest i 1905 med 105 Pct. Turnipsen har i gjennemsnit givet 88 Pct. og Havesagerne 68 Pct af et Middelsaar.

Ogsaa Rodfrugternes Kvalitet har gennemgaaende været god.

Af Bær har her været tilstrækkelig til Distriktets og Byernes Behov og endel er ogsaa udskibet. Over Kristiansand, Mandal og Flekkefjord er saaledes i Femaaret eksporteret ialt 156 171 kg. eller i Gjennemsnit 31 234 kg. aarlig; endel heraf er imidlertid kommet fra Nedenes Amt.

Havebruget har ikke gjort synderlig Fremskridt i Femaaret.

Værdien af den samlede Avling af Korn, Poteter og Hø er beregnet saaledes:

A a r.	Korn.	Poteter.	Hø.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	844 993	1 164 482	2 751 600	4 761 075
1902	904 782	1 254 622	2 756 450	4 915 854
1903	1 074 500	1 211 800	3 890 300	6 176 600
1904	886 100	1 109 600	3 132 900	5 128 600
1905	912 300	1 327 700	3 009 600	5 249 600
Gjennemsnit i 1901—1905...	924 535	1 213 641	3 108 170	5 246 346
— - 1896—1900...	939 200	1 298 000	2 812 700	5 049 900

Melkeudbyttet skal efter Lensmændenes Angivelser være steget betydeligt, nemlig fra 1 200 Liter pr. Ko i Gjennemsnit i 1900 til 1 378 i 1905; for de mere fremskredne Gaardbrugere angives det gjennemsnitlige Udbytte til 1 921 i 1905, medens det blot udgjorde 1 700 Liter i 1900.

Antallet af Meierier og Ysterier er imidlertid gaaet betydelig ned i Femaaret fra henholdsvis 18 og 12 i 1900 til 15 og 2 ved Udgangen af 1905. 9 af Meierierne drives med Damp, de øvrige med Vandkraft. Den i Aaret 1905 til Meierierne indveiede Melkemængde udgjorde 4 575 219 kg. og udbetaltes Leverandørerne herfor Kr. 380 171.19 eller i Gjennemsnit 8.31 Øre pr. kg. En Flerhed af Meierierne leverer imidlertid den skummede Melk tilbage og værdsættes denne til 3 Øre pr. kg., bliver Gjennemsnitprisen 9.4 Øre pr. kg. Af det indveiede Kvantum Melk produceredes 111 959 kg. Smør og 114 618 kg. Ost; som Melk og Fløde solgtes 1 484 095 kg. For den Melk, som er afsat udenom Meierierne, er i Gjennemsnit opnaaet 9.6 Øre.

Til de 2 Ysterier er i 1905 leveret 126 000 kg. Melk, hvoraf er produceret 14 840 kg. Ost. — Den samlede Værdi af de igangværende Meierier og Ysterier udgjorde Kr. 264 300.

Naar Antallet af Ysterier er gaaet saa betragtelig ned i Femaaret, skriver dette sig væsentlig fra, at der i forrige Beretning er medtaget 7 Gjedostysterier i Fjotland, der nok endnu eksisterer, forsaavidt som 7 derværende Gaardbrugere holder Gjeder i et Antal af 50—75, af hvis Melk de laver Gjedost, som omsettes i Penge. Men denne Bedrift er gaaet tilbage i Femaaret. Grunden hertil angives af Gaardbrugerne væsentlig at være den, at Dyrene er steget saa betragteligt i Pris, at Ostproduktionen ikke levner synderlig Udbytte. Fra andet Hold oplyses imidlertid, at til Sætersdalen, hvor der nu gaaes igang med Gjedostystning, indkjøbes de fleste Gjeder fra Fjotland, og kan det for Sætersdalen

svare Regning at drive Ysterierne efter den Pris, som maa betaales for Dyrene, skulde det vel ogsaa kunne lønne sig i Fjotland. Det oplyses videre, at med den daarlige Fodring, Dyrene har faaet i Fjotland, har Melkeudbyttet været altfor ringe for en lønsom Drift.

Til trods for at Meieriernes Antal er gaaet ned, er dog det Kvantum Melk, som er forhandlet af disse, i 1905 større end i 1900 og dette er vel ogsaa den væsentlige Grund til, at Interessenterne har opnaaet bedre Priser end ved Udgangen af forrige Femaar, da Gjennemsnitsprisen var 7.41 Øre og, naar den tilbageleverede skummede Melk medregnes, 9 Øre.

Salg af Melk angives for 8 af Amtets Herreder — de Byerne nærmestliggende — at være af megen Betydning, medens det for de øvrige 24 Herreder er af liden eller ingen Betydning. For 13 Herreders Vedkommende angives Salget af Smør at være af megen Betydning, for 5 Herreder har det liden eller ingen Betydning, hvorimod det for de øvrige 14 Herreder er af nogen Betydning. Salget af Ost er i Herrederne Øvrebø, Hægeland og Fjotland af nogen, men i det øvrige Amt af liden eller ingen Betydning.

Af Smør er i Femaaret fra Amtets Toldsteder udskibet tilsammen 11 430 kg., hvilket Kvantum paa 20 kg. nær, der udskibedes i 1902, falder paa de 3 sidste Aar.

Salg af Kjød og Flesk er forholdsvis betydeligt i Aaseral, Søndre Undal og Lyngdal og er forøvrigt næsten overalt af nogen Betydning. Salg af Husdyr er en ikke uvæsentlig Næringskilde i flere af Amtets Bygder, særlig i Lyngdal.

Efter de af Lensmændene meddelte Opgaver har Gjennemsnitsprisen paa Husdyr i 1900 og 1905 været:

Husdyr.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.
Arbejdsheste	330	303
Okser	95	98
Kjør	110	118
Ungnøt	61	63
Kalve	11	9
Voksne Faar	14	15
— Gjeder	11	12
— Svin	88	89

Der er saaledes nogen Stigning over det Hele, naar undtages Heste og Spædkalve.

Gjennemsniitsprisen paa Smør har i 1905 været Kr. 1.62 pr. kg. mod Kr. 1.60 i 1900. Gjennemsniitsprisen for ferskt Kjød var i 1905 75 Øre, for Flesk 91 Øre. Af andre Produkter kan nævnes Hø og Halm, for hvilke Prisen pr. 100 kg. i Gjennemsniit var henholdsvis Kr. 6.44 og Kr. 3.40.

Angaaende Landbovæsenet kan forøvrigt meddeles:

Amtets Landbrugsskole i Søgne, hvis Kurser varer 1½ Aar, har ogsaa i dette Femaar havt jevn Søgning; der er ved samme hver Høst optaget 12 Elever. Lærerpersonalet bestaar foruden Bestyrer af en Andenlærer og en Gartner. Skolegaarden, der eies af Amtskommunen, drives for Bestyrerens Regning, som derigjennem erholder en Del af sin Løn. Indtil Vaaren 1905 havde samtlige Elever saavel Undervisning som Kost og Logi frit. Fra nævnte Tidspunkt maa 10 af Eleverne betale 4 Kroner pr. Maaned som Skolepenge. Foranledningen hertil var, at Statens Bidrag til Kosthold for Eleverne blev nedsat.

Husholdningsskolen for unge Piger paa Tofteland i Søgne har gjennem hele Femaaret havt megen god Søgning; tiltrods for at Skolepengene pr. Maaned har været 12 Kroner, har der til de 10 Elevpladse hvert Aar meldt sig mere end det dobbelte Antal Ansøgere. Skolen, der gjennem Femaaret underholdtes af Selskabet for Norges Vel og Amtets Landhusholdningsselskab i Forening, nedlagdes ved Udgangen af 1905 for under Navn af Den praktiske Jenteskole og med en noget ændret Plan at fortsættes for Amtskommunens Regning mod $\frac{3}{4}$ Tilskud af Staten.

Landhusholdningsselskabet havde ved Femaarets Udgang 28 Underafdelinger. Dets væsentligste Virksomhed har bestaaet i at yde Bidrag til Indkjøb af Avlsdyr, Frugttrær og Bærbuske, Afholdelse af Gaardbrugerkurser samt Kurser for Kvinder i Behandling af Frugt og Grønsager; endvidere ved Uddeling af Landbrugsskrifter og Udsendelse af forskjellige Stipendiater; derhos Udstilling i Aarene 1901—1904 i Byerne Flekkefjord, Kristiansand, Farsund og Mandal af Meieri-, Landbrugs- og Havebrugsprodukter samt Husflid. Fra 1904 blev det besluttet kun at afholde disse Udstillinger hvert andet Aar, hvorfor ingen saadan afholdtes i 1905. For Husdyravlen er virket væsentlig gjennem Afholdelse af Udvalgsskuer, idet det saakaldte *Flach'ske* Præmieringssystem blev indført i Distriktet fra 1902. Amtet blev da delt i 3 Distrikter med 13 à 14 Skuer i hvert Distrikt, saaledes at der bliver 3 Aar mellem hvert Skue i de enkelte Distrikter. Som udelukkende Statsforanstaltning bliver derhos hvert Aar afholdt et Dyrskue i Lyngdal.

Den i forrige Beretning omtalte Fællesindkjøbsforening har været igang gjennem hele Femaaret, men først i 1905 lykkedes det, efterat forskjellige Ændringer i Planen m. v. var foretaget, at faa noget Opsving i Omsætningen. Denne, der i de 4 foregaaende Aar havde udgjort 25 000 Kroner aarlig, steg nemlig i 1905 til 50 000 Kroner og der er al Grund til at tro, at denne for Landmændene gavnlige Indretnings Bestaaen nu er sikret.

Ogsaa gennem dette Femaar har 2 Amtsgroenomer virket i Amtets Tjeneste; der har været Spørgsmaal om at nedlægge den ene af disse Poster og istedet oprette en Amtsgartnerpost, ligesom Tanken har været oppe om at udvide den ene Amtsgroenoms Virkefelt og henlægge den resterende Del af Amtet under Andenlæreren ved Landbrugsskolen; men nogen endelig Bestemmelse herom er endnu ikke fattet.

Ved Femaarets Slutning var der 3 Dyr læger i Amtet. Den ene af disse, en Amtsdyr læge, var da flyttet fra Kristiansand til Mandal, endnu en Amtsdyr læge var (i 1903) ansat med Bopæl i Flekkefjord, og fra tidligere har en privatpraktiserende Dyr læge været og er fremdeles bosat i Kristiansand.

Sundhedstilstanden hos Kreaturerne har forøvrigt i hele Femaaret været gennemgaaende god. Sygdomme har vistnok optraadt, men spredt og enkeltvis.

Efter de af Direktøren for det civile Veterinærvæsen meddelte Opgaver hidsættes følgende Resultat af de offentlige Tuberkulinundersøgelser i Femaaret, forsaavidt dette Amt angaar:

A a r .	Antal undersøgte Dyr.	Deraf mistænkte og tuberkuløse.	Procent tuberkuløse.	Antal undersøgte Besætninger.	Deraf tuberkuløse.	Procent tuberkuløse.
1901	637	20	3.1	103	10	9.7
1902	472	6	1.3	79	5	6.3
1903	515	12	2.3	88	8	9.1
1904	530	15	2.8	82	9	10.9
1905	413	15	3.6	59	11	18.6
1901—1905	2 567	68	2.6	411	43	10.5
For det hele Land:						
1901—1905	80 212	3 558	4.4	11 280	1 393	12.3

Tuberkulosen blandt Kvæg synes saaledes at være mindre udbredt i dette Amt, at dømme efter det Antal Dyr, som ved Undersøgelsen er fundne tuberkuløse.

2. Skogdrift.

Lister og Mandal Amt kan ikke henregnes blandt Landets skogrige Distrikter. Af Rigets samlede Skogareal falder blot ca. $2\frac{3}{4}$ Pct. paa dette Amt. Af Amtets samlede Areal, 7 247 km², er imidlertid, som tidligere nævnt, 1 860 km² eller henved 26 Pct. henregnet til Skogareal og sammenlignet med det hele Land, af

hvis samlede Areal ca. 21 Pct. er Skog, stiller Forholdet sig paa Grund af Amtets mindre Størrelse sig noget bedre; tages derimod Hensyn til Bygdernes Folkemængde, staar Amtet langt tilbage.

Efter Lensmændenes Opgivende har Skogene i sin Helhed betragtet gaaget mærkbart frem med Hensyn til Bestandens Tæthed og Væksterlighed, men tilbage forsaavidt Dimensionerne angaar. Skogplantning har i større og mindre Grad fundet Sted i de fleste af Amtets Bygder, alene i Gyland Herred siges ingen saadan at være foretaget. Af Kongler til Udvinning af Frø er derimod indsamlet rent ubetydeligt; det er kun i et Faatal af Amtets Herreder, hvor saadan Frøudvinning overhovedet foretages.

Større Salgslast (Sagtømmer og anden større Rundlast) leveres i betydeligt Omfang fra Oddernes, Vennesla, Øvrebø, Hægeland, Øislebø, Laudal, Finsland, Bjelland og Grindum, i noget Omfang fra Tveit, Randøund, Søgne, Halsaa og Hartmark, Holme, Aaseral, Nordre Undal, Søndre Undal, Hægebostad, Fjotland, Tonstad og Øvre Siredalen; fra Amtets øvrige Herreder sælges lidet eller intet af denne Last. Smaatømmer (Props og Sliberilast) leveres i betydeligt Omfang fra Søgne, Finsland, Grindum, Nordre Undal og Søndre Undal, i noget Omfang fra Tveit, Oddernes, Vennesla, Øislebø og Laudal; for Amtets øvrige Herreder har Salget af denne Slags Last lidet eller ingen Betydning. — Af Tøndestav leverer enkelte Herreder derimod ganske betydeligt; denne Fabrikation drives særlig i Herrederne Øvrebø, Hægeland, Søgne, Holme, Øislebø, Laudal, Finsland, Bjelland, tildels Aaseral, Grindum, Nordre og Søndre Undal, Fjotland, Bakke, Gyland og Nes.

Salg af Brændeved er af mere eller mindre Betydning for Tveit, Randøund, Oddernes, Vennesla, Øvrebø, Hægeland, Søgne, Halsaa og Hartmark, Holme, Øislebø, Laudal, Søndre Undal, Spangereid, Herred, Spind, Lyngdal, Nes, Bakke og Gyland. Fra de øvrige, fra Byerne længere borteliggende Herreder, samt Vanse, der ingen Skog har, leveres omtrent ikke Brændeved. Vanse og Hitterø maa kjøbe Brændeved.

Med Undtagelse af Amtets østre Herreder bruger samtlige øvrige mere eller mindre Torv til Brændsel; i Vanse, Bakke, Nes og Hitterø bruges ogsaa lidt Stenkul.

Af Brændeved bliver forøvrigt fra Kristiansand afskibet ganske betragtelig til Vestlandet; men meget af denne Ved er med Jernbanen ført ned fra Sætersdalen Fogderi i Nedenes Amt.

Efter de af Lensmændene opgivne Gjennemsnitspriser paa Brændeved i 1905 var Prisen i Gjennemsnit pr. Meterfavn for det hele Amt for Birk Kr. 9.40, Or Kr. 8.12, Furu Kr. 7.67, Gran Kr. 6.50, Eg Kr. 10.30 og Asp Kr. 7.00. Disse Priser er imidlertid misvisende; i Gjennemsnit er opnaaet mere. Det er nemlig saa, at de Distrikter, der lidet eller intet sælger af Ved, møder op med

de laveste Priser, og dertil kommer, at medens de bedste Veddistrikter — Kristiansands Opland — kapper Veden paa 24 Tommer, er den i de vestre Distrikter kun 18 Tommer lang. Or og Gran sælges forøvrigt sjelden særskilt, men gjerne sammen med andre Vedsorter, deriblandt Asp og Lind, under Benævnelser Blandingsved. Derimod sælges ikke saa ganske lidet af Egeved og dennes Pris er gjerne ca. 1 Krone lavere end Birkevedens pr. Meterfavn.

Af Egebark afsættes endel til Garverierne; men efterat disse har begyndt at benytte andre fra Udlandet indførte Garvestofte, er Prisen paa Egebark blevet saa lav, at det neppe skal svare Regning at flette den. Der har derfor fra Distriktets Side været arbeidet stærkt for at faa de fremmede Garvestofte belagt med Told, men hidtil uden Resultat.

Af Skogen angives ca. 4 km² at eies af Udlændinger. Dette er vel i Realiteten rigtigt, men Aktieselskabet Vigelands Brug i Venesla, der eier den nævnte Skogstrækning, er et norsk Aktieselskab, omend vistnok Kapitalen er engelsk. Forøvrigt findes ingen Skog paa Udlændingers Hænder.

I Siredalen, af hvis Fladeindhold kun ca. $\frac{1}{10}$ er dækket af Skog, eies omkring $\frac{3}{4}$ af det Offentlige; i Bakke Herred er omtrent $\frac{1}{8}$ og i Hægeland $\frac{1}{10}$ af Skogen Udenbygdsboendes Eiendom. Ellers er det intet eller en ren Ubetydelighed af Skogen, som ikke eies af Herredernes egne Indvaanere.

Af Amtets samlede Skogareal er ifølge Statistisk Aarvog ca. 3 km² Statskog. Oplysningsvæsenets Fonds Skoge (Præstegaardsskogene) har en samlet Udstrækning af henved 17 km².

Den meste Skog findes i Aaseral med 250 km², dernæst kommer Søgne med 180 km². I Vanse findes, som tidligere bemærket, ingen Skog, naar undtages Statens Planteskole paa Kjørrefjord, der har en Udstrækning af 65 Hektar. Fordelt efter Elvenes Nedslagsdistrikt falder den største Skogstrækning paa Mandalselven, nemlig 511 km², eller 27 $\frac{1}{2}$ Pct. af Amtets samlede Skogareal.

Angaaende Tømmerflødningen i Amtets Vasdrag hidsættes følgende Oplysninger:

I Topdalselven er, ved de inden dette Amt beliggende Lændser, «Sannesevjen» og «Renneklev», i Femaaret udskillet:

i 1901.....	19 209 Tylvter,
- 1902.....	24 726 —
- 1903.....	20 018 —
- 1904.....	18 231 —
- 1905.....	25 618 —

Tilsammen 107 802 Tylvter

mod 115 456 Tylvter i forrige Femaar.

Af Lasten var 55 417 Tylvter større Last eller over 16' \times 7".

Længere oppe i Vasdraget i det inden Birkenes i Nedenes Amt beliggende Flaksvand, blev i Femaaret udskillet 66 351 Tylvter, der pr. Jernbane har været transporteret til Lillesand. Naar dette Parti medtages, har der saaledes i Femaaret ialt været flødet 174 153 Tylvter gennem Vasdraget.

Det er overhovedet ganske ubetydelig af Tømmeret, som er hugget i dette Amt, idet Størsteparten af Vasdraget ligger i Nedenes Amt, hvorfor ogsaa Størstedelen af Lasten er kommet derfra. Ved de nævnte 2 Lændser var i Tiden April—December henholdsvis 18—20 og 14—16 Mand beskjæftiget.

Der er Fællesflødning i Vasdraget.

I O t t e r a a e n, hvori ogsaa Fællesflødning foregaar, er ved Vennesla Bom optalt:

i 1901.....	35 342 Tylvter,
- 1902.....	29 621 —
- 1903.....	28 655 —
- 1904.....	12 544 —
- 1905.....	20 987 —

Tilsammen 127 149 Tylvter

mod 147 828 Tylvter i forrige Femaar.

Ved den nævnte Vennesla Bom har i Tiden 15 April—15 December 10 Mand havt Beskjæftigelse.

Ogsaa for O t r a s Vedkommende gjælder, at den meste Last, som flødes, kommer fra Nedenes Amt; hvormeget der er hugget i Lister og Mandal Amt kan ikke opgives; men fra Vennesla, som formentlig er det af Amtets Herreder, der tilfører Vasdraget mest Last, opgives i Femaaret at være sluppet paa Elven ialt ca. 12 500 Tylvter.

Af Lasten er mere end $\frac{2}{3}$ Tømmer under 18' 6" Top.

Gjennem S ø g n e e l v e n flødes, som det synes Aar, efter Aar mindre Last. Der har hidtil været Fællesflødning, men fra 1905 er dette ophørt paa Grund af det ringe Kvantum Tømmer, som er sluppet paa Elven. Dette, der kommer fra Herrederne Søgne, Øvrebø, Finsland og en liden Del af Hægeland, udgjorde:

i 1901.....	2 557 Tylvter,
- 1902.....	360 —
- 1903.....	1 882 —
- 1904.....	1 372 —
- 1905.....	586 —

Tilsammen 6 757 Tylvter

mod 22 478 Tylvter i forrige Femaar.

For M a n d a l s e l v e n s Vedkommende er der ogsaa Nedgang.

Der opgives sluppet i Vasdraget:

i 1901.....	5 497 Tylvter,
- 1902.....	7 731 —
- 1903.....	12 825 —
- 1904.....	5 894 —
- 1905.....	4 924 —

Tilsammen 36 871 Tylvter

mod 65 221 Tylvter i forrige Femaar.

I Vasdraget, hvor der er Fællesflødning, findes 2 Lændser, Birkenes Bom og Lindlands Bom, beliggende henholdsvis 14 og 5½ km. fra Mandal. I Maa-
nederne Mai, Juni, September, Oktober og November beskæftiges ved disse
Lændser henholdsvis 5 og 14 Mand.

Al den Last, som flødes i dette Vasdrag, er hugget i Lister og Mandal Amt.
Af det i Femaaret flødede Kvantum antages ca. Halvdelen at kunne henregnes
til større Last eller Tømmer med 8 Tommers Top 12 Fod fra Roden.

I Undalselven er i Femaaret sluppet:

i 1901.....	2 213 Tylvter,
- 1902.....	2 599 —
- 1903.....	2 313 —
- 1904.....	1 605 —
- 1905.....	1 351 —

Tilsammen 10 081 Tylvter

eller i Gjennemsnit 2 016 Tylvter aarlig, mod gjennemsnitlig i Aarene 1898—
1900 3 363 Tylvter.

Det er hovedsagelig større Tømmer, som flødes i dette Vasdrag, 30 Fod
med 4 à 5 Tommers Top, eller 7 à 9" 12 Fod fra Roden. Ogsaa i Undals-
elven foregaar Fællesflødning.

For Lyngdalselven, hvori nedflødes Last hugget i Hægebostad, hid-
sættes følgende Opgave over det i Femaaret slupne Kvantum Tømmer:

i 1901.....	316 Tylvter,
- 1902.....	411 —
- 1903.....	885 —
- 1904.....	0 —
- 1905.....	790 —

Tilsammen 2 402 Tylvter

eller 1 268 Tylvter mindre end i foregaaende Femaar og 578 Tylvter mindre
end i Femaaret 1891—1895.

I dette Vasdrag findes en Lændse, «Bergebommen» ved Gaarden Berge i
Lyngdal; her sysselsættes Vaar og Høst 2 à 3 Mand. Lastens Dimensioner er
opgivet 6" —10" 12 Fod fra Roden.

Gjennem Kvina er der i Femaaret flødet tilsammen 780 Tylvter, for den væsentligste Del hugget i Fjotland, mod 2 450 Tylvter i 1896—1900. Lastens Dimensioner 8"—10" \times 12', det mindre Tømmer 6"—8" \times 12'.

I Aarene 1902 og 1904 er i Fedeelven flødet ialt 350 Tylvter Tømmer, hugget i Gyland og Fede; i foregaaende Femaar blev gennem dette Vasdrag flødet tilsammen 660 Tylvter.

Gaar man ud fra, at ca. 20 000 Tylvter af den i Femaaret gennem Topdalselven og Otterraen fremdrevne Last er hugget i dette Amt og at der paa andre Maader, særlig fra Herrederne Randøsund, Oddernes og Søgne, er fremført ca. 12 000 Tylvter, skulde der i Amtet i Aarene 1901—1905 være hugget omkring 90 000 Tylvter, hvilket bliver betydelig mindre end i foregaaende Femaar.

Over Trælasterudførselen fra Amtets Byer hidsættes følgende Opgave:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.
	m ³ .	m ³	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .
Kristiansand:						
Høvlet Last	-	-	120	20	1 240	1 380
Planker, Battens og Bord...	41 794	49 006	47 397	34 025	39 023	211 245
Lægter og Vragbord	-	274	227	180	239	920
Minetømmer	9 856	7 448	4 955	1 978	2 827	27 064
Pitprops over 19 dm.	2 172	2 561	1 480	833	696	7 742
— under - -	6 717	8 548	5 270	2 739	2 384	25 658
Bjælker	865	2 133	1 829	951	864	6 642
Box o. l.	178	197	609	464	634	2 082
Dansklast	1 453	2 183	1 612	1 115	1 056	7 419
Kassebord	-	-	-	18	10	28
Stav	1 009	366	326	312	470	2 483
Sleepers	1 214	1 218	1 715	1 105	704	5 956
Splitved	2 459	3 569	1 421	3 177	2 770	13 396
Ialt	67 717	77 503	66 961	46 917	52 917	312 015
Mandal:						
Høvlet Last	15	-	-	-	-	15
Planker, Battens og Bord...	10 968	10 103	10 686	10 421	8 204	50 382
Minetømmer	-	-	1 359	-	-	1 359
Pitprops over 19 dm.	414	-	672	-	-	1 086
— under - -	-	2 001	-	1 284	567	3 859
Splitved	198	-	-	255	-	453
Stav	750	849	984	639	936	4 158
Dansklast	2 481	3 199	2 164	1 788	1 522	11 154
Ialt	14 826	16 152	15 865	14 387	11 229	72 459

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.
	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .	m ³ .
Farsund:						
Stav	89	40	-	-	210	339
Flekkefjord:						
Planker, Battens og Bord...	58	76	-	-	-	134
Stav	-	-	2	-	-	2
Ialt	58	76	2	-	-	136

Fra Amtets Byer er saaledes i Femaaret af Træløst udskibet ialt 384 949 m³ mod 500 002 m³ i forrige Femaar.

Derhos er i samme Tidsrum udskibet 21 268 Ton Træmasse, 23.5 Ton Træhuse, 15 Ton dreiede Trævarer, 9.7 Ton Bødkerarbeide og 8.5 Ton Snedkerarbeide.

3. Fiskerier.

Efter Statistisk Aarboeg hidsættes følgende Oversigt over Værdien af Amtets Kystfiskerier i Femaaret:

A a r .	Skrei.	Sild.	Makrel.	Andre Fiskerier.	Laks og Sjørret.	Hummer.	Østers.	Samlet Værdi.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	-	55 200	213 530	81 550	83 074	118 307	200	551 861
1902.....	-	112 350	238 589	90 789	92 107	166 198	200	700 233
1903.....	2 375	223 750	219 750	105 790	73 695	182 070	200	807 630
1904.....	1 200	323 000	195 200	100 300	70 800	183 100	-	873 600
1905.....	2 300	315 500	217 300	123 500	99 100	200 300	-	958 000
Ialt	5 875	1 029 800	1 084 369	501 929	418 776	849 975	600	3 891 324

Gjennomsnittsudbyttet af Fiskerierne har saaledes pr. Aar udgjort 778 265 Kroner eller 346 928 Kroner mere end gjennomsnitlig i forrige Femaar. I ovenstaaende Tabel er imidlertid ikke medregnet Værdien af Laksefisket i Amtets Elve, der vel tør ansættes til ca. 40 000 Kroner aarlig, og heller ikke af den i Nordsjøen fra dette Distrikt dorgede og nedsaltede Makrel.

Det er Sildefisket, Drivgarnsfisket efter Storsild (Østlandssild), som er den væsentlige Aarsag til den store Stigning af Udbyttet i det heromhandlede Femaar;

men ogsaa samtlige øvrige Fiskerier viser Opgang; først og fremst Makrel-fisket, dernæst de saakaldte «andre Fiskerier» (Fiske efter Sei, Lange, Brosme, Aal etc.).

At Udbyttet af Hummerfisket er steget saa betragteligt skyldes meget den Prisstigning, som har fundet Sted for denne Vare; thi intetsteds opnaar Fiskerne saa stor Pris for Hummeren som i dette Amt. I Stavanger Amt fiskes Aar om andet gennemgaaende mere Hummer end her; men i Lister og Mandal Amt opnaaes større Udbytte, større endog end i noget andet Amt. At Prisen er høiere end i andre Amter skyldes den daglige Dampskibsforbindelse, Kristiansand har med Fredrikshavn i Danmark og dermed ogsaa med Tyskland, der konsumerer den største Andel af den i Norge fiskede Hummer; mere end 55 Pct. af Landets samlede Hummerfangst blev saaledes i 1905 udskibet over Kristiansand. At Nedenes Amt, der jo har lige saa god Forbindelse med Kristiansand som Lister og Mandal Amt forevrigt, ikke opnaar saa høi Gjennemsnitspris for sin Hummer skyldes, at Fisket der begynder 1½ Maaned tidligere, nemlig 16 September mod 1 November her, og paa denne Tid betales der en mindre Pris for Hummeren, hvoraf den væsentligste Del jo altid optages i Begyndelsen af Fisket.

Det øgede Udbytte af Lakse- og Sjørretfiskerierne skyldes udelukkende Prisstigningen. Den Laks, som fanges i Amtets vestre Del, gaar hovedsagelig til England, en mindre Del til Tyskland. Derimod gaar en betragtelig Del af den Laks, som fiskes østenfor Lindesnes, til Tyskland; England faar omtrent udelukkende Smaalaksen, da Tyskland som Regel betaler bedre for den større Laks; dertil kommer, at man gennem Fredrikshavnslinjen har lettere for at regulere Tilførselen til det tyske Marked — Noget af Fangsten gaar ogsaa til Kristiania.

I Gruppen «andre Fiskerier» indgaar ogsaa Aalefisket; men i Lensmændenes Opgaver, hvorfra disse Tal er hentet, er der taget svært lidet Hensyn til Aalefisket; det er kun et Par af dem, som har taget det i Betragtning. Og dog har Aalefisket ikke saa liden Betydning. Aalen er efterstræbt, det følger jo af Prisen, der har udgjort 60 Øre pr. kg.; men naar der til Fangsten skal benyttes saa kostbart Redskab som Teine, og af disse benytter hver Fisker som Regel op til 50 Stkr. og til Agn anskaffes Smaasild, der tages med Not, vil det skjønnes, at der maa fiskes endel, forat det skal kunne betale sig.

Efter indhentede Oplysninger kan Værdien af den i 1905 fra Kristiansand udskibede Aal anslaaes til ca 25 000 Kroner og fra Flekkefjord blev Aaret forud exporteret Aal for noget over 3 000 Kroner.

Vistnok er ikke al den Aal, som skibes over Kristiansand, fisket i dette Amt, meget kommer andetstedsfra; men, saavidt vides, fiskes der efter Aal langs hele Amtets Kyst. — Omtrent hele Aalexporten gaar til Danmark; til For-sendelsen benyttes meget Kvaser.

Silden har været udskibet i fersk Tilstand i Is, og Markedet har været England for den væsentligste Del; nogle mindre Partier har ogsaa været sendt

til Tyskland. Det, at Silden ikke salted, har medført, at Prisen er blevet trykket betydelig ned, naar der har været større Fiske og dette ogsaa har slaaet godt til paa andre Kanter. Men forøvrigt synes det nu, som om ogsaa salt Sild er vanskelig at faa afsat, saa Fordelen ved at salte maaske ikke vilde have været større. — De fleste Fiskere paa Kristiansandskanten, Randø Sund, Oddernes og Søgne skiber forøvrigt sin Fisk for egen Regning, idet de i dette Øiemed har dannet Foreninger. For saadanne vilde det vel ogsaa falde vanskeligt at ned-salte og lagre Silden.

Af dækkede Fiskefartøier fandtes i Amtet i 1906, da Fiskeridirektøren lod indsamle Oplysning herom, ialt 328 til samlet Værdi Kr. 952 912. Af disse var 255 Skøiter under 18 Ton brutto og 18 Motorfartøier. Det Distrikt, som havde det største Antal Fiskefartøier, var Oddernes og Randø Sunds Lensmands-distrikt, hvor der tilsammen fandtes 138 Fartøier, dernæst kom Vanse med 48 og Spangereid og Søgne med 34 hver. Af Fartøier over 18 Ton brutto havde Vanse de fleste, nemlig 16, dernæst kom Spangereid med 11 og Oddernes og Randø Sund ligeledes med 11. Af de 18 Motorfartøier hørte 7 hjemme i sidst-nævnte Distrikt.

4. Bergværksdrift.

Af Bergværksdrift foregaar lidet i Amtet. Det eneste Sted, saadan har fundet Sted i Femaaret, er ved Knaben Grube i Fjotland, hvor der udvindes Molybdænglans. Fra Gruben, der i Femaaret er kjøbt af et engelsk Interessentskab for 316 000 Kroner, opgives i 1905 at være exporteret 25 Ton Erts, der efter en Værdi af ca. Kr. 2 700 pr. Ton er beregnet til omkring 68 000 Kr. Ved Gruben beskæftigedes i nævnte Aar fra 18 til 77 Mand eller i Gjennemsnit 47 Mand.

Der er i 1905 ogsaa uddrevet noget Molybdænerter fra den «Kvinagrubens Interessentskab» tilhørende Grundevandsknutens Molybdængrube, ogsaa paa Knaben-heien; men hvormeget vides ikke.

Efter Statistisk Aarvog udgjorde Landets samlede Produktion af Molybdænglans i Aaret 1905 46 Ton.

5. Industri.

Antallet af industrielle Anlæg i Lister og Mandal Amt er i Femaaret reduceret med 4, nemlig fra 104 i 1900 til 100 i 1905, medens Antallet af de ved disse beskæftigede Personer er noget forøget, nemlig fra 1 832 i 1900 til 1 879 i 1905.

Heraf var:

Voksne Mænd	1 375
— Kvinder	306
16—18 Aar { Gutter	69
{ Piger	8
14—16 — { Gutter	89
{ Piger	14
12—14 — { Gutter	16
{ Piger	2.

De omhandlede Anlæg fordeler sig saaledes :

Anlæggets Art.	Antal	
	Bedrifter.	sysselsatte Personer.
Metalindustri	5	210
Kemisk Industri	2	18
Textilindustri	5	283
Træindustri	39	539
Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	31	245
Bogtrykkerier ¹⁾	7	53
Papirindustri	2	301
Læderindustri	4	144
Industri for Beklædning	2	21
Bergværksdrift	1	20
Udvinning af Jord og Stenarter	1	43
Anlæg for elektrisk Belysning og Kraft	1	2
	100	1 879

De ovennævnte Anlæg fordeler sig paa de forskjellige Herreder saaledes som angivet i efterstaaende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

H a a n d v æ r k, S m a a i n d u s t r i o g H u s f l i d, særlig den kvindelige, oplyses at være noget i Fremgang i Laudal, Finsland, Grindum, Aaseral, Søndre Undal og Fjotland, ellers er det Stilstand eller hellere Tilbagegang. Fra Laudal, Finsland og Grindum sælges til Udenbygdsboende endel mindre vævede Sager, fra Kvinesdal River og Ljaaaorv. Fra Søndre Undal udføres adskillige færdige Husebygninger.

Af Baadbyggerier fandtes i 1905 4 i Vanse, men de var kun i Drift en kortere Tid af Aaret. Fra disse leveredes 14 Skøiter til en Værdi af Kr. 24 100

¹⁾ I Fabrikinspektørens Opgave, hvorefter nærværende Tabel er udarbejdet, sees ikke medtaget 2 i Mandal beliggende Bogtrykkerier.

Herreder.	Antal		De betydeligste Anlæg:
	Anlæg.	Arbejdere.	
Tveit	3	93	Boens Brug (Træsliberi og Sagbrug), 81 Personer.
Oddernes.....	10	274	Høie Fabriker (Væveri og Spinderi), 173 Personer.
Vennesla.....	2	286	Hunsfoss Papirfabriker, 220 Personer, og Vigeland's Sagbrug, 66 Personer.
Øvreboe.....	4	13	
Hægeland	2	10	
Søgne.....	2	6	
Halsaa og Hartmark.....	7	37	
Holme	4	14	
Øisleboe	1	2	
Laudal.....	1	2	
Nordre Undal	3	6	
Søndre Undal	6	69	Sjøllingstad Uldvarefabrik, 41 Personer.
Lyngdal	4	34	
Fjotland	1	20	Knaben Grube.
Hitterø	1	43	The Lovatt Kiselguhr Co. lim.
Nes.....	8	244	Aarenes og Dalens Garverier med henholdsvis 66 og 45 Personer, Axelsens Tøndefabrik, 40 Personer, og Flekkefjord Uldvarefabrik, 37 Personer.
Kristiansand	24	576	Kristiansands mekaniske Værksted, 177 Personer, Otterdals Interessentskab (Sagbrug), 96 Personer, og Moe & Søn's Tobaksfabrik, 51 Personer.
Mandal	6	88	To Sagbrug med hver 30 Mand.
Farsund.....	2	8	
Flekkefjord.....	9	54	Nilsens Trævarefabrik, 18 Personer, og Flekkefjord Skofabrik, 13 Personer.
	100	1 879	

og 10 Baade til Værdi Kr. 700. — Fra Høllens Baadbyggeri i Søgne, der var i Virksomhed hele Aaret, leveredes 7 Fiskeskøiter til en Værdi af Kr. 6 500, og i Søndre Undal byggedes 18 Skjægter til en Værdi af Kr. 1 100. I Nes bygges aarlig 5 à 6 Baade til en Værdi af ca. Kr. 1 000 og i Holme nogle Smaaapramme.

Det i forrige Beretning nævnte Sodal Stenhuggeri i Oddernes drives fremdeles. I 1905 sysselsattes ved dette 6 Mand i 40 Uger. Produktionen udgjorde ca. 2 000 m³ til en Værdi af 8 000 Kroner.

6. Handel.

Antallet af kooperative Foreninger var ved Udgangen af 1905: 9, fordelt med 2 paa Oddernes, 2 paa Venesla og 2 i Øvrebø, samt 1 i hvert af Herrederne Halsaa og Hartmark, Finsland og Aaseral. Den samlede Omsætning for disse Foreninger udgjorde i nævnte Aar Kr. 329 875. I 1900 fandtes i Amtet 8 saadanne Foreninger med en samlet Omsætning af 339 000 Kroner. Der er i Femaaret oprettet 4 nye Foreninger og nedlagt 3 af de ved forrige Femaars Udgang bestaaende Foreninger.

Af Landhandlere fandtes i 1905 noget over 200 eller omkring det samme Antal som ved Udgangen af forrige Femaar.

Ved Siden af denne Landhandel er der mange, som befatter sig med Opkøb og Salg af Heste, Kjør, Faar, Æg, Bær, Ved etc. Af Kjør sælges ikke saa ganske faa ved det aarlige Stats-Dyrskue i Lyngdal. — Nogen Hesteavl af Betydning foregaar ikke inden Amtet. De fleste Heste indkøbes som unge fra Stavangerkanten, navnlig Jæderen. Med en stor Del af disse foregaar atter Handel, idet de kun opdrættes videre her i Distriktet — og midlertidig benyttes — for at sælges igjen efter Forløb af et Aar eller to.

Af Rettigheder til Skjænkning af alkoholsvagt Øl fandtes i 1905 4 ved de langs Sætersdalsbanen inden Amtet beliggende Stationer; derhos har Aaserals Turisthotel havt Ret til Udskjænkning af Øl og Vin til Spisegjæster. Forøvrigt fandtes inden Landdistriktet ingen Rettigheder til Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød.

7. Skibsfart.

Ifølge den officielle Statistik var der ved Femaarets Udgang hjemmehørende i Amtets Landdistrikt 114 Fartøier af samlet Tonnage 19 146 Ton og en Bemanding af 597 Personer; deraf var over 50 Ton 29 Fartøier paa tilsammen 17 229 Ton og med en Bemanding af 335 Personer. Fartøiernes Antal er i Femaaret gaaet ned med 18 Stkr., deraf 12 over 50 Ton; men Tonnagen er øget med ialt 363 Ton; denne Forøgelse falder udelukkende paa Fartøier over 50 Ton, idet disses Tonnage er øget med ialt 445 Ton, medens de mindre Fartøiers Tonnage er gaaet ned.

Af de 114 Fartøier var 10 Dampskibe paa tilsammen 1 725 Ton og en Bemanding af 67 Personer. I 1900 fandtes blot 1 Dampskib paa 30 Ton. 2 af de for 1905 opførte Dampskibe var paa over 50 Ton og tilsammen paa 1 563 Ton. — 6 af Dampskibene var sysselsat i indenrigsk Kystfart eller indenrigske Fiskeexpeditioner, 4 paa tilsammen 1 628 Ton anvendtes i udenrigsk Fart.

Af de 104 Seilfartøier beskjæftigedes 85 paa tilsammen 17 145 Ton i udenrigsk Fart.

Til Amtets Toldsteder sees i Aaret 1905 at være ankommet med Ladning 625 Fartøier paa tilsammen 216 444 Ton og i Ballast 166 Fartøier paa tilsammen 28 660 Ton. I samme Aar er afgaaet med Ladning 827 Fartøier paa tilsammen 280 915 Ton og i Ballast 47 Fartøier paa tilsammen 26 237 Ton.

Til Sammenligning anføres, at den samlede til Amtets Toldsteder i 1900 ankomne Tonnage udgjorde 144 692 Ton og den afgaaede 201 732 Ton, hvoraf i Ballast henholdsvis 28 324 og 10 505 Ton.

8. Andre Næringsveie.

Jagt paa og Fangst af Fuglevildt, særlig af Ryper, har i enkelte Distrikter, fornemmelig Aaseral og Siredalen, endel Betydning. For sidstnævnte Distrikt blev Værdien af Rypefangsten i 1905 af Lensmanden anslaaet til 6 000 Kroner. Fra Amtets Toldsteder sees i Femaaret at være udskibet ialt 35 523 kg. Fugle- og andet Vildt. Dette er vistnok ikke stort over Halvdelen af hvad der blev udskibet i forrige Femaar; men heraf at slutte en tilsvarende Nedgang i Fangstmængden vil vistnok være urigtigt. Omend en stor Del af det fra Kristiansand udskibede Vildt er fanget inden Nedenes Amt, saa har vistnok paa den anden Side Stavanger opkjøbt meget af Siredalsfangsten. Hertil kommer, at betragtelige Partier af Fangsten gaar til Kristiania, og ikke saa lidet forbruges inden Distriktet. Og hvad Forhandlerne i Kristiania ikke kan afsætte paa sit eget Marked udskibes igjen til Udlandet.

I Præmie for fældte Rovdyr og Rovfugle er af Amtskassen i Femaaret udbetalt ialt 10 960 Kroner.

Turisttrafiken spiller nogen, men dog ikke større, Rolle for dette Amt. Til Aaseral, hvor der som nævnt i forrige Beretning findes et Turisthotel, reiser en Del Udlændinger væsentlig Englændere for at drive Jagt, særlig efter Vildren og Ryper, samt Fiskeri. I samme Hensigt søger ogsaa endel Turister op til Siredalen. Her foregaar ogsaa endel Turisttrafik fra omliggende Trakter mellem Siredalen og Lysefjorden og Siredalen og Sætersdalen. Gjennemgangstrafiken over Kristiansand er dog ikke saa ganske liden; men det er fornemmelig Sætersdalen i Nedenes Amt, som er de Reisendes Maal, for en Dels Vedkommende med Fortsættelse over til Telemarken eller til Stavanger Amt.

9. Kommunikationer.

Amtets Jernbanenet er i Femaaret blevet forøget ved Aabningen af Egersund—Flekkefjordbanen, hvilket fandt Sted 1 November 1904. Banens samlede Længde er 72.85 km., hvoraf imidlertid blot 17.3 km. falder inden dette Amt.

Det første Driftsaar gav Underskud, hvad man ogsaa kunde vente, og der tør vel endnu gaa flere Aar, førend Forholdet vil ændres.

Sætersdalsbanen giver derimod hvert Aar et lidet Overskud og Trafiken paa denne synes at øge jævnt. Den i forrige Beretning omtalte Veiforbindelse fra Aaseral til Hornnes Jernbanestation i Nedenes Amt blev paabegyndt i Femaaret, men var ikke færdig ved dettes Udgang. En anden samtidig projekteret Vei fra Grindum i Lister og Mandal Amt til Ketilsaa i Nedenes er derimod endnu ikke paabegyndt.

Til Belysning af Amtets Veikommunikationer ved Udgangen af Femaaret hidsættes her en Oversigt, der for det væsentlige støtter sig til Lensmændenes Opgaver:

(Se Tabellen Side 25 og 26.)

Paa de i Femaaret under Arbeide værende Hovedveianlæg er følgende Parceller oparbejdet:

1. Af Veianlægget mellem Brennaasen i Greipstad og Kleveland i Finsland: Parcellerne Trætteberg—Ugland, Borvedalen—Bjørnebæk, Bjørnebæk—Underaasen og Stupstadstøden—Kilen.
2. En Vei fra Kjørrefjord i Vanse til Sande i Herred i sin Helhed.
3. Af Anlægget Lyngdal—Kvinesdal (Møskedalsveien) Parcellerne Lyngdals Grændse—Fosseliklev, Sveigen—Liknes Bro og Fosselikleven—Sveigen, hvormed dette Anlæg ogsaa er fuldt færdigt.
4. Af Veien inden Fjotland en Parcel ved Helle samt Stykket Engedal—Lindelandsbro—Leineskaret.

Endvidere er i Femaaret bygget en Bro over Mandalselven ved Møll i Holme.

Den kombinerede Veiadministration er endnu ikke indført i dette Amt. Staten har en Afdelingsingeniør og Amtet lønner en Veiinspektør, som imidlertid faar sin Skydsodtgjørelse af Staten.

Af faste Skydsstationer fandtes ved Femaarets Udgang 15, til hvis Op-retholdelse medgik ialt Kr. 5 208 aarlig. 11 af Stationerne var beliggende i Landdistriktet, de øvrige 4 i Byerne. Amtskommunens Andel af Udgifterne udgjorde Kr. 691.67.

Af offentlige Færgesteder fandtes 11, deraf 5 for Amtets Regning.

Trafiken paa Fjordene rundt Flekkefjord og til Hitterø har været besørget ved 2 mindre Dampskibe. Flekkefjord har derhos i Femaaret anskaffet endnu et Dampskib, der er sat i Rute mellem nævnte By og Kristiansand med Anløb foruden af Byerne Farsund og Mandal tillige af Lister og forskjellige Steder i Lyngdal, Spangereid og Søndre Undal. Disse 3 Herreder anløbes ligeledes af et i Farsund hjemmehørende Dampskib, der gaar i Rute paa Kristiansand. Farsund har derhos endnu et mindre Dampskib i Fart paa de omkringliggende Fjorde.

Opgave

vedkommende Amtets Veinet ved Afslutningen af Femaaret 1901—1905.

Herred.	Hoved-vei.	Bygde-vei.	Til- sammen Hoved- og Bygdevei.	Ride-vei.	Oparbejdet i Femaaret:		Vedligeholdsgiffter i 1905:			Sum af Vedligeholds-udgifter.	Anmærkninger.
					Nye Anlæg.	Om- lægninger.	Udbetalt af		Natural- arbejdets Værdi.		
							Amts- veikassen.	Herreds- kassen.			
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Tveit	17.4	24.1	41.5	-	-	-	26.33	1 300.81	-	1 327.14	Ingen af disse Veie ved- ligeholdes ved Natural- veiarbejde.
Randø Sund	-	20.3	20.3	-	3.3	-	-	874.00	-	874.00	
Oddernes	23.6	27.2	50.8	-	3.3	-	384.39	4 636.60	-	5 020.99	
Vennesla	18.7	17.9	36.6	-	-	3.9	184.38	2 373.39	-	2 557.77	
Øvrebo	13.3	26.5	39.8	-	-	4.8	-	1 263.27	-	1 263.27	
Hægeland	17.7	12.5	30.2	-	-	-	117.75	973.90	-	1 091.65	
Søgne	44.0	75.0	119.0	-	15.0	5.0	1 018.95	2 493.75	-	3 512.70	
Halsaa og Hartmark	20.5	61.0	81.5	-	5.5	-	51.00	3 800.00	-	3 851.00	
Holme	21.9	39.7	61.6	-	4.1	-	499.41	1 416.23	2 180.00	4 095.64	I Herredet anvendes ikke Naturalveiarbejde.
Øislebo	9.7	56.0	65.7	-	8.0	3.0	142.20	1 040.00	1 600.00	2 782.20	
Laudal	8.7	28.0	36.7	-	2.0	-	32.66	520.00	1 040.00	1 592.66	
Finsland	13.0	29.0	42.0	-	9.0	-	-	1 577.00	-	1 577.00	
Bjelland	22.3	41.2	63.5	-	9.0	-	5.00	145.00	1 100.00	1 250.00	
Grindum	6.2	36.5	42.7	-	1.5	-	33.33	640.00	800.00	1 473.33	
Aaseral	18.0	47.0	65.0	17.0	24.0	0.5	2.00	66.00	1 034.00	1 102.00	
Nordre Undal	17.3	57.0	74.3	-	2.7	-	32.53	348.50	3 000.00	3 381.03	
Overføres	272.3	598.9	871.2	17.0	87.4	17.2	2 529.93	23 468.45	10 754.00	36 752.38	

Herred.	Hoved- vei.	Ride- vei.	Til- sammen Hoved- og Bygdevei.	Ride- vei.	Oparbejdet i Femaaret:		Vedligeholdelsesudgifter i 1905:			Sum af Vedlige- holds- udgifter.	Anmærkninger.
					Nye Anlæg.	Om- lægninger.	Udbetalt af		Natural- arbejds- Værdi.		
							Amts- veikassen.	Herreds- kassen.			
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Overført	272.3	598.9	871.2	17.0	87.4	17.2	2 529.93	23 468.45	10 754.00	36 752.38	
Søndre Undal	23.0	85.5	108.5	-	3.0	-	190.57	3 491.69	-	3 682.26	I disse Herreder anvendes ikke Naturalveiarbejde.
Spangereid	-	40.1	40.1	-	-	-	-	1 335.00	-	1 335.00	
Vanse	6.2	87.0	93.2	-	8.0	-	188.01	20.00	4 069.00	4 277.01	
Herred	4.1	19.2	23.3	9.1	4.1	-	-	-	970.00	970.00	
Spind	7.5	10.6	18.1	-	-	-	42.50	469.00	-	511.50	I Herredet anvendes ikke Naturalveiarbejde.
Lyngdal	49.6	98.9	148.5	-	15.4	-	257.28	1 300.00	2 600.00	4 157.28	
Hægebostad	-	64.1	64.1	3.0	-	-	-	130.00	1 500.00	1 630.00	
Fjotland	15.0	20.2	35.2	33.0	15.0	-	113.85	1 410.53	-	1 524.38	I disse Herreder anvendes ikke Naturalveiarbejde.
Liknes	5.9	54.0	59.9	-	17.8	-	12.00	1 947.00	-	2 081.70	
Fede	12.1	11.0	23.1	-	-	-	122.70		-	-	
Nes	22.4	31.3	53.7	-	-	3.0	67.00	1 436.15	-	1 503.15	
Hitterø	-	16.0	16.0	-	-	-	-	278.89	-	278.89	
Bakke	7.9	22.5	30.4	-	-	-	-	136.88	900.00	1 036.88	
Gyland	-	36.1	36.1	-	-	-	-	236.32	800.00	1 036.32	
Siredalen	31.5	25.7	57.2	-	-	-	382.00	312.60	700.00	1 394.60	
Tilsammen	457.5	1 221.1	1 678.6	62.1	150.7	20.2	3 905.84	35 972.51	22 293.00	62 171.35	

Dette saavel som det Skib, der besørger Lokaltrafikken omkring Flekkefjord, har Statsunderstøttelse. I Søgne var ved Femaarets Udgang hjemmehørende 2 Dampskibe, der trafikerede forskellige Steder mellem Mandal og Kristiansand. Den lokale Trafik paa sidstnævnte By har derhos været besørget af 7 mindre Dampskibe. Et lidet Dampskib, der nyder Statsunderstøttelse, har i Femaaret været i Fart paa Siredalsvandet.

Telegrafstationer fandtes ved Udgangen af Femaaret i Byerne Kristiansand, Mandal, Farsund og Flekkefjord samt paa Oksø Fyr. Af Rigstelefonstationer fandtes i Landdistriktet ialt 20.

Af Postaabnerier fandtes ved Udgangen af 1905 60 mod 58 i 1900. Fra disse samt de 4 Postkontorer i Byerne er afsendt:

i 1905: 1 468 700 Breve, hvoraf 1 089 700 fra de 4 Postkontorer,
- 1900: 1 249 300 -- -- 979 900 - - - --

10. Kommunal Husholdning.

Det samlede Antal Skatydere i Amtets Landdistrikt, deres Procent af Indvaanerantallet og den samlede kommunale Skat (Herreds- og Amtsskat med Tillæg af Skolekredsens særskilte Udredsler samt Værkers og Brugs Bidrag til Skolevæsenet) udgjorde:

A a r .	Antal Skatydere.	Deres Procent af Indvaanerantallet.	Samlet kommunal Skat.
			Kr.
1901	14 460	24.1	556 045
1902	14 510	24.7	562 271
1903	15 050	25.6	584 392
1904	14 709	25.0	589 325
1905	14 820	25.2	612 537

Antallet af Skatydere i 1905 var efter Folketallet størst i Øislebø, hvor de udgjorde 36.24 Pct., og mindst i Liknes, hvor Skatydernes Antal kun udgjorde 18.39 Pct. af Befolkningen. Af det samlede Antal Skatydere var 50.03 Pct. Gaardbrugere.

Landdistriktets antagne Formue og Indtægt udgjorde efter Skatte ligningen:

	Formue. Kr.	Indtægt. Kr.
for 1905	54 135 000	7 850 000
- 1900	50 078 000	7 660 000.

Af de 14 820 Skatydere i 1905 betalte 1 179 eller 8 Pct. Statsskat med tilsammen 35 186 Kroner.

Indtægtsskatten til Kommunen har udgjort:

	pr. Indvaaner. Kr.	pr. Skatyder. Kr.
i 1901.....	4.53	18.73
- 1902.....	5.07	20.53
- 1903.....	5.45	21.28
- 1904.....	5.52	22.03
- 1905.....	5.66	22.44.

Der er jevn Stigning.

Til Dækkelse af Amtskommunens Udgifter blev i Aaret 1900 udlignet ca. 116 000 Kroner alt paa Matrikulskylden. Ved Femaarets Udløb var Udligningen steget til ca. 138 000 Kroner, hvoraf 30 000 Kroner paa Herrederne og Resten paa Matrikulskylden

Amtskommunens Formue udgjorde ca. 150 000 Kroner eller det samme som ved Udløbet af forrige Femaar. Dens Forpligtelser efter Laan og vedtagne Jernbanebidrag, der ved Udgangen af 1900 udgjorde ca. 208 000 Kroner, var ved Femaarets Udløb bragt ned til ca. 155 000 Kroner.

Kommunal Erhvervsvirksomhed drives ikke af nogen af Amtets Landkommuner.

II. Arbejderforhold.

Den gennemsnitlige Aars- og Arbejdsløni Aarene 1900 og 1905 vil sees af efterstaaende Tabel:

(Se Tabellen næste Side.)

Arbejdslønnen i Amtets Bygder synes efter dette at være gaaet noget ned; medens derimod Betalingen for almindeligt Dagarbejde saavel paa egen som paa Husbondens Kost er steget baade for Mænd og Kvinder. Det samme gjælder Tjenestepigernes Løn.

Af Fagforeninger findes i Amtet blot Søgne Haandværker- og Arbejderforening, der blev stiftet i 1897. Dens Medlemsantal var ved Femaarets Udgang 122.

Arbejds Art.		1900.	1905.	
		Kr	Kr.	
Aarsløn:	Tjenestegutter	Kontant.....	240.00	240.00
		Værdi af Kost og Logi.....	200.00	200.00
	Tjenestepiger	Kontant.....	106.00	120.00
		Værdi af Kost og Logi.....	150.00	155.00
Almindelige Dag- arbejdere:	Mænd paa egen Kost	Sommer.....	2.72	2.81
		Vinter.....	2.05	2.11
	Do. i Husbondens Kost	Sommer ..	1.95	2.07
		Vinter.....	1.37	1.43
	Kvinder paa egen Kost	Sommer.....	1.46	1.50
		Vinter.....	1.02	1.12
	Do. i Husbondens Kost	Sommer.....	0.89	0.95
		Vinter.....	0.59	0.64
Tømmerhuggere.....	2.50	2.47		
Tømmerkjøere	med Hest.....	4.55	4.42	
	uden Hest.....	2.28	2.22	
Elveflødere.....	2.91	2.74		
Lændsearbejdere.....	3.50	2.73		
Sagbrugsarbejdere.....	2.80	2.57		
Møllearbejdere.....	2.75	2.50		
Hustømmermænd.....	3.19	3.13		
Snedkersvende.....	3.50	3.07		
Murersvende.....	3.30	3.19		
Graastensarbejdere.....	3.60	2.61		
Bergverksarbejdere.....	3.00	3.00		
Høvleriarbejdere.....	3.60	2.69		
Væveriarbejdere	Mænd.....	3.13	3.00	
	Kvinder.....	1.63	1.75	
Træsliberi- og Papirfabrikarbejdere.....	3.75	3.33		
Skomagere.....	3.00	2.20		

12. Slutning.

Til Belysning af den økonomiske Tilstand inden Amtet hidsættes følgende Opgaver:

I Amtets Sparebanker, hvoraf ved Femaarets Udgang fandtes 27, indestod ved Udgangen af:

1900 paa	36 495	Indskydere	Kr. 15 953 463,
1905 -	42 051	-	- 20 487 301.

De samme Sparebanker havde ved Femaarets Udgang en Forvaltningskapital, stor Kr. 23 160 073, hvoraf Kr. 2 662 486 som Formue; deraf faldt paa de 22 Landssparebanker Kr. 10 301 460 i Forvaltningskapital.

Landdistriktets antagne Formue udgjorde efter Skatteligningen for:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 51 519 000,	Kr. 52 704 000,	Kr. 53 463 000,	Kr. 53 545 000,	Kr. 54 135 000.

Den antagne Formue pr. Indbygger udgjorde i 1905 933 Kroner, medens den for Rigets samtlige Bygder udgjorde 809 Kroner pr. Indbygger.

Af Amtets Lensmænd er i Femaaret afholdt følgende Udpantninger og Exekutioner:

Aar.	Udpantninger for Skat.		Andre Udpantninger.		Exekutioner.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
1901	2 719	57 672	90	3 263	143	34 748
1902	2 617	67 446	104	4 539	175	45 516
1903	3 209	69 460	92	2 392	244	57 114
1904	2 904	59 436	96	3 332	276	86 139
1905	3 111	66 380	89	2 539	145	61 913
Tilsammen	14 560	320 394	471	16 065	983	285 430
De af Fogderne afholdte Exekutioner andrager til					10	12 422
					993	297 852
1896 - 1900 udviste	13 222	260 948	1 179	15 679	1 116	338 285

Angaaende de i Femaaret afholdte Tvangsauktioner over fast Gods meddeles følgende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

Sorenskriveri.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.	
						Antal.	Beløb.
							Kr.
Torridal.							
Antal, hvor Salg fandt Sted	16	23	7	45	24		
Tilslagssum..... Kr.	29 598	34 541	6 600	108 891	60 820	115	240 450
Mandal.							
Antal, hvor Salg fandt Sted	13	13	20	17	9		
Tilslagssum..... Kr.	20 685	22 390	55 455	25 586	12 821	72	136 937
Lyngdal.							
Antal, hvor Salg fandt Sted	16	23	14	19	18		
Tilslagssum..... Kr.	45 665	64 155	25 060	53 645	27 670	90	216 195
Flekkelfjord.							
Antal, hvor Salg fandt Sted	9	9	3	4	3		
Tilslagssum..... Kr.	10 635	11 582	12 470	6 040	8 852	28	49 579
Amtet 1901—1905						305	643 161
— 1896—1900						310	656 336

Af Løsøre er i Femaaret ved 198 Tvangsauktioner solgt for ialt 61 316 Kroner mod 70 613 Kroner i forrige Femaar.

Af Panteheftelser i Landdistriktets faste Eiendomme er i Femaaret thinglæst og aflæst:

A. Thinglæste:

Sorenskriveri.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.	
						Antal.	Beløb.
							Kr.
Torridal.							
Antal.....	236	334	336	317	293		
Beløb..... Kr.	507 782	1 025 029	766 559	570 836	611 934	1 516	3 482 140
Mandal.							
Antal.....	285	347	319	299	286		
Beløb..... Kr.	313 138	390 045	349 171	326 961	292 124	1 536	1 671 439
Overføres						3 052	5 153 579

Sørenskriveri.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen	
						Antal.	Beløb.
Overført						3 052	5 153,579
Lyngdal.							Kr.
Antal	193	214	225	243	202	1 077	1 110 730
Beløb Kr.	169 580	217 210	277 800	208 290	229 850		
Flekkefjord.							
Antal	215	175	243	225	202	1 060	1 018 680
Beløb Kr.	219 935	217 159	234 214	169 684	177 688		
Amtet 1901—1905						5 189	7 274 989
— 1896—1900						5 003	6 549 265

B. Aflæste:

Torridal.							
Antal	151	233	212	202	246	1 044	1 934 395
Beløb Kr.	236 209	456 055	438 475	316 168	487 488		
Mandal.							
Antal	286	335	241	305	279	1 446	1 440 586
Beløb Kr.	230 854	323 993	232 643	312 752	340 344		
Lyngdal.							
Antal	279	284	251	257	260	1 331	1 157 730
Beløb Kr.	225 230	242 880	239 360	217 990	232 270		
Flekkefjord.							
Antal	140	147	180	124	164	755	657 138
Beløb Kr.	103 389	92 256	146 718	177 302	137 473		
Amtet 1901—1905						4 576	5 189 849
— 1896—1900						4 324	4 403 319

Efternævnte Forsikringsindretninger var i Virksomhed ved Udgangen af 1905:

a) Brandforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.	Naar traadt i Virksomhed.	Forsikringssum pr. 31 December 1905:		
		For Huse.	For Løsøre.	Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.
Tveit Herreds Brandforsikringsselskab	1870	444 845	107 850	552 695
Oddernes og Randøsunds gjensidige Assuranceselskab	1892	-	633 575	633 575
Øvrebø og Hægelands Brandforsikrings- selskab for Husebygninger.....	1884	724 060	-	724 060
Søgne Præstegjelds Brandforsikrings- selskab for Husebygninger.....	1866	1 833 485	-	1 833 485
Søgne Præstegjelds Brandforsikrings- samlag for Løsøre.....	1891	-	799 950	799 950
Faste- og Løsebrand, Halsaa	1866	607 160	303 523	910 683
Holme private Assuranceselskab.....	1891	551 070	179 400	730 470
Øislebø og Laudals private Brand- assuranceselskab	1890	442 320	65 980	508 300
Bjelland og Grindums Brandforsikrings- forening	1893	500 980	-	500 980
Søndre Undals Brandforsikringsselskab	1866	1 126 820	-	1 126 820
Søndre Undals Brandforsikringsselskab for Løsøre.....	1892	-	296 385	296 385
Herred Brandassuranceforening.....	1896	235 425	-	235 425
Lyngdals Brandforsikringsforening ...	1868	2 220 950	740 050	2 961 000
Bakke og Gylands private Brand- forsikringsindretning	1870	328 770	-	328 770
Pr. 31 December 1905		9 015 885	3 126 713	12 142 598
- - - 1900		7 949 283	2 531 730	10 481 013

b) Kreaturforsikringsindretninger:

Indretningens Navn	Naar traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede		Forsikringssum pr. 31 December 1905. Kr.
		Heste.	Kreaturer.	
Søgne Kvægforsikringssamlag	1894	-	242	27 445
Storaager Kvægassuranceforening, Halsaa	1895	-	80	1)
Omlands Kvægassuranceforening, Halsaa	1889	-	95	1)
Ime Do. Do.	1896	-	117	9 300
Freslands Do. Do.	-	-	74	7 400
Hartmark Do., Hartmark	1891	-	161	1)
Vigelands Do., Søndre Undal	1894	-	120	10 022
Foss og Gritledals Do., Do.	1897	-	120	10 800
Rødbergs Do., Do.	1890	-	62	5 300
Spangereid Do., Spangereid	1888	-	52	2 600
Hananger Kreaturforsikringsforening, Vanse	1884	52	186	25 300
Lister Kreaturforsikringsforening, Vanse	1890	-	615	61 500
Vanse Kvægassuranceforening, Vanse	1887	-	906	90 000
Lister Hesteassuranceforening, Do.	1902	199	-	56 062
Herred Kvægassuranceforening	1899	-	259	28 000
Spind Do.	1895	-	553	55 115
Lyngdals Do.	1891	-	259	20 107
Liknes Kreaturassuranceforening	1886	-	475	51 521
Fede Do.	1890	-	296	29 425
Nes Kvægassuranceforening	1886	-	578	58 630
Østre Hitterø Kreaturassurance	1870	-	119	7 992
Vestre Hitterø Do.	1894	-	120	8 034
Pr. 31 December 1905		251	5 489	564 553
- - - 1900		88	4 283	336 569

1) Taksten sættes først, naar Dyret bliver sygt.

c) Andre Forsikringsindretninger:

Indretningens Navn og Art.	Naar traadt i Virksomhed.	Forsikringssum pr. 31 December 1905. Kr.
Søndre Undals Sjøassuranceforening	1873	44 500
Søndenfeldske gjensidige Assuranceforening for Fiskerbaade..	1902	65 950

Den i forrige Beretning nævnte Mandals Assuranceforening for Smaafartøier sluttede sin Virksomhed i 1901. En ny blev samtidig stiftet, hvorom henvises til Magistratens Beretning.

Af foranstaaende synes at kunne slutes, at Amtet ogsaa i dette Femaar er gaaet frem i økonomisk Henseende. Herpaa tyder, at Indskuddene i Sparebankerne er steget med ca. 30 Pct., at Formuen efter Ligningen er gaaet op med ca. 8 Pct. og at saavel Antallet af Exekutioner og Tvangsauktioner som de Summer, hvorfor enten er taget Udlæg eller Salg har fundet Sted, er mindre end i forrige Femaar. At det Beløb, for hvilket Udpantning for Skat har fundet Sted, er steget med nogle og tyve Procent kan formentlig tillægges mindre Vægt; Skatten er steget i samme Forhold og som nævnt er der bortsolgt mindre ved Tvangsauktion. — At Pantegjælden stiger, maa vel sees i Forbindelse med at Eiendommenes Værdi baade ved Nybygning og Udbedringer gaar op.

Til rummeligere og luftigere Boliger samt bedre Stel og Levemaade i det Hele bliver Kravene efter hvert større. Paa langt nær er jo ikke alt, som det burde være, og Embedslægerne sees fremdeles i sine Beretninger at anke over forskjellige Ting i denne Henseende. Saaledes fremholdes blandt andet, at Kaffen spiller en for stor Rolle i Landbefolkningens Kosthold. — Nogen større Epidemi har ikke indtruffet i Femaaret uden forsaavidt, at der Vaaren 1902 paa en Gaard i Aaseral opstod en Blodgangsepidemi, der greb saa hurtig om sig, at man maatte sende extra Læge og Sygepleiersker derop og omdanne Thing- og Kommunelokalet til Sygehus. I Løbet af faa Dage afgik 10 Personer ved Døden af denne Sygdom, som paaførte Amtskommunen en Udgift af henved 1 700 Kr. Sygdommen antoges at skrive sig fra inficeret Drikkevand.

Ellers har Sundhedstilstanden gjennemgaaende været god; men Lunge-tuberkulosen er dog fremdeles en her i Amtet meget udbredt Sygdom.

Hvad Moralitet, Sædelighed og Ædruelighed angaar, saa maa vel Forholdet nærmest betegnes som gjennemgaaende tilfredsstillende. I hele Amtet findes kun et eneste Sted for Udsalg af Brændevin, nemlig i Kristiansand, og Rettigheder til Salg og Udskjækning af Øl og Vin findes; som før nævnt, ikke i Landdistriktet, naar undtages, at Aaseral Turisthotel har havt Ret til at skjænke disse Varer til Spisegjæster, og at der ved 4 af Amtets Jernbanestationer har været Adgang til at udskjænke alkoholsvagt Øl.

B. Byerne.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Kjøbstæderne Kristiansand og Flekkefjord samt Ladestederne Mandal og Farsund henvises til Magistraternes medfølgende Beretninger.

Lister og Mandal Amt, 9 Januar 1909.

D. Koren.

Beretning
om Kjøbstaden Kristiansands økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Folkemængden udgjorde efter den almindelige Folketælling 3 December 1900 14 666. Senere har ingen Tælling været foretaget, saa jeg selvfølgelig ikke tør udtale noget bestemt om dennes Bevægelse. Jeg er tilbøielig til at antage, at den er steget noget.

Antallet af Fødte og Døde i Femaaret var:

Aar.	Fødte.		Døde.	
	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.
1901	194	199	125	124
1902	222	218	108	110
1903	207	181	112	112
1904	215	183	105	110
1905	173	185	96	143
	1 011	966	546	599
	1 977		1 145	
	Overskud af Fødte 832.			

Efter Opgave fra Politikammeret udvandrede fra Kristiansand:

i 1901	69	Personer,
- 1902	111	—
- 1903	170	—
- 1904	194	—
- 1905	146	—

Tilsammen i Femaaret 690 Personer.

I samme Tidsrum blev indgaaet Ægteskab af 497 Par. Disse fordeler sig saaledes:

1901	115	Par,
1902	98	—
1903	76	—
1904	106	—
1905	102	—

2. *Industri.*

Byens Industri har ogsaa dette Femaar gjort Fremskridt. Hertil har i ikke ubetydelig Grad bidraget Anlægget af et særdeles betydeligt Elektricitetsværk.

Ved Udgangen af Femaaret fandtes af noget større industrielle Anlæg:

1 mekanisk Værksted, 1 Gas- og Koksverk, 1 Elektricitetsværk, 1 Damp-
sag med Høvleri og Trævarefabrik, 1 Liste- og Trævarefabrik, 1 Møllebrug,
1 Ølbryggeri, 1 Dampbageri, 6 Tobaksfabriker, 1 Garveri, 3 Skibsværfter,
2 Jernstøberier, hvoraf det ene tillige er mekanisk Værksted, 1 Smørfabrik,
1 Blikemballagefabrik, 1 Dampfarveri.

Antallet af Personer med Haandværksborgerskab, der ved Udgangen af
1900 udgjorde 372, hvoraf 52 Enker, udgjorde ved Udgangen af 1905 376,
hvoraf Enker 35; 53 havde tillige Handelsret.

Svendeprøver har i Femaaret været aflagt af 99 Personer.

Byens Haandværkerforening har i Femaaret virket paa samme Maade som
tidligere til Haandværkets Udvikling. Den har saaledes bl. a. aarlig afholdt et
Haandværks- og Industrilotteri.

Det af Haandværkerforeningen i forrige Femaar oprettede Haandværkernes
Aldershjem har i Femaaret været i Virksomhed og ydet fri Bolig og delvis ogsaa
anden Understøttelse til ældre veltjente Haandværkere.

Til Stipendier for Haandværkere har Brændevinssamlaget ogsaa i dette
Femaar aarlig bevilget et Beløb.

3. *Handel, Bankvæsen, Assurance.*

Byens Handel viser efter de statistiske Tabeller i den første Del af Fem-
aaret betydelig Fremgang.

Toldintraderne ved Kristiansands Toldsted, der i 1900 udgjorde

Kr. 1 392 000

udgjorde i 1901.....	Kr. 1 489 000
- 1902.....	- 1 397 000
- 1903.....	- 1 397 000
- 1904.....	- 1 338 000
- 1905.....	- 1 180 000

Værdien af Import og Export sees af nedenstaaende Opgave:

	Import.	Export.
1901.....	Kr. 6 990 000	Kr. 3 300 000
1902.....	- 8 400 000	- 3 700 000
1903.....	- 8 600 000	- 4 040 000
1904.....	- 7 100 000	- 3 970 000
1905.....	- 6 700 000	- 4 550 000

Vaaren 1903 indtraadte en økonomisk Krise med deraf følgende Tilbagegang.

De væsentligste Importartikler har været Mel, Rug, Byg, Risengryn, Kaffe, Sukker, Vin, Tobak, Manufakturvarer, Stenkul og Cokes samt Kjød og Flesk.

De væsentligste Udførselsartikler har været Trælast, Træmasse, Træpap, Papir, Feldspat, Laks, Makrel, Hummer, Sild og Hellefisk, Fuglevildt samt Skind og Læder.

I Femaaret er 65 Boer taget under Konkursbehandling, deraf 9 i 1901, 6 i 1902, 18 i 1903, 21 i 1904 og i 1905 11.

Ved Udgangen af 1905 havde Byen 356 handelsberettigede Personer, hvoraf 20 Enker, som handlede paa Mandens Borgerskab, og 88 handelsberettigede Kvinder.

Ved Siden af sit Handelsborgerskab havde derhos 38 Personer tillige Haandværksborgerskab.

Til Sammenligning kan anføres, at der ved Udgangen af 1895 var 275 og ved Udgangen af 1900 243 handelsberettigede Personer.

Kristiansands Handelsforenings Medlemsantal ved Udgangen af Femaaret var 203. Ved Udgangen af 1900 var Medlemsantallet 200.

Kristiansands Børs' Fond, der ved Udgangen af Aaret 1900 androg til Kr. 99 537 udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 124 647.21

Børsens Indtægt og Udgift har i Femaaret beløbet sig til:

A a r .	Indtægt.	Udgift.
	Kr.	Kr.
1901	12 128.44	6 019.81
1902	12 838.86	9 121.08
1903	13 432.92	5 859.48
1904	13 126.01	7 985.50
1905	13 317.43	7 236.79

Antallet af Medlemmer var ved Udgangen af 1900 328, ved Udgangen af 1905 161.

De Pengeinstituter, som virker her paa Stedet, er:

1. Norges Banks Afdeling, der ved Udgangen af 1905 havde til sin Disposition..... Kr. 2 700 000.00,
 hvoraf midlertidig overført til Skiens Bankafdeling.... - 500 000.00
igjen Kr. 2 200 000.00
 Paa Folio indestod..... - 153 800.00

 saaledes at der disponeredes Kr. 2 353 800.00,
 hvoraf udlaant mod Pant Kr. 376 100
 — — - Diskontoveksler - 1 541 600
 — — - Cambioveksler.. - 175 100
 — — - Vekselobligationer - 55 200

- 2 148 000.00

 altsaa Overskud Kr. 205 800.00.

2. Kristiansands Sparebank. Ved Udgangen af
 1905 havde denne under Forvaltning Kr. 6 090 276.64
 hvoraf Sparebanken selv eiede - 927 848.49

3. Søndenfjeldske Privatbank havde ved Ud-
 gangen af Femaaret Indskud paa Sparebankvilkaar Kr. 2 418 143.19
 Indskud fra andre Kreditorer - 2 729 351.24
 Bankens Formue var opført med..... - 154 185.00.
 Angaaende denne Bank vil iøvrigt nærmere handles
 under Afsnit 8.

4. Kristiansands Arbejderforenings Spare-
 skillingsbank. Denne Bank havde ved Udgangen
 af 1905 under Forvaltning Kr. 362 547.42,
 hvoraf Banken eiede..... - 31 769.43.

4. Skibsfart.

Skibsfarten antages ogsaa i dette Femaar at have været lønnende; særlig gjælder dette Dampskibene og de nyere Seilskibe.

Ligesom der i Femaaret hertil er indkjøbt adskillige Fartøier, er paa den anden Side endel gaaet ud dels ved Salg, dels ved Forlis.

Skibsbyggeriet antages at have givet et meget godt Udbytte. I Femaaret er i Kristiansand og nærmeste Omegn bygget 30 Dampskibe, hvoraf 4 for indenbys Regning. Derimod er ingen Seilskibe bygget her i Femaaret.

Skippereskolen, der efter Femaarets Udgang under Navn af Kristiansands offentlige Sømandsskole er omdannet til ogsaa at omfatte en Styrmandsafdeling, har været i Virksomhed og jevnt godt besøgt i Femaaret. Ligeledes har Stuert-skolen været i Virksomhed i Femaaret. Søgningen til Skolen gik i Slutningen af Femaaret noget ned, hvad der imidlertid antages at maatte tilskrives tilfældige Omstændigheder.

Det i 1900 oprettede Kontrolkontor for Navigationsinstrumenter har kunnet glæde sig ved en stadig øgende Virksomhed.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Byens Aktiva udenfor faste Eiendomme og Passiva ved Udgangen af Aaret 1900 stillede sig saaledes:

	Kr.	Kr.
P a s s i v a :		
1. Pantegjæld i Kjødkontrolstationen	5 940.39	
2. Laan af Grimsfondet.....	25 000.00	
3. Kommunelaanet af 1886.....	247 000.00	
4. Do. - 1895.....	940 000.00	
		1 217 940.39
A k t i v a (udenfor faste Eiendomme):		
1. Den kontante Beholdning	22 873.71	
2. Indestaaende i Banker	46 233.67	
3. Diverse Restancer	30 197.19	
4. Andre Debitorer, derunder Havnekassen.....	227 796.96	
		327 101.53
Difference		890 838.86
		1 217 940.39

Ved Udgangen af 1905 var Aktiva og Passiva følgende:

	Kr.	Kr.
P a s s i v a :		
1. Pantegjæld i Kjødkontrolstationen	4 499.29	
2. Laan af Grimsfondet.....	29 000.00	
3. Kommunelaanet af 1886.....	199 500.00	
4. Do. - 1895.....	802 500.00	
5. Pantelaan i Tordenskjoldsgade nr. 74	3 000.00	
6. Midlertidige Laan	61 119.87	
		1 099 619.16

Aktiva (udenfor faste Eiendomme):	Kr.	Kr.
1. Den kontante Beholdning	35 793.36	
2. Indestaaende i Banker	9 308.61	
3. Diverse Restancer	50 122.60	
4. Andre Debitorer, derunder Havnekassen	192 337.42	
Difference		287 561.99
		812 057.17
		1 099 619.16

Som det vil sees, er altsaa i Femaaret afbetalt paa Kommunelaanet af 1886 Kr. 48 000.00
og paa Laanet af 1895 - 137 500.00

Tilsammen Kr. 185 500.00

derhos er indfriet Pantegjæld til Hypothekbanken - 2 451.10

Ialt Kr. 187 951.10,

medens de nye Laan kun andrager til Kr. 68 119.87.

Værdien af Kommunens faste Eiendomme kan ved Femaarets Udgang anslaaes til ca. Kr. 2 300 000.

Den antagne Formue og Indtægt har været:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skatte- procenten.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	16 780 000	4 744 700	2 022 241	12.421
1902	17 576 000	5 076 530	2 180 118	12.068
1903	17 938 500	5 253 470	2 152 926	12.172
1904	17 327 500	4 954 020	2 015 637	13.727
1905	16 099 000	4 736 600	1 921 293	14.802

De kommunale Skatter har udgjort:

Aar.	Eiendomsskat.	Formues- og Indtægtsskat.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	77 876.44	286 504.54	364 380.98
1902	76 132.68	300 023.23	376 155.91
1903	78 029.24	300 015.11	378 044.35
1904	69 775.49	314 024.57	383 800.06
1905	70 067.85	316 039.50	386 107.35

Udenfor Skatterne har de væsentligste kommunale Indtægter været Vandafgift og Afgift af Udskjækning af Øl og Vin.

Den samlede Forsikringssum af de i den almindelige Brandforsikringsindretning forsikrede Bygninger, der

ved Udgangen af 1890 udgjorde.....	Kr.	9 385 400.00
- — - 1895 —	-	13 457 550.00
- — - 1900 —	-	16 165 830.00
var - — - 1905 steget til	-	18 138 550.00

Brandkontingen, der i 1900 androg til.....	-	35 077.32
var - 1905	-	66 158.05

hvoraf Kr. 23 906.52 extraordinært.

I Femaaret er afhændet faste Eiendomme til følgende Beløb:

A a r .	Antal.	Samlet Værdi.
		Kr.
1901	99	976 603
1902	129	1 188 027
1903	88	809 672
1904	69	837 169
1905	54	560 050

Eiendomspriserne saavel som Husleien antages at have holdt sig nogenlunde paa samme Høide i Femaaret, dog med en betydelig synkende Tendens mod Slutningen af Perioden.

I Femaaret er thinglæst og aflæst Dokumenter til følgende Beløb:

A a r .	Thinglæsninger.		Aflæsninger.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
1901	320	1 197 808	194	716 162
1902	321	1 186 729	245	699 948
1903	368	2 230 719	256	696 518
1904	283	1 860 283	235	709 127
1905	180	665 157	148	484 559

Rets- og Politivæsenet.

Antallet af Justitssager og offentlige Politisager med derunder Tiltalte har været:

A a r.	Justitssager.	Tiltalte	Offentlige Politisager.	Tiltalte.
1901	19	21	46	48
1902	27	33	33	35
1903	23	26	40	42
1904	30	35	39	42
1905	17	21	18	19

Antallet af vedtagne Mulktforelæg udgjorde i 1901 664, i 1902 572, i 1903 599, i 1904 612 og i 1905 581.

Ved Forligelseskommissionen er foretaget:

i 1901.....	418 Sager,	hvoraf afsagt	99 Kjendelser,
- 1902.....	473	--«--	134 --
- 1903.....	487	--«--	164 --
- 1904.....	442	--«--	102 --
- 1905.....	312	--«--	77 --

Af private Sager er i Femaaret ialt indbragt:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
1) for Bythinget	61	53	123	73	39
2) - Gjæste- og Sjøret (Extraret) ..	5	6	8	6	11
3) - Politiretten	2	3	3	4	4
4) - Haandværksretten	0	0	0	0	0

Af Skifteretten er taget under Behandling:

i 1901.....	26 Boer,	deraf 9 Konkursboer,
- 1902.....	16 --	-- 6 --
- 1903.....	31 --	-- 18 --
- 1904.....	38 --	-- 21 --
- 1905.....	18 --	-- 11 --

Antallet af Exekutioner og Udpantninger i Femaaret.

	1901.		1902.		1903.		1904.		1905.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Exekutioner	43	22 586	35	15 828	95	79 302	75	45 856	47	27 698
Udpantninger afholdte af Kæmneren	2 664	80 038	2 460	79 738	3 085	100 491	2 430	61 572	1 989	49 501
Udpantninger afholdte af Byfogden	741	22 073	1 082	31 662	1 198	30 132	1 056	32 662	710	20 705

Af Tvangsauktioner over fast Gods, ved hvilke Salg har fundet Sted, har været afholdt:

	Antal.	Beløb.
i 1901	9	Kr. 73 455
- 1902	3	- 61 500
- 1903	13	- 146 723
- 1904	9	- 141 784
- 1905	8	- 59 677.

Det store Antal af Exekutioner og Tvangsauktioner i Aarene 1903 og 1904 skyldtes for en væsentlig Del den nedenfor under Afsnit 8 nærmere omhandlede Krise.

Over Løsøre kan ingen Opgave meddeles. Tvangsauktioner og frivillige Auktioner over Løsøre afholdes nemlig regelmæssig sammen, og uden at man af Protokollen kan se, hvorvidt hver enkelt Løsøregjenstand sælges frivillig eller ved Tvang.

I Medhold af Kommunebestyrelsens Beslutning af 1 Juni 1904 indgaves fornyet Andragende om, at Lov om Overformynderiet i Kristiania af 25 Februar 1899 maatte gjøres gjældende for Kristiansand saaledes, at ogsaa her bl. a. beskikkedes en fast Formand for Overformynderiet. Ved kgl. Res. af 5 Juli 1906 er dette bifaldt, og er samtidig ogsaa approberet Reglement for Kristiansands Overformynderi.

Brand-, Vand- og Kloakvæsen, Regulerings- og Bygningsvæsen, Belysning m. v.

Nogen større Ildebrand har der ikke været i Kristiansand i Femaaret.

Bebyggelsen i Byens Landdistrikt har i Femaaret skredet jevnt fremover. Den tiltagende Bebyggelse i Byens Landdistrikt gjorde det paakrævet, at Bygningslovgivningen blev gjort gjældende for Distriktet. Repræsentantskabet fattede derfor under 13 Mars 1903 Beslutning om, at Bygningsloven af 1896 med forskellige Ændringer skulde gjælde inden følgende Grænser: Fra Stenbryggen i Sandvigen langs Foden af Dueknipen til Foden af Møllevandsbakken, derfra langs Flekkerøveien til østre Bred af Møllevandet, videre langs denne Bred til vestre Ende af Stemmen ved øvre Mølle, derfra i ret Linie mod Nord over Sæterdalsveien til en i Fjeldet bag Bygningerne paa Gaarden Enrum anbragt Jernbolt, derfra langs Fjeldfoden indtil Holdepladsen ved Indkjørselen til Ravnedalen, fra en der anbragt Jernbolt over en Fjeldknaus til en Jernbolt ved Eiendommen «Myrens» Jorder, derfra videre langs Fjeldfoden af Baneheien helt frem til Sætersdalsveien, hvor man træffer Grænsen mellem Ledshuset og Bryggeriet. Ovennævnte Beslutning blev bifaldt ved kgl. Res. af 15 April næstefter.

Den omhandlede Bebyggelse gjorde det videre paakrævet, at Distriktet blev reguleret. Der blev derfor udarbejdet Reguleringsplan for Strøget, der efterat

være behandlet af de kommunale Myndigheder blev indsendt til Regjeringens Approbation. Ved Udarbeidelsen af denne Plan var man imidlertid gaaet ud fra, at Vestlandsbanen vilde blive ført direkte til Kristiansand. Senere blev imidlertid Behandlingen af Planen udsat, idet man fandt at burde se Udfaldet af Statsmagternes Behandling af Vestlandsbanen, forinden Reguleringen blev endelig fastslaaet. Reguleringen er derfor endnu ikke endelig fastslaaet.

Efter den store Ildsvaade 8—9 Juli 1892 vedtog Repræsentantskabet under 12 og 13 August næstefter, at Fæstningsgaden og Raadhusgaden skulde reguleres til en Bredde af 31 Meter. Naar denne Regulering var gennemført, vilde Byen indenfor Kvadraturen blive delt i 4 Dele. Efter denne Beslutning blev Fæstningsgaden fra Østre Strandgade til Toldbodgaden oparbejdet som Avenue med den bestemte Bredde, medens Raadhusgaden alene paa Strækningen fra Torvet til Markensgaden blev oparbejdet som Avenue. Denne Regulering af 2 Avenues, der delte Byen i 4 Dele, beroede, efter hvad Magistraten senere bragte i Erfaring, paa en Misforstaaelse, idet der samtidig indførtes saa skjærpede Byggeforskrifter, at en saadan Regulering var overflødig. End mere overflødig vilde Reguleringen af de 2 Avenues være, efterat der ved Murtvangsloven var lagt Murtvang paa hele den centrale By. Repræsentantskabet fattede derfor under 13 September 1905 Beslutning om Forandring af den nævnte Regulering, saaledes at de Dele af de nævnte Gader, der ikke er udlagte til Avenuebredde, reguleres til den Bredde, Gaderne i Byen forøvrigt i Regelen har, nemlig 15 Meter. Denne Repræsentantskabets Beslutning er approberet ved kgl. Res. af 24 April 1906.

Under 8 Februar 1905 fattede Repræsentantskabet med 31 mod 18 Stemmer Beslutning, hvorefter foruden Strækningen nordenfor Tordenskjoldsgade ogsaa den Del af selve Byens Kvadratur, der begrænses af Elvegaden, Raadhusgaden og Fæstningsgaden (sidstnævnte to Gaders begge Sider dog undergivet Murtvang), skulde være undtaget fra Murtvangsloven. Minoriteten stemte for Magistratens Forslag, hvorefter der kun paa Strøget nordenfor Tordenskjoldsgade skulde være Adgang til at opføre Træbygninger. Beslutningen blev under 15 Marts næstefter gjentagen med 31 mod 20 Stemmer. Ved kgl. Res. af 25 August 1905 blev det bestemt, at kun Strøget nordenfor Tordenskjoldsgade skulde være fritaget for Murtvang.

Den ved Repræsentantskabets Beslutning af 27 Oktober 1897 igangsatte Omvurdering af Byens Grunde tilendebragtes i Mai 1901 og blev første Gang — sammen med Brandtaxten — lagt til Grund for Eiendomsberegningen i Aaret 1902.

I Kristiansand har hidtil kun været svaret Eiendomsskat af de Eiendomme, der oprindeligt har været indtagne i Grundtaxten, det vil sige, Eiendomme, beliggende nedenfor Foden af Baneheien langs denne indtil en Linie mellem Ledshuset og Bryggeriet og derfra til Søen. Lov af 9 Marts 1882 om Bygningsvæsen, Næringsdrift og Eiendomsskat paa visse Strækninger af Kristiansands Kjøbstad bestemmer imidlertid i § 7, at naar et Strøg af Landdistriktet er blevet

undergivet Bygningslovgivningen, kan Kommunebestyrelsen med Kongens Stadfæstelse bestemme, at der inden dette Strøg af faste Eiendomme skal svares Skat overensstemmende med de Regler, som til enhver Tid gjælder for Byen iøvrigt.

Som foran omhandlet, blev Grænsen for den almindelige Bygningslovgivning ved kgl. Res. af 15 April 1903 udvidet.

Ved Repræsentantskabets Beslutning af 9 September 1903 blev det bestemt, at Eiendomsskat overensstemmende med de Regler, der gjælder for Byen iøvrigt, skulde svares af faste Eiendomme i den Del af Byens Landdistrikt, der ved forannævnte kgl. Res. er underlagt Bygningslovgivningen, dog først fra den Tid, som senere af Repræsentantskabet bestemmes.

* Magistrat og Formandskab har derefter opnævnt de fornødne Skjønsmænd til Vurdering af Grundene i det omhandlede Strøg, men har det været Forudsætningen, at denne Kommission skulde afvente Fastsættelsen af den endelige Reguleringsplan, hvilket som ovenfor oplyst endnu ikke er skeet.

Medicinalvæsenet.

Det herværende kommunale Sygehus har i Femaaret været meget benyttet. Det samme har været Tilfældet med det katolske St. Josephs Hospital.

Byens Sindssygeasyl har ogsaa i Femaaret været fuldt optaget.

Ordnningen med Hensyn til Jordemødrene er fremdeles den, at sandtlige Jordemødre betjener trængende Barselkvinder mod en af Fattiggassen udredet bestemt Godtgjørelse for hvert enkelt Tilfælde.

I Femaaret er et tredie Apothek, om hvis Oprettelse allerede tidligere forelaa Bestemmelser, traadt i Virksomhed under Navn af Svaneapotheket.

Sundhedstilstanden i Femaaret har gjennemgaaende været meget god. Af Difterit var der i Femaarets Begyndelse enkelte spredte Tilfælde; mod Femaarets Slutning tog Epidemien imidlertid adskillig Fart og har holdt sig langt ud i næste Periode. Af andre epidemiske Sygdomme er kun forekommet faa og spredte Tilfælde.

Den gennemsnitlige Dødsprocent, der i Femaaret 1896—1900 var 15.95, har i indeværende Femaar været 15.10.

Statens Karantæneanstalt paa Odderøen har i Femaaret ikke været benyttet som Karantæne.

Kjødkontrollen har været drevet som tidligere.

Tuberkulinundersøgelser i Byens Opland har ogsaa i denne Periode været foretaget i stor Udstrækning.

Kirkelige Anliggender.

I Henhold til Loven af 14 Juni 1897 om geistlige Embedsmænds og Kirkesangeres Lønning er Højtidsoffer og Betaling for kirkelige Handlinger helt bortfaldt allerede i forrige Femaar. Da Folkemængden og Menighedslemmernes Antal viser sig at være steget, er Præsternes og Kirkesangernes Løn steget endel.

Af Dissentermenigheder fandtes her paa Stedet ved Femaarets Udgang 5 med hver sin Forstander og hver sin Kirke eller Forsamlingslokale. Disse Dissentermenigheder havde ved Femaarets Udgang nedennævnte Medlemsantal:

1. Den evangelisk lutherske Frimenighed	344
2. Den katholsk apostoliske Menighed	63
3. Methodistmenigheden	49
4. Dissentermenigheden «Samfundet»	313
5. Den katholske St. Ansgar Menighed	57

Frelsesarmeen har ogsaa i dette Femaar udfoldet en anerkjendelsesværdig Virksomhed ved Deltagelse i Arbejdet for Fattige og Syge.

Skolevæsenet.

Ved Kristiansands Kathedralskole var Antallet af Elever:

	I Latin- gymnasiet.	I sproglig- historisk Gym- nasium.	I Real- gymnasiet.	I Middel- skolen.	Til- sammen.
Ved Udgangen af 1895	12	-	18	277	307
- — - 1900	8	-	58	253	319
- — - 1905	12	9	10	298	342

samt i 1ste Gymnasium, hvor ingen Liniedeling findes, 13.

I 1901 blev ved Skolen i Gymnasiet igangsat sproglig-historisk Linie.

Ved Udgangen af 1905 eiede Skolen:

1) i Kapitalformue	Kr. 155 103.00,
2) - Legatformue	- 6 821.33.

Antallet af Elever ved Folkeskolen var:

ved Udgangen af 1895:	894 Gutter,	964 Piger,	tilsammen 1 858,
- — - 1900:	1 014 —	955 —	— 1 969,
- — - 1905:	1 089 —	1 073 —	— 2 162,

altsaa en Stigning af noget over 100 i forrige Femaar, medens Stigningen i dette Femaar har udgjort henved 200.

Udgifterne til Folkeskolen viser en stadig stigende Tendens.

De androg i 1890 til	ca. Kr. 58 800
- 1895 -	- - 86 000
- 1900 -	- - 106 000
og - 1905 -	- - 113 800,

altsaa en Stigning i Løbet af 15 Aar af ca. Kr. 55 000. Udgifterne er altsaa i dette Tidsrum omtrent fordoblet.

Stigningen skriver sig delvis fra forhøiede Lønninger for Lærerpersonalet, men staaer tildels ogsaa i Sammenhæng med, at Folkeskolen er den eneste Skole for Børnene til og med 5te Klasse.

Til Fradrag i Kommunens Udgifter kommer Statens Bidrag til Lærerlønninger, der tilligemed Bidraget til Lønning af Hovedlæreren ved Øvelsesskolen udgjorde i 1900 ca. Kr. 24 500, i 1905 ca. Kr. 25 900.

Den tekniske Aftenskole har i Femaaret været meget godt besøgt. Elevantallet i 1904/05 var 157, nemlig i den tekniske Afdeling 128 og i Handelsafdelingen 29. I 1904 feirede Skolen sit 25-Aars Jubilæum, idet den traadte i Virksomhed den 2den Oktober 1897.

F a t t i g v æ s e n e t .

Fattigvæsenets Udgifter viser ogsaa i dette Femaar stærk Stigning, om end ikke fuldt saa stor som i forrige Termin. I Aaret 1895 udgjorde de Kr. 105 900, i 1900 Kr. 116 950 og i 1905 Kr. 125 700. Stigningen i forrige Femaar var altsaa ca. Kr. 11 000, i sidste Femaar ikke fuldt Kr. 9 000.

Antallet af de af Fattigvæsenet understøttede Personer har udgjort:

A a r .	Samlet Antal Understøttede.	Deraf var:	
		Hovedpersoner.	Bipersoner.
1901	1 263	736	527
1902	1 164	714	450
1903	1 378	780	598
1904	1 362	770	592
1905	1 291	750	541

Af fremmede Fattige, der ydes Hjælp mod Refusion af Hjemstavnskommune og Stat, blev i Femaaret understøttet:

A a r .	Samlet Antal Understøttede.	Deraf fremmede forliste eller hjemsendte Sømænd.
1901.....	100	38
1902.....	78	17
1903.....	104	37
1904.....	98	34
1905.....	96	38

Antallet af fattige Sindssyge, der understøttedes af Fattigvæsenet ved Udgangen af 1905, udgjorde 77. Af disse var 6 anbragt i Eg Asyl, 1 i Gaustad Asyl og 22 i Byens Asyl, medens 37 var udsat i privat Forpleining og de resterende 11 understøttedes paa egen Haand.

I «Toftes Gave» var ved Udgangen af 1905 for Fattigvæsenets Regning anbragt 2, i det herværende Børnehjem 12 Børn.

Ved Politiets Foranstaltning har i Henhold til Fattiglovens § 61 været indsat i Tvangsarbejdsanstalt:

i 1901.....	30
- 1902.....	23
- 1903.....	29
- 1904.....	18
- 1905.....	16

I Waisenhuset «Ebenezer» var ved Udgangen af 1905 i det hele 46 Børn, hvoraf fra Kristiansand alene var 14, medens fra andre Steder var optaget 32.

Den herværende Diakonisseforening og den frivillige kirkelige Fattigpleie har virket paa samme Maade som tidligere.

H a v n e v æ s e n e t .

Ogsaa i indeværende Femaar har der været arbejdet kraftigt paa Udbedringen af Byens Havneforhold.

I 1901 indkøbte Havnevæsenet den tidligere Firmaet O. P. Moe & Søn tilhørende Eiendom Matr. Nr. 9 Vestre Strandgade med tilhørende Brygge for Kr. 105 000.

Til Istandsættelsen af denne Brygge blev der med Kommunestyrets Samtykke anvendt et Beløb af ca. 14 000 Kr.

Samme Aar indkøbtes Eiendommen Matr. Nr. 15 Tangen.

I 1902 blev «Borgermester Smiths Kai» repareret og forstærket. Hertil blev anvendt et Beløb af ca. Kr. 6 000.

I 1903 blev Reinhardts forrige Brygge repareret, hvortil medgik et Beløb af ca. 5 000 Kr.

Opmudringsarbejderne har ogsaa i dette Femaar været fortsat i betydelig Udstrækning

Havnekassens Gjæld, der ved forrige Femaars Udløb udgjorde Kr. 559 310, var paa Grund af de foran omhandlede Indkjøb ved Udgangen af 1905 steget til Kr. 619 450.

Havnekassens Aktiva ved Femaarets Udgang anslaaes til ca. Kr. 775 000.

Havnekassens Indtægter, der i 1900 udgjorde Kr. 69 100, var i 1905 Kr. 75 700.

6. *Binæringer.*

a) *Fiskeri.*

Deltagelsen i Makrelfisket herfra har i Femaaret vist endel Fremgang. Ligeledes har man herfra deltaget ikke saa lidet i Sildefisket om Vinteren udenfor Kristiansand.

Videre har der ogsaa i dette Femaar været meget betydelig Trafik paa Kristiansand af Dorgefiskere fra Distriktet heromkring som af svenske Fiskere, der udrustes her og kommer ind her med Fangsten, hvor den afsættes til Opkøberne eller for de heromkring hjemmehørende Fiskeres Vedkommende gennem Fiskeriforeningen eksporteres herover til Udlandet.

b) *Jordbrug og Have dyrkning.*

I det under Byen henhørende temmelig udstrakte Landdistrikt drives fremdeles Landbrug og tildels Havebrug. Disse saavel som Byens Gartnerier er meget velstelte og har i Femaaret udviklet sig ikke ubetydelig.

Kristiansands og Omegns Landboforening har ogsaa i dette Femaar fortsat sin gavnlige Virksomhed.

I Slutningen af Femaaret dannedes efter Initiativ af den dygtige og interesserede Postmester, senere Storthingsmand P. Valeur Kristiansands og Omegns Myr dyrkningsselskab, der har optaget et energisk Arbejde for Udnyttelse af de mange Myrer i Distrikterne heromkring.

c) *Træplantning og Skogbrug.*

Udplantning af Trær i den Byen tilhørende Gaarden Grims Skog har været fortsat ogsaa i dette Femaar. Ialt er i Femaaret udplantet 168 400 Trær.

Byselskabet har fortsat sin Virksomhed med Beplantning og Oprydning paa forskellige Steder i Byens Omegn. I disse Træplantninger har tildels Skolebørn deltaget.

I Byskogen har Udhugning af ældre Skog og Tørlægning af Myrer ogsaa været fortsat i dette Femaar.

d) Bergværksdrift.

Nogen Bergværksdrift er det heller ikke kommet til i dette Femaar, endskjønt adskillige Anmeldelser om Fund har været gjort.

7. Arbejderforhold.

Arbejderforholdene her i Byen kan i det hele taget siges at have været særdeles gode i Femaaret. Ligesom Arbejdslønnen i de forskellige Grene har været i Stigende, har her ikke forekommet nogen virkelig Arbejdsløshed.

Ligesom Kristiansands Arbejderforening ogsaa i dette Femaar har fortsat sit Virke til bedste for Arbejderne, er der i Femaaret stiftet en Række Fagforeninger for de enkelte Arbejdsgrenes Vedkommende, saaledes at det nu kan siges, at Arbejderne i hver enkelt Arbejdsgren har sin egen Fagforening.

Der har ogsaa i dette Femaar været virket for Oprettelsen af et Arbeidernes Aldershjem. Der er imidlertid endnu ikke tilveiebragt det tilstrækkelige Beløb til Planens Realisation.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Hvad der særlig har sat sit Mærke paa Femaarsperioden, er den økonomiske Krise, der indtraadte i Kristiansand Vaaren 1903. Den Spekulationslyst, der i de nærmest foregaaende Aar havde grebet saa sterkt om sig særlig i Kristiania, havde tildels ogsaa forplantet sig hid. Enkelte af Byens Forretningsmænd var saaledes tildels sterkt engageret i Foretagender i Kristiania og sammes Nærhed, endel tidligere sunde Forretninger kunde ikke modstaa Fristelsen til at udvide sin Virkekreds for sterkt i Forhold til sin Kapital. Samtidig forstod den her i 1890 stiftede «Søndenfjeldske Privatbank» langfra Stillingen og sit Ansvar; i en ganske uforsvarlig Grad lettede denne Bank Adgangen til Penge, hvorfor Kreditgivning tog en for Byen og enkelte Dele af Oplandet skjæbnesvanger Udstrækning. Den i 1899 i Grimstad stiftede Filial af «Søndenfjeldske Privatbank» udviklede ogsaa gennem slet Ledelse Hovedkontoret i en Række usunde Foretagender.

Det stærke økonomiske Tilbageslag i Kristiania paavirkede stærkt Forholdene her; gennem de store Tab, som Banken vidstes at have lidt, svækkedes tilslut fuldstændig Tilliden til denne.

For at redde Banken for en Krise, der vilde have medført øieblikkelig Stansning af en stor Række Firmaer, hvorved ogsaa uundgaaelig fuldt solide Forretninger vilde være kommet i store Vanskeligheder, og Byen og dens omliggende Distrikter for lange Tider vilde være sat tilbage, søgte Bankens dygtige nye Chef og det nye Styre, som, da Krisen fremstillede sig som uundgaaelig, Vaaren 1903 var indsat, at sikre Bankens fortsatte Bestaaen gennem Garanti for Indskyderne. I Løbet af Juni og Juli Maaneder 1903 stilledes den fornødne Garanti af Centralbanken for Norge, Norges Bank og Kristiansands Kommune, hvilken sidste igjen fik Tilsagn af Kristiansands Sparebank om Refusion af mulige Tab.

Idet Tilliden til Banken efter denne Garanti lidt efter lidt gjen vandtes, kunde Banken efterhaanden lade de usolide Forretninger afvikle.

Krisen var ikke afsluttet ved Femaarets Udgang, saaledes at solide normale Forhold først indtraadte ud i indeværende Femaar.

Kristiansand, 17de Oktober 1908.

H. T. Knudtzon.

Beretning

om Ladestedet Mandals økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden.

Efter den i 1900 afholdte Folketælling var Folkemængden 3 919. Senere har der ikke været afholdt nogen Folketælling.

Antallet af levende Fødte og Antallet af Døde i Femaaret var:

Aar.	Fødte.	Døde.
1901	101	62
1902	91	60
1903	104	64
1904	78	58
1905	101	67
Tilsammen	475	311

Altsaa Overskud af Fødte 164.

Antallet af Udvandrede var ifølge Opgave fra Kristiansands Politikammer i Aarene 1901 - 1905 henholdsvis 47, 94, 93, 108, 115. Altsaa tilsammen i Femaaret 457. Da der forøvrigt ikke har været nogen større Ind- eller Udflytning, skulde man efter det anførte tro, at Folkemængden var gaaet tilbage med henimod 300 Mennesker i Femaaret. Det Statistiske Centralbureau har imidlertid beregnet Folkemængden ved Femaarets Udgang til 3 696, hvilket antages at svare saa nogenlunde til det virkelige Forhold. Endel af dem, der reiser som Udvandrere, er nemlig i Virkeligheden kun midlertidig fraværende, idet de har sin Familie her, betaler Skat her, staar i Stemmeretsmandtallet her og er hjemme her med kortere eller længere Mellemrum.

Antallet af Stemmeberettigede ved Storthingsvalgene i 1900, 1903 og 1906 var henholdsvis 750, 748 og 738. Antallet af Stemmeberettigede ved Samlagsafstemningen i 1899 var 1 885 og ved Afstemningen i 1904: 1 845. Naar Antallet af Stemmeberettigede ikke er gaaet tilbage i samme Forhold som Folkemængden, saa er Grunden hertil vistnok væsentlig den, at Massen af de Udvandrede er under 25 Aar.

2. *Industri og Haandværk.*

Af fabrikmæssige Anlæg har været igang: 4 Dampsage, hvoraf de 3 med Høvleri, 1 tillige med Snedkeri og Dreieri, 1 Reberbane, 2 smaa Garverier samt 1 større Meieri og 1 Mineralvandfabrik.

Af disse er særlig Dampsagene af Betydning, da de sysselsætter en større Arbejdsstok og tillige skaffer Fragt til her hjemmehørende Smaafartøier. Resultatet af Driften i Femaaret har for disses Vedkommende været nogenlunde bra. Produkterne afsættes dels i Udlandet og dels i Indlandet. Af hvad der udskibes til Udlandet, gaar mest til Island, Færøerne og Danmark. Til Island gaar Tømmer, høvlede og uhøvlede Bord og Planker og tildels optømrede Husebygninger, til Danmark mest uhøvlede Bord og Planker. Til England sendes endel Props. Hvad der afsættes indenlands, gaar mest til Landdistrikterne og Byerne vestenfor. Foruden de nævnte 4 Dampsage findes endvidere 2 saadanne, der ikke har været drevne i Femaaret.

Meieriet (Halsaa Meierisamlag), der begyndte sin Virksomhed i 1897, og fra først af kun omfattede endel af Gaardbrugerne i Halsaa Sogn, blev i 1905 udvidet til at omfatte næsten alle Gaardbrugere i Halsaa Sogn og enkelte i Holme Sogn, i hvilken Anledning Anlægget blev ombygget og monteret fra nyt af, hvorhos en større ny Tilbygning af Mur blev opført. Forandringen var først fuldført ved Femaarsperiodens Udgang. Meieriets Produkter afsættes hovedsagelig indenlands, idet alene lidt Smør udføres.

Reberbanen og Garverierne afsætter sine Produkter indenlands. Mineralvandfabriken omsætter sine Produkter i Byen og de nærmest liggende Landdistrikter.

Driften af disse Anlæg antages i Femaaret at have givet et tilfredsstillende Resultat.

Antallet af Haandværkere i selvstændig Stilling var ved Femaarets Udgang: 11 Bagere, 2 Blikkenslagere, 3 Bogbindere, 2 Bogtrykkere, 2 Farvere, 3 Garvere, 7 Smede, 2 Guldsmede, 1 Hattemager, 2 Hjulmagere, 1 Konditor, 5 Malere, 7 Murere, 2 Sadelmagere, 2 Seilmagere, 23 Skomagere, 4 Skræddere, 12 Slagtere, 12 Snedkere, 9 Tømmermænd, 4 Uhrmagere. En Flerhed af disse Haandværkere driver desuden beslægtede Haandværk ved Siden af. Produkterne afsættes for det meste i Byen og det omliggende Landdistrikt. Haandværkets økonomiske Udbytte antages at have været omtrent som det foregaaende Femaars, maaske snarest noget mindre, idet Forbruget af fabrikmæssig tilvirkede Varer tiltager.

Ved kgl. Res. af 28 Juni 1902 er den for Kjøbstæderne gjældende Lovgivning om Haandværksdriften gjort gjældende for Mandal.

Mandals Haandværkerforening, stiftet 1886, havde ved Femaarets Udgang 52 Medlemmer. Dens Formaal er at fremme og varetage Haandværkets Interesse.

3. *Handel, Bankvæsen, Assurance.*

Siden Sætersdalsbanen i 1896 blev aabnet, og efterat Veiforbindelsen fra Mandalen over til Torridalen og Kristiansand er bleven betydelig forbedret, har Mandal efterhaanden mistet en stor Del af sit tidligere Opland, nemlig hele den øvre Del af Mandalen, hvorfra Befolkningen nu for det meste søger til Kristiansand med sin Handel. De Landdistrikter, som Mandals Handelsstand nu staar i Samhandel med, er — foruden det omliggende Herred Halsaa og Hartmark — Mandalen opover til Laudal samt Spangereid og Undalen. Dog gaar selvfølgelig — som hidtil — Trælasterne fra hele Mandalselvens Dalføre til Mandal.

Af adskillig Betydning for Samtrafikken mellem Byen og Landdistrikterne er de faste Diligenceruter, som er sat igang saavel opover Mandalen som mellem Mandal og Undalen helt opover til Grindum.

Antallet af Handelsberettigede var ved Periodens Udgang 104, hvoraf 32 handelsberettigede Kvinder.

Antallet af udstedte Handelsbreve i hvert af Aarene 1901—1905 har udgjort henholdsvis 5, 8, 12, 4 og 5.

Med Hensyn til de *Handlendes Omsætning* saa antages Tabet af Omsætningen med den øvre Del af Mandalen efterhaanden at være opveiet ved øget Forbrug i det øvrige Opland. Kolonialhandlerne klager stærkt over den tiltagende Konkurrence med Landhandlerne, og denne har vistnok været generende for adskillige af dem. Men paa den anden Side har der vistnok været nogen

Fremgang i Omsætningen for Manufakturhandlernes Vedkommende. For Byens Handelsstand i sin Helhed antages derfor Omsætningen at have været omtrent som i forrige Periode.

Af Artikler, som kommer fra Landdistrikterne og omsættes af herværende Kjøbmænd, kan nævnes: Bark, Stav, Vildt, Smør og Huder. Barken er dels Egebark, som gaar til Garverierne paa Østlandet, og dels Birkebark, som gaar til Vestlandet, væsentlig til Bergen. Omsætningen af Egebark er paa Grund af den lave Pris betydelig mindre end i tidligere Aar. Den betales nu her med 9 Kroner pr. Skippund i hakket Tilstand.

Af Stav gaar Furustaven til Vestlandet (Stavanger, Haugesund og Bergen) og Birkestaven til Skotland. Stavhandelen i Mandalen er nu for en stor Del gaaet over paa Landhandlerne, der opkøber Staven af Bønderne og udskiber den over Mandal. Omsætningen af Birkestav oplyses i det hele at være aftaget.

Med Hensyn til den udenrigske Handel hidsættes følgende Opgave vedkommende Mandals Toldsted:

A a r .	Toldintrader.	Exportværdi.	Importværdi.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	34 987	407 300	749 900
1902	28 487	378 900	447 900
1903	30 442	346 300	377 000
1904	32 698	748 500	207 700
1905	31 250	1)	1)

Nedgangen af Importværdien er for en væsentlig Del forårsaget ved den aftagende Import af udenlandske Manufakturvarer, der mere og mere afløses af indenlandske Produkter.

Den uden Sammenligning vigtigste Udførselsartikel har som tidligere været Trælast, hvoraf der dog udføres mindre end før. Af andre Udførselsartikler kan nævnes Laks og anden Fisk, Hummer og Smør.

Den Trælast, som udskibes til Udlandet, gaar væsentlig til Island, Færøerne og Danmark, hvorhos der gaar endel Pitprops til England og Birkestav til Skotland. Laks og Hummer har i heromhandlede Periode som i forrige for den største Del været opkøbt af Exportører i Kristiansand og udskibet derfra. Af Smør er det kun en liden Del, som udskibes til Udlandet. Det meste omsættes indenlands. Gjennem Mandals Toldsted er i 1905 udført 11 229 m³ Trælast

1) For 1905 er ligesom for de følgende Aar af det Statistiske Centralbureau ikke foretaget nogen Beregning.

(deri ikke indbefattet Huse), 2 360 kg. Laks, 3 420 kg. anden Fisk, 7 190 Stkr. Hummer, 1 700 kg. Smør.

Mandals Kjøbmandsforening, stiftet 1902 til Varetagelse af de Handlendes Interesser, havde ved Femaarets Udgang 29 Medlemmer.

Af Banker haves alene Mandals Sparebank. Denne havde ved Udgangen af forrige Femaar under Forvaltning Kr. 2 548 072.75, hvoraf den selv eiede Kr. 219 622 45. Angaaende dens Virksomhed i sidste Femaarsperiode lidsættes følgende Tabel:

Ved Udgangen af Aaret	Sparebankens eget Fond.	Indskydernes		Forvaltnings- kapital.
		Antal.	Tilgodehavende.	
	Kr.		Kr.	Kr.
1901	240 675	4 330	2 461 746	2 702 421
1902	259 900	4 234	2 397 387	2 657 287
1903	272 732	4 136	2 468 806	2 741 538
1904	283 234	4 332	2 535 195	2 818 429
1905	293 401	4 466	2 601 691	2 895 092

Af Assurance selskaber fandtes ved Periodens Udgang ét, nemlig «Assuranceforeningen Fortuna», stiftet 1901. Dets Formaal er Sjøforsikring af Smaa-fartøier. Den 31 December 1905 var forsikret i Foreningen 56 Smaa-fartøier til samlet Takst Kr. 314 100.

Det tidligere eksisterende Selskab, «Mandals Assuranceforening for Smaa-fartøier», er opløst.

4. Skibsfart og Skibsbyggeri.

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var Antallet og Tonnage af de ved Mandals Toldsted hjemmehørende Fartøier: 10 Dampskibe med en samlet Tonnage af 7 348 Ton og 65 Seilskibe med en samlet Tonnage af 26 405 Ton. Ved Udgangen af 1905 var Antallet 8 Dampskibe med en samlet Tonnage af 5 510 Ton og 51 Seilskibe med en samlet Tonnage af 15 642 Ton. Nedgangen hænger antagelig sammen med, at der ved Periodens Begyndelse var gode Tider for Skibsfarten, navnlig i Periodens første Aar. Senere gik det stadig tilbage.

De sidste Aar af Perioden var gennemgaaende daarlige Aar for Skibs-rederne.

Den lokale Dampskibsfart har i Perioden været besørget af 3 Smaadampskibe, «Søgne», «Ryvingen» og «Eugen», der har gaaet i Fart mellem Mandal og Kristiansand med mellemliggende Distrikter samt mellem Mandal og Kystdistrikterne vestenfor indtil Spangereid. Endvidere har man havt Anløb af «Lindesnæs» i 2 Gange ugentlig Rute Farsund—Kristiansand og «Lister» i 2 Gange ugentlig Rute Flekkefjord—Kristiansand.

Af Kystdampskibene har Postskibene i Ruten Kristiania—Bergen daglig Anløb af Kleven, medens endel mindre Dampskibe, der gaar i Rute mellem Kristiania og Vestlandet og væsentlig er beregnet paa Godstrafik, har gaaet op Elven til selve Mandal. De større Vareforsendelser foregaar derfor gjerne med disse sidste.

Paa Skibsværfterne inden Byens Grænser var ved Periodens Udgang 1 Fartøi (Fiskekutter) under Bygning. Forøvrigt er her ikke bygget noget nyt Fartøi i Perioden, hvorimod Skibsreparationer jevnlige har foregaaet.

Sømandsskolen havde ved Femaarsperiodens Udgang 15 Elever.

Mandals Sjømandsforening, stiftet 1871 til Varetagelse af Standens Interesse, havde ved Femaarets Udgang 50 Medlemmer.

De sædvanlige Maanedshyrer for Sjøfolk har ikke været væsentlig forskellige fra forrige Femaar.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Byens Budget har i Femaaret stillet sig saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift.....	95 548	96 114	99 280	97 673	96 699
Indtægt.....	24 348	24 564	26 680	30 373	30 074
Rest til Udligning....	71 200	71 550	72 600	67 300	66 625

De største Poster paa Udgiftsbudgettet har været Udgifterne til Skole- og Fattigvæsen.

Angaaende Skolevæsenet hidsættes følgende Oplysninger:

Folkeskolens Elevantal i hvert af Aarene 1901—1905 har været 561, 583, 586, 570 og 572, hvilket er en Ubetydelighed lavere end i forrige Femaar. Lærerpersonalet har bestaaet af 8 Lærere og 8 Lærerinder. Udgifterne

er ikke nævneværdig forskellige fra forrige Femaar. De har gennemsnitlig andraget til henvend 21 000 Kroner aarlig, hvoraf Statsbidrag henvend 6 000 Kroner aarlig.

Middelskolen, der er 4-aarig, modtager Elever fra Folkeskolens 5te Klasse. Dens Elevantal udgjorde ved Udgangen af 1905: 57 mod 61 ved Udgangen af 1900. Antallet af Fripladse paa Middelskolen er ikke begrændset. Praktisk talt faar enhver, der bestaar Optagelsesprøven og ikke evner at betale for sig, Friplads.

Tegne- og Aftenskolen havde ved Femaarets Udgang 65 Elever.

Fattigudgifterne har været nogenlunde uforandrede i Perioden.

De har i de enkelte Aar udgjort:

Aar.	Udgift.	Refusioner og andre Indtægter.
	Kr.	Kr.
1901	24 700.91	1 782.72
1902	26 085.91	1 153.32
1903	24 888.18	2 994.66
1904	25 414.05	2 652.56
1905	22 243.07	2 050.04

I det hele taget har de kommunale Udgifter i Løbet af Perioden ikke undergaaet nogen synderlig Forandring. Det til Udligning opførte Beløb er dog som det vil sees, i de 2 sidste Aar gaaet endel ned, derved at Indtægterne er stegne. Ikke desto mindre er Skatteprocenten paa Grund af Formnens og Indtægtens Nedgang steget. Forholdet i saa Henseende fremgaar af nedenstaaende Tabel:

(Se Tabellen næste Side.)

Grunden til den høie Skatteprocent er for en stor Del den, at de skattefrie Beløb er uforholdsmæssig store, hvorved de mindre Indtægtsklasser saagodtsom fritages for Skat, og den samlede skatbare Indtægt i sin Helhed reduceres stærkt. Den udlignede Skat i Forhold til den samlede antagne Indtægt er ikke større her end i en Flerhed af andre Byer

Byens Gjæld, som ved Udgangen af forrige Femaar var Kr. 135 000, var ved Udgangen af 1905 gaaet ned til Kr. 116 250. Af dette Beløb vedkommer imidlertid Kr. 9 687.50 Havnekassen, som betaler Renter og Afdrag til Bykassen. Noget nyt Laan er ikke optaget i Perioden.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Skatydere	901	846	823	792	820
Formue Kr.	3 406 100.00	3 406 800.00	3 141 800.00	3 078 000.00	3 093 000.00
Antagen Indtægt	1 042 845.00	976 155.00	927 840.00	866 330.00	870 770.00
Skatbar Do.	395 570.00	353 975.00	334 215.00	298 890.00	292 220.00
Skat (Formues-, Indtægts- og Eiendomsskat ¹⁾)	69 277.72	69 756.51	71 154.10	66 177.06	64 354.09
Skatteprocent for Indtægtsskat	14.28	15.83	17.09	17.33	17.42
Formuesskat pro mille	2.06	2.28	2.46	2.48	2.50
Eiendomsskat pr. 1 000	—	—	—	—	—
Kroners Skattetakst	3.20	3.20	3.20	3.20	3.20

Havnekassens Kontantbeholdning udgjorde ved Periodens Udgang Kr. 4 840.60.

I 1902 opførtes en kommunal Badeanstalt med 2 mindre Rum for Karbad og et større Rum for Badstuebad. Udgifterne hermed androg til ca. 5 000 Kroner, der var bevilget af Samlaget og Sparebanken. Badepriserne har været meget lave, hvorfor Driften har givet Underskud, der dog efterhvert er blevet mindre, idet Søgningen er tiltaget. Underskuddet har været dækket af Sparebanken.

Byens Hovedvandlektion er forlænget gennem Skriversmuget og Furulundsgaden.

Forøvrigt er der ikke i Perioden iværksat noget større kommunalt Foretagende.

6. *Binæringer.*

Af andre Næringsgrene end de foran under Afdeling 2, 3 og 4 specielt omhandlede er der ingen, som har spillet nogen større Rolle i Byens Økonomi.

Laksefiskeri har været drevet dels i Mandalselven og dels udenfor samme. De bedste Fiskerier, de saakaldte Østlandsfiskerier ved Mandalselvns Munding, eies og drives dog som tidligere af Udenbysboende. Fiskeri til Byens Forsyning med Fisk drives i nogenlunde uforandret Udstrækning.

¹⁾ Efter foretagne Nedsættelser af Overligningskommissionen.

I de større Kystfiskerier og Havfisket har Befolkningen herfra kun deltaget i liden Udstrækning. Man har dog i de senere Aar ogsaa her begyndt at anskaffe og udruste Fartøier for dette Øiemed. Ved Femaarets Udgang var der saaledes 8 her hjemmehørende Skøiter og Kuttere, som drev saadant Fiske, hvoraf en med Motor. Det har hidtil vist sig vanskeligt at faa det fornødne Antal brugbare Folk hertil inden Byen, hvorfor Mandskabet for en stor Del maa hyres andensteds.

Nævneværdigt Jordbrug foregaar ikke inden Byens Grænser. Der dyrkes lidt Poteter og endel Havevækster til eget Forbrug eller Salg inden Byen.

Antallet af Husdyr og Fjærkræ var ved Periodens Begyndelse 38 Heste, 63 Storfæ, 21 Faar og 1 183 Høns, og Forholdet har i saa Henseende neppe forandret sig meget i Løbet af Perioden.

7. Arbejderforhold.

Det vil af foranstaaende fremgaa, at den egentlige Arbejderbefolkning ikke er talrig. Den største Arbejdsstok findes ved de omhandlede Sagbrug samt ved et Par lignende Anlæg umiddelbart udenfor Bygrænsen. Arbejdsledighed har om Vinteren tildels, men ikke i nogen større Udstrækning, maattet afhjælpes ved Igangsættelse af kommunale Arbejder. Daglønnen har ikke været nævneværdig forskjellig fra i forrige Periode. For følgende Arbejdsgrene er den opgivet saaledes: Smedsvende Kr. 3.00, Garversvende Kr. 2.50, Slagtersvende Kr. 2.50, Bagersvende Kr. 3.25, Skomagarsvende Kr. 2.00, Snedkersvende Kr. 2.25, Malersvende Kr. 2.50, Skibstømmermænd og Hustømmermænd Kr. 3.00, Sagbrugsarbejdere Kr. 2.50, Sjauere Kr. 2.50, Sættere i Bogtrykkerier Kr. 2.50.

Nogen Arbejderorganisation findes ikke. Det herværende Arbejdersamfund omfatter Folk af alle Samfundsklasser og har ikke faglige Interesser eller Standsinteresser til Formaal.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Af den foran under Afdeling 5 indtagne Tabel over Skatteligningen vil det sees, at saavel Skatteydernes Antal som den antagne Formue og Indtægt er gaaet tilbage i Løbet af Perioden indtil Aaret 1905, da der er lidt Opgang. Hovedaarsagen til den forholdsvis betydelige Nedgang i Skatteydernes Antal antages at maatte søges i Udvandringen. Til den stedfundne Nedgang i Formue og Indtægt har vistnok de slette Konjunkturer for Skibsfarten været den væsentligste Aarsag, baade direkte derved at Skibsrederne er gaaet ned i Formue og Indtægt, og indirekte derved, at de daarlige Tider for Skibsfarten har forøget Udvandringen. Yngre Folk, som tidligere gik tilsøs herfra, reiser nu istedet til Amerika.

Paa den anden Side bør det dog i denne Forbindelse bemærkes, at Udvandrerne sender betydelige Pengebeløb hjem til Underhold af herværende Familier, ligesom ogsaa adskillige af dem sætter sin opsparede Arbeidsfortjeneste ind i herværende Banker.

Forsikringssummen for de i den almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger er steget fra 2 907 560 Kroner ved Periodens Begyndelse til 3 138 190 Kroner ved dens Slutning. Man har været forskaanet for større Ildebrande i Perioden.

Antallet af skattetaxerede Eiendomme udgjorde i 1901: 689 med en samlet Taxtsum af 2 308 730 Kroner, og i 1905: 691 med en samlet Taxtsum af 2 408 670 Kroner. Omtaxation af samtlige Eiendomme foregik i 1904.

Antallet af Konkurs er aabnede i Aarene 1901—1905 har været henholdsvis 1, 8, 2, 2 og 1.

Ædruelighedstilstanden har været god og maa vistnok siges at have været i jevn Fremgang. Brændevinssamlaget, der nedstemtes i 1899, har ikke siden været i Virksomhed. I 1904 begjærtes ny Afstemning, hvorunder der af 1 845 Stemmerettigede afgaves 391 Stemmer for Samlag.

Ølsamlaget har i Perioden været eneberegtiget til Smaasalg og Skjænkning af Øl.

Smaasalg af Vin har været Gjenstand for Bevilling. For 1905 var meddelt 8 saadanne Bevillinger, hvorhos 7 Handelsborgere med ældre Borgerskab udøvede sin Ret til Salg af Vin.

Antallet af Arrestationer for Drukkenskab har været aftagende, nemlig henholdsvis 31, 21, 14, 20 og 13 i hvert af Aarene 1901—1905, hvilket gennemsnitlig er betydelig mindre end i foregaaende Femaar.

I Henseende til Moral og Sædelighed har Forholdene været meget gode. Befolkningen er gennemgaaende religiøs, og en stor Del tilhører den pietistiske Retning. Lægprædikanter og omreisende Emissærer samler stadig store Tilhørerskarer om sig.

Forbrydernes Antal har været meget lidet.

Byen har i Femaaret ikke været hjemsøgt af nogen større Epidemi og Sundhedsforholdene har i det hele taget været upaaklagelige.

Husflidsskolen for Gutter havde i 1905: 15 Elever.

Børnehjemmet for Piger samt Gamlehjemmet har fortsat sin Virksomhed som tidligere.

De i forrige Beretning omhandlede Foreninger har fortsat sin Virksomhed her ogsaa i heromhandlede Femaar væsentlig i samme Udstrækning som tidligere.

Paa Kommunens Eiendom, Furulunden med Sjøsandene, har Skogplantning ved Skolebørn været fortsat.

Foruden de i forrige Beretning omhandlede Legater er i Femaarsperioden tilfaldt Kommunen følgende 2 nye Legater:

1. «Carl Lunds og Hustrus Legat» til Understøttelse af værdige Trængende i Ladestedet Mandal, der ikke har Hjælp af det offentlige Fattigvæsen. Kapital Kr. 8 000, hvortil ved en i Testamentet nævnt Legatars Død vil komme yderligere 2 000 Kr. Legatstatutterne er stadfæstede ved høieste Resolution af 13 Mai 1905.
2. «Kjøbmand E. M. Sivertsen og Hustrus Legat» til Fordel for ældre og værdige trængende Indvaanere af Mandal af Handels-, Haandværks-, Arbeider- og Sømandsstanden, som ikke har Understøttelse af det offentlige Fattigvæsen.

Legatkapitalen var ikke endelig opgjort ved Femaarets Udgang, men er anslaaet til ca. 8 000 Kroner.

Mandals Magistrat, 8 April 1907.

H. Kastrud.

Beretning

om Ladestedet Farsunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden udgjorde ved Udgangen af 1900 1 747 Mennesker og ved Udgangen af 1905 1 836
2. Industri. Inden Ladestedet drives ingen industriel Virksomhed.
3. a) Handel. Ved Udgangen af 1905 fandtes der 57 Handelsberettigede. Derhos fandtes der 7 Handelsagenter, der ikke har løst Borgerbrev.
b) Af Banker fandtes blot Farsunds Sparebank og derhos var der 2de Bankiers.
c) Assurance. Af Assuranceforeninger hjemmehørende i Ladestedet fandtes blot én.
4. Skibsfart. Antallet af de i Farsunds Tolddistrikt hjemmehørende Fartøier udgjorde ved Femaarets Begyndelse 32 Stykker med en Drægtighed

- af 13 642 Ton og ved Femaarets Slutning 29 Stykker registreringspligtige Skibe med en Drægtighed av 15 849 Ton. Af disse var 16 Seilskibe af Træ, drægtige 7 766, 5 Seilskibe af Jern, drægtige 6 501, 3 Dampskibe af Jern, drægtige 1 354, og 5 Dampskibe af Træ, drægtige 228 Ton. Desuden fandtes af ikke registreringspligtige Fartøier 14, der for i Kystfart, samt 2 Dykkerskøiter.
5. **Kommunale Forhold og Kommunehusholdningen.** Den 12 August 1901 opstod der i Byen Ildebrand, der varede den og den næste Dag og lagde omtrent $\frac{4}{5}$ av Byen i Aske For Kommunen opbrændte Kirken, Skolebygning med Brandstation og Gymnastiklokale, tilsammen brand-taxeret for 89 460 Kroner, Løsøre assureret for 9 800 Kroner samt endel Redskaber, der ikke var assureret Til Gjenopførelse af disse Bygninger og til Bygning af en midlertidig Skole har Kommunen maattet udbetale Kr. 138 219.57. Bystyret besluttede derhos tildels for at lette Reguleringen ved Byens Gjenopførelse at indkjøbe endel Grundrettigheder, for hvilke der betales omtrent 32 000 Kroner. Til Betaling af disse Beløb, til Bygning af Gader, Anlæg af Kloakker, til Anskaffelse af Brandredskaber optog da Kommunen Laan i herværende Sparebank med den Følge, at Kommunens Gjæld, der ved Femaarets Begyndelse udgjorde 57 000 Kroner, ved Femaarets Udløb udgjorde 243 400 Kroner. Byens Formue udgjorde ifølge de i Regnskabet satte Taxter ved Udgangen af 1905 186 000 Kroner. Hertil kommer Sprøiter og Brandredskaber, som formentlig kan værdsættes til omkring 30 000 Kroner.
 6. **Af Binæringer** findes her ingen. Der holdes endel Høns, noget over 300.
 7. **Arbejderforhold.** Under Gjenopførelse af Byen efter den ovenfor nævnte Brand strømmede der selvfølgelig mange fremmede Arbeidere til Byen, og var der da, saalænge Gjenopførelsen stod paa, meget livligt og meget gode Arbejdsforhold. Daglønnen var dog gjennemsnitlig meget over Kr. 3.00 daglig. Efterhvert som Gjenopførelsen blev færdig, blev der mindre og mindre Brug for Arbejdsfolk og ved Femaarets Udgang maa man vistnok betegne Stillingen for Arbeidere her i Byen som daarlig. Daglønnen gik ned og der var vistnok mange Arbeidere, som neppe tjente 2 Kroner daglig gjennemsnitlig om Aaret.
 8. **Tilstanden i Almindelighed.** Som Tilfældet er vistnok ved Gjenopførelse af alle afbrændte Byer, var der under Byggetiden en stor Omsætning og forholdsvis let at tjene Penge for alle. Efter Opbygningen fulgte der da en Slappelse i omtrent alle Forhold, og ved Femaarets Udgang maa man sige, at Tilstanden i Almindelighed i Byen var daarlig. Handelsmændenes Antal var tiltaget og Konkurrencen var stærk. Inden Femaarets Udgang er vistnok de Handlendes Antal aftaget, men er selv for de gjenværende Omsætningen mindre end tidligere. Toldintraderne har i

Femaaret gennemsnitlig udgjort Kr. 21 650.00 og viser altsaa en Stigning fra det tidligere Femaar. Landhandlernes Antal i de tilstødende Distrikter er tiltaget og er Omsætningen for Byens Handlende sikkerlig derved idetmindste noget formindsket. Skatydernes antagne Formue udgjorde ved Udgangen av Femaaret Kr. 1 615 350 og den antagne Indtægt Kr. 411 390. Den udlignede Skat udgjorde paa Formuen Kr. 3 550 14 og paa Indtægten Kr. 27 391 70. Ædruelighedstilstanden har været meget god

Farsunds Magistrat den 30 December 1908.

N. S. Hansen.

Beretning

om Kjøbstaden Flekkefjords økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden, der efter den officielle Folketælling i December 1900 udgjorde 2 073, antages ved Udgangen af 1905 at have været omtrent den samme.
2. Industri:
 - a) Haandværksdriften antages at være gaaet noget frem siden forrige Periode, Snedkeribedriften, specielt Møbelsnedkeriet, er gaaet fremad. Der forsendes adskillige Møbler til andre Steder indenlands.
 - b) Fabrikdrift. Den væsentlige Fabrikdrift hersteds foregaar fremdeles ved Garverierne (Aarenes og Dalens), begge beliggende i Landdistriktet, men med Kontorer i Byen. Disse var skattelagte saaledes (samlet til Byen og Landdistriktet):

	For 1900.	For 1905.
Aarenes:		
Formue.....	Kr. 324 000	Kr. 320 000
Indtægt.....	- 21 200	- 13 000
Dalens:		
Formue.....	- 190 000	- 210 000
Indtægt.....	- 20 500	- 13 000

Ved Aarenes beskæftigedes aarlig ca. 50 Arbeidere og ved Dalens ca. 45.

Saalænge Mellemrigsloven med Sverige bestod, havde de herværende Garverier sit væsentlige Marked i Sverige. Efter Lovens Ophør umuliggjordes Exporten, og Garverierne var derfor nødt til helt at omlægge sin Bedrift og fabrikere et Læder, som kunde konkurrere med det amerikanske, hvilket gennem sin Prisbillighed fuldstændig havde erobret det norske Marked. I Femaarsperioden har Garverierne været optaget med denne Omlægning, og gennem Indkaldelse af udenlandske Fagmænd og Anvendelse af de nyere Opfindelser paa Garveriteknikens Omraade gjort ihærdige Forsøg paa at stænge Indførselen af det udenlandske Fabrikat. Dette er nu ogsaa væsentlig lykkedes. De Udvidelser og Forbedringer, som denne Omlægning har nødvendiggjort, har selvfølgelig kostet betydelige Udlæg. Garveribedriften har derfor antagelig ikke i disse Aar været noget særdeles lønnende. Efterat de nødvendige Forbedringer i Driften nu er gjort, og Garverierne har forstaaet at fremstille et Fabrikat, som saavel i Kvalitet som Prisbillighed kan konkurrere med Udlandet, antages Bedriften under almindelige Omstændigheder at kunne arbejde med Fordel.

Af andre Fabriker kan anføres følgende: Fjeldsaa Trævarefabrik (15 Arbeidere) Fjeldsaa Filtfabrik (20 Arbeidere), Flekkefjord Uldvarefabrik (33 Arbeidere), Skottevigens Fabriker (16 Arbeidere), alle beliggende i Landdistriktet med Kontorer i Byen, samt en Skofabrik (14 Arbeidere), en Tobaksfabrik (8 Arbeidere) og 2de Mineralvandfabriker i Byen.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

Ved Udgangen af 1905 var der i Byen 84 Handelsberettigede, hvoraf 17 Kvinder. Afsætning af indførte Varer til Byens Indvaanere og de omkringliggende Landdistrikter udgjør fremdeles Byens Hovednæring. Toldintraderne har i Tidsrummet udgjort gennemsnitlig aarlig Kr. 41 247.80 mod Kr. 29 769 00 i forrige Femaar.

2 Handlende har i Tidsrummet overgivet sine Boer til Konkursbehandling.

Af Banker har Byen 2, nemlig Flekkefjords Sparebank og Privatbanken i Flekkefjord (Filial af Stavanger Privatbank).

Flekkefjords Sparebank havde ved Udgangen af 1905 en Forvaltningskapital af Kr. 2 337 796 66 og en Formue af Kr. 295 603.56.

Sparebanken har i Femaaret gennemsnitlig aarlig udbetalt til Gaver i veldædige Øiemed og til Fremme af kommunale Foranstaltninger Kr. 5 400.00.

Privatbankens Forvaltningskapital udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 1 635 381.58.

4. Skibsfart.

I Femaaret er Skibsfarten gaaet noget frem. Skibsrederiet drives væsentlig af Aktieselskaber. Ved Udgangen af 1905 var hjemmehørende i Byen 8 Skibe med en samlet Drægtighed af 4 441 Reg.-Ton, hvoraf 5 Dampskibe.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Byens Gjæld ved Udgangen af 1900 var Kr. 318 000.

— — — — — 1905 — — — — — 423 800.

Gjældens Stigning har sin Grund i Udgifter til Elektricitetsværket.

Skatøren for 1900 var 10.20, Kr. 2.00 paa 1 000 Kr i Formue.

— - 1905 - 14.22, - 2.03 - 1 000 - - - -

Byskatten for 1900 var:

Eiendomsskat.....	Kr. 3 900.00
Skat paa Formue	- 6 491.39
— - Indtægt.....	- 28 611.67

Tils. Kr. 39 003.06

Byskatten for 1905 var:

Eiendomsskat.....	Kr. 5 100.00
Skat paa Formue	- 6 617.00
— - Indtægt.....	- 39 283.00

Tils. Kr. 51 000.00

Byens antagne Formue for 1900 var Kr. 3 246 300

— — — — — Indtægt - 1900 - - 635 200

Den antagne Formue for 1905 var - 3 261 900

og den antagne Indtægt for 1905 var - 663 190

De i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygningers Assuranceværdi udgjorde:

ved Udgangen af 1900 Kr. 1 924 330

- — — — — 1905 - 2 177 480

Vandværket holdes i god Stand og maa ansees tilfredsstillende. Brandvæsenets Organisation er hensigtsmæssig og Materiellet i god Orden.

Byens Middelskole og Folkeskole benytter nu samme Hus (se herom forrige Indberetning). Middelskolens Lærerpersonele bestod i 1905 af 4 Lærere (heri indbefattet Skolens Bestyrer) og 1 Lærerinde, Elevantallet var 65, hvoraf 22 Piger, Folkeskolens Lærerpersonele var i 1905 4 Lærere og 4 Lærerinder, Elevantallet var 287, hvoraf 142 Piger.

Det offentlige Fattigvæsens Udgifter udgjorde for Aaret 1905 Kr. 14 158.23 mod for 1900 Kr. 11 000.00, heri indbefattes Udgifter ved Sindssyges Forpleining.

Den offentlige Fattigpleie uddeler aarlig Klæder og Madvarer til Trængende. Byen har et Barnehjem, der underholdes af Borgerne og af legerede Midler.

Byens Samlag for Øl- og Vinsalg havde for Aaret 1905 et Overskud af Kr. 1 832.31; for 1900 var Overskuddet Kr. 4 048.81. Af

Overskuddet for 1905 uddeltes til almennyttige Øiemed Kr. 1 264.51, Resten anvendtes til Vedligehold af Eiendom og Inventar.

Ædruelighedstilstanden har været upaaklagelig.

Byens Forskjønnelsesselskab har, som før, virket i Femaaret dels ved Medlemmernes Kontingent og dels ved Bidrag af Sparebank og Samlag.

Jordbruget paa de Byen tilliggende Stykker er uforandret.

Flekkefjords Magistrat, 19 Juni 1908.

Kaltenborn.

Forts. (Suite.)

- Nr. 37. Socialstatistik. V. Om Børn, fødte udenfor Ægteskab. (*Statistique sociale. V. Enfants illégitimes.*)
- 38. Rekrutering 1906. (*Recrutement.*)
- 39. Socialstatistik. VI. Arbejdsledigheds-Tællinger i 1905 og 1906. (*Statistique sociale. VI. Dénombrements du chômage en 1905 ou 1906.*)
- 40. Norges kommunale Finanser 1904. (*Finances des communes.*)
- 41. Kriminalstatistik 1903 og 1904. (*Justice criminelle.*)
- 42. Socialstatistik. VII. Arbejds- og Lønningsforhold ved Sagbrug og Høvlerier (*Statistique sociale. VII. Scieries et établissements de rabotage. Organisation et procédés du travail. Salaires.*)
- 43. Private Aktiebanker 1906. (*Banques privées par actions.*)
- 44. Norges Sparebanker 1906. (*Caisses d'épargne.*)
- 45. Norges postvæsen 1906. (*Statistique postale.*)
- 46. Norges Fiskerier 1906. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 47. Norges Skibsfart 1905. (*Navigation.*)
- 48. Kriminal Retspleie 1903 og 1904. (*Statistique de la justice criminelle: Procédure.*)
- 49. Stortingsvalget 1906. (*Élections pour le «Storting».*)
- 50. Norges Telegrafvæsen 1906/07. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 51. Forsømte børn 1904 og 1905. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)
- 52. De offentlige Jernbaner 1906/07. (*Chemins de fer publics.*)
- 53. Civil Retspleie 1905. (*Justice civile.*)

Trykt 1908:

- Nr. 54. Norges Bergværksdrift 1906. (*Mines et usines.*)
- 55. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1905. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 56. Sindssykeasyllernes virksomhet 1906. (*Hospices d'aliénés.*)
- 57. Rekrutering 1907. (*Recrutement.*)
- 58. Industristatistik 1900. (*Statistique industrielle de l'Office des Assurances de l'État.*)
- 59. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1905. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 60. Arbejdslønninger 1905. (*Gages annuels des domestiques et salaires des ouvriers.*)
- 61. Kommunevalgene 1907 med oplysninger om valgene i 1901 og delvis i 1904. (*Élections pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 62. Norges postvæsen 1907. (*Statistique postale.*)
- 63. Norges handel 1907. (*Commerce.*)
- 64. Den norske Statskasses finanser 1900/01—1904/05. (*Finances de l'État.*)
- 65. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1906. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 66. Norges skibsfart 1906. (*Navigation.*)
- 67. Private aktiebanker 1907. (*Banques privées par actions.*)
- 68. Norges sparebanker 1907. (*Caisses d'épargne.*)
- 69. Norges fiskerier 1907. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 70. Folkemængdens bevægelse 1905. (*Mouvement de la population.*)
- 71. Norges telegrafvæsen 1907/08. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 72. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1906. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 73. Skolevæsenets tilstand 1905. (*Instruction publique.*)
- 74. De offentlige jernbaner 1907/08. (*Chemins de fer publics.*)
- 75. Norges kommunale finanser 1905. (*Finances des communes.*)
- 76. Norges bergverksdrift 1907. (*Mines et usines.*)
- 77. Industristatistik 1901—1904. (*Statistique industrielle.*)

(Forts.)

Forts. (Suite.)

Trykt 1909:

- Nr. 78. Sindssykeasylnernes virksomhet 1907. (*Hospices d'aliénés.*)
— 79. Fattigvæsenet 1905. (*Assistance publique.*)
— 80. Fængselsstyrelsens aarbok 1904—1905. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
— 81. Skolevæsenets tilstand 1906. (*Instruction publique.*)
— 82. Skiftevæsenet samt overformyndierne 1906 og 1907. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
— 83. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1907. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
— 84. Norges kommunale finanser 1906. (*Finances des communes.*)
— 85. Jordbrukstællingen 30 september 1907. Første hefte: Utsæd, landbruksredskaper, kreaturhold, sæterbruk. (*Recensement du 30 septembre 1907: I. Semences, etc.*)
— 86. Rekrutering 1908. (*Recrutement.*)
— 87. Norges handel 1908. (*Commerce.*)
— 88. Norges postvæsen 1908. (*Statistique postale.*)
— 89. Norges skibsfart 1907. (*Navigation.*)
— 90. Ulykkesforsikringen 1900—1903. (*Assurances contre les assurances du travail.*)
— 91. Kriminalstatistik 1905 og 1906. (*Justice criminelle.*)
— 92. Civil retspleie 1906 og 1907. (*Justice civile.*)
— 93. Beretninger om Amternes økonomiske Tilstand 1901—1905. I. (*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures.*)

Det Statistiske Centralbureau har derhos bl. a. utgit følgende verker:

- Statistique internationale: Navigation maritime. I, II, III, IV.* Christiania 1876, 1881, 1887, 1892.
International Skibsfartsstatistik: Tabeller vedkommende Handelsflaaderne i Aarene 1850—1886. Kristiania 1887.
Tabeller vedkommende Skibsfartsbevægelsen 1872—1894 og Handelsflaaderne 1886—1896. Kristiania 1897.
Statistisk Aarbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: Otteogtyvende aargang, 1908. Kristiania 1908. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau. Senest utkommet: Seksogtyvende Bind, 1908. Kristiania 1909. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)
Kongeriket Norges civile, geistlige og judicielle inndeling 1 april 1908. Kristiania 1908. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques et judiciaires du royaume de Norvège le 1 avril 1908.*)
Fortegnelse over Norges officielle Statistik m. v. 1828—30 Juni 1889. Kristiania 1889.
Med 6 tillæg, omfattende tiden fra 1 juli 1889 til 31 december 1905.
Katalog over Det statistiske Centralbureaus Bibliothek. I. 1 Juli 1890. Kristiania 1906.

Samtlige verker er at erholde tilkjøps hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

24 september 1909.